

שבוע חג הסוכות

(19 – 25 September 10)

י"א – י"ז תשרי ה'תשע"א

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֶה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךָ וְתִירֶשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמִירוּ לָכֵם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּיָם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַפָּנֶה, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אֲחֵרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ פְּמוֹךְ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחָתְךָ לִימֵי הַחוּדֶשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.

אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וַיְבָרֶךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַגֵּךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכָכָל נַפְשְׁךָ וּכָכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ תְּדַבְּרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד כבדחו מפני שאלו ובאותו פעם היה לו חרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמְנַצֵּחַ לְדָוִד מְזֻמָּר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי כִּי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתַחוּ וּדְבָרוּ אֹתִי לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וּדְבָרִי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וַיִּלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תִפְלָה: ה וַיִּשְׁימוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֹד עַל־יָמִינוּ: ז בַּהֲשִׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתִפְלָתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יָקָח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְגֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשֹׁאֲלוֹ יִדְרָשׁוּ מִחֲרֹבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גִּזְעָה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּבְזוּ זָרִים יִגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חוּנָן לִיתוּמָיו: יג יְהִי־אַחֲרִיתוֹ לְהַכְרִית בְּדֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמֹם: יד יִזְכָּר: טו עֲנֵן אֲבָתִיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אָמַר אֶל־תִּפְחֹחַ: טז יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֲרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר: יז לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן וּנְכָאָה לִכְבֹּב לְמוֹתָת: יח וַיֹּאחֲזֵב קָלְלָה וּתְבוֹאָהּ וְלֹא־חִפֶּץ בְּבִרְכָּהּ וּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלְלָה בְּמִדּוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲטָה וְלִמְזוֹחַ תָּמִיד יַחְגֹּרֶה: כ זֹאת: כא פָּעִלְתָּ שְׁטִנִּי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַעַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה: כב יְהוָה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אֹתִי לְמַעַן שִׁמְךָ בִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ הַצִּילָנִי: כג כִּי־עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנֹכִי וְלִפִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כד כִּצְל־כְּנֻטוֹתָיו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי פֶּאֶרְכָּה: כה בְּרַפִּי כָּשְׁלוֹ מִצּוֹם וְכִשְׁרִי כָחַשׁ מִשְׁמֵן: כו וְאֲנִי: כז הֵייתִי חֲרָפָה לָהֶם יִרְאוּנִי יִנְעִוּן רֹאשָׁם: כח עֲזַרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הוֹשִׁיעֵנִי כַחֲסִדְךָ: כט וַיִּדְעוּ כִּי־יִדְּךָ זֹאת אַתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָה: לו יִקְלֹל־הַפֹּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוּ: לו וַיִּכְשׁוּ וַעֲבַדְךָ יִשְׁמַח: לו וַיִּלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֵׁתָם: לו אֹדְהָ יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבְתוֹד רַבִּים אֶהְלֹלָנוּ: לו כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נִפְשׁוּ:

קי

בו יסופר היאך ויספר אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחילולתם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור חולק על אברהם כשביל שהביר את בוראו בילדותו לכך זכת לשם:

א לְדָוִד מְזֻמָּר נָאִם יְהוָה: ב לְאֲדֹנָי שֶׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אֵיבֹיךָ תַּדָּם לְרַגְלֶיךָ: ג מִמָּה עֲזָךְ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקִרְבֹּב אֵיבֹיךָ: ד עֲמֹךְ נִדְבַת בְּיָם חִילְךָ בַּהֲדַר־יִקְדָּשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר לָךְ טַל יִלְדְּתֶךָ: ה גִּשְׁפַּע יְהוָה: ו וְלֹא יִנָּחֵם אֶתְּהִי־כֵהֵן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרֵתִי מִלְּפִי־צֶדֶק: ז אֲדֹנָי עַל־יָמִינֶךָ מִחֶץ בְּיוֹם־אָפּוֹ מְלָכִים: ח יָדִין בְּגוֹיִם מְלָא גִּזְיוֹת מִחֶץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ט זִמְנַחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פֶּן יָרִים רֹאשׁ:

מפתח כללי

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	א) סדר הנחת תפילין.....ב	
יט) שולחן ערוך הלכות שבת	ב) מזמורי תהלים ק"ט ק"י.....ג	
אדמו"ר הזקן.....קנד	ג) מאמר ד"ה וטהר לבנו לעבדך באמת (עם ביאור בדרך אפשר) יום ב' דחג הסוכות, ה'תשי"ז.....ה	
כ) שולחן ערוך הלכות ברכת המזון	ד) שיחת ליל ג' דחול המועד סוכות, שמחת בית השואבה ה'תשי"ז.....יח	
אדמו"ר הזקן.....קנד	ה) לקוטי שיחות וזאת הברכה (בלה"ק) כרך יד.....מג	
כא) לקוטי תורה – ד"ה ושבתם מים בששון	ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....מז	
אדמו"ר הזקן.....קנה	ז) שיעור יומי חומש לשבוע חג הסוכות.....מח	
כב) שערי אורה	ח) הפטרות לחג הסוכות.....נו	
אדמו"ר האמצעי.....קנו	ט) שיעורי תהלים לשבוע לשבוע חג הסוכות.....סג	
כג) דרך מצותיך – ספר המצוות	י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע שבת לשבוע חג הסוכות.....סד	
אדמו"ר ה"צמח צדק".....קנז	יא) לוח "היום יום" לשבוע חג הסוכות.....עה	
כד) תורת שמואל תרל"ב	יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....עז	
אדמו"ר מוהר"ש.....קנט	שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:	
כה) קונטרס החלצו	יג) – ג' פרקים ליום לשבוע לשבוע חג הסוכות.....פ	
אדמו"ר מוהרש"ב.....קנט	יד) – פרק אחד ליום לשבוע לשבוע חג הסוכות.....קז	
כו) ספר המאמרים ה'תש"ב	טו) – ספר המצוות לשבוע לשבוע חג הסוכות.....קיד	
אדמו"ר מוהריי"צ.....קס	טז) נביאים וכתובים שמואל-א פרק יז, דברי הימים-ב פרק לה-לו.....קכא	
כז) לקוטי דיבורים	יז) עין יעקב מסכת שבת.....קכג	
אדמו"ר מוהריי"צ.....קסא	יח) מסכת עבודה זרה עם ביאורים מדף לו עד דף מב.....קכד	
כח) ספר הזכרונות		
אדמו"ר מוהריי"צ.....קסב		
כט) אגרות קודש		
אדמו"ר מוהריי"צ.....קסד		
ל) לוח זמנים לשבוע חול המועד סוכות.....קסה		
לא) עירוב תבשילין בכל העולם.....קסו		
לב) סדר מצות הדלקת נרות לחג הסוכות ושבת חול המועד.....קסז		

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המאמר שלפנינו מבאר תוכן בקשת "וטהר לבנו לעבדך באמת", שעבודת הלב
2 (שהיא היסוד לעבודת ה' בכללותה) תבוא מבחינת הנשמה עליה נאמר
3 "טהורה היא", שהיא עצם הנשמה. ועל ידי זה תהיה העבודה "באמת" - ללא
4 שינויים. וכאשר עבודת הלב תהיה בבחינה זו, ייתן הלב חיות לכל האברים,

5 שגם שאר העבודות תהינה

6 בבחינת "טהרה" ו"באמת".¹

7 בחלקו האחרון של המאמר,

8 מבאר הקשר בין בקשה זו

9 לכללות עבודת חודש תשרי

10 ביחס לעבודת כל השנה.

11 וטהר לבנו לעבדך

12 באמת¹ (- מתוך תפילת

13 העמידה של שבת ויום-טוב),⁶

14 וצריך להבין² מהו תכן

15 הפקשה לעבדך באמת,

16 דאריך שנה שיהיה עבודה

17 שלא באמת, שעל זה

18 היא הפקשה שתהיה

19 העבודה באמת. ובפרט

20 שעבודה זו היא עבודה

21 שפלב, וכמו שאומר

22 וטהר לבנו, ובעבודה

23 שפלב בודאי אינו שנה

24 שתהיה שלא באמת,

25 דאם אינה באמת, הרי

26 אין זו עבודה כלל.

27 דבשלמא [=ניחא] בעבודה

28 דמעשה בקיום מעשה

29 המצוות, שנה שתהיה

30 העבודה גם כן שנה

31 באמת, שהרי מכל

32 מקום, גם אם יעבוד עבודתו

33 שלא באמת, ישנו גוף

34 העשה והפעל על כל

35 פנים, שגם על ידי זה

36 נמשכים ענינים של

37 המשכות אור ושפע אלוקי

38 הנמשך על-ידי קיום המצוה

39 במעשה. ואף שאמרנו בזה

40 שפלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא³ [=ללא אהבה ויראה

בס"ד. יום ב' דחג הסוכות, ה'תשי"ז

(הנחה בלתי מוגה)

וטהר לבנו לעבדך באמת¹, וצריך להבין² מהו תכן
הפקשה לעבדך באמת, דאריך שנה שיהיה
עבודה שלא באמת, שעל זה היא הפקשה שתהיה
העבודה באמת. ובפרט שעבודה זו היא עבודה שפלב,
וכמו שאומר וטהר לבנו, ובעבודה שפלב בודאי אינו
שנה שתהיה שלא באמת, דאם אינה באמת, הרי אין זו
עבודה כלל. דבשלמא בעבודה דמעשה, שנה שתהיה
העבודה גם כן שלא באמת, שהרי מכל מקום ישנו גוף
העשה והפעל על כל פנים, שגם על ידי זה נמשכים
ענינים של המשכות. ואף שאמרנו שפלא דחילו ורחימו
לא פרחא לעילא³, ומצוה בלי פונה כגוף בלי נשמה⁴,
מכל מקום הנה גם על ידי גוף פועל העשה נמשכת
אינה המשכה. ועד שגם כאשר ויפתוהו בפיהם
ובלשונם יכזבו לו, מכל מקום, והוא רחום יכפר עון⁵,
שנמשך כפרת עון (מצד גוף העשה על כל פנים). וכל
זה הוא בעבודה דפעל ומעשה. אמנם בעבודת הלב,
הרי אם אינה באמת, אין זו עבודה כלל. ואם כן אינו
מוכן מהו תכן הפקשה וטהר לבנו לעבדך באמת,
דמשמע מזה שאפשר שתהיה עבודה שפלב שאינה
באמת, ועל זה היא הפקשה שתהיה עבודה באמת.
(ב) ולהבין זה צריך להקדים תחלה מה שנתבאר לעיל⁶

ש"ש ב' בחינות בנשמה⁷, כמו שהיא בבחינת אין,
וכמו שהיא בבחינת יש. וכמאמר⁸ נשמה שנתת בי
טהורה היא אתה בראתה אתה יצרתה אתה נפתתה בי,
דבראתה יצרתה נפתתה קאי על הנשמה כמו שהיא
בבחינת יש נברא, דלשון בריאה בלשון הקדש מורה
בבחינת יש נברא, דלשון בריאה בלשון הקדש מורה על

אינה עולה למעלה לעורר ההמשכה, ומצוה בלי פונה כגוף בלי
נשמה⁴, מכל מקום הנה גם על ידי גוף פועל העשה
נמשכת אינה המשכה. ועד שגם כאשר ויפתוהו בפיהם
ובלשונם יכזבו לו [=חשבו לפתות את ה' בפייהם

ויכזבו לפניו בלשונם (מצודות)

ואין מעשיהם שווים לליבם],

מכל מקום, הרי נאמר אחר-

כך: והוא רחום יכפר

עון⁵, שנמשך כפרת עון

(מצד גוף העשה על כל

פנים). וכל זה הוא

בעבודה דפעל ומעשה.

אמנם בעבודת הלב, הרי

אם אינה באמת, אין זו

עבודה כלל. ואם כן אינו

מוכן מהו תכן הפקשה

וטהר לבנו לעבדך

באמת, דמשמע מזה

שאפשר שתהיה עבודה

שפלב שאינה באמת,

ועל זה היא הפקשה

שתהיה עבודה באמת?

(ב) ולהבין זה צריך

להקדים תחלה מה

שנתבאר לעיל⁶ (במאמר

של ראש-השנה) שיש ב'

בחינות בנשמה⁷, א. כמו

שהיא במקורה בבחינת

אין. ב. וכמו שהיא ירדה

להיות בבחינת יש.

וכמאמר⁸ נשמה שנתת

בי טהורה היא אתה

בראתה אתה יצרתה אתה

נפתתה בי, בתפילה זו

מתוארת סדר ירידת הנשמה

ממקורה ושרשה עד התלבשותה

בגוף: דבראתה יצרתה

נפתתה קאי [=מוסב] על

הנשמה כמו שהיא

בבחינת יש נברא, דלשון הקדש מורה על

(1) נוסח תפלת העמידה דשבת ויו"ט. (2) ראה גם רד"ה וטהר לבנו עזר"ת (סה"מ עזר"ת ע' כו). (3) תקו"ז תיקון יו"ד (כה, ב). תניא
פל"ט-מ. (4) ל"ת להאריז"ל ר"פ עקב. (5) תהלים עח, לו. לח. (6) ד"ה זה היום דיום ב' דר"ה (תו"מ ח"י"ח ע' 3 ואילך). (7) בהבא
לקמן - ראה ד"ה ציון במשפט תרע"ו (סה"מ תרע"ו ע' קלו ואילך). וראה גם ד"ה אלה מסעי תשי"ט (תו"מ חכ"ו ע' 140 ואילך).
(8) "אלקי נשמה" בברכות השחר.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בְּרִיאַת יֵשׁ מֵאֵין⁹ - מציאות חדשה של 'יש', וְזֶהוּ שְׁאֵתָה בְּרִאֲתָהּ
 2 קָאֵי עַל הַנְּשֻׁמָּה כְּמוֹ שְׁנַעֲשִׁית בְּבַחֲיִנַת יֵשׁ נִבְרָא, וּבַחֲיִנַת
 3 טְהוֹרָה הִיא מִצַּב הַנִּשְׁמָה שְׁקֵדָם לְאַתָּה בְּרִאֲתָהּ, קָאֵי עַל
 4 הַנְּשֻׁמָּה כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּבַחֲיִנַת אֱלֻקוֹת. וְהַעֲנֵן בְּזֶה, דְּהֵנָּה גַם
 5 הַנְּשֻׁמָּה כְּמוֹ שְׁנַעֲשִׁית
 6 בַּחֲיִנַת יֵשׁ נִבְרָא הִיא 1
 7 בַּעֲצֵם מֵהוּתָהּ אֱלֻקוֹת, 2
 8 שֶׁזֶּהוּ הַהִפְרָשׁ בֵּין 3
 9 הַנְּשֻׁמּוֹת 4
 10 הַנִּבְרָאִים, דְּכָל הַנִּבְרָאִים 4
 11 הַתְּהוּוֹתָם אֵינָה בְּאִפֶּן 5
 12 שֶׁהַבּוֹרָא נַעֲשֶׂה נִבְרָא, כִּי 6
 13 אִם שֶׁהוּא מְהוּה אֵת 7
 14 הַנִּבְרָא, הֵינּוּ שְׁמֻצִיאוֹת 8
 15 הַנִּבְרָא אֵינּוּ מְצִיאוֹת 9
 16 הַבּוֹרָא פִּירוּשׁ, שֶׁהַנִּבְרָא אֵינוּ 10
 17 מְצִיאוֹת אֱלֻקוֹת, דְּהֵגֶם שֶׁכָּל 11
 18 הוּא אֱלֻקוֹת שְׁאֵין לָךְ דְּבַר 12
 19 שְׁחוּץ מִמֶּנּוּ, מִכָּל מְקוֹם, 13
 20 הֵנָּה מְצִיאוֹת הַנִּבְרָא אֵינוּ 14
 21 מְצִיאוֹת הַבּוֹרָא, אֲלָא 15
 22 שְׁאֵינוּ חוּץ מִמֶּנּוּ - אֵינוּ 16
 23 דְּבַר נִפְרָד בִּפְנֵי עֲצוּמוֹ, מֶה 17
 24 שְׁאֵין בֵּין מְצִיאוֹת 18
 25 הַנְּשֻׁמּוֹת גַּם כְּמוֹ שֶׁהֵם בִּבְחִי' 19
 26 'מְצִיאוֹת נִבְרָא' הֲרִי זֶה מֶה 20
 27 שֶׁהָאֱלֻקוֹת עֲצוּמוֹ נַעֲשֶׂה 21
 28 בְּבַחֲיִנַת מְצִיאוֹת דִּנְשֻׁמָּה. 22
 29 אֲמִנָּם, אִף שֶׁגַם הַנְּשֻׁמָּה 23
 30 כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּבַחֲיִנַת יֵשׁ 24
 31 הִיא אֱלֻקוֹת, מִכָּל מְקוֹם, 25
 32 הֲרִי זֶה בְּאִין עֲרֹךְ לִגְבִּי 26
 33 הַנְּשֻׁמָּה כְּמוֹ שֶׁהִיא 27
 34 בְּבַחֲיִנַת אֵין. וְיֻכֵּן זֶה 28
 35 מִמֶּה שְׁאֵנוּ רֹאִים 29
 36 שְׁבָאֲלֻקוֹת גּוֹפָא [=עצמו] 30
 37 יֵשׁ גַּם בֵּין חֲלוּקֵי 31
 38 מִדְּרָגוֹת, דִּישְׁנוּ הָאֱלֻקוֹת 32
 39 שְׁלֻמְעֵלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת 33
 40 הַעוֹלָמוֹת, לַמַּעֲלָה מֵהָאֵוֶר 34
 41 הַמְּצוּמָצֵם בִּשְׂבִיל לַחַיִּית 35
 42 נִבְרָאִים, וְיִשְׁנוּ הָאֱלֻקוֹת 36
 43 שְׁבָהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וּב' 37
 44 מִדְּרָגוֹת אֵלוּ הֵם חֲלוּקִים 38
 45 זֶה מִזֶּה בְּתַכְלִית, 39
 46 דְּהָאֱלֻקוֹת שְׁלֻמְעֵלָה 40

47 מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת אֵין בּוֹ מְדִידוֹת וְהַגְבָּלוֹת כָּלָל, שֶׁהוּא בְּלִי
 48 גְבוּל בְּאַמְתָּ, וּמִכָּל שְׁכֵן שְׁאֵינוּ בְּבַחֲיִנַת מְצִיאוֹת כָּלָל, הֵינּוּ
 49 שְׁאֵינוּ גַם בְּסוּג הַמְצִיאוֹת דְּאֹר - אֹר הָאֱלֻקִּי שֶׁנִּמְשָׁךְ לַחַיִּית אֵת
 50 הַעוֹלָמוֹת. כְּמִשַּׁל אֹר וְזִי הַשֶּׁמֶשׁ, שְׁאֵינוּ חֵלֶק מִגּוֹף כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ עֲצוּמוֹ כָּלָל
 51 (שְׁבָאוֹר אֵין כְּלוֹם מַעֲצָם חוּמָר
 52 כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ), וּמִכָּל שְׁכֵן
 53 שְׁאֵינוּ בְּסוּג הַמְצִיאוֹת
 54 דְּהַתְּלַבְּשׁוֹת הָאֹר בְּכָלִים -
 55 עַל-יְדֵי הַכָּלִים מִתְּגַלָּה הָאֹר
 56 (כְּמִשַּׁל אֹר הַנִּשְׁמָה שֶׁמִּתְּגַלֶּית
 57 עַל-יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּכָלִי הַגּוֹף);
 58 וְכֹאשֶׁר אֹר מִתְּלַבֵּשׁ בְּכָלִי
 59 מִשְׁתַּנָּה הָאֹר לְפִי אֹפֶן הַכָּלִי.
 60 וְכָל זֶה הוּא בְּאֱלֻקוֹת שֶׁלֹּמְעֵלָה
 61 מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, שְׁאֵינוּ כָּלָל בְּגֵד
 62 מְצִיאוֹת - לֹא מְצִיאוֹת שֶׁל 'אֹר'
 63 וּבִוּדָאֵי לֹא מְצִיאוֹת שֶׁל
 64 'הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּכָלִים', מֶה שְׁאֵין
 65 בֵּין הָאֱלֻקוֹת
 66 שְׁבָהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הֲרִי יֵשׁ
 67 בּוֹ מְדִידוֹת וְהַגְבָּלוֹת,
 68 וְהוּא בְּבַחֲיִנַת מְצִיאוֹת
 69 אֹר, וְעַד לַמְצִיאוֹת הָאֹר
 70 כְּפִי שְׁבָא בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת
 71 בְּכָלִים. וְכֹשֶׁם שֶׁיֵּשׁ
 72 הִפְרָשׁ בֵּין ב' הַבַּחֲיִנּוֹת
 73 שְׁבָאֲלֻקוֹת, בֵּין הָאֱלֻקוֹת
 74 דְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת לִגְבִּי
 75 הָאֱלֻקוֹת שְׁלֻמְעֵלָה
 76 מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, הֵנָּה עַל
 77 דֶּרֶךְ זֶה יֻכֵּן גַּם וּבְמִכָּל
 78 שְׁכֵן בְּנִשְׁמּוֹת, שֶׁהַנְּשֻׁמּוֹת
 79 שְׂרָשָׁם מֵהַכָּלִים, וְיִרְדּוּ
 80 לַמַּטָּה בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת בְּנִפְשׁ
 81 הַבְּהֵמָה [=נפש שכל עניינה
 82 לַחַיִּית] לְדַבְּרִים גִּשְׁמִיִּים
 83 כְּבַהֲמָה וְהַנִּשְׁמָה הָאֱלֻקִּית
 84 מְלֻבֶּשֶׁת בְּגוֹף וּנְפֶשׁ הַבְּהֵמָה,
 85 וְעַד גַּם בְּבַחֲיִנַת תְּפִסָּא
 86 בְּנִפְשׁ הַבְּהֵמָה שֶׁהַנִּשְׁמָה
 87 הָאֱלֻקִּית מִשְׁתַּנִּית מִפְּנֵי
 88 הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּנִפְשׁ הַבְּהֵמָה,
 89 הֲרִי בּוּדָאֵי שֵׁישׁ הִפְרָשׁ
 90 גְּדוֹל בֵּין הַנְּשֻׁמָּה כְּמוֹ
 91 שֶׁהִיא בְּבַחֲיִנַת יֵשׁ לִגְבִּי
 92 הַנְּשֻׁמָּה כְּמוֹ שֶׁהִיא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 במקורה בבחינת אין. ובכללות הוא ההפך בין דרגות הנמוכות
2 שבנשמה: בחינת נפש רוח נשמה, לעצם הנשמה: בחינת חיה
3 יחידה (כמו שנתבאר לעיל במאמר ראש-השנה).
4 וענין ב' בחינות אלו בעבודה של האדם העובר את ה' הוא

5 העבודה השכל ומדות
6 והעבודה דרעוּתא דלפא. 1
7 דהעבודה דשכל ומדות - 2
8 כאשר מתבונן בשכלו בגדולת ה'
9 ומהתבוננות זו מגיע לאהבתו
10 ויראתו, הנה עבודה זו היא
11 במציאות והגבלה, שהרי
12 השכל, הבנה והשגה, 6
13 הוא ענין של מציאות, 7
14 ובא בהתלבשות ותפיסא 8
15 שאינו צריך לצאת מעצמו על-
16 מנת לתפוס ולהבין הענין,
17 ומכל שכן המדות
18 שענינם הוא הרגש עצמו
19 (שהרי עקר ענין המדות
20 הוא הרגש עצמו שהוא
21 האוהב וכו'), ובמילא
22 העבודה שמצד השכל
23 והמדות היא בהגבלה
24 עבודה זו מדודה ומוגבלת לפי
25 ערך הבנתו והשגתו. מה
26 שאין בן העבודה
27 דרעוּתא דלפא [=רצון עצמי
28 הקיים בפנימיות הנשמה אצל כל
29 יהודין] היא למעלה מטעם
30 ודעת, ואין בה הגבלות
31 כלל. ואף שאפשר שגם
32 הרעוּתא דלפא באה על
33 פי התבוננות כמבואר בתניא
34 בהקדמת שער-היחוד והאמונה:
35 כאשר תתגבר נפש השכלית על
36 החומר ותשפילו ותכניעו
37 תחתיה אזי תתלהב ותתלהט
38 בשלהבת העולה מאליה ותגל
39 ותשמח בה', הרי אין זה
40 באופן שהתבוננות
41 פועלת הרעוּתא דלפא,
42 כי אם שהיא מגלה
43 ומעוררת אותה בלבד, אבל
44 הרעוּתא דלפא עצמה
45 היא למעלה מטעם ודעת
46 ובלי גבול. וכל כך תקיף

בבחינת אין. ובכללות הוא ההפך בין בחינת נפש רוח
נשמה לבחינת חיה יחידה (כמו שנתבאר לעיל).

וענין ב' בחינות אלו בעבודה הוא העבודה השכל
ומדות והעבודה דרעוּתא דלפא. דהעבודה
השכל ומדות היא במציאות והגבלה, שהרי השכל,
הבנה והשגה, הוא ענין של מציאות, ובא בהתלבשות
ותפיסא, ומכל שכן המדות שענינם הוא הרגש עצמו
(שהרי עקר ענין המדות הוא הרגש עצמו), ובמילא
העבודה שמצד השכל והמדות היא בהגבלה. מה שאין
בן העבודה דרעוּתא דלפא היא למעלה מטעם ודעת,
ואין בה הגבלות כלל. ואף שאפשר שגם הרעוּתא
דלפא באה על פי התבוננות, הרי אין זה באופן
שהתבוננות פועלת הרעוּתא דלפא, כי אם שהיא
מגלה אותה בלבד, אבל הרעוּתא דלפא עצמה היא
למעלה מטעם ודעת ובלי גבול. וכל כך תקיף ועז כח
הרעוּתא דלפא, עד שפועלת גם בהשכל ומדות, והינו,
דעם היות שגם השכל ומדות (דנשמה) הם אלקות,
מכל מקום, בין שהם בהגבלה הרי הם מקבלים
שנויים, ועל זה היא הנתינת כח שנופעת בהם מצד
עצם הנשמה, שיהיו בתקף בלי שנוי. והנה, כאשר
העבודה היא מצד השכל ומדות שהם בהגבלה, אזי גם
ההמשכה היא בחינת האלקות דהשתלשלות שהוא
בהגבלה. אמנם כאשר העבודה היא בבחינת רעוּתא
דלפא שמצד עצם הנשמה, אזי גם ההמשכה היא
בחינת האלקות שלמעלה מהשתלשלות שהיא בלי
גבול.

ועל פי זה יובן מה שפנסת ישראל נקראת בשם ציון¹⁰,
דהנה, ציון הוא לשון סימן, הינו שהנשמות הם
סימן על אלקות, וענין הסימן הוא על דבר הנעלם
דוקא, שהרי על דבר הגלוי אין צריך סימן, כי אם על
דבר הנעלם דוקא, והוא ענין בחינת האלקות שלמעלה
מהשתלשלות, שהמשכתה היא על ידי עבודת עצם

47 ועז כח הרעוּתא דלפא, עד שפועלת גם בהשכל ומדות,
48 והינו, דעם היות [=למרות] שגם השכל ומדות (דנשמה) הם
49 אלקות, מכל מקום, בין שהם בהגבלה הרי הם מקבלים
50 שנויים מפני שמזמן לזמן משתנה כוח שכלו, ועל זה היא הנתינת
51 כח שנופעת בהם מצד
52 עצם הנשמה, שיהיו
53 בתקף בלי שנוי. והנה
54 כפי אופן עבודת האדם למטה,
55 כך מעורר המשכת האלקות
56 מלמעלה: כאשר העבודה
57 היא מצד השכל ומדות
58 שהם בהגבלה, אזי גם
59 ההמשכה היא בחינת
60 האלקות דהשתלשלות
61 שהוא בהגבלה. אמנם
62 כאשר העבודה היא
63 בבחינת רעוּתא דלפא
64 שמצד עצם הנשמה, אזי
65 גם ההמשכה היא בחינת
66 האלקות שלמעלה
67 מהשתלשלות שהיא בלי
68 גבול. לסיכום, ב' בחינות
69 בנשמה ובעבודת האדם: עצם
70 הנשמה - אלקות - רעוּתא
71 דליבא, וכתוצאה מזה עבודת ה'
72 באופן אמיתי ללא כל שינויים.
73 מציאות הנשמה - נברא - שכל
74 ומידות, וכתוצאה מזה עבודה
75 באופן משתנה. העבודה ברעוּתא
76 דליבא משפיעה גם על העבודה
77 בשכל ומידות שיהיו ללא
78 שינויים.
79 ועל פי זה יובן מה
80 שפנסת ישראל נקראת
81 בשם ציון¹⁰, דהנה, ציון
82 הוא לשון סימן, הינו
83 שהנשמות הם סימן על
84 אלקות, וענין הסימן הוא
85 על דבר הנעלם דוקא,
86 שהרי על דבר הגלוי אין
87 צריך סימן, כי אם על
88 דבר הנעלם דוקא, והוא
89 ענין בחינת האלקות
90 שלמעלה מהשתלשלות,
91 שהמשכתה היא על ידי
92 עבודת עצם הנשמה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דִּוְקָא, וְזֶהוּ מַה שֶּׁהִנָּשְׁמוֹת נִקְרְאוּ בְּשֵׁם צִיּוֹן שְׂבוּחַ שְׁנִמְצָאֹת
2 בְּנִשְׁמָה בְּחִינָה שְׁלֹמַעֲלָה מִהִשְׁכַּל מִהוּוֹה הִיא סִימָן לְאַלּוּקוֹת שְׁלֹמַעֲלָה
3 מִהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, לְפִי שֶׁעָקֵר עֲנִיָּן הִנָּשְׁמוֹת אֵינּוּ עֹבְדֹתָם כְּמוֹ
4 שֶׁהִיא בְּהִגְבָּלָהּ, כִּי אִם הָעֹבְדָה דְרֻעוֹתָא דְלָפָא, שֶׁעַל יְדֵי

5 זֶה נַעֲשִׂית הַמִּשְׁכַּת הָאֹר
6 שְׁלֹמַעֲלָה מִהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת. 1
7 וְזֶהוּ גַם בֶּן מִה שֶׁכְּתוּב 11
8 שֶׁשֶּׁם עָלוּ שְׂבָטִים שְׂבָטִי
9 יִהְיֶה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל גו'.
10 דְּהִנֵּה, הַשְּׂבָטִים הֵם
11 הִנָּשְׁמוֹת כְּמוֹ שֶׁהֵם בְּעוֹלָם
12 הַבְּרִיאָה, שְׁנֵים עֶשֶׂר הַשְּׂבָטִים
13 שׁוֹרֶשׁ מִשְׁתַּת הַמִּידוֹת שְׁבָעוֹלָם
14 הַבְּרִיאָה כְּפִי שִׁישׁ בְּהֵן הַתְּכַלְלוֹת, 8
15 בְּאֹפֶן שְׁעוֹלִים לְמִסְפַּר י"ב
16 גְּבוּלֵי אֶלְכֶסְוִנִּים דְּז"א
17 [=זְעִיר אֲנִפִּין. שֵׁשׁ הַמִּידוֹת]
18 שְׁבָעוֹלָם הַבְּרִיאָה. (שֵׁשׁ הַמִּידוֹת
19 נִמְשְׁלוּ לִשְׁשׁ הַדְּפֻנוֹת שֶׁל קוֹבִיָּה
20 (מִזְרָה, מַעֲרָב, צָפוֹן, דְּרוֹם,
21 מַעֲלָה וּמַטָּה), הַמְּחֻבְּרוֹת
22 בְּאִמְצָעוֹת 12 קוֹרֵי גְבוּל
23 (הַצְּלָעוֹת). עֲנִינִים בְּרוּחָנוּת: 12
24 אֲפֻנִים שֶׁל הַתְּכַלְלוֹת הַמִּידוֹת.
25 לְדוּגְמָא: גְבוּל 'צָפוֹן' עִם 'מַעֲלָה'
26 הוּא הַתְּכַלְלוֹת מִדַּת הַגְּבוּרָה עִם
27 מִדַּת הַנֶּצַח, וּפְרִירוֹשׁ הַפְּסוּק:
28 שֶׁם עָלוּ שְׂבָטִים הִינּוּ
29 עָלִיתָם לְאַצִּילוֹת - לְשׁוֹרֶשׁ
30 וּמְקוֹר נִשְׁמָתָם, לְבְּחִינַת
31 טְהוֹרָה הִיא. וְכֹאֲשֶׁר
32 עֹבְדֹתָם הִיא בְּבְחִינָה זוֹ,
33 אֲזִי הֵם עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל,
34 דְּעֲנִיָּן הָעֲדוֹת הוּא גַם בֶּן
35 עַל דְּבַר הַנֶּעְלָם דִּוְקָא,
36 דְּעַל דְּבַר הַגְּלוּי אֵינּוּ
37 צָרִיף עֲדוֹת, וְגַם עַל
38 מִלְּתָא דְּעִבְדָּא לְאַגְלוּי
39 [=דְּבַר הַעֲשׂוֹי לְהַתְּגַלּוֹת] אֵין

40 צָרִיף עֲדוֹת גְּמוּרָה (כְּמִבּוּרָא בִּרְמִב"ם סוֹף הַלְכוֹת גִּירוּשִׁין: "לֹא הִקְפִּידָה
41 תּוֹרָה עַל... מִשְׁפָּטֵי הָעֲדוֹת, אֲלָא כְּדִבְרֵי שֶׁאֵין אֹתָהּ יָכוֹל לַעֲמוֹד עַל בּוֹרֵיו אֲלָא
42 מִפִּי הָעֲדִים וּבְעִדּוֹתָם.. אֲבָל דְּבַר שֶׁאִשְׁפֹּר לַעֲמוֹד עַל בּוֹרֵיו שֶׁלָּא מִפִּי הָעֵד הַזֶּה..

הִנָּשְׁמָה דִּוְקָא, וְזֶהוּ מַה שֶּׁהִנָּשְׁמוֹת נִקְרְאוּ בְּשֵׁם צִיּוֹן,
לְפִי שֶׁעָקֵר עֲנִיָּן הִנָּשְׁמוֹת אֵינּוּ עֹבְדֹתָם כְּמוֹ שֶׁהִיא
בְּהִגְבָּלָהּ, כִּי אִם הָעֹבְדָה דְרֻעוֹתָא דְלָפָא, שֶׁעַל יְדֵי זֶה
נַעֲשִׂית הַמִּשְׁכַּת הָאֹר שְׁלֹמַעֲלָה מִהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת. וְזֶהוּ גַם
בֶּן מִה שֶׁכְּתוּב 11 שֶׁשֶּׁם עָלוּ שְׂבָטִים שְׂבָטִי יִהְיֶה עֲדוֹת
לְיִשְׂרָאֵל גו'. דְּהִנֵּה, הַשְּׂבָטִים הֵם הִנָּשְׁמוֹת כְּמוֹ שֶׁהֵם
בְּבְרִיאָה, י"ב גְּבוּלֵי אֶלְכֶסְוִנִּים דְּז"א, וְשֵׁם עָלוּ שְׂבָטִים
הִינּוּ עָלִיתָם לְאַצִּילוֹת, לְבְּחִינַת טְהוֹרָה הִיא. וְכֹאֲשֶׁר
עֹבְדֹתָם הִיא בְּבְחִינָה זוֹ, אֲזִי הֵם עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל, דְּעֲנִיָּן
הָעֲדוֹת הוּא גַם בֶּן עַל דְּבַר הַנֶּעְלָם דִּוְקָא, דְּעַל דְּבַר
הַגְּלוּי אֵינּוּ צָרִיף עֲדוֹת, וְגַם עַל מִלְּתָא דְּעִבְדָּא לְאַגְלוּי
אֵין צָרִיף עֲדוֹת גְּמוּרָה, כִּי אִם עַל דְּבַר הַנֶּעְלָם לְגִמְרֵי
דִּוְקָא 12, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָאֱלָקוֹת שְׁלֹמַעֲלָה מִהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
הִנֵּה הַמִּשְׁכַּת בְּחִינָה זוֹ הִיא עַל יְדֵי עָלוּ שְׂבָטִים דִּוְקָא,
הִינּוּ עָלִיתָם לְבְּחִינַת טְהוֹרָה הִיא.

וּבְזֶה יוֹכֵן תִּכְּן הַבְּקָשָׁה וְטַהַר לְבָנוּ לְעִבְדֶּךָ בְּאַמְתָּ,
דְּלִהּוֹת שֶׁהָעֹבְדָה שְׁמַצַּד שְׂכָל וּמִדּוֹת שִׁיף בְּהַ
שְׁנוּיִים, לְכֵן מִבְּקָשִׁים שִׁיחִיָּה בְּזֶה הַתִּקְוָה דְּבְחִינַת
טְהוֹרָה הִיא, שֶׁזֶהוּ וְטַהַר לְבָנוּ, הִינּוּ שִׁיחִיָּה הַמִּשְׁכַּת
הַתִּקְוָה מִבְּחִינַת טְהוֹרָה הִיא בְּעֹבְדָה שְׁמַצַּד שְׂכָל וּמִדּוֹת,
שֶׁאֲזִי תִהְיֶה עֹבְדוֹתוֹ בְּאַמְתָּ, דְּשִׁפְתָּ 13 אֲמַת תַּכּוֹן לְעַד.
(ג) וּלְהִבִּין הָעֲנִיָּן בְּפִרְטוּיּוֹת יוֹתֵר, הִנֵּה ב' בְּחִינּוֹת אֵלּוּ
דְּטְהוֹרָה הִיא וְאַתָּה בְּרִאמְתָּה יִשְׁנֵם בְּכָלְלוֹת
הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, בְּהִסְפִּירוֹת וְהָעֲנִינִים לְמַעֲלָה, וּבִנְפֹשׁ
הָאָדָם וּבְעֹבְדוֹתוֹ. וְהָעֲנִיָּן הוּא, דְּהִנֵּה כְּתִיב 14 לִזְאֵת יִקְרָא
הָרָשׁוֹן אִמֹר: לִזְאֵת יִקְרָא
אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לִקְחָה
זֹאת, אִישׁ וְאִשָּׁה הֵם
בְּחִינַת אֵשׁ, אִישׁ הוּא
אוֹתוּת אֵשׁ יו"ד (אוֹת)
רִאשׁוֹנָה שֶׁל שֵׁם הו"ו, וְאִשָּׁה
הוּא אֵשׁ ה"א (אוֹת אַחֲרוֹנָה
שֶׁל שֵׁם הו"ו). וְהֵם ב'
הַבְּחִינּוֹת שְׂבָאֵשׁ, הָאֵשׁ
שְׁלֹמַעֲלָה (אֵשׁ יו"ד),
וְהָאֵשׁ שְׁמַצוּהָ לְהִבְיָא מִן
הַהִדְיוּט 15 (אֵשׁ ה"א). עַל

הַמִּזְבֵּחַ יִרְדֶּה אֵשׁ מִלְּמַעֲלָה. וְנֹאמַר: "וַיִּתְּנוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן כֶּהֱנִים אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ",
לְמַדוּ מִזֶּה: "אֵשׁ-עַל-פִּי שֶׁהָאֵשׁ יוֹרֶדֶת מִן הַשָּׁמַיִם מִצּוּהָ לְהִבְיָא מִן הַהִדְיוּט
[=עַל-יְדֵי הַכּוֹהֲנִים]". דְּהִנֵּה, אֵשׁ ה"א הוּא בְּחִינַת סְפִירַת מַלְכוּת

43 לֹא הִקְפִּידָה תּוֹרָה עָלֵינוּ, כִּי אִם עַל דְּבַר הַנֶּעְלָם לְגִמְרֵי דִוְקָא 12,
44 שֶׁהוּא בְּחִינַת הָאֱלָקוֹת שְׁלֹמַעֲלָה מִהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, הִנֵּה
45 הַמִּשְׁכַּת בְּחִינָה זוֹ הִיא עַל יְדֵי עָלוּ שְׂבָטִים דִּוְקָא, הִינּוּ
46 עָלִיתָם לְבְּחִינַת טְהוֹרָה הִיא.

47 וּבְזֶה יוֹכֵן תִּכְּן הַבְּקָשָׁה
48 וְטַהַר לְבָנוּ לְעִבְדֶּךָ
49 בְּאַמְתָּ, דְּלִהּוֹת
50 שֶׁהָעֹבְדָה שְׁמַצַּד שְׂכָל
51 וּמִדּוֹת שִׁיף בְּהַ שְׁנוּיִים,
52 לְכֵן מִבְּקָשִׁים שִׁיחִיָּה בְּזֶה
53 הַתִּקְוָה דְּבְחִינַת טְהוֹרָה
54 הִיא, שֶׁזֶהוּ וְטַהַר לְבָנוּ,
55 הִינּוּ שִׁיחִיָּה הַמִּשְׁכַּת
56 הַתִּקְוָה מִבְּחִינַת טְהוֹרָה
57 הִיא גַם בְּעֹבְדָה שְׁמַצַּד
58 שְׂכָל וּמִדּוֹת, שֶׁאֲזִי תִהְיֶה
59 עֹבְדוֹתוֹ בְּאַמְתָּ, דְּשִׁפְתָּ 13
60 אֲמַת תַּכּוֹן לְעַד.

(ג) וּלְהִבִּין הָעֲנִיָּן
61 בְּפִרְטוּיּוֹת יוֹתֵר, הִנֵּה ב'
62 בְּחִינּוֹת אֵלּוּ דְּטְהוֹרָה
63 הִיא וְאַתָּה בְּרִאמְתָּה יִשְׁנֵם
64 בְּכָלְלוֹת הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
65 בְּהִסְפִּירוֹת וְהָעֲנִינִים
66 לְמַעֲלָה, וּבִנְפֹשׁ הָאָדָם
67 וּבְעֹבְדוֹתוֹ. וְהָעֲנִיָּן הוּא,
68 דְּהִנֵּה כְּתִיב 14 לִזְאֵת יִקְרָא
69 הָרָשׁוֹן אִמֹר: לִזְאֵת יִקְרָא
70 אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לִקְחָה
71 זֹאת, אִישׁ וְאִשָּׁה הֵם
72 בְּחִינַת אֵשׁ, אִישׁ הוּא
73 אוֹתוּת אֵשׁ יו"ד (אוֹת)
74 רִאשׁוֹנָה שֶׁל שֵׁם הו"ו, וְאִשָּׁה
75 הוּא אֵשׁ ה"א (אוֹת אַחֲרוֹנָה
76 שֶׁל שֵׁם הו"ו). וְהֵם ב'
77 הַבְּחִינּוֹת שְׂבָאֵשׁ, הָאֵשׁ
78 שְׁלֹמַעֲלָה (אֵשׁ יו"ד),
79 וְהָאֵשׁ שְׁמַצוּהָ לְהִבְיָא מִן
80 הַהִדְיוּט 15 (אֵשׁ ה"א). עַל

הַמִּזְבֵּחַ יִרְדֶּה אֵשׁ מִלְּמַעֲלָה. וְנֹאמַר: "וַיִּתְּנוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן כֶּהֱנִים אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ",
לְמַדוּ מִזֶּה: "אֵשׁ-עַל-פִּי שֶׁהָאֵשׁ יוֹרֶדֶת מִן הַשָּׁמַיִם מִצּוּהָ לְהִבְיָא מִן הַהִדְיוּט
[=עַל-יְדֵי הַכּוֹהֲנִים]". דְּהִנֵּה, אֵשׁ ה"א הוּא בְּחִינַת סְפִירַת מַלְכוּת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 - ספירה אחרונה מעשר הספירות - שְׁהִיא מְקוֹר הָעוֹלָמוֹת, כְּמוֹ
2 שְׁכֶתוֹב¹⁶ בְּהִבְרָאָם - מתחלקת המילה לשתיים - בְּהִ"א בְּרָאָם,
3 דְּבַחֲנִית מִידַת מַלְכוּת הוּא שֵׁם וְהָאֵרָה בְּלָבָד, כְּמוֹ שְׁכֶתוֹב¹⁷
4 מְלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא עֲלֵיהֶם - על העם, ו'שם' הוא הארה חיצונית בלבד
5 מהנפש, וכְּמוֹ כֵּן לְמַעַלָּה

6 שְׁהַתְּהוּת כָּל הָעוֹלָמוֹת 1 מְקוֹר הָעוֹלָמוֹת, כְּמוֹ שְׁכֶתוֹב¹⁶ בְּהִבְרָאָם בְּהִ"א בְּרָאָם,
7 הִיא מִבְּחִינַת שֵׁם וְהָאֵרָה 2 דְּבַחֲנִית מַלְכוּת הוּא שֵׁם וְהָאֵרָה בְּלָבָד, כְּמוֹ שְׁכֶתוֹב¹⁷
8 בְּלָבָד, כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים¹⁸ 3 מְלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא עֲלֵיהֶם, וְכְמוֹ כֵּן לְמַעַלָּה שְׁהַתְּהוּת כָּל
9 יָחִיד חֵי הָעוֹלָמִים מְלֶךְ, 4 הָעוֹלָמוֹת הִיא מִבְּחִינַת שֵׁם וְהָאֵרָה בְּלָבָד, כְּמוֹ
10 וִישׁ פְּסִיק בֵּין 'יחיד' ל'חי' 5 שְׁאוּמְרִים¹⁸ יָחִיד חֵי הָעוֹלָמִים מְלֶךְ, דְּאֵלְקוֹת בְּעֶצְמוֹ
11 הָעוֹלָמִים, פִּירוּשׁ: דְּאֵלְקוֹת 6 הוּא יָחִיד וּמוֹבְדֵל
12 בְּעֶצְמוֹ הוּא יָחִיד וּמוֹבְדֵל 7 לַגִּמְרִי מִהָעוֹלָמוֹת, וְחֵי
13 הָעוֹלָמִים הוּא 8 מִבְּחִינַת מְלֶךְ, שֶׁהוּא שֵׁם
14 מִבְּחִינַת מְלֶךְ, שֶׁהוּא שֵׁם 9 וְהָאֵרָה בְּלָבָד. וְהִנֵּה,
15 וְהָאֵרָה בְּלָבָד. וְהִנֵּה, 10 בְּחִינַת הַמַּלְכוּת נִקְרָאת
16 בְּחִינַת הַמַּלְכוּת נִקְרָאת 11 גַּם בְּשֵׁם מְרָאָה, כְּמוֹ
17 גַּם בְּשֵׁם מְרָאָה, כְּמוֹ 12 שְׁכֶתוֹב בְּנִבְאוֹת יִחְזָקָא¹⁹:
18 וְאֵרָאָה מְרָאוֹת אֱלֹקִים, 13 וְכַתִּיב²⁰ מְרָאָה דְּמוֹת
19 וְכַתִּיב²⁰ מְרָאָה דְּמוֹת 14 כְּבוֹד הַיְוָי. וְכַתִּיב²¹
20 וְכַתִּיב²⁰ מְרָאָה דְּמוֹת 15 יֵשׁ בְּחִינַת מְרָאָה שֶׁהוּא אָדָם תְּאִיר
21 יֵשׁ בְּחִינַת מְרָאָה שֶׁהוּא אָדָם תְּאִיר 16 פְּנֵי²¹, שְׁמֵהָאֵרָת פְּנֵי
22 פְּנֵי²¹, שְׁמֵהָאֵרָת פְּנֵי 17 וְנִפְּלוּ לֹו הַשְּׁפָלָה חֲדָשׁוֹת, וְהִנֵּה,
23 וְנִפְּלוּ לֹו הַשְּׁפָלָה חֲדָשׁוֹת, וְהִנֵּה, 18 שְׁהָאֵרָת הַפְּנִים הִיא
24 בְּחִינַת מְרָאָה שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִרְאָה חֲכָמַת הַחֲכָם, אֲמָנָם,
25 בְּהָאֵרָת הַפְּנִים עֲצָמָה אֵין עֲנִין שֶׁל חֲכָמָה, כִּי אִם שֶׁעַל
26 יְדֵי זֶה אָנוּ יוֹדְעִים שְׁנִפְּלָה לֹו הַשְּׁפָלָה חֲדָשָׁה, אֲכָל מִצַּד
27 הָאֵרָת הַפְּנִים עֲצָמָה לֹא יוֹדְעִים אֵת הַחֲכָמָה. וְכְמוֹ עַל
28 דְּרָךְ מִשָּׁל מְרָאָה הַתְּפוּחַ, דְּעַל פִּי רַב הִנֵּה מְרָאָה הַתְּפוּחַ
29 בְּגוֹן לְכֵן מוֹרָה עַל מְתִיקוֹת הַתְּפוּחַ, וּמְרָאָה הַתְּפוּחַ
30 בְּגוֹן אָדָם מוֹרָה עַל חֲמִיצוֹת הַתְּפוּחַ, הֲרִי בְּמְרָאָה
31 הַתְּפוּחַ עֲצָמוֹ אֵין מְתִיקוֹת וְחִמְצוֹת, אֲלֹא הוּא רַק מוֹרָה
32 וּמִגְלָה זֹאת. וּמְרָאָה זֹה, עִם הֵיחֻתוֹ מְרָאָה בְּלָבָד, שְׁאִינוֹ
33 הָעֵצִים מִמֶּשׁ כִּי אִם גְּלוּי הָעֵצִים בְּלָבָד, מְכָל מְקוֹם, אִינוֹ
34 פּוֹעֵל מַחוּץ לְהָעֵצִים, וְהוּא דְּבוּק בְּהָעֵצִים. וְיֵשׁ עוֹד אַפֵּן
35 בְּמְרָאָה, כְּמוֹ אֹר וְזִיו הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהוּא גַם בֵּן מְרָאָה וְגוֹן
36 הַשֶּׁמֶשׁ, דְּמָה שְׁהָאֹר מְאִיר הוּא לְפִי שְׁהָאֹר הוּא
37 בְּהִיר וְזֶה בְּיוֹתֵר, וְאִם בֵּן הֲרִי הָאֹר הוּא בְּחִינַת מְרָאָה
38 שֶׁעַל יְדֵי נִרְאָה בְּהִירוֹת הָעֵצִים, אֲמָנָם בְּחִינַת מְרָאָה זֶה
39 הוּא בְּאֵפֶן שְׁהָאֹר פּוֹעֵל חוּץ לְהָמְאֹר, וְהִנֵּה שֶׁהוּא מְאִיר אֵת הַחֲשֵׁךְ, וְכִינֵן
40 שֶׁהוּא פּוֹעֵל וּמְאִיר אֵת הַחֲשֵׁךְ, הֲרִי בְּזֶה עֲצָמוֹ הוּא נִבְדֵּל מִהָעֵצִים, וְהִנֵּה, דְּעַם
41 הֵיחֻת הָאֹר מְעִין הָמְאֹר כְּנִ"ל, מְכָל מְקוֹם, בְּזֶה גּוֹפָא שֶׁהוּא פּוֹעֵל הֲרִי הוּא
42 נִבְדֵּל מִהָעֵצִים, וְהִנֵּה לְפִי שְׁהָעֵצִים אִינוֹ בְּגִדֵּר פְּעֻלָּה, וְכָל פְּעֻלָּה הִיא בְּהִבְדָּלָה
43 מִהָעֵצִים, וְלִכֵּן הִנֵּה אֹר הַמִּתְפַּשֵּׁט מִהַשֶּׁמֶשׁ וּפּוֹעֵל לַחוּץ הוּא בְּחִינַת הָאֵרָה

47 בְּמְרָאָה הַתְּפוּחַ עֲצָמוֹ אֵין מְתִיקוֹת וְחִמְצוֹת, אֲלֹא הוּא רַק
48 מוֹרָה וּמִגְלָה זֹאת. וּמְרָאָה זֹה, עִם הֵיחֻתוֹ מְרָאָה בְּלָבָד,
49 שְׁאִינוֹ הָעֵצִים מִמֶּשׁ כִּי אִם גְּלוּי הָעֵצִים בְּלָבָד, מְכָל מְקוֹם,
50 אִינוֹ פּוֹעֵל מַחוּץ לְהָעֵצִים וְאֵין אֹר פְּנֵי שֶׁל הַחֲכָם פּוֹעֵל חוּצָה הִימֵנו
51 לַהֲשִׁיעַ חֲכָמָה אֵלָּא רַק לַהֲוֹרוֹת
52 שֶׁהוּא חֲכָם, וְהוּא דְּבוּק
53 בְּהָעֵצִים. וְיֵשׁ עוֹד אַפֵּן
54 בְּמְרָאָה, כְּמוֹ אֹר וְזִיו
55 הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהוּא גַם בֵּן
56 מְרָאָה וְגוֹן הַשֶּׁמֶשׁ, דְּמָה
57 שְׁהָאֹר מְאִיר הוּא לְפִי
58 שְׁהָאֹר הוּא בְּהִיר וְזֶה
59 בְּיוֹתֵר, וְאִם בֵּן הֲרִי הָאֹר
60 הוּא בְּחִינַת מְרָאָה שֶׁעַל
61 יְדֵי נִרְאָה בְּהִירוֹת הָעֵצִים,
62 אֲמָנָם בְּחִינַת מְרָאָה זֶה
63 הוּא בְּאֵפֶן שְׁהָאֹר פּוֹעֵל
64 חוּץ לְהָמְאֹר, וְהִנֵּה
65 שֶׁהוּא מְאִיר אֵת הַחֲשֵׁךְ,
66 וְכִינֵן שֶׁהוּא פּוֹעֵל וּמְאִיר
67 אֵת הַחֲשֵׁךְ, הֲרִי בְּזֶה
68 עֲצָמוֹ הוּא נִבְדֵּל מִהָעֵצִים,
69 וְהִנֵּה, דְּעַם הֵיחֻת הָאֹר
70 מְעִין הָמְאֹר כְּנִ"ל, מְכָל
71 מְקוֹם, בְּזֶה גּוֹפָא שֶׁהוּא
72 פּוֹעֵל הֲרִי הוּא נִבְדֵּל
73 מִהָעֵצִים, וְהִנֵּה לְפִי
74 שְׁהָעֵצִים אִינוֹ בְּגִדֵּר
75 פְּעֻלָּה עֵצִים הַשֶּׁמֶשׁ הוּא
76 'מְאֹר', מְקוֹר הָאֹר, וְאִינוֹ מְאִיר
77 בְּעֶצְמוֹ אֵת הַחֲשֵׁךְ, וְכָל
78 פְּעֻלָּה הִיא בְּהִבְדָּלָה
79 מִהָעֵצִים, וְלִכֵּן הִנֵּה אֹר
80 הַמִּתְפַּשֵּׁט מִהַשֶּׁמֶשׁ
81 וּפּוֹעֵל לַחוּץ הוּא בְּחִינַת

(16) בראשית ב, ד. מנחות כט, ב. פרש"י עה"פ. (17) ע"פ פיוט "אדון עולם". (18) ב"כרוך שאמר".

(19) יחזקאל א, א. (20) שם, כח. (21) קהלת ח, א.

וטהר לבנו לעבדך באמת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 האֲרָה נִבְדֶּלֶת מִהֶעֶצֶם. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹכֵן גַּם בְּסִפְרֵית
2 הַמַּלְכוּת שֶׁנִּקְרְאוֹת מִרְאָה כִּאֲפֹן הַב' ב'מִרְאָה', שֶׁהַמַּלְכוּת הִיא
3 הָאֲרָה נִבְדֶּלֶת כִּמוֹ תְּכֻנַּת הַמַּלְכוּת בָּאֵדָם שֶׁהִיא רַק עַל זוּלָתוֹ, דְּבִזְוָה
4 עֲצָמוֹ שֶׁהִיא פּוֹעֵלֶת פְּעֻלַּת הַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת הָרִי הִיא

5 נִבְדֶּלֶת מִהֶעֶצֶם. וְזֶהוּ
6 בְּחִינַת אֵשׁ, אֵשׁ ה"א,
7 דְּקָאֵי עַל סִפְרֵית
8 הַמַּלְכוּת, שֶׁהִיא הָאֲרָה
9 נִבְדֶּלֶת. אֲמָנָם בְּחִינַת
10 אִישׁ, אֵשׁ יו"ד, הִנֵּה
11 יו"ד הִיא בְּחִינַת הַחֲכָמָה
12 שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
13 דְּעֵצִים עֲנִיָּן הַחֲכָמָה הִיא
14 לְמַעֲלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
15 וּכְמֵאמָר²² שֶׁהַתּוֹרָה
16 (שֶׁהִיא חֲכָמָה) קִדְּמָה
17 אֲלֵפִים שָׁנָה לְעוֹלָם -
18 'קִדְּמָה' פִּירוּשׁ קְרִימָה בַּמַּעֲלָה,
19 שֶׁהַתּוֹרָה לְמַעֲלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
20 וְעַל זֶה מוֹרָה הַיּוֹד
21 שֶׁהִיא נִקְדָּה בְּלִבָּד. וְזֶהוּ
22 בְּחִינַת אֵשׁ יו"ד, שְׁאִין
23 זֶה הָאֲרָה נִבְדֶּלֶת, כִּי אִם
24 בְּחִינַת הָאֹרֶךְ הַדְּבִיק
25 בְּהֶעֶצֶם. וְהִנֵּה, כָּל
26 הָעֲנִיָּנִים שִׁישְׁנָם בְּסִדֵּר
27 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת יִשְׁנָם תְּחִלָּה
28 בְּהַתּוֹרָה וְנִמְשָׁכִים מִמֶּנָּה,
29 כְּמֵאמָר²³: קוֹדֶשׁ-בְּרִיךְ-הוּא
30 אֶסְתַּפֵּל בְּאוֹרֵייתָ וּבְרָא
31 עֲלֵמָא [=הַקְדוּשׁ-בְּרִיךְ-הוּא
32 הַסֹּתָכֵל בְּתוֹרָה וּבְרָא הָעוֹלָם],
33 וְלִכֵּן הִנֵּה ב' בְּחִינּוֹת אֱלֹ
34 יִשְׁנָם גַּם בְּן בְּהַתּוֹרָה,
35 שֶׁזֶהוּ שְׁאֵמְרוֹ רַצ"ל²⁴
36 שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה בְּאוֹתִיוֹת שֶׁל
37 אֵשׁ שְׁחוּרָה עַל גְּבִי אֵשׁ
38 לְבָנָה (בְּמִשְׁלָל: אֵשׁ שְׁחוּרָה -
39 לְהַבָּה כַּהֵּן הַצִּמְדוּת לַפִּתְיָלָה
40 וּמִכֻּלָּה אוֹתָהּ. אֵשׁ לְבָנָה - לְהַבָּה
41 בְּהִירָה הַמִּפְיָצָה אוֹר בְּהִירָה),
42 דָּאֵשׁ שְׁחוּרָה הִיא הָאֹרֶךְ
43 הַמֵּאִיר אֶת הַחֹשֶׁךְ, שְׁלֹכָן
44 נִקְרָא בְּשֵׁם אֵשׁ שְׁחוּרָה,
45 לְפִי שֶׁהוּא מֵאִיר אֶת
46 הַחֹשֶׁךְ. וּבְעֵמֶק יוֹתֵר

נִבְדֶּלֶת מִהֶעֶצֶם. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹכֵן גַּם בְּסִפְרֵית
הַמַּלְכוּת שֶׁנִּקְרְאוֹת מִרְאָה, שֶׁהַמַּלְכוּת הִיא הָאֲרָה נִבְדֶּלֶת,
דְּבִזְוָה עֲצָמוֹ שֶׁהִיא פּוֹעֵלֶת פְּעֻלַּת הַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת הָרִי
הִיא נִבְדֶּלֶת מִהֶעֶצֶם. וְזֶהוּ בְּחִינַת אֵשׁ, אֵשׁ ה"א, דְּקָאֵי
עַל סִפְרֵית הַמַּלְכוּת, שֶׁהִיא הָאֲרָה נִבְדֶּלֶת. אֲמָנָם בְּחִינַת
אִישׁ, אֵשׁ יו"ד, הִנֵּה הִיא בְּחִינַת הַחֲכָמָה שְׁלֹמֶעֱלָה
מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, דְּעֵצִים עֲנִיָּן הַחֲכָמָה הִיא לְמַעֲלָה
מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וּכְמֵאמָר²² שֶׁהַתּוֹרָה (שֶׁהִיא חֲכָמָה)
קִדְּמָה אֲלֵפִים שָׁנָה לְעוֹלָם, וְעַל זֶה מוֹרָה הַיּוֹד שֶׁהִיא
נִקְדָּה בְּלִבָּד. וְזֶהוּ בְּחִינַת אֵשׁ יו"ד, שְׁאִין זֶה הָאֲרָה
נִבְדֶּלֶת, כִּי אִם בְּחִינַת הָאֹרֶךְ הַדְּבִיק בְּהֶעֶצֶם. וְהִנֵּה, כָּל
הָעֲנִיָּנִים שִׁישְׁנָם בְּסִדֵּר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת יִשְׁנָם תְּחִלָּה
בְּהַתּוֹרָה וְנִמְשָׁכִים מִמֶּנָּה, כְּמֵאמָר²³ אֶסְתַּפֵּל בְּאוֹרֵייתָ
וּבְרָא עֲלֵמָא, וְלִכֵּן הִנֵּה ב' בְּחִינּוֹת אֱלֹ יִשְׁנָם גַּם בְּן
בְּהַתּוֹרָה, שֶׁזֶהוּ שְׁאֵמְרוֹ רַצ"ל²⁴ שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה בְּאֵשׁ
שְׁחוּרָה עַל גְּבִי אֵשׁ לְבָנָה, דָּאֵשׁ שְׁחוּרָה הִיא הָאֹרֶךְ
הַמֵּאִיר אֶת הַחֹשֶׁךְ, שְׁלֹכָן נִקְרָא בְּשֵׁם אֵשׁ שְׁחוּרָה, לְפִי
שֶׁהוּא מֵאִיר אֶת הַחֹשֶׁךְ. וּבְעֵמֶק יוֹתֵר הַפְּרוּשׁ דָּאֵשׁ
שְׁחוּרָה הִיא שֶׁהָאֹרֶךְ עֲצָמוֹ הִיא בְּחִינַת הָעֵלֶם, שֶׁהִרִי זֶה
גּוֹפָא שֶׁהָאֹרֶךְ יִהְיֶה בְּגֵדֶר כְּזֶה שְׁאִיר אֶת הַחֹשֶׁךְ הִיא
לְפִי שֶׁהָאֹרֶךְ בָּא עַל יְדֵי הַפֶּסֶק וְהָעֵלֶם. וְאֵשׁ לְבָנָה הִיא
הָאֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַפְּתִילָה, שְׁאִין עֲנִיָּנוּ לְפַעַל וּלְהָאִיר,
אֵלָא הִיא עֵצֶם הָאֹרֶךְ. וּמִב' הַבְּחִינּוֹת דָּאֵשׁ שְׁחוּרָה וְאֵשׁ
לְבָנָה כְּפִי שֶׁהֵם בְּתוֹרָה, נִעֲשֶׂה אַחֵר כֶּךָ בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
הָעוֹלָמוֹת בְּחִינּוֹת אֵשׁ יו"ד וְאֵשׁ ה"א. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹכֵן
גַּם בְּן בְּהַנְשָׁמָה, דְּבִחִינּוֹת נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה שְׁבִנְשָׁמָה
שֶׁהוּא בְּחִינַת אֶתָּה בְּרָאָתָה, הִיא בְּחִינַת אֵשׁ שְׁחוּרָה,
לְהָאִיר אֶת הַחֹשֶׁךְ, אֲמָנָם עֵצֶם הַנְּשָׁמָה שֶׁהוּא בְּחִינַת
טְהוּרָה הִיא, הִיא בְּחִינַת אֵשׁ לְבָנָה.

(ד) וְהִנֵּה שְׂרֵשׁ הָעֲנִיָּן דָּאֵשׁ שְׁחוּרָה שֶׁהוּא הָאֹרֶךְ שֶׁעֲנִיָּנוּ
לְהָאִיר אֶת הַחֹשֶׁךְ, הוּא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁵ וַיְהִי

(22) רָאָה מִדְּרַשׁ תַּהֲלִים צ, ד. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד. וש"נ.
(23) זח"ב קסא, סע"א ואילך. (24) ראה ירושלמי סוטה פ"ח סה"ג
ובפ"מ שם. וראה גם בהשיחה שלאחרי המאמר סמ"ח (תו"מ ח"ח
ע' 71). וש"נ. (25) בראשית א, ה.

47 הַפְּרוּשׁ דָּאֵשׁ שְׁחוּרָה הוּא לֹא רַק מִפְּנֵי שִׁמְתָעֶסֶק עִם הַחוּשׁ, אֵלָא
48 שֶׁהָאֹרֶךְ עֲצָמוֹ הוּא בְּחִינַת הָעֵלֶם, שֶׁהִרִי זֶה גּוֹפָא שֶׁהָאֹרֶךְ
49 יִהְיֶה בְּגֵדֶר כְּזֶה שְׁאִיר אֶת הַחֹשֶׁךְ הוּא לְפִי שֶׁהָאֹרֶךְ בָּא עַל
50 יְדֵי הַפֶּסֶק וְהָעֵלֶם. וְאֵשׁ לְבָנָה הִיא הָאֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה
51 מִהַפְּתִילָה, שְׁאִין עֲנִיָּנוּ
52 לְפַעַל וּלְהָאִיר, אֵלָא הוּא
53 עֵצֶם הָאֹרֶךְ. וּמִב' הַבְּחִינּוֹת דָּאֵשׁ שְׁחוּרָה
54 וְאֵשׁ לְבָנָה כְּפִי שֶׁהֵם
55 בְּתוֹרָה, נִעֲשֶׂה אַחֵר כֶּךָ
56 בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת
57 בְּחִינּוֹת אֵשׁ יו"ד (סִפְרֵית
58 הַחֲכָמָה שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת)
59 וְאֵשׁ ה"א (סִפְרֵית הַמַּלְכוּת)
60 שְׁבִנְשָׁמָה (שְׁבִנְשָׁמָה). וְעַל דֶּרֶךְ
61 זֶה יוֹכֵן גַּם בְּן בְּהַנְשָׁמָה,
62 דְּבִחִינּוֹת נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה
63 שְׁבִנְשָׁמָה שֶׁהוּא בְּחִינַת
64 אֶתָּה בְּרָאָתָה, הִיא בְּחִינַת
65 אֵשׁ שְׁחוּרָה, לְהָאִיר אֶת
66 הַחֹשֶׁךְ, אֲמָנָם עֵצֶם
67 הַנְּשָׁמָה שֶׁהוּא בְּחִינַת
68 טְהוּרָה הִיא, הִיא בְּחִינַת
69 אֵשׁ לְבָנָה. לְהַבִּיט הַסֵּעִף
70 הַבָּא נִקְדִּים הַמְּבֹאֵר בְּסִפְרֵי עֵץ-
71 חַיִּים: בְּתַחֲלִיל ה' אֹרֶךְ-אֵין סוֹף
72 מִמֶּלֶא כָּל מְקוֹם הַחֲלָל (וּמִפְּנֵי
73 תוֹקֵף הָאֹרֶךְ, כָּל לֹא הִיוּ יוֹכִלִים
74 לְהַתְּהוּוֹת עוֹלָמוֹת), וְאַחֲרֵי-כֵן
75 סִילַק אוֹרוֹ הַגְּדוֹל עַל הַצֵּד וְנִשְׁאָר
76 חָלָל וּמְקוֹם פְּנוּי, וּבְחֲלָל זֶה
77 נִתְּהוּ הָעוֹלָמוֹת. וְגַם אַחֵר
78 הַצִּמְצוּם נִשְׁאָר 'רִשִּׁימוֹ' - רוּשֵׁם
79 מִהָאֹרֶךְ שֶׁלִּפְנֵי הַצִּמְצוּם. וְכֵן
80 נִמְשָׁךְ מֵאוֹרוֹ הַגְּדוֹל לְתוֹךְ מְקוֹם
81 הַחֲלָל הָאֲרָה מִצִּמְצוּמָה נִקְרְאוֹת
82 'קוֹ וְחוּט' שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁכוּ גִילּוּי
83 אוֹרוֹת אֲלוּקִיִּים אַחֵר הַצִּמְצוּם.
84 וּבְכּוּחַ הַרְשִׁימוֹ נִתְּהוּ הַכֻּלָּם.
85 (ד) וְהִנֵּה שְׂרֵשׁ הָעֲנִיָּן
86 דָּאֵשׁ שְׁחוּרָה שֶׁהוּא
87 הָאֹרֶךְ שֶׁעֲנִיָּנוּ לְהָאִיר אֶת
88 הַחֹשֶׁךְ, הוּא כְּמוֹ
89 שֶׁכְּתוּב²⁵ וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי
90 בֹקֶר, וּמִבְּאוֹר בְּגִמְרָא סֵדֶר
91 בְּרִיאת הָעוֹלָם: בְּרִישָׁא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 חֲשׂוּכָא וְהָדָר נְהוּרָא²⁶ [=תחילה חושך ואחר-כך אור], וְהִינּוּ
2 דְּכָלְלוּת עֲנִין הָאֹר, וְהָדָר נְהוּרָא, הוּא מַה שְּׁנִמְשָׁךְ אַחֲרֵי
3 הַחֲשֵׁךְ שֶׁהָיָה בַּתְּחִלָּה, בְּרִישָׁא חֲשׂוּכָא, שְׁכַל עֲנִין הַמִּשְׁכָּה
4 זֶה שֶׁל הָאֹר הוּא בְּשִׁבִּיל לְהָאִיר אֶת הַחֲשֵׁךְ. וְעֲנִין זֶה יִשְׁנֹו
5 בְּכָלְלוּת הַהִשְׁתַּלְשָׁלוּת,

6 בְּהִסְפִּירוֹת שְׁלֹמְעֵלָה, 1
7 וְגַם בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם 2
8 וְעִבּוּדָתָהּ. דִּהְיָה, הָעֲנִין 3
9 דְּבְרִישָׁא חֲשׂוּכָא בְּנֶפֶשׁ 4
10 הָאָדָם הוּא הַגּוֹף, שְׁעֲנִינּוּ 5
11 הוּא חֲשֵׁךְ וְהָעֵלֶם, וְכִמוּ 6
12 שְׁכֶתֶב רַבְּנוּ הַזֶּקֶן, בְּתַנּוּא 7
13 בְּשַׁעַר הַיְחוד וְהָאֲמוּנָה²⁷ 8
14 עַל פְּסוּק²⁸ אֶהְלֵלָה הוֹי' 9
15 בְּחִי אֲזַמְרָה לְאֱלֹקֵי 10
16 בְּעוֹדִי, שֶׁהַגּוֹף שְׁנִקְרָא 11
17 בְּשֵׁם עוֹדִי, מִלְשׁוֹן 'עוֹד' - 12
18 נוֹסֵף - שֶׁהוּא לְשׁוֹן טַפֵּל 13
19 שֶׁהַגּוֹף טַפֵּל לְנִשְׁמָה, נִמְשָׁךְ 14
20 מִשֵּׁם אֱלֹקִים (מֵדַת הַדִּין 15
21 וְהַצְמָצוּם) שְׁעֲנִינּוּ הָעֵלֶם, 16
22 וְהַנִּשְׁמָה הִיא בְּחִינַת אֹר 17
23 שְׁמֵאִירָה אֶת חֲשֵׁךְ הַגּוֹף. 18
24 וְעֲנִין בְּרִישָׁא חֲשׂוּכָא 19
25 וְהָדָר נְהוּרָא בְּשִׁרְשׁוֹ 20
26 הָרִאשׁוֹן הוּא שֶׁה' תְּחִלָּה 21
27 חֲשֵׁךְ הַצְמָצוּם וְאַחֲרֵי-כֵן 22
28 הַמִּשְׁכָּת אֹר הָקו. 23
29 בְּרִישָׁא חֲשׂוּכָא הוּא 24
30 חֲשֵׁךְ וְהָעֵלֶם הַצְמָצוּם, 25
31 שְׁמֵצַד הַצְמָצוּם נִעֲשֶׂו 26
32 אוֹתִיּוֹת הַרְשִׁימוּ - רוֹשֵׁם 27
33 מֵהָאֹר שֶׁה' קוֹדֵם הַצְמָצוּם, 28
34 וְהוּא בְּכִינַת 'אוֹתִיּוֹת', דָּאֵף 29
35 שְׁגַם קֹדֶם הַצְמָצוּם הָיָו 30
36 אוֹתִיּוֹת הַרְשִׁימוּ שֶׁהָיָו 31
37 אוֹתִיּוֹת אֵלּוּ הָיוּ כְּלוּלִים בְּאֹר 32
38 קוֹדֵם הַצְמָצוּם, הָרִי קֹדֶם 33
39 הַצְמָצוּם אֵינָם בְּכִינַת 34
40 מְצִיאוֹת כָּלָל, וְעַל יְדֵי 35
41 הַצְמָצוּם נִעֲשֶׂו בְּכִינַת 36
42 מְצִיאוֹת. וְעַל זֶה נִעֲשֶׂה 37
43 אַחֲרֵי כֵן הַמִּשְׁכָּת אֹר 38
44 הָקו, בְּשִׁבִּיל לְהָאִיר אֶת 39
45 אוֹתִיּוֹת הַרְשִׁימוּ. 40
46 וּמִהָרְשִׁימוֹ וְהָקו נִעֲשֶׂה

47 אַחֲרֵי כֵן בְּכִינַת כָּלִים וְאוֹרוֹת, דְּמִהָרְשִׁימוֹ נִעֲשִׂים הַכָּלִים
48 שְׁעֲנִינָם הוּא הָעֵלֶם, וּמִהָקו נִעֲשִׂים הָאוֹרוֹת שְׁמֵאִירִים אֶת
49 הַכָּלִים. וְאַחֲרֵי כֵן נִמְשָׁךְ לְמִטָּה יוֹתֵר בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמֵרוֹת
50 שִׁבְּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם²⁹, שִׁישְׁנָם הָאוֹתִיּוֹת דִּהְעָשָׂרָה מֵאֲמֵרוֹת
51 וְיִשְׁנֹו הָאֹר דִּהְעָשָׂרָה
52 מֵאֲמֵרוֹת, הִנֵּה מֵהַכָּלִים
53 נִעֲשִׂים הָאוֹתִיּוֹת
54 דִּהְעָשָׂרָה מֵאֲמֵרוֹת,
55 וּמִהָאוֹרוֹת נִעֲשִׂים
56 הָאוֹרוֹת דִּהְעָשָׂרָה
57 מֵאֲמֵרוֹת. מִזֶּה נִעֲשֶׂה
58 אַחֲרֵי כֵן בְּהִתְהוּוֹת
59 הַנִּבְרָאִים גּוֹף וְנֶפֶשׁ,
60 דְּמִהָאוֹתִיּוֹת נִעֲשֶׂה גּוֹף
61 הַנִּבְרָאִים, וּמִהָאוֹרוֹת
62 נִעֲשֶׂה נֶפֶשׁ הַנִּבְרָאִים,
63 וְלִכְן הִנֵּה כָּל הַנִּבְרָאִים,
64 גַּם בְּנִבְרָאִים הָרוּחָנִיִּים,
65 יִשְׁנֹו גּוֹף וְנֶפֶשׁ, כִּמוּ
66 שְׁכֶתֶב³⁰ רוּחַ הַחַיָּה
67 בְּאוֹפְנִים [=מִלֵּאכִים שֶׁבְּעוֹלָם
68 הַעֲשִׂי' הָרוּחָנִי; וּבִ'גּוֹף' הָאוֹפְנִים
69 מְלוּבָשׁת 'רוּחַ הַחַיָּה'], דִּהְיִינּוּ
70 שִׁישְׁנֹו גּוֹף הָאוֹפְנִים
71 וְנֶפֶשׁ הָאוֹפְנִים, וּמִכָּל
72 שֶׁכֵּן בְּהַנִּבְרָאִים לְמִטָּה
73 שִׁישְׁנֹו גּוֹף הַנִּבְרָאִים
74 וְנֶפֶשׁ הַנִּבְרָאִים, וְכִמוּ
75 בְּהָאָדָם שִׁישְׁנֹו גּוֹף
76 הָאָדָם וְנֶפֶשׁ הָאָדָם, וְגַם
77 בְּכִינַת דּוּמָם צוּמַח חַי
78 יִשְׁנֹו גּוֹף וְנֶפֶשׁ, שְׁגַם
79 בְּצוּמַח דּוּמָם יִשְׁנֹו נֶפֶשׁ
80 הַצּוּמַחַת וְנֶפֶשׁ

הַנִּבְרָאִים, וּמִהָאוֹרוֹת נִעֲשֶׂה נֶפֶשׁ הַנִּבְרָאִים, וְלִכְן הִנֵּה כָּל הַנִּבְרָאִים, גַּם
בְּנִבְרָאִים הָרוּחָנִיִּים, יִשְׁנֹו גּוֹף וְנֶפֶשׁ, כִּמוּ שְׁכֶתֶב³⁰ רוּחַ הַחַיָּה בְּאוֹפְנִים, דִּהְיִינּוּ
שִׁישְׁנֹו גּוֹף הָאוֹפְנִים וְנֶפֶשׁ הָאוֹפְנִים, וּמִכָּל שֶׁכֵּן בְּהַנִּבְרָאִים לְמִטָּה שִׁישְׁנֹו גּוֹף
הַנִּבְרָאִים וְנֶפֶשׁ הַנִּבְרָאִים, וְכִמוּ בְּהָאָדָם שִׁישְׁנֹו גּוֹף הָאָדָם וְנֶפֶשׁ הָאָדָם, וְגַם
בְּכִינַת דּוּמָם צוּמַח חַי יִשְׁנֹו גּוֹף וְנֶפֶשׁ, שְׁגַם בְּצוּמַח דּוּמָם יִשְׁנֹו נֶפֶשׁ הַצּוּמַחַת

(26) שבת עז, ב. (27) פ"ו (פ, סע"ב ואילך). (28) תהלים קמו, ב. (29) אבות רפ"ה. (30) יחזקאל א, כ"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הדוממת³¹. והנה, כללות המשכת אור זה שעליו נאמר
2 ברישא חשוכא והדר נהורא, שבשרשו הראשון הוא
3 המשכת אור הקו להאיר את חשך הצמצום, נקרא בשם אש
4 שחורה, כמבואר בסעיף הקודם, מפני ב' טעמים: א. לפי שענינו הוא

להאיר את החשך, ואם

6 בן הרי הוא בבחינת 1 ונפש הדוממת³¹. והנה, כללות המשכת אור זה שעליו
7 חשך כיון שמתעסק עם 2 נאמר ברישא חשוכא והדר נהורא, שבשרשו הראשון
8 החושך. ב. ובעמק יותר 3 הוא המשכת אור הקו להאיר את חשך הצמצום, נקרא
9 הנה לא זו בלבד שהוא 4 בשם אש שחורה, לפי שענינו הוא להאיר את החשך,
10 מאיר את החשך, אלא 5 ואם בן הרי הוא בבחינת חשך. ובעמק יותר הנה לא
11 עוד זאת שגם הוא עצמו 6 זו בלבד שהוא מאיר את החשך, אלא עוד זאת שגם
12 נמשך על ידי חשך 7 הוא עצמו נמשך על ידי חשך הצמצום, דבכדי שיוכל
13 הצמצום, דבכדי שיוכל 8 להיות אור בגדר כזה
14 להיות אור בגדר כזה 9 שיאיר את החשך, צריך
15 שיאיר את החשך, צריך 10 בעצמו להיות נמשך על
16 בעצמו להיות נמשך על 11 ידי חשך הצמצום, שזהו
17 ידי חשך הצמצום, שזהו 12 ברישא חשוכא שהוא
18 ברישא חשוכא שהוא 13 חשך הצמצום, ואחר כך
19 חשך הצמצום, ואחר כך 20 הנה על ידי הצמצום
21 נמשך אור הקו, ולפי 14 שהוא עצמו נמשך על
22 שהוא עצמו נמשך על 15 ידי העולם והפסק
23 ידי העולם והפסק 24 הצמצום, לכן נעשה
25 בגדר כזה שמאיר את 17 החשך. וזה פרוש הב'
26 החשך. וזה פרוש הב' 18 באש שחורה, שגם האור
27 באש שחורה, שגם האור 19 עצמו נמשך על ידי
28 עצמו נמשך על ידי 20 הפסק והעלם. ועל דרך
29 הפסק והעלם. ועל דרך 21 אור וזיו השמש, דבכדי
30 אור וזיו השמש, דבכדי 22 שתהיה התפשטות האור
31 שתהיה התפשטות האור 23 להאיר את החשך הרי זה
32 להאיר את החשך הרי זה 24 על ידי שנמשך דרך
33 על ידי שנמשך דרך 25 הנרתק דוקא המסתיר על
34 הנרתק דוקא המסתיר על 26 אור השמש לבל יאיר בכל תוקף
35 אור השמש לבל יאיר בכל תוקף 27 אורי, ולכן נקרא בשם
36 אורי, ולכן נקרא בשם 28 אש שחורה מצד ב'
37 אש שחורה מצד ב' 29 טעמים הנ"ל. וכמו
38 טעמים הנ"ל. וכמו 30 שהוא בשרשו הראשון
39 שהוא בשרשו הראשון 40 שהוא ענין המשכת אור
41 הקו, כמו בן בכל 31 המדרגות הנ"ל, ענין
42 המדרגות הנ"ל, ענין 32 האור הוא להאיר את
43 האור הוא להאיר את 44 החשך, ונמשך על ידי
45 העלם, ועד בבחינה 46 היותר אחרונה שהוא

47 נפש הנבראים, הנה ענין הנפש הוא להאיר את חשך הגוף.
48 וזהו כללות ענין ירידת הנשמה למטה, שהוא בכדי להאיר
49 את חשך הגוף ונפש הבהמית וחשך העולם בכלל, דהנה
50 בעולם הזה ההעלם וההסתר הוא ביותר, שהרי אפילו
51 בעולמות עליונים אין 52 יודעים מהות אלקות -
52 יודעים מהות אלקות - 53 אופן השגת ענינים רוחניים אינה
53 אופן השגת ענינים רוחניים אינה 54 כהשגתנו בדברים גשמיים שאנו
54 כהשגתנו בדברים גשמיים שאנו 55 תופסים ומבינים מהותם, כי
55 תופסים ומבינים מהותם, כי 56 אם מציאות אלקות
56 אם מציאות אלקות 57 בלבד - שכן קיימים במציאות
57 בלבד - שכן קיימים במציאות 58 (כמשל עיור היודע שקיימת
58 (כמשל עיור היודע שקיימת 59 מציאות של אור אך אינו יודע
59 מציאות של אור אך אינו יודע 60 מהותה), ובפרט בעולם
60 מהותה), ובפרט בעולם 61 הזה שהוא העלם והסתר
61 הזה שהוא העלם והסתר 62 לגמרי ואין מאיר בו כלל האור
62 לגמרי ואין מאיר בו כלל האור 63 האלוני. וכיון שהחושך
63 האלוני. וכיון שהחושך 64 הוא גדול ביותר, לכן
64 הוא גדול ביותר, לכן 65 ירדה הנשמה למטה
65 ירדה הנשמה למטה 66 בכדי להאיר את החשך.
66 בכדי להאיר את החשך. 67 וכמו שהוא בגשמיות
67 וכמו שהוא בגשמיות 68 דכאשר ישנו מקום
68 דכאשר ישנו מקום 69 חשוך ביותר, צריך רבוי
69 חשוך ביותר, צריך רבוי 70 נרות בכדי להאיר, וכמו
70 נרות בכדי להאיר, וכמו 71 בן הוא בחשך העולם,
71 בן הוא בחשך העולם, 72 שצריך להאיר אותו על
72 שצריך להאיר אותו על 73 ידי דגדג' נשמת
73 ידי דגדג' נשמת 74 אדם³², ולכן ירדה
74 אדם³², ולכן ירדה 75 הנשמה למטה שעל ידי
75 הנשמה למטה שעל ידי 76 זה היא מאירה את חשך
76 זה היא מאירה את חשך 77 העולם, וכמאמר הפעל
77 העולם, וכמאמר הפעל 78 שם טוב³³ שזהו הטעם
78 שם טוב³³ שזהו הטעם 79 שבני ישראל תועים
79 שבני ישראל תועים 80 ביערות והולכי דרכים,

והנה, כללות המשכת אור זה שעליו נאמר ברישא חשוכא והדר נהורא, שבשרשו הראשון המשכת אור הקו להאיר את חשך הצמצום, נקרא בשם אש שחורה, לפי שענינו הוא להאיר את החשך, ואם בן הרי הוא בבחינת חשך. ובעמק יותר הנה לא זו בלבד שהוא מאיר את החשך, אלא עוד זאת שגם הוא עצמו נמשך על ידי חשך הצמצום, דבכדי שיוכל להיות אור בגדר כזה שיאיר את החשך, צריך בעצמו להיות נמשך על ידי חשך הצמצום, שזהו ברישא חשוכא שהוא חשך הצמצום, ואחר כך הנה על ידי הצמצום האור עצמו נמשך על ידי הפסק והעלם. ועל דרך אור וזיו השמש, דבכדי שתהיה התפשטות האור להאיר את החשך הרי זה על ידי שנמשך דרך הנרתק דוקא המסתיר על אור השמש לבל יאיר בכל תוקף אורי, ולכן נקרא בשם אש שחורה מצד ב' טעמים הנ"ל. וכמו שהוא בשרשו הראשון שהוא ענין המשכת אור הקו, כמו בן בכל המדרגות הנ"ל, ענין האור הוא להאיר את החשך, ונמשך על ידי העלם, ועד בבחינה היותר אחרונה שהוא

(31) עץ חיים שער לט (שער מ"ן ומ"ד) דרוש ג. שער היחוד והאמונה פ"א. (32) משלי כ, כז. (33) כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סק"ד. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לפי שבכח האמונה פשוטה שבהם, גם באשר היא בהעלם,
2 מטהרים הם את ארץ העמים. וענין זה נעשה אפילו מצד
3 האמונה פשוטה בלבד, ומכל שכן באשר איש ישראל עובד
4 עבודתו לגלות אור נשמתו ולהאיר את גופו ונפשו בהקמת
5 וחלקו בעולם [=אכילה

6 שתייה ודירה וכו'. בכולם עוסק
7 לשם שמים], הרי בודאי
8 שעל ידי זה מאיר את
9 כללות העולם. ועקר
10 ההארה הוא בעבודת
11 התפלה, כשמתבונן איך
12 שהוא יתברך ממלא כל
13 עלמין [=האור האלוני מאיר
14 בעולם וחודר בפנימיותו]
15 וסובב כל עלמין [=האור
16 האלוני במדרגה עלינה מאיר
17 בעולם באופן מקיף], וכמו
18 כאשר מתבונן בברוך שאמר
19 והיה העולם, שהוא ענין
20 (כדברי המשנה) בעשרה
21 מאמרות נברא העולם,
22 ובפרט על פי המבאר
23 בספרים³⁴ בפרוש שאמר
24 והיה העולם שהוא
25 ראשי תבות שוה, וקאי
26 על העולמות כמו שהם
27 במחשבה הקדומה דאדם
28 קדמון [=ראשית המחשבה
29 על העולמות], ששם כלם
30 בהשוואה. ואחר כך
31 אומר ברוך הוא, דברוך
32 הוא מלשון ברכה
33 והמשכה³⁵, ו'הוא' - לשון
34 נסתר - ענינו העולם,
35 ופרוש ברוך הוא הינו
36 שאור אין סוף הנעלם
37 ימשך בהתגלות. וכמו
38 שיהיה לעתיד לבא, כמו
39 שכתוב³⁶ ואמר ביום
40 שהוא הנה אלקיניו זה גו'
41 זה הני' קוינו לו, דזה
42 הוא לשון גלוי, והינו
43 שאור אין סוף הנעלם
44 יהיה בהתגלות. ולהיות
45 ש(כמבואר בתניא פרק ל"ז):
46 כל הגלויים דלעתיד

נעשים על ידי מעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות³⁷, הנה
גם בזמן הגלות ישנו בעבודה דתפלה הענין דברוך הוא,
שהוא ענין המשכת אור אין סוף הנעלם שיהיה בהתגלות,
אך אמתית ענין זה יהיה לעתיד. לסיכום: נתבאר ענין 'אש שחורה',
שבעולמות למעלה הוא ענין
חשך הצמצום, וספירת המלכות,
אש ה"א. בנשמת האדם - אתה
בראתה וכו'. ובעבודת האדם -
עבודה בשכל ומידות, תפילה
ובירור נפש הבהמית וחושך
העולם.
(ה) אך עדין צריך להבין
בנוגע לכללות עבודה זו
שהיא בחינת אש שחורה
פיון שענינה הוא להאיר
את החשך, דמאחר שגם
האור עצמו הוא בחינת
אש שחורה כיון שנמשך
אחר ועל-ידי הצמצום וההעלם,
אם כן, מאין יהיה בו כח
להאיר את החשך,
להיותו בעצמו בבחינת
שחרות וחשך? והבאור
בזה, שעל זה נאמר
לזאת יקרא אשה כי
מאיש לקחה זאת, הינו,
שהכח שיש באש
שחורה להאיר את
החשך הוא לפי שנמשך
בו נתינת כח מבחינת אש
לבנה, וזהו שאמרו בנוגע
למלחמת האדם עם יצרו³⁸
אלמלא הקב"ה עוזרו
אין יכול לו, דענין
הקב"ה הוא הנתינת כח
מבחינת עצם האור
שלמעלה מהאור המאיר את
החושך. והענין בזה
בפרטיות בעבודת האדם,

(ה) אך עדין צריך להבין בנוגע לכללות עבודה זו
שהיא בחינת אש שחורה פיון שענינה הוא
להאיר את החשך, דמאחר שגם האור עצמו הוא בחינת
אש שחורה, אם כן, מאין יהיה בו כח להאיר את
החשך, להיותו בעצמו בבחינת שחרות וחשך. והבאור
בזה, שעל זה נאמר לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה
זאת, הינו, שהכח שיש באש שחורה להאיר את החשך
הוא לפי שנמשך בו נתינת כח מבחינת אש לבנה, וזהו
שאמרו³⁸ אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, דענין
הקב"ה הוא הנתינת כח מבחינת עצם האור. והענין

בזה בפרטיות בעבודת

(34) ראה פרי עץ חיים שער הזמירות פ"ד בהגהה. (35) ראה תו"א מקץ לו, ג. ובכ"מ. (36) ישע"י כה,
ט. (37) תניא רפ"ז. (38) סוכה נב, ב. וראה תניא רפי"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דְּהִנֵּה תַחֲלַת עֲבֹדֶת הַיּוֹם הוּא בְּאֻמִּירַת מוֹדָה אֲנִי בְּצִפְרָא
2 [=בבוקר] דְּיָקָא, שְׂאֵז יִשְׁנֵנָה הַנְּתִינָת כַּח מְלַמְעָלָה, פִּידוּעַ בְּעִנְיָן
3 וַיִּשְׁכַּם אֲבָרְהָם בִּבְקָר³⁹ שִׁבְכָל בּוֹקֵר מֵתַעֲוֹרֵר בְּעוֹלָם מִידַת הַחֹסֶד,
4 מִידָתוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ, וְהִיא נֹתֶנֶת כּוֹחַ לְאָדָם לְהִתְגַּבֵּר עַל חוֹמְרוֹת הַגּוֹף

5 (כַּהֲמִשְׁךְ הַפֶּסוּק "וַיַּחֲבוֹשׁ אֶת

6 חֲמוּרִי"), וְאֵז הִיא הָעֲבֹדָה

7 דְּאֻמִּירַת מוֹדָה אֲנִי,

8 כְּמִבְאָר בְּאִרְכּוּת בְּמָקוֹם

9 אַחֲרֵי⁴⁰ שְׁהוֹדָאָה זֶה הוּא

10 עִנְיָן הַנֶּחֱת וּבִטּוֹל כָּל

11 עֲצָמוֹתוֹ שְׁמַצֵּד עֲצָם

12 הַנִּשְׁמָה, אֲלֵא שְׁלֵהִיתוֹ

13 בַּתַּחֲלַת הָעֲבֹדָה עֲדִין

14 הָרִי זֶה בְּאִפֵּן דְּהוֹדָאָה

15 בְּלִבֵּד כַּאֲדָם הַמּוֹדָה וּמִבְטָל

16 דַּעְתּוֹ מִפְּנֵי חֲבִירוֹ, אֲבָל

17 בְּאֻמִּת בִּפְנִימִיּוֹת, לְמִרּוֹת

18 שְׂאִינוֹ מִרְגִּישׁ זֹאת עֲדִין, עִנְיָנוֹ

19 הוּא בִטּוֹל כָּל עֲצָמוֹתוֹ

20 שְׁמַצֵּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה

21 שְׁמַאֲחֻדַּת לְגַמְרִי עִם הַקְדוּשָׁה

22 בְּרוּךְ-הוּא וְחִבּוּקָה וְדִבּוּקָה

23 בְּ⁴¹ שְׁהוּא בְּחִינַת אֵשׁ

24 לְבָנָה (כְּמוֹ שְׁתִּיבְאָר),

25 וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ נְתִינָת כַּח עַל

26 כְּלָלוֹת עֲבֹדַת הַתַּפְלָה,

27 שְׁהוּא בְּחִינַת אֵשׁ

28 שְׁחוּרָה, שְׁיֻכָּל לְהָאִיר

29 אֶת הַחֲשָׁךְ. וְכִמּוֹ כֵּן הוּא

30 בְּכָל הַמַּדְרָגוֹת הַנִּלְל,

31 שֶׁהִכָּח עַל הָעִנְיָן דָּאֵשׁ

32 שְׁחוּרָה הוּא מֵאֵשׁ לְבָנָה,

33 וְהִינוּ, שְׁכָלָלוֹת עִנְיָן

34 הַתַּפְשָׁטוֹת הָאוֹר הוּא

35 מֵהֶמְאֹר עַל יְדֵי עֲצָם

36 הָאוֹר. וְכִמּוֹ כֵּן הוּא

37 בְּעִנְיָן הַסְּפִירוֹת, שְׁסָפִירַת

38 הַמְּלָכוֹת נִמְשָׁכַת מִסְּפִירַת

39 הַחֻקָּה, דְּחֻקָּה תַּמָּאָה

40 נִמְשָׁכַת מִחֻקָּה עֵילָאָה

41 [=סְפִירַת הַמְּלָכוֹת (הַנִּקְרָא

42 'חֻקָּה תַּמָּאָה' [=תַּחֲתוֹנָה])

הָאָדָם, דְּהִנֵּה תַחֲלַת עֲבֹדֶת הַיּוֹם הוּא בְּאֻמִּירַת מוֹדָה
אֲנִי בְּצִפְרָא דְּיָקָא, שְׂאֵז יִשְׁנֵנָה הַנְּתִינָת כַּח מְלַמְעָלָה,
פִּידוּעַ בְּעִנְיָן וַיִּשְׁכַּם אֲבָרְהָם בִּבְקָר³⁹, וְאֵז הִיא הָעֲבֹדָה
דְּאֻמִּירַת מוֹדָה אֲנִי, כְּמִבְאָר בְּאִרְכּוּת בְּמָקוֹם אַחֲרֵי⁴⁰
שְׁהוֹדָאָה זֶה הוּא עִנְיָן הַנֶּחֱת וּבִטּוֹל כָּל עֲצָמוֹתוֹ שְׁמַצֵּד
עֲצָם הַנִּשְׁמָה, אֲלֵא שְׁלֵהִיתוֹ בַּתַּחֲלַת הָעֲבֹדָה עֲדִין הָרִי
זֶה בְּאִפֵּן דְּהוֹדָאָה בְּלִבֵּד, אֲבָל בְּאֻמִּת עִנְיָנוֹ הוּא בִטּוֹל
כָּל עֲצָמוֹתוֹ שְׁמַצֵּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה שְׁחִיבְאָר וְדִבּוּקָה בְּ⁴¹,
שְׁהוּא בְּחִינַת אֵשׁ לְבָנָה (כְּמוֹ שְׁתִּיבְאָר), וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ
נְתִינָת כַּח עַל כְּלָלוֹת עֲבֹדַת הַתַּפְלָה, שְׁהוּא בְּחִינַת אֵשׁ
שְׁחוּרָה, שְׁיֻכָּל לְהָאִיר אֶת הַחֲשָׁךְ. וְכִמּוֹ כֵּן הוּא בְּכָל
הַמַּדְרָגוֹת הַנִּלְל, שֶׁהִכָּח עַל הָעִנְיָן דָּאֵשׁ שְׁחוּרָה הוּא
מֵאֵשׁ לְבָנָה, וְהִינוּ, שְׁכָלָלוֹת עִנְיָן הַתַּפְשָׁטוֹת הָאוֹר הוּא
מֵהֶמְאֹר עַל יְדֵי עֲצָם הָאוֹר. וְכִמּוֹ כֵּן הוּא בְּעִנְיָן
הַסְּפִירוֹת, שְׁסָפִירַת הַמְּלָכוֹת נִמְשָׁכַת מִסְּפִירַת הַחֻקָּה,
דְּחֻקָּה תַּמָּאָה נִמְשָׁכַת מִחֻקָּה עֵילָאָה⁴². וְזֶהוּ גַם כֵּן
דִּיוֹק הַלְשׁוֹן שְׁהַתוֹרָה נִתְּנָה בְּאֵשׁ שְׁחוּרָה עַל גְּבִי אֵשׁ
לְבָנָה, הִינוּ שְׁבָגְלוֹי הָרִי זֶה אֵשׁ שְׁחוּרָה, אֲבָל הָאֵשׁ
שְׁחוּרָה הִיא עַל גְּבִי (דִּיקָא) אֵשׁ לְבָנָה, שֶׁהִכָּח עַל זֶה
הוּא מִבְּחִינַת אֵשׁ לְבָנָה.

ו) אֲמָנָם כָּל זֶה הוּא בְּחִינַת אֵשׁ, שְׁהוּא אֵשׁ ה"א,
דָּאֵף שֶׁהַנְּתִינָת כַּח עַל זֶה הוּא מִבְּחִינַת אֵשׁ
י"ד, מְכָל מְקוֹם, הָעֲבֹדָה עֲצָמָה הִיא בְּחִינַת אֵשׁ
ה"א. אֵף יֵשׁ בְּחִינָה נְעִלִית יוֹתֵר בְּעֲבֹדָה, וְהוּא מֵה
שְׁכָתוֹב⁴³ הִיו תְּהִיָּה לְאִישׁ, הִינוּ, שְׁמַתְעֵלָה בְּעֲבֹדָתוֹ עַד
שְׁעֲבֹדָתוֹ נְעִשִׁית בְּחִינַת אֵשׁ לְבָנָה, וְהוּא עִנְיָן הָעֲבֹדָה
שְׁמַצֵּד עֲצָם הַנִּשְׁמָה שְׁחִיבְאָר וְדִבּוּקָה בְּ⁴⁴. וְהִינוּ, שְׁכָלָלוֹת עִנְיָן
הַתַּפְשָׁטוֹת הָאוֹר הוּא
מֵהֶמְאֹר עַל יְדֵי עֲצָם
הָאוֹר. וְכִמּוֹ כֵּן הוּא
בְּעִנְיָן הַסְּפִירוֹת, שְׁסָפִירַת
הַמְּלָכוֹת נִמְשָׁכַת מִסְּפִירַת
הַחֻקָּה, דְּחֻקָּה תַּמָּאָה
נִמְשָׁכַת מִחֻקָּה עֵילָאָה
41 [=סְפִירַת הַמְּלָכוֹת (הַנִּקְרָא
42 'חֻקָּה תַּמָּאָה' [=תַּחֲתוֹנָה])

43 שְׁרֵשָׁה מִבְּחִינַת הַחֻקָּה ('חֻקָּה עֵילָאָה' [=עֵילִיּוֹנָה])⁴². וְזֶהוּ גַם כֵּן דִּיוֹק
44 הַלְשׁוֹן שְׁהַתוֹרָה נִתְּנָה בְּאֵשׁ שְׁחוּרָה עַל גְּבִי אֵשׁ לְבָנָה, הִינוּ
45 שְׁבָגְלוֹי הָרִי זֶה אֵשׁ שְׁחוּרָה, אֲבָל הָאֵשׁ שְׁחוּרָה הִיא עַל גְּבִי
46 (דִּיקָא [=בְּדִיוֹק וּבִמְכוּן. אֵשׁ שְׁחוּרָה מְגִיעָה רַק עַל בְּסִיס אֵשׁ לְבָנָה]) אֵשׁ
47 לְבָנָה, שֶׁהִכָּח עַל זֶה הוּא
48 מִבְּחִינַת אֵשׁ לְבָנָה.
49 לְסִיכּוֹם, "אֵשׁ שְׁחוּרָה עַל גְּבִי אֵשׁ
50 לְבָנָה" - הַכּוֹחַ לְעֲבֹדַת 'אֵשׁ
51 שְׁחוּרָה' לְהֵאִיר אֶת הַחוּשׁ יִסְדּוֹ
52 ב'אֵשׁ לְבָנָה' פְּנִימִיּוֹת הַנִּשְׁמָה,
53 כְּמִבְאָר בְּסֵעִף הַבֵּא.

ו) אֲמָנָם כָּל זֶה הוּא

בְּחִינַת אֵשׁ, שְׁהוּא אֵשׁ

ה"א, דָּאֵף שֶׁהַנְּתִינָת כַּח

עַל זֶה הוּא מִבְּחִינַת אֵשׁ

י"ד, מְכָל מְקוֹם,

הָעֲבֹדָה עֲצָמָה הִיא

בְּחִינַת אֵשׁ ה"א עֲבֹדָה

לְהֵאִיר אֶת הַחוּשׁ. אֵף יֵשׁ

בְּחִינָה נְעִלִית יוֹתֵר

בְּעֲבֹדָה, וְהוּא מֵה

שְׁכָתוֹב⁴³ הִיו תְּהִיָּה

לְאִישׁ - כַּאֲשֶׁר אֵשׁ תְּהִיָּה

[=תִּינְשָׁא] לְאִישׁ (וּבִרְחוּמֵי:

ה'אֵשׁ' נְהִיִּית 'אִישׁ'), הִינוּ,

שְׁמַתְעֵלָה בְּעֲבֹדָתוֹ עַד

שְׁעֲבֹדָתוֹ נְעִשִׁית בְּחִינַת

אֵשׁ לְבָנָה, וְהוּא עִנְיָן

הָעֲבֹדָה שְׁמַצֵּד עֲצָם

הַנִּשְׁמָה שְׁחִיבְאָר

וְדִבּוּקָה בְּ⁴⁴. וְהִינוּ, שְׁכָלָלוֹת עִנְיָן

הָעֲבֹדָה, ב' הַבְּחִינּוֹת דָּאֵשׁ

שְׁחוּרָה וְאֵשׁ לְבָנָה

נִמְשָׁכִים מִצֵּד הַרְחָמִים,

דְּבִרְחָמִים גּוֹפָא יֵשׁ ב'

בְּחִינּוֹת. יֵשׁ בְּחִינַת

הַרְחָמִים דְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת,

וְהוּא עַל דֶּרֶךְ מֵה שְׁכָתוֹב

בְּיוֹסֵף: וַיִּמְהַר יוֹסֵף כִּי

נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל

אַחִיו⁴⁴, דְּיוֹסֵף הוּא נִקְרָא

בְּזוּהַר בִּשְׁם: צִדִּיק עֲלִיּוֹן⁴⁵

(39) וִירָא כֵב, ג. וִירָא תו"א לך יב, א. לקו"ת שמע"צ פז, ג. (40) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תשלט. ועוד. (41) נוסח הושענות דיום ג' דחג הסוכות. (42) ראה תו"מ סה"מ שבט ע' שפב ואילך. (43) מטות ל, ז. (44) מקץ מג, ל. (45) ראה זח"א קנג, ב. תו"א תרומה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 - עניינו להמשיך אלוות למעלה למטה, והוא ממשיך רחמים על
2 הנשמה שירדה למטה בירדה עצומה, דומה לנפילה מאגרא רמה
3 לכירא עמיקתא⁴⁶ [=מגג גבוה עבור עמוק], שזוהי ירידה גדולה
4 ביותר, וזהו ענינם של נשיאי הדור, ובדורנו כבוד קדשת
5 מורי ורחמי אדמו"ר⁴⁷,

6 שבאמצעותם נמשך
7 רחמים מיסוף שהוא
8 צדיק עליון על הנשמה
9 שירדה למטה. ב' אופנים
10 ברחמנות, ורחמים אלו הוא
11 ענין הרחמים
12 שהשתלשלות, שענינם
13 הוא הרחמנות על מי
14 שחסר, ועל זה נאמר
15 נכמרו רחמיו, דנקמרו
16 הוא מלשון חמימות,
17 כמו מכמר בשא⁴⁸
18 [=חיסום הבשר], שזהו
19 מפני שמרגיש את
20 החסרון והרחמנות על
21 הנשמה שירדה למטה
22 בגוף ונפש הבהמית,
23 ומבחינת מכמר בשא
24 דרחמים אלו נמשך
25 בעבודת האדם בחינת
26 אש ה"א. אמנם יש גם
27 בחינת הרחמים
28 שלמעלה מהשתלשלות
29 שמקור ושושן הרחמים הם
30 למעלה מעלה מסדר
31 השתלשלות, והוא ענין י"ג
32 מדות הרחמים, דרחמים
33 אלו אינם על מי שחסר
34 דוקא, אלא גם על
35 עולמות העליונים,
36 דמאחר שהם גלויים
37 בלבד ואינם עצם האלוות
38 (שלמעלה מכל גילוי), הנה
39 מצד העצמות נופל גם
40 עליהם ענין הרחמנות,
41 ורחמים אלו הוא גם כן
42 בחינת מכמר בשא,
43 ומאחר נמשך בעבודת
44 האדם בחינת אש יו"ד.
45 דהנה, ההפרש בין ב'
46 בחינות רחמים הנ"ל

47 הוא, שהרחמים על החסר שהוא ענין הרחמים
48 שהשתלשלות הם בהגבלה, שזהו שפדר ההשתלשלות הוא
49 חסד דין רחמים, שבתחלה הוא דין ואחר כך רחמים, הינו
50 שהרחמים הם בהגבלה, אבל הרחמים שלמעלה
51 מהשתלשלות הם בלי
52 גבול. ועל דרך זה הוא
53 גם בעבודת האדם,
54 שבחינת אש ה"א
55 שנעשה מצד הרחמים
56 שהשתלשלות, הוא גם
57 כן בהגבלה, ופנ"ל
58 שהעבודה דנפש רוח
59 נשמה היא בהגבלה,
60 ובחינת אש יו"ד שהיא
61 העבודה שמצד עצם
62 הנשמה, הוא בלי גבול.
63 והענין בקצרה הוא,
64 דהנה באשר האדם
65 מתבונן בהפלאות אור אין
66 סוף איך שהוא מפלא
67 ביותר, ואלו הוא ירד
68 למטה ביותר והוא מרחק
69 מאלקות בתכלית, הנה
70 על ידי התבוננות זו
71 נעשה בנפשו צמאון
72 גדול לאלקות, דצמאון
73 זה הוא בהיותו מרחק
74 דוקא, שאז שיף ענין
75 הצמאון שרוצה להפלא
76 באלקות. אמנם בבחינת
77 עצם הנשמה שהיא
78 חבוקה ודבוקה בך, לא
79 שיף ענין הצמאון,
80 מאחר שהוא נמצא שם.
81 וכמו הצמאון למים,

שהוא מפלא ביותר, ואלו הוא
ירד למטה ביותר והוא מרחק מאלקות בתכלית, הנה על ידי התבוננות זו נעשה
בנפשו צמאון גדול לאלקות, דצמאון זה הוא בהיותו מרחק דוקא, שאז שיף
ענין הצמאון שרוצה להפלא באלקות. אמנם בבחינת עצם הנשמה שהיא חבוקה
ודבוקה בך, לא שיף ענין הצמאון, מאחר שהוא נמצא שם. וכמו הצמאון

פ. ד. לקו"ת פ' ראה כה, ד ואילך. (46) לשון חז"ל – חגיגה ה, ב. (47) בקטע זה בכה כ"ק אדמו"ר
שליט"א הרבה (המו"ל). (48) פרש"י מקץ שם – פסחים נח, סע"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׂדוּקָא כְּאִשְׁרֵי נִמְצָא בְּאַרְצֵי צִיָּה וְעִיף [=שִׁמְמָה וַיּוֹבֵשׁ] בְּלִי
 2 מַיִם⁴⁹, אֲזִי שִׁיף עֲנִין הַצִּמְאוֹן כְּמוֹ שְׁנֹאמֵר בְּפֶסוּק קוֹדֵם: "צִמְאָה לֶךְ
 3 נַפְשִׁי כְּמֹה לֶךְ בַּשִּׁי", אָבָל כְּאִשְׁרֵי נִמְצָא סְמוּךְ לְהַמַּיִם הָרִי אֵינוֹ
 4 שִׁיף עֲנִין הַצִּמְאוֹן. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹכֵן גַּם בְּעֵצִים הַנִּשְׁמָה
 5 שֶׁהִיא חֲבוּקָה וְיִדְבּוּקָה
 6 בָּךְ, שְׁלֹא שִׁיף עֲנִין
 7 הַצִּמְאוֹן בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ,
 8 מֵאֲחֵר שֶׁהִיא חֲבוּקָה
 9 וְיִדְבּוּקָה בָּךְ, אֲלֵא שֶׁשֵּׁם
 10 הוּא תִקְף הַרְצוּא מִצַּד
 11 עֲצָמוֹ⁵⁰ [=לֹא מִצַּד הַרִיחוֹק],
 12 וְעֲנִין זֶה פּוֹעֵל גַּם
 13 בְּכַחֲנֵי נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה
 14 שֶׁיְהִיָּה הַצִּמְאוֹן לְאַלְקוֹת.
 15 לְסִיכּוֹם: נִתְבָּר עֲנִין הַעֲבוּדָה
 16 בְּכַחֲנֵי 'אֵשׁ לְבֹנָה', וְהִיא
 17 הַעֲבוּדָה שֶׁמִּצַּד כַּחֲנֵי "טְהוּרָה"
 18 הִיא, עֲבוּדָה בְּרִעוּתָא דְלִיבָא
 19 שֶׁמִּצַּד עֵצִים הַנִּשְׁמָה שֶׁחֲבוּקָה
 20 וְיִדְבּוּקָה בָּךְ, עֲבוּדָה בְּלִי הַגְּבֹלָה.
 21 עֲבוּדָה זוֹ מִתְעוֹרֶרֶת ע"י הַמִּשְׁכָּת
 22 הַרְחֵמִים עַל הַנִּשְׁמָה מִכַּחֲ"י י"ג
 23 מִדּוֹת הַרְחֵמִים שֶׁלֹּא מִלְּמַעְלָה
 24 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, רַחֲמִים בְּלִי גְבוּל.
 25 ז' וְהִנֵּה כָּלֹלוֹת הַעֲבוּדָה
 26 דְּחֹדֶשׁ תִּשְׁרִי הִיא
 27 הַעֲבוּדָה שֶׁמִּצַּד עֵצִים
 28 הַנִּשְׁמָה, כַּחֲנֵי אֵשׁ
 29 לְבֹנָה, דְּהִתְקַנָּה לַעֲבוּדָה
 30 ז' הִיא מִחֹדֶשׁ אֱלֹל,
 31 שְׁבוּ מֵאִירִים י"ג מִדּוֹת
 32 הַרְחֵמִים שֶׁלֹּא מִלְּמַעְלָה
 33 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת⁵¹, וְעַל יְדֵי
 34 זֶה נַעֲשִׂית בְּכַחֲנֵי אֵשׁ
 35 לְבֹנָה שֶׁמִּצַּד עֵצִים
 36 הַנִּשְׁמָה, שֶׁזֶהוּ שִׁמְחָדֶשׁ
 37 אֱלֹל אוֹמְרִים הַמְזֻמּוֹר⁵²
 38 לְדוֹד אוֹרִי, לֶךְ אִמְרֵי לִפִּי
 39 בִקְשׁוּ פָנַי אֶת פָּנֶיךָ הָיִי
 40 אֲבִשְׁשׁ⁵³ שֶׁאֵינוֹ מִבְּקִשִּׁים אֵת
 41 פָּנַי ה', שֶׁבִקְשָׁה זוֹ הִיא מִצַּד
 42 פְּנִימִיּוֹת וְעֵצִים הַנִּשְׁמָה,
 43 וּבִפְרֹט בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם
 44 הַכְּפּוּרִים שֶׁאֵז הַעֲבוּדָה
 45 הִיא בְּכַחֲנֵי ז'. וְהִנֵּה עֲנִין
 46 הוּא, דְּהִנֵּה, ב' כַּחֲנֵי

לַמַּיִם, שְׂדוּקָא כְּאִשְׁרֵי נִמְצָא בְּאַרְצֵי צִיָּה וְעִיף בְּלִי מַיִם⁴⁹,
 אֲזִי שִׁיף עֲנִין הַצִּמְאוֹן, אָבָל כְּאִשְׁרֵי נִמְצָא סְמוּךְ לְהַמַּיִם
 הָרִי אֵינוֹ שִׁיף עֲנִין הַצִּמְאוֹן. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹכֵן גַּם בְּעֵצִים
 הַנִּשְׁמָה שֶׁהִיא חֲבוּקָה וְיִדְבּוּקָה בָּךְ, שְׁלֹא שִׁיף עֲנִין
 הַצִּמְאוֹן בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ, מֵאֲחֵר שֶׁהִיא חֲבוּקָה וְיִדְבּוּקָה בָּךְ,
 אֲלֵא שֶׁשֵּׁם הוּא תִקְף הַרְצוּא מִצַּד עֲצָמוֹ⁵⁰, וְעֲנִין זֶה
 פּוֹעֵל גַּם בְּכַחֲנֵי נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה שֶׁיְהִיָּה הַצִּמְאוֹן
 לְאַלְקוֹת.

ז' וְהִנֵּה כָּלֹלוֹת הַעֲבוּדָה דְּחֹדֶשׁ תִּשְׁרִי הִיא הַעֲבוּדָה
 שֶׁמִּצַּד עֵצִים הַנִּשְׁמָה, כַּחֲנֵי אֵשׁ לְבֹנָה,
 דְּהִתְקַנָּה לַעֲבוּדָה זוֹ הִיא מִחֹדֶשׁ אֱלֹל, שְׁבוּ מֵאִירִים י"ג
 מִדּוֹת הַרְחֵמִים שֶׁלֹּא מִלְּמַעְלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת⁵¹, וְעַל יְדֵי זֶה
 נַעֲשִׂית בְּכַחֲנֵי אֵשׁ לְבֹנָה שֶׁמִּצַּד עֵצִים הַנִּשְׁמָה, שֶׁזֶהוּ
 שִׁמְחָדֶשׁ אֱלֹל אוֹמְרִים הַמְזֻמּוֹר⁵² לְדוֹד אוֹרִי, לֶךְ אִמְרֵי
 לִפִּי בִקְשׁוּ פָנַי אֶת פָּנֶיךָ הָיִי אֲבִשְׁשׁ⁵³, שֶׁהוּא מִצַּד
 פְּנִימִיּוֹת וְעֵצִים הַנִּשְׁמָה, וּבִפְרֹט בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם
 הַכְּפּוּרִים שֶׁאֵז הַעֲבוּדָה הִיא בְּכַחֲנֵי ז'. וְהִנֵּה עֲנִין
 דְּהִנֵּה, ב' כַּחֲנֵי הַנִּשְׁמָה הִם כַּחֲנֵי עֲבָד וּבְכַחֲנֵי
 מִלְּךְ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּר לְעִיל⁶ שֶׁהַעֲבוּדָה דְּכַחֲנֵי נֶפֶשׁ רוּחַ
 נִשְׁמָה הִיא כַּחֲנֵי עֲבָד וְהַעֲבוּדָה שֶׁמִּצַּד כַּחֲנֵי חִיָּה
 יְחִידָה הִיא כַּחֲנֵי מִלְּךְ. וְלִפִּי שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה צָרִיף
 לְהַמְשִׁיף כַּחֲנֵי מִלְּךְ מִלְּכֵי הַמְּלָכִים, כַּחֲנֵי אֲגוּסְטוֹס⁵⁴,
 שֶׁהוּא עַל יְדֵי הַהִתְקַנָּה וְהַעֲבוּדָה דְּכַחֲנֵי חִיָּה יְחִידָה
 דְּוָקָא כְּנִל, לְכֵן הִנֵּה כָּלֹלוֹת הַעֲבוּדָה דְּתִשְׁרִי הִיא
 הַעֲבוּדָה שֶׁמִּצַּד עֵצִים הַנִּשְׁמָה, וּבִפְרֹט בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה,
 שֶׁאֵז הוּא הַקְּבִלָּה עַל (בְּכַחֲנֵי מִלְּךְ), וּבְיוֹם הַכְּפּוּרִים,
 שֶׁאֵז הוּא הַעֲבוּדָה בְּכַחֲנֵי לְכֵן, עֲנִין הַהִתְקַנָּה⁵⁵, שֶׁהוּא
 כַּחֲנֵי אֵשׁ לְבֹנָה, אֲלֵא שֶׁבְּיוֹם הַכְּפּוּרִים הוּא בְּהִעָלָם,
 וְהַהִתְקַנָּה בְּגִלּוּי הִיא בְּחַג הַסְּפּוֹת. אֵף כֹּל זֶה הוּא
 בְּעֲבוּדָה דְּחֹדֶשׁ תִּשְׁרִי, אָבָל הַעֲבוּדָה דְּכָל הַשָּׁנָה הִיא
 הַעֲבוּדָה דְּשִׁכְל וּמִדּוֹת, שֶׁהִם בְּהִגְבָּלָה, וְשִׁיף בְּזֶה
 שְׁנוּיִים כְּנִל. וְעַל זֶה הִיא הַבְּקָשָׁה וְטָהַר לְבָנוֹ לְעֲבָדְךָ

47 הַנִּל בְּנִשְׁמָה הִם כַּחֲנֵי עֲבָד כַּעֲבַד הַמְּרִיגִישׁ עֲצָמוֹ נִפְרָד מֵאֲדוֹנוֹ
 48 וְכַעֲל כְּרָחוּ עוֹשֶׂה רִצּוֹן הָאֲדוֹן מִפְּנֵי אֵימַת הָאֲדוֹן וּבְכַחֲנֵי מִלְּךְ שֶׁעֲצֵם רִצּוֹן
 49 הַנִּשְׁמָה הוּא לְעִשּׂוֹת רִצּוֹן הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּר לְעִיל⁶
 50 שֶׁהַעֲבוּדָה דְּכַחֲנֵי נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה הִיא כַּחֲנֵי עֲבָד
 51 וְהַעֲבוּדָה שֶׁמִּצַּד כַּחֲנֵי חִיָּה
 52 חִיָּה יְחִידָה הִיא כַּחֲנֵי מִלְּךְ. וְלִפִּי שֶׁבְּרֹאשׁ
 53 הַשָּׁנָה צָרִיף לְהַמְשִׁיף
 54 כַּחֲנֵי מִלְּךְ מִלְּכֵי
 55 הַמְּלָכִים, כַּחֲנֵי
 56 אֲגוּסְטוֹס [=מִלְּךְ עַל
 57 מְלָכִים]⁵⁴, שֶׁהוּא עַל יְדֵי
 58 הַהִתְקַנָּה וְהַעֲבוּדָה
 59 דְּכַחֲנֵי חִיָּה יְחִידָה
 60 דְּוָקָא כְּנִל, לְכֵן הִנֵּה
 61 כָּלֹלוֹת הַעֲבוּדָה דְּתִשְׁרִי
 62 הִיא הַעֲבוּדָה שֶׁמִּצַּד עֵצִים
 63 הַנִּשְׁמָה, וּבִפְרֹט בְּרֹאשׁ
 64 הַשָּׁנָה, שֶׁאֵז הוּא הַקְּבִלָּה
 65 עַל (בְּכַחֲנֵי מִלְּךְ),
 66 וּבְיוֹם הַכְּפּוּרִים, שֶׁאֵז
 67 הוּא הַעֲבוּדָה בְּכַחֲנֵי לְכֵן,
 68 עֲנִין הַהִתְקַנָּה⁵⁵ בְּגִדֵי פֶשֶׁת
 69 (לְבָנִים) שֶׁלֹּבֵשׁ הַכֵּהן הַגָּדוֹל
 70 בְּיוֹם הַכְּפּוּרִים נִקְרָא: "בְּגִדֵי
 71 בַד" - "דְּבַר הַעוֹלָה מִן הַקֹּרֶקֶעַ
 72 בַד בְּבַד" (גִּמְרָא), "קִנָּה יְחִידִי
 73 מִכָּל גִּרְעִין וְאֵין ב' קִנָּים עוֹלִים
 74 מִגּוֹעַ אֶחָד" (רִשְׁ"י), שֶׁהוּא
 75 כַּחֲנֵי אֵשׁ לְבֹנָה, אֲלֵא
 76 שֶׁבְּיוֹם הַכְּפּוּרִים הוּא
 77 בְּהִעָלָם, וְהַהִתְקַנָּה
 78 בְּגִלּוּי הִיא בְּחַג הַסְּפּוֹת.
 79 אֵף כֹּל זֶה הוּא בְּעֲבוּדָה
 80 דְּחֹדֶשׁ תִּשְׁרִי, אָבָל
 81 הַעֲבוּדָה דְּכָל הַשָּׁנָה הִיא
 82 הַעֲבוּדָה דְּשִׁכְל וּמִדּוֹת,
 83 שֶׁהִם בְּהִגְבָּלָה, וְשִׁיף בְּזֶה
 84 שְׁנוּיִים כְּנִל. וְעַל
 85 זֶה הִיא הַבְּקָשָׁה וְטָהַר
 86 לְבָנוֹ לְעֲבָדְךָ בְּאַמְתָּה,

(49) תהלים סג, ב. (50) חסר קצת (המו"ל). (51) לקו"ת ד"ה אני לדודי (לג, א). (52) תהלים כז. (53) שם, ח. (54) ראה שמו"ר פכ"ג, א. המשך תערוב"ב ח"ב ע' תשנ ואילך. ח"ג ע' א' תב. (55) ראה לקו"ת אחרי

ביאור בדרך אפשר

טוב ורע, כִּי־אם בענייני טוב ואלוקות. וכמו שנתבאר במאמר, התכלית היא
שהכוחות הפנימיים - 'אש לבנה', יתנו תוקף בכוחות הגלויים - 'אש
שחורה'. וזו ההוראה שנוגעת אלינו - שהחל מחודש תשרי צריך להיות אופן
העבודה בהענין ד'אש לבנה', ובאופן שה'אש לבנה' תחדור גם את ה'אש
שחורה'. וכמו־כן גם בתורה -
שתהי' תוספת חיזוק בקביעות
עיתים לשיעורים בלימוד תורת
החסידות יותר מכמו שהי' עד
עתה, והלימוד יהי' באופן של
'אש לבנה' ללא תירוצים...
ובאופן שיחדור גם בלימוד
הנגלה. ועל־ידי־זה יפעלו את
תכלית המכוון - שה'אש
שחורה' תפעל בעולם הטוב־ורע הבירור והזיכרון וההעלאה שצריכים לפעול
בהם, ובוזה יזדכך העולם עד שיהי' כלי להתאחד עם עצם האור כמו שנאמר:
"ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר" בראי' מוחשית
בפועל.

ביאור בדרך אפשר

שְׁעֲבֹדֶת הַלֵּב (דְּהִתְחַלֵּת הָעֲבֹדָה הִיא עֲבֹדֶת הַלֵּב) תְּהִיָּה
בְּבַחֲיִנַת טְהוֹרָה הִיא (וְטָהָר לְבָנוֹ), שְׁאֵז יִהְיֶה זֶה בְּאֶמֶת בְּלִי
שְׁנוּיִים. וְכֹאֲשֶׁר עֲבֹדֶת הַלֵּב תְּהִיָּה בְּבַחֲיִנָּה זֹה, הִנֵּה לִיבָא
פְּלִיג לְכָל שְׂיִיפִין⁵⁶ [=הלב חולק חיות לכל האברים], שְׁגָם שְׁאָר
הָעֲבֹדוֹת יִהְיוּ בְּבַחֲיִנַת
טְהוֹרָה וּבְאֶמֶת, שְׁזָהוּ
מִצַּד עֲצָם הַנְּשָׁמָה שֶׁהִיא
חֲבוּקָה וְדְבוּקָה בָּךְ.
בשמחת בית־השואבה הוסיף
הרבי לבאר ענין "התורה ניתנה
אש שחורה על גבי אש לבנה"
שנתבאר במאמר (סעיף ג')
ואילך: 'אש שחורה' - תורת
הנגלה, הנקראת בזוהר 'אילנא דטוב ורע' [=אילן של טוב ורע. על־שם
הפסוק "ועץ הדעת טוב ורע"] כיון שעניינה לברר עניני העולם שיש בהם
תערובת טוב ורע. 'אש לבנה' - פנימיות התורה, הנקראת בזוהר 'אילנא
דחיי' [=עץ החיים] כיון שאינה מתעסקת באופן פשוט וישיר בבירור ענייני

כח, סע"ב ואילך. עטרת ראש שער יוהכ"פ פ"ב ואילך. (56) ראה זח"ג רכא, ב. תניא אגה"ק סל"א.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

... ובהנוגע לסיום מכתבו, שעדיין לא מצא שום מקור פרנסה, - בודאי במח"כ, לא דייק בביטוי
האמור, שהרי ברור הדבר, ואומרים זה בשם ומלכות, אשר ה' אלקינו מלך העולם הזן את העולם כולו
בטובו בחן ובחסד וברחמים וכו', ואף שברכת המזון מן התורה אבל לא הנוסחא, הנה נוסף על אשר ערבים
דברי סופרים וחומר בד"ס, הרי נוסח דברכה ראשונה דברכת המזון נתקן ע"י משה רבנו, מקבל הראשון
של התורה, רעיא מהימנא של כל בני ישראל בכל הדורות עד הים, א"ת הים אלא היום, האחרון (ספרי
עח"פ שם).

אלא שלימוד זכות על הביטוי, שגם יעקב אבינו נשא עינו אל ההרים מאין יבוא עזרי, אבל כמובן
אין זה מספיק, שהרי סיפור ע"ד יעקב אבינו הוא סיפור ע"מ להורות לכל הבאים אחריו, שבאם מי שהוא
יעמיד השאלה, תשובה מוכנה מאבינו יעקב - עזרי מעם ה'.

ויהי רצון שבקרוב ממש, תומשך ברכת השי"ת בנוסח הברכה האמורה למטה מעשרה טפחים.

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכה"ל.

נ.ב. אף שאינו מזכיר ע"ד לימוד החסידות, תקותי שקובע עתים לה, ועכ"פ יקבע מכאן ולהבא
וכציווי הידוע באופן דמעלין בקדש, וכמדובר עד"ז בעת התראותנו.

בס"ד. שיחת ליל ג' רחול המועד סוכות, שמחת בית השואבה ה'תשי"ז.

בלתי מוגה

- 1 א. כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר אמר פעם¹ שישנו פתגם ש"הלשון הוא קולמוס הלב", היינו, שעל ידי
- 2 דיבור ניתן להעביר את הרגש שבלב, ו"ניגון הוא קולמוס הנפש", שעל ידו נמסר הרגש של הנפש והנשמה.
- 3 ובהתאם לכך, הנה כאשר יהודים מתאספים יחד, אשר, "אכל בי עשרה (יהיו מי שיהיו) שכינתא שריא"²,
- 4 וכפי שמבאר רבינו הזקן³ ש"אף שאינם מדברים בדברי תורה" (או עוסקים במעשה המצוות), הנה עצם העובדה
- 5 שעשרה מישראל מתאספים יחד בשלום ובאחוה, הרי זה גורם השראת השכינה ביתר שאת וביתר עוז,
- 6 — שהרי גם בלאו הכי "מלא כל הארץ כבודו"⁴ ו"לית אתר פנוי מיני"⁵, אלא שענין זה הוא בהעלם והסתה,
- 7 אך כאשר עשרה מישראל מתאספים יחד (באופן שאין ביניהם מחלוקת וכולם בדעה אחת), הרי זה ממשיך
- 8 השראת השכינה (יותר מאשר הענין ד"לית אתר פנוי מיני") בגילוי יותר⁶ —
- 9 ובפרט כאשר מתאספים יחד על מנת לבוא להחלטות טובות כיצד לעבוד את ה',
- 10 ומתאספים יחד באופן שמוקפים ב"סוכה", שזוהי אחת המצוות שהקב"ה נתן לישראל כדי שיהיה "וחי
- 11 בהם"⁷, היינו, שעל ידי כל המצוות בכלל ומצוה זו בפרט נתחזק וניתוסף בענין החיים, לא רק בחיי עולם הבא,
- 12 אלא גם בחיי עולם הזה, שיהיו חיים הראויים לשמם ("לעבן זאָל זיין געלעבט") בחיים של פועל — פועל
- 13 שיוסיף בלעשות לו יתברך דירה בתחתונים,
- 14 ונוסף על כל זה הרי זו מצוה שנעשית בזמן שנקרא "זמן שמחתנו", היינו, שהקב"ה מצוה לעשות מצוה
- 15 זו מתוך שמחה — שמחה כפשוטה, היינו, לא רק שמחת הנשמה, אלא גם שמחת הגוף, שלכן מתבטא הדבר
- 16 בניגונים שמחים וריקודים שמחים, עד שמגיעים לשמיני-עצרת ושמחת-תורה שאז השמחה היא במילואה
- 17 ובשלימותה —
- 18 הנה כאשר ישנה "צוותא" זו — בודאי צריך את "קולמוס הנשמה", שזהו ניגון, ניגון חסידי וניגון שמח.
- 19 ב. וניגון זה יהיה התחלה להתוועדות זו, ויסייע לקבל החלטות טובות — "אין טוב אלא תורה"⁸.
- 20 ועיקר הכל — שההחלטה תשאר לא רק בעת רצון ובעת ההתוועדות, אלא ימשיכו זאת על כל השנה כולה,
- 21 ולא רק בשבת, יום טוב וימים נוראים, אלא גם בימות החול, "בלכתך בדרך ובשכבך ובקומך"⁹.
- 22 וכיון שהתעוררות זו באה מ"זמן שמחתנו" — תהיה ההמשכה על כל השנה כולה גם כן מתוך שמחה, שמחה
- 23 פנימית, אבל באופן ששמחה זו תחדור ותתגלה גם בחיצוניות, כך, שהשנה כולה תהיה שנה בריאה ושמחה
- 24 ("אָ געזונטער און פריילעכער יאָר"), הן בגשמיות והן ברוחניות.
- 25 [כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון וניגנו ניגון שמחה. אחר כך צוה לנגן "דרכך אליקינו". "אני
- 26 מאמין"].

* * *

- 27 ג. ידוע מאמר חז"ל¹⁰ אודות ד' המינים — שזוהי המצוה דחג הסוכות, כמו שכתוב¹¹ "ולקחתם לכם ביום
- 28 הראשון פרי עץ הדר וגו'" — שהם רומזים על ד' הסוגים שבבני ישראל הכוללים את כל בני ישראל, "ראשיכם
- 29 שבטיכם וגו' מחוטב עציך עד שואב מימין"¹²:

(7) אחרי יח, ה.
(8) אבות פ"ו מ"ג.
(9) ואתחנן ו, ז.
(10) ויק"ר פ"ל, יב.
(11) אמור כג, מ.
(12) ר"פ נצבים. וראה לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

(1) ראה סה"ש תש"ט ע' 299. וש"נ.
(2) סנהדרין לט, א.
(3) תניא אגה"ק סכ"ג (קלו, ב).
(4) ישע' ו, ג.
(5) תקו"ז תנ"ז (צא, סע"ב). ת"ע (קכב, ב).
(6) ראה גם תו"מ חט"ו ע' 21. וש"נ.

1 בד' המינים ישנו ה"אתרוג" ש"יש בו טעם ויש בו ריח", "לולב" ("כפות תמרים") ש"יש בו טעם ואין בו
2 ריח", "הדס", ש"יש בו ריח ואין בו טעם", ו"ערבה" ש"אין בה טעם ואין בה ריח".

3 והענין בזה:

4 החילוק בין "טעם" ל"ריח" הוא – ש"טעם" שייך למאכל או משקה שנכנס בתוך מעיו של האדם ונעשה
5 דם ובשר כבשרו ועל ידי זה נהנה ממנו, ומורה על ענין המתקבל בשכל האדם, שמבינו לאשורו כו' ("ער קייט
6 דאָס פאַנאַנדער"); מה שאין כן "ריח" הוא ענין של מקיף, והיינו, שמוסיף אמנם חיות ותענוג (שלכן מחוייב
7 בברכת הריח שהיא בכלל ברכות הנהנין), אבל אין זה באופן שנעשה דם ובשר כבשרו, ואינו מתקבל בשכל
8 בהבנה והשגה.

9 וענינו בעבודת האדם לקונו – "אני נבראתי לשמש את קוניי"13, על ידי לימוד התורה וקיום מצוותיה בכל
10 יום ויום – החילוק שבין לימוד התורה לקיום המצוות:

11 תורה – "היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"14, שזהו כמו דבר ש"יש בו טעם", היינו, שצריכים ללמוד
12 זאת בפרטיות ("פאַנאַנדער- נעמען") עד שנעשה באופן ש"תורתך בתוך מעיי"15, להיות דם ובשר כבשרו, היינו,
13 חלק מהשכל שלו, כפי שמבאר רבינו הזקן בתניא ריש פרק ה שהשכל והמושכל נעשים דבר אחד.

14 ומצוות – הם בבחינת "גזירה גזרתי חוקה חקתי"16 ו"אין לך רשות להרהר בהן"17, והיינו, שצריכים לקיימם
15 בגלל שכך צוה הקב"ה, ללא נפקא-מינה אם זוהי מצוה שמתקבלת בשכל, או שזוהי חוקה וגזירה – שגם אז
16 יש לקיימה באותה חיות והתלהבות ("ברען"); וענין זה הוא כמו דבר שאין בו טעם אבל יש בו ריח, והיינו,
17 שיש לאדם הנאה מזה שמקיים מצוותו של נותן התורה, ללא נפקא-מינה אם הוא מבין זאת בשכלו והבנתו אם
18 לאו, אבל זהו ענין שמקיף את האדם.

19 וזהו שד' המינים הם כנגד ד' הסוגים שבבני ישראל:

20 "אתרוג" ש"יש בו טעם ויש בו ריח" – רומז על אלו ש"יש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים" (מצוות);

21 "לולב" ש"יש בו טעם ואין בו ריח" – רומז על אלו שעיקר ענינם הוא לימוד התורה, והיינו, שהם מקיימים
22 גם מצוות, דאם לא כן, הרי "נוח לו אילו נהפכה שלייתו על פניו"18, אבל עיקר עסקם הוא בלימוד התורה,
23 שיושבים באהלה של תורה ו"תורתם אומנתם"19;

24 "הדס", ש"יש בו ריח ואין בו טעם" – רומז על בעלי-עסק שעיקר ענינם הוא קיום המצוות, ויש להם רק
25 קביעות עתים לתורה כפי שחייבים על פי שולחן-ערוך;

26 ו"ערבה" ש"אין בה טעם ואין בה ריח" – רומזת על אלו שמפני סיבות שונות ומשונות נמצאים הם במעמד
27 ומצב שלפי שעה "אין בהם לא תורה ולא מעשים טובים", אבל אף על פי כן, יש בהם המעלה "שגדלים
28 באחוונא"20, היינו, שענינם הוא לפעול אחדות ושלוש בין כל בני ישראל.

29 וכיון ש"גדול השלום", הרי כאשר הם מתקשרים עם שאר ג' המינים, אזי נעשים גם הם מהמצוה הכללית
30 דנטילת ד' מינים, דכשם שאי אפשר לקיימה ללא ה"אתרוג", כמו כן אי אפשר לקיימה ללא ה"ערבה".

31 אך התנאי בזה הוא – ש"יעשו כולם אגודה אחת (כדי) לעשות רצונך בלבב שלם" (כהנוסח שתיקנו אנשי
32 כנסת הגדולה).

33 ואז, כאשר "ישראל יוצאין מלפני הקב"ה" – לאחר הדין ומשפט דראש השנה ועשרת ימי תשובה ויום
34 הכיפורים – "ולולביהן ואתרוגיהן בידן, אנו יודעים דישראל אינון נצחויא"21 ("דידן נצח"22), היינו, שניצחו
35 בהדין ומשפט דהימים-נוראים, והקב"ה נתן שנה טובה ומתוקה הן בגשמיות והן ברוחניות.

18 ירושלמי ברכות פ"א סה"ב.

19 שבת יא, א.

20 ראה תו"מ שם ע' 103. וש"נ.

21 ויק"ר פ"ל, ב.

22 שם פכ"ד, ג.

13 משנה וברייתא קידושין בסופה.

14 ואתחנן ד, ו.

15 תהלים מ, ט.

16 מדרש תהלים (באבער) ט, ב.

17 יומא סז, ב.

- 1 ד. והנה, אף על פי שישנם ד' מינים, מכל מקום, באמירת הברכה לא מזכירים את כל ד' המינים (או ד'
2 מינים סתם), אלא מברכים "על נטילת לולב" דוקא²³;
- 3 אף על פי שגם "אתרוג" יש בו טעם, כמו הלולב, מכל מקום, כיון שיש בו גם טעם וגם ריח, היינו, שרומז
4 על יהודי שמקדיש חלק מהיום ללימוד התורה, אבל חלק מהיום מוכרח הוא להקדיש למצוות ומעשים טובים,
5 כיון שכבר יצא לעולם ואין תורתו אומנתו – הנה בפרט זה יש ל"לולב" מעלה עליו, היינו, שאלו שתורתם
6 אומנתם ונמצאים באהלה של תורה כל היום, יש להם מעלה אפילו לגבי ה"אתרוג", כיון שה"אתרוג" יש לו
7 כבר שייכות לעולם ואין תורתו אומנתו (אף שעושה זאת על פי שולחן ערוך, כדי למלא שליחותו של הקב"ה).
8 ולכן, כאשר צריכים להתחיל את העבודה של כל השנה כולה – אזי לא מספיק סוג העבודה שעוסקים בתורה
9 כמה שאפשר, אבל מוכרחים לעסוק גם בעניני העולם, "ואספת דגנך ותירושך ויצהרך"²⁴;
- 10 הוא אמנם יהודי, וגם יהודי דתי, אבל לא באופן כזה צריכה להיות ההתחלה; התחלת השנה צריכה להיות
11 באופן העבודה של "לולב", שתורתו אומנתו.
- 12 וכפי שרואים בחיי האדם בפרט – שבתור הכנה להזמן שיוצא לעולם ישנם שנות החינוך שבהם מלמדים
13 אותו תורה כדי שידע כיצד להתנהג בחיים לאחריו כן.
- 14 וכן הוא בכל יום ויום – שתחלה צריך להיות ענין התפלה, ואחר כך "מבית הכנסת לבית המדרש"²⁵, ללמוד
15 שיעור בתורה; וענין זה נותן לו את ההוראה והכח שלאחרי זה יוכל לצאת בחוץ, מחוץ לביתו, מחוץ
16 לבית-הכנסת ומחוץ לבית-המדרש, ולהתנהג שם כמו "אתרוג" ש"יש בו טעם ויש בו ריח".
- 17 וכמו כן הוא בכל שנה ושנה ובכל אחד ואחת מישראל – שהתחלת השנה צריכה להיות באופן שהעיקר
18 הוא התורה כשלעצמה (ענינו של "לולב"), וענין זה נותן כח שבכל ג' המינים ידעו את המעשה אשר יעשון ואלה
19 אשר לא תעשינה.
- 20 ה. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)
- 21 כיון שעומדים אנו בהתחלת השנה, ונמצאים בהתוועדות עבור בני הישיבות בפרט, שענינם הוא "נטילת
22 לולב",
- 23 – שהרי לעת-עתה תורתם אומנתם, ו"ברצות ה' דרכי איש"²⁶ ישאר חלק חשוב מהם גם אחר כך באהלה
24 של תורה –
- 25 אזי יאגדו ויקשרו את עצמם עם כל שאר הסוגים שבבני ישראל – שהרי גם הלולב בפני עצמו אינו מצוה,
26 ומוכרח לצרף אליו הן את האתרוג, הן את ההדס והן את הערבה,
- 27 ורק אז יכולים לנענע את כל ד' המינים לד' רוחות ולמעלה ולמטה – שהרמז בזה הוא²⁷ לעכב רוחות רעות
28 וטללים רעים ולהמשיך רוחות טובות וטללים טובים,
- 29 והיינו, שימשיכו רוב ברכה והצלחה על כל השנה כולה – על ידי זה שבהתחלת השנה תהי' אצל כל אחד
30 ההתחלה בתורה, שבמשך שעות אלו, ימים או שבועות, תהיה "תורתו אומנתו", וענין זה יתן לו את "תקות
31 חוט השני"²⁸ כיצד להתנהג בכל השנה, שתהיה שנה בריאה ושמחה, בגשמיות וברוחניות.
- 32 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון. הורה לכמה וכמה לומר "לחיים", ואחר כך אמר: האם צריך להזמין
33 את כל אחד בפני עצמו? ...!].

* * *

- ו. הסדר בניסוך המים וכן ניסוך היין – שהיו מנסכים המים והיין על גבי המזבח לתוך שני נקבים שהיו
34 במזבח, ומשם היו מקלחין ויורדין לשיתין²⁹.

26 משלי טז, ז.

27 סוכה לז, סע"ב.

28 יהושע ב, יח.

29 סוכה מח, רע"ב (במשנה) ובפרש"י.

23 ראה גם שיחת שמחת ביה"ש תשי"ד ס"ח ואילך (תו"מ ח"י

ע' 49 ואילך). וש"נ.

24 עקב יא, יד.

25 ברכות בסופה. וש"נ.

והנה, בנוגע לשיתין – מצינו ב' דעות³⁰, ודעה אחת היא ש"כרה דוד שיתין", והיינו, שכאשר דוד הכין את כל הענינים עבור בית המקדש³¹, כרה גם שיתין, ובמקום זה העמיד שלמה את המזבח, והיין והמים שהיו מנסכים על גבי המזבח היו יורדין לשיתין.

ואיתא בגמרא³²: "בשעה שכרה דוד שיתין קפא תהומא (צף התהום למעלה) ובעא למשטפא עלמא. אמר דוד מי איכא דידע אי שרי למכתב שם אחספא ונשדי' בתהומא ומנח (כדי שירד וינוח על הנקב), ליכא דקאמר לי' מידי. אמר דוד כל דידע למימר ואינו אומר כו', נשא אחיתופל קל וחומר בעצמו, ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים, לעשות שלום לכל העולם על אחת כמה וכמה, אמר לי' שרי וכו'".

ז. וצריך להבין³³:

ישנו כלל בכל התורה שפיקוח נפש דוחה כל התורה כולה³⁴. ואם כן, הקושיא היא בשתים: (א) לשם מה הוצרך דוד שמישהו יורה לו את הדין, בה בשעה שזהו דבר פשוט שפיקוח נפש דוחה כל התורה כולה? (ב) כאשר אחיתופל הורה שמותר לכתוב שם על גבי חרס ולזרוק למים – למה הוצרך לקל וחומר מ"לעשות שלום בין איש לאשתו", הרי היה יכול ללמוד זאת ב"בנין-אב" מדוגמא של פיקוח-נפש אפילו של נפש אחת, ועל אחת כמה וכמה של כל העולם?

וגם בנוגע לדוד ש"דוד לא היה מורה הלכה בפני רבו אחיתופל (כדאיתא באבות³⁵ ש"קראו רבו אלופו ומיודעו") והוא היה שם³⁶ – עדיין אינו מובן: כיון שפיקוח נפש דוחה כל התורה כולה, הרי זה דוחה גם את הדין שאסור להורות הלכה בפני רבו, ואם כן, ה' לו להורות הלכה בפני רבו ולפסוק את הדין, כדי להציל את העולם?

ח. והתירוצ הפשוט על זה:

מה שהיה בכחו של החרס לסתום את הנקב של התהום – הרי זה רק לפי שנכתב עליו שם קדוש. והיינו, שפעולת הצלת העולם היא מצד הקדושה שיש בכתיבת השם על גבי החרס ובזריקתו אחר כך אל המים. וכדי שיהיה בזה ענין של קדושה – הרי זה רק כאשר מוצאים מקום בתורה שמותר לעשות זאת, ולולי זאת, הרי כתיבת שם על גבי חרס על מנת להשליכו במים, אין בה ענין של קדושה, ובמילא לא ה' נעשה על ידי זה הצלת העולם.

כלומר: בנדון דידן לא מדובר אודות עשיית פעולה שיש בה משום פיקוח-נפש שדוחה את כל התורה כולה – שהרי החרס וכתיבת השם עליו מצד עצמם אין בכחם להציל מהצפת התהום, ואם כן, פעולה זו כשלעצמה היא מחיקת השם שלא לידי תועלת,

אלא יש צורך בדבר קדוש, ובעשיה באופן של קדושה – שדוקא אז תוכל פעולה זו להציל את העולם. ולכן יש צורך למצוא דוגמא בתורה על כתיבת שם קדוש בקדושה על מנת למחקו אחרי כן, שפועלת מצד הקדושה שבדבר – שמזה יהיה ניתן ללמוד בנוגע לכתיבת שם קדוש והשלכתו במים כדי להציל מהצפת התהום. וזהו הלימוד ב"קל וחומר" . ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים – שהתורה מצוה לכתוב את השם ולמחקו על המים, ועל ידי שתיית המים היה נעשה ענין נסוי – "הנקי", "אם לא שכב, הנקי, הא אם שכב חנקי"³⁶, שאין זה ענין טבעי, אלא ענין שמצד קדושה, והיינו, שהקדושה נשארת בקיומה אף על פי שכתובת השם היה מלכתחילה על מנת למחקו לאחר כן; ואם כן הוא "בשביל לעשות שלום בין איש לאשתו – לעשות שלום לכל העולם על אחת כמה וכמה".

ט. וההוראה מזה בנוגע אלינו עתה – שהרי הגמרא (ותורה בכלל) אינה ספר דברי הימים לספר סיפורים,

(30) שם מט, א ובפרש"י (ד"ה מעשה) ותוס' (ד"ה א"ת). שם נג, סע"א ובפרש"י (ד"ה בשעה).

(31) ראה דברי הימים"א כב, ג. דברי הימים"ב ב, ו.

(32) שם נג, סע"א ואילך (ובפרש"י).

(33) ראה בספרים שהובאו ב"המועדים בהלכה" (לרש"י זעווין)

סוכות ריש ע' קטז.

(34) ראה יומא פב, א. וש"נ.

(35) פרש"י סוכה שם.

(36) נשא ה, יט ובפרש"י - מקידושין סב, רע"א. וש"נ.

- 1 אלא התורה היא מלשון הוראה³⁷, והתורה היא נצחית³⁸, שבכל דור ובכל מקום יכולים ללמוד מזה ענין בנוגע
2 להנהגתו של כל אחד ואחת בחייו ובעניניו:
- 3 כאשר ישנו ענין שלכאורה יש לו מקום אפילו בתורה – אין לשכוח שהכח של התורה הוא מצד הקדושה
4 שיש בה,
- 5 אבל כאשר לוקחים את התורה בגלל ש"היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"¹⁴ – אזי יכול להיות שלא זו
6 בלבד שלא יציל את העולם, אלא אפילו לא יפעל שלום בד' אמות של הפרט, אף על פי שהוא לומד את אותם
7 ענינים שלומד פלוני, אלא שלימודו הוא בקדושה, ובאופן ש"יראתו קודמת לחכמתו" שאז "חכמתו מתקיימת"³⁹.
- 8 כאשר התורה היא רק "חכמתכם ובינתכם" – הרי היא אמנם חכמה עמוקה, וצריך להיות בה הבנה והשגה,
9 אבל עדיין אין זה ענין שיכולים לילך עמו ולהצליח בכל מקום.
- 10 מעלתה של התורה לגבי חכמות חיצוניות, להבדיל, היא – שהתורה שולטת על הטבע:
- 11 חכמות בכלל – ענינם לחקור ולדרוש את הטבע של מציאות היש (לאחרי שנברא ונעשה יש), למצוא את
12 החוקים והתכונות שלו, כדי לידע כיצד לנצל את הדבר. והיינו, שהטבע הוא שליט על החכמה, והחכמה אינה
13 אלא שמוצאת ומגלה מה שנמצא במציאות ובטבע.
- 14 אבל התורה היא למעלה מזה שלא בערך – שהיא מושלת ושולטת על הטבע ועל המציאות, שכן, לא זו
15 בלבד שהתורה חוקרת ודורשת כיצד נעשה מציאות ה"יש" מ"אין" (שזהו אחד הענינים שבלימוד תורת
16 החסידות), אלא עוד זאת, שאפילו לאחר התהוות ובריאת המציאות והיש, בכח התורה לשנות את מציאות הטבע
17 בהוה ובעתיד, ואפילו גם בעבר, כדאיתא בירושלמי נדרים⁴⁰ על הפסוק⁴¹ "לא-ל גומר עלי", שכאשר בית-דין
18 עיברו את השנה או החודש, אזי "בתוליה חוזרין", והיינו, שהתורה היא ענין שמושל ושולט על הטבע.
- 19 אמנם, במה דברים אמורים – כאשר יהודי לומד תורה בגלל שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה, וכוונתו
20 בלימוד זה לקיים ציווי הבורא, כיון שמקבל עליו עול מלכות שמים תחילה ואחר כך מקבל עליו עול תורה,
21 על דרך שהיה במתן-תורה שבני ישראל הקדימו נעשה לנשמע⁴², היינו, שתחילה יעשו מה שיאמרו להם,
22 ואחר כך ישמעו ויבינו בשכלם למה נצטוו לעשות כן,
- 23 ואז – "תומת ישרים תנחם"⁴³, שהתורה מוליכה אותם בדרך הישרה – שמצילים את הד' אמות הפרטיים,
24 ומצילים את העולם מה"מבול" של "מים הזידונים" שמבחוץ לאדם, אפילו מבחוץ לאדם הגשמי ושכלו האנושי.
- 25 מה שאין כן כאשר "לא זכה"⁴⁴, היינו, שלומד תורה בשעה שאינו מזכך ומברר את עצמו⁴⁵, ובמילא הלימוד
26 הוא בכל הגסות והישות, אלא שיש לו תענוג ("געשמאק") מצד ההבנה וההשגה שבזה, כמו בכל חכמה אחרת
27 – אזי לא זו בלבד שהתורה אינה "סם חיים" עבורו, אלא עוד זאת, שנעשית לו היפך דסם חיים⁴⁴.
- 28 י. וזהו גם הלימוד שניתן לנו בנוגע להענין דכריית השיתין:
- 29 ובהקדמה – שתפקידו של האדם והחוב המוטל עליו הוא, שלא להסתפק במה שנמצא אצלו בכיס חיקו
30 ("אין בוזעם-קעשענע") ובד' אמות שלו,
- 31 – שהרי "ואהבת לרעך כמוך"⁴⁶ "זה כלל גדול בתורה"⁴⁷, ו"כל ישראל ערבין זה בזה"⁴⁸, ולכן, ככל שייטב
32 לו, עליו להשתדל שגם לזולתו יהיה טוב, הן בגשמיות והן ברוחניות, שגם הוא יהנה מה"טעם" של התורה
33 ומה"ריח" של המצוות, ויקיים בפועל ממש בחיי היום-יומיים,
- 34 והיינו, שצריך להתייגע ולחפור ("דערגרונטעווען") בכל מציאות העולם כולו, כך, שבכל העולם כולו יאיר
35 "נר מצוה ותורה אור"⁴⁹.

(44) יומא עב, ב.

(45) ראה גם תו"מ ח"ד ע' 279.

(46) קדושים יט, יח.

(47) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(48) שבועות לט, סע"א. וש"נ.

(49) משלי ו, כג.

(37) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ועוד.

(38) ראה תניא רפ"ז. ובכ"מ.

(39) אבות פ"ג מ"ט.

(40) פ"ו סה"ח. וש"נ.

(41) תהלים נז, ג.

(42) שבת פח, א.

(43) משלי יא, ג. וראה שבת שם, רע"ב.

1 וזוהי נקודת מאמר רז"ל⁵⁰ "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם", היינו, שעל כל אחד בפרט
2 מוטלת האחריות עבור מציאות כל העולם, ו"צריך כל אדם שיראה . . כל העולם חציו זכאי וחציו חייב . .
3 עשה מצוה אחת הרי הכריע . . את כל העולם כולו לכף זכות"⁵¹ (או חס ושלום להיפך).

4 יא. וענין זה מרומז בכך ש"כרה דוד שיתין":
5 "דוד מלך ישראל חי וקיים"⁵² – שנותן כח לכנסת ישראל אפילו במשך ימי הגלות – מורה רמז שצריכים
6 לחפור בעומק עד התהום. והיינו, שאין להסתפק בכך שבחיצוניות ובגלוי ("אויבן-אויף") הכל מתוקן אצלו,
7 אלא צריך להשתדל שענין של תומ"צ יחדור ויגיע להעומק של הגשמיות והחומריות, עד לתהום.
8 אמנם, כאשר פוגשים בהגשם והחומר, יכול להיות שלא זו בלבד שאין לו כח לברר ולזכך את הגשם והחומר
9 ולעשות ממנו מצוה, אלא אדרבה – שהגשם והחומר עולה למעלה מעלה ורוצה להציף את המקום שבו צריכים
10 לבנות את המזבח ובית המקדש.

11 ואז בא בן-תורה ואומר, שכיון שזהו ענין של פיקוח נפשות שדוחה כל התורה כולה, אין להתחשב בשום
12 דבר, ויכולים למחוק שמו הקדוש על המים, העיקר שיוכלו לפעול ענין של מצוה כו'.

13 ועל זה אומרים לו: אין הדבר כן ("עס הויבט זיך ניט אָן"...) ; אין לך ענין שדוחה תורה! – הסיבה לכך
14 שפיקוח נפשות דוחה את כל התורה, היא, בגלל שישנו דין בתורה שפיקוח נפשות יכול לדחות את התורה, ולא
15 בגלל שפיקוח נפשות מצד עצמו הוא למעלה מהתורה.

16 כאשר התורה פוסקת שישנם מקרים מיוחדים שמשום פיקוח נפשות יכולים לעשות פעולה זו וזו – הרי זה
17 נעשה דין בתורה כמו הדין של שמירת שבת, אכילת כשר, הנחת תפילין וכל שאר עניני התורה ומצוות;

18 וכשם שמצוות תפילין צריכים לקיים אפילו אם לא מבינים בשכל כיצד משפיע הדבר על בריאות הגוף,
19 ובריאות הלב והמוח, אלא צריכים לעשות זאת רק משום שכך גזר הקב"ה בתורתו – כן הוא גם במקרים
20 מסויימים ובתנאים מיוחדים שעושים פעולה שדוחה ענינים של תורה משום פיקוח נפשות, הרי זה רק משום
21 שהתורה קבעה את הדין שבמצב כזה צריכים לעשות באופן כזה; כך אומרת התורה!

22 ולולי זאת, כאשר עושים זאת שלא כפי הוראת התורה – אזי גם כאשר מדובר בפיקוח נפשות, הנה לא זו
23 בלבד שלא יפעלו הצלת הנפש, אלא עוד יוסיפו שבר על שבר, וחורבן על חורבן, כיון שעושים דבר כזה
24 שהתורה אומרת שאין לעשות זאת אפילו משום פיקוח נפשות.

25 וכאמור, שדוקא כאשר מוצאים בתורה ש"לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה
26 ימחה על המים", היינו, שכאשר מדובר אודות ענין פרטי אומר הקב"ה "שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים",
27 כדי להציל יהודי זה עם הענינים שלו – אזי למדים מזה קל וחומר ש"לעשות שלום לכל העולם על אחת כמה
28 וכמה".

29 יב. וזוהי גם הוראה כללית באופן לימוד התורה:
30 אימתי יכול לימוד התורה להציל מה"מבול" של "מים הזידונים",

31 – כמו שכתוב⁵³ "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה", כפי שמבאר רבינו הזקן⁵⁴ שישנה אהבת ה' בכל
32 אחד ואחד מישראל, כמו שכתוב⁵⁵ "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", ולעומת זאת
33 ישנם ה"מים רבים" דטרדות הפרנסה, ולמטה מזה, "מים הזידונים" מהענינים ההפכיים, ועל זה נאמר "מים
34 רבים לא יוכלו לכבות את האהבה" –

35 רק כאשר עושים זאת על פי הוראת התורה – כבנדון דידן, שהתורה אומרת שמותר לזרוק לתוך התהום שמו
36 שנכתב בקדושה,

37 וכאשר עושים זאת מפני שהתורה אומרת לעשות כן – הרי זה סותם את הנקב שבפי התהום,

(53) ש"ש ח, ז.

(54) תו"א ר"פ נח.

(55) ואתחנן ו, ה.

(50) סנהדרין לו, סע"א (במשנה).

(51) רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(52) נוסח קידוש לבנה (ר"ה כה, א).

- 1 ולא זו בלבד שמי התהום אינם מציפים את מקום המזבח ובית המקדש, ועל ידי זה את כל העולם כולו,
2 אלא אדרבה – ה"שיתין" נשארים קיימים לעד ולעולמי עולמים,
3 וכאשר בני ישראל באים לבית המקדש ומקיימים מצוותו של הקב"ה לנסך מים בשמחה (מצוה שלא נתפרשה
4 בתורה שבכתב, אלא בתורה שבעל פה, שזהו ענין הקשור עם אמונת חכמים) – הנה על ידי ה"שיתין" חודרת
5 ("דרינגט-דורך") מצוה זו את כל עובי כדור הארץ, היינו, את כל העביות והגסות של הגשם והחומר, ומגעת
6 עד לתהום.
7 יג. וענין זה (שעל ידי השיתין פועל ניסוך המים בכל העולם כולו) מודגש גם בענין השמחה שב"זמן
8 שמחתנו":
9 שאיבת המים לניסוך על גבי המזבח היתה באופן של שמחה – "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה"⁵⁶.
10 ושמחה זו שנערכה ב"עזרת נשים" – היתה מתפשטת ויוצאת להר הבית ומגעת בכל ירושלים, ש"לא היה
11 חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה"⁵⁷, ועד ש"אשה היתה בוררת חטים לאור של בית
12 השואבה"⁵⁸.
13 וכיון ש"עתידיה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל, ועתידיה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות"⁵⁹ –
14 נמצא, שהשמחה נמשכת בכל העולם כולו, שמחה שלימה ושמחה אמיתית.

* * *

- 15 יד. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להאורחים שיחיו מכפר חב"ד לנגן ניגון שמח, וכאשר התמהמהו מלנגן,
16 אמר בתמיהה: האם לכל כפר חב"ד אין ניגון שמח? ואמר: אולי צריכים לבקש שיזרעו שם גם ניגונים... וסיים:
17 ובינתיים – עד שהניגונים יצמחו – ניגנו "ניע זשוריצי כלפפצי". ואחר כך אמר:]
18 ניגון זה ניגנו חסידים של אדמו"ר האמצעי, ופירושו – כפי שמבאר כבוד קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו
19 עדן⁶⁰ (אביו של כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר) פירוש המלות כפשוטן – אל תדאגו, אנחנו נסע עד המרוזח
20 ושם יהיה משקה.
21 ובשעה שחסידים היו מתוועדים, היו מוסיפים לאחר זה, שבכל זאת, מעט משקה צריכים עבור הדרך עד
22 שיגיעו לבית-המרוזח⁶¹.
23 טו. וביאור הרמז וההוראה בזה:
24 ובהקדמה – שדבר ברור הוא ש"בל ידח ממנו נדח"⁶², שהרי הקב"ה הבטיח ש"כל ישראל יש להם חלק
25 לעולם הבא, שנאמר⁶³ ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר"⁶⁴, והיינו, שכיון
26 שכל ישראל הם "נצר מטעיו" ו"מעשה ידיו" של הקב"ה, הרי כשם שהקב"ה הוא נצחי וקיים לעד ולעולמי
27 עולמים, כך גם "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא".
28 וכיון שהפירוש "עולם הבא" כאן הוא עולם התחיה [כדמוכח מהמשך המאמר⁶⁴] ואלו שאין להם חלק
29 לעולם הבא האומר אין תחיית המתים מן התורה", "הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהיה לו חלק בתחיית
30 המתים", נשמות בגופים – הרי מובן, שלא רק נשמתו של איש ישראל היא נצחית, אלא גם גופו של איש ישראל
31 יהיה נצחי.
32 וטעם הדבר – לפי שגם הגוף גדלה מעלתו ביותר, שעליו נאמר⁶⁵ "ובנו בחרת מכל עם ולשון"⁶⁶:

(61) ראה תו"מ ח"י"ז ע' 155.

(62) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג. תניא ספ"ט.

(63) ישע"י ס, כא.

(64) סנהדרין ר"פ חלק.

(65) נוסח ברכות ק"ש.

(66) ראה גם תו"מ שם ע' 108. וש"נ.

(56) ישע"י יב, ג. וראה סוכה מח, ב.

(57) סוכה נא, סע"א (במשנה).

(58) שם נג, רע"א.

(59) ראה ספרי דברים בתחלתו. פסיקתא רבתי פ' שבת וראש

חודש. יל"ש ישע"י רמז תקג.

(60) ראה סה"ש תורת שלום ס"ע 157 ואילך. וראה גם תו"מ ח"י"א

ס"ע 242. וש"נ.

- ענין ה"בחירה" שייך לומר רק ביחס לשני דברים שיש להם איזה ערך ודוגמא זה לזה, ומזה מובן שבנוגע
 1 לנשמה לבדה לא שייך לומר "ובנו בחרת מכל עם ולשון", שהרי "נפש אלקית" יש רק לבני ישראל (כמבואר
 2 בתניא⁶⁷), ואילו אומות העולם יש להם רק נפש השכלית ושלמטה מזה;
 3 ולכן מבאר רבינו הזקן⁶⁸ ש"ובנו בחרת מכל עם ולשון הוא הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות
 4 העולם", והיינו, שכאשר מסתכלים על גוף האדם בחיצוניותו כפי ש"האדם יראה לעינים" ולא "יראה ללבב"⁶⁹,
 5 אזי לא רואים חילוק בין רמ"ח אברים של יהודי לרמ"ח אברים של אינו-יהודי להבדיל, ואף על פי כן, "ובנו
 6 בחרת", שבחר והכניס קדושתו לא רק בנפש האלקית, אלא גם ברמ"ח אברים ושס"ה גידים דהגוף של איש
 7 הישראלי.
 8 וכידוע גם מה שסיפר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר כמה פעמים⁷⁰, שאביו, כבוד קדושת אדמו"ר
 9 (מהורש"ב) נשמתו עדן, הפשיל פעם את שרוולו והראה על ידו, באמרו: ראה כמה יקר בשר היד שבשבילו
 10 שפכו כל כך הרבה תורה ומצוות!...
 11 ונמצא, שבשר הגוף של איש הישראלי הוא גם דבר קדוש, וגם עליו נאמר "מעשה ידי להתפאר", ולכן יהיו
 12 בעולם התחיה לא רק נשמות לבדם, אלא דוקא נשמות בגופים, ויתירה מזה, שהגוף יהיה אז בדרגא נעלית
 13 יותר מאשר הנשמה, כמבואר באריכות בתורת החסידות⁷¹.
 14 ומזה מובן, שלא יתכן שפועל ידיו של הקב"ה ילך לאיבוד, ובודאי שסוף-כל-סוף "לא ידח ממנו נדח";
 15 אלא, שענין זה יכול להיות "בגלגול זה או בגלגול אחר" (כמבואר בתניא⁷²), ובינתיים, חבל על הזמן...
 16 טז. וזהו שאומרים חסידים בהמשך לניגון הנ"ל:
 17 אפילו כאשר משהו שומע שמנגנים ניגון שתוכנו שאין מה לדאוג, כיון שסוף כל סוף יצא מה"מדבר" אל
 18 ה"שדה" ויגיע ל"בית-המרוח" ששם נמצאים בני-אדם, "כתפארת אדם לשבת בית"⁷³, "אדם" כזה שהוא
 19 "כמראה אדם שעל הכסא מלמעלה"⁷⁴, והיינו, שסוף כל סוף יגיע למקומו האמיתי, ששם יהיו לו כל הענינים
 20 שצריך להם מצד פנימיות נפשו –
 21 מכל מקום, באים בתביעה ואומרים, שעד שמגיעים לשם, צריכים לכל-הפחות קצת "משקה", כדי שיוכלו
 22 לסבול את טלטול הדרך, ומה גם ש"כל הדרכים בחזקת סכנה"⁷⁵, ויצליחו להגיע לשם במהירות האפשרית,
 23 ומתוך פחות מכשולים ואבני נגף.
 24 יז. וזהו גם כן תוכן דברי הספרי⁷⁶ (הובא ברמב"ן⁷⁷) בנוגע לקיום המצוות בזמן הגלות – "אף על פי שאני
 25 מגלה אתכם מן הארץ לחוץ לארץ, היו מצויינים במצוות, שכשאתם חוזרים לא יהיו לכם חדשים . . . הציבי לך
 26 ציונים"⁷⁸, אלו המצוות כו":
 27 קיום המצוות בשלימות יהיה בזמן הגאולה, כמו שאומרים⁷⁹ "ושם נעשה לפניך . . . כמצות רצונך", וכפי
 28 שמאריך אדמו"ר מהר"ש בהמשך "וככה הגדול"⁸⁰ בביאור הענינים בזה; ואף על פי כן, צריכים לקיים מצוות
 29 בכל זמן ובכל מקום, כדי שלאחרי כן, בזמן הגאולה, יוכלו לקיים את המצוות בשלימות.
 30 כלומר: אף על פי שהאדם יודע שקיום המצוות בזמן הזה אינו בשלימות, הן מצד יצרו הלא-טוב והן מצד
 31 ענינים שמחוץ הימנו, שהרי ישנם המצוות התלויות בבנין בית המקדש שבהיותו חרב לעת-עתה אי אפשר
 32 לקיימם, וגם המצוות שמקיימם, עדיין חסר אצלו בשלימות הקיום, כפי שידע אינש בנפשיה – אין לו להתיימש
 33 חס ושלום ולומר שכיון שאינו יכול לקיים את כל המצוות בשלימותם, אזי לא יקיימם כלל;
 34

(74) ע"פ יחזקאל א, כו.

(75) ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד. קה"ר פ"ג, ב. ועוד.

(76) עה"פ עקב יא, יח.

(77) אחרי יח, כה.

(78) ירמ' לא, כ.

(79) נוסח תפלת המוספין.

(80) תרל"ז - פ"ז ואילך.

(67) רפ"ב.

(68) תניא פמ"ט (סט, סע"ב ואילך).

(69) שמואל-א טז, ז.

(70) ראה גם תו"מ ח"א ריש ע' 55. וש"נ.

(71) ראה סה"מ מלוקט ח"ה ע' רנ. וש"נ.

(72) שבעה 62.

(73) ישע' מו, יג.

- 1 ולאידך גיסא, אסור גם לומר שכיון שלכשיבנה בית-המקדש אזי יהיה קיום המצוות בשלימות, הרי זה מספיק
2 עבורו גם בזמן הזה,
- 3 – ובנוסף הניגון הנ"ל: כיון שכאשר נגיע לבית-המרזח אזי יהיה שם משקה ("טאם אי וואָדקא בודיעט"),
4 הרי זה מספיק עבורו גם בשעה שנמצא עדיין במדבר ובשדה בהיותו בדרך –
- 5 אלא, גם לעת-עתה, כאשר נמצאים בדרך, מוכרח להיות בידנו קיום המצוות, שעל ידי זה נוכל לסבול
6 ולעבור את טלטול הדרך עם האבני נגף ומכשולים.
- 7 יח. וכבכל הענינים דתורת החסידות – אין הכוונה לענין של "דרשה", "פשט"ל או "פשט" במאמר רז"ל,
8 אלא הכוונה היא בפשטות:
- 9 מבלי הבט על כך שלעת-עתה בית המקדש בחורבנו, ודוד מלך ישראל לא נתגלה עדיין, ובמילא אין יד
10 ישראל תקיפה, ונמצאים בגלות, בחושך כפול ומכופל, ואם כן, יכולים לומר ש"נהיה כגויים" – כפי שמספר
11 יחזקאל הנביא⁸¹ – הנה על זה באה התשובה: "אם לא ביד חזקה גו' אמלוך עליכם", והיינו, שדבר ברור הוא
12 שסוף כל סוף יהיה כל יהודי לומד תורה ומקיים מצוות במילואם, ויתירה מזה, שסוף כל סוף יעשה זאת ברצונו
13 הטוב;
- 14 ובמילא, צריכה להתעורר אצלו השאלה: בידעו שסוף כל סוף יבוא ל"בית המרזח" – למה לו להקשות על
15 עצמו את הנסיעה, ולהתגלגל ("וואַלגערן זיך") בדרך עוד שנה מיותרת, עוד חודש, שבוע או אפילו יום מיותר,
16 בה בשעה שביכלתו לבוא למחוז חפצו מוקדם יותר, עם כל הנוחיות, וללא קשיים!...
- 17 יט. ואופן הנסיעה – הורה לנו אברהם אבינו, היהודי הראשון:
18 כתיב⁸² "אחד היה אברהם וירש את הארץ", היינו, שעל ידי יהודי אחד ויחידי יכול להיות כיבוש כל העולם
19 – כאשר בכל מקום שהולך ונוסע מתנהג הוא באופן ד"ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם"⁸³.
- 20 וזוהי הוראה לכל אחד ואחד מישראל בכל מקום שהוא, שגם כאשר נדמה לו ש"אחד היה", שהוא אחד
21 ויחידי שמקושר ("האַלט זיך אָן") בתורה ומצוות, ויתכן שבסביבתו ובמקומו הוא אכן אחד ויחידי – הרי בידעו
22 שיחד עמו נמצא "יחידו של עולם", אזי "מי יאמר לו מה תעשה"⁸⁴;
- 23 אם רק ילך עם ההכרזה ד"ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם" – אזי יהיה "כבד מאד במקנה בכסף ובזהב"⁸⁵,
24 ויקיימו בו כל שאר הענינים שנאמרו באברהם, עד להמסופר במדרש⁸⁶ שסוף כל סוף המליכו אומות העולם
25 את אברהם למלך עליהם ב"עמק המלך".
- 26 – ההתחלה היתה מזה שאברהם הניח שיזרקוהו לכבשן האש, ובלבד לעמוד איתן באמונה בא-ל אחד ולא
27 להודות בענינים של עבודה-זרה⁸⁷; ובעמדו בתוקף על ענין זה, הצליח ופעל, שלא זו בלבד שלא ניצחו אותו,
28 אלא אדרבה, שאומות העולם המליכו אותו למלך עליהם מרצונם הטוב!
- 29 וזוהי גם ההוראה שבכל מקום שבו נמצא יהודי, יש בכחו להיות חיים של תורה וחיים של מצוות, ולא
30 מתוך קשיים, אלא אדרבה, זוהי הדרך לזכות בחיים מאושרים כפשוטם לו ולבני ביתו.
- 31 וכמו שכתוב⁸⁸ "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", היינו, שראיית אופן הנהגתו
32 כשלעצמה תקטין ותמעט את ההעלמות וההסתרים והמניעות והעיכובים בכל הקשור להנהגתו כיהודי, ועד
33 שסוף כל סוף ינצח בסביבתו ובחלקו בעולם, שימליכוהו שם למלך עליהם, על ידי זה שימליך שם את מלך
34 מלכי המלכים הקב"ה.
- 35 והעבודה דחג הסוכות, "זמן שמחתנו", נותנת ליהודי יכולת שיוכל לפעול את אופן העבודה הנ"ל מתוך
36 שמחה במשך כל השנה כולה.

(85) לך לך יג, ב.

(86) ב"ר פמ"ג, ה. הובא בפרש"י עה"ת שם יד, יז.

(87) ב"ר פל"ח, יג. הובא בפרש"י עה"ת נח יא, כח.

(88) תבוא כח, יר"ד.

(81) יחזקאל כ, לב-ג.

(82) שם לג, כד.

(83) וירא כא, לג.

(84) קהלת ח, ד.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "אין אדיר כה"י].

* * *

כ. אודות שמחת בית השואבה איתא במשנה⁵⁶: "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו", וכן הוא בברייתא שהובאה בגמרא⁸⁹, ובהמשך לזה מוסיפה הברייתא: "מי שלא ראה ירושלים בתפארתה לא ראה כרך נחמד מעולם. מי שלא ראה בית המקדש בבנינו לא ראה בנין מפואר מעולם". וכבר דובר בשנה שעברה⁹⁰, שבכלל אינו מובן: למה נאמר ענין זה בלשון שלילה – "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו"? כאשר רוצים לספר לנו ששמחת בית השואבה היתה שמחה היותר גדולה – יכולים לומר בפשטות ששמחת בית השואבה היא השמחה היותר גדולה; ואף על פי כן, נאמר ענין זה בלשון שלילה – שמי שלא ראה שמחת בית השואבה, לא יתכן שיראה שמחה מימיו!

ובכן, בנוגע לשמחת בית השואבה נתבאר כבר בשנה שעברה מה שיש לומר בזה בדרך אפשר; ועדיין צריך לבאר בנוגע לענין השני שנזכר בברייתא⁹¹ – "מי שלא ראה ירושלים בתפארתה לא ראה כרך נחמד מעולם" – שגם ענין זה יכולים לומר בפשטות, ולא בלשון שלילה, ועוד זאת, שענין זה נאמר בלשון של מליצה – "ירושלים בתפארתה". כרך נחמד, ובודאי שלשון זה הוא בדיוק, שהרי התורה אינה ספר של מליצות, ואין בה תיבות מיותרות, כפי שמצינו שאפילו בנוגע לאות אחת חסר או יתיר למדים כמה הלכות⁹², ועל אחת כמה וכמה כשמדובר אודות כמה תיבות שלכאורה היו יכולים לחסוך אותם, הרי בודאי שתיבות אלו הם באות להורות על ענין מסויים שלולי זאת אי אפשר לידע זאת, ועל כן צריך לומר, שהכוונה בלשון זה היא כפשוטה – שאי אפשר לראות "כרך נחמד" אלא אם כן רואים "ירושלים בתפארתה", כדלקמן.

כא. ובהקדמה:

בנוגע ל"כרך" – כפי שמצינו במסכת מגילה⁹³ שישנם "כפרים", וישנם "עיירות" וישנם גם "כרכים" – מפרש רש"י⁹⁴ "כל כרך אינו אלא מקום שווקין שנכנסים שם מכל צד, וגדול הוא יותר מעיר גדולה", וכסיום דברי הגמרא: "דמיקלעי לי מעלמא" (אנשים הרבה).

והנה, כללות ענינו של כפר ועיר ועל אחת כמה וכמה כרך – היותו מקום מושב בני-אדם (שבזה חלוקים כפרים עיירות וכרכים משדות ומדבריות וימים).

וכיון שטבע בני-אדם הוא ש"אין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומים זה לזה"⁹⁵, – וכמאמר רז"ל בסנהדרין⁹⁶ "לפיכך נברא אדם יחיד". להגיד גדולתו של הקב"ה, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד כולם דומין זה לזה, ומלך מלכי המלכים הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון (שבחותם הראשון כל הדורות טבועות, שלא היה תחלה אלא חותם אחד) ואין אחד מהם דומה לחבירו" –

הרי מסתבר בשכל, שכאשר כמה אנשים מתקבצים יחדיו, אינם יכולים להיות יחדיו באופן שיהיה ישוב עומד על תלו, ישוב קיים וחזק.

וכל זה – אפילו כאשר מדובר אודות קיבוץ קטן של בני-אדם, ועל אחת כמה וכמה כשמדובר לא רק אודות "כפר", אלא אודות "עיר" ו"עיר גדולה", שאז, הסתירה בין הדעות של ריבוי בני-האדם היא גדולה יותר.

ובפרט כשמדובר אודות "כרך", "דמיקלעי לי מעלמא", "מקום שווקין שנכנסים שם מכל צד", היינו, שנפגשים שם הן אנשים שבאים מצד דרום, ששם הוא תכלית החום⁹⁷, שרומז על תכונת החמימות

(93) בתחלתה.

(94) ד"ה כרך - שם ג, ב.

(95) ברכות נח, רע"א.

(96) לז, סע"א - במשנה (ובפרש"י). וראה שם לח, א.

(97) ראה לקו"ת תזריע יט, סע"ד ואילך. ובכ"מ.

(89) סוכה נא, ב.

(90) שיחת שמחת ביה"ש בתחלתה (תו"מ חט"ו ע' 54 ואילך).

(91) ענין השלישי שנזכר בברייתא - "מי שלא ראה ביהמ"ק בבנינו לא ראה בנין מפואר מעולם" - נתבאר בשיחת שמחת בית השואבה תשי"ט.

(92) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פח, רע"א. ברכה צה, ד. ובכ"מ.

- 1 ("קאָכיקייט"), והן אנשים שבאים מצד צפון, ששם הוא תכלית הקור⁹⁷, שמורה על תכונת ההתיישבות ומתינות, והן אלו שבאים משאר רוחות העולם שהם הפכיים זה מזה.
- 2 וכיון שכן, הרי לכאורה לא יתכן שריבוי אנשים, שאינם שוים בדעותיהם ובפרצופיהם, ונתקבצו "מעלמא", "מכל צד", מצדדים הפכיים, יבנו יחדיו "כרך", וב"כרך" זה לא תתנהל מלחמה, "איש את רעהו חיים בלעו" (כלשון המשנה⁹⁸), אלא יהיה "כרך נחמד", היינו, שכל הענינים שבו הם באופן ד"נחמד למראה"⁹⁹, כך שאפילו מי שנמצא בחוץ רואה שזהו דבר טוב ודבר שיש להתאוות אליו.
- 3 כיצד יתכן בכל זאת שיהיה זה מקום מושב בני-אדם? – הרי זה מצד "מוראה של מלכות"⁹⁸, שעל ידי זה נשלל הענין ד"איש את רעהו חיים בלעו".
- 4 כב. אמנם, מוראה של מלכות בשר ודם – אינו מספיק עדיין:
- 5 כאשר מדובר אודות מלכות של בשר ודם – הרי כיון שה"מלכות" עצמה היא גם כן בשר ודם, יש בה כל הענינים והתכונות הקשורים עם בשר ודם, – וכפי שסיפר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר¹⁰⁰ פתגם הרשב"ץ: "אָ זאָק פלייש און ביינער מיט זודיקע בלוט" (שק של בשר ועצמות עם דם רותח), דהיינו חמימות הבשר (על ידי הדם) והנוקשות ("האַרטקייט") של העצמות –
- 6 ואם כן, אף שבמלכות בשר ודם יש "מוראה של מלכות" על אלו שהם תחתיו, מכל מקום, אם אצל המלך עצמו אין ענין של מורא ממי שעל גביו, מה ימנע ממנו שלא תהיה ההנהגה ד"איש את רעהו חיים בלעו"?!
- 7 ואם כן, הדרא קושיא לדוכתא – כיצד יתכן שיהיה בעולם "כרך נחמד": "כרך" – מקום שנכנסים בו ריבוי אנשים שבאים מכל הצדדים, היינו, כל מיני תכונות הנפש, וגם הפכיים זה מזה, ואף על פי כן יהיה זה "כרך נחמד"?!
- 8 כג. אך העצה לכך ש"מוראה של מלכות" תפעל פעולתה היא – "המלך כיון שכרע שוב אינו זוקף"¹⁰¹:
- 9 בנוגע לסדר הכריעות בתפלת שמונה-עשרה – איתא בגמרא¹⁰²: "כשהוא כורע כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם", והיינו, שמספיקה הכריעה באמירת התיבות "ברוך אתה" בלבד, אבל כשמזכיר את השם אזי זוקף את עצמו.
- 10 אמנם, במה דברים אמורים – בנוגע לכל העם כולו, אבל בנוגע למלך – "כיון שכרע שוב אינו זוקף".
- 11 וההסברה בזה:
- 12 כיון שהמלך אין עליו מורא בשר ודם, הרי יכול להיות ש"יגבה לבו" (לא "בדרכי ה'"¹⁰³, אלא) בדרכים הפכיים, לומר "בשרירות לבי אלך"¹⁰⁴, ומי יאמר לו מה תעשה...
- 13 והעצה לזה – שכאשר מתחיל את היום בענין התפלה, לא יסתפק בהכנעת עצמו שמתבטאת בענין הכריעה כפי שהיא אצל כל אנשי העם, כל אחד מישראל, אלא צריך להכניע את עצמו באופן שאינו פוסק מהכריעה וההשתחווי – "כיון שכרע שוב אינו זוקף".
- 14 וכפי שאמר דוד מלך ישראל: "שויתי ודוממתי"¹⁰⁵, "ואנכי תולעת ולא איש"¹⁰⁶ – שזהו תכלית הביטול; ודוקא אז יכול היה להיות מלך על ישראל ולהנהיג אותם באופן של נצחון על כל אויביו מסביב¹⁰⁷, ולהכין את הדרך עבור בנין בית המקדש¹⁰⁸, עם כל הענינים הקשורים בזה, שבהם נכלל גם סדר ההנהגה ד"איש תחת גפנו ותחת תאנתו"¹⁰⁸ כפשוטו בגשמיית.
- 15 ענין זה אינו יכול להיות כאשר סומכים על השכל לבדו, שהרי הרצון מטה את השכל, ובמכל שכן וקל וחומר: ומה שוחד של ממון "יעור עיני פקחים ויסלף דברי צדיקים"¹⁰⁹ – על אחת כמה וכמה שוחד של אהבת עצמו ורצון עצמו שבודאי יכול לעורר עיני פקחים ולסלף דברי צדיקים;

(104) נצבים כט, יח.

(105) תהלים קלא, ב.

(106) שם כב, ז.

(107) שמואל-ב ז, א. ועוד.

(108) מלכים-א ה, ה. ועוד.

(109) משפטים כג, ח. פ' שופטים טז, יט.

(98) אבות פ"ג מ"ב.

(99) לשון הכתוב - בראשית ב, ט.

(100) לקו"ד ח"א קפח, א.

(101) ברכות לד, רע"ב.

(102) שם יב, סע"א.

(103) דברי הימים-ב יז, ו. וראה לקו"ת במדבר טו, רע"ג. ובכ"מ.

- יש רק עצה אחת ויחידה – להיות בעצמו במצב של כריעה ללא הפסק, ועד שטוען "אנכי תולעת ולא איש", ומתכוין לכך בפועל... ואז נותן לו הקב"ה נצחון על כל אויביו מסביב, החל מהאויב הראשון שנמצא בתוך לבו של אדם, יצרו הרע, שעומד על כל אחד ואחת להסיתו מדרך המלך, מלך מלכי המלכים.
- כד. וזהו שאמרו "מי שלא ראה ירושלים בתפארתה לא ראה כרך נחמד מעולם" – שאי אפשר להעמיד בעולם "כרך נחמד" שיהיה לו קיום, אלא אם כן יש בחלקו בעולם "ירושלים בתפארתה":
- אודות ירושלים – איתא בתוספות¹¹⁰ שנקראת כן "על שם יראה ועל שם שלם", והיינו, שתיבת "ירושלים" מורכבת מב' תיבות: "יראה" "שלם", ופירושה – יראת השם בשלימותה.
- וכאשר ישנו ענין היראה בשלימותה – לא (רק) "מוראה של מלכות" בשר ודם, אלא יראה שלימה ממלכותו של מלך מלכי המלכים, הרי זה פועל על מלך ישראל שתהי' אצלו ההכנעה באופן ד"כיון שכרע שוב אינו זוקף", ועל ידי זה פועל המלך על כל אלו שתחתיו, שזהו כללות עם ישראל, להוציאם ולהביאם במלחמתה של תורה¹¹¹, ואחר כך גם במלחמה כפשוטה, עד שמנצח את כל אויביו מסביב.
- ועוד זאת – שלא מספיק הענין ד"ירושלים" בלבד, אלא צריך להיות "ירושלים בתפארתה":
- "תפארת" – הוא ענין הכלול מכל הגוונים, מה שאין כן כאשר ישנו רק גוון אחד, הנה ככל שיהיה נאה, אין זה ענין של תפארת, אלא אם כן הוא כלול מכמה גוונים (כפי שמבאר רבינו הזקן בארוכה¹¹²).
- והענין בזה בעבודה בנוגע להנהגתו של יהודי ביראת שמים ("ירושלים") – שלא מספיק שהנהגתו ביראת שמים תהיה בקו ד"סור מרע" בלבד ולא בקו ד"עשה טוב", או בקו ד"עשה טוב" בלבד ולא בקו ד"סור מרע", אלא הנהגתו ביראת שמים צריכה להיות בשני הקוין – אף על פי שהם נלקחים מתכונות הפכיות בנפש: "עשה טוב" – מצד מדת החסד והרחמים שבנפש, ו"סור מרע", שהוא ענין "ובערת הרע מקרבך"¹¹³ – מצד מדת הדין והגבורה שבנפש.
- וזהו הענין ד"ירושלים בתפארתה" – ששלימות היראה היא באופן של תפארת, שנכללים בה שני הקוין, הן "סור מרע" והן "עשה טוב".
- וכאשר יהודי בונה בד' אמותיו ובסביבתו "ירושלים בתפארתה" ברוחניות – אזי בכחו לבנות גם "ירושלים בתפארה" בגשמיות, וענין זה נותן קיום שתהיה מציאות הטוב והחסד והצדק בעולם, שתהיה מציאות של "כרך נחמד" אפילו בין אומות העולם.
- כה. וסדר הדברים בברייתא – שתחילה מדובר אודות שמחת בית השואבה, ואחר כך אודות "ירושלים בתפארתה" ו"כרך נחמד":
- לכל לראש ישנו הענין דשמחת בית השואבה – שיהודים מתאספים יחדיו בעזרה לשמוח בשמחה הקשורה עם שאיבת מים ממעיין לנסכם על גבי המזבח;
- את המים לא שתו, ולא טעמו, אלא קיימו בהם מצוותו של הקב"ה ללא הבנה והשגה, אלא מתוך קבלת־עול ואמונת חכמים; וביחד עם זה, קיימו זאת לא בדרך של מהיכתייתי, אלא דוקא מתוך שמחה גדולה, עד כדי כך, ש"מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו".
- וענין זה מהוה הכנה ויסוד שיהודי יוכל לבנות אצלו "ירושלים בתפארתה" – שמעמיד את ביתו באופן שיהי' שם יראה בשלימות ("ירושלים"), ומתוך התכללות כל הגוונים ("בתפארתה"), תורה עבודה וגמילות־חסדים, הן בענינים שבין אדם למקום והן בענינים שבין אדם לחבירו.
- ואז מתפשטת "ירושלים" שבו בכל חלקו בעולם, שזוהי "ארץ ישראל" שבו, ולאחרי כן הרי הוא מכריע את כל העולם כולו לכף זכות –
- שתמורת ה"מדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים"¹¹⁴, "אין מים אלא תורה"¹¹⁵,

(113) פ' ראה יג, ו.
 (114) עקב ח, טו.
 (115) ב"ק יז, א. וש"נ.

(110) ד"ה הר - תענית טז, א (מב"ר פנ"ו, יו"ד).
 (111) ראה סנהדרין צג, ב (בנוגע לדוד): "איש מלחמה, שידוע לישא וליתן במלחמתה של תורה".
 (112) תניא אגה"ק סי"ב. סט"ו.

1 והיינו, שזהו שטח שבו מוצאים ש"יצר לב האדם רע מנעוריו"¹¹⁶, ובמילא ההנהגה היא באופן ד"איש את רעהו
2 חיים בלעז", ו"כל דאלים גבר"¹¹⁷, ולא הועילה גם "מוראה של מלכות", כיון שכל אחד העמיד מלכות מדיני
3 "לסייע" לו כפי ש"מלכות הרשעה" יכולה לסייע...

4 הרי הוא מהפך את ה"מדבר" למקום ישוב בני-אדם, ובונה שם "כרך", ועושה ממנו "כרך נחמד", היינו,
5 שנוסף לכך שתושבי הכרך חיים באהבה ואחווה [על דרך האמור לעיל (סעיף ג) אודות "ערבות" "שגדלים
6 באחווה"], אלא גם אלו "דמקלעי ליה מעלמא", שבגלל היותו "מקום שווקין" לכן "נכנסים שם מכל צד",
7 מכל קצוי תבל, ומד' רוחות שהם הפכיים זה מזה, הנה לא זו בלבד שלא יהיו חילוקים ביניהם, אלא עוד זאת,
8 שמכולם יחדיו נעשה "כרך נחמד", ושם נעשית דירה לו יתברך.

9 ובאופן כזה נשלם רצונו של אברהם אבינו, שבכל מקום יהיה נקרא "שם ה' אל-עולם" – שביכלתו של
10 כל יהודי לפעול זאת על ידי עבודתו,

11 והיינו, כאשר מתחיל מהעבודה דניסוך המים מצד קבלת-עול ואמונת חכמים, ומתוך שמחה, בלב שמח
12 דוקא, ואחר כך בונה בו את ענין היראה בשלימותה ובתפארתה, בכל ג' הקוין דתורה עבודה וגמילות חסדים,
13 הן בין אדם למקום והן בין אדם לחבירו,

14 ועל ידי זה פועל שתהיה מציאות בעולם שבני-אדם יוכלו להתדבר יחדיו (ולא באופן ש"איש את רעהו חיים
15 בלעז"), ועד שפועלים הענין ד"לתקן עולם במלכות שד"י"¹¹⁸, ו"אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו
16 שכם אחד"¹¹⁹.

* * *

17 כו. דובר אודות שלילת טענת פרעה למשה ואהרן, "לכו לסבלותיכם"¹²⁰, וההוראה מזה, שהנמצאים באהלה
18 של תורה צריכים לדאוג לכל בני ישראל, קומה אחת שלימה, שיהיו "נצבים כולכם לפני ה' אלקיכם"¹²¹ – הוגה
19 על ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי שיחות חלק ט"ז עמוד 29 ואילך. ובסיום השיחה אמר:
20 וזוהי גם ההוראה ממצות סוכה שיש בה ענין נוסף על כל המצוות – שבה נכנס לא רק ראשו של האדם,
21 ולא רק לבו וידי, אלא גם רגליו, ואפילו הנעלים והערדליים ("קאלאשן") שעל גבי רגליו; גם אותם מקיפה
22 וסובבת המצוה כמו שמקיפה וסובבת את הראש¹²¹.

23 וזוהי הדוגמא בנוגע לכלל ישראל כולו, "ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך עד שואב מימין"¹²², שתכלית
24 המכוון – שסוף כל סוף בודאי יבוא לידי פועל ("מ'וועט אים אויספירן") – ש"יעשו כולם אגודה אחת", כולם
25 כאחד,

26 ואז יהיה "לעשות רצונך בלבב שלם" – ש"ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד"¹²².

27 [כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן ניגון שמחה]¹²³.

* * *

28 כז. בנוגע לחג הסוכות מצינו שני ענינים הפכיים:

29 בנוגע לסוכה – הרי אף שסתם בנין שלם צריך ד' מחיצות, מכל מקום, בסוכה מספיק ג' דפנות, "שתים
30 כהלכתן ושלישית אפילו טפח"¹²⁴, כהלכל בכל דיני התורה ש"רובו ככולו"¹²⁵. והיינו, שהן אמת שמוטב שיהיה
31 כולו, אבל אף על פי כן, גם רובו נחשב ככולו.

בענין פלוני, אם הכוונה היתה אליו. וענה לו כ"ק אדמו"ר שליט"א:
הצמח-צדק אמר פעם (ראה גם תו"מ חט"ז ע' 226. וש"נ): אני כמו
תופר כובעים ("א קירושנער"), שתופרם במדות שונות, כיון שאינו
עושה זאת עבור איש פלוני, אלא לעלמא, ואחר-כך, נכנס משהו
לחנותו ומורד את הכובעים, עד שמוצא את הכובע המתאים למדתו.
וסיים הצמח-צדק: ואכן אליו היתה כוונתי ("אים האב איך טאקע
געמיינט")! ...!

(124) סוכה ו, ב. וש"נ.

(125) נזיר מב, רע"א. וש"נ.

(116) נח ה, כא.

(117) גיטין ס, ב. וש"נ.

(118) נוסח התפלה "וע"כ נקוה לך".

(119) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(120) שמות ה, ד.

(121) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ס דאשתקד ס"ג (תו"מ חט"ו ע' 46).

(122) זכרי' יד, ט.

(123) אחד המסובים שאל את כ"ק אדמו"ר שליט"א על המדובר

- ולאידך גיסא, בנוגע לאתרוג ומיניו – הנה כאשר יש בו חסרון, לא רק בגוף וממשות האתרוג, אלא רק
 ביופי האתרוג, שאינו "הדר", כיון ש"עלתה עליו חזזית" וכיוצא בזה, הרי זה פסול¹²⁶.
- ולכאורה אינו מובן: כיון שבמצות ד' מינים בחג הסוכות שבתחילת השנה מתחיל סדר עבודה חדש בעניני
 התורה ומצוות, לאחרי הכפרה מחילה וסליחה דיום הכיפורים – שזהו מה שכתוב¹²⁷ "ולקחתם לכם ביום הראשון
 פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ אבות וערבי נחל", "ראשון לחשבון עוונות"¹²⁷ – היתה צריכה להיות ההנהגה
 בד' המינים כמו בכל התורה כולה ש"רובו ככולו"?
 כח. ובהקדם הביאור בגדר הדין של רוב – "רובו ככולו", "אזלינן בתר רובא"¹²⁸ – שיש לפרש זה בשני
 אופנים¹²⁹:
 (א) התורה קובעת דבר ברור שרובו הוא ככולו, ו"אזלינן בתר רובא" משום שדבר ברור הוא שגם נדון זה
 הוא כמו הרוב.
 (ב) התורה פוסקת שבענין של 90 יש לילך אחר הרוב, אבל אף על פי כן, מגדר ספק לא יצא.
 ונפקא-מינה לדינא – לגבי ענינים שהתורה אוסרתם רק כשהדבר הוא ודאי, ולא כשיש ספק בדבר, ואם כן,
 אם נאמר שדין רוב אינו בתורת ודאי אלא בתורת 90, אזי בנדו"ז צריך להיות מותר.
 ועל דרך זה יש נפקא-מינה בכמה דינים בנגלה דתורה.
 כט. אמנם, יש ענינים בתורה שבהם לא מספיק רוב, אלא צריך להיות כולו דוקא¹³⁰.
 ולדוגמא – בהכלל ד"אחרי רבים להטות"¹³¹ גופא שנאמר בסנהדרין בנוגע לכל דיני התורה:
 במה דברים אמורים ש"אחרי רבים להטות" – כאשר בהקדמה לזה ישנם כל שבעים ואחד חברי הסנהדרין
 במציאותם ובמקומם, בבית דין הגדול שבלשכת הגזית שבבית המקדש, ובלשון הגמרא¹³²: "מלמד שהמקום
 גורם" – "המקום אשר יבחר ה'"¹³³; ואם חסר אפילו אחד מהם שאינו נמצא בלשכת הגזית, אזי בטל כל
 הפסק-דין שלהם בתור פסק דין של סנהדרין.
 כלומר: אף על פי שבנוגע להפסק-דין עצמו מספיק דעת הרוב, ל"ו חברי הסנהדרין, מכל מקום, במה דברים
 אמורים שהפסק-דין הוא כדעת הרוב – כאשר גם שאר ל"ה חברי הסנהדרין נמצאים בצוותא חדא עמהם,
 בלשכת הגזית, מה שאין כן כאשר אפילו שבעים חברי הסנהדרין פוסקים דין, אבל חסר אחד שאינו נמצא
 עמהם בצוותא חדא, אזי נתבטל כל גדר הפסק-דין של סנהדרין.
 וככל ענין בתורה, הרי זה הוראה (לא רק בנוגע לסנהדרין, ובמילא אין זה שייך לאחרי שגלתה סנהדרין,
 ועל אחת כמה וכמה בזמן הזה לאחרי שבטלה סמיכת הסנהדרין, אלא) גם לימינו אלו.
 ונקודת הענין – שאף על פי שהכלל "אחרי רבים להטות" הוא סברא שמתקבלת גם בשכל, דכיון שסוף כל
 סוף צריכים לעשות באופן מסוים, הרי מוטב להניח את דעת המיעוט ולעשות כדעת הרוב, מכל מקום, צריך
 לידע שלא בכל פעם יכולים לקבל כלל זה; וגם כאשר מקבלים כלל זה, צ"ל בזה תנאים מוקדמים, ורק כשישנם
 תנאים אלו אזי ישנו הדין ד"אחרי רבים להטות".
 וכיון שכן הוא בתורה, לכן רואים זאת גם בעניני העולם, אפילו אצל אומות העולם להבדיל – שישנם עניני
 העולם שבהם מסתפקים בכך שיש רוב, שני שליש; אבל ישנם ענינים שלאחרי שקיבלו החלטה פעם אחת –
 אין לבטלה ואין לשנותה, כיון שזהו ענין שנוגע בעצם מציאות הדבר, ובמילא, לא שייך להעמיד להצבעה
 לברר מהי דעת הרוב ומהי דעת המיעוט.
 וכמו בנוגע לסנהדרין, שכאשר מדובר אודות עצם מציאות הסנהדרין, אם יש מציאות של סנהדרין או לא
 – לא שייך לומר בזה רוב או מיעוט; לכל לראש יש צורך במציאות הסנהדרין, ובמילא, צריכים להיות שבעים

(126) סוכה לר, סע"ב (במשנה). רמב"ם הל' לולב פ"ח ה"ז.

(127) (ואדה"ז) או"ח סתרמ"ח ס"ט (סי"ט).
 (128) תנחומא אמור כב.

(129) יבמות יד, רע"א. ועוד.

(130) ראה שו"ת צפע"נ (ג.י. תשי"ד) סר"ז.
 (131) ראה גם מכתב יו"ד כסלו שנה זו (אג"ק חי"ד ס"ע קסד).
 (132) ע"ז ח, סע"ב. וש"נ.
 (133) פ' שופטים יז, ח"י.

1 ואחד אנשים ראויים לזה, וצריכים להושיבם בלשכת הגזית, בסמיכות להמקדש ולקדש הקדשים; ולאחרי שכל
2 זה הוא בשלימות, אזי יכולים לילך לפי הכלל ש"אחרי רבים להטות".

3 ועל דרך זה בנוגע להכלל בתורה "יחיד ורבים הלכה כרבים"¹³⁴ – שישנו כלל מוקדם לזה: "אין בית דין
4 יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין"¹³⁵, ובה גופא – במה דברים אמורים
5 שבית דין גדול יותר יכול לבטל דברי בית דין חבירו, רק אם הדבר לא נתקבל עדיין אצל כלל ישראל, כי,
6 לאחר שנתקבל בכלל ישראל, חל על זה ציווי התורה "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל"¹³⁶
7 (כפסק דין הרמב"ם¹³⁷), וציווי שבתורה אי אפשר לשנותו בתמידיות (אלא אם כן בתור הוראת שעה כאשר
8 הדבר נוגע לתיקון העולם, ובכמה תנאים בזה¹³⁸).

9 ל. וזוהי גם הוראה בימינו אלו:

10 כאשר בא היצר הרע ליהודי שומר תורה ומצוות, ואומר לו שעל פי תורה צריך לילך אחר הרוב כו' – הנה
11 לכל לראש צריך לידע שכיון שטענה זו באה מהיצר הרע, הרי זה בודאי היפך התורה, אפילו אם הוא מביא
12 ראיות מהתורה.

13 וכפי שמבאר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר¹³⁹ דיוק לשון הגמרא¹⁴⁰ "כך אומנתו של יצר הרע היום אומר
14 לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו לך עבוד עבודה זרה" – דלכאורה אינו מוכן: הרי היצר
15 הרע אינו אומר לאדם לעשות "כך", אלא אומר דעתו שצריך לעשות היפך התורה? וההסברה בזה – ש"אומנתו
16 של יצר הרע" היא שאינו מתחיל מיד לומר היפך התורה, אלא מתחיל לומר "עשה כך": כיון שהנך לומד תורה
17 ומקיים מצוות, הנני מראה לך מהתורה כיצד עליך להתנהג על פי תורה.

18 צריכים איפוא לדעת שכאשר הדברים באים מהיצר הרע, הנה גם כאשר מביא מראה-מקום בדבריו של
19 "ראשון" ו"אחרון", הרי זה בודאי היפך התורה. –

20 אלא מאי, הקושיא היא – הרי יש לו את הרוב ("ער האָט דאָך צו זיך אַ גאַנצע חברה")?!

21 והתירוץ על זה – כדאיתא בגמרא¹⁴¹ ש"הוה קא מסתפי חזקי" אמר דילמא חס ושלום נטי' דעתי' דקודשא
22 בריך הוא בתר רובא", כיון שסייעתו של חזקי' היו מועטים מסיעת שבנא, "בא נביא ואמר לו: לא¹⁴² תאמר
23 קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר".

24 כאשר מדובר אודות עצם מציאות הענין אם צריך לשמוע להקב"ה או לעשות להיפך חס ושלום – אין מקום
25 לעשות חשבון מהי דעת הרוב ומהי דעת המיעוט (כפי שמצביעים ב"בחירות", ובלשון המדינה: "עלעקשנ'ס"),
26 ובענין זה אין הרוב יכול להכריע את המיעוט, כיון שאין זו דעת המיעוט, אלא זוהי עצם המציאות של המיעוט
27 והרוב גם יחד!

28 כאשר מדברים אודות שבעים ואחד חברי הסנהדרין – לא מספיקה העובדה שישנם שבעים ואחד יהודים;
29 יש צורך שאותם שבעים ואחד יהודים שיושבים בלשכת הגזית יהיו ראויים לישב בסנהדרין על פי כללי התורה,
30 ויהיו דנים על פי כללי התורה, כולל גם שיקבלו עליהם את כל דיני התורה, הגזירות וכו', שנתקבלו ונקבעו
31 בזמנים שלפניהם, ונעשו ציווי בתורה מצד "לא תסור" (כנ"ל). אבל כאשר נמצאים שבעים ואחד יהודים, ואחד
32 מהם טוען היפך השולחן-ערוך – אזי בטל הדבר מעיקרו!

33 לא. ישנו פתגם שהיו אומרים פעם – על דרך הצחות – בפירוש דברי הגמרא¹⁴³ "בדרבנן עבדינן מעשה
34 והדר מותבינן" (מה שאין כן "בדאורייתא מותבינן כו' והדר עבדינן מעשה"), שיש לעשות מעשה (על ידי
35 בר-סמכא) ואחר כך לשאול מהו הדין – שסדר זה הוא "בדרבנן", כאשר מדובר אודות "רבנים"....
36 – כאשר מדובר אודות בעלי-בתים פשוטים, הרי בעל הבית פשוט בודאי לא יאמר היפך השולחן-ערוך, כי:

(139) סה"מ קונטרסים ח"א לו, א. ועוד.

(140) שבת קה, ב.

(141) סנהדרין כו, א.

(142) ישע' ח, יב (ובפרש"י).

(143) עירובין סז, סע"ב.

(134) ברכות ט, א. וש"נ.

(135) מגילה ב, א. וש"נ.

(136) שופטים שם, יא.

(137) הל' ממרים פ"א ה"ב. פ"ב ה"ג.

(138) ראה שם ה"ד.

1 לכל לראש – אינו בקי בשולחן-ערוך... ושנית, אין לו את ה"ברייטקייט" להעמיד את עצמו על קורה אחת
2 ("אויף איין ברעטל") יחד עם זה שכתב את השולחן-ערוך או נושא-כליו, ולומר להיפך;

3 אבל כאשר מדובר אודות "רב" ("בדרבנן"), שידוע שהתורה "לא בשמים היא"¹⁴⁴, אלא ניתנה לבני אדם,
4 וישנו הענין ד"נצחוני בני נצחוני"¹⁴⁵ – אזי יכול להיות שיעמיד את הדבר להצבעה לפסוק היפך דברי הקב"ה...

5 והעצה לזה – "עבדינן מעשה והדר מותבינן" – שלא לשאול אותו מלכתחילה, אלא להקדים ולעשות את
6 הדבר הטוב!

7 מהו הצורך לשאול אצלו, ועל ידי זה להעמיד אותו בנסיון – שיחפון לומר "דבר חידוש" שלא נאמר למשה
8 מסיני¹⁴⁶,

9 – שהרי דבר שנאמר למשה מסיני, כמאמר רז"ל¹⁴⁷ כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני,
10 הוא כבר דבר ישר. לא הוא זה המחבר ומחדש דבר זה; הקב"ה אמר דבר זה ומסרו על ידי משה רבינו, והוא
11 רק ה"צינור" שעל ידו יתגלה הדבר. ורצונו "לחדש" כדבעי – דבר חדש ממש, שלא ניתן למשה מסיני... –
12 במקום להעמיד אותו בנסיון, שאז יכול להיות שלא יעמוד בו – ישנה דרך טובה יותר: לכל לראש – לעשות
13 את המעשה הטוב, ואז, לאחר המעשה... יהיה גם ה"מיעוט" מרוצה שנעשה הדבר, ומה גם שיוכלו לומר
14 שהדבר נעשה שלא בהסכמתם, אף שבאמת בנפשם פנימה מרוצים גם הם מכך, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות
15 גירושין¹⁴⁸ שרצונו האמיתי של כל איש ישראל הוא לעשות כהוראת התורה, ואין זה אלא שיצרו הרי אנסו
16 לעשות היפך רצונו.

17 לב. וזוהי ההוראה:

18 כאשר עומדים לאחר יום הכיפורים לצאת לעולם, ומקיימים המצוה "ולקחתם לכם ביום הראשון גו'",
19 "ראשון לחשבון עוונות", לשלול ("באוארענען") את ענין העוונות – צריכים לידע שלא מספיק לילך בסדר
20 של הסתמכות על הרוב, שאז יטענו אליו שכיון ש"אתם המעט מכל העמים"¹⁴⁹, צריכים להתנהג כמו אומות
21 העולם; ועל דרך זה בין בני ישראל גופא – אלו שמניחים ב' זוגות תפילין מועטים הם משאר בני ישראל, וכך
22 יכולים לילך "מדרגא לדרגא" מדחי אל דחי, מבלי לדעת היכן יעצרו!...

23 כאשר מדובר אודות אתרוג ולולב, שיש בהם טעם, שזהו משל ורמז על ענין התורה (כנ"ל סעיף ג) – הרי
24 בנוגע לתורה אין להתחשב ("עס גייט ניט אָן") בדעת הרוב ודעת המיעוט; לכל לראש צריכים לברר את הדין
25 בתורה (בתורה שבכתב, בתורה שבעל פה ובכל הספרים שתלמיד ותיק עתיד לחדש), ולאחרי זה לחשוב מה
26 עליו לעשות, כיצד לפעול את הפעולות הדרושות באופן היותר שלם והיותר תמים.

27 וזוהי ההוראה כיצד לפעול שהתחלת השנה תהיה באופן של זהירות מעוונות – על ידי זה שהאתרוג והלולב
28 יהיו שלמים:

29 בנוגע ל"אתרוג" – איתא בספרים¹⁵⁰ שאתרוג ראשי תיבות "אל תבואני רגל גאווה"¹⁵¹, היינו, שאינו מציאות
30 בעיני עצמו.

31 ובנוגע ל"לולב" – איתא בספרים¹⁵² ש"לולב" אותיות "לו לב", ו"לב" זה צריך להיות בשלימות, כמרומז
32 בדינו של לולב, שהתיומת (שני העלין שבאמצעו שדבוקים מגבן) צריכה להיות שלימה¹⁵³, וכיצד יכול להיות
33 לבו של יהודי בשלימות? – הנה בנוגע להיצר טוב, אי אפשר להפכו, שהרי "גם בשעת החטא היתה באמנה
34 אתו"¹⁵⁴, ואם כן, האפשרות היחידה לעשות "שלום בפמליא של מטה"¹⁵⁵, בין היצר טוב ליצר הרע, היא – על

וראה תו"מ ח"א ע' 86. וש"נ.

(151) תהלים לו, יב.

(152) זח"א רסד, ב. תקו"ז ת"ו (כג, א). תכ"א (נו, ב). ועוד.

(153) סוכה לב, א. רמב"ם הל' לולב פ"ח ה"ד. טוש"ע (ואדה"ז)

אור"ח סתרמ"ה ס"ג (ס").

(154) תניא ספכ"ד.

(155) סנהדרין צט, ב.

(144) נצבים לו, יב. וראה ב"מ נט, ב.

(145) ב"מ שם.

(146) ראה קונטרס עין החיים פל"א (ע' 58).

(147) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז.

ועוד. הנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 252.

(148) ספ"ב.

(149) ואתחנן ז, ז.

(150) מושב זקנים עה"ת בראשית ג, ג. סה"ל להאריז"ל עה"פ.

1 ידי הפיכת היצר הרע שיודה להיצר טוב, כמו שכתוב¹⁵⁶ "בכל לבבך, בשני יצריך", שצריכים לעשותם לב
2 אחד.¹⁵⁷

3 ועל ידי זה נעשית הפעולה לא רק בנוגע להתארוג ולולב עצמם, אלא גם בנוגע לשאר הסוגים שבכלל
4 ישראל, ש"עשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם", ובאופן ד"דין נצח" (כדברי המדרש²²), שתהיה
5 שנה דתית ("א פרומער יאָר"), שלימה בתורה ומצוותיה, ואז תהיה שנה בריאה ברמ"ח אברים ושס"ה גידים
6 של כל אחד ואחד מישראל.

7 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן ניגון התוועדות.

8 אחר כך אמר: כיון שישנו כאן הכינוס של צעירי אגודת חב"ד¹⁵⁸, והרי זה הכינוס הראשון – יאמרו כולם
9 יחד "לחיים"¹⁵⁹, וינגנו ניגון – להראות כחם בניגונים, ואחר כך יעריכו את כחם בפעולות].

* * *

10 לג. על דרך¹⁶⁰ המדובר לעיל אודות ב' ההפכים דאתרוג וסוכה, שאתרוג צריך להיות ללא חסרון כלל, ואילו
11 בסוכה מספיק שנים כהלכתן ושלישית אפילו טפח (אף על פי שעל דרך הרגיל צ"ל ד' דפנות, וכפי שנוהגים
12 אנו¹⁶¹) – מצינו ב' קצוות גם בהנהגה כללית על פי תורה:

13 בנוגע לגרים – הרי לא זו בלבד שלא משתדלים ("מען יאָגט זיך ניט) להרבות גרים, אלא אדרבה, משתדלים
14 למעט בזה, ולכן מזהירים אותם ומספרים להם שבני ישראל דווים וסחופים כו'¹⁶², וכל זה – אפילו בזמן הגלות,
15 שאז קטן יותר החשד בנוגע לסיבת הגיור, ועל אחת כמה וכמה בימי דוד ושלמה שלא קיבלו גרים כלל (מלבד
16 "גרים גרורים", שנתגיירו מאליהן)¹⁶³. ונמצא, לכאורה, שלא משתדלים למשוך ולקרב עוד אחד ועוד אחד.

17 אמנם, במה דברים אמורים – כשמדובר אודות אינם-יהודים, אבל בנוגע לבני ישראל עצמם – אין להסתפק
18 בכך שישנו מספר מסויים של בני ישראל שהנהגתם היא כדבעי, וכל השאר יהיו נגדרים אחריהם, ובפרט אם
19 הרוב הוא כדבעי, הרי בודאי שהמיעוט נגדר אחר הרוב, אלא צריכים לידע שאפילו אם כל בני ישראל הם כדבעי
20 מלבד יהודי אחד בלבד שאינו כדבעי למהוי – גם אז אי אפשר להיות רגוע, כיון שאי אפשר לוותר אפילו על
21 יהודי אחד בלבד!

22 וההוראה על כך ניתנה בדברי המדרש¹⁶⁴ בנוגע לכללות נתינת התורה מהקב"ה לבני ישראל – "אילו היו
23 ישראל חסרים אפי' אדם אחד לא היתה (חס ושלוש) השכינה נגלית עליהן"!

24 – המדרש אינו מפרט מי הוא ה"אחד" ה"חסר" שבלעדו לא היתה התורה ניתנת חס ושלוש, והיינו, שגם
25 כאשר היו נמצאים משה רבינו, אהרן ובניו, נשיאי ישראל, שבעים הזקנים, עם כל הגדולים שבישראל והקטנים
26 שבישראל, אלא שהפחות שבפחותים משישים ריבוא בני ישראל לא היה אומר "נעשה ונשמע", או שהיה חסר
27 להמנין דששים ריבוא – אזי אפילו משה רבינו לא היה יכול חס ושלוש לקבל את התורה מהקב"ה!

28 והיינו, לפי שכל בני ישראל הם "קומה אחת שלימה"¹⁶⁵, גוף אחד, שבריאותו של אבר אחד נוגעת לכל
29 האברים, ולאידיך גיסא, כפי שמבאר רבינו הזקן¹⁶⁵ המשל ש"כשאירע כובד בראש מקיזין דם ברגלים ונרפא".

30 וזהו גם תוכן הענין ד"כל ישראל ערביין זה בזה" (כנ"ל סעיף י) – שאין הפירוש בזה ש"רבנים" ערביין עבור
31 כל הרבנים, "מלמדים" עבור כל המלמדים, ועמא דבר, אנשים פשוטים, עבור אנשים פשוטים, אלא גם הגדול

(156) ואתחנן ו, ה ובספרי ופרש"י עה"פ.

(157) ראה לקו"ת מטות פו, ד. ובכ"מ.

(158) ראה "קובץ ליובאוויטש" חוברת טו ע' 72. בטאון חב"ד חוברת יג ע' לה.

(159) לא אמר בבת-שחוק: בשאיבת המים לניסוך היתה "צלוחית כו' מחזקת שלשה לוגים" (סוכה מח, א (במשנה)), ולדעת המקיל (דעת ר"י שם) – לכל הפחות לוג!...

(160) תוכן שיחה זו הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א בלה"ק, ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"י ס"ע 254 ואילך, ולאח"ז עה"פ בהוספות ללקו"ש חכ"ג ע' 431 ואילך. במהדורא זו באה השיחה בשלימותה,

כפי שנערכה ע"פ סרט-הקלטה.

(161) ראה שיחת יום ב' דחג הסוכות דאשתקד ס"ב (תו"מ חט"ו ע' 46). וש"נ.

(162) יבמות מז, א. רמב"ם הל' איסור"ב פי"ג הי"ד. רפי"ד. טוש"ע יו"ד סרס"ח ס"ב.

(163) יבמות כד, ב (ובתור"ה לא). ע"ז ג, ב (ובפרש"י ד"ה אלא). רמב"ם שם פי"ג הט"ו.

(164) דב"ר פ"ז, ת. וראה מכילתא יתרו יט, יא.

(165) לקו"ת שבעה"ה 12.

שבגדולים שבישראל צריך שיהיה נוגע לו מעמדו ומצבו של הקטן שבקטנים, ולעשות עבורו כל מה שביכולתו, ויותר ממה שביכולתו.

לד. מאמר המוסגר:

הפירוש ב"יותר ממה שביכולתו" יובן על פי הסיפור שסיפר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר¹⁶⁶ בתור דוגמא לפעולת כח הרצון על כחות הגוף והגוף:

פעם אירעה שריפה רחמנא ליצלן, וברח אחד להנצל מהשריפה, ורץ לתוך חדר קטן דרך פתח צר (חלון או דלת צרה), אף שהיה שמן. ולאחר שנרגע, ואמרו לו שכבר כיבו את השריפה, לא היה יכול לעבור דרך המעבר הצר, אף שלא עברו אלא רגעים אחדים מאז שברח לשם עד שרצה לצאת משם.

ולכאורה – ממה־נפשך: כיון שהיה יכול להכנס לשם – למה לא היה יכול לצאת משם? ובלשון הידוע¹⁶⁷: כבולעו כך פולטו!

ובכן: כשמדדו את המקום, נוכחו לדעת שגופו לא היה יכול לעבור בפתח זה, אלא, מצד הרצון החזק להינצל מאש השריפה שהיה נוגע לו במציאות נפשו, נתכוון בשר הגוף, עד שהיה יכול לעבור דרך פתח שבמצב נורמלי אינו יכול לעבור דרכו.

ומכאן רואים שבדבר שנוגע לאדם בעצם – יכול לפעול למעלה מן היכולת של כחותיו הגלויים.

ומזה מובן גם בנוגע להציווי "ואהבת לרעך כמוך"¹⁶⁸ – שצריך לעורר ("ארויסמאָנען") לא רק את הכחות הגלויים, שאז העשיה היא כפי היכולת, אלא גם למעלה מהיכולת, על ידי הכחות הנעלמים שמתחילים לפעול בו בגילוי, כיון שהדבר נוגע בפנימיות נפשו.

לה. וכאמור לעיל (סעיף ט) – התורה אינה סיפורי מעשיות, כי אם הוראה לדורות: כשם שבמתן־תורה היה נוגע למשה רבינו שהפחות שבפחותים שבישראל יאמר "נעשה" ויקדים נעשה לנשמע – לא רק מצד הציווי "ואהבת לרעך כמוך", אלא מפני שענין זה נוגע לקבלת התורה של משה רבינו בעצמו,

כך גם בכל דור ודור ובכל מקום מקום, הנה כל אלו הנמצאים "בשיבבותי דרב", אפילו הגנבים שנמצאים בשכינותו, גם הם קשורים עם רב, כך, ששלימותו של רב נוגעת גם לגנבים, והנהגתם של הגנבים פועלת ונוגעת בעניניו של רב¹⁶⁹.

וזוהי גם ההוראה שנוגעת בכל מקום שבו נמצאים – שמוכרחים גם לצאת לה"חוצה".

– יש אמנם צורך להבהיר מלכתחילה שכאשר נמצא ב"חוצה" לא יהיה בבחינת "מקבל", אלא בבחינת "משפיע"; אבל, אין להגביל את עצמו בכך שהוא וסביבתו הם כדבעי, ואילו את ה"חוצה" יכולים להשאיר עבור אלו שנמצאים בחוץ.

לו. בסדר הנהגת מלחמה יש ב' שיטות:

(א) כל זמן שהשונא אינו מתנפל, אין עושים כנגדו כלום, ורק כאשר השונא מתחיל להתנפל על העיר ויושביה, אזי לוחמים כנגדו בכדי להגן על העיר. וזוהי מלחמת הגנה.

(ב) אין מחכים עד שהאויב יתחיל להתנפל, אלא מתקדמים ועורכים מלחמה עם האויב. וזוהי מלחמת תנופה.

ושתי מעלות במלחמת תנופה על מלחמת הגנה:

(א) בכל מצב יש צד חזק וצד חלש. כאשר האויב מתחיל במלחמה, בוחר אצל עצמו הצד החזק, ואצל שכנגדו – הצד החלש, "כל הנחשלים אחריך"¹⁶⁹, ושם עורך את ההתקפה ומנהל את המלחמה, לאחר שבחר לעצמו את הזמן היותר נוח עבורו. אמנם, במלחמת תנופה, אפשר לבחור אצל עצמו הצד החזק, ואצל האויב – הצד החלש.

¹⁶⁶ ראה סה"מ תרפ"ז ע' קסה. וראה גם שיחת שמחת ביה"ש
(168) ראה שיחת ג' דחול המועד סוכות תשי"ז ס"ז (ת"מ ח"ז ס"ע
75). וש"נ.
(169) תצא כה, יח.

¹⁶⁷ ראה סה"מ תרפ"ז ע' קסה. וראה גם שיחת שמחת ביה"ש
(168) ראה שיחת ג' דחול המועד סוכות תשי"ז ס"ז (ת"מ ח"ז ס"ע
75). וש"נ.
(169) תצא כה, יח.

1 (ב) בכל מלחמה, גם כאשר מנצחים בה, מהרסים ומאבדים דבר-מה, שכן, המתאבק עם מנוול מתנוול
2 כמותו¹⁷⁰. מלחמה – קשורה עם חורבן, לכל-הפחות במקצת ובמקום אחד. ובפרט שבשעת חירום אי אפשר
3 להנהיג בטוב את משטר הנהגת המדינה כמו בשעת שלום. אמנם, כאשר הולכים במלחמת תנופה, אזי אפשר
4 לסדר בתחילה היטב את כל הנהגת המדינה, באופן שהמלחמה לא תבלבל כלל להנהגה. ופעולת החירום שמצד
5 הקרב תהיה בשטח האויב.

6 לז. וככל הדברים האלה וככל החזיון הזה הוא במלחמת היצר טוב עם היצר הרע, ובמלחמת היראים –
7 בדרכי נועם ובדרכי תורה – עם אלו החפשים לעת-עתה¹⁷¹ – שיש בזה שני אופנים ודרכים: מלחמת הגנה
8 ומלחמת תנופה¹⁷².

9 מלחמת הגנה היא: כאשר החפשים הולכים לצוד נפשות למחנם, אזי מתאספים ומטכסים עצה איך לעמוד
10 נגדם. מלחמת תנופה היא: אין מחכים עד אשר הם יתחילו ללחום, אלא אדרבה, הולכים למחנם ומאירים שם
11 באור התורה והמצוה, וצדים מהם נפשות לקרבם לאביהם שבשמים.

12 וכשם שבמלחמה בגשמיות יש מעלה במלחמת תנופה על מלחמת הגנה, בין בניצוח המלחמה בין בשעת
13 המלחמה גופא – כן הוא גם במלחמה הרוחנית, שהמעלה במלחמת תנופה היא בשמים אלו:

14 (א) כאשר הולכים במלחמת תנופה אפשר לבחור אותו הזמן ואותם ענינים שנקל יותר לנצח בהם.

15 (ב) כאשר האויב מתחיל ללחום, ישנם כאלו שאינם מתנהגים בסדר הרגיל, ומתירים לעצמם איזה ענינים
16 קלים; הטענה היא – שאם ילכו בכל חומר הדין, אזי הצד השני לא יוותר, מה שאין כן כאשר יוותרו קצת,
17 בענינים טפלים, אזי יכולים להרוויח ולנצח את העיקר.

18 וענין זה מתבטא בכך שמתחילים לעשות "פשרות" בענינים של שולחן-ערוך, ומוצאים "תירוצים"
19 ו"היתרים" – שענין זה הוא רק חומרא דרבנן, וענין זה הוא רק איסור מדרבנן, ובמילא, מפני "תיקון העולם"
20 ומפני "פיקוח נפשות מישראל" צריכים לוותר על זה לפי שעה, וכך הולכים מפשרה אחת לשני' ושלישית,
21 ומאבדים ענין ומקום אחד אחרי השני.

22 מה שאין כן במלחמת תנופה, שמתנהלת בשטחו של האויב, היינו, שלא מסתפקים בהנהגה על פי תורה
23 ומצוות בחוג של שומרי תורה ומצוה, אלא פועלים להוסיף להגדיל ולהרחיב ולהעמיק את החוג של שומרי
24 תורה ומצוה – אזי אין מאבדים מאומה, אלא אדרבה, שניתוסף בעניני תורה ומצוות.

25 לח. והנה, בעוונותינו הרבים, היה הסדר עד עתה, שהיראים והחרדים ישבו במקום ועסקו בעניניהם, וכאשר
26 הצד שכנגד היה יוצא עם ענין בלתי רצוי, אזי היו מוזהרים "אסיפת-חירום" (ובלשון המדינה: "עמורדזשענסה
27 מיטינג"), ומתאספים כולם יחד, וכל אחד היה מציע את סברתו – ודוקא באופן של "איפכא מסתברא"...
28 ובינתיים – איבדו אנשים, דור, עוד דור ועוד דור, וכמו כן איבדו ענינים, ענין אחד אחרי השני, עד שנעשה
29 מעמד ומצב שישנם ענינים כאלו שבדורות שעברו לא חשב אף אחד שענינים כאלו יכולים להיות בגבול ישראל,
30 אצל יהודי שנקרא שומר תורה ומצוות במילואם, ואילו בימינו, לא רק שנקרא שומר תורה ומצוות במילואם,
31 אלא הוא עוד נקרא "צדיק"!!...

32 ואין זה פלא: כאשר מתבוננים בהנסיגות שצריכים לעמוד בהם בימינו אלו – הרי "לפום צערא אגרא"¹⁷³,
33 שנסיונות אלו הם גדולים הרבה יותר מהנסיגות שהיו בדורות שלפנים על דברים קטנים יותר או על דברים
34 שבדוגמתם.

35 ואם כן, רואים בפועל, שכאשר הולכים בשיטה של מלחמת מגן, לישב במקומו ולהמתין עד שתפול לצד
36 שכנגד סברא חדשה, ואז יחפש עצות כיצד להפריך אותה – הנה לכל לראש, אף פעם לא הצליחו להדוף את
37 המתקפה במילואה, אלא לפעמים איבדו דבר-מה, ולא עוד אלא שהיו מקרים ומצבים שבהם לא ניצחו כלל.
38 ועוד זאת – שעשירות אלפים מישראל נשארו בצד השמאל, כיון שלא התעסקו במלחמת תנופה, אלא במלחמת
39 מגן, ובזה גופא – רק במחצית השעה האחרונה כאשר השונא עורך את ההתקפה.

(172) ראה גם מכתב ד' כסלו שנה זו (אג"ק ח"ד ע' קמה).

(173) אבות פ"ה מכ"א.

(170) ראה תניא ספכ"ח.

(171) ועיין בסוף הל' מלכים (ספי"א) להרמב"ם שבימי המשית
"יכוף כל ישראל... לחזק בדקה", היינו בדק התורה והמצוות.

1 לט. אמנם, כיון שנמצאים אנו בזמן של מהפכות ("רעוואָלוציעס") בצד של לעומת זה – בודאי יכולים
2 לנצל זאת לענינים של קדושה.

3 ובהקדמה:

4 ישנו פתגם של אדמו"ר הזקן, בעל התניא והשולחן-ערוך, שכל התוכחות והקללות שבתורה הם ענינים של
5 ברכות, אלא שענינים אלו נאמרו בלשון נסתר, כדי שלא יתפסו ("מ'זאָל זיך ניט כאַפֿן") גודל הברכה שבהם¹⁷⁴.

6 והנה, אחד הסימנים על הזמן של עקבתא דמשיחא – שבפשטות הוא ענין של תוכחה – הוא: "נערים פני
7 זקנים ילבינו". בת כמה באמה כלה בחמותה¹⁷⁵.

8 הפירוש הפשוט בזה הוא – שהנערים לא יצייתו להזקנים ויעשו להיפך מהוראת הזקנים, שזהו ענין
9 בלתי-רצוי.

10 אמנם, כיון שיודעים שמוסתר בזה גם ענין של ברכה – הרי בודאי שיכולים לנצל הנהגה זו לענין של
11 קדושה¹⁷⁶. וכיון שענין זה נאמר בלשון נסתר, מוכח, שזוהי הנהגה מופלאה, שיכולים להצליח בה הרבה יותר
12 מהצלחת ההנהגה שהיתה עד עתה.

13 ובנוגע לעניננו:

14 למרות הנהגת אבותינו ואבות אבותינו, שחלק גדול מהם לא עסקו במלחמת תנופה, אלא הסתפקו בכך שהם
15 בעצמם למדו והתפללו וקיימו מצוות, ופעלו זאת אצל בני-ביתם, וכאשר אירעה צרה, רחמנא ליצלן, ויצא בן
16 לתרבות שאינה טובה, אזי חיפשו עצות לכך –

17 צריכה להיות ההנהגה בימינו אלו באופן ש"נערים פני זקנים ילבינו" – שהצעירים בכח יקבלו על עצמם
18 להתנהג בשיטה הפכית:

19 בנוגע להפעולה שצריך כל אחד לפעול על עצמו ובני ביתו – הרי לית מאן דפליג; אבל, כדי להצליח בכך,
20 ועוד זאת (שהרי אין זה מספיק), כדי "לתקן עולם במלכות שד"י¹¹⁸ – חייבים לצאת במלחמת תנופה: יש
21 להכנס לשטחו של הצד שכנגד, להתעסק עם הנוער שלו, עם הקטנים ועם הגדולים, ולהאירם ב"נר מצוה ותורה
22 אור"⁴⁹ פעם אחר פעם.

23 ואין להתפעל אם בפעם הראשונה לא מצליחים,

24 – ואין להתפלא על כך: וכי מפני מה יצליח, בידעו מעמדו ומצבו שאינו חייל טוב, ואין בידו כלי-זיין
25 טובים, שהרי בתוכו פנימה ישנו יצר הרע שאינו מניחו לנהל את המלחמה בכל המרץ –

26 אבל, העצה לזה היא – לא להיות נסוג אחר, אלא אדרבה – לילך ביתר מסירת-נפש וביתר כח ומרץ,

27 ואז, הנה אפילו מתי מספר עם כלי-זיין גרועים – יכולים לפעול הרבה יותר מאשר עם רב עם כלי-זיין טובים,
28 אם אין להם חיות ומסירת נפש הדרושים.

29 מ. וזהו גם המענה בנוגע לכללות הזמן דעקבתא דמשיחא:

30 כאשר רואים את כל הסימנים שנאמרו בנוגע לעקבתא דמשיחא, "מלכות תהפך למינות וכו'" פני הדור כפני
31 הכלב¹⁷⁵ – יכול יהודי לשאול: כיון שבדורות הקודמים היו יהודים בעלי נשמות גבוהות יותר, ואף על פי כן
32 הנה סוף כל סוף הגיע המעמד ומצב שבו עומדים אנו כיום – איך יכולים לדרוש מאתנו, שלא זו בלבד שהמצב
33 לא יהיה גרוע יותר, אלא אדרבה, שנתקן את המצב, להחזיר בתשובה את כולם, עד ש"יעשו כולם אגודה אחת
34 לעשות רצונך"?!

35 והמענה על זה – שיש שיטה בדוקה ומנוסה – "נערים פני זקנים ילבינו":

36 הנערים צריכים לפעול על הזקנים שיהיו חרדים יותר ("פרימער") מכמו שהיו עד עתה; אין להתחשב

(174) ראה לקו"ת בחוקותי מח, א ואילך. וראה גם תו"מ חט"ז ע' 284 ואילך. וש"נ.
(175) סוטה בסופה (מט, רע"ב).
(176) ראה גם תו"מ ח"א ע' 65 ואילך. מכתב ח"י תשרי שנה זו (אג"ק ח"ד ריש ע' כח).

1 בהשיטה שהיתה עד עתה, להיות מסוגרים בד' אמות ולהגן עליהם, מלחמת מגן, אלא יש להחליף את השיטה
2 ולעבור למלחמת תנופה.

3 ואז יהיו שתי המעלות: (א) להיות בטוחים עם השורות שלנו שישארו בשלימות, (ב) להצליח במלחמה,
4 והיינו, דכיון שהננו "צבאות ה'"¹⁷⁷, ויוצאים ללחום "מלחמות הוי'"¹⁷⁸, "לתת נקמת ה'"¹⁷⁹ בהצד שכנגד, בדרכי
5 נועם ובדרכי התורה, הרי בודאי שסוף כל סוף ננצח.

6 מא. ועוד פרט באופן הנהלת המלחמה:
7 כשם שבמלחמה הגשמית, אחד מטכסיסי המלחמה הוא ליכנס בין שורות האויב ולעשות שם מהפכה, שגם
8 אנשים מבפנים ילחמו כנגד האויב – הנה כן הוא גם במלחמה הרוחנית.

9 ובהקדמה¹⁷² – שכל יהודי בנפשו פנימה אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות, כפתגם רבינו הזקן¹⁸⁰
10 על הפסוק¹⁸¹ "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד". ואם כן, כאשר מעוררים אצל יהודי את נקודת היהדות, אזי
11 תלחם נקודת היהדות שלו מבפנים, ואנחנו נלחם מבחוץ, ושניהם יחדיו יבטלו את האויב שבנתיים, וינצחו את
12 המלחמה.

13 מב. וזאת היא עבודת הצעירים בכלל וצעירי אגודת חב"ד בפרט:
14 אל לנו לעשות חשבונות כמה חיילים נמצאים אצלנו וכמה חיילים אצל הצד שכנגד, כי, "הצעיר יהיה
15 לאלף"¹⁸², וגם שבין שורות האויב גופא הנה בנפשו פנימה הוא על צדנו.

16 ולזאת עלינו ללכת במלחמת תנופה במרץ ומסירות נפש, ואז בודאי יהיה הנצחון, "דידן נצח"²², היינו,
17 ש"האתרוג" וה"לולב" יצרפו אליהם את ה"הרס" וה"ערבה", וכולם יחדיו יתנענעו לד' רוחות ולמעלה ולמטה²⁷,
18 כדי להמשיך בכל הששה קצוות "נר מצוה ותורה אור" ומאור שבתורה זוהי תורת החסידות¹⁸³.

19 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התעניין אם כל התלמידים אמרו "לחיים". אחר כך התחיל לנגן ניגון שמחה].

* * *

20 מג. שנינו במסכת בבא בתרא¹⁸⁴: "ניפול (גוזל) הנמצא בתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל השוכך, חוץ
21 מחמשים אמה הרי הוא של מוצאו".

22 ובגמרא שם: "בעי ר' ירמי', רגלו אחת בתוך חמשים אמה ורגלו אחת חוץ מחמשים אמה מהו, ועל דא
23 אפקוהו לרבי ירמי' מבי מדרשא".

24 ויש לבאר הרמז בזה בעבודת האדם לקונו¹⁸⁵.

25 מד. יונה – קאי על כנסת ישראל, כדאיתא במדרש¹⁸⁶ ובזהר¹⁸⁷ שכנסת ישראל נמשלה ליונה.
26 וישנו מעמד ומצב שבעל היונים, הקב"ה (הבעל של כנסת ישראל), מכניס את היונים ל"שוכך" – שזהו
27 הענין דזמן הגלות, שבני ישראל אינם במעמד ומצב של "צפור דרור" "שאינה מקבלת מרות"¹⁸⁸, מלבד המרות
28 של הקב"ה, כמו שכתוב¹⁸⁹ "עבדי הם", "ולא עבדים לעבדים"¹⁹⁰ – שהרי על משך זמן זה נמצאים הם תחת
29 שעבוד הגלות, ואין הדבר תלוי ברצונם, כדאיתא בגמרא¹⁹¹ שישנם "שלוש שבועות, אחת שלא יעלו ישראל
30 בחומה כו'".

31 אמנם, השייכות של היונים (בני ישראל) לבעל השוכך (מעמד ומצב הגלות) היא רק בתוך חמשים אמה:

(184) כג, ב. - ולהעיר, שמסכת זו (ב"ב) נלמדה בישיבה בזמן זה, והרי התוועדות זו היא במיוחד עבור בני הישיבות (המור"ל).

(185) ראה גם שער הגלגולים הקדמה לו.

(186) שהש"ר פ"א, טו [ב].

(187) ראה זח"ב מז, א.

(188) שבת קו, ב. ויש"נ.

(189) בהר כה, מב. שם, נה.

(190) קידושין כב, ב. ויש"נ.

(191) כתובות קיא, רע"א.

(177) בא יב, מא.

(178) רמב"ם שם.

(179) מטות לא, ג.

(180) ראה אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא סיון). ועוד.

(181) ואתחנן ו, ד.

(182) ע"פ ישעי' ס, כב. וראה תו"מ ח"ג ע' 145.

(183) ראה פתיחתא דאיכ"ר ב ובפ"י יפה ענף שם. ירושלמי חגיגה

פ"א ה"ז ובפ"י קה"ע שם. המשך תער"ב ח"ג ע' א"שכב. סה"מ

תרפ"ט ע' 176. ויש"נ.

- חמשים אמה מורה על מספר כחות הגלויים שבנפש – כמדובר בהמאמר¹⁹² בענין "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך"¹⁹³, שישנם שבעה שערים, וכל אחד מהם כלול משבעה, ויחד עם כללות כולם, הרי זה חמשים השערים שבנפש, שהם כנגד חמשים שערי בינה, היינו, מ"ט שערי בינה, וכפי שהם כלולים בשער הנו"ן (כמבואר בלקוטי תורה¹⁹⁴ שבשער הנו"ן יש ב' עינים: (א) התכללות מ"ט השערים בשער הנו"ן, (ב) שער הנו"ן מצד עצמו).
- וועל דרך המבואר¹⁹⁵ בענין מה שכתוב בספירת העומר "תספרו חמשים יום"¹⁹⁶, אף על פי שסופרים רק מ"ט יום – כיון שעל ידי העבודה דבירור וזיכוך המדות במשך מ"ט ימים, אזי נמשך במילא סיוע מלמעלה גם בנוגע לשער החמשים].
- וזהו הרמז שהשייכות של היונים לבעל השוכך היא רק בתוך חמשים אמה – שה"תפיסא" שיש לבעלי-הגלות היא רק בכחות הגלויים של הנשמה השייכים להגוף,
- שהרי בעצם שייך ענין הגלות רק להגוף ולא להנשמה, כדברי כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר¹⁹⁷: רק גופותינו נמסרו לגלות כו', ולא הנשמה, אבל, על ידי הגוף מקבלים בעלי-הגלות תפיסא גם על כחות הנשמה השייכים להגוף –
- אבל חוץ מחמשים אמה, דהיינו, למעלה מכחות הגלויים – אין זה שייך לבעל השוכך, אלא למלכו של עולם (שהכניס את כנסת ישראל, שנמשלה ליונה, במעמד ומצב של גלות, שוכך).
- מה. ועל זה "בעי ר' ירמי', רגלו אחת בתוך חמשים אמה ורגלו אחת חוץ מחמשים אמה מהו": ובהקדם תוכן ענינו של השם ירמי' – שהרי "שמא מילתא הוא"¹⁹⁸ – כדברי כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר¹⁹⁹ בנוגע להנביאים ישעי' וירמי', שישעי' הי' קשור עם הגאולה, ולכן נקרא "ישעי'", "ישע י"ה", וירמי' הי' קשור עם הגלות, וכמבואר במדרשי חז"ל²⁰⁰ שירמי' הוצרך לילך בגלות יחד עם בני ישראל, ולכן נקרא "ירמי'", מלשון מרירות י"ה.
- והנה, כאשר ירמי' היה יחד עם בני ישראל בגלות, ראה את מעמדו ומצבו האמיתי – שמצד הנשמה הרי אפילו "בשעת החטא היתה באמנה אתו יתברך"²⁰¹, ואילו המעמד ומצב דהגלות הוא רק מצד עניני הגוף, כיון ש"מרובים צרכי עמך", שלכן "דעתם קצרה"²⁰².
- הפירוש הרגיל בזה הוא, שהסיבה ש"מרובים צרכי עמך" היא לפי ש"דעתם קצרה". אבל, הא גופא ש"דעתם קצרה", שהו"ע ד"קוצר רוח", כמו שכתוב²⁰² "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח", הרי זה מצד ה"עבודה קשה" שבזמן הגלות.
- וכפי שאמר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר²⁰³, שכיון ש"כל ישראל בני מלכים הם"²⁰⁴, הרי בן מלך, כאשר מכריחים אותו לעשות אפילו מלאכה קלה ביותר, הרי זה עבורו "עבודת פרך" ביותר, הרבה יותר מאשר עבודה קשה לאדם פשוט.
- ובנוגע לענינו:
- הנשמה מצד עצמה היא "חצובה מתחת כסא הכבוד"²⁰⁵, ויש לה שייכות רק לאלקות ורוחניות. ומשם זורקים אותה "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא"²⁰⁶ – לגוף בשר ודם, שקשור עם ענינים גשמיים וענינים חומריים, תאוות גשמיים ועד לתאוות רוחניים.

(192) ד"ה שופטים ושוטרים דש"פ שופטים, ד' אלול תשט"ז
(תו"מ ח"י"ז ע' 179 ואילך). וש"נ.
(193) ר"פ שופטים.
(194) במדבר יב, א ואילך.
(195) שם יו"ד, ד ואילך.
(196) אמור כג, טז.
(197) סה"ש תרפ"ז ע' 169. וש"נ.
(198) ראה ברכות ז, ב. יומא פג, ב. זהר ח"א ו, סע"א. ח"ב קעט, סע"ב. ועוד.
(199) סה"ש תש"ג ס"ע 139 ואילך.
(200) ראה פס"ר פכ"ז.
(201) פיוט בתפלת נעילה, ע"פ ברכות כט, ב. וראה תו"א וישלח כו, רע"ג. המשך מים רבים תרל"ו בתחלתו.
(202) וארא ו, ט.
(203) ראה גם תו"מ חט"ו ס"ע 173. וש"נ.
(204) שבת סז, א. וש"נ.
(205) ראה זח"ג כט, רע"ב. ובהנסמן בנצו"ז לזח"א קיג, א.
(206) ע"פ לשון חז"ל - חגיגה ה, ב.

- 1 ואם כן, הא גופא שהנשמה נמצאת בה"ש"ובך" דמאסר הגוף – עוד לפני התחלת העבודה בבירור וזיכוך
2 עניני הגוף ונפש הבהמית ועניני העולם – הרי זו "עבודת פרך" הכי גדולה!
- 3 וכיון שכן, הרי כל השכר שבעולם אינו מספיק כדי לשלם להנשמה – "בת מלך", ש"כל כבודה בת מלך
4 פנימה"²⁰⁷ – על כך שצריכה להתעסק עם ענינים השייכים ל"עבד כנעני" או "שפחה כנענית", כיון שאפילו
5 "עבד עברי" אין זה לפי כבודו וערכו²⁰⁸.
- 6 ולכן, טוען ר' ירמיה' ש"רגלו אחת בתוך חמשים אמה ורגלו אחת חוץ מחמשים אמה":
7 אפילו בנוגע ל"רגליים", שזוהי המדריגה היותר תחתונה של ה"יונה", שהוא ענין ההתעסקות בעניני הגוף
8 ונפש הבהמית הקשורים עם עניני העולם – הרי זה באופן שרק "רגלו אחת בתוך חמשים אמה", אבל רגלו
9 השני, המחצה השני שקשור עם נפש האלקית, היא "חוץ מחמשים אמה".
- 10 [ועל דרך פתגם הבעש"ט הידוע²⁰⁹ שלימד זכות על בני ישראל בבית-דין של מעלה, שהסיבה לענינים
11 הלא-טובים כמו השגת גבול או אבק לשון הרע וכיוצא בזה שנכשלים בהם בעניני מסחר, היא, כדי שיהיה
12 להם כסף לשלוח את הילדים לשיבה, או להשיא את בנותיהם לתלמידי חכמים שיבטיחו להם מזונות ("נעמען
13 אַ חתן אויף קעסט"), וכיוצא בזה].
- 14 וכיון שנפש האלקית היא הממוצע שעל ידה נעשה הקישור עם הקב"ה, ולא באופן של ממוצע המפסיק,
15 אלא באופן של ממוצע המחבר, להיות מציאות אחת – הרי על ידי זה שחציו הוא "חוץ מחמשים אמה", נמצא
16 כולו "חוץ מחמשים אמה", ששם אין תפיסה לבעלי-הגלות.
- 17 מו. "ועל דא אפקוהו לרבי ירמיה' מבי מדרשא":
18 "בי מדרשא" – הוא ענין התלמוד בכלל, וביחוד תלמוד בבלי – "במחשכים הושיבני²¹⁰", זה תלמודה של
19 בבל²¹¹, שענינו של הלימוד הוא "שמביא לידי מעשה"²¹², בירור וזיכוך הענינים הגשמיים ועל ידם גם הענינים
20 החומריים.
- 21 וזהו תוכן המענה לר' ירמיה' – שלפי דבריו מתבטל כללות ענין הגלות וכללות ענין בירור וזיכוך דברים
22 גשמיים, שזהו תוכן הענין ד"בי מדרשא", שהרי כדי שיוכל להיות ענין הבירור, צריך להתלבש בלבושי
23 המתברר, ובשביל זה צריכה להיות הירידה למטה.
- 24 ובכך נפתרה האבעיא של ר' ירמיה' באופן שישנם ב' המעלות – שאף על פי שנמצאים "בתוך חמשים אמה"
25 של "ש"ובך", ובמילא שייכים לבעל הבית של ה"ש"ובך", הרי הסיבה לכך היא כדי שיוכל להיות הענין ד"בי
26 מדרשא", שהוא ענין בירור וזיכוך הגשם והחומר, ולהוציא אותם מן ה"ש"ובך" דלעומת זה, כך, שכל הענין
27 שנמצאים בה"ש"ובך" הוא כדי שסוף כל סוף יבטלו את ה"ש"ובך" ("מאכץ פון דעם שובך אויס שובך"), ויהיו
28 במעמד ומצב של צפור דרור ש"אין על גביו אלא ה' אלקיו"²¹³.
- 29 ונקודת הענין בזה – על דרך המדובר לעיל²¹⁴ בענין "ברישא חשוכא והדר נהורא"²¹⁵, שהדרך לבוא
30 ל"נהורא", היא על ידי זה ש"ברישא חשוכא", כן הוא גם בנוגע לכללות הגאולה והגלות, שהגאולה האמיתית
31 והשלימה תלויה בהגלות, היינו, שדוקא על ידי העבודה דימי הגלות, יכולים לזכות להגילויים ולענינים שלמעלה
32 גם מגילויים שיתגלו במהרה בימינו על ידי משיח צדקנו.
- 33 ואז יפעלו לא רק בנוגע לד' המינים, הכוללים את כל בני ישראל, מהגדול שבגדולים עד לקטן שבקטנים,
34 מה"אתרוג" שיש בו טעם וריח עד ל"ערבה" שאין בה לא טעם ולא ריח, אלא גם בנוגע לאומות העולם –
35 שהרי באותו זמן שמקיימים מצות ד' מינים הקריבו שבעים פרים כנגד שבעים אומות העולם²¹⁶, לבררם

(213) לשון חז"ל - הוריות יו"ד, א (במשנה). וש"נ.

(214) במאמר ד"ה וטהר לבנו דיום ב' דחג הסוכות פ"ד (לעיל ע' 23 ואילך).

(215) שבת עז, ב.

(216) סוכה נה, ב. ועוד.

(207) תהלים מה, יד.

(208) כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון, ואח"כ המשיך השיחה.

(209) ראה כתר שם טוב סקס"ה. וראה גם תו"מ ח"ד ע' 149.

(210) איכה ג, ו.

(211) סנהדרין כד, א.

(212) קידושין מ, ב. וש"נ.

ולהעלותם – לבוא להמעמד ומצב דשמיני-עצרת ש"היו לך לבדך ואין לזרים אתך" 217, שבכל מקום, מ"קדש
הקדשים" עד "ארץ העמים", יהיה "הוי' אחד ושמו אחד" 122.
[כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "והיא שעמדה". אחר כך התחיל לנגן הניגון "כאָטש מי כודי". ואחר
כך התחיל לנגן "על הסלע הך", באמרו בניגון: "און אָפּשטעלן דעם רעגן הך הך הך..." (שירד בסוכה במהלך
ההתוועדות) 218.

* * *

מז. דובר בהמאמר 219 אודות "אש שחורה על גבי אש לבנה", שנאמר על תורה 220 – שענין זה ישנו גם
בעבודה בנפש האדם: העבודה מצד כחות הגלויים, הקשורים עם הגוף ונפש הבהמית – כיון שענינה הוא
להאיר את החושך, לכן נקראת "אש שחורה"; והעבודה שמצד עצם הנפש, רעותא דלבא – כיון שאינה בשביל
הגוף, אלא היא עבודת הנשמה מצד עצמה, בחינת היחידה, ש"חבוקה ודבוקה בך" 221, לכן נקראת "אש לבנה".
ויש להוסיף ולבאר ענינם של "אש שחורה" ו"אש לבנה" – בתורה.
[ביאור ענין זה באריכות שייך לשמחת-תורה, אבל בכללות הרי זה שייך גם לשמחת בית השואבה, ובפרט
שזו הי' הענין דניסוך המים, באותו זמן שבו היה ניסוך היין].
והענין הוא – שזהו החילוק שבין חיצוניות התורה ופנימיות התורה, כדאיתא בזהר ברעיא מהימנא 222
ומבואר בארוכה באגרת הקודש 223 שיש בתורה "אילנא דטוב ורע" ו"אילנא דחיי": "אילנא דטוב ורע" הוא
נגלה דתורה, על שם שענינה לברר ענינים שיש בהם תערוכות טוב ורע, ומזה מובן שזהו ענין "אש שחורה";
ו"אילנא דחיי" הוא פנימיות התורה, "דלית תמן לא קושיא ולא מחלוקת כו" 222, שאינה מתעסקת באופן פשוט
וישיר בבירור עניני טוב ורע, כי אם בעניני טוב ואלקות, וזהו ענין "אש לבנה".
מח. והנה, נתבאר בהמאמר 224, שהעבודה דחודש תשרי בכלל (כולל גם ההכנה דחודש אלול) היא באופן
ד"בקשו פני את פניך הוי' אבקש" 225, שזוהי העבודה דפנימיות הנפש, שזהו ענין "אש לבנה";
והתכלית היא, שענין זה יתן תוקף כח ועוז בכחות הגלויים, שגם העבודה שבכל השנה מצד שכל ומדות
וג' הלבושים מחשבה דיבור ומעשה, "אש שחורה", תהיה נעשית כפי שהיא מצד העבודה דרעותא דלבא.
וענין זה הוא כלשון הזהר 226 "אשא חזוורא על גבי אשא אוכמא" (דלא כהלשון בירושלמי 227 "אש שחורה על
גבי אש לבנה"), היינו, שבגלוי מאיר "נהורא חזוורא", ו"נהורא חזוורא" הוא בהעלם, שנעשה בדרך ממילא.
ועל דרך המבואר באגרת הקודש 223 בנוגע לאופן העבודה דלעתיד לבוא, שעל ידי היחודים העליונים יתבררו
בדרך ממילא הענינים השייכים לאילנא דטוב ורע, שזהו אופן העבודה מתוך מנוחה, על דרך הבירור דמלכת
שבא על ידי שלמה 228.
מט. וזוהי ההוראה שנוגעת אלינו – שהחל מחודש תשרי צריך להיות אופן העבודה בהענין ד"אש לבנה",
ובאופן שה"אש לבנה" תחדור גם את ה"אש שחורה", שיהיה "נהורא חזוורא על גבי נהורא אוכמא".
וכמו כן גם בתורה – שתהיה תוספת חיזוק בקביעות עתים לשיעורים בלימוד תורת החסידות יותר מכמו
שהיה עד עתה, והלימוד יהי' באופן של "נהורא חזוורא", "אש לבנה", שזהו ענין ד"חבוקה ודבוקה בך" ללא
פשט'לאך וללא קונצ'לאך... ובאופן שיחדור גם בלימוד הנגלה, שזהו ענין "נהורא חזוורא על גבי נהורא אוכמא",
ועל ידי זה יפעלו את תכלית המכוון – שה"נהורא אוכמא" יפעל בהטוב-ורע למטה את הבירור והזיכוך
וההעלאה שצריכים לפעול בהם,

(222) ח"ג קכד, ב.

(223) סכ"ו.

(224) ד"ה וטהר לבנו הנ"ל פ"ז (לעיל ס"ע 27 ואילך).

(225) תהלים כז, ח.

(226) ח"ב רכו, ב.

(227) סוטה פ"ח סה"ג ובפ"מ שם. וכ"ה גם בזהר ח"ב פד, א. ח"ג

קלב, רע"א. תנחומא ר"פ בראשית דב"ר פ"ג, יב. פרש"י ברכה לג,
ב. שה"ש ה, טז. ועוד.

(228) ראה תו"א בראשית ה, סע"א ואילך. ובכ"מ.

(217) משלי ה, יז. וראה סה"מ מלוקט ח"ה ריש ע' כג. וש"נ.

(218) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוכיח את אחד המסובים, שלא מילא
את רצונו בענין מסויים, וכאשר הלה הצטדק ושאל כיצד אפשר להבין
רצון קדשו, השיב כ"ק אדמו"ר שליט"א: אבל מדוע להבין באופן
הפוך? כרי "לכוון" הפוך - צריכים לדעת תחילה מהו רצונו של פלוני,
ואז, לומר להיפך...

(219) ד"ה וטהר לבנו הנ"ל ספ"ג ואילך (לעיל ע' 23 ואילך).

(220) נסמן לקמן הערות 225-226.

(221) נוסח הושענות ליום ג' דחג הסוכות.

- 1 ואז יהיה ה"כלי" שימשיך ויכיל ויתאחד עם האור ועם עצם האור, ועל ידי זה עם עצמותו ומהותו ית' –
 2 שזהו מה שכתוב²²⁹ "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר", שהבשר, היינו ה"כלי", יראה "כי פי הוי' דיבר", בראה
 3 מוחשית בפועל,
 4 ובמהרה בימינו – על ידי זה ש"יפוצו מעינותיך" עד שיגיעו גם ב"חוצה", ולהמשיך למטה מעשרה טפחים
 5 מה שבנוי ועומד מן המוכן²³⁰ למעלה מעשרה טפחים.
 6 נ. והנה, בהענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה", הרי נוגע גם פעולות פרטיות.
 7 ובכן: כיון שמחר ישנו עוד ערב שיכולים לערוך התוועדות שמחת בית השואבה – יש לנצל את כל האורחים
 8 הנמצאים כאן, שהם "פנים חדשות", שכל אחד מהם יבקר עיר בסביבות ניו-יאָרק, במקום קרוב או במקום
 9 רחוק יותר, "חוצה" [חוצה" כפי שהוא בחסידות – מתחיל מבחינת ז"א, שלהיותו חוץ לחכמה ובינה, הרי זה
 10 כבר "חוצה"²³¹; אבל ב"חוצה" גופא ישנם דרגות], ויערוך שם התוועדות.
 11 ובכל מקום ימצאו את האותיות המתאימות לפי הבנתם והשגתם הם, אבל הפנימיות תהיה ענין של "מעין",
 12 שדינו של מעיין שמטהר אפילו בכל שהוא²³², ומטהר מכל הענינים הלא-טובים, אפילו מענינים כאלו שאינם
 13 נטהרים על ידי מקוה של ארבעים סאה²³².
 14 בנוגע לסידור המקומות בפרטיות – יבררו אצל אלו שיודעים מצב המקומות וריחוק המקומות, באופן שיהיה
 15 בכדי שיעשו להגיע להמקומות, ובמה לערוך את ההתוועדות, שזה תלוי בכל מקום ומקום לפי מעמדו ומצבו.
 16 וכשם שעכשיו בעת ההתוועדות אין חילוקים בין "אתרוג", "לולב", "הדס" ו"ערבה" – יהיה כן גם בנוגע
 17 לכל האורחים, אשר מבלי הבט על מהותו של כל אחד כפי שהוא במקומו הוא, הרי בהיותו כאן, כיון שנעקר
 18 ממקומו ונמצא שלא במקומו, יהיה גם הוא ממפיצי המעינות חוצה, באופן המתאים לפי המקבל בכל מקום
 19 ומקום.
 20 נא. ויעזור ה' יתברך שכל זה יהיה בהצלחה מופלגה,
 21 וכפסק בית-דין של מעלה בזמנו של רבינו הזקן – כפי שנמסר לנו על ידי כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר²³³
 22 – שבכל ענין של תורה ומצוות תהיה יד מקושריו וההולכים בעקבותיו על העליונה,
 23 שבדרכי נועם יעשו חסידים, ויפוצו חסידות בכל קצוי תבל, עד יעוד המקווה "כי מלאה הארץ דעה את הוי'
 24 כמים לים מכסים"²³⁴.
 25 [טרם צאתו התחיל כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א לנגן "כי בשמחה תצאו"].

(232) מקוואות פ"א מ"ז.
 (233) ראה אג"ק שלו ח"ד ס"ע רסד ואילך.
 (234) ישעי' יא, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.

(229) ישעי' מ, ה.
 (230) ראה פרש"י ותוס' - סוכה מא, סע"א. ועוד.
 (231) ראה אוה"ת לתהלים (יהל אור) ע' תנה.

נוסח המברק ששלח כ"ק אדמו"ר שליט"א לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת חג הסוכות, ה'תשד"מ

יום וזמן שמחתנו דישמח ישראל בעושי וישמח השם במעשיו, ושבתא טבא, ולהמשיכם בכל
השנה.

לקוטי שיחות וזאת הברכה כך יד

תמליכוני עליכם, המשכת בחינת מלכותו יתברך¹³; 26
 ו"בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", הוא "שכולם 27
 מתאספים יחד להיות לאחדים כאחד" ואין בהם 28
 התחלקות דראש ורגל¹⁴. 29

וב' ענינים אלו תלויים זה בזה¹⁵, כי בעבודה זו 30
 דתמליכוני עליכם שווים כל ישראל: מכיון דתמליכוני 31
 עליכם נעשה על ידי ביטול וקבלת עול מלכות שמים, 32
 הרי באם ישנו בזה חילוק בין הסוגים דראשיכם גו' 33
 שואב מימך – אין זה ביטול גמור וקבלת עול מלכות 34
 שמים שלימה¹⁶. 35

וכדוגמת הכתרת מלך בשר ודם, שהיא על ידי 36
 ביטול העם, בשלימות הביטול, שבעת ההכתרה, שווה 37
 בביטול זה שר גדול ואיש פשוט. באם ירגיש השר 38
 מציאותו, יהיה חסר בביטולו להמלך. וההבדלה בין 39
 שר ואיש פשוט באה רק לאחר ששכבר נעשה מלך 40
 וגוזר גזירות, שאז ישנם חילוקים באופן קיום הגזירות 41
 (אבל לא בעת ההכתרה). 42

וב' ענינים אלו מרומזים גם בשם שמיני עצרת¹⁷, 43
 שמהפירושים בזה: א) עצרת (תהיה לכם) לשון מלכות 44
 וממשלה¹⁸, ב) "כנישין תהי לכוון", כפי' התרגום¹⁹, 45
 "היינו התאספות והתקבצות, שכל בני ישראל יתקבצו 46

א. כמדובר כמה פעמים¹ - מזה שכתב הרמב"ם²
 (ועל דרך זה בגמרא³) בנוגע לקריאת פרשת וזאת 2
 הברכה בשמחת תורה: "ולמחר קורין וזאת הברכה", 3
 כהמשך וכסיום קריאות התורה במועדות - "משה 4
 תיקן להם לישראל שיהיו קוראין בכל מועד ענינו" - 5
 משמע כי השייכות ד"וזאת הברכה" ליום טוב האחרון 6
 של חג היא נלא רק לפי "שהיא סוף כל המועדות"⁴ 7
 או "כדי לסמוך שמחת התורה שזכו לסיימה לשמחת 8
 החג"⁵, או "כדי לסמוך ברכת המלך שלמה לברכת 9
 משה"⁶, אלא לפי שפרשת וזאת הברכה היא "ענין 10
 המועד"⁷ שנקראת בו. 11

ב. והנה היה אפשר לבאר על פי הידוע שבשמיני 12
 עצרת (שאז עושים שמחת תורה⁸) היא הקליטה⁹, שאז 13
 נקלטות בפנימיות כל ההמשכות דראש השנה 14
 (והחודש בכלל). ומכיון שעיקרו ותוכנו של ראש 15
 השנה הוא מה שישראל מכתירים את הקב"ה למלך 16
 עליהם, כמאמר רז"ל¹⁰ "אמרו לפני מלכיות כו' כדי 17
 שתמליכוני עליכם", הרי מובן שמעיקרי הענינים 18
 דשמיני עצרת ושמחת תורה היא קליטת המשכה זו 19
 ד"תמליכוני עליכם", שנמשכת בגילוי ובפנימיות 20
 בשמיני עצרת כו'¹¹. 21

ועל פי זה יש לבאר בפשטות השייכות דשמחת 22
 תורה למה שכתוב¹² בפרשתנו, מה שכתוב "ויהי 23
 בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", 24
 שבזה ב' ענינים: "ויהי בישורון מלך", הוא בחינת 25

(13) ראה פרש"י עה"פ: תמיד עול מלכותו עליהם.

(14) לקו"ת ר"פ נצבים בביאור הכתוב ויהי בישורון מלך.

וכתוב זה אי"ז רק פסוק (ופרט) אפ"ח בהסדרה, כ"א זוהי הקדמה
 ו"כלי" לכל הברכות שלאח"ז, שהן (עיקר התוכן ו)שם כל הסדרה
 "וזאת הברכה", כי הכלי לברכה הוא כולנו כאחד דווקא, "בהתאסף
 ראשי עם יחד שבטי ישראל" – ראה לקו"ש ח"ט ע' 235 ואילך.

(15) ראה פירש"י בהכתוב בסופו, ובגו"א.

(16) וראה אוה"ת ברכה (ס"ע א'תתנ ואילך. ס"ע א'תתסב. א'תתסו
 ואילך) בביאור כ' הנ"ל דבחי' ויהי בישורון מלך מקיף הכללי כו'
 נמשך ע"י בהתאסף ראשי עם (יראה וקב"ע ו)התכללותם כולם יחד.
 ושייכותו לשמח"ת.

(17) ואף דקריאת וזאת הברכה היא בשמח"ת ולא בשמע"צ - ראה
 לקו"ש שם ע' 226. שלכן נאמר בזה הל' "למחר קורין וזאת הברכה"
 ולא כבשאר יו"ט שני שנאמר "בשני קורין" - מזה שבא"י קורין וזאת
 הברכה בשמע"צ ודלא כבכל יו"ט שקורין בא"י הקריאה דיו"ט ראשון
 מוכח ששמח"ת וקריאתה שייכות גם לזה שהוא יו"ט שני דשמע"צ -
 ראה בלקו"ש שם שוה"ל להערה 12. לקו"ש שם ע' 237 הערה 7, 10.
 וכדמוכח גם מזה שברוב הדרושים מבואר הטעם ששמח"ת הוא ביום
 שמע"צ מצד ענינו של שמע"צ (לפי שאז היא הקליטה, וכיו"ב) - ראה
 לקו"ת ד"ה ביום השמע"צ הא' בסופו (פד, ג). והשני (פה, ג). ד"ה
 תורה צוה ס"ג (צד, ד). אוה"ת ד"ה ביום השמע"צ (ע' א'תשטע).
 ובכ"מ.

(18) ראה זח"ג רנו, רע"ב. אוה"ת שמע"צ ע' א'תשעו ואילך. ס"ע
 א'תקמז.

(19) עה"פ פנחס כט, לה.

(1) ראה לקו"ש ח"ט ע' 237 ואילך, לעיל ע' 156 ואילך.

(2) הל' תפלה פ"ג ה"ח ואילך.

(3) מגילה לא, א.

(4) ר"ן מגילה פ' בני העיר (הובא בתו"ט מגילה שם).

(5) מח"ו ס' שפה.

(6) מח"ו שם. אבודרהם סדר תפלת סוכות.

(7) וראה בלקו"ש שם כמה עניני שייכות.

(8) ראה לקמן הערה 17.

(9) ראה לקו"ת שמע"צ פה, ג. פח, ד. אוה"ת שם ע' א'תשפט.
 ובכ"מ.

(10) ר"ה טז, סע"א. ובל' הרס"ג הענין הראשון (בתק"ש דר"ה)
 "אנו ממליכים עלינו את הבורא ביום זה" (אבודרהם. טעמי
 התקיעות). וראה ד"ה יו"ט של ר"ה תש"ג.

(11) ראה לקו"ת סוכות פב, סע"ג: "וזהו עצרת . . להיות לכם
 למשמרת לכל השנה קבלת מלכותו ית' . . והיינו כמ"ש שום תשים
 עליך מלך". ובריש ע"ד שם. ובקיצור לס"ד שם. וראה גם שם פז,
 סע"ג (במ"ש ביום השמיני (שהוא שמע"צ) שלח את העם - דאין מלך
 בלא עם). צד, ד. אוה"ת בהוספות לשמע"צ ס"ע א'תתקמז. ד"ה ביום
 השמע"צ תרצ"ה פכ"ו. ובכ"מ.
 לג, ה.

1 כולם להכלל במקום אחד במקורם ושרשם²⁰. שהן ב'
2 הנקודות ד"ויהי בישורון מלך" - בחינת מלוכה,
3 "בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", קיבוץ
4 והתכללות כולם יחד, אשר הא בהא תליא, כנ"ל¹⁶.
5 ג. אמנם עדיין צריך להבין: שמיני עצרת היא
6 הקליטה דכל עניני חודש תשרי, ועיקר ענינו של
7 שמיני עצרת ושמחת תורה הוא שמחה. ובמה מתבטא
8 בהשמחה דשמיני עצרת ושמחת תורה ענינו של ראש
9 השנה דוקא, יותר משאר עניני חודש זה.
10 והביאור בזה:

11 ענין תמליכוני עליכם בא לידי ביטוי בהתאחדות
12 והתכללות שכל ישראל שוין בהן כנ"ל¹⁵, וכמו שנאמר
13 בנוגע לראש השנה "אתם נצבים היום כלכם ראשיכם
14 שבטיכם גו'" שכולם הם לאחדים כאחד²¹. וגילוי
15 בחינה זו הוא דוקא בשמיני עצרת ושמחת תורה,
16 שענינו הוא קליטה וגילוי, אלא שבראש השנה הגילוי
17 הוא בתנועה דביטול וקבלת עול ובשמיני עצרת
18 ושמחת תורה מתגלה הוא בהיחוד והתכללות דכל
19 ישראל בתנועה ד"שמחה" (שענינה גילוי²²) - כי דוקא
20 בשמיני עצרת ושמחת תורה מנהג ישראל הוא דכל
21 ישראל שמחים בזה בשוה, בלי חילוק²³.

22 [מה שאין כן ענינו של יום הכיפורים אף ששרש
23 ענין הכפרה הוא מצד עצמותו יתברך שלמעלה
24 מהתחלקות, ועל דרך זה הוא בנפש שבא מצד עצם
25 הנשמה²⁴, מכל מקום הכפרה עצמה היא בכל אחד
26 ואחד לפי ענינו ועוונותיו הפרטיים²⁵.

27 ד. והביאור: שלש רגלים ענינם הוא "מועדים
28 לשמחה". אלא שבענין זה שמיני עצרת ושמחת תורה
29 מיוחדים הם. כי בכל הג' רגלים השמחה קשורה
30 במצות היום או בענינו של יום: בפסח – לפי שהוא
31 "זמן חרותנו"; בשבועות הוא "זמן מתן תורתנו"; וגם
32 בסוכות שהוא "זמן שמחתנו" קשורה השמחה במצוות

(20) לקו"ת רד"ה ביום השמע"צ (פד, ד). וראה אוה"ת שם ע' א'תשעח. ועוד.

(21) לקו"ת ר"פ נצבים.

(22) לקו"ת סוכות עט, ד. ובארוכה בד"ה שמח תשמח תרנ"ז בתחילתו.

(23) ראה לקמן הערה 31.

(24) ראה לקו"ש ח"ד בשיחה ליוה"כ ובהנסמן שם.

(25) ועפ"י יל"פ מה שאומרים ד"שמע"צ ור"ה משתווים בכמה עניני כוונות ויחודים עליונים כו" (המשך תרצ"ה שם. היום יום ע' צח) ולא נאמר שמשותווה ליוה"כ"פ (אף שיוה"כ"פ הוא הגמר והשלימות דר"ה).

(* וראה גם לקו"ת סוכות ג, ג.

נטילת ד' מינים וישיבה בסוכה, כפשטות הכתובים²⁶; 33
ואילו השמחה דשמיני עצרת ושמחת תורה אינה 34
קשורה במצוה וענין מיוחד, כי אם שאז הוא ענין 35
השמחה עצמה. 36
ומכיון שהיא שמחה בלי שייכות למצוה מיוחדת 37
כו', הרי מובן שהשמחה היא למעלה ממדידה והגבלה 38
דשאר המועדים²⁷. 39

ולכן מנהג כל ישראל שדוקא בהשמחה דשמיני 40
עצרת ושמחת תורה שמחים בזה כל ישראל בשוה בלי 41
כל חילוק. 42

דבהשמחה דסוכות, מכיון שהיא שייכת למצוות 43
היום, הרי השמחה מוגבלת לפי אופן וערך המצוות. 44
ומכיון שישנם חילוקים בקיום המצוות דד' מינים 45
וסוכה (כגון מה שאנשים מחויבים בזה מה שאין כן 46
נשים וכו'), הרי מובן שעל דרך זה ישנם חילוקים 47
בהשמחה השייכת למצות אלו. 48

וגם שמחת בית השואבה, שעליה אמרו "מי שלא 49
ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו"²⁸, 50
הנה מאחר שהיא שייכת לחג הסוכות ולניסוך המים 51
שבוע²⁹, ישנם בזה כמה חילוקים: דרך "חסידים ואנשי 52
מעשה היו מרקדים", אבל כל העם האנשים והנשים 53
באים לראות ולשמוע³⁰. 54

מה שאין כן בשמיני עצרת ושמחת תורה, השמחה 55
היא למעלה ממדידה והגבלה, ולכן גם אין הגבלות 56
בנוגע לאלו השמחים בשמחה זו, וכלשון הפיוט: אגיל 57
ואשמח בשמחת תורה כו' אברהם שמח בשמחת תורה 58
יצחק כו' שלמה שמח בשמחת תורה. ומנהג ישראל שכל 59
ישראל, אנשים ונשים וטף שמחים בשמחת תורה³¹. 60

(26) ראה אמור כג, ד ואילך. סוכה מג, ב. פרש"י ד"ה לולב שם (ד' מינים - לשמחה). ובירושלמי סוכה פ"ג הי"א שנוי' במחלוקת. ראה טז, יא (י' שבועות). שו"ע אדמו"ר ס' תצד סי"ח מרש"י פסחים סח, ב ד"ה דבעינן. ראה שם יג"ד (י' סוכות). אבל ראה ירושלמי חגיגה פ"א ה"ב (שמחת שלמים). וראה תו"ת שם פסוק יב. טו.

(27) ולהעיר דנק' שמיני עצרת שהוא למעלה מז' ימי ההיקף שבחגה"ס. ומובן שעד"ז הוא בנוגע להשמחה שהיא למעלה מהגבלה (ראה לקו"ת פט, סע"ג. אוה"ת ע' א'תשצג). אבל צ"ע ממש"כ בתו"ש ע' 34.

(28) משנה סוכה נא, א.

(29) ראה רמב"ם פ"ח מהל' לולב הי"ב. ולהעיר שבהמשך לשמחת ביה"ש מבאר הרמב"ם שם בהל' טו "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה כו".

(30) ראה משנה שם. רמב"ם שם הי"ד.

(31) ראה סידור שער הסוכות בסופו (רסט, ב): "ושמחת ההקפות לפי שהיא שמחת דס"ת עצמה גבוהה היא הרבה גם מבחי' שמחת ביה"ש* וכל ישראל ראויים לה". וראה גם לקו"ת ברכה צד, ד: "וזהו שמחת תורה שכולם הם בשמחה הנ"ל מי שהוא בבחי' עבד לבד

ה. והנה ידוע דבכדי שתהיה התאחדות והתכללות
דכל ישראל, הוא על ידי ביטול כל אחד ואחד
ממציאותו, וזה מתבטא גם בהביטול והעדר
ההתחלקות שבכל אחד, בהשמחה דשמחת תורה -
דכשם שהוא בנוגע לכלל ישראל, שאף שישנם
חילוקי מדרי' בישראל, מבחינת ראש עד בחינת רגל -
מראשיכם שבטיכם עד שואב מימין - מכל מקום
מתבטלים הם ממציאותם הפרטית וכולם שמחים
בשוה בשמיני עצרת ושמחת תורה: כן הוא בכל אחד
מישראל בפרט, שבשמחת תורה צריך להיות אצלו
בחינת ראש ורגל שלו בהשוואה³².

היינו, שגם הראש, שענינו בכללות הוא הבנה
והשגה, הנה בשמיני עצרת ושמחת תורה יש בו בחינת
ביטול וקבלת עול דבחינת רגל³³. וזה מתבטא בענין
הריקודים בשמיני עצרת ושמחת תורה כמנהג ישראל,
שהריקוד הוא ברגלים ובאופן³⁴ שעל ידם "רוקד" כל
הגוף וגם הראש.

ו. ועל פי זה יובן דב' נקודות הנ"ל בשמיני עצרת,
בחינת מלוכה - "ויהי בישורון מלך", והתכללות כולם
יחד - "בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל" שתלויים
זה בזה, כנ"ל, לא רק ישנן בשמיני עצרת ושמחת
תורה, אלא שהן גם באות לידי גילוי בהשמחה
והריקודים דשמחת תורה.
וביתר ביאור: שלילת ההתחלקות בעם ישראל
בשייכות לעבודת תמליכוני עליכם היא (נוסף על
המבואר לעיל מצד שלימות ביטול העם המכתירים את
המלך) גם מצד בחינת ודרגת המלך:

לאחרי שכבר נעשה מלך וגוזר גזירות, הרי כשם
שגזירותיו שונות הן, ובמדריגות חלוקות, כמו כן
המקיימים את הגזירות הם חלוקים ושונים (קטן או
גדול, עבד או שר וכו'). אבל בבחינת "תמליכוני"
(שהיא לפני ולמעלה מבחינה זו שיגזור עליהם גזירות)
- זה שייך להמלך עצמו, והמלך אחד הוא:

וכשם שבדרגת המלך שפועלים בו ההכתרה אין
שום התחלקות, כן גם אלו הפועלים את ההכתרה
"תמליכוני עליכם" הם למעלה מהתחלקות -
"לאחדים כאחד".

השמחה אצלו גדולה ביותר³⁵. וראה רד"ה להבין ענין שמח"ת תש"ה.
ר"ה הנ"ל תש"ו בסופו.

(32) ראה לקו"ת שם (צד, ג ואילך. ובכ"מ) דכל הג' מועדים נק'
רגלים, "לפי שבו מעלה ומטה שוין ממש". וי"ל דעיקר הגילוי הוא
בשמע"צ ושמח"ת.

(33) ולכן מצינו בשמע"צ שצ"ל קב"ע מלכות שמים (כהובא
בהערה 11). ואדרבה בשמע"צ היא התחלה ופנימיות שהיא בחי'

ועל דרך זה הוא בעילוי השמחה דשמיני עצרת
ושמחת תורה על כל ימי הסוכות:

בז' ימי הסוכות, להיות שהשמחה אז שייכת
וקשורה למצוות, גזירות המלך - ישנה בזה התחלקות:
אבל בהשמחה דשמיני עצרת ושמחת תורה שאינה
שייכת למצוות, אלא שהיא בחינת תמליכוני עליכם
דראש השנה שבא לידי גילוי בשמיני עצרת ושמחת
תורה³² בקו השמחה³⁵ - בזה אין התחלקות - "יחד
שבטי ישראל".

ז. אמנם על פי הנ"ל, שהשמחה דשמחת תורה היא
למעלה ממדידה והגבלה אשר לכן אין הגבלה באלו
השמחים בה - למה נקראת בשם "שמחת תורה",
שמורה כי השמחה קשורה ומוגבלת לפי התורה,
ולתורה לכאורה יש מדידה, דמזה גופא שנאמר³⁶
"ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים", משמע שהיא
בגדר מדידה אלא שמידתה היא ארוכה מארץ וכו'³⁷?
ועל פי תורת הבעל שם טוב³⁸ אשר שמו של כל
דבר אשר יקראו לו בלשון-הקודש זהו קיומו של
הדבר, צריך לומר אשר השמחה הבלתי מוגבלת
דשמחת תורה נרמזת היא בהשם "שמחת תורה".

והביאור בזה: ב"שמחת תורה" יש שני פירושים:
(א) ישראל שמחים בתורה³⁹. (ב) התורה עצמה
שמחה⁴⁰, והיינו שישראל משמחין את התורה⁴¹,
ומכיון שב' הפירושים הובאו בתורה, תורת אמת, מובן
שב' הענינים ישנם בשמחת תורה, ושייכים ותלויים זה
בזה. שזהו מהפירושים ב"זמן שמחתנו" לשון רבים,
שמחת ישראל בהתורה ושמחת התורה עצמה שעל ידי
ישראל.

ומאחר ששמחת תורה שייכת לכל אחד ואחד
מישראל, כי כל ישראל, גם אנשים פשוטים, נשים וטף
שמחים בה, צריך שיהיה הטעם מובן גם לאיש פשוט.

קב"ע, אלא שבשמע"צ השמחה צ"ל מכוסה בקב"ע (לקו"ת שמע"צ
פב, ד ואילך. תו"ש ע' 33 ואילך. וראה סה"ש תש"ב ע' 6).

(34) משא"כ טיפוח בידים ורקירת רגלים כשהוא יושב.

(35) ראה המשך תרצ"ה שם.

(36) איוב יא, ט.

(37) ראה רד"ה לכל תכלה תרנ"ט.

(38) או"ת להח"מ ס"פ בראשית ד, סע"ב ואילך. שעהיה"א פ"א.

לקו"ת בהר מא, ב (ובהנסמן שם). ובכ"מ.

(39) כפשוטו הענין דשמח"ת ד"שמחין". לגמרה של תורה

(רמ"א או"ח סתרס"ט. וראה גם טור שם).

(40) ראה לקו"ת פו, רע"א: "שמח"ת דהיינו שהתורה תהי'
שמחה". צו, א: "ולכן הוא שמח"ת שהתורה עצמו שמחה מגילוי זה".

(41) סה"מ תרצ"ט ע' 68, 72. ד"ה להבין ענין שמח"ת שם
(בתחילה ובסוף). וראה גם זח"ג רנו, ב.

ית'; אבל נשמות ישראל נתהוו באופן להיות מציאות
בפני עצמן, וכמשל הבן שהוא ממהות האב ומכל
מקום הוא נעשה מציאות בפני עצמו, נבדל מהאב⁴⁹.
ולכן הדרך שנשמות ישראל בהיותן למטה
מתקשראן בקודשא בריך הוא על ידי שמתקשרין
עם אורייתא⁵⁰, תורה היא הממוצע שעל ידה מתחברין
ישראל בקודשא בריך הוא⁵¹. אמנם לאחר זיה מתגלה
בישראל שרשן למעלה שהוא למעלה מהתורה⁵²,
וממשיכים בחינה זו בתורה.
ועל פי זה תתבאר השייכות של ב' הפירושים
בשמחת תורה וקישורם זה בזה: מתחלה שמחים
ישראל בהתורה, ועל ידי זה מתקשרין באורייתא. ועל
ידי אורייתא מתקשרין בקודשא בריך הוא, ונתגלה
בהם שרשן. וישראל משפיעים בחינה זו בתורה, ועל
ידי זה משמחין אותה⁵³.
וזהו גם מה שאומרים פסוקי תורה קודם הקפות
ש"מביאים טעמים על השמחה דשמיני עצרת ושמחת
תורה" (שהוא כמו פסוקי מלכיות וזכרונות ושופרות)⁵⁴
- קודם הקפות, שאז הוא עיקר השמחה והריקודים
דשמחת תורה, מביאים טעמים על שמחה זו מפסוקי
תורה, היינו שעל ידי פסוקי תורה אלו בגדלות הוי'
וגדלות ישראל נתגלה ונרגש אצלו השמחה בלי גבול
כנ"ל, עד שהולך ומקיף ומרקד עם הספר תורה.
י. ומזה מובן שהשם "שמחת תורה", בפירושו
השמחה שייכת לתורה, אין זה סתירה להנ"ל,
שהשמחה למעלה ממדידה והגבלה ושייכת לכל אחד
ואחד מישראל בלי התחלקות, אלא אדרבה: מכיון
ששמחה זו באה על ידי שמחתם והתקשרותם לתורה,
שעל ידי זה נתגלה בישראל שרשם – מצד זה דוקא
נעשה שמחה בלי גבול, וגם "יחד שבטי ישראל",
שכולם שמחים בשוה, כי מצד שורש נפשם כולן
מתאימות ואב אחד לכולנה, וכל ישראל הם אחים
ממש⁵⁵.

(משיחת ליל שמחת תורה תשל"ד)

והנה בפשטות, הטעם הוא כפירוש הב': בכדי
לשמוח בתורה שענינה ללמוד אותה ולהבינה
ולהשיגה - צריך תחלה ללומדה ולהבינה כו' ואז
לשמוח בה ולפי ערך הבנתו והשגתו, אבל בשמחת
תורה שבעת ההקפות אין לומדים בתורה ואדרבה רק
מקיפים בתורה וכפי שהיא כרוכה ומכוסה במפה,
לכאורה אין מקום כל כך לשמוח בתורה. ושמחת
תורה פירושה – שהתורה שמחה, וגילוי השמחה
וגודל השמחה (הקפות⁴², ריקודים) – בכל זאת זקוקה
לתורה שישראל יקיפו אתה ויקדו אתה שעל ידי זה
מגלים השמחה ומגדילים שמחת התורה⁴³.
ח. והענין הוא: תורה מצד עצמה שייכת היא
למדידה והגבלה, כנ"ל, ולכן מצד עצמם גם השמחה
והריקודים שייכים למדידה והגבלה. אבל על ידי
ישראל, ששרשם (מחשבתן) של ישראל קדמה (לכל
דבר גם) לתורה⁴⁴, הנה על ידי שנתגלה בישראל
שרשם (שלמעלה מהתורה) שהוא בלי גבול – על ידי
שמחה שפורצת גדר – על ידי זה ממשיכים השמחה
בלי גבול גם בהתורה⁴⁵.
[ועל דרך דאיתא בספר הבהיר⁴⁶ שדוד היה מחבר
תורה שלמעלה בקודשא בריך הוא, היינו שהמשיך
בהתורה בחינת אין סוף שלמעלה מהתורה. ומצינו
אופן שמחתו - ש"דוד הי' מפזז ומכרכר בכל עוז לפני
הוי'⁴⁷ - בלי מדידה והגבלה - כטענת מיכל בת
שאול].
ט. אמנם: לפי זה צריך להבין: מכיון ששרש
נשמות ישראל הוא למעלה מהתורה, אשר לכן ישראל
בכוחם לשמח את התורה (כפירוש הב') – איך באה
שמחה למעלה ממדידה והגבלה בישראל על ידי
התורה (כפירוש הא')?
והביאור: אף ששרש נשמות ישראל הוא למעלה
משורש התורה, מכל מקום כמו שנמשכו למטה ישנו
הפרש גדול בין תורה לנשמות: התורה גם כפי שהיא
למטה – "אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד"⁴⁸,
שהיא נמשכת מעצמותו ית' בבחינת יחוד עם העצמות

(42) סובב, ולא בקו ישר (וראה תורת שלום בתחלתו).

(43) ראה גם דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר (הובאו בלקו"ש ח"ד בשיחה לשמחת" ע' 1169).

(44) ב"ר פ"א, ד. וראה לקו"ת שה"ש יט, ב"ג. המשך תרס"ו ד"ה וידבר גו' במדבר סיני. ד"ה להבין ענין שמחת" תש"ה (פכ"ז). ועוד.
(45) ע"ד המשכת ישראל בתורה ע"י שברכו בתורה תחלה (לקו"ת מסעי צא, ד. ראה כט, ג).

(46) ראה זח"ג רכב, ב. לקו"ת שלח נא, א.

(47) ראה ש"ב וא"ו, טז. שם, כב. רמב"ם סוף הל' לולב.

(48) ראה בהנסמן בסה"מ ה"ש"ת ע' 66 בהערה.

(49) ד"ה וידבר גו' במד"ס שם בסופו. תש"ה שם. סה"מ ה"ש"ת שם. ועוד.

(50) ראה זח"ג עג, א.

(51) ה"ש"ת שם. בד"ה עוטה אור ה"ש"ת שם. ועוד.

(52) המשך תרס"ו שם.

(53) ראה לקו"ת שמע"צ פה, ג. אוה"ת תבא ע' תקעו. תש"ה שם בסופו.

(54) סד"ה לעושה נפלאות גדולות תש"ד.

(55) תניא פל"ב.

תקיעת שופר היא בתפלת הבקר, שהוא זמן של חסד, כי המכוון הוא להמשיך גבורות הממותקות ברחמים ובחסד.

ואף שהשופר עצמו הוא גבורה, מאילו של יצחק¹¹, זהו בחינת יצחק כמו שהוא אחר העקדה, שנמתק בחסד של אברהם¹².

לכן מזכירים את אברהם דוקא, היינו שנמתק גבורות השופר בחסד של אברהם.

(ליקוטים ואגרות עמ' שנה)

נדיבי עמים — קאי על שלשת האבות, שהם חסד, גבורה ותפארת¹³.

וכתיב אחרי זה עם אלקי אברהם, חסד, כי חסד הוא הגדול שבכולם, יומא דאזיל עם כולהו יומין¹⁴, ועל ידו מתכנסים חג"ת יחד. כי פעולת החסד היא לקרב, ימין מקרבת¹⁵, ולחבר, כמים המחברים.

ועל דרך זה מצינו בקולות השופר, תשר"ת, שיש תקיעה, שכנגד אברהם, מלפניה ומלאחריה, ובאמצע שברים ותרועה, שכנגד יצחק ויעקב.

(תורת לוי יצחק עמ' תיד)

ובו תנשא מלכותך, ויכון בחסד כסאך¹⁶

מלכות — קו השמאל.

חסד — קו הימין.

ומקדימים קו השמאל, כי בראש השנה מדתו של יצחק, גבורה, היא העיקר.

(ליקוטים ואגרות עמ' ר)

נוסח התפלה - תפילת ראש השנה

למנצח לבני קרח מזמור¹

השופר הוא מאילו של יצחק², שמדתו גבורה, וקולו מטיל חרדה³, גבורה.

לכן תקיעת שופר היא הרמת קול, כי עבודת הלויים, גבורה, היא זמרה והרמת קול⁴, מה שאין כן עבודת הכהנים, חסד, היא בקול דממה דקה. ואומרים לפני תקיעת שופר למנצח לבני קרח, שהיו לויים, בחינת גבורה.

וחנה נפקדה בשמואל בראש השנה⁵, ושמואל היה לוי, מבני קרח.

(ליקוטים ואגרות עמ' רפ)

נדיבי עם נאספו עם אלקי אברהם⁶

מצינו שאברהם שייך לשופר, שקודם תקיעת שופר אומרים עם אלקי אברהם, וכן יעקב ויוסף, כמו שכתוב⁷ תקעו בחודש שופר. . משפט לאלקי יעקב, עדות ביהוסף שמו. מה שאין כן יצחק, לא מצינו.

טעם הדבר הוא, כי בראש השנה הוא בנין המלכות, מדתו של דוד המלך. והרי מהות המלכות היא מיצחק, גבורה, והמשכת חיים וחסד למלכות היא מאברהם יעקב ויוסף, כמאמר רז"ל⁸ שדוד קיבל ה' שנים מאברהם, כ"ח שנים מיעקב ול"ז שנים מיוסף. והיינו מה שנולדו אברהם ויעקב בתשרי⁹, ויוסף יצא מבית האסורים בראש השנה¹⁰.

אברהם יעקב יוסף — גימטריא שופ"ר.

(ליקוטים ואגרות עמ' רלד, הערות לזהר א עמ' קפ)

(1) תהלים מז, א. — סדר תקיעת שופר.

(2) ראש השנה טז, א.

(3) עמוס ג, ו.

(4) תניא פ"ג.

(5) ראש השנה י, ב.

(6) תהלים מז, י. — סדר תקיעת שופר.

(7) תהלים פא, ד-ה.

(8) זח"א קסח, א.

(9) ראש השנה יא, א (לדעת רבי אליעזר).

(10) שם י, ב.

(11) שם טז, א.

(12) ראה לקוטי תורה להאריז"ל פרשת וירא. ביאור ענין המתקת הגבורות על ידי עקדה בעבודת האדם — ראה תורת מנחם תפארת לוי יצחק ויקרא עמ' צז.

(13) זח"ג כו, א.

(14) ראה זח"ג קג, ב. קצא, ב.

(15) סוטה מז, א.

(16) תפלת מוסף של ימים נוראים.

♦ יום ראשון י"א תשרי ♦

**לג (א) וזאת הברכה אשר
ברך משה איש האלהים את
בני ישראל לפני מותו:**

א וְזֶאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר
מֹשֶׁה וְבָנָי דָּוָד יְתַּנְּנוּ
יִשְׂרָאֵל קֹדֶם מוֹתוֹ:

רש"י וזאת הברכה • לפני מותו. (ספרי) סמוך למיתתו שאם לא
עקשו, אימתי? • אור החיים

**(ב) ויאמר יהוה מסיני בא וזרח
משעיר למו הופיע מתר פארן
ואתה מרבבת קדש מימיו
אש דת למו:**

ב ואמר יי מסיני אתגלי
וזהור יקרה משעיר
אתחזי לנא אתגלי
בברכתה מטורא דפארן
ועמה רבבת קדישין כתב
מינה מגו אשתא אורייתא
יהב לנא:

אור החיים על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

ויצחק ליעקב ויעקב לבניו וכלן נתקבצו
לראש ישראל, לזה כשבא משה לברך ישראל
דקדק בדבריו כי ברכתו היא תוספת על
הראשונים, על דרך שפרשו ז"ל (ספרי) בפסוק
(דברים א' י"א) ה' אלהי אבותיכם יס' וגו'
ויברך אתכם וגו', שהפנה זו היא משלי
ויברך אתכם וגו', הרי שמקפיד לדקדק אשר
הוא מוסיף לברך, וכמו כן העיד כאן כי
ברכתו היא תוספת על ברכות הראשונים,
והוא מה שרמז בפאמר וזאת, ואומרו הברכה
בה"א מעידה התורה שהיא המעלה והמשפחת
יותר מכלן, וגמר הכתוב לומר הדברים שבהם
תתעלה על כל ברך:

הא' אשר ברך משה וידוע הוא מעלתו כמו
שאמר אלהי עולם בהוכיחו אהרן ומרים
(ספרי פ' בהעלותך) וישם פרשתיו:

ב' איש האלהים וצא ולמד מה עצמו רז"ל
(מדרש פנחמא) לדרש בתבה זו עד שהגיעו
לומר שהוא על דרך אומרו (רות א') איש נעמי,
והפנה שמשה היה גזר וד' מקים והבן, וענן
מה שגפרש בסיעתא דשמיא בסמוך:

ג' את בני ישראל שהם כלי מוכן לקבל הברכות
מה שלא היה עד עתה, וצא ולמד שלא
שרתה שכינה בכללותם אלא על בני ישראל
כי נתקבצו כחות הקדושה שהם במספר ס'
רבוא, ואומרו את בני ישראל ולא הספיק
לומר בני, אולי שנתכונן לצרף עממה הנעלמה
מעניי כל חי שהיא השכינה שהיא עם ישראל
אפלו בצורה דתית (תהלים צ"א) עמו אנכי
בצרה, וידיעת ההפכים שוה, שנתכונן משה
שהוא השושבין לברכה עממה:

ד' לפני מותו כי הגם שגדול ערך משה תוסף
רוחו וכחו בעת אשר יגיע העת אשר יאסף
אל עמיו, ולצד הדי' טעמים הגדילה ה' ויחיה
למעלה מפלם באומרו וזאת הברכה:

רש"י ויאמר ה' מסיני בא • (שם) פתח תחלה בשבח של מקום,
ואחר כך פתח בצרכיהם של ישראל, ובשבח שפתח בו יש בו
הזכרת זכות לישראל. וכל זה דרך רצוי הוא, כלומר כדאי הם אלו
שתחול עליהם ברכה. מסיני בא • יצא לקראתם כשבאו להתיצב
בתחתית ההר, כהתן היוצא להקביל פני פלה, שגאמר: (שמות יט)
"לקראת האלהים", למדנו שיצא כנגדם. וזרח משעיר למו • (ספרי)
שפתח לבני עשו שינקלו את התורה, ולא רצו. הופיע • להם.
מהר פארן • שהלך שם ופתח לבני ישמעאל שיקבילוה, ולא רצו.
ואתה • לישראל (שם). מרבבת קדש • ועמו מקצת רבבות מלאכי
קדש ולא כלם, ולא רבם, ולא כדרך בשר ודם שמרצה כל כבוד
עשור ותפארתו ביום חפתו. אש דת • שהיתה כתובה מאז לפניו

עוד ירמו באומרו וזאת על דרך אומרו ז"ל
(לקיטא כאן) שלא זכה משה שיקרא איש
האלהים עד שברך את ישראל, והוא מה
שהעיר באומרו וזאת פרוש מלבד כל אשר
פעל ועשה מהישר כשהוסיף זאת הברכה
אשר ברך משה את בני ישראל בזה נקרא
איש האלהים:

איש האלהים. יתבאר הכתוב על דרך אומרו
ז"ל (ערכין י"ז) וז"ל אם יבוא הקדוש
ברוך הוא לישיב בדיון עם אברהם יצחק ויעקב
אינם יכולים לעמד בפניו ע"כ, הא למדת כי
מה שמועילים הצדיקים במעשיהם
ובתעצמותם בעולם הזה אינו אלא לזכות
מפני הרחמים אבל בדיון לא, וכמאמר דוד
(תהלים קמ"ג) ואל תבוא במשפט את עבדך כי
לא יצדק לפניך כל חי פרוש כל צדיק שיקרא
חי, וכאן הודיע הכתוב כי צדיק זה נתעצם
ופעל הטוב אפלו בצרף בחינת הדין הרמוז
באלהים, והוא אומרו איש האלהים ואם יבוא
ה' לעמד עמו בדיון יוכל כי הפליא לעשות
הטוב והישר:

עוד נתכונן במאמר זה להעיד עליו כי כל
התעצמו במדות הטובות הודיעות לו לא
היו אלא לצד יראתו מאלהיו לא שהיה טבעו
מסייעו אל הדבר, כאומרו ז"ל (יומא כ"ב)
שאוול באחת ולא עלתה לו ודוד כו' כי שאול
היה מטבעו מזוג ולא היה חס ומהיר לטעות
ולזה באחת ששגג יצתה ממנו המלוכה לפי
טבעו משרים בני עליון שאם היה כטבעו
של דוד אדמוני היה עושה כדוד עשר ידות,
והן האיש משה יש מקום לחשב שהיה ענו
מטבעו והיה בכלל מטבעו, ולזה העידה
התורה עליו שכל התעצמותו ותגברתו הרמוז
בתבת איש היה לצד האלהים היה ירא, והוא
אומרו איש האלהים:

א וזאת הברכה. צריך לדעת אומרו וזאת
בתוספת וא"ו בתחלת ענין, עוד צריך
לדעת לאיזה ענין נאמר כל הכתוב אם להודיע
המקור והמתברך הלא נפרים הם הדברים
בלא פסוק זה אם היה מתחיל בפסוק ויאמר
וגו', ואם להודיע כי זה היה לפני מותו סמוך
למיתתו מוכנים הם הדברים ממה שלפניו
ולאחריו שסמוך למיתתו היו הדברים. ומה
גם כי מה צריך יש בהודעת הזמן:

ונראה שנתכונן הכתוב לשבח איש האלהים מה
גדלו מעשיו, הנה בפרשה הקודמת לזה
סמוך למאמר וזאת הברכה מלפניה אמר הכתוב
החלט הגזירה על משה למות באומרו עלה אל
הר העברים וגו' ומת וגו' על אשר וגו', ואם
כן יאמר האומר כי זה משה האיש טיבא היה
בלבו על מיתתו אשר היה לה סבה עם בני
ישראל אחר שרץ אחריהם כסוס (מדרש פנחמא)
גרמו לו מיתה בחוץ לארץ ומנעוהו מעבר
לארץ אשר נכספה וגם כלתה נפשו לה, וטבע
אנוש ירחיק הסוכב רע, והגם שידע הוא
הצדיק לסכלן אחר הכוללת, זה יועיל שלא
לשנא אותם, אבל קרבת הלב היא נמנעת על
כל פנים, לזה בא דבר ה' בתורתו והעיד על
הצדיק ואמר כי מלבד שלא שנא אותם ולא
הרחיקם מלבו עוד לו זאת הברכה וגו' ולזה
אמר וזאת בתוספת וא"ו להעיר גדר הקודם
שיתוכב מהמאמר הסמוך והבן, וגמר אמר
לפני מותו פרוש סמוך למיתתו, להעיד עוד
על הפלגת צדקותו, והגם דומן ההרגש שהוא
פרכ הנסיעה שהדבר יתיב לשנא אף על פי
כן ברך אותם, והעיד הכתוב על הברכה
היוותה מעלה ושלמה בכל לבו במה שכתב
וא"ו בתחלת תבה להעיר על מה רב גדלה:
עוד ירצה באומרו וזאת וגו' להיות שקדמו
ברכות אחרים אברהם ברוך את יצחק

והם תכו לרגלך • והם ראויים לך, שהרי תפנו עצמן לתוך תחתית הדר לרגלך, בסיני. תכו לשון פעלו, התפנו לתוך מרגלותיך. ישא מדברתיך • נשאו עליהם על תורתך. מדברתיך • המ"ם בו קרוב לסיוד, כמו: (במדבר ז) "וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִי", (יחזקאל ב) "וַיִּשְׁמַע אֶת מִדְּבַר אֱלֹהִי", כמו 'מתדבר אלי', אף זה 'מדברתיך', מה שהיית מדבר להשמיעני לאמור להם. טיש פורפוליר"ש בלע"ז (ציינע אונטעררעדונגען). וּנְאֻנְקְלוּס תרגם שהיו נוקעים על פי דברך, והמ"ם בו שמוש, משמשת לשון מן. דבר אחר: "אף חבב עמי", אף בשעת חבתן של האמות שהראית להם פנים שוחקות, ומסרת את ישראל בידם. כל-קדשיו בידך • כל צדיקהם וטוביהם דבקו בך ולא משו מאחריך, ואתה שומרים. והם תכו לרגלך • והם מתמצעים ומתפנסים לתחת צלך. ישא מדברתיך • מקבליים גזרותיך ודתותיך בשמחה, ואלה דבריהם. אור החיים

באש שחורה על גבי אש לבנה, נתן להם בלוחות כתב יד מינו. דבר אחר: "אש דת", כתרגומו, שנתנה להם מתוך האש. אור החיים

(ג) אף חבב עמים כל-קדשיו בידך והם תכו לרגלך ישא מדברתיך:

נטלין על מימך:

כ"י • אף חבב עמים • גם חבה יתרה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי 'עם', שהרי בגמין לבדו היה עתיד להולד קשאמר הקדוש ברוך הוא, ליעקב: (בראשית לה) "גוי וקהל גוים יהיה ממך". כל-קדשיו בידך • נפשות הצדיקים גנוזות אתו, כענין שצאמר: (ש"א כה) "והיתה נפש אדני צרויה בצרור החיים את ה' אלהיך".

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

והוא מאמר הכתוב ה' פרוש כללות השכינה מסיני בא להקביל ישראל, ובצאת השכינה להקביל עם נבחר עם יציאתה יצאו ב' אורות ובאו אחד דרך הר שעיר ואחד דרך הר פארן לישראל שעברו דרך שם לסבה ידועה, ולזה הקדים מסיני בא שהיא ביאת כללות השכינה ואחר כך הודיע חלקי אותה שכאן דרך מקומות הלז, ודבק לומר ירח והופיע להעיר שלא הלך דרך שם אלא זריחה אחת והופעה אחת ממנו, ולשון הופעה אמר על חלק מועט מהקדשה בדרך אומרים ז"ל (מכות כ"ג): הופיעה רוח הקדש במדרשו, שהוא גדר קטן שבבחינת השקצות אור השכינה, ויחס לבני שעיר גדר גדול מגדר של ישמעאל כפי מדרגתו כי הוא למעלה מישמעאל:

ובנה נחשבו כל הדקדוקים, גם מה שהקדים זכרון סיני לביאה ובשעיר ובפארן הקדים לזריחה והופעה כי במקום זכרון ה' הוא מאמר הופיע ונרח ונהב, והפנה בכל המאמר להעיר מעלתם להרבות בכפרתם כי ראויים הם לברכה, וזה מדרך הרוצה לברך בכל לבו לעורר הדברים להליכיהם חלב לברך בכל לבו, וכן תמצא ששש חזק בשרצה לברך יעקב הנה מקרבו אליו ואמר לו (תולדות כ"ז כ"ח) גשה נא וישק לי בני, וזה מדברים המעוררים: ועין מה שפרשתי בפרשת ויחי בפסוק (מ"ח ח) מי אלה בא' מן הדרכים, ובמנו כן האדון משה בחר לו לעורר אהבת לבו אליהם ממה שה' אהבם והעלה אותם, ונפשו הקדושה תתלהב לאהב אהובי עליון, וזה אחד משלמות אהבתו בהקדוש ברוך הוא: ואתה מרבכת קדש, הראשונים (רש"י בשם ספר) אמרו שנתפנו לומר שהביא עמו חלק מרבבות ולא כל ולא רב להודיע ענוותו יתברך, ולדבריהם יפרשו תבת ואתה במקום והביא, ואין זה פשט התבה, ואם יפרשו ואתה הוא ובא, אין מפרש אם הביא אפלו

עוד ירמו על זה הדרך איש המיוחד לאלהים שלא גם ולא יקום כמותו, ונתפנו הכתוב בפסיכיות את בני ישראל למאמר איש האלהים להגיד שמדרגה זו השיגה עם בני ישראל באמצעות מה שטרח בהם ומה שסבל מהם והמספעה באמצעות הנהגתו הטובה עמם השיג מדרגה זו לקרא איש האלהים:

(ב) ויאמר ה' מסיני בא וגו'. וז"ל אמרו (ספרי) יצא לקראת ישראל מסיני, ונרח משעיר שפתח לבני עשו לתן להם התורה, הופיע מהר פארן שחלף גם בן לישמעאל, וקשה למה התחיל במאמר שהוא מסיני בא שנה היה אחר שפתח לשעיר ולפארן ולא קבלו ויצא לקראת ישראל כשרצה לתנה להם, עוד צריך לדעת למה שנה לדבר בג' לשונות בא נרח הופיע והנה לו לכללם יחד על זה הדרך מסיני בא ומשעיר ומפארן, עוד למה בסיני הקדים זכרון המקום ואחר כך מה שהנה ממנו ובפארן ושעיר הקדים הבא ואחר כך המקום:

אכן יתבאר הענין בהעיר אומרים ז"ל למה לא זכו האבות ובפרט יעקב שהיתה משתו שלמה לתת להם ה' תורתו, ואמרו (בראשית רבה פרשה ע"ד) שהטעם הוא לפי שאין שכינה שורה על פחות מס' רבוא, ונתנית התורה צריכה היתה השקצות שכינה, כמו שכן מצינו (שמות י"ט כ') ויברך ה' על הר סיני, והנה יאמר האומר הלא מצינו שאפלו שנים שיושבים ועוסקים בתורה אמרו במשנה (אבות פ"א א') שכינה שרונה ביניהם, לזה אמרו קדמונינו יודעי דעת כי מה שאנו אומרים שצריך ס' רבוא הוא על השקצות כללות השכינה, ומה שזוכים עשרה שיושבים ועוסקים בתורה או שנים הוא על אות א' שמאיר ממנה המופיע במי שיתעורר להדבק בקדשה כל אחד כפי כחו, ואין דומה האנה ב' לג' וג' לד', אבל כללות השכינה אינה שורה אלא על ס' רבוא מיישראל:

קצתם, ואולי שסוברים שהקצת המקצת אין הכתוב צריך לאמרו, ומה שלמדנו מן הכתוב הוא שלא הביא עמו הרבבות קדש והניחם שם:

וחיו מדרבם נראה שהפנה הוא להעיר מעלתם של ישראל, כי הניח ה' צבא מעלה רבבות קדש ובא אצל ישראל, ופרוש ואתה בא בהקלט מהם וצפה במקומם עמו ונחלתו, וכן היה ששם בסיני צנה לישראל (שמות כ"ח ח) וצשו לי מקדש ושכנתי בתוכם וצוב עליונים, ותמצא בספר הזהר (תריצה ק"ב): כמה נטעצרו צבא השמים כשקבע ה' דירת שכינתו בפתחתונים אשר בחר לו:

מימינו אש דת למו. פרוש טעם שבחר ה' לשכן שמה בפתחתונים ואתה מן רבבות קדש לפי שמימינו אש דת למו, והוא על דרך מה שאמרו ז"ל (ש"מ פל"ג) בפסוק ויחזקו לי תרומה מושל למלך שהשיא בתו כו' אמר המלך קחו גם אותי עמה, והוא הטעם שנתן כאן לואתה מרבבת משעם מימינו אש דת למו פרוש לישראל, ואמרו אש דת ולא אמר דת אש, להסמיק תבת אש לתבת מימינו להעיר שנתנה התורה מניין ומשמאל, והוא אמרו מימינו זה זמן, אש זה שמאל שהוא גבורה הרמוזה בבחינת האש משניהם דת למו, והוא סוד (רבי"ר פ"א) אש לבנה על גבי שחורה, והוא סוד קריאת התורה תושבה (אבות פ"ו) מצד הגבורה ונוחנות עז וממשלה (שם) מצד החסד:

(ג) אף חבב עמים וגו'. וז"ל אמרו (כ"ב ח.) אף שחבב ה' העמים והגלה ישראל ביניהם אף על פי כן כל קדושי בידך והם וגו' שאין על לומדי תורה מנדה בלו והלך, ונראה שזכרון הכתוב לתת טעם להליכתו לשעיר ולפארן שהוא לחרות בהם אף ה' ביום הדין כשיאמרו לא הודעתנו אותה, לזה קדם להם חסדה ואמר להם אותם רוצים לקבל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כט עמ' 230)

אחזניה ולא נעזבנה (רש"י לג, ד)

לכאורה, איך מתאים לשון אחזיה לגבי תורה, ומתאים יותר לשון שמיעה, למוד, שמירה וכדומה. ויש לומר, דהנה אחזניה אינו מלשון אחזיה ותפיסה, אלא מלשון אחזיה. דהנה המוכר

(ד) תורה צוה לנו משה ד אורייתא יתב לנא משה מורה יתבא לכנשת יעקב:

כש"י תורה • אשר צוה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אחזניה ולא נעזבנה.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

במקומו (שמות י"ט ה) כי מה שמאנו לקבל התורה עד שהצטרף להפך עליהם הנה היה על גזרת חכמים ודבריהם ותקנותיהם אשר רבו שעשו להזהיר ישראל ולהעמידם במקום המשפטר מלעבר על דברי ה', והוא אומר תבו לרגליך כדי שישא מדברתיך חלק מהדברות שלא רצו לקבל, כי על כללות התורה כתוב ישר (שמות כ"ד ז) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, אלא על חלק מהדברות שצוה עליהם לקבל תורת חכם על זה תבו לרגליך שהוא הר סיני שעמד ה' עליו ואותו כפה ה' עליהם כגיית:

או תתפרש מדברתיך לשון הנהגה פרוש תורות המנהיגים את ישראל שהם הם המחדשים תקנות וגזרות ונדרים וסגים, ויבמי כרדכי כשראו אשר יפליא צדיק עשות קבלו תורת חכם מקור חיים:

עוד ירצה אומר ישא מדברתיך על דרך אומרם ז"ל (שהש"ר עה"פ ישעיה) שכל דבור ודבור שהיה יוצא מפי הקדוש ברוך הוא היה מדבר עם כל איש ואיש מישראל ואמר לו אתה מקבלני עליך והוא אומר לו הנה נושקו כו' ועולה ומתעשר לראשו, והוא אומר והם תבו וגו' ישא כל אחד ואחד מהם מדברתיך על ראשו, ודקדק לומר מדברתיך ולא אמר דבורתיך לפי שהדברים עצמם היו מדברים להם ואומר לכל אחד אתה מקבלנו כו' באומר:

ואומר ישא לעתיד לפי שאחר מעשה העגל נקלפו מהם העטרות ההם שנשאו על ראשם שהם המדברים אותם והורידו עיניהם בהר חורב (שמות ל"א), וזכה בהם משה (שבת פ"ח). באומרם (תנ"ך ט"ו) וזה נוטל חלקו וחלק חברו בגן עדן, והוא סוד אומר (שמות ל"ג ח) והביטו אחרי משה שאמר ז"ל (פנחסין ק"ה) שחשדוהו באשת איש פרוש היא התורה המאוסה לישראל שנטל משה כל חלקם, לזה אמר ישא שעתידים לחזר להם לעתיד לבוא, ואמר עוד ר"ל (סדר ר') אשר בשם הא"י (ז"ל) שביים שבת חוזרים העטרות לראש ישראל ולא נשאר למשה אלא חלקו המגיע לו הוא ולזה שאנו אומרים ביום שבת ישמח משה במתנת חלקו פרוש ישמח הגם שאין לו אלא מתנת חלקו שפכו החזיר לישראל חלקם בתיים:

עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל (מכות כ"ד). אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו, וישכנו מאמר זה עם מאמר (מכילתא יתרו) שכל

התורה, ושעור הכתוב הוא על זה הדרך אף הוא מה שחובב עמים שהלך להזמין לתורה, ואומרם כל קדושי וגו' פרוש על דרך אומרם ז"ל (לקוט סוף פ' קדושים) בפסוק ואבדיל אתכם מן העמים אלו אמר ואבדיל את העמים מכך לא היתה תקומה לאמות ומאמר ואבדיל אתכם וגו' מכאן שאם יבואו מהעמים להתגבר הנה הם מקבלים באחד ישראל, והוא אומרם כל קדושי פרוש מעלה זו עונתה להם פרוש להתגבר שהכא להתקדש מהם בדרך פרוש הוא נכנס ומקבל תחת כנפיו:

או תהיה פונת הכתוב על זה הדרך אף חבב פרוש חבה אחת נשארה לעמים והוא שכל קדושי בדרך כמו שפרשתי, ואומרם והם פרוש עם ישראל שבהם הוא כל עקר המאמר יש להם הפרש להתגבר על קדושי של הבאים מן שאר הגוים, שישראל תבו לרגליך, פרוש באומרם ז"ל (שבת קמ"ו:) ישראל שעמדו על הר סיני פסקה ונתמם, וזה היה מצד מה שתבו פרוש נתמקרו על ידי כח הדבור המפלא ששמעו דברי האלהים, ואמר ז"ל (שבת פ"ח) שצאצא נשמתם כרמזו בפסוק (שה"ש ה') נפשי יצאה בדברי, ובה פסקה ונתמם, מה שאין פן הגרים שהגם שיתקבלו כאחד שטבי ישראל לא פסקה ונתמם מהם כדודע מדבריהם (וזה ח"ג י"ד)

וגמר אמר ישא מדברתיך פרוש לשון ממשלה, על דרך אומרם (תהלים מ"ו) ידבר עמים תחתינו, הפונה בזה שאין נותנים שום ממשלה על ישראל אלא למי שהוא מורה ישראל ולא ממשפחת הגרים, וכמו שדרשו ז"ל (קדושין ע"ו:) מפסוק (לעיל י"ו) שום תשים עליך מלך כל משימות שתשים עליך לא יהיו אלא מקרב אחיך, וצא ולמד מביריתא (סוטה מ"א) של אגריפס המלך כשרא בבית המקדש ולגו עיניו דמעות וכל הענין, והוא אומר ישא מדברתיך פרוש כל שהוא מורה עם בני ישראל הוא יכול להתרומם בגדלות שישנם על ישראל עמו, ואומר ישא לשון יחיד באומרם (פנחסין ח') דבר א' לדור ולא שני דברים:

עוד ירצה באומרם ישא מדברתיך שהוא טעם תבו, על דרך אומרם ז"ל (שבת פ"ח). שפכה ה' עליהם הנה כגיית לקבל התורה, ויבמי המן בשלו טענת מודא רבא וקומו מרזונם מה שיקבלו באנס, ופרשתי הדבר

עשרת הדברות נאמרו בדבור אחד, כי ה' אמר כלם בדבור אחד אבל בערך השומעים לא יכלו לקבל מהם אלא אנכי ולא יהיה לך שמעו אותם בגבורות בדבור אחד ויצוהו נשמתם באמצעותם, והוא אומרם תבו לרגליך ואפס כח עד שיצוהו נשמתם, השעם לשא מדברתיך פרוש חלק מהדברות המפלאים שהם אנכי ולא יהיה לך אבל השאר משה צוה אותם באומרם ז"ל (שם), והוא מה שגמר אמר תורה צוה לנו משה וגו', ותמצא שכל המצוות שצוה ה' בין מצוות עשה בין מצוות לא תעשה הם בפרטות תרי"ג מצוות, והמשכיל לתבת תורה ימצא בה מנין תרי"א עם ב' תרי"ג בפרטות ישא מדברתיך תרי"ג ונכון:

עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל במסכת מגילה (כ"ט). באותו מעשה שרצו המלאכים לדחותו לרב ששת מפניו שהוא מפני השכינה עד ששען ואמר רבוננו של עולם עלוב ושאנו עלוב מי נדחה מפני מי ואמר להם ה' שיקבחוהו, והוא אומר והם תבו פרוש וקשה בירידה עלובים ומעצבים ויבאים בטענה זו, ישא מעלי מדברתיך שהם מלאכים העומדים לשרת את פני ה' שהם הממונים על דבר כבוד שמו ולא יחדו מפניהם:

עוד ירצה על פי דבריהם ז"ל (ברכות ה'). ג' מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכלם לא נתנם אלא על ידי יסורין שהם תורה וכו', ואמר עוד (שם ס"ג) בפסוק (משלי ל') אם נבלתם בהתנשא שכל המנבל עצמו על דברי תורה סופו להיות מתעלה, והוא אומרם תבו לרגליך וצוהו עצמם בזה ישא פרוש יתעלה מצד דבורתיך, שהתורה היא המרוממת ומנשאת באומרם (משלי ח') בי מלכים ימלכו וגו':

עוד ירצה באומרם תבו וגו' ישא וגו', על פי דבריהם ז"ל (ר"ה כ"א) שאמרם בפסוק (תהלים ח') ותחסרהו מעט מאלהים, שמו"ט שצרי בינה נחסרו למשה בסיני ושער הנו הלא הוא כמסד את ה', והוא מה שפרשתי בפסוק (ישע' י"א) כי מלאה הארץ דעה את ה', פרוש הדעה שצוהו היא את ה' ולא מסרה למשה בהגלות משינתו יתן ה' הטוב ההוא, והוא אומרם תבו לרגליך פתק שפכו קבלו ועוד לעתיד ישא מדברתיך, ויחס אליו לשון נשיאות ומעלה שחלק ההוא עליון מאד, וכבר כתבנו מזה בארך במקומות אחרים:

וְזֹאת לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל-עֲמֹו תִּבְיֹאנֹו יִדְיוֹ רַב לֹא וְעֹזר מִצְרֵיו תִּהְיֶה:

וְזֹאת לַיהוּדָה • (מכות יא) סמוך יהודה לראובן, מפני ששניהם הודו על קלקול שבטם, שנאמר: (איוב טו) "אֲשֶׁר חֲכָמִים יַגִּידוּ וגו', לָהֶם לְבָדֶם וגו' ולא עבר זר בתוכם". (ב"ק צב) ועוד פירושו רבותינו שקל מ' שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות יהודה מתגלגלין בארון מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר: (בראשית מוד) "וְחִטָּאתִי לְאָבִי כָל הַיָּמִים", אָמַר מֹשֶׁה: 'מִי גֵרָם לְרֹאשׁוֹן שִׁינְדָה? הַיּוֹדֵה וכו'". שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה • תפלת דוד, ושלמה, ואסא מפני הכושים, והושפט מפני העמונים ונזקקו מפני סנחריב. וְאַל-עֲמֹו תִּבְיֹאנֹו • לשלום מפני המלחמה (ספרים אחרים: מן המלחמה). יִדְיוֹ רַב לֹא • יריבו ריבו וינקמו נקמתו. וְעֹזר מִצְרֵיו תִּהְיֶה • על והושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד: (דה"ב ח) "וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט, וְה' עֲזָרוֹ". דָּבָר אַחֵר: "שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה", (ספרי) כָּאֵן רָמָז בְּרַכָּה לְשִׁמְעוֹן מִתּוֹךְ בְּרֻכּוֹתַי שֶׁל יְהוּדָה. וְאֵף כִּשְׁחֲלֹקוֹ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נָטַל שְׁמֵעוֹן מִתּוֹךְ גּוֹרְלוֹ שֶׁל יְהוּדָה, שְׁנֵאמַר: (יהושע יט) "מִחֲבַל בְּנֵי יְהוּדָה נָחֳלַת בְּנֵי שְׁמֵעוֹן". (ומפני מה לא יחד לו ברכה בפני עצמו? שהיה בלבד עליו על מה שעשה בשטים, כך כתוב באגדת תהלים) [מזמור צ] • אור החיים

שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל-עֲמֹו תִּבְיֹאנֹו יִדְיוֹ רַב לֹא וְעֹזר מִצְרֵיו תִּהְיֶה: (בהר כה, י ואילך); מפנין שזו אחותו, היא קשורה אליו תמיד. ואף כאן: בני ישראל קשורים לתורה בכל מצב, אפילו כשנמסרים בידי האומות (אף חובב צמים), כי היא מורשה - ירושה ואחותה. אור החיים

וְיָחִי בִישְׁרֹון מֶלֶךְ הַיּוֹדֵה בִּישְׁרָאֵל מֶלֶךְ בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עַם יִחָד כְּשֶׁבִטִּיָּא דִּישְׁרָאֵל:

כ"י • ויהי • הקדוש ברוך הוא • בישרון מלך • תמיד על מלכותו עליהם. בהתאסף • בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם. ראשי • כמו (שמות ל) "כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ", ראוין אלו שאבדרכם. דבר אחר: "בהתאסף", בהתאספם יחד, באגדה אחת ושלום ביניהם הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם. אור החיים

וְיָחִי רָאוּבֵן וְאַלְיָמָת וְיָחִי וּמִתָּא תַנְיָנָא לֹא יָמוּת מִתָּיו מִסְפָּר:

כ"י • וחי ראובן • בעולם הזה. ואל-ימות • לעולם הבא, שלא יזכר לו מעשה בלחה. ויהי מתיו מספר • נמנין במנין שאר אחיו, דגמא היא זו, כענין שנאמר: (בראשית לה) "וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְחָה, וַיְהִי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עֶשְׂרִי", שלא יצא מן המנין. אור החיים

ראובן רבותינו ז"ל אָמַר (ספרי) שהתפלל על ראובן שיהיה לו חלק לעולם הבא, ואולי אפשר לומר שנתפנו על גדולי השבט שמתו בעצת קרח כאומרים ז"ל (במד"ר י"ח) כי מאתים וחמשים איש בלן היו ראשי סנהדרות ורבן משבט ראובן כאומרים ז"ל: וּלְפִי שֵׁשׁ מִקּוֹם לומר שצדק קרח אין להם חלק לעולם הבא, לזה התפלל ויחי ראובן פרוש שבטו, ויהגם שלא היו אלא ר"ן איש, להיוותם גדוליהם תפנה השבט כלו עליהם. או אפשר ששל ראובן עצמו הוא אומר אלא שהוא מהשעם עצמו כי כשיתקצצו ענפים של גדול השבט יגרע מצדיק שהוא ראובן עינו, לזה התפלל שיהיה לעולם הבא, וזה מסכים בסברת האומר (סנהדרין ק"ח) צדק קרח יש להם חלק לעולם הבא: ואומר ויהי מתיו מספר. התפלל עליהם שיהיו צדיקים לפי שנמקו השרשים במאדע גדוליהם כמעשה קרח כאומר בסמוך לזה התפלל ויהי מתיו מספר, פרוש על דבר אומרים ז"ל (שם כ"א) שְׁאָמַר חֲזָקִיָּה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רַבִּים אֲשֶׁר אֵת שִׁבְנָא וגו' וְהַשִּׁיב הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין מִנֵּן לְרָשָׁעִים, לזה אָמַר מֹשֶׁה בְּמִתְקַן לִשְׁוֹן מִתָּיו מִסְפָּר פְּרוּשׁ שֶׁלֹּא יְהִי צָדִיק עַל הַדָּבָר בְּסוֹד (שמואל ב' כ"ג) צָדִיק מוֹשֵׁל בְּיָרֵאת אֱלֹהִים: (ו שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה. פרוש לפי שיהיה

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ
אם יתקבצו ראשי עם וישאלו מלך אז הוא שיהיה מלך, והוא אומר בהתאסף ראשי עם וגו' אז הוא שיהיה מלך בישרון מלכד התורה, וכמו כן מצינו שהיה מנוי מלך על ישראל בסדר זה דכתיב בשמואל (א ח) וַיִּתְקַבְּצוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבִיאוּ אֶל שְׁמוּאֵל וגו' שִׁמָּה לָנוּ מֶלֶךְ לְשִׁפְטֵנוּ, והוא עצמו מאמר בהתאסף וגו' אָבֵל זִילַת זֶה תִּהְיֶה זֹאת הַתּוֹרָה לְבַד לְמִלְךָ עַל יִשְׂרָאֵל, והוא מאמר הנביא להם (שם י"ב) וְה' אֱלֹהֵיכֶם מִלְכְּכֶם שֶׁהִיא הַתּוֹרָה שֶׁכָּל שְׁמוֹ שֶׁל הַקֹּב"ה: ואולי כי לזה רָמַז בְּתִבַּת וְיָחִי שִׁינְדָה עַל הַצֵּדֵק, דְּכָתִיב שָׁם (ח) וַיִּרַע הַדָּבָר בְּעֵינֵי שְׁמוּאֵל כֹּאֲשֶׁר אָמַר תִּנָּה לָנוּ מֶלֶךְ לְשִׁפְטֵנוּ וְכָתִיב וַיֹּאמֶר ה' וגו' כִּי אֲנִי מֵאִסּוֹ מוֹמְלֵךְ עֲלֵיכֶם, וְעַל זֶה נִתְנַבֵּא מֹשֶׁה וַאֲמַר וְיָחִי: עוד רָמַז כִּי מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה מִתְקַנְמַת כְּשִׁינְדָה יִשְׂרָאֵל מִתְאַסְפִּים רָאשֵׁיהֶם יַחַד וְלֹא יְהִי בַד בְּבַד שִׁבְנָה יְהִי סִבָּה שִׁינְדָה יַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִשְׁיִשְׂרָאֵל בְּגִדָּר זֶה הַנֶּה הַנֶּם בְּרוּם גִּדָּר הַהֲצִלְחוֹת וּמַלְכוּתָם תִּהְיֶה בָּהֶן הַנֶּה שֶׁל קִיּוֹם, וְצֵא וְלָמַד כִּי מִיּוֹם שֶׁנִּחְלָקוּ הַלְבָבוֹת וְנִחְלָקוּ הַמַּלְכוּתִּים מִהַ עֲלֵמָה בְּיָדָם, וְזֹאת סִבָּת עֲגִלִּי וְרָבִעַם וְהַבָּאִים אַחֲרָיו, כִּי רֹאשׁ הָאָבִדָּן הוּא הַפְּרוּד, וְכִלִּי הַמִּתְחַדֵּק בְּרַכָּה הוּא הַשְּׁלוֹם וְיַחְוֵד הַלְבָבוֹת: (ו יְחִי רָאוּבֵן וגו' ויהי מתיו וגו'. אומר ויחי

ד) תורה צוה לנו משה וגו'. יש להעיר פה שזהו המדבר הזה לו לומר תורה צויתני לכם וגו', ואולי כי פסוק זה נסמך למה שלפניו על זה הדרך ישא עם ישראל מדברתיו בקול אחד כלם תורה צוה לנו משה וגו', וכן הם הדברים שכל ישראל יחדיו ישאו קולם בפתיחת התורה ואומרים תורה צוה לנו וגו' אנו מקבלים אותה מורשה קהלת וגו', ופרוש צוה לנו אפשר לפרשה לעז מלכות כאומרים ז"ל אין צו אלא מלכות שהמליכה עלינו שעל פיה יקום דבר, וגם המלך אשר ימליכו עליהם יהיה על פי התורה ואותה יכתב וישם לפניו כאומרו (לעיל י"ז י"ח) וְכָתַב לוֹ וגו', והוא מאמר הכתוב (משלי ח) בִּי מַלְכִּים יִמְלֹכוּ, וְלִמְעָלָה בַּפְּסוּק אֵף חֻבַּב פְּרָשְׁנוּ הַכְּתוּב בְּאֵפֶן אַחֵר עַל נִכּוֹן: (ה ויהי בישרון מלך בהתאסף וגו'. פרוש שהיה המלך בישרון צריך שתהיה בהתאסף ראשי עם יחד, כאומרים ז"ל (תוספתא סנהדרין פ"א) אֵין מִמְּנוּן מֶלֶךְ אֲלָא עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁל ע"א, והוא שנתפנו במאמר ראשי עם, ובאומרו יחד שבטי ישראל שצריך שיהיו צבור מרצים ממנו: עוד יתבאר לפי שאמר בסמוך כי התורה היא המלכות עלינו כאומרו (משלי ח) נְגִידִים אֲדָבָר, לזה גָּמַר אָמַר וְיָחִי בִישְׁרֹון מֶלֶךְ פְּרוּשׁ וְהִיכָּה מֶלֶךְ בִּישְׁרָאֵל זֶה יְהִי

♦ יום שני י"ב תשרי ♦

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ז' עמ' 39)

נאספּו אַלי כּל בּני לוי וצויתים להרוג . . וכן עשו (רש"י לג, ט)

רש"י כתב בפְּרַשְׁת תשא (לב, כט) שֶׁהַכֹּהֲנִים זָכוּ לְכַהֲנָה מִפְּנֵי שֶׁהֻעָנְשׁוּ אֶת עֹבְדֵי הָעֵגֶל וְלִכְאוּרָה, עַל פִּי זֶה הָרִי זֶה צָרִיד לֵהִיּוֹת בְּכָל שָׁבֵט לוי, לֹא דוֹקָא כְּהֻנִּים. וְרָאָה רש"י בַּמִּדְבָּר ג, יב (וְהַלֹּוִים, שְׂלֹא עָבְדוּ עֲבוּדַת אֱלִילִים, נִבְחָרוּ תַּחְתִּיָּהֶם) וְדָבָרִים י, ח (וּטְעִיתֶם בַּעֲגֵל, וּבְנֵי לוי לֹא טָעוּ), שֶׁפָּרַשׁ עַל הַלֹּוִים. אָבֵל בַּשְּׂנִיָּהֶם פָּרַשׁ הַטָּעַם דָּלֵא טָעוּ בַּעֲגֵל, וְלֹא שֶׁהִרְגוּ. וְאֵין כָּאֵין מְקוֹמוֹ. אור החיים

(י) וְיָרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֹקֵב וְתוֹרַתְךָ לִישְׂרָאֵל יִשְׁמוּ כְּמוֹרָה בְּאֶפְרָיִם וְכָלִיל עַל-מִזְבִּיחֶךָ: פֶּשֶׁרִין אֵלֶיךָ דִּילְפֹּון דִּינִיךָ לִיעֹקֵב וְאִתְּרִיךָ לִישְׂרָאֵל יִשְׁמוּ קִטְרֵת בּוֹסְמִין קִדְמָךָ וּגְמִיר לְרַעְוָא עַל מִדְבָּרְךָ:

רש"י יָרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ • רָאוּיִין אֵלֶיךָ לְכָרָה • וְכָלִיל • עוֹלָה.

(יא) בָּרַךְ יְהוָה חִילוֹ וּפַעַל יָדָיו תִּרְצָה מִחֵץ מִתְנַגֵּם קִמּוֹ וּמִשְׁנָאִיו מִן יְקוֹמוֹן: יֵאָבֶד בָּרַךְ יְיָ נִכְסוּהִי וְקִרְבִּי יְדוּהִי תִקְבֵּל בְּרַעְוָא תִּבְרַח דְּסִנְאוּהִי וְדִבְעָלִי דְכַבוּהִי דָלֵא יְקוֹמוֹן:

רש"י מִחֵץ מִתְנַגֵּם קִמּוֹ • מִחֵץ קִמּוֹ מִפֶּת מִתְנַגֵּם, פֶּעֱנֵן שְׂנֵאֲמֹר: (תהלים סט) "וּמִתְנַגֵּהֶם תִּמְיֵד הַמַּעֲד", וְעַל הַמַּעֲוִרִין עַל הַכְּהֻנָּה אָמַר כּוֹ. דָּבָר אַחֵר: רָאָה שֶׁעֲתִידִין חֲשִׁמוֹנָאִי וּבְנֵי הַלֵּהֶם עִם עֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְהַתְּפַלֵּל עֲלֵיהֶם, לִפִּי שֶׁהִיוּ מוֹעֲטִים: י"ב בְּנֵי חֲשִׁמוֹנָאִי וְאֶלְעָזָר כִּנְגֵד כְּמוֹ רַבּוּת. לָכֵן נֶאֱמַר: "בָּרַךְ ה' חִילוֹ וּפַעַל יָדָיו תִּרְצָה". וּמִשְׁנָאִיו מִן יְקוֹמוֹן • מִחֵץ קִמּוֹ וּמִשְׁנָאִיו מִהִיּוֹת לָהֶם תִּקְוָמוֹה. אור החיים

טל קוֹרָה כִּי וְזֶה לָךְ הָאוֹת הָאֵמֶר לְאֲבִי וּלְאִמּוֹ:

עוֹד יִרְצָה לִפִּי שֶׁצָּוָה (לְעִיל ט"ז י"ח) שֶׁפָּטִים וְגוֹ' לִשְׁכֻטֶיךָ, וְאָמַר ר"ל (ספרי) שֶׁצָּרִיד שֶׁיִּמְנָה דִּנְיָם לְכָל שָׁבֵט, לָזֶה אָמַר כִּי שָׁבֵט לוי לְעַד מִה שֶׁהוֹכְחָנוּ שְׂלֹא נִשְׂאוּ פָנִים לֹאֵל וְלֹאֵן וְלֹאֵן רְאוּיִים הֵם לְהִתְמַנּוֹת עַל כָּל שָׁבֵט יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אֹמְרוֹ יָרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֹקֵב בְּדָרְךָ כָּלֵל, כִּי אֵין לְחוּשׁ שֶׁיִּשְׂאוּ פָנִים לְשָׁבֵט יִתֵּר מִשְׁבֵּט וּלְהֵת:

(יא) וּמִשְׁנָאִיו מִן יְקוֹמוֹן. אֹמְרוֹ מִן יְקוֹמוֹן, לְדַבְּרֵיהֶם ז"ל (במד"ב פ"ד) שֶׁנִּתְבָּא עַל מַלְכוּת יוֹן שֶׁעֲתִידָה לִפְלַכ בְּיַד חֲשִׁמוֹנָאִי, לָזֶה אָמַר וּמִשְׁנָאִיו מִן יְקוֹמוֹן פְּרוּשׁ אֶפְסֵל מִן הַזֶּמֶן עֲצָמוֹ שֶׁתִּהְיֶה לָהֶם לְשׁוֹנָאִים קִימָה וְיִשְׂרָאֵל שְׁפִילִים בְּזִמָּן עֲצָמוֹ מִחֵץ מִתְנַגֵּם קִמּוֹ וְגוֹ', וְכֵן תִּהְיֶה, וְדָבָר זֶה הִיא הַזְלָחָה בְּגֵם וּפְלֵא:

(ח) וּלְלֹוִי אָמַר תִּמְיֵד וְאִתְּרִיךָ לֹאִישׁ חֲסִידֶיךָ אֲשֶׁר נָסִיתוּ בְּמִסָּה תִרְיָבָהוּ עַל-מִי מְרִיבָהוּ: ח וּלְלֹוִי אָמַר תִּמְיֵד וְאִתְּרִיךָ אֲלֵכֶשֶׁתָּא לְגַבְרָא דְאִשְׁתַּכַּח חֲסִידָא קִדְמָךָ דִּי נָסִיתוּהִי בְּנִסְתָּא וְהָוָה שְׁלִים בְּחִנְתוּהִי עַל מִי מְצִיתָא וְאִשְׁתַּכַּח מִהִימָן:

רש"י וּלְלֹוִי אָמַר • וְעַל לוי אָמַר. תִּמְיֵד וְאִתְּרִיךָ • כִּלְפֵי שְׂכִינָה הוּא מְדַבֵּר. אֲשֶׁר נָסִיתוּ בְּמִסָּה • שְׂלֹא נִתְלוֹנְנוּ עִם שְׂאֵר הַמְּלִיכִים. תִּרְיָבָהוּ וְגוֹ', כְּתִירוֹמּוֹ, דָּבָר אַחֵר: "תִּרְיָבָהוּ עַל מִי מְרִיבָה", נִסְתַּקְפֶּת לֹוֹ לְבָא בַּעֲלִילָה, אִם מִשָּׁה אָמַר: (במדבר כ) "שָׁמְעוּ נָא הַמֹּוֹרִים", אֲהִרָן וּמִרְיָם מָה עָשׂוּ? אור החיים

(ט) הָאֵמֶר לְאֲבִי וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִי וְאֶת-אֲחִיו לֹא הִפִּיר וְאֶת-בְּנֵי לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרֶתְךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ: ט דָּעַל אֲבִיָּהִי וְעַל אִמָּהִי לֹא רִחַם כִּד חֲבִיב מִן דִּינָא וְאִפִּי אַחוּהִי וּבְנִיָּהִי לֹא נָסִיב אֲרִי נָטְרוּ מִשְׁרַת מִימְרָךָ וְיִקְרָךָ לֹא אֲשִׁנּוּ:

רש"י הָאֵמֶר לְאֲבִי וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִי • כֶּשֶׁחֲטָאוּ בַּעֲגֵל וְאִמְרֶתִּי: (שמות לב) "מִי לֹה' אֵלִי", נֶאֱסָפוּ אֵלֵי כָל בְּנֵי לוי, וְצוּיָתִים לְהַרְגֵּ אֶת אֲבִי אִמּוֹ וְהוּא מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ אֶת אֲחִיו מֵאִמּוֹ, אוֹ אֶת בֶּן בִּתּוֹ, וְכֵן עָשׂוּ. וְאִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ אֲבִי מִמֶּשׁ, וְאֲחִיו מֵאֲבִי, וְכֵן בְּנֵי מִמֶּשׁ, שֶׁהָיוּ לוֹוִיִּים הֵם וּמִשְׁבֵּט לוי לֹא חָטָא אֶחָד מֵהֶם, שְׂנֵאֲמֹר: (שם) "כָּל בְּנֵי לוי". כִּי שָׁמְרוּ אִמְרֶתְךָ • לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אַחֲרִים. וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ • בְּרִית מִילָה, שְׂאוֹתֶם שְׁנוּלָדוּ בַּמִּדְבָּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹא מָלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִין וּמִלִּין אֶת בְּנֵיהֶם (סְפָרִים אַחֲרִים: אוֹתֶם שְׁנוּלָדוּ בַּמִּדְבָּר, שִׁישְׂרָאֵל לֹא מָלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִין).

אור החיים על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

יְחִטָּאִיתִי לְאֲבִי וְגוֹ':

(ח) וּלְלֹוִי אָמַר תִּמְיֵד וְגוֹ'. פְּרוּשׁ יִתְקַנֵּם בִּידוֹ דָּבָר זֶה וְלִזְרָעוֹ אֲחֵרִיו כְּהֻנָּת עוֹלָם: אֲשֶׁר נָסִיתוּ בְּמִסָּה. פְּרוּשׁ לִפִּי שֶׁיִּעֲקֹב אָמַר עַל לוי בְּשִׁתּוֹף עִם שְׁמֵעוֹן (בְּרִאשִׁית מ"ט ה') כָּלִי חֲסֵם וְגוֹ' אֲרוּר אָפֶם כִּי עָז וְגוֹ', לָזֶה אָמַר כִּי לוי נִתְּנָסָה שְׂאִינוֹ בַּעַל אֶף וְעַבְדָּה, שְׁנִתְּנָסָה בְּמִסָּה פְּרוּשׁ לֹא שְׁנִסָּהוּ ה' אֵלֹא שְׁרָאָה בּוֹ נִסְיוֹן שֶׁכָּל שָׁבֵט יִשְׂרָאֵל נִסּוּ ה' דְּכַתִּיב (שמות י"ז ד') עַל נִסּוֹתֶם אֶת ה', וְלֹא כֵן לוי, הֵא לְמִדָּת שֶׁשָּׁפַד רָגְלָם:

(ט) הָאֵמֶר וְגוֹ' יָרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ וְגוֹ'. יִתְבָּאָר עַל דָּרָךְ אֹמְרָם ז"ל (ב"ב ס"ו:) בְּמַעֲשֵׂה שְׂבָאוֹ לְדוֹן עַל אֵילָן שֶׁהָיָה מְזִיק לְדָרָךְ תְּרַבִּים וְכוֹ' וְאָמַר לָהֶם עַד לְמִתָּה וְכוֹ' וְשִׁלַּח וְקַץ וְכוֹ' ע"כ, וְהוּא אֹמְרוֹ הָאֵמֶר וְגוֹ' אֶדָם כְּנֶה רָאוּי לְהוֹרוֹת מִשְׁפָּט וְכוֹ' כִּי אֵין מְקוֹם לֹוִמֵר לוֹ

חָטָא בְּמַעֲשֵׂה תִמֵּר וְהַתְּנָדָה עַל חָטָאוֹ כְּאוֹמְרוֹ (בְּרִאשִׁית ל"ח כ"ו) צָדָקָה מִמֶּנִּי, בְּקֵשׁ מִשָּׁה שֶׁיִּקְבֵּל ה' קוֹלוֹ בְּהוֹדָאתוֹ. וְאָמַר עֲנֵן זֶה לֹוִמֵר אֲחֵרִיו וְאֵל עֲמוֹ תִּבְיָאָנוּ, פְּרוּשׁ לִפִּי מִה שֶׁכַּתְּבָנוּ בַּפִּסּוּק (וַיְחִי מ"ט ט') מִטְרָךְ בְּנֵי עֲלִית, כִּי בְּאִמְצָעוֹת מַעֲשֵׂה תִמֵּר הוֹצִיא טְרָף אֶדָם שְׂאֵל הַבְּלִיעַל, וְהוּא מִה שֶׁרָמּוּ כְּאוֹמְרוֹ יָדִיד פְּרוּשׁ כִּחַ מַעֲשִׂיו רַב לֹוֹ הַגְדִּיל וְקָנָה רַבְנוֹת בְּתוֹסָפֶת גִּדְרָא עֲלִיוֹן כְּמוֹ שֶׁהֶאֱרַכְנוּ שָׁם:

וְאוֹמְרוֹ וְעַזְרוּ מַצְרֵי תִהְיֶה. פְּרוּשׁ שֶׁהִגֵּם שֶׁהָרִוּחַ פָּרַץ וְזָרַח בִּלְכַם מַעֲשֵׂה תִמֵּר אֶף עַל פִּי כֵן עֲדִין לֹא הִיאִירָה מַלְכוּת בֵּית דָּוִד כִּי צָרִיבָה לְנִיצוּץ הַתְּנָשָׁה שֶׁעֲדִין בֵּין הָאִמּוֹת וְהִיא רוּחַ הַמּוֹאֲבָיָה, לָזֶה אָמַר וְעַזְרוּ מַצְרֵי תִהְיֶה לְשׁוֹן נִקְבָּה, גַּם עַזְרוּ יוֹרָה אֵל הַתְּנָקָה כְּאוֹמְרוֹ (בְּרִאשִׁית כ') אֶעֱשֶׂה לוֹ עַזְרוּ וְגוֹ', וְעֵינֵי מִה שֶׁפָּרַשְׁתִּי בַּפִּסּוּק (שָׁם מ"ג ט')

קדשים: 'אמרי נחתי ביה פורתא', משום דכתיב: "ובין כתפיו שכן", אין לך נאה בשור יותר מכתפיו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י עמ' 146)

אמרי, נחתי ביה פורתא (רש"י לג, יב)

בית המקדש אמור להאיר אור אלוקי לכל העולם, עד לחלקו הכי נמוך. לכן לא היה גבוה לגמרי מן העולם, כי אז היה נעלה מפדי שיוכל להאיר לכל העולם; אלא נחתי ביה פורתא, ואז הוא שייך וקרוב לעולם. והוא הדין ל'מקדש' הפרטי שבתוך כל יהודי: כשנפש האלקית שבו אינה בבחינת התנשאות והבדלה מנפשו הבחמית, גופו, וחלקו בעולם, אלא היא מתעסקת אתם ומתלבשת בהם, בכדי לבררם ולזככם – נעשים כלם משכן ומקדש להשראת השכינה. אור החיים

(יב) לבנימן אמר ידיר יהוה יושבן לבטח עליו חפף עליו כל-היום ובין כתפיו שכן: יב לבנימן אמר ידיר יהוה יושבן לבטח עליו חפף עליו כל-היום ובין כתפיו שכן: יב לבנימן אמר ידיר יהוה יושבן לבטח עליו חפף עליו כל-היום ובין כתפיו שכן:

כש"י לבנימן אמר • לפי שברכת לוי בעבודת הקרבנות ושל בנימין בבנין בית המקדש בחלקו, סמכן זה לזה, וסמך יוסף אחריו שאף הוא משכן שילה היה בנוי בחלקו, שנאמר: (שם עח) "וימאס באהל יוסף וגו'", ולפי שבית עולמים חביב משילה, לכה הקדים בנימין ליוסף. חפף עליו • מכסה אותו ומגן עליו. כל-היום • לעולם. משנבחרה וירושלים, לא שרתה שכינה במקום אחר. ובין כתפיו שכן • בגבה ארצו היה בית המקדש בנוי, אלא שנמוך כ"ג אמה מעין עיטם, ושם היה דעתו של דוד לבנותו, כדאיתא בשחיטת

♦ יום שלישי י"ג תשרי ♦

כש"י וממגד תבואת שמש • שהיתה ארצו פתוחה לחמה, וממקדת הפרות. גרש ירחים • יש פרות שהלכנה מבשלתן, ואלו הן: קשואין ודלועין. דבר אחר: "גרש ירחים", שהארץ מגרשת ומוציאה מחדש מחדש לחדש.

(טו) ומראש הררי-קדם וממגד גבעות עולם: טו ומראש טוריא בפירא ומשוב רמן דלא פסקן:

כש"י ומראש הררי-קדם • ומברכת מראשית בשול הפרות, שהנריה מקדימין לבפר בשול פרותיהם. דבר אחר: מגיד שקדמה בריאתו לשאר הרים. גבעות עולם • גבעות העושות פרות לעולם ואין פוסקות מעצר הגשמים.

(טז) וממגד ארץ ומלאה ורצון שכן סנה תבואתה לראש יוסף ולקדקד גזיר אחיו: טז ומשוב ארעא ומלאה רעי לה דשכנתה בשמיא ועל משה אתגלי באסנא ותמן כל אליו לרישא דיוסף ולגניא פרישא דאחיה:

כש"י ורצון שכן סנה • כמו שוכן סנה, ותהא ארצו מברכת מרצונו ונחת רוחו של הקדוש ברוך הוא הנגלה עלי תחלה בסנה. רצון • נחת רוח ופיס, וכן כל רצון שבמקרא. תבואתה • ברכה זו לראש יוסף. גזיר אחיו • שהפרש מאחיו במקירתו. אור החיים

(יג) וליוסף אמר מברכת יהוה ארצו ממגד שמים מפל ומתהום רבצת תחת: יג וליוסף אמר מברכת יהוה ארצו ממגד שמים מפל ומתהום רבצת תחת:

כש"י מברכת ה' ארצו • שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב פארצו של יוסף. ממגד • לשון עדנים ומתק. ומתהום • שהתהום עולה ומולחלח אותה מלמטה. אתה מוצא בכל השבטים ברכתו של משה, מעין ברכתו של יעקב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ בראשית תשכ"א – תורת מנחם התועדויות כט עמ' 131)

שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב פארצו של יוסף (רש"י לג, יג)

באחת הפעמים הנדירות שבבדוד קדושת מורי ורבי אדמו"ר דבר על עצמו, הוא אמר: ארצו של 'יוסף' מברכת בכל טוב. תנו ידכם ותסייעו לעבד אותה! בארץ יש הכל, וכאשר יעבדו אותה - היא תתן כל טוב. ויש להוסיף, שארץ זו מברכת הן ברוח, מגד שמים משל, והן בגשם, תהום רבצת תחת. אור החיים

(יד) וממגד תבואת שמש יועבד ממגדן ושללן מיבול שמשא ועבדא וממגד גרש ירחים: יד וממגד תבואת שמש יועבד ממגדן ושללן מיבול שמשא ועבדא וממגד גרש ירחים:

יב לבנימן אמר. פרוש תבת לבנימן הוא דברי משה, ותבת אמר הוא דברי הכתוב, שאם לא כן במה יוכן הדבר ששל בנימין הוא אמר, וכן ליוסף ולזבולן וגו', ואומר יושבן לבטח עליו פרוש מה ששם יושבן לבטח עליו, פרוש על היותו שכן של שוכן הבירה כי מי כבוא אחר המלך:

יג מברכת ה' ארצו. אולי לפי שעתידין לומר בגי יוסף ליהושע (יהושע י"ז) שצד להם

אור החיים על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

המקום להיותם עם רב, לזה ברח ארצם להתרחב, עוד לפי שיוסף זן ופרנס כל ישראל, ומצינו שהעלה ה' עליו בשביל זה קאלו ילדו דתתיב (תהלים ע"ז) בגי יעקב ויוסף סלה, ואמר ז"ל (סנהדרין י"ט): לפי שפרנסם נקראו על שמו, לזה ברח ברב טובת הארץ מדה כנגד מדה:

טז ורצון שכן סנה וגו'. פרוש שיתרצה בו ה' להיטיבו גם בזמן שישאל בצער

והוא סימן שכונת סנה, ואומר תבואתה לראש יוסף ולקדקד וגו' פרוש ששם האמור הוא כנגד ב' מדות טובות שנמצאו בו, א' שהגם שגלה וירד למצרים וכמה סבות הרשע הקיפוהו עמד בצדקתו כאמרו ז"ל (שם"י פ"א) בפסוק ויוסף היה במצרים הוא יוסף וכו', והוא מה שרמז באומרו לראש יוסף, וכנגד מה ששלם לאחיו טובה תחת רעה אמר גזיר אחיו שהזיריהו אחיו מן אהותם,

לכבש כמה מלכים. **הָדָר לוֹ** • נתן לו, שָׁנָאֹמֶר: (במדבר כז) "וְנָתַתָּה מוֹהָדָךְ עָלָיו". **וְקָרְנִי רֹאשׁ קֶרְנִי** • שור כחו קשה, ואין קרְנִי נאות, אֲבָל רֹאשׁ קֶרְנִי נאות ואין כחו קשה, נתן ליהושע כחו של שור, ויופי קרני ראש. **אֶפְסִי־אֶרֶץ** • שלשים ואחד מלכים, אֶפְשָׁר שָׁקֶלֶם מֶאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיָה? אֵלָּא אֵין לָךְ כָּל מֶלֶךְ וּשְׁלֹטוֹן, שְׁלֹא קָנָה לוֹ פְּלִטְרִין וְאֶחָזָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שִׁחְשׁוּבָה לְכֶלֶם הִיא, שָׁנָאֹמֶר: (וימיה א) "נַחֲלַת צְבִי צְבָאוֹת גּוֹיִם". **וְהֵם רַבְבוֹת אֶפְרַיִם** • אותם המנגחים הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאֶפְרַיִם. **וְהֵם אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה** • הם האֶלְפִים שֶׁהָרַג גִּדְעוֹן בְּמִדְיָן, שָׁנָאֹמֶר: (שופטים ח) "וַיִּזְבַּח וַיַּצְלֻמְנֵע בְּקֶרֶקֶר גּוֹ". **אור החיים**

(יז) **בְּכוֹר שׁוּרוֹ הָדָר לוֹ** • ירָבָא דְבִנְהִי זִין אֵלֶּה יִגְבִּינָן דְּאֶתְעִבִּידָא לֵה מְקַדֵּם תְּקַפָּא וְרוּמָא דִּילָה בְּגִבְרַתָּה עֲמִמָּא יִקְטֹל בְּחֵדָא עַד סִכְפִּי אֶרְעָא וְאִנּוּן רַבְנוּתָא דְּבֵית אֶפְרַיִם וְאִנּוּן אֶלְפִּיָּא דְּבֵית מְנַשֶּׁה:

כז"י • **בְּכוֹר שׁוּרוֹ** • יש בכור שהוא לשון גדלה ומלכות, שָׁנָאֹמֶר: (תהלים פט) "אֶף אֲנִי בְּכוֹר אֶתְגַּהֲוִי", נָכוֹ: (שמות ד) "בְּנִי בְּכוֹרִי יִשְׂרָאֵל". **בְּכוֹר** • מֶלֶךְ הַיּוֹצֵא מִמְּנוֹ, וְהוּא יְהוֹשֻׁעַ, שׁוּרוֹ • שִׁכְחוּ קֶשֶׁה כְּשׁוֹר

♦ יום רביעי י"ד תשרי ♦

(יט) **עַמִּים הִרְיָקְרָאוּ שָׁם יוֹבְחָו וּבְחִי־צֶדֶק פִּי שִׁפְעַ יָמִים יִיָּקוּ וּשְׁפָנִי מְמוּנִי חוֹל:**

כז"י • **עַמִּים** • של שבטי ישראל. **הִרְיָקְרָאוּ** • להר המוריה יִאֲסָפוּ. **כִּי שִׁפְעַ יָמִים יִיָּקוּ** • יששכר וזבולון, ויהא להם פנאי לעסוק בתורה. **וּשְׁפָנִי מְמוּנִי חוֹל** • (מגילה) פסוי ממוני חול: טרית, וחלזון וזכוכית לְבִנְיָה הַיּוֹצֵאִים מִן הַיָּם וּמִן הַחוֹל, וּבְחֶלְקוֹ שֶׁל יִשְׁשָׁכָר וּזְבֻלוֹן הִיָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּמִסְכַּת מְגִלָּה: (שופטים ה) "זְבֻלוֹן עִם חֶרֶף נָפְשׁוֹ לְמוֹת", מִשׁוּם דְּנִפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה, שֶׁהָיָה מִתְרַעַם זְבֻלוֹן עַל חֶלְקוֹ: לְאַחֵי נִתָּת שְׂדוֹת וְכִרְמִים וְכוּ'. **וּשְׁפָנִי** • לשון פסוי, כְּמוֹ שָׁנָאֹמֶר: (מ"א ז) "וַיִּסְפֹּן אֶת הַבֵּית", (שם ז) "וַיִּסְפֹּן בְּאֶרֶץ", וְתַרְגּוּמוֹ: "וַיִּמְטֵל בְּכִיּוֹרִי (סָפְרִים אַחֲרֵימִים: בְּכִסּוֹ) אֶרֶץ". דְּבַר אַחֵר: "עַמִּים הִרְיָקְרָאוּ", עַל יְדֵי פְרַקְמִטָּא שֶׁל זְבֻלוֹן, תַּגְרִי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בָּאִים אֶל אֶרֶצוֹ, וְהוּא עוֹמֵד עַל הַסֶּפֶר, וְהֵם אוֹמְרִים: הֲאֵיל וְנִצְטַעְרֵנוּ עַד כָּאן, גִּלְף

(יח) **וְלִזְבֻלוֹן אָמַר שְׁמַח זְבוּלוֹן בְּצִאתָךְ וַיִּשְׁשָׁכָר בְּאַהֲלִיךְ:**

כז"י • **וְלִזְבֻלוֹן אָמַר** • אֵלֹו חֲמִישֶׁה שְׁבָטִים שֶׁבִּרְךְ בְּאֶחָרוֹנָה: זְבוּלוֹן גָּד דָּן נִפְתָּלִי וְאָשֶׁר – כָּפַל שְׁמוֹתֵיהֶם לְחֻזָּקָם וּלְהַגְבִּיֵרם, לְפִי שֶׁהָיוּ חֲלָשִׁים שֶׁבְּכָל הַשְּׁבָטִים, הֵם הֵם שֶׁהוֹלִיךְ יוֹסֵף לְפָנֵי פְרָעֹה, שָׁנָאֹמֶר: (בראשית מז) "וּמִקְצֵה אֶחָיו לָקַח חֲמִישֶׁה אָנָּשִׁים", לְפִי שֶׁנִּרְאִים חֲלָשִׁים וְלֹא יָשִׁים אוֹתָם לוֹ שָׂרֵי מַלְחָמָתָם. **שְׁמַח זְבוּלוֹן בְּצִאתָךְ וַיִּשְׁשָׁכָר בְּאַהֲלִיךְ** • זְבֻלוֹן וַיִּשְׁשָׁכָר עָשׂוּ שְׁתַּפּוּת: "זְבוּלוֹן לְחוּף יָמִים יִשְׁכֵּן", וַיּוֹצֵא לְפָרְקַמִּטָּא בְּסִפְיוֹת וּמִשְׁתַּכֵּר וְנוֹתֵן לְתוֹף פִּי שֶׁל יִשְׁשָׁכָר, וְהֵם יוֹשְׁבִים וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. לְפִיכָךְ הַקָּדִים זְבֻלוֹן לִישְׁשָׁכָר, שֶׁתּוֹרָתוֹ שֶׁל יִשְׁשָׁכָר עַל יְדֵי זְבֻלוֹן הִתְהַלְּהָ. **שְׁמַח זְבוּלוֹן בְּצִאתָךְ** • הַצֵּלַח בְּצִאתָךְ לְסוֹחָרָה. **וַיִּשְׁשָׁכָר** • הַצֵּלַח בִּישִׁיבַת אֶהֱלִיךְ לְתוֹרָה, לִישֵׁב וּלְעַבֵּר שָׁנִים וּלְקַבֵּעַ חֲדָשִׁים, כְּמוֹ שָׁנָאֹמֶר: (דברים יב) "מִמִּבְּנֵי יִשְׁשָׁכָר יוֹדְעֵי בֵּינָה לַעֲתִים, רֹאשֵׁיָהֶם מֵאֲתִים", רֹאשֵׁי סִנְהֶדְרָאוֹת הָיוּ עוֹסְקִים בָּכָךְ, וְעַל פִּי קְבִיעַת עֲתִיהֶם וְעִבּוּרֵיהֶם. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

לסחורה, והטעם כִּדִּי שִׁתְקִיָּם: יִשְׁשָׁכָר בְּאַהֲלִיךְ: בְּאֶהֱלִיךְ:

עוד יִרְצֶה לְפִי שְׂאִין אֲנִים יוֹדֵעַ בִּיצִיאָתוֹ לְסוֹחָרָה אִם יִצְלִיחַ אִם לֹא עַד שִׁיחִיזוּ מִצְלָח, לָזֶה אָמַר לְזְבֻלוֹן שְׁמַח מֵעַתָּה יִצִּיאָתְךָ כִּי בְּיָדֵי שְׁתַּצְלִיחַ, וְהַטַּעַם כִּיֹּן שִׁישְׁשָׁכָר בְּאַהֲלִיךְ שְׁלִיחַ מִצְרָה אֶתָּה לְזוֹן לִמְדֵי תוֹרָה, וְכֵנָה אֶהֱלִי יִשְׁשָׁכָר לְזְבֻלוֹן כִּי הוּא הַבּוֹנֶה אֶהֱלִי:

או יִרְצֶה בְּאַהֲלִיךְ בְּנוֹי לִישְׁשָׁכָר, וְאָמַר לְשׁוֹן אֶהֱלִי, לְכִי סְבוֹת, אֶחָד שְׂאִין עוֹשִׂין עָקֵר בְּעוֹלָם אֵלָּא יִשְׁכַּח עֲרָא יִעָקֵר דִּירְתָּם הוּא בֵּית עוֹלָמִים, בִּי בְנוֹי לְמֵאֲהִיל עֲלִיָּהֶם שֶׁהִיא הַשְּׂכִינָה שֶׁנִּקְרָאת אֶהֱלִי, הֵגֶם שְׁעוֹסְקִים בְּסוֹחָרָה עֲלִיָּהֶם נֶאֱמַר (תהלים פ"ה) צֶדֶק לְפָנֵי יִתְלַף וְגו':

הַבָּא מֵאֶפְרַיִם שֶׁהָיָה שְׁמֵעוּ בְּכָל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר גָּדְלוֹ ה' וְהִרְיָם מִצְלָתוֹ בְּקֶרְנֵי רֹאשׁ, **בָּהֶם עַמִּים יִנְגַּח וְגו'** כִּי כְּשִׁמְעַם מֶלֶכִּי הָאֶמּוּרִי אֶת אֲשֶׁר הָיָה ה' עִמּוֹ לֹא קָמָה עוֹד רוּחַ בָּהֶם מִפְּנֵי, וְחִזּוֹר וּפָרַשׁ מִשָּׁה דְּבָרָיו כִּי ב' הַבְּרִכוֹת שֶׁאָמַר הֵם כְּנֶגֶד ב' הַשְּׁבָטִים, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְהֵם רַבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה, וְהֵגֶם שֶׁבְּבִרְכָּה הַקָּדִים לִמְרַם בְּכוֹר שׁוּרוֹ שֶׁהוּא כְּנֶגֶד מְנַשֶּׁה, לְפִי שֶׁבְּרִכְתּוֹ קִטְנָה מִבְּרַת אֶפְרַיִם הַתַּחֲתִיל בְּמוֹעֵט לְהוֹסִיף וּלְעֻלּוֹת בְּבִרְכָּה, וְכִשְׁהוֹסִיף הַקָּדִים בְּרַת אֶפְרַיִם כִּפִּי גִדְלָתָם שֶׁגִּדְלַת יְהוֹשֻׁעַ גִּדְלָה מִגְדַּלַת גִּדְעוֹן:

(יח) שְׁמַח זְבוּלוֹן וְגו'. הֵגֶם שֶׁבְּעֻנְיָ עוֹלָם הָיָה בְּכָלֵלוֹת אֵין לְשִׁמְחָה בָּהֶם דְּקָתִיב (קהלת ב') וְלִשְׁמִיחָה מִה זֶה עֲשֵׂה. אָמַר הַנְּבִיא זְבֻלוֹן יִשְׁנֵנו בְּשִׁמְחָה הֵגֶם בִּיצִיאָתוֹ מִבֵּית הַמֶּדְרָשׁ

כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ ז"ל (מדר"פ י' ו'ש"ב) בְּפִסְקוֹ נִסְעוּ מִזֶּה, וְאֵף עַל פִּי כֵן וְכִלְכַּל יוֹסֵף וְגו' (בְּרֵאשִׁית מ"ז י"ב):

(יז) **בְּכוֹר שׁוּרוֹ וְגו'** • כָּאֵן בִּרְךְ ב' גְּדוֹלִים הַיּוֹצֵאִים מִיּוֹסֵף, וְאָמַר כְּנֶגֶד מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר, בְּכוֹר שׁוּרוֹ הָדָר לוֹ רְמֵז לְגִדְעוֹן, וְכֵנָה לוֹ אֶת הַשּׁוּר רְמֵז לְמֵה שֶׁאָמַר מֶלֶאךְ ה' לְגִדְעוֹן (שופטים ו) קַח אֶת פֶּר הַשּׁוּר אֲשֶׁר לְאֶבֶדֶד וְגו' וְלִקְחָתָא אֶת הַפֶּר הַשְּׂנִי וְהַעֲלִיתָ עוֹלָה וְגו', וְאָמַר הָדָר לוֹ בְּאֶמּוּרֵי שָׁם (שם ד) וַיֹּאמֶר ה' אֵל גִּדְעוֹן רַב הָעָם אֲשֶׁר אֶתָּה מִתְחִי אֶת מִדְּנִי בְּיָדִים פָּן יִתְפָּאֵר עָלֶי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יְדִי הוֹשִׁיעָה לִי, וְהוּא הַפָּאֵר הוּא הָהָדָר הָאֶמּוּר כָּאֵן שֶׁלֹּא עָלֵי מִיִּשְׂרָאֵל אֵלָּא אֲנָשִׁים מוֹעֲטִים וּבִנְיָה תַּהֲרִי: הַתְּשׁוּעָה הָדָר לְמוֹשִׁיעַ, וְהוּא אוֹמְרוֹ הָדָר לוֹ: וְאָמַר וּקְרָנִי רֹאשׁ קֶרְנִי הוּא כְּנֶגֶד יְהוֹשֻׁעַ

(כא) וַיֵּרָא רְאשִׁית לֹא כִּי־שָׁם כא ואֶת־קֶבֶל דִּילָה אַרְי תִּמְן בַּצִּחְסָנְתָּה מִשֶּׁה סִפְרָא רִבָּא דִּישְׂרָאֵל קִבְרִי וְהוּא נִפְק וְעַל בְּרִישׁ עֲמָא זְכוּן קָדָם יְיָ עֲבַד וְדִינֵהוּי עִם יִשְׂרָאֵל:

כ"ט"ו וַיֵּרָא רְאשִׁית לוֹ • רָאָה לִיתֵן לוֹ חֶלֶק בְּאַרְצָן סִיחוּן וְעוֹג, שְׁהִיא רְאשִׁית כְּבוֹשׁ הָאָרֶץ. • כִּי־שָׁם חֶלְקָת מַחֲקָה • כִּי יָדַע אֲשֶׁר שָׁם בְּנִחְלָתוֹ חֶלְקָת שְׂדֵה קְבוּרַת מַחֲקָה, וְהוּא מִשֶּׁה • סִפּוֹן • אוֹתָהּ חֶלְקָה סִפּוֹנָה וְטִמּוֹנָה מִכָּל בְּרִיָּה, שְׁנָאֲמֹר: (לִקְמֹן לֹד) "וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ". • וַיֵּתֵא • גָּד • רְאשִׁי עִם • הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לִפְנֵי הַחֲלוּץ בְּכַבוֹשׁ הָאָרֶץ, לִפִּי שְׁהִיו גְּבוּרִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (בַּמִּדְבָּר לֵב) "חֲלוּצִים תַּעֲבֹרוּ לִפְנֵי אַחֲכֵם וְגו'". • צִדְקָת ה' עֲשֵׂה • שְׁהֲאֲמִינוּ דְּבִרְיָהֶם וְשִׁמְרוּ הַבְּטָחָתָם לַעֲבֹד אֶת הַיְיָ, עַד שֶׁכִּבְּשׁוּ וְחִלְקוּ. דְּבַר אַחֵר: "וַיֵּתֵא", מִשֶּׁה. "רְאשִׁי עִם". • צִדְקָת ה' עֲשֵׂה • עַל מִשֶּׁה אֲמֹר • אֹר חַיִּים

עַד יְרוּשָׁלַיִם, וְנִרְאָה מֵה יִרְאָתָהּ שֶׁל אָמָה זֹו וּמֵה מַעֲשִׂיהָ, וְהֵם רֹאִים כָּל יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים לֵאלֹהֵי אֶחָד וְאוֹכְלִים מֵאֶכָּל אֶחָד, לִפִּי שְׁהַעוּבְדֵי כּוֹכְבִים, אֱלֹהוֹת שֶׁל זֶה לֹא כְּאֱלֹהוֹת שֶׁל זֶה, וּמֵאֶכָּלוֹ שֶׁל זֶה לֹא כְּמֵאֶכָּלוֹ שֶׁל זֶה, וְהֵם אוֹמְרִים אִין אוֹמָה כְּשֶׁרָה כְּזוֹ וּמִתְגַּבְּרִין שָׁם, שְׁנָאֲמֹר: "שָׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי־צִדִּיק". • כִּי שָׁפַע יָמִים יִיָּקוּ • זְבוּלוֹן וַיִּשְׁכַּר הֵימָּן נוֹתֵן לָהֶם מִמּוֹן בְּשִׁפְעָה •

(כ) וַיִּלְגֵּד אֲמֹר בְּרוּךְ מִרְחִיב גֹּד • כּוֹלְגֵד אֲמֹר בְּרִיָּה אֲפִתִּי **כְּלָבִיא שָׁכֵן וְטָרַף זְרוּעַ אָרֶץ** • לְגֵד כְּלִיתָא שְׂרִי וְיִקְטוּל שְׁלִטוֹנִין עִם מַלְכִין: **קִרְדָּר:**

כ"ט"ו בְּרוּךְ מִרְחִיב גֹּד • מִלְמַד שֶׁהִיָּה תַחֲמוּמוֹ שֶׁל גֹּד מִרְחִיב וְהוֹלֵךְ כְּלָפִי מִזֶּרֶח • כְּלָבִיא שָׁכֵן • לִפִּי שְׁהִיָּה סְמוּךְ לַסֶּפֶר. לִפִּיקָר וּמִשְׁל בְּאֲרִיזוֹת, שֶׁכָּל הַסְּמוּכִים לַסֶּפֶר צָרִיכִים לִהְיוֹת גְּבוּרִים. • וְטָרַף זְרוּעַ אָרֶץ־קִדָּד • הִרְוִיגִיהוּ הָיוּ נִפְרִין, חוֹתְכִים הָרָאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמִכָּה אַחֲתָה • אֹר חַיִּים

יום חמישי ט"ו תשרי •

דָּן נָטְלוֹ חֶלֶק בְּשָׁנִי מְקוֹמוֹת, תַּחֲלָה נָטְלוֹ בְּצִפּוֹנִית מַעֲרִבִית, עֲקָרוֹן וְסִבְיבוֹתִיָּה, וְלֹא סִפְקוּ לָהֶם, וְנָבְאוּ וְנִלְחֲמוּ עִם לָשָׁם, שְׁהִיא פְּמִיָּאס, וְהִיא בְּצִפּוֹנִית מִזְרְחִית, שְׁהִרִי הִיָּדָן יוֹצֵא מִמַּעֲרַת פְּמִיָּאס, וְהוּא בְּמִזְרְחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְבֹא מֵהַצִּפּוֹן לְדָרוֹם וְכָלָה בַקֶּצֶה יָם הַמֶּלַח, שְׁהוּא בְּמִזְרַח יְהוּדָה, שְׁנָטַל בְּדִרּוּמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁמִּפְּנֵי בְּסִפְרֵי הַחֹשֶׁעַ, וְהוּא שְׁנָאֲמֹר: (ס) "וַיֵּצֵא גְבוּל בְּנֵי דָן מִמֶּהֱ, וַיַּעֲלוּ בְנֵי דָן וַיִּלְחֲמוּ עִם לָשָׁם וְגו'", יֵצֵא גְבוּלָם מִכָּל אוֹתוֹ הָרוּחַ שֶׁהַתְּחִילוֹ לִנְחֹל בּוֹ • אֹר חַיִּים

(כב) וַיִּלְדֵן אֲמֹר דָּן גּוֹר אֲרִיָּה כּב וַיִּלְדֵן אֲמֹר דָּן תַּקִּיף כְּגוֹר אֲרִיָּה אֲרַעָה שְׁתֵּי־אֵז מִן נִחְלִיא דְּנִגְדָן מִן מִתְנָן:

כ"ט"ו דָּן גּוֹר אֲרִיָּה • אָר הוּא הִיָּה סְמוּךְ לַסֶּפֶר, לִפִּיקָר מִשְׁלוֹ בְּאֲרִיזוֹת. • יִזְק מִן־הַבִּשּׁוֹן • כְּתַרְמוּמוֹ, שֶׁהִיָּה הִיָּדָן יוֹצֵא מִחֶלְקוֹ מִמַּעֲרַת פְּמִיָּאס וְהִיא לָשָׁם שְׁהִיא בְּחֶלְקוֹ שֶׁל דָּן, שְׁנָאֲמֹר: (וַיְהוֹשֻׁעַ יט) "וַיִּקְרָאוּ לָלָשָׁם דָּן", וְזוֹנָקוּ וְקִלְחוּ מִן הַבִּשּׁוֹן. דְּבַר אַחֵר: מֵה זְנוּק זֶה יוֹצֵא מִמְּקוֹם אֶחָד וְנִחְלַק לִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת, כִּף שֶׁבִּטּוֹ שֶׁל

אֹר חַיִּים עַל הַתּוֹרָה – מִהַדוֹרֹת בְּלוּם. אֲבִרְמוּבִיץ

או יתפרש אומרו צדקת ה' וגו', על גֹּד שְׁעֵשֶׂה עִם ה' דְּבַר שְׁיַחֲשֵׁב לוֹ לַצִּדְקָה, וְהוּא שְׁעֵבֵר הִיָּדָן לְהִלָּחֵם מִלְחָמַת מִצְוָה עִם יִשְׂרָאֵל, וְדָבָר זֶה כְּפִי הִדִּין בֵּינוֹ לְבֵין ה' אִינוּ חִיב בּוֹ כִּי בָּאָה נִחְלָתָם מִמְּקוֹם שֶׁבְּחִרְוֹ וְאִין לָהֶם חִיב לַעֲבֹד לְהִלָּחֵם עִם יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וּכְמוֹ שֶׁשְׁעֵנִי בְּטַעֲנוּתֵיהֶם בְּפ' מוֹטוֹת וְכְמוֹ שֶׁפִּרְשָׁנוּם שָׁם, וְכְמוֹ שֶׁהוֹכִיחַ הַמַּעֲשֵׂה שֶׁהִסְכִּים ה' עַל נִחְלָתָם כִּי בָּאָה שְׁמָהּ, וּמֵה שְׁעֵבֵר הִיָּדָן לָהֶם תַּחֲשֵׁב לַצִּדְקָה, וְזֶה לְמַה שְׁנוּגָע לְמַה שְׁבִינִים לְבֵין ה', אֲכָל לְמַה שְׁנוּגָע לְבִינֵם וּבֵין יִשְׂרָאֵל כִּף שׁוֹרֵת הִדִּין נוֹתֵנָת: וְהוּא אוֹמֵר וּמִשְׁפָּטֵי עִם יִשְׂרָאֵל וּכְמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי שָׁם בְּהַשְׁוֵיכָה מִשֶּׁה עַל טַעֲנוּתֵיהֶם שֶׁכָּלֵם הֵם כְּדִי שְׁהִיו נִקְיִים מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל כִּי אִין צָרָךְ לָה' לַעֲזוֹת גְּבוּרָתָם וַיּוֹדַע הִיָּה ה' שְׁלֹא הִתְהַוּ בְּנִתָּם בְּשִׂאֲלַת הָאָרֶץ לְשׁוֹם חוֹשׁ רַע, וְכָל הַטַּעֲנוּת שֶׁשְׁעֵן לָהֶם מִשֶּׁה לֹא הִיָּי אֲלֵא בְּעֶרְף יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵיהֶם: (כב) גּוֹר אֲרִיָּה. אוֹרִי שְׁנָאֲמֹר אֵל שְׁמִשׁוֹן שֶׁשְׁשַׁע הָאָרִי כְּשִׁפְעַת הַגָּדִי (שׁוּפָטִים י"ד), וְאוֹמֵר

שָׁם חֶלְקָת מַחֲקָק שְׁהוּא מִשֶּׁה סִפּוֹן וַיֵּתֵא רְאשִׁי עִם, וּמַעֲמָה גַם הוּא יָבוֹא עִם רְאשִׁי עִם לְעוֹלָם הַבָּא: צִדְקָת ה' עֲשֵׂה. פִּירוּשׁ חוֹזֵר אֵל מִשֶּׁה שְׁנוֹתֵן טַעַם לְמַה זֶכֶה כָּל הַמַּעֲשֵׂה שְׁיָבִיא אַחֲרֵים עֲמוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, וְאֲמֹר צִדְקָת ה' וְגו' פִּירוּשׁ שְׁעֵשֶׂה הַצִּדִּיק בְּדָבָר הַנוֹגֵעַ לָה', אוֹ אֲפִשֶׁר שְׁיָכֵן לוֹמֵר שְׁעֵשֶׂה יוֹתֵר מַחֲיוֹבוֹ עִם ה', וְכְמוֹ שְׁמִיָּנוּ בְּפִסּוּק (לַעֲלֹ ר' כ"ה) וַיִּצְדָּקָה תִּהְיֶה לָנוּ וְכו', גַם מִשְׁפָּטֵי עִם יִשְׂרָאֵל עֲשֵׂה פִירוּשׁ שְׁהִיָּה מִתְדַּבֵּן תְּמִיד עִם ה' עַל יִשְׂרָאֵל וְהִיָּה מִכְרִיעַ הִדִּין לְכָף זְכוּת כְּאֹמֵר בְּעִנְיָן הַעֲגֹל וּמִרְגְּלִים וַעֲזַת קֶרֶח, וְעַיִן מֵה שֶׁפִּרְשָׁנוּ בָּהֶם, וּכְפִי זֶה שְׁעוֹר אוֹמֵר וּמִשְׁפָּטֵי פִירוּשׁ מִשְׁפָּטִים שֶׁל ה' עִם יִשְׂרָאֵל עֲשֵׂה אוֹתָם, וּפִירוּשׁ עֲשֵׂה תַחֵן:

עוֹד יִרְצָה עַל זֶה הַדָּרָךְ צִדְקָת ה' עֲשֵׂה בְּמֵה שְׁנוּגָע לַעֲצָמוֹ, וּמֵה שְׁנָשְׁפֹט הוּא בְּמִשְׁפָּטִים אֵלֵי לְמוֹת בְּעֵבֶר הִיָּדָן וְסִתָּם תַּפְלָתוֹ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל פִּירוּשׁ הוּא בְּדִרְכֵים שְׁהֵם עִם יִשְׂרָאֵל כְּגוֹן מִי קִרְיָה וּשְׁאֵר הַסְּבִיבֹת שְׁמֵהֶם:

(כ) מִרְחִיב גֹּד. פִּירוּשׁ הַרְחִיב ה' לוֹ בְּנִכְסִים רַבִּים דִּקְתִּיב (בַּמִּדְבָּר ל"ב א') וּמִקָּנָה רַב הִיָּה לְבִנֵי גֹד וְגו', וְהַטַּעַם כְּמוֹ שְׁאֲמֹר שָׁם הַכְּתוּב (ל"א ג') אֲנִשִּׁי הַצֶּבֶא כְּזוֹן אִישׁ לוֹ, וְלִהְיוֹת בְּנֵי גֹד גְּבוּרֵי כַח כְּזוֹ יוֹתֵר מִכָּלֵם, וְהוּא מֵה שֶׁסִּמְּךָ לַמַּאֲמֹר מִרְחִיב וְגו' כְּלָבִיא שָׁכֵן וְטָרַף וְגו': (כא) וַיֵּרָא רְאשִׁית לוֹ. פִּירוּשׁ הִיָּה רְאִי רְאשִׁית שְׁהִיא הַתּוֹרָה לוֹ, וְטַעַם לְדָבָר כִּי שָׁם חֶלְקָת פִּירוּשׁ חֶלְקוֹ שֶׁל מַחֲוֶק שְׁהוּא מִשֶּׁה סִפּוֹן, אוֹ חֶלֶק מִמַּחֲוֶק כִּי חֶלֶק הַגְּדוּל עָלָה לְמַעֲלָה וְלֹא נִשְׁאָר שָׁם אֲלֵא גּוֹפֵה הַקְדוּשׁ הַחַי סִפּוֹן, וְטַעַם הַדָּבָר לְהִבְיָא רְאשִׁי עִם כְּאֹמֵרֵם ז"ל (סִפְרֵי בָּאן) לְהִבְיָא דוֹר הַמִּדְבָּר לְעוֹלָם הַבָּא, וְהוּא אוֹמֵר וַיֵּתֵא וְגו', וְקִרְאָם רְאשִׁי עִם לִפִּי שְׁהֵם תַּחֲלַת קְנִיַת יִשְׂרָאֵל לָה' לְעַם סִגְלָה: עוֹד יִרְצָה וַיֵּרָא רְאשִׁית הַנִּחְלָה שְׁנָחֲלוּ יִשְׂרָאֵל שְׁהִיא אֶרֶץ סִיחוּן וְעוֹג, לוֹ פִּירוּשׁ לְטִלָּה לְחֶלְקוֹ, וְלַחֲשֹׁשׁ סִגְלַת הָאָרֶץ שֶׁכָּל הַדָּר כֵּה אוֹ כָּל הַקְּבוּר כֵּה יֵשׁ לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא (בְּהַבֹּת קִי"א) אֲמֹר טַעַם שְׁלֹא חֵשׁ לְדָבָר זֶה, כִּי שָׁם פִּירוּשׁ בְּמִקְוֶם הוּא שֶׁלֶקָה לְנִחְלָתוֹ

(כג) וּלְנִפְתָּלִי אָמַר נִפְתָּלִי שִׁבְעַת רִצּוֹן וּמִלֵּא בְרַבְּת יְהוָה יָם קָדָם יְיָ מַעְרָב יָם גְּנוּסֵר וְדְרוֹמָא יָרֵת:

כ"ג"י שבע רצון. שהיתה ארצו שבעה כל רצון יושביתה. ים ודרום ירשה. ים כנרת נפלה בחלקו, ונטל מלא חבל חרם בדרומה, לפרש חרמים ומכמורות. ירשה. לשון צווי, כמו (דברים א) "עלה רש", והטעם שלמעלה ברי"ש מוכיח, כמו: ירש, ידע, לקח, שמע, כשמוסיף בו ה"א, יהיה הטעם למעלה: שמעה, ידעה, סלחה, לקחה, אף כאן: "ירשה", לשון צווי. ובמסורת הגדולה מצינו באקפא ביתא לשון צווי דטעמיהון מלעיל.

(כד) וּלְאֶשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנִים אֲשֶׁר יְהִי רְצוֹן אֲחִיו וְטַבֵּל בְּשִׁמּוֹן רִגְלוֹ:

כ"ד"י ברוך מבנים אשר. ראיתי בספרי: אין לך בכל השבטים שנותברך בבנים כאשר, ואיני יודע כיצד. יהי רצון אחיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקינו ובקפלאות, והם מרצין לו בתבואה. דבר אחר: "יהי רצון אחיו", שהיו בנותיו נאות, והוא שנאמר בדברי הימים: (א) "הוא אבי ברזית", שהיו בנותיו נשואות לכהנים גדולים, הנמשחים בשמן זית. וטבל בשמן רגלו. (ספרי) שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין, ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן, מנו להם פולמוסטוס אחד וכו' כדאיתא במנחות (פ"ה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 109)
שהיו בנותיו נאות. . . נשואות לכהנים גדולים (רש"י לג, כד)

יש לשאל, מה הקשר בין שני הדברים. ניש לומר, דהנה הנוי הקמתי של אשה הוא צניעותה, כל כבודה בת מלך פנימה. וצניעות מביאה ומועילה לכהונה גדולה, כפי שנאמר

במדרש שאשה צנועה ראויה שתנשא לכהן ותעמיד כהנים גדולים, ובנכות צניעותה זכתה קמחית לבנים ששמשו בכהונה גדולה. אשה צנועה זוכה לבנים כהנים גדולים, כלומר: הכהן הגדול נכנס לקדש הקדשים, שם היה הארון, שבו הלוחות, שעליהם חקיקות עשרת הדברות (לא פתובות בדיו, שהוא דבר נוסף על הקלף); וכמו כן, האדם והתורה שלומד הם דבר אחד. אור החיים

(כה) בְּרוּךְ וְנַחֲשֶׁת מְנַעֲלָךְ כה תקיף כפרזא ונחשא וכיומי עולמתך תקפף:

כ"ה"י ברוך ונחשת מנעלך. עכשו הוא מדבר כנגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר ונועלים אותה, שלא יכלו האויבים ליכנס בה, כאלו היא סגורה במנעולים וביריחים של ברזל ונחשת. דבר אחר: "ברזל ונחשת מנעלך", ארצכם נעולה בקרנים שחוצבין מהם ברזל ונחשת, וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל. וכימיו דבאר. וכימיו שהם טובים לך, שהן ימי תחלתך, ימי נעורך, כך יהיו ימי זקנתך, שהן דואבים, זבים ומתמוטטים. דבר אחר: "וכימיו דבאר", וכימיו שהם טובים לך, כמנו ימיו, כל הימים אשר אתם עושים רצונו של מקום יהיו דבאר, שכל הארצות יהיו דובאות כסף וזהב לארץ ישראל, שתהא מברכת בפרות, וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם, אשכולונ"ט, הכסף והזהב כלה מהם, שהן מציבות אותם לארצכם.

(כו) אֵין כָּאֵל יִשְׂרוֹן רַבֵּב כו לית אלה כאלהא שמים בעזרך ובגאותו בסעףך ותקפה בשמי שחקים:

כ"ה"י אין כאל ישרון. דע לך ישרון, שאין כאל בכל אלה העובדי כוכבים, ולא כצורף צורם. רבב שמים. הוא אותו אלה שבשערך, ובגאותו הוא רוכב שחקים. אור החיים

הפמרה לוי"ט ראשון של סוכות זכריה פרק יד

יְד אֵהָהּ יוֹם־בָּא לַיהוָה וְחִלַּק שְׁלָלָךְ בְּקִרְבְּךָ: כ וְאַסְפְּתִי אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם אֶל־יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה וְנִלְבְּדָה הָעִיר וְנִשְׁפּוּ הַבָּתִּים וְהַנָּשִׁים תִּשְׁכַּבְנָה וַיֵּצֵא חֲצִי הָעִיר בַּגּוֹלָה וַיֵּתֶר הָעָם לֹא יִפְרֹת מִן־הָעִיר: ג וַיֵּצֵא יְהוָה וְנִלְחַם בַּגּוֹיִם הָהֵם כִּי־הָיָה בְּיוֹם קָרֵב: ד וַעֲמָדוּ רַגְלֵי בְּיָוִם־הַהוּא עַל־הַר הַזֵּיתִים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרוּשָׁלַם מִקְדָּם וַיִּבְקַע הָר הַזֵּיתִים מִחֲצִי מִזְרָחָה וְיָמָה גַּיָּא גְּדוּלָּה מְאֹד וּמֵשׁ חֲצִי הָהָר צָפוֹנָה וְחֲצִי נֹגְבָה: ה וְנִסְתָּם גַּיָּא־הָרִי כִּי־יִנְיַע גַּיָּה־רִים אֶל־אֶצֶל וְנִסְתָּם כַּאֲשֶׁר נִסְתָּם מִפְּנֵי הָרָעַשׁ בְּיָמֵי עֲזִיָּה

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ
(כו) אין כאל ישרון. פרוש אין כאל של ישורון שעושה דבר זה להם, והוא רוכב שמים פרוש שרוכב על השמים בשביל עזרת ישראל, והוא אומרו בעזרך להלחם בשבילך כאומרו
(כד) ברוך מבנים אשר וגו'. פרשתי כפרשת נשא בפסוק (ז' ע"ב) נשיא לבני אשר וגו':
(שמות י"ד י"ד) ה' ילחם לכם, וכשהוא בא ונלחם להם כל השמים הם מרכבתו, ומעתה כל כחות השמים ומערכתם באים לעזרת ישראל שהסוס טפל לרוכב:

מִלֶּדְיָהוּדָה וּבֵא יְהוָה אֱלֹהֵי כָל־קְדָשִׁים עִמָּךְ: וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא לֹא־יָהִי אֹר יְקָרוֹת וּקְפָאוֹן: וַיְהִי יוֹם־אֶחָד הוּא יוֹדֵעַ לַיהוָה לֹא־יוֹם וְלֹא־לַיְלָה וַיְהִי לְעַת־עָרֵב יִהְיֶה־אֹר:
 ה וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מִי־חַיִּים מִירוּשָׁלַם חֲצִים אֲל־הֵם הַקְדָּמוֹנִי וְחֲצִים אֲל־הֵם
 הָאַחֲרוֹן בְּקִיץ וּבְחֶרֶף יִהְיֶה: ט וַיְהִי יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה
 אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד: י יָפוֹב כָּל־הָאָרֶץ כְּעֶרְבָה מִגֶּבַע לְרִמּוֹן נֹגֵב יְרוּשָׁלַם וְרֵאמָה וְיִשְׁבָּה
 תַּחְתִּיהָ לְמִשְׁעַר בְּנִימָן עַד־מָקוֹם שֶׁעַר הָרָאשׁוֹן עַד־שֶׁעַר הַפְּנִים וּמִגְדַל חֲנָנְאֵל עַד יִקְבִי
 הַמֶּלֶךְ: יא וַיֵּשְׁבוּ בָּהּ וַחֲרָם לֹא יִהְיֶה־עוֹד וְיִשְׁבָּה יְרוּשָׁלַם לְבֶטֶח: יב וְזֹאת תִּהְיֶה הַמַּגָּפָה
 אֲשֶׁר יִגַּף יְהוָה אֶת־כָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר צָבָאוּ עַל־יְרוּשָׁלַם הֵמָּה בְּשׂוֹרָה וְהוּא עֹמֵד עַל־רִגְלָיו
 וְעֵינָיו תִּמְקְנָה בְּחִרְיָהוֹן וּלְשׁוֹנוֹ תִּמְקַם בְּפִיהֶם: יג וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא תִּהְיֶה מְהוּמַת־יְהוָה רַבָּה
 בָּהֶם וְהַחֲזִיקוּ אִישׁ יָד רֵעֵהוּ וְעָלְתָה יָדוֹ עַל־יַד רֵעֵהוּ: יד וְגַם־יִהְיֶה תִּלְחָם בִּירוּשָׁלַם
 וְאַסֵּף חֵיל כָּל־הַגּוֹיִם סָבִיב זָהָב וְכֶסֶף וּבָנָדִים לָרֹב מְאֹד: טו וְכֵן תִּהְיֶה מַגָּפַת הַפּוֹם הַפְּרָד
 הַגָּמֵל וְהַחֲמוֹר וְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּמַּחֲנוֹת הַהֵמָּה כַּמַּגָּפָה הַזֹּאת: טז וַיְהִי כָּל־הַנוֹתָר
 מִכָּל־הַגּוֹיִם הַבָּאִים עַל־יְרוּשָׁלַם וְעָלוּ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְמֶלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת
 וְלַחֹג אֶת־חֹג הַסִּפּוֹת: יז וַיְהִי אֲשֶׁר לֹא־יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפַּחַת הָאָרֶץ אֶל־יְרוּשָׁלַם
 לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְמֶלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא עָלִיהֶם יִהְיֶה חֲגָשׁ: יח וְאִם־מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם
 לֹא־תַעֲלֶה וְלֹא בָּאָה וְלֹא עָלִיהֶם תִּהְיֶה הַמַּגָּפָה אֲשֶׁר יִגַּף יְהוָה אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא־יַעֲלוּ
 לַחֹג אֶת־חֹג הַסִּפּוֹת: יט וְזֹאת תִּהְיֶה חֲטֹאת מִצְרַיִם וְחֲטֹאת כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לַחֹג
 אֶת־חֹג הַסִּפּוֹת: כ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה עַל־מִצְלוֹת הַפּוֹם קֹדֶשׁ לַיהוָה וַיְהִי הַסִּירוֹת בְּבֵית
 יְהוָה בַּמִּזְבֵּחַ לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: כא וְהָיָה כָּל־סִיר בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה קֹדֶשׁ לַיהוָה צְבָאוֹת
 וּבָאוּ כָּל־הַזִּבְחִים וְלָקְחוּ מֵהֶם וּבִשְׁלוּ בָהֶם וְלֹא־יִהְיֶה כֹנַעֲנִי עוֹד בְּבֵית־יְהוָה צְבָאוֹת בַּיּוֹם
 הַהוּא:

♦ יוֹם שִׁישִׁי ט"ז תשרי ♦

הַפְטָרָה לַיּוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁלוֹשׁ סוֹכוֹת מַלְכִּים א, ח

ח ג וַיִּקְהָלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּירַח הָאֲתָנִים בַּחֹג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי:
 ד וַיָּבֹאוּ כָל זָקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאָרוֹן: ה וַיַּעֲלוּ אֶת־אָרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל
 מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם: ו וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
 וְכָל־עַדַּת יִשְׂרָאֵל הַנוֹעֲדִים עָלָיו אֹתוֹ לִפְנֵי הָאָרוֹן מִזְבְּחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ
 וְלֹא יִמְנּוּ מִרְבִּי: ז וַיָּבֹאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אָרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ
 הַקֹּדֶשִׁים אֶל־תַּחַת בִּנְיָן הַכְּרוֹבִים: ח כִּי הַכְּרוֹבִים פָּרְשִׁים בְּנָפִים אֶל־מְקוֹם הָאָרוֹן וַיִּסְבּוּ

הַכְּרִבִּים עַל־הָאֲרוֹן וְעַל־בְּדִיו מְלֻמָּעֵלָה: ט וַיֵּאָרְכוּ הַכְּדִים וַיֵּאָרְאוּ רֵאשֵׁי הַכְּדִים מִן־הַקֶּדֶשׁ
עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה וַיְהִיו שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: י אֵין בָּאֲרוֹן רֶק שְׁנֵי לַחֹת
הָאֲבֹנִים אֲשֶׁר הֵנִחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֹרֵב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם: יא וַיְהִי בְּצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֶּדֶשׁ וַהֲעֵנָן מָלֵא אֶת־בַּיִת יְהוָה: יב וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים
לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי הָעֲנָן כִּבְדֹּר־יְהוָה אֶת־בַּיִת יְהוָה: יג אִזּוֹ אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה
אָמַר לְשָׁכֵן בְּעֶרְפֶּל: יד בָּנָה בְּנִיתִי בֵּית זָבָל לָךְ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים: טו וַיִּסֶּב הַמֶּלֶךְ
אֶת־פָּנָיו וַיִּבְרָךְ אֶת כָּל־קֹהֶל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קֹהֶל יִשְׂרָאֵל עִמָּד: טז וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוֹד אָבִי וּבִידֹ מֵלֵא לֵאמֹר: יז מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי
אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בִחַרְתִּי בְעִיר מִכָּל־שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בַּיִת לַהֲיוֹת
שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדָוִד לַהֲיוֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: יח וַיְהִי עִם־לֵבָב דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בַּיִת
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יָעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לִבְּךָ לְבָנוֹת
בַּיִת לְשְׁמִי הִטִּיבְתָּ כִּי הָיָה עִם־לִבְּךָ: כ רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנֹךְ הֵיכָל
מִחֻלָּצִיד הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לְשְׁמִי: כא וַיָּקָם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאָקָם תַּחַת דָּוִד
אָבִי וְאֵשֶׁב עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וְאִבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:
כב וְאֲשֶׁם שָׁם מָקוֹם לְאֲרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"ט • בִּטְחָ בְּדָד • כָּל יָחִיד וְיָחִיד "אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֻנָּתוֹ",
מִקְצָרֵינוּ וְאֵין צְרִיכִין לְהִתְאַסֵּף וּלְיִשֵּׁב יַחַד מִפְּנֵי הָאוֹיֵב. עֵין יַעֲקֹב •
כְּמוֹ: (בַּמִּדְבָּר יא) "וַעֲיִנוֹ כַּעֲיֵן הַבְּדֹלֶחַ", כַּעֲיֵן הַבְּרָכָה שֶׁבְּרַכְס יַעֲקֹב,
לֹא כְּבִדָּד שֶׁאָמַר יִרְמְיָה: (יִרְמְיָה טו) "בְּדָד יִשְׁבְּתִי", אֲלֵא כַּעֲיֵן הַבְּטָחָה
שֶׁהַבְּטִיחִים יַעֲקֹב: (בְּרֵאשִׁית מו) "וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּכֶם, וַהֲשִׁיב אֶתְכֶם
אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתֵיכֶם". יַעֲרֹפּוּ • טִיפּוֹ • אֶף שְׁמִי יַעֲרֹפּוּ־טַל • אֶף
בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יִצְחָק נּוֹסֶפֶת עַל בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב: (שם כז) "וַיִּתֵּן לָךְ
הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וְגו'". אור הַחַיִּים

(כט) אֲשֶׁר־יִשְׂרָאֵל מִי כְּמוֹךָ
עִם נוֹשֵׁעַ בַּיְהוָה מִגֵּן עוֹדֶךָ
וְאֲשֶׁר־חָרַב גְּאוֹתֶךָ וַיִּכְחָשׁוּ
אֵיבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל־בְּמוֹתֵינוּ
תִּדְרֹךְ:
כט טוֹבֶךָ יִשְׂרָאֵל לִית
דְּכֻתָּךְ עֲמַא דְּפִרְקָגָה (מז)
קִדְּם יי פִּקְרִי בִּסְעִדָּךְ
וּדְמֵן קִדְּמוּהִי נִצְחֵן
גְּבֻרָתְךָ וַיִּכְדִּיכּוֹן סִנְאָךְ לָךְ
וְאַתָּה עַל פְּרִיקַת צִוְּאֵרִי
מְלִכִּיהוֹן תִּדְרֹךְ:

(כו) מַעֲנֶה אֱלֹהֵי קִדְּם וּמִתַּחַת
זִרְעַת עוֹלָם וַיִּגְרֹשׁ מִפְּנֵיךָ
אֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְׁמֹד:
כז מַעֲנֶה אֱלֹהֵי קִדְּם • לְמַעַן הֵם הַשְּׁחָקִים, לֹאֱלֹהֵי קִדְּם, שֶׁקִּדְּם
לְכָל אֱלֹהִים, וּבְרַר לוֹ שְׁחָקִים לְשִׁבְתּוֹ וּמַעֲנוֹתָו, וּמִתַּחַת מַעֲנוֹתָו כָּל
בְּעָלֵי זִרְעַת שׁוֹכְנִים. זִרְעַת עוֹלָם • סִיחוֹן וְעֹג וּמִלְכֵי כְּנָעַן, שֶׁהִיוּ
תִּקְפוּ וּגְבוּרָתוֹ שֶׁל עוֹלָם, לְפִיקָךְ, עַל כִּרְחֵם יִחְדְּדוּ וַיִּזְעֻעוּ וְכַחֲם
חֶלֶשׁ מִפְּנֵיו. לְעוֹלָם אֵימַת הַגְּבוּהָ עַל הַנְּמוּךְ, וְהוּא שֶׁהַכַּחַ וְהַגְּבוּרָה
שֶׁלוֹ בְּעֶזְרֶךָ. וַיִּגְרֹשׁ מִפְּנֵיךָ אֹיֵב • וַיֹּאמֶר לָךְ 'הַשְׁמֹד אוֹתָם' •
מַעֲנֶה • כָּל תִּבְיָה שֶׁצְּרִיכָה לְמַד בְּתַחֲלָתָה הֵטִיל לָהּ ה"א בְּסוֹפָהּ.

כח) וַיִּשְׁכֵּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד
עֵין יַעֲקֹב אֶל־אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ
אֶף־שְׁמִי יַעֲרֹפּוּ־טַל:
כח וַיִּשְׁכֵּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח • אֵימַתִּי כְּשִׁיחִיָּה בְּדָד,
וּמֵאֶמֶר וַיִּשְׁכֵּן נִמְשָׁךְ עִם מֵאֶמֶר שְׁלֹמֶעֱלָה
מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא וַיֹּאמֶר הַשְׁמֹד שְׁעֻהָ ה' לְיִשְׂרָאֵל

כח וַיִּשְׁכֵּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד
עֵין יַעֲקֹב אֶל־אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ
אֶף־שְׁמִי יַעֲרֹפּוּ־טַל:
כח וַיִּשְׁכֵּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח • אֵימַתִּי כְּשִׁיחִיָּה בְּדָד,
וּמֵאֶמֶר וַיִּשְׁכֵּן נִמְשָׁךְ עִם מֵאֶמֶר שְׁלֹמֶעֱלָה
מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא וַיֹּאמֶר הַשְׁמֹד שְׁעֻהָ ה' לְיִשְׂרָאֵל

אור הַחַיִּים עַל הַתּוֹרָה - מְהוֹדֵת בְּלוֹס, אֲבֵרִמוֹבִיץ

פְּרוֹשׁ לְאָכַל מִפְּרִיָּה וּלְשִׁבֵּעַ מִטּוֹבָה אֶף עַל
פִּי כֵּן לֹא יִכְעֲטוּ כְּשִׁלָּא יִהְיוּ יוֹשְׁבִים מִקְּדֵשִׁים
עִמָּהֶם בְּאֶרֶץ:

לְהַשְׁמִיד כָּל נֶשֶׁמָה מִיּוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ וּבָזָה וַיִּשְׁכֵּן
יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד, וְאֹמְרוֹ עֵין יַעֲקֹב לֹמֵר
שֶׁהֵגֵם שְׁתַּחֲוִיָּה עֵינָם אֶל אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ

כח) וַיִּשְׁכֵּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח • אֵימַתִּי כְּשִׁיחִיָּה בְּדָד,
וּמֵאֶמֶר וַיִּשְׁכֵּן נִמְשָׁךְ עִם מֵאֶמֶר שְׁלֹמֶעֱלָה
מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא וַיֹּאמֶר הַשְׁמֹד שְׁעֻהָ ה' לְיִשְׂרָאֵל

וַיִּכְחָשׁוּ אֲבִיבֵי לֶף • כַּגֹּן הַגְּבָעוֹנִים שְׁאֲמָרוּ: (יהושע ט) "מֶאֱרֶץ רְחוֹקָה בָּאוּ עֲבָדֶיךָ וְגו'". וְאַתָּה עַל-בְּמוֹתֵינוּ תִּדְרֹף • כַּעֲנִין שְׁנֵאָמַר: (שם י) "שִׂימוּ אֶת רַגְלֵיכֶם עַל צִוְּאֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה". אור החיים

כ"י • אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל • לאחר שפרט להם הברכות, אמר להם: 'מה לי לפרט לכם, כלל דבר: הפל שלכם'. אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ • תְּשׁוּעַתְךָ בְּה' אֲשֶׁר הוּא מְגֹן עֲזָרְךָ, (ואשר הוא) וְחֹרֵב גְּאוֹנְתְּךָ.

♦ שבת קודש י"ז תשרי ♦

בַּקֵּעַת יִרְחוֹ עִיר הַתְּמָרִים בַּקַּעֲתָא דִּירְחוֹ קִרְתָּא עַד-צֶעַר:

כ"י • וְאַתָּה הַנֶּגֶב • אֶרֶץ הַדְּרוֹם. דְּבַר אַחֵר: מַעֲרַת הַמִּכְפֶּלֶה, שְׁנֵאָמַר: (במדבר יג) "וַיַּעֲלֹ בִנְיָמִן, וַיָּבֹא עַד חֶבְרוֹן". וְאַתָּה הַכְּפָר • הָרָאָהוּ שְׁלֹמֹה יוֹצֵק כְּלֵי בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנֵאָמַר: (מלכים א ז) "בְּכֹכַר הַיָּרְדֵּן יוֹצֵק הַמֶּלֶךְ בְּמַעֲבַה הָאֲדָמָה".

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לַיִצְחָק וְלַיִעֲקֹב לְאָמֹר לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנָּהּ הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לָא תַעֲבֹר:

כ"י • לְאָמֹר לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנָּה הָרְאִיתִיךָ • כִּדִּי שֶׁתֵּלַךְ וְתֹאמַר לְאַבְרָהָם, לַיִצְחָק וְלַיִעֲקֹב: 'שְׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע לָכֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, קִיְמָה', וְזֶהוּ לֵאמֹר, לָכֶן הָרְאִיתִיךָ לָךְ, אֲבָל גְּזֵרָה הִיא מִלִּפְנֵי שִׁשְׁמָה לֹא תַעֲבֹר, שְׂאֵלֹא לִי כֶּן, הִיִּיתִי מוֹקִימְךָ עַד שֶׁתִּרְאֶה אוֹתָם נְטוּעִים וְקַבּוּעִים בָּהֶּן, וְתֵלַךְ וְתִגִּיד לָהֶם. אור החיים

(ה) וַיִּמָּת שֵׁם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִזְרָא עַל-פִּי יְהוָה:

כ"י • וַיִּמָּת שֵׁם מֹשֶׁה • (ב"ב טו) אֶפְשָׁר מֹשֶׁה מֵת, וְכֵתִיב: "וַיִּמָּת שֵׁם מֹשֶׁה"? אֵלָּא עַד כָּאן כֶּתֵב מֹשֶׁה, מִכָּאן וְאֵילָף כֶּתֵב 'וְהוֹשַׁע. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: אֶפְשָׁר סֵפֶר הַתּוֹרָה חֹסֵר כְּלוּם, וְהוּא אֹמֵר (לעיל לא): "לִקְחוּ אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה"? אֵלָּא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֹמֵר, וּמֹשֶׁה כֹּתֵב בְּדַמּוּעַ. עַל-פִּי ה' • בְּנִשְׁקִיָּה. אור החיים

שְׁנֵאָהוּ שִׁילָךְ וַיֹּאמֶר לָהֶם לְאִבּוֹת כו' ע"כ, וְאוֹלָם כִּי רָצָה ה' שִׁיאֵמַר לָהֶם מֹשֶׁה הַדְּבָרִים לְהַחֲזִיק לוֹ הָעֲבוֹת טוֹבֵת חֵן וְחֶסֶד עַל אֲשֶׁר טָרַח וְיָגַע הוּא בַּעֲנֵם עַד הִבְיָאֵם אֶל הַמִּקְדָּשׁ: וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר. אוֹלָם שְׁנֵאָמַר לוֹמַר לוֹ שְׁלֹא יִצְטָרֵךְ לַעֲבֹר שָׁמָּה לַעֲלוֹת דֶּרֶךְ שֵׁם מֹשֶׁה הַשְּׂמִים שְׁהוּא שָׁמָּה, וְאָמַר ז"ל (זהר ח"א פ"א) שְׁאִין הַנִּפְשׁוֹת עוֹלוֹת אֵלָּא דֶּרֶךְ שֵׁם, וּמֹשֶׁה לִפְנֵי שְׁנֵאָסֵף אֶל הַשְּׂכִינָה הַנָּה מִקְדָּמוֹ בַּקֶּדֶשׁ בְּמִקְדָּשׁ שְׁהוּא שֵׁם, וְזֶה הוּא שְׁעוֹר הַכְּתוּב וְשָׁמָּה לֹא תַצְטָרֵךְ לַעֲבֹר אֶל מִקְדָּשְׁךָ וְסִמְךָ אִמְרוּ וַיִּמָּת שֵׁם וְגו' ע"פ ה' וְהִבְיָאֵם (ה) וַיִּמָּת שֵׁם. פֶּרוּשׁ שֵׁם לְבַד הוּא שְׁמַת אֲבָל הוּא חֵי בְּמִקְדָּשׁ אַחֵר קָרוֹשׁ וְעֵלִיָּן ע"פ ה' :

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

נושע עם ה' שְׁהוּא מְגֹן עֲזָרְךָ, וְאֲשֶׁר הוּא חֹרֵב גְּבוּהֶיךָ שְׁאִין חֹרֵב גְּדוּלָּה כְּחֹרֵב לְה' בְּשִׁלְכּוֹ אוֹתָהּ מִמַּעֲרָה:

(א) וַיִּרְאֶהוּ ה' אֶת כָּל וְגו'. פֶּרוּשׁ הַפַּעֲלִי ה' בּוֹ רָאוֹת מֵה שְׁאִין בְּבוֹל בְּעֵין לְרֹאוֹת בָּא מִב' דְּרָכִים, אוֹ יֵאִיר עֵינָיו מֵאוֹר וְרֹעַ לַצִּדִּיק שְׁהוּא אוֹר שֶׁשֶׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית הַגָּנוֹז לַצִּדִּיק שְׁאָמַר רז"ל (תְּנִינָה י"ב). שְׁבוּ בֵּיט הָאָדָם מִסּוּף הָעוֹלָם, אוֹ הַקְּרִיב הָאֶרֶץ לְמוֹל עֵינָיו וְהִרְאֶה אוֹתָהּ לוֹ לְפָנָיו:

(ד) לְאָמֹר לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנָּה. אוֹמְרוֹ לְאָמֹר לִפְנֵי שְׁלֹא אִמְרוּ נִסַּח זֶה שֶׁל לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנָּה לְשִׁלְשָׁתָם, לָזֶה אִמְרוּ לְאָמֹר פֶּרוּשׁ שְׁמִכֶּן הַמֶּאֱמָר הוּא זֶה לְזֶרַעְךָ אֶתְנַנָּה, וְרז"ל דְּרָשׁוּ (בְּכּוֹת י"ח):

(א) וַיַּעֲלֵ מֹשֶׁה מַעֲרֶכֶת מוֹאֵב אֶל-הָרִי נֹבֹ רֹאשׁ הַפִּסְגָּה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יִרְחוֹ וַיִּרְאֶהוּ יְהוָה אֶת-כָּל-הָאֶרֶץ אֶת-הַנֶּגֶב:

כ"י • מַעֲרֶכֶת מוֹאֵב אֶל-הָרִי נֹב • כְּמָה מַעֲלוֹת הֵיוּ, וּפְסָעֵן מֹשֶׁה בְּפִסְיָה אַחֲתָה. אֶת-כָּל-הָאֶרֶץ • הָרָאָהוּ אֶת כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלּוּתָהּ וּבְמִצִּיקוֹן הַעֲתִידִין לְהִיּוֹת מִצִּיקוֹן לָהֶן. עַד-דָּן • הָרָאָהוּ בְּנֵי דָן עוֹבְדִים עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שְׁנֵאָמַר: (שופטים יח) "וַיִּקְיָמוּ לָהֶם בְּנֵי דָן אֶת הַפֶּסֶל", וְהָרָאָהוּ שֶׁמִּשּׁוֹן שְׁעִתִּיד לְצֵאת מִמֶּנּוּ לְמוֹשִׁיעַ. אור החיים

(ב) וְאַתָּה כָּל-נִפְתָּלִי וְאַתָּה אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאַתָּה כָּל-אֶרֶץ יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן:

כ"י • וְאַתָּה כָּל-נִפְתָּלִי • הָרָאָהוּ אֶרֶץ בְּשִׁלּוּתָהּ וְחִלּוּתָיִי. וְאַתָּה אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה • הָרָאָהוּ אֶרֶץ בְּשִׁלּוּתָהּ וּבְחֶרְבָּנָהּ, וְהָרָאָהוּ נִלְחָם עִם מִלְכֵי כְנַעַן, שְׁבָא מֵאֶפְרַיִם, וְגִדְעוֹן שְׁבָא מִמְנַשֶּׁה, נִלְחָם עִם מִדְּוֹן וְעַמְלָק. וְאַתָּה כָּל-אֶרֶץ יְהוּדָה • בְּשִׁלּוּתָהּ וּבְחֶרְבָּנָהּ, וְהָרָאָהוּ מַלְכוּת בֵּית דָּוִד וְנִצְחוֹנָם. עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן • אֶרֶץ הַמַּעֲרָב בְּשִׁלּוּתָהּ וּבְחֶרְבָּנָהּ. דְּבַר אַחֵר: אֵל תִּקְרֵי "הַיָּם הָאֲחֵרוֹן", אֵלָּא 'הַיָּם הָאֲחֵרוֹן', הָרָאָהוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל הַמַּאֲרָעוֹת שְׁעִתִּידִין לִיאֲרַע לִישְׁרָאֵל עַד שִׁיחִיו הַמַּתִּים.

(ג) וְאַתָּה הַנֶּגֶב וְאַתָּה הַכְּפָר וְגִיט דְּרוּמָא וְגִיט מִישְׁרָא

(כט) אֲשֶׁרִיךְ וְגו' נוֹשַׁע בְּה'. פֶּרוּשׁ שְׁכָל הָאֲמוֹת שְׂרִיָּהֶם נִלְחָמִים לָהֶם כִּידוּעַ, וּבִזְוָה יֵשׁ לְחוּשׁ שִׁינְיָה עֲלֵיו שֶׁר שְׁכָנְגָדוֹ אוֹ ה' יִגְפְּנוּ, כְּאוֹמְרוֹ (שְׁמוֹת י"ד ל') וַיִּבֶר יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת וְגו' וְאוֹרז"ל (שְׁמ"ר פכ"א) שְׁהָרָאֵם ה' שָׂרוֹ שֶׁל מִצְרַיִם מֵת לִפְנֵיהֶם, מֵה שְׁאִין כֵּן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁרִיָּהֶם שְׁתִּשְׁוּעָתָם הִיא בְּה' שְׁהוּא בְּכּוֹדוֹ נִלְחָם לָהֶם, וּבִזְוָה חֹרֵבם גְּבוּהָהּ וְעוֹמְדָת בְּלֹא מַחוּשׁ:

עוֹד יִרְצָה בְּאוֹמְרוֹ נוֹשַׁע בְּה' פֶּרוּשׁ שְׁהַמֶּלֶךְ נוֹשַׁע בְּתִשְׁוּעָתוֹ, כְּאוֹמְרוֹ (לְעִיל ל' ג') וְשָׁב ה' אֶת שְׁבוּתָךְ וְאָמַר ז"ל (מְגִלָּה כ"ט). וְהַשִּׁיב לֹא נִאָּמַר אֵלָּא וְשָׁב אֲשֶׁרִי וְכו', וְהוּא אוֹמְרוֹ אֲשֶׁרִיךְ מִי כְמוֹךָ שְׁאֵתָה עִם

ונתן שלום בין איש לרעהו ובין אישה לבעלה, נאמר: (במדבר ט) "כל בית ישראל", זכרים ונקבות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 255)

הזכרים, אבל באהרן. . . זכרים ונקבות (רש"י לד, ח)

לכאורה, מדוע מזכירים בעת מיתת משה את חסרונן של לגבי אהרן. ויש לומר: אהרן עשה שלום על ידי ששנה קצת מן האמת, אף משה, שמדתו אמת, אינו מסגל לפעל בדרך זה. ויש בזה מה שאין בזה: משה – אינו נושא מן האמת. אהרן – מביא שלום לכל יהודי, גם אדם בזה שבשכילו מכרחים לשנות מן האמת. במשך חיי משה, כשהיה עסוק במלוי תפקידו, היה עסוק פלו בעבודה שלו, מדת האמת; אבל כאשר השלים שליחותו, הרגיש את מעלת הנהגת אהרן. אור החיים

(ט) ויהושע בן־נון מלא רוח חכמה בייסמך משה את־ידיו עליו וישמעו אליו בני־ישראל ויעשו כאשר צוה יהוה את־משה:

(י) ולא־קם נביא עוד בישראל כמשה די אהלי לא אפי' באפי':

רש"י: אשר ידעו ה' פנים אל־פנים. שהיה לבו גם בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה, כענין שנאמר: (שמות לב) "ועתה אעלה אל ה'", (במדבר ט) "עמדו ואשמעו מה יצוה ה' לכם". אור החיים

שאין בן במיתת אהרן אבדו מרגליות ולא מצאו בזה התנחמו, והגם שנתמנה אלעזר תחתיו לכהן גדול אף על פי כן לא בוכים על חסרונן בזה גדולה אלא חסרון תועלת שבעצמו שלא היה להם תמורתו:

(י) ולא קם נביא עוד. פרוש ולא קם עוד עתה, ואומרו עוד פרוש ולא יקום עוד כמותו: ואומרו בישראל רמז שכל השגת נבואתו היתה באמצעות ישראל וצא ולמד מהשנים שהיו ישראל נזופים לא נדבר עמו ה', ור"ל דרשו (ספרי כאן) אבל באמות העולם וכו': ואומרו לכל האתה וגו' נמשך עם מה שלמעלה ידעו ה' פנים אל פנים כל האותות פרוש לדרך האותות וגו', והפננה שעל כל אות ומפת ששלחו ה' לעשות היה יודעו פנים בפנים:

עוד יתבאר על פי מה שכתב הרמב"ם בהלכות ידעות (יסודי התורה פ"ה ה"א) שהנביא שיקום בישראל אין צריך שיעשה מופתים גדולים כאותם שעשה משה אלא כל שהוא מהמופתים שיעשה וכו', ותמצא ששב' מקומות אמרה התורה חזק האמונה במשה, א' על הים דתתיב (שמות י"ד ל"א) ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ב'

(ו) ויקבר אתו בני בארץ מואב ויקבר יתה בחילתא מול בית פעור ולא־ידע איש פעור ולא ידע אנש ית את־קברתו עד היום הזה:

רש"י: ויקבר אתו • הקדוש ברוך הוא בכבודו. (ספרי נשא) רבי ישמעאל אומר: הוא קבר את עצמו, וזהו אחד משלושה אתי' שהיה רבי ישמעאל דורש כן, כיוצא בו (במדבר ו) "ביום מלאתי מי נזרו יביא אותו", הוא מביא את עצמו, כיוצא בו (ויקרא כב) "והשיאו אותם עון אשמה", וכי אחרים משיאים אותם? אלא הם משיאים את עצמם. מול בית פעור • קברו היה מוכן שם משושה ימי בראשית, לכפר על מעשה פעור, וזה אחד מן הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות (אבות פ"ה) • אור החיים

(ז) ומשה בן־מאה ועשרים שנה במתו לא־כהתה עינו ולא־נם לחה:

רש"י: לא־כהתה עינו • אף משמות. ולא־נם לחה • להלוותית שבו, לא שלט בו רקבון ולא נהפך תאר פניו. אור החיים

(ח) ויבכו בני ישראל את־משה בערבת מואב שלשים יום ויתמו ימי בכי אבל משה:

רש"י: בני ישראל • הזכרים, אבל באהרן מתוך שהיה רודף שלום

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

להטיל מום במעשה הטוב שעשו ישראל שעשהו בשביל משה שהיה חי ולמשה עצמו כשמת העליו משהם בהספדו:

ואולי יש לתת טעם כי אהרן לא ידעו במיתתו קדם שמת וראו פתאום שמת ודבר בזה יעורר כל לב לפתח מקור דמעת עינו, מה שאין בן משה שכבר ידעו מיתתו וכל דבריו ותוכחותיו אשר עשה היה אומר להם (לעיל ד' כ"ב) כי אנכי מת אניני עבר וגו' ולזה לא הוחם הספדו באהרן:

עוד אפשר כי מיתת אהרן הרגשתה ביותר לפי שתכף נסתלקו עניי כבוד והוסר מסוכתם וזה סבב ביאת הכנעני וגו' (פשיטת ג'), לזה נתעוררו יחד כל ישראל לכבות, מה שאין בן במיתת משה הגם שנטלו עניים כו' לא העירו על זה, גם נטרו בשמחת ביאת הארץ הטובה:

עוד אפשר שבמיתת משה תכף ראו דבר חדש ששרתה שכינה על הושע ולקחו נחמה, משל למי שנאבדה לו מרגליות ומצא אחרת במקומה לו יהיה שאינה דומה אף על פי כן יתנחם בה, ולזה לא בכו כלל, והוא מה שסמך למאמר ויבכו ויהושע בן נון וגו', מה

(ז) עד היום הזה. הם דברי ה' שהיה אומר ומשה כותב, ויכמו בן מאמרים הקודמים לזה ויקם שם משה ויקבר אתו:

וראינו להראב"ע שכתב שהיושע כתב בן, ואין ראוי לכתב בדברים האלה בפשטי הכתובים שמשוה לא השלים הספר תורה כשנסרו ללויים, שבאנוי שמעתי מבני עמנו מסתבכים בדבר זה ומסתעפים מזה כפירה בתורה, וזו היא טענת העכו"ם שמבני ישראל תקנו הסכתב ונמצא בה מה שלא היה ולא היה מה שהיה, וישמעק הדברים ודומיהם הסכי ענינו מנגדם, והעקר שכל הספר תורה כתבו משה וקאומרם (ב"ב ט"ו) השלימו בדמעת:

(ז) בן מאה ועשרים שנה במתו. פרוש עם יציאת נפשו נגמרו המאמץ ועשרים שנה, עוד נתפנן להסמיך במתו למאמר לא כהתה עינו להעיר שאחר מיתתו הוא אומר לא כהתה וגו':

(ח) ויבכו בני ישראל. ובאהרן אמר (במדבר כ' כ"ט) כל בית ישראל, רבותינו ז"ל (אבות דר"נ פ"ב) נתנו טעם לפי שהיה אוהב שלום כו', וראב"ע כתב שפכו כל בית ישראל לכבוד משה שהיה חי, ואין להאמין לפרושו שאין

(ט) "וְאֶשְׁכְּרֵם לְעֵינֵיכֶם", וְהִסְכִּימָה דַּעַת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדַעְתּוֹ, שְׁנָאָמֹר: (לעיל י) "אֲשֶׁר שִׁבְרַתְךָ", יִישַׁר כְּחֶף שִׁשְׁבְּרַת (שבת פו):

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש כב עמ' כה)

לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל

יש לפרש את סמיכות התורה סופה לתחלתה, על פי מה שהקשו רז"ל (נדרים לט, ב) וְהִקְפִּיכּוּ אֵין כָּל חֹדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ. וְזֶהוּ הַמִּשְׁפָּח הַתְּכֻיכִים: לְכָל הָאוֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים . . . אֲשֶׁר עָשָׂה . (ואין זה חֹדֶשׁ, כי אם) בְּרֹאשִׁית בְּרֹא אֱלֹקִים, כִּי תִנְאִי הַתִּנְיָה הַקְבֵּ"ה עִם כָּל מַעֲשֵׂה בְּרֹאשִׁית בַּעַת הַבְּרִיאָה בְּנוֹגַע לְנִסִּים (בראשית רבה ה, ה. זח"ב קצח, ב. פירוש המשניות להרמב"ם ותוספות יום טוב אבות ה, ו).

מ"א פסוקים גאוא"ל סימן חסלת פרשת וזאת הברכה

(יא) לְכָל־הָאֹתוֹת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לַפְּרָעָה וּלְכָל־עַבְדֵּיו וּלְכָל־אֶרְצוֹ:

(יב) וּלְכָל־הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל־הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל:

כ"י וְלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה • שֶׁקָּבַל אֶת הַתּוֹרָה בְּלוּחוֹת בְּיָדָיו. וּלְכָל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל • נִסִּים וְגִבּוּרֹת שֶׁבְּמִדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא • לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל • שֶׁנִּשְׁאָו לְבֹו לְשִׁבֹר הַלּוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם, שְׁנָאָמֹר: (לעיל

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא הפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את הפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את הפטרה הקשורה עם פרשת השבוע".

התוועדויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה לשבת חול המועד סוכות יחזקאל פרק לח

לח יח וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא בָּיּוֹם בּוֹא גֹגַעַל־אֲדָמָת יִשְׂרָאֵל נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה תַּעֲלֶה חֲמַתִּי בְּאֶפְרַיִם יִשְׂרָאֵל כִּי יִשְׁכַּחְתִּי בְּאִש־עַבְדִּי דְּבַרְתִּי אִם־לֹא בַּיּוֹם הַהוּא יְהוָה רָעַשׁ גְּדוֹל עַל אֲדָמָת יִשְׂרָאֵל: כ וְרָעִשׁוּ מִפְּנֵי דָגֵי הַיָּם וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְחֵית הַשָּׂדֶה וְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׁ עַל־הָאֲדָמָה וְכָל־הָאָדָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה וְנִהְרָסוּ הַהָרִים וְנִפְּלוּ הַמְּדֻרָּגוֹת וְכָל־חֹמֶה לְאֶרֶץ תְּפוֹל: כא וְקִרְאתִי עָלָיו לְכָל־הָרִי הָרֹב נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה חֲרֹב אִישׁ בְּאֶחָיו תִּהְיֶה: כב וְנִשְׁפָּטְתִּי אֹתוֹ בְּדָבָר וּבְדָם וּגְשָׁם שׁוֹטֵף וְאֶבְרִי אֶלְגָּבִישׁ אִשׁ וּגְפִרִית אֶמְטִיר עָלָיו וְעַל־אֲנָפִיו וְעַל־עַמִּים רַבִּים אֲשֶׁר אֹתוֹ: כג וְהַתְּגַדְּלֹתִי וְהַתְּקַדְּשֹׁתִי וְנִזְדַּעְתִּי לְעֵינֵי גוֹיִם רַבִּים וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה: לד א וְאַתָּה בֶּן־אָדָם הִנָּבֵא עַל־גֹּגַעַל וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנִי יְהוָה הִנְנִי אֵלֶיךָ גֹּגַעַל נִשְׂיָא רֹאשׁ מִשְׁדֵּךְ וְתִבֵּל: כו וְשִׁבְכַתִּיךָ וְשִׁשְׁאֲתִיךָ וְהַעֲלִיתִיךָ מִיִּרְכַּתִּי צִפּוֹן וְהִבֵּאתִיךָ עַל־הָרִי יִשְׂרָאֵל: כז וְהִפֵּיתִי קִשְׁתְּךָ מִיַּד שְׂמֹאלְךָ וְחֶצֶץ מִיַּמִּינְךָ אֶפִּיל: כח עַל־הָרִי יִשְׂרָאֵל תְּפוֹל אֹתָהּ וְכָל־אֲנָפֶיךָ וְעַמִּים אֲשֶׁר אֹתְךָ לְעִיט צִפּוֹר כָּל־כְּנָף וְחֵית הַשָּׂדֶה נִתְּתִיךָ לְאֹכְלָהּ: כט עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תְּפוֹל כִּי אֲנִי דְּבַרְתִּי נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה: לו וְשִׁלַּחְתִּי־אֶשׁ בְּמִגְוָה וּבִישְׁבֵּי הָאִיִּם לִכְתּוֹחַ וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה: לו וְאַת־שֵׁם קָדְשִׁי אוֹדִיעַ בְּתוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְלֹא־אֲחַל אֶת־שֵׁם־קָדְשִׁי עוֹד וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה קָדוֹשׁ בְּיִשְׂרָאֵל: לו הִנֵּה בָּאָה וְנִהְיִתָּה נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה הוּא הַיּוֹם אֲשֶׁר דְּבַרְתִּי: לו וְיִצְאֹו יִשְׁבֵּי עַרְיָה יִשְׂרָאֵל וּבְעֶרְוָה יִשְׁקוּ בְּנִשְׁקָם וּמִגֶּן וְצִנָּה בְּקֶשֶׁת וּבְחִצִּים וּבְמִקְלָד וּבְרִמָּח וּבְעֶרְוָה בָּהֶם אֶשׁ שִׁבְעַת שָׁנִים: לו וְלֹא־יִשְׁאֹו עֲצִים מִן־הַשָּׂדֶה וְלֹא יִחְטְבוּ מִן־הַיַּעְרִים כִּי בְנִשְׁקָם יִבְעֲרוּ־אֶשׁ וְשָׁלְלוּ אֶת־שְׁלֵלֵיהֶם וּבָזוּ אֶת־בְּזוּיָהֶם נָאֻם אֲדֹנִי יְהוָה: לו וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא אֹתָן לְגֹגַעַל מְקוֹם־שֵׁם קָבֵר בְּיִשְׂרָאֵל גִּי הָעֲבָרִים קִדְּמָת הַיָּם וְחִסְמָת הָיָה אֶת־הָעֲבָרִים וְקָבְרוּ

שם את־גוג ואת־פל־המוֹנֶה וקראוּ גַּיָּא הַמּוֹן גּוֹג: יב וקברוּם בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמַעַן טַהַר אֶת־הָאָרֶץ שְׁבַעַה חֳדָשִׁים: יג וקברוּ כָּל־עַם הָאָרֶץ וְהָיָה לָהֶם לְשֵׁם יוֹם הַקְּבָרִי נֶאֱמַר אֲדֹנִי יְהוָה: יד וְאֲנֹשִׁי תָמִיד יִבְדִּילוּ עֲבָרִים בָּאָרֶץ מִקְבָּרִים אֶת־הַעֲבָרִים אֶת־הַנּוֹתָרִים עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ לְטַהֲרָהּ מִקְצֵה שְׁבַע־חֳדָשִׁים יִחְקְרוּ: טו וְעָבְרוּ הָעֲבָרִים בָּאָרֶץ וְרָאָה עֵצָם אָדָם וּבָנָה אֲצֻלוֹ צִיּוֹן עַד קָבְרוּ אוֹתוֹ הַמְּקַבְּרִים אֶל־גַּיָּא הַמּוֹן גּוֹג: טז וְגַם שְׁם־עִיר הַמוֹנֶה וְטַהֲרוּ הָאָרֶץ:

ביהושע פרק א

א א וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוּן מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב מֹשֶׁה עֲבָדִי מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אִתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנֹכִי נָתַן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ג כָּל־מְקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ בְּפִרְגָּלְכֶם בּוֹ לָכֶם נִתְּנוּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה: ד מִהַמְּדָבָר וְהַלְבֵנוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנָּהָר הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כָּל אֶרֶץ הַחִתִּים וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יְהִי גְבוּלְכֶם: ה לֹא־יִתְּצֵב אִישׁ לְפָנֶיךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ לֹא אֲרַפֶּךָ וְלֹא אֶעֱזֹבְךָ: ו חֹזֶק וְאַמֶּץ כִּי אִתָּה תִּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָם לְתַת לָהֶם: ז רַק חֹזֶק וְאַמֶּץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה עֲבָדִי אֶל־תִּסּוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמָאוֹל לְמַעַן תִּשְׁפִּיל בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ: ח לֹא־יִמּוֹשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפֶּיךָ וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמָר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכְּתוּב בּוֹ כִּי־אֲנִי תִצְלִיחַ אֶת־דְּרָכְךָ וְאֲנִי תִשְׁכִּיל: ט הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֹזֶק וְאַמֶּץ אֶל־תַּעֲרֹץ וְאֶל־תַּחַת כִּי עִמָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ: י וַיֵּצֵא יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שְׁטָרֵי הָעָם לֵאמֹר: יא עָבְרוּ | בִּקְרֹב הַמַּחֲנֶה וַצִּוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִדָּה כִּי בָּעוֹר | שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֲבָרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבּוֹא לְרִשֵּׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ: יב וְלָרְאוּכֶנּוּ וְלִגְדִי וְלַחֲצִי שִׁבְטֵי הַמִּנְשָׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוּר אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עֲבַד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד גִּשְׁיֶכֶם טַפְכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בָּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חֲמִשִּׁים לִפְנֵי אֲחֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיָל וְעֲזַרְתֶּם אוֹתָם: טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה | לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וַיִּרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׁכַתָּם לָאָרֶץ יִרְשַׁתְכֶם וִירְשַׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר | נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה בָּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזֶּרֶח הַשָּׁמֶשׁ: טז וַיַּעֲזְרוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתֵנוּ נַעֲשֶׂה וְאֶל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחֵנוּ נִלְךְ: יז כָּל אֲשֶׁר־שָׁמַעֵנוּ אֶל־מֹשֶׁה בֶּן נִשְׁמַע אֱלֹהֶיךָ רַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר חָיָה עִם־מֹשֶׁה: יח כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנוּ יוֹמָת רַק

חֹזֶק וְאַמֶּץ:

שיעורי תהלים לשבוע חג הסוכות

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מניין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו עניין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"א תשרי מפרק ס עד סוף פרק סה	יום רביעי - י"ד תשרי מפרק עב עד סוף פרק עו
יום שני - י"ב תשרי מפרק סו עד סוף פרק סח	יום חמישי - ט"ו תשרי מפרק עז עד סוף פרק עח
יום שלישי - י"ג תשרי מפרק סט עד סוף פרק עא	יום שישי - ט"ז תשרי מפרק עט עד סוף פרק פב
שבת קודש - י"ז תשרי מפרק פג עד סוף פרק פז	

יום ראשון י"א תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 262, ועוד זאת יתר... עד עמ' 264, כמ"ש במו"א.

אגרת הקדש

ועוד זאת

יתר על כן על כל הנ"ל הארה דהארה וכל
הנ"ל היא מראה כחה ויכלתה ביסוד העפר הגשמי
בגילוי עצום ביתר עז מיסודות העליונים ממנו וגם
מצבא השמים שאין בכחם ויכלתם להוציא יש מאין
תמיד כיסוד העפר המצמח תמיד יש מאין הם עשבים
ואילנות (והמזל המכה ואומר גדל היינו לאחר שכבר
צמח העשב ואינו אומר לו לצמח מאין ליש אלא
מקוטן לגדול ולשאת פרי כל מין ומין בפרטי פרטיות.
אבל בטרם יצמח למי יאמר כל מזל ומזל לכל עשב
ועשב בפרטי פרטיות) מהכח הצומח שבו שהוא אין
ורוחני והם גשמיים ואין זאת אלא משום דרגלי א"ק

1 להלן יסביר רבנו הזקן, שגם כפי שההארה האלקית באה במציאות
2 של נברא, זה מתגלה דוקא בנברא כזה שבנבראים עצמם הוא
3 מהיסוד הנמוך ביותר, יסוד העפר שלמטה מאש, רוח ומים, ובנברא
4 המורכב בעיקר מיסוד העפר, כמו הארץ הגשמית – מתבטא בגילוי
5 הכוח והיכולת שיש דוקא
6 ב"עצמות אור אין סוף"
7 להוות "יש מאין". כוח זה
8 הוא בעיקר ב"אור הסובב"
9 ומתגלה על ידי ה"קו" דוקא,
10 האור הפנימי, דבר זה נראה
11 בבירור במה שהארץ
12 מצמיחה, שצמיחת צמחים
13 ואילנות גשמיים מכוח
14 הצומח הרוחני שבארץ היא
15 ענין של "יש מאין", וכוח זה
16 מגלה הארץ תמיד, שתמיד
17 צומחים ממנה צמחים באופן
18 של "יש מאין", (לא רק
19 בששת ימי בראשית, כפי

20 שזה היה בשאר המאמרות, כמו "שרצו המים" וכדומה, שאז,
21 בששת ימי בראשית, הוציאו המים מכוחם הרוחני ענין של נפש חיה
22 שבא מהמים, אך לאחר ששת ימי בראשית כבר באה נפש חיה
23 אחת מהשניה, ואין זה באופן של "יש מאין", ואילו הארץ –
24 מצמיחה תמיד צמחים באופן של "יש מאין" – הרי שבארץ ישנה
25 המעלה, שלמרות שהיא "נברא" שההארה האלקית שבה
26 הצטמצמה באופן של הארה דהארה דהארה (שאין הוא המהות
27 של אלקות ואפילו לא המציאות של אלקות, כי אם מציאות של
28 נברא גשמי כפי שזה בארץ), בכל זאת נראה על ידה הכוח האלקי
29 של התהוות "יש מאין", מצד זה שיש בה גם מהאור ה"סובב כל
30 עלמין" וגם מאור ה"קו" שעל ידו מתגלה הכוח הסובב בענין של
31 התהוות וחיות בנבראים. טעמו של דבר מדוע דבר זה מתגלה
32 בארץ דוקא, יסביר רבנו הזקן להלן, הוא מפני שהארץ היא היסוד
33 הנמוך ביותר של העולם הגשמי, ובמקום הנמוך ביותר שבו יורדת
34 ההארה האלקית, יש בו כוח מ"אור חור", המבטא בגילוי יותר את
35 ה"עצם", כאור ומדרגה שלמעלה ממנה. ובלשון רבנו הזקן:
36 **ועוד זאת, יתר על כן על כל הנזכר לעיל⁴³, הארה דהארה**
37 **דהארה**, – כפי שההארה האלקית באה בנברא באופן של הארה
38 דהארה דהארה, שאז הרי זה כבר שלא בגילוי, לא המהות של
39 אלקות, ואפילו לא המציאות של אלקות, ובכל זאת כבר הוסבר
40 לעיל שיש בה גם מה"קו" – האור הפנימי וגם מהאור ה"סובב כל
41 עלמין", **וכל הנזכר לעיל** – אור ה"קו" שבה, ו"אור הסובב" שבה –
42 בההארה האלקית שכבר באה באופן של הארה דהארה דהארה –
43 במציאות של נברא – **היא מראה** – ההארה האלקית הבאה
44 מ"מלכות דאצילות", מראה את כחה ויכלתה ביסוד העפר

45 הנשמי בגילוי עצום, ביתר עז מיסודות העליונים ממנו, – מיסוד
46 העפר, וכמו למשל יסודות אש, רוח ומים, וגם מצבא השמים,
47 שאין בכחם ויכלתם להוציא יש מאין תמיד, כיסוד העפר
48 המצמיח תמיד יש מאין, הם עשבים ואילנות – הצומחים מכוח
49 הצומח הרוחני באופן של
50 "יש מאין". שהרי גם אלה
51 שצומחים על ידי זריעה
52 ונטיעה, יסביר להלן, שזה
53 כמו "יש מאין", שכן מה
54 שזורעים נרקב כולו בארץ,
55 הזריעה משמשת כ"העלאת
56 מ"ן" בלבד (התעוררות של
57 כוח הצומח), ובמיוחד אלה
58 שצומחים בלי זריעה ונטיעה
59 כלל, (והמזל המכה ואומר
60 "גדל", – שחכמינו ז"ל⁴⁴ הרי
61 אומרים שאין עשב למטה
62 שאין לו מזל למעלה המכה
63 בו ואומר לו גדל, הרי,
64 שהצמיחה היא לא כולה מכוח הצומח שבארץ כי אם מה"מזל"
65 שברקיע בא ענין הצמיחה? אומר על כך רבנו הזקן: **הינו לאחר**
66 **שנברא צמח העשב**, – שכבר נעשה מציאותו של "יש" (עשב), אלא
67 שעליו לצמח ולגדול, ואילו שעושה פירות הרי צריך שיהיה בהם
68 טעם, מתיקות או חמיצות, הרי זה בא מן המזל, **ואינו אומר לו**
69 **לצמח מאין ליש** – שתתהווה מציאות העשב או האילן, **אלא**
70 **מקטן לגדל, ולשאת פרי כל מין ומין בפרטי פרטיות**. – שישנם
71 אילנות המוציאים פירות מתוקים, וישנם אילנות המוציאים פירות
72 חמוצים וכדומה, הרי זה בא מהמזל שברקיע. ב"אור התורה" פרשת
73 במדבר⁴⁵ אומר ה"צמח צדק", שהמזל משפיע התעוררות בכוח
74 הצומח שמתבטא בעשב או באילן שיצמיח, אך עצם הצמיחה הוא
75 מכוח הצומח עצמו, ובמקום אחר ב"אור התורה"⁴⁶ מפרש ה"צמח
76 צדק", שענין ה"הכאה" של המזל הוא, שבשעה שהמזל מאיר על
77 העשב או האילן שאליו הוא שייך, משפיע הדבר בעשב או באילן
78 המשכה לשרשו, ומהמשכה לשרשו הוא הולך וגדל יותר ויותר.
79 **אבל בטרם יצמח** – למי יאמר כל מזל ומזל לכל עשב ועשב
80 **בפרטי פרטיות** – הרי אומרים שהמזל "מכה בו" (בעשב), ואומר
81 לו "גדל", וכשהעשב אינו קיים עדיין – למי הוא אומר גדל? אלא,
82 כאמור, הכוונה היא לאחר ששהעשב כבר קיים במציאות של "יש",
83 על הצמיחה מקטן לגדול וכו' על כך באה האמירה והכוח מהמזל.
84 על כל פנים, צמיחת העשבים והאילנות היא מהכח הצומח שבו,
85 – שביסוד העפר שהוא – כוח הצומח הוא א"ן – לא מציאות
86 גשמית, ורוחני, ו – אילו הם – העשבים והאילנות, הם נשמיים. –
87 הרי שזה ענין של "יש מאין", שכפי שהוסבר לעיל, הרי הכוח ל"יש
88 מאין" הוא דוקא ב"עצמות אין סוף" – וכוח זה מתבטא ביסוד העפר

43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בהערות ותיקונים": צ"ע הל' והכוונה". 44. ב"ר פ"י, ו. 45. ע' קצו. 46. במדבר ע' תשפו.

של "כתר" – כנזכר לעיל באגרת קודש זו, ו"נעוץ תחלתו בסוף".
 – שב"מלכות" הרי זה, שה"תחלה" של "כתר" שלמעלה מ"חכמה",
 נמצאת ב"מלכות", וב"קו" הרי זה, שה"תחלה" של ה"קו" נעוצה
 בסוף של "רגלי אדם קדמון", המסתיימות במדריגות התחתונות של

עולם ה"עשיה", ביסוד

העפר; וכיוון שה"קו" הרי

ענינו גילוי של "אור אין

סוף" – מתבטא לכן ביסוד

העפר יותר בגילוי הענין של

"אין סוף" בענין של "יש

מאין", בענין של צמיחה, כפי

שיסביר להלן. ויכבד הוא

בסיום ה"קו" דאוריין

סוף המסתיים בסיום

ה"ישר" דרגלי "אדם

קדמון" – כפי ש'הרגלים'

והמדריגות התחתונות של

אדם קדמון באות באור

הפנימי בהתחלקות של

המדריגות, הרי בשעה שזה

בא למדריגות האחרונות,

שזה בתחתית ה"עשיה",

במדריגות האחרונות של

עולם ה"עשיה", כפי שזה

יסוד העפר הגשמי, מאיר – ה"קו" בבחינה של "אור חוזר", מופנה

למעלה – מההארה דהארה דהארה שבעפר הגשמי, לבחינת אור

הנשמה דמלכות דמלכות דעשיה, – שבאור הנשמה זו המדריגה

האחרונה, שכן, "עשיה" היא הרי העולם התחתון ביותר, ו"מלכות"

היא הספירה האחרונה, וב"מלכות" גופא, בעשר הספירות שבה,

"מלכות דמלכות" היא האחרונה – אך, כיוון שמדובר כאן בענין אור

הנשמה, שהוא אלקות ממש, מחיצוניות הכלים דמלכות

דאצילות. – שכאמור לעיל הם נעשים אור הנשמה לבריאה

יצירה עשיה – הרי במדריגת אור הנשמה, שהיא האחרונה שבאור

הנשמה – מאיר בה האור החוזר מהמדריגות האחרונות של "עשיה"

(המדריגה האחרונה שבנבראים), ונותן את הכוח לגלות כוח ה"אין

סוף" בענין של "יש מאין", של צמיחה, באופן תמידי. ולפי מה

שכתוב בספר הגלגולים פרק כ, הובא בלקוטי אמרים – בספר

ה"תניא"⁴⁷, מתלבשת תחלה הארה זו של ה"קו" דאוריין

באור האצילות שבעשיה, וממנה לבריאה ויצירה שבעשיה,

ומהן לבחינת אור הנשמה דמלכות דמלכות דעשיה, ועל ידי

זה יש כח ועז בסיום הכלי דמלכות דמלכות דעשיה –

המדריגה וספירה התחתונה ביותר שב"עשיה", שביסוד העפר,

והוא מאמר: "תדשא הארץ וכו'", – דשא – שממאמר זה בא

הרי כוח הצומח, להיות פועל בקרב הארץ תמיד לעולם ועד

(בחינת איין סוף, – שלא רק עצם פעולת הצמיחה שהיא ענין של

הגשמי. ואין זאת, – מה שדוקא בארץ מתבטא בגילוי כוח ה"אין

סוף" של "יש מאין", אין זה אלא משום דרגלי "אדם קדמון" –

הרגלים של "אדם קדמון", מסתיימים בתחתית – עולם ה"עשיה,

– ה"רגלים", המדריגות האחרונות של אדם קדמון (של המחשבה

הקדומה הכוללת בתוכה כל

הנבראים מהעליונים ביותר

עד התחתונים ביותר),

מסתיימות במדריגות

התחתונות של העולם

התחתון ביותר, עולם

ה"עשיה", והוא יסוד העפר

שבעולם ה"עשיה", ותחת

רגליו – מתחת למדריגות

האחרונות של אדם קדמון,

מאיר אוריין סוף פרק

הוא הפוכה כל עליון, –

היכן שמסתיים האור הפנימי

שהוא בהגבלה ובהתחלקות

בעולמות, מאיר האור

המקיף שלמעלה מעולמות,

כלי הפסק רב ביניהם, רק

ענולי "אדם קדמון" –

ה"עניולים" של אדם קדמון,

לברו. – שהרי במחשבה

הקדומה של אדם קדמון ישנם

מקיף, הרי היכן שמסתיים ה"יושר" והאור הפנימי של אדם קדמון

ונשאר רק העניולים והמקיפים של אדם קדמון (שגם העניולים

של אדם קדמון הרי אינם ענין של "אין סוף" ממש כמו ה"אור אין

סוף" ה"סובב כל עלמין") – מאיר שם "אור אין סוף" ה"סובב כל

עלמין, וגם ה"קו" מאוריין סוף המסתיים בסיום רגלי "אדם

קדמון" – מאיר מופנה למעלה בבחינת "אור חוזר", – "אור

חוזר" היינו – אור שבעשיה למקום שמעבר לו אין הוא יכול להאיר,

הוא מגיע חזרה באור חוזר ביתר חוזק וביתר אור מאשר האור הוא

לפני שמגיע לאותו מקום. וכפי שהדבר באור השמש, שהאור

התחתון הקרוב יותר לארץ חם יותר מאשר האור האמצעי (האור

שבאמצע, בין השמש לארץ), שכן, כאשר קרני השמש מגיעים

לארץ, שמעבר לה אין הם יכולים להגיע – הוא חוזר באור חוזר,

ולכן חם יותר למטה. כך הדבר ב"אור הקו" שענינו להאיר כל

הנבראים באור פנימי, הרי כאשר הוא מגיע למדריגות האחרונות

של המחשבה המקיפה כל העולמות והנבראים – הוא חוזר באור

חוזר, כמו ש – ה"קו", המלכש ב"אריך אפיו" ו"אבא ואמא" –

חכמה בינה ו"א ונוקבא" – ז"א (מדות) ומלכות, דאצילות –

מאיר באור חוזר מלכות דאצילות, ומלכות דאצילות היא –

לכן, בחינת ברת מופנה למעלה, – בחישוב הספירות מלמטה

למעלה, מ"מלכות" לספירות העליונות, הרי "מלכות" היא בחינה

47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה פ"ו (בהג"ה), פ"ח. וראה ג"כ שם ספנ"א וספנ"ב".

1 "יש מאין", בא מכוח ה"אין סוף", אלא גם האופן של להצמיח הוא
2 פעולה תמידית, ומצד כוח זה, הוא יכול להצמיח תמיד בלי סוף,
3 הרי שגם זה הוא הענין של "אין סוף", ולא בלבד בששת ימי
4 בראשית, כמאמר: "ישרצו המים", ומאמר: "תוצא הארץ

5 נפש חיה", — מאמרות

6 אלה השפיעו רק בששת ימי

7 בראשית, שאז הוציאו המים

8 והארץ נפשות חיות באופן

9 של "יש מאין", ואילו לאחר

10 זה כבר באה נפש חיה אחת

11 מהשניה שלא באופן של

12 "יש מאין", רק בששת ימי

13 בראשית בלבד השפיעו

14 מאמרות אלה, שהמאמרות

15 באים מתחבטה דמלכות

16 דמלכות העשיה, שבו ימי

17 בראשית האיר בעולם

18 הנה הארה מאור-אין-סוף

19 ב"חסד חנם", בלי העלאת

20 "מין נוקבין" כלל, — בלי

21 שום התעוררות מהמטה

22 (מהמקבל), הנקראת

23 "העלאת מין נוקבין",

24 שהנוקבא (המקבל) מעלה

25 ומעוררת בהתעוררות שלה

26 מלמטה — התעוררות

27 מלמעלה. הרי, הסדר אחרי ד' ימי בראשית, שמן ההכרח שתהיה

28 העלאת מין והתעוררות מלמטה כדי לעורר התעוררות מלמעלה;

29 אך, בימי בראשית האירה הארה מ"אור אין סוף" בחסד חנם, בלי

30 העלאת מין כלל, ולכן השפיעו אז המאמרות "ישרצו המים"

31 ו"תוצא הארץ" ענין של "יש מאין", ואילו כוח הצומח מהמאמר

32 "תדשא הארץ" — משפיע תמיד, להצמיח עשבים ואילנות ופרות

33 מאין — מכוח הצומח הרוחני, ל"ש — ל"ש" הגשמי, העשבים,

34 האילנות והפירות, תמיד מדי שנה בשנה⁴⁸, שהוא — להצמיח

35 תמיד מדי שנה בשנה, הוא מעין בחינת "אין-סוף", — שהוא ענין

36 אין-סופי, לא מסתיים אף פעם הכוח בארץ להצמיח, שאם יתקיים

37 עולם הנה רבוי רבבות שנים — יצמיחו מדי שנה בשנה. אלא

38 שיש מהן — מזהעשבים, מהאילנות ומהפירות, הבאים על ידי

אגרת הקדש

לעולם ועד (בחי' אין סוף ולא בלבד בששת ימי
בראשית כמאמר ישרצו המים ומאמר תוצא הארץ
נפש חיה מחכמה דמל' דמל' דעשיה שבו ימי
בראשית האיר בעולם הוזה הארה מאור אין סוף
בחסד חנם בלי העלאת מין נוקבין כלל) להצמיח
עשבים ואילנות ופירות מאין ליש תמיד מדי שנה
בשנה שהוא מעין בחי' א"ס שאם יתקיים עוה"ז ריבוי
רבבות שנים יצמיחו מדי שנה בשנה אלא שיש מהן
ע"י העלאת מ"נ והם הזורעים והנטועים ואעפ"כ הם
כמו יש מאין שהגרעין הנטוע אין לו ערך כלל לגבי
הפרי וגם נגר כל האילן עם הענפים והעלין וכן
במיני זרעונים וירקות וגם במיני תבואה להתהוות
מאות גרעינין מגרעין א' הוא כמו יש מאין ומכ"ש
הקשין והשבלים והנה הפירות שע"י העלאת מ"נ
היא הזריעה והנטיעה הם משובחים מאד מאד
מהעולים מאליהן מכח הצומח לבדו שבארץ ומוזה
נשכיל המשכות אורות עליונים באבי"ע (שהוא
תכלית בריאת האדם) כמ"ש במ"א.

העלאת "מין נוקבין", — שיש משהו המעורר את כוח הצומח
שיצמיח, והם הזורעים והנטועים, — העשבים הנזרעים והאילנות
הניטעים, הרי הזורעים הם "העלאת מ"ן" לכוח הצומח, ואף-על-פי-
כן — למרות שהם זורעים ונטועים, הם כמו יש מאין, שהגרעין
הנטוע אין לו ערך כלל
לגבי הפרי, וגם — אין לו

שום ערך והשוואה, נגר כל
האילן עם הענפים
והעלין, — שבכך אין
ההבדל כל כך באיכות כמו
לגבי הפרי שיש בו טעם
ואילו לגרעין שנזרע אין
טעם, אך, קיים הבדל גדול
ואין השוואה בכמות, של
האילן וענפיו ועליו לגבי
הגרעין, הרי צמיחתם של
הפירות ושל האילן היא
ענין של "יש מאין", למרות
שזה בא על ידי זריעת
הגרעין, וכן במיני זרעונים
וירקות, וגם במיני
תבואה להתהוות מאות
גרעינין מגרעין א' הוא
כמו יש מאין, ומכל שכן
— לא גרעיני החטה שהם
אותו מהות של הגרעין,

אלא תפשין והשכלים. — שאינם אותו מהות ממש כמו הגרעין —
הרי הם בודאי "יש מאין". והנה⁴⁹, הפרות ש — צומחים על ידי
העלאת "מין נוקבין", — התעוררות מלמטה, היא הזריעה
והנטיעה — הם משבחים מאד מאד מהעולים מאליהן מכת
הצומח לבדו שבארץ, — בלי נטיעה וזריעה, ומה נשכיל — בענין
המשכות אורות עליונים — שיומשכו ב — עולמות אצילות
בראיה יצירה-עשיה — שהאורות הנמשכים על ידי "העלאת מ"ן"
(התעוררות מלמטה) של עבודת האדם, יש בהם מעלה עליונה
יותר מאשר האורות הנמשכים ב"אתערותא דלעילא" (בהתעוררות
מלמעלה) בלבד, בלי ההתעוררות ועבודת האדם למטה, (שהוא
תכלית בריאת האדם), — שעל ידי עבודתו יומשכו אורות נעלים
יותר בכל העולמות, כמו שנתבאר במקום אחר.

48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לאחרי אומרו 'תמיד' מהו 'מדי שנה בשנה' (מעין סתירה מזל"ז), משא"כ לעיל (קלב, סע"א): תמיד (וכן יחיה) לעו' — וכהמשך (בחי' א"ס). ויל"פ עפמש"כ אגה"ק סו"ס יד: 'וז"ש תמיד כו' אעפ"כ אינה כו' אלא שבכל שנה ושנה כו'". 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה 'הנה' — במ"מ — מה ענינו כאן? — ויל"ש שהוא בהמשך להנ"ל במעלת המצות מהסוף בכלל (ולהסיום במעלות מצות מעשיות) — דאף בכל הענינים הנשפעים גם עתה 'בחסד חנם' — כשנעשה ע"י מצוה ותפלת האדם הם משובחים מאד מאד. ולהעיר מלקי"ת במש"נ בשלילת טענת המרגלים טובה הארץ מאד מאד".

יום שני י"ב תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 264, ומוזה יובן היטב... עד עמ' קלג, עוה"ב.

אגרת הקדש

ומוזה יובן היטב

בענין סדר מדרגות דצח"מ שהן בחי' עפר מים אש רוח שאף שהחי הוא למעלה מהצומח והמדבר למעלה מהחי אעפ"כ החי ניוון וחי מהצומח והמדבר מקבל חיותו משניהם וגם חכמה ודעת שאין התינוק יודע לקרות אבא ואימא עד שיטעום טעם דגן כו' ועדיין לא אכילנא בישראל דתורא כו' כי הוא בחי' אור חוזר ממטה למעלה מתחתית העשיה שמתגלית שם ביתר עז הארה דהארה כו' מאור א"ס הסובב כ"ע ומחקו אור א"ס שבסוים רגלי היושר דא"ק בבחי' אור חוזר כנ"ל. ויובן היטב בזה טוב טעם ודעת מה שמלאכים עליונים שבמרכבה פני שור ופני נשר נהנים מאד וניזונים ומסתפקים מרוח הבהמה והעוף העולה אליהם מהקרבנות שע"ג המזבח ודקדוק לשון הוזה"ק ואתהניין מיסודא ועיקרא דילהון. ואחרי הדברים והאמת האלה דעת לנבון נקל להבין ע"י כל הנ"ל גודל מעלת המצות מעשיות אשר הן תכלית ירידת הנשמות לעוה"ז הגשמי כמ"ש היום לעשותם ויפה שעה א' בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי עוה"ב. ע"כ מצאנו מביה"ק:

דעת לנבון נקל להבין, על ידי כל הנזכר לעיל, גדל מעלת המצות מעשיות, – מצוות הנעשות בדברים גשמיים, על ידי האברים הגשמיים של האדם, אשר הן – המצוות המעשיות, הן תכלית ירידת הנשמות לעולם הזה הגשמי, כמו שכתוב⁵⁶: "היום לעשותם", – שהיום דוקא, בעולם הזה, בעולם המעשה, יש לקיים מצוות מעשיות, הנעשות בדברים גשמיים שהתהוותם היא דוקא מ"עצמות אור אין סוף", ויש בהם הכוח הנעלם שמצד "עצמות אור אין סוף", ועל ידי המצוות שעושים בדברים אלה מתגלה הכוח הנעלם, וי"פ"ה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים פעולם הנה מכל חיי העולם הבא⁵⁷:

1 ומוזה – ממנה שהוסבר לעיל, שבתחתית העשיה (במדרגות
2 האחרונות של עולם ה"עשיה") מאיר אור מחזק יותר באופן של
3 "אור חוזר", מ"אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין" ומאור ה"קו" – הרי
4 מזה יובן היטב בענין סדר מדרגות: דומם צומח חי מדבר,
5 שכן – כפי שזה בא בד'
6 היסודות מהם מורכב כל
7 נברא, הרי הם בחינות:
8 עפר – (הנ"ל), מים אש
9 רוח, שאף שהחי הוא
10 למעלה מהצומח⁵⁰,
11 והמדבר למעלה מהחי –
12 אף-על-פי-כן – סוג החי
13 ניוון וחי מהצומח,
14 והמדבר – האדם, מקבל
15 חיותו משניהם, – מצומח
16 ומחי, וגם חכמה ודעת, –
17 מקבל האדם מצומח ומחי,
18 ש"אין התינוק יודע
19 לקרות אבא ואימא עד
20 שיטעום טעם דגן כו', –
21 כפי שהגמרא אומרת
22 בברכות⁵¹, וי"עדין לא
23 אכילנא בשרא דתורא
24 כו', – כפי שהגמרא
25 אומרת בבבא קמא⁵² שרא
26 שאל שאלה אצל ר' נחמן,
27 ענה לו למחרת בסברא
28 משופרת יותר, ואמר על כך,
29 מה שלא אמרתי לך זאת
30 אתמול בערב, הרי זה מפני שאז עדיין לא אכלתי בשר שור ובמילא
31 דעתי לא היתה צלולה כל כך. הרי שבשר מן החי מוסיף בשכל
32 המדבר. שלכאורה לא מובן, מדוע יהיה החי זקוק לצומח שלמטה
33 ממנו, ומדוע יהיה המדבר זקוק לצומח ולחי שהם למטה ממנו? אלא
34 כפי שהוסבר לעיל יובן הדבר היטב, כי הוא בחינת "אור חוזר"
35 ממטה למעלה, – מהמדרגות התחתונות לעליונות, מתחתית
36 העשיה, – מהמדרגות התחתונות של "עשיה", שמתגלית שם –
37 בתחתית העשיה, ביתר עז, הארה דהארה כו' – כלומר, הארה
38 דהארה דהארה שישנה בעפר הגשמי, מאור-אין-סוף הסובב כל
39 עלמין, – המקיף וסובב כל העולמות בשווה, ומח"קו" אור-אין

50. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם בנוגע להתהוותו – ובכ"ז ניוון כו' [עפ"ז מובן דלא נזכר כאן עפר – דהכל הי' מן העפר. וי"ל שלכן גם לאחר שנתהווה זקוק וניזון ממנו]". 51. מ, א. 52. עא, סע"א ואילך. 53. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל 'ארי' סתם מן האש האוכל הקרבן אדם משרבון ורעות רוח" רוח נשברה דאדם המקריב (אוה"ת שם)". 54. פינחס כח, ב. 55. ח"ג רמא, א. 56. ואתחזן ז, יא. עירובין כב, א. 57. אבות פ"ד מ"ז.

יום שלישי י"ג תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלג, כא. אד"ש כמשפט... עד עמ' 266, בכל יום.

1 עד כאן – אומרים מדפיסי אגרת הקודש, **מִצָּאנוּ מִכְתָּב יְדוֹ תְּקוּדָשָׁה**.
2 – של רבנו הזקן (שכתב אגרת זו לפני הסתלקותו).
3 **כא**. אגרת קודש זו כותב רבנו הזקן, לעורר את אלה שקיבלו על עצמם לתת
4 סכום כסף מסוים במשך השנה ל"כולל חב"ד", לתמוך בלומדי תורה ועוסקים
5 בעבודת ה' בארץ ישראל.
6 ההתעוררות היא, שלא יחכו
7 לסוף השנה ויתנו אז את כל
8 הסכום, כי אם יחלקו את הכסף
9 למנות שבועיות או לפחות
10 חדשיות, שכן, מלבד מעלת
11 הזריזות בכל מצוה בכלל
12 ובצדקה ביוחד, ישנה מעלה
13 נוספת בנתינת סכום הכסף
14 (שרוצים לתת במשך השנה)
15 במנות מרובות, כפי שיסביר
16 טעמו של דבר.
17 מתחיל רבנו הזקן אגרתו זו
18 בברכה לבני ישראל הנקראים
19 בכלל "אוהבי שמו"¹, מצד
20 האהבה שיש בבני ישראל
21 להקדוש ברוך הוא, ובמיוחד
22 אלה שנותנים לצדקה עבור
23 אלה שעוסקים בתורה ובעבודה
24 בארץ ישראל – נקראים הם
25 במיוחד "אוהבי שמו", שכן, ארץ

26 ישראל היא הרי ארץ אשר "עיני ה' אלקיך בה"², מאירה שם המשכה פנימית
27 משם הוי', ושם הוי' הוא הרי "שמו" המיוחד של הקדוש ברוך הוא.
28 **אחר דרישת שלומם, כמשפט לאוהבי שמו**, – של הקדוש ברוך
29 הוא. **אל המתנדבים בעם, לעשות צדקה ה' עם ארצו**
30 **תקדושה, לתת מדי שנה בשנה חק הקצוב מעות ארץ תקדש**,
31 – לתמוך ביושבי ארץ הקודש, ארץ ישראל, תפנה ותבונן במהרה
32 **בימינו, אליהם תפנה מלתי, ותל במל אמרתי**³, – כלומר, רבנו
33 הזקן קורא ופונה אליהם – **לזרז לזריזים**, – בהתאם לביטוי⁴ "אין
34 מזרזין אלא למזרזין", ולחזק ידים רפות⁵, – כלומר, שברצון ובלב
35 לא חסר; קיים הרצון והרגש לתת⁶, אלא שהידים רפות לעשות זאת
36 בפועל. **במתן דמים – מעות ארץ ישראל – מדי שבת בשבתו,**
37 **ולפחות מדי חדש בחדשו**⁸, **מערב הקצוב לערך שנה**, – יחלקו
38 את הכסף המוקצב לכל השנה במנות שבועיות או לפחות במנות
39 חדשיות. **וכל כסף הקדשים אשר עלה על לב איש להתנדב**
40 **בלי נדר לפרנסת אחינו יושבי ארץ תקדש, מדי שנה בשנה.**

אגרת הקדש

כא אד"ש כמשפט לאוהבי שמו אל

המתנדבים בעם לעשות צדקה

ה' עם ארצו הקדושה לתת מדי שנה בשנה חוק

הקצוב מעות אה"ק תוב"ב אליהם תמוך מלתי ותול

כטל אמרתי לזרז לזריזים ולחזק ידים רפות במתן

דמים מעות א"י מדי שבת בשבתו ולפחות מדי חדש

בחדשו מערכו הקצוב לערך שנה וכל כסף הקדשים

אשר עלה על לב איש להתנדב בלי נדר לפרנסת

אחינו יושבי אה"ק מדי שנה בשנה. כי הנה מלבד

הידוע לכל גדול מעלת הזריזות בכל המצות הנאמר

ונשנה בדברי רז"ל לעולם יקדים אדם לדבר מצוה

לנו ולבנינו עד עולם כי העקרה עצמה אינה נחשבה

כ"ב לנסיון גדול לערך מעלת א"א ע"ה בשגם כי

ה' דיבר בו קח נא את בנך כו' והרי כמה וכמה

קדושים שמסרו נפשם על קדושת ה' גם כי לא

דיבר ה' בהם רק שא"א ע"ה עשה זאת בזריזות נפלאה

להראות שמחתו וחפצו למלאות רצון קונו ולעשות

טעם אחד מדוע אין העקידה עצמה נחשבת לנסיון גדול כל כך לגבי

אברהם אבינו, מצד מעלתו ומדריגתו הגדולות. טעם שני, הוא:

בשגם – בלחנו גם בחשבון, כי ה' דבר בו: "קח נא את בנך

כו"ו"¹⁰ – שיקח את יצחק לעקידה, ויחרי – היו כמה וכמה קדושים

שמסרו נפשם על קדשת ה' גם כי לא דבר ה' בהם; – כיצד,

איפוא, זה יכול להיחשב לנסיון גדול כל כך לגבי אברהם אבינו,

בשעה שהוא נצטוו על כך מהקדוש ברוך הוא בעצמו? רק –

הגדלות של העקידה היא בכך, שאברהם אבינו עליו השלום

עשה זאת בזריזות נפלאה, – "וישכם אברהם בבוקר"¹¹, ויחבוש

את חמורו¹¹, חבש בעצמו את האוכף של החמור, ולא ציווה ולא

חיכה שמישהו אחר יעשה זאת¹², להראות – גם לאחרים, שמחתו

וחפצו – תענוגו הפנימי, למלאות רצון קונו ולעשות נחת רוח

ליוצרי. – באחד ממאמריו, מ"ב בתמוז תש"ט¹³, מסביר כ"ק

אדמו"ר מהר"י צ"נ¹⁴, שעבודת בעלי תשובה היא להשפיע גם על

אחרים. בהתאם לכך יכולים לבאר, שכיוון שבענין העקידה היתה

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה לעיל באגה"ק ס"ה דע"י צדקה עבד שמא קדישא וצדקה ניתנת מחמת מדת החסד שפנימיותה אהבה".
2. עקב יא, יב. 3. ע"פ איוב כט, כב. 4. האזינו לב, ב. 5. מכות כג, א. 6. ספרי במדבר א. 6. ע"פ ישעי' לה, ג. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ככהמשך שהמדובר באלה שעלה על לבם להתנדב כו'". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר בדכתיוב (ישעי' בסופו) מדי שבת – הכוונה לשבת סוף השבוע ומדי חודש – לראש החודש". 9. נזיר כג, ב. ב"ק לח, ב. 10. וירא כב, ב. 11. שם, ג. 12. ראה פרש"י שם. 13. סה"מ תש"ט ע' 184.

1 העבודה במהופך ממדותו של אברהם אבינו (שהרי אברהם הוא
2 מדת האהבה, והעקידה היתה ענין של גבורה), "עתה ידעתי כי ירא
3 אלקים אתה"¹⁴, שזה על דרך עבודת בעל תשובה המעמיד את
4 עצמו במהות אחרת, לכן רצה אברהם אבינו להראות גם לאחרים
5 את שמחתו ועונגו בקיום
6 רצון הקדוש ברוך הוא בענין
7 זה, וממנו – מאברהם אבינו
8 – ובכוח שהוא העניק לבני
9 ישראל בכל הדורות, למדו
10 ר' ז"ל¹⁵: לקיום כל המצוות
11 בקבלה, – שיש לקיים כל
12 מצוה בוריות, ובפרט
13 מעשה הצדקה העולה על
14 כלל¹⁶, – בכך, שהיא
15 המנהג ומצלה בפרותיה – הניתנים בעולם הזה¹⁷ מכל מיני
16 פרגניות המתרגשות, ברכותיב: – כמו שכתוב¹⁸: "וצדקה תציל
17 ממות", וכל שכן – זה מציל משאר מיני יסורים הקלים ממות
18 – הרי כל שכן שמוכ לנו גם בעולם הזה להקדימה – את מתן
19 הצדקה, כל מה דאפשר, – כלומר, אם שאר המצוות, שאין שכן

אגרת הקדש

נחת רוח ליוצרו וממנו למדו רז"ל לקיום כל המצוות
בכלל ובפרט מעשה הצדקה העולה על כולנה המגינה
ומצלה בפירותיה בעוה"ז מכל מיני פורעניות המתרגשות
כדרכיב וצדקה תציל ממות וכ"ש משאר מיני יסורים
הקלים ממות כ"ש שמוכ לנו גם בעוה"ז להקדימה
כל מה דאפשר שהרי אדם נידון בכל יום:

עד סוף השנה: המעלה מתבטאת גם בזיוך הנפש הבא מצד
העבודה של צדקה, שכל פעם שהוא נותן נתינה ועושה פעולה
בעבודת הצדקה, הוא עושה כל פעם פעולה של זיוך הנפש, וגם
בכך שהצדקה פועלת למעלה יחוד בספירות ובפרצופים עליונים –
הרי בכל נתינה של צדקה הוא גורם מחדש את היחוד למעלה²⁰.

יום רביעי י"ד תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 266, אך גם זאת... עד עמ' קלד, 'בא שילה.

39 אך גם זאת מצאנו ראינו בעבודת הצדקה, – בענין העבודה
40 שיהודי מתייגע כנגד טבע נפשו, לתת צדקה יותר מאשר מסתבר לו
41 מצד טבע נפשו, כפי שהוסבר באגרת הקדוש סימן י"ב ההבדל בין
42 "מעשה הצדקה" ל"עבודת הצדקה", ש"מעשה הצדקה" היא נתינת
43 הצדקה על דרך הרגיל,
44 ואילו האופן הנעלה יותר
45 ב"עבודת הצדקה" הוא
46 כשנתינת הצדקה היא
47 למעלה לגמרי מטבע נפשו
48 ורגילותה, שהרי הוא
49 מתייגע עם עצמו ביגיעה
50 גדולה לתת יותר מאשר
51 הוא רגיל לתת; הרי אפילו
52 כשהסכום שהוא נותן אינו למעלה לגמרי מרגילותו, אלא עצם
53 נתינת הצדקה במנות רבות, לתת פעם ועוד פעם וכו', יש בכך משום
54 ענין של עבודה – ראינו ומצאנו בעבודת הצדקה מעלה פרגניות

אגרת הקדש

אך גם זאת מצאנו ראינו בעבודת הצדקה מעלה
פרטיות גדולה ונפלאה אין ערוך אליה להיות
מעשה הצדקה נעשית בפעמים רבות וכל המרבה
ה"ז משובח ולא בפעם א' ובבת אחת גם כי הסך
הכולל אחד הוא כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה
שישנו חכמים ז"ל והכל לפי רוב המעשה:

גדולה ונפלאה שאין ערוך לה בנתינת הסכום במנות רבות, כמו
שכתב הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה²¹ שישנו חכמים ז"ל²²:
"והכל לפי רב המעשה" – שהרמב"ם בפירוש המשניות שלו

בעולם הזה, יש להקדים בעשייתו, הרי בודאי שיש להזדרז בכל מיני
זירוז בקיום מצות הצדקה ששכר "פירותיה" ניתן בעולם הזה והיא
מגינה מיסורים רחמנא ליצלן. שהרי אדם נידון בכל יום¹⁹ – הרי
נכון הדבר שנוגע לו לגבי המשפט של אותו יום שתהיה לו הזכות
של צדקה המגינה ומצילה.
עד כאן דן רבנו הזקן במתן
סכומי הכסף, שהתנדבו
לתת באופן שנתי עבור ארץ
הקודש, כל שבוע את החלק
של השבוע, או לכל הפחות
כל חודש את החלק של
החודש – מצד ענין הזריות.
להלן מוסיף רבנו הזקן פרט
ומעלה נוספים באילחכות
עד סוף השנה: המעלה מתבטאת גם בזיוך הנפש הבא מצד
העבודה של צדקה, שכל פעם שהוא נותן נתינה ועושה פעולה
בעבודת הצדקה, הוא עושה כל פעם פעולה של זיוך הנפש, וגם
בכך שהצדקה פועלת למעלה יחוד בספירות ובפרצופים עליונים –
הרי בכל נתינה של צדקה הוא גורם מחדש את היחוד למעלה²⁰.

נדולה ונפלאה אין ערוך אליה, – לא מעלה גדולה ונפלאה סתם,
אלא מעלה שהמעלות האחרות אינן בהשוואה כלל אליה, להיות
מעשה הצדקה – נתינת הצדקה בפועל, לא ההתנדבות לכך,
שיכולה להיות התנדבות חרד-פעמית על כל השנה, אלא עצם
המעשה של נתינת צדקה
תהיה נעשית בפעמים
רבות, וכל המרבה – ונותן
את הצדקה במנות רבות,
הרי זה משובח, ולא בפעם
אחת ובבת אחת, – לתת
את כל הסכום בפעם אחת,
גם כי הסך הכולל אחד
הוא, – בכל זאת מעלה
גדולה ונפלאה שאין ערוך לה בנתינת הסכום במנות רבות, כמו
שכתב הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה²¹ שישנו חכמים ז"ל²²:
"והכל לפי רב המעשה" – שהרמב"ם בפירוש המשניות שלו

14. וירא שם, יב. וראה סה"מ קונטרסים ח"ב ע' 642. 15. פסחים ד, א. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר משהיה"א רפי"ב". 17.
פאה פרק א' משנה א'. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה אגה"ק ס"ג". 18. משלי י, ב. 19. ר"ה טז, א. 20. על הסברא שכוונת רבנו הזקן
בכך, שגם לא יתנו סכום גדול של צדקה בתחילת השנה, אלא לחלקו לשבועות או לחדשים – כתב הרבי: "לפירוש זה מצוה אדה"ז לא ליתן
כל הסכום בתשרי – כ"א רק חלק החדשי 1/12 ולעכב השאר, וליתן מדי חדש לא יותר מ-1/12 וכו'! וזה בא בהמשך לב' הפלאת הזריות!
ופשיטא דכוונתו אך ורק – באם אינו בניגוד כלל לזריות וקדימת הנתינה. כן מובן שכ"ז בצדקה איזו שתהי' – ל"ד דאה"ק. וזיל בתר טעמ'.
וכמדומה שנק' נוסף על פיה"מ – בתורת פס"ד בלבושי שרד הל' צדקה סק"ג סקט"ו. הובא בד"ה להבין כו' כל פרוטה (להצ"צ, נדפס בפ"ע
- עיי"ש בכהנ"ל בארוכה), וכנראה השייכות דבי' הנ"ל לגביית כסף הכולל (ודכללות האגה"ק): המשלוח לאה"ק אז – הי' ע"י שליח מדי
שנה בשנה (וגובים היו זהובים בעיירות אחת בכוכ"כ חדשים) (כמבואר בכוכ"כ מכו' רבותינו). ועפ"ז – מהי התועלת בנתינה מדי שבת בשבתו
כו' להגבאי בכל עיר?! וע"ז בא הבי' באגה"ק: (א) זריותו כו', (ב) רוב המעשה". עד כאן לשונו הקדוש של כ"ק אדמו"ר שליט"א. 21. הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובקיצור – הדין – הל' דעות פ"א ה"ז". 22. אבות פ"ג משנה ט"ו.

1 מפרש ומדייק שזה לא "לפי גודל המעשה" כי אם "לפי רוב המעשה"
 2 – שהמעשה הטוב נעשה בפעמים רבות. והרמב"ם מפרש, למשל
 3 כשאחד יתנדב לתת אלף²³ זהובים בבת אחת, הרי זה אמנם מעשה
 4 גדול, אך אין זה נעשה כל כך קנין בנפש, מאשר כשהוא נותן אלף
 5 הזהובים באלף פעמים, שכן,
 6 על ידי כל נתינה נעשה
 7 הדבר יותר קנין בנפש, קנין
 8 וחיובך בנפשו.
 9 להלן יסביר רבנו הזקן,
 10 שמלבד חיובך שנעשה
 11 בנפשו על ידי נתינת הצדקה
 12 בפעמים רבות, נעשה על ידי
 13 כל נתינה יחוד עליון
 14 למעלה, וְהִנֵּה, מִלְכָּד בִּי
 15 הָרַמְבַּם וְ"ל בֶּאֱר הֵיטָב
 16 מַעֲמֹ וְנִמְוֹק, – מדוע יש
 17 מעלה גדולה בנתינת הסכום
 18 בפעמים מרובות, כְּדִי לְזַכֵּךְ
 19 הַנֶּפֶשׁ עַל יְדֵי רַבּוֹ
 20 הַמַּעֲשֵׂה, – על ידי עשיית
 21 המעשה הטוב בפעמים רבות
 22 – הרי לבד זאת, הִנֵּה מִקְרָא
 23 מֵלֹא דְבַר הַתְּנוּב: "פְּעֻלָּת
 24 צְדָקָה לְחַיִּים", – הרבי
 25 מציין ב"הערות ותיקונים" שבסוף ה"תניא", לעיין בפסוקים במשלי י,
 26 טז, שם כתוב "פעולת צדיק לחיים" (לא המלה "צדקה" כי אם המלה
 27 "צדיק") ובמשלי יא, יא, שם כתוב "כן צדקה לחיים", שם אכן כתוב
 28 "צדקה לחיים", אבל המלה המקדימה היא לא "פעולת צדקה" כי אם
 29 "כן צדקה", והרבי אומר שם ב"הערות ותיקונים": "וצע"ג, שכן, בשני
 30 הפסוקים לא כתוב הלשון "פעולת צדקה לחיים", שרבנו הזקן מביא
 31 כמקרא מלא "פעולת צדקה לחיים". כפי הנראה אין הרבי רוצה
 32 להסתפק במה שיכולים לפרש ש"פעולת צדיק", היא צדקה,
 33 ובשהפסוק אומר ש"פעולת צדיק לחיים" הכוונה שהפעולה של
 34 צדקה (על דרך כמו "צדיק ה' צדקות אהב"²⁴) לחיים – אין הרבי, כפי
 35 הנראה, רוצה להסתפק בכך, שכן, כשאומרים "מקרא מלא דיבר
 36 הכתוב", צריך הדבר להיות בפירוש בפסוק, בלי ההוספה שפעולתו
 37 של צדיק היא צדקה, ולכן זה צע"ג שבפסוק אין אנו מוצאים המלים
 38 "פעולת צדקה לחיים". דְּהִינּוּ שֶׁפְּעֻלָּתָהּ וְסִגְלָתָהּ – של צדקה, היא
 39 לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים עֲלֵיוֹנִים – האופן העליון יותר של חיים, מִתְּחִיל הַחַיִּים
 40 אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא – להמשיך זאת לְאַרְץ הַחַיִּים, – ל"מלכות
 41 דאצילות" הנקראת "ארץ החיים", שהיא "ארץ", המדריגה התחתונה
 42 ביותר בספירות, וממנה באים ה"חיים" לכל הנבראים, נוצרים ונעשים
 43 – ימשיכו בה מ"ד"א (מדות) דאצילות" שהיא המדריגה האחרונה של
 44 "עולמות אין סוף", וה"חיים" של ד"א ומדות דאצילות הם בחינה של

אגרת הקדש

והנה מלבד כי הרמב"ם ז"ל ביאר היטב טעמו
 ונימוקו כדי לזכך הנפש ע"י רבוי המעשה
 הנה מקרא מלא דיבר הכתוב פעולת צדקה לחיים
 דהיינו שפעולתה וסגולתה להמשיך חיים עליונים
 מחיי החיים א"ס ב"ה לארץ החיים היא שכינת עוזינו
 שעליה נאמר ואתה מחיה את כולם והיא סוכת דוד
 הנופלת עד עפר וכמארז"ל גלו לאדום שכינה עמהם
 כו' כי באתערותא דלתתא להחיות רוח שפלים דלית
 ליה מגרמיה כלום אתערותא דלעילא ובפרט בהתנדב
 עם להחיות יושבי ארץ החיים ממש וד"ל. וכל משכיל
 על דבר גדול ונפלא כזה ימצא טוב טעם ודעת כמה
 גדולים דברי חכמים ז"ל שאמרו הכל לפי רוב המעשה
 דהיינו מעשה הצדקה הנעשה בפעמים רבות להמשיך
 חיים עליונים ליחוד יחוד עליון פעמים רבות. והיינו
 נמי כעין מ"ש הרמב"ם לזכך הנפש כנודע מזוה"ק

"חיי החיים", היא "שכינת עונו", – הנותן חזק וחיות בנבראים,
 שעליה נאמר²⁵: "וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת כָּלֶם", – את כל הנבראים,
 "אתה" מוסב על "מלכות דאצילות", האותיות מאל"ף עד ת"ו עם ה'
 המוצאות שהן מקור האותיות, שזה המלה "אתה": א' ת' ה'²⁶, וְהִיא
 סִכַּת דָּוִד הַנוֹפֶלֶת עַד
 עֶפֶר, – שבזמן הגלות,
 השכינה שנקראת "סוכת
 דוד" היא בגלות ובירידה עד
 עפר²⁷, וּכְמֵאֲמָר רַח"ל²⁸:
 "גָּלוּ לְאֶדְוֹם – הגלות
 האחרונה שלנו, שְׂכִינָה
 עִמָּהֶם – בגלות, כו", – הרי
 כיוון שזו הגלות האחרונה
 והתחתונה – ירדה השכינה
 עד למדריגות התחתונות
 ביותר – עד עפר, ועל ידי
 צדקה ממשיכים לשכינה
 מחיי החיים אין סוף ברוך
 הוא, כִּי בְּאַתְּעִירוּתָא
 דְּלִתְתָּא – על ידי
 התעוררות האדם למטה,
 "לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפִלִים" –
 עניים, דְּלִית לִיה מְגֻרְמִיה
 כְּלוֹם – שאין להם משל
 עצמם כלום, נעשה על ידי זה אֲתַעֲרוּתָא דְּלִעִילָא, – התעוררות
 ופעולה למעלה, להמשיך חיים מחיי החיים ל"מלכות דאצילות"
 שבספירות היא בחינה וספירה ש"לית לה מגרמיה כלום", שאין לה
 משל עצמה כלום, היא רק מקבלת משאר הספירות, וּבְפֶרֶט
 בְּהַתְּנָדָב עִם לְהַחְיֹת יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ הַחַיִּים מִמֶּשׁ, – יושבי "ארץ
 ישראל" שלמטה שהיא מכוונת כנגד "ארץ החיים" שלמעלה²⁹ – הרי
 הצדקה שנותנים להחזקת העוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל,
 יש על ידי זה המשכה מיוחדת במינה מחיי החיים ל"מלכות
 דאצילות" ול"שכינה", וְדִי לְמִבְיָן, וְכָל מְשָׁכִיל עַל דְּבַר גְּדוֹל
 וְנִפְלָא כֵּן – שעל ידי מעשה הצדקה ממשיכים חיים עליונים מ"אין
 סוף" ברוך הוא לשכינה שנמצאת בגלות, יִמְצָא טוֹב טַעַם וְדַעַת,
 כִּמְה גְּדוֹלִים דְּבָרֵי חֲכָמִים ז"ל שֶׁאֲמָרוּ: "הַכֹּל לְפִי רֹב הַמַּעֲשֵׂה",
 דְּהִינּוּ מַעֲשֵׂה הַצְדָקָה הַנֶּעֱשֶׂה בְּפַעְמִים רַבּוֹת, לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים
 עֲלֵיוֹנִים, – מחיי החיים "אין סוף" ברוך הוא, לְיַחֵד – ולפעול יחוד
 עֲלִיּוֹן – של קודשא בריך הוא ושכינתו" (של הקדוש ברוך הוא
 ושכינתו) פַּעְמִים רַבּוֹת. – אשר בכל נתינה – מייחדים יחוד עליון
 באופן של המשכה מקודשא בריך הוא (הקב"ה) ו"אין סוף" –
 לשכינתו" (לשכינתו) עד למטה במדריגות התחתונות ביותר, וְהִנֵּנוּ
 נִמִּי – וזה גם כֵּעֵין מֶה שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּם: – במעלת נתינת צדקה
 במנות רבות, לְזַכֵּךְ הַנֶּפֶשׁ, – בדברים אלה של הרמב"ם מרומז הענין

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בצ"צ שם הביא גירסת הרע"ב מאה". 24. תהלים יא, ז. 25. נחמ"י ט, ו. 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לעיל שהיחודה"א סב"ב". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובפרט שבצדקות משיחא - עיין אגה"ק סוס"ט". 28. מגילה כט, א (לפי גירסת העין יעקב), הובא לעיל ח"א ספ"ז. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק סוס"ח".

- 1 מה שנעשה למעלה היחוד העליון, כְּנֻדָּע מִזֶּהר קְדוֹשׁ³⁰ דְּשִׁכְנָה צְדָקָה, שְׁמִקְרַבְתָּ אֶת הַנְּאֻלָּה, – גאולת השכינה מהגלות, 9
- 2 נִקְרָאת "נֶפֶשׁ", כִּי הִיא – לְהַקְיָמָה מִעֵפֶר מַעֲטָ מַעֲטָ, 10
- 3 השכינה, היא חִינּוּ וְנֶפֶשׁנוּ, – על ידי נתינת צדקה כל פעם מקימים יותר את 11
- 4 וְכִתְיָב: – וכתוב³¹: "כִּי שָׁחָה לְעֵפֶר נֶפֶשׁנוּ". 12
- 5 שָׁחָה לְעֵפֶר נֶפֶשׁנוּ. 13
- 6 כלומר, השכינה שירדה עד 14
- 7 מטה מטה – בגלות. וְלָכֵן 15
- 8 אָמְרוּ רַבִּי³²: "גְּדוּלָּה 16

אגרת הקדש

דשכינה נקראת נפש כי היא חיינו ונפשנו וכתוב כי שחה לעפר נפשנו. ולכן ארו"ל גדולה צדקה שמקרב את הגאולה להקימה מעפר מעט מעט עד כי יבא שילה:

יום חמישי ט"ו תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלד, כב אהובי אחיי... עד עמ' קלד, בפרש"י.

- 17 כב. באגרת הבאה (סימן כ"ב) מתאונן רבנו הזקן על מה שחסידיים מטרידים 18
- 19 אותו בשאלות אודות עצות בענינים גשמיים, פרנסה וכדומה, ומסביר שמתן 19
- 20 עצות בענינים גשמיים, שייך רק לנביאים ולא לחכמי התורה. ומסיים 20
- 21 באריכות הביאור כיצד יש לקבל יסורים גשמיים, שיתווסף על ידם ביראת 21
- 22 שמים ובאהבת ה'. 22
- 23 ליתר הבנת אגרת זו, כדאי 23
- 24 להעתיק תחילתה וסופה של 24
- 25 אגרת שלא נדפסה ב"תניא", 25
- 26 אלא נדפסה ב"אגרות קודש" – 26
- 27 אדמו"ר הזקן (קד"ת תש"מ) 27
- 28 סימן כד. 28

אגרת הקדש

כב אהובי אחי ורעי מאהבה מסותרת

תוכחת מגולה לכו נא ונוכחה זכרו ימות עולם בינו שנות דור ודור ההיתה כזאת מימות עולם ואיה איפוא מצאתם מנהג זה באחד מכל ספרי חכמי ישראל הראשונים והאחרונים להיות מנהג ותיקון לשאול בעצה גשמיות כדת מה לעשות בעניני העולם הגשמי אף לגדולי חכמי ישראל הראשונים כתנאים ואמוראים אשר לא אנם להו ונהירין להון שבילין דרקיע כ"א לנביאים ממש אשר היו לפנים בישראל כשמואל הרואה אשר הלך אליו שאול לדרוש ה' על דבר האתונות שנאבדו לאביו כי באמת כל עניני אדם לבד מדבריו תורה וי"ש אינם מושגים רק בנבואה ולא לחכמים לחם כמארו"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ושבעה דברים מכוסים כו' אין אדם יודע במה משתכר כו' ומלכות בית דוד מתי תחזור כו' הנה הושו זה לזה

- 29 אהובי, אחי ורעי! מאהבה מסותרת – בא אני אליכם בתוכחת 50
- 51 מגולה. לכו נא ונוכחה! – בואו ונתדבר בינו. זכרו ימות עולם, 51
- 52 בינו שנות דור ודור, ההיתה כזאת מימות עולם, ואיה 52
- 53 איפוא מצאתם מנהג זה – שיפרשו להלן, באחד מכל ספרי 53
- 54 חכמי ישראל הראשונים 54
- 55 והאחרונים, להיות מנהג 55
- 56 ותיקון לשאול בעצה 56
- 57 גשמיות, כדת מה לעשות 57
- 58 בעניני העולם הגשמי, אף 58
- 59 – לא, לגדולי חכמי 59
- 60 ישראל הראשונים 60
- 61 כתנאים ואמוראים, אשר 61
- 62 כל רז לא אנם להו, – 62
- 63 ששום סוד לא נעלם מהם, 63
- 64 ונהירין להון שבילין דרקיע, – והיו בהירים 64
- 65 ומאירים להם הדרכים 65
- 66 שבשמים, כי אם לנביאים 66
- 67 ממש, אשר היו לפנים 67
- 68 בישראל, כשמואל – 68
- 69 הנביא, הנקרא הרואה, 69
- 70 אשר הלך אליו שאול 70
- 71 לדרש ה' – על ידו, על 71
- 72 דבר האתונות שנאבדו לאביו. – מדוע, אכן, לא שאלו את 72
- 73 התנאים והאמוראים גם אודות ענינים גשמיים? – מסביר רבנו 73
- 74 הזקן: כי באמת, כל עניני אדם, לבד מדבריו תורה ויראת 74
- 75 שמים – אינם מושגים, רק בנבואה, – ככתוב⁵: "לא לחכמים 75
- 76 – מגיע, להם", – כלומר, כל הענינים הגשמיים, כמאמר רז"ל: 76
- 77 "הכל בידי שמים, חוץ מיראת שמים", ו – חכמינו ז"ל 77
- 78 אומרים: "שבעה דברים מכוסים כו' – מידעת האדם, ומהם: 78
- 79 אין אדם יודע במה משתכר כו' ומלכות בית דוד מתי תחזור 79
- 80 כו'", – כשיבוא המשיח, הנה השו – פרנסה גשמית וקץ ביאת 80
- 81 המשיח, זה לזה. – כשם שאין אף אחד יודע ה"קץ", כך אין בכוח 81
- 82

- 40 כולו – תורתו מתי נעשית". 40
- 41 בהמשך לכך בא חלק האגרת שנדפס כאן ב"תניא", ולאחר מכן מסיים רבנו 41
- 42 הזקן, שמן ההכרח לשמור על התקנות של זמני הקבלה ל"יחידות" וזמני 42
- 43 הנסיעה אליו, והוא גורר "קנסות" על אלה שלא יתנהגו כפי התקנות, וגם 43
- 44 מאיים ביציאה מהמדינה. 44
- 45 אולם, כדאי לציין, שהחסידיים הראשונים היו אומרים, שמה שאנו רואים 45
- 46 "מעשה רב" שאכן שואלים מהרביים עצות בענינים גשמיים, והרביים עונים 46
- 47 – הרי זה מפני שרבנו הזקן בעצמו "התיר" זאת ברשימה שכתב "קרוב לזמן 47
- 48 הסתלקותו" (נדפסה ב"אגרות קודש" שם, סימן סה), אודות המעלה של 48
- 49 "קרוב הדעת ועצות מרחוק בכל עניני ב"ב וכו'". 49

30. ראה ז"ח רות פד, א. 31. תהלים מד, כו. 32. ב"ב י, א. 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הסיום הבלתי רגיל "עד כי יבא שילה" (ראה פל"ו ובכ"מ) מוכן ע"פ זח"א (רלו, ב) עה"פ: באתר אחראי כו' באתר אחראי כו' דשכינתא תקום כו'". 1. שבת י, א. 2. ראה חולין נט, א. 3. ראה ברכות נח, ב. 4. שמואל א' פרק ט. 5. קהלת ט, יא. 6. ברכות לג, ב. 7. פסחים נד, ב.

1 אף אחד לדעת הענינים של פרנסה. ומה שכתוב בישעיה⁸: "יועץ
2 וחכם הרשיים", — הרי שחכם (בחכמת התורה) הוא גם "יועץ" מונח
3 שמשמשים בו על נתינת עצה בענינים גשמיים, וכן מה שאמר
4 רז"ל: — בנוגע למי שעוסק
5 בתורה לשמה: "ונהנין ממנו
6 עצה ותושיה" — הרי מובן
7 מהפסוק וממאמר רבותינו
8 ז"ל שתלמיד חכם הלומד
9 תורה יש בכוחו לתת עצות,
10 הנינו בדרבנן תורה, — דוקא,
11 הנקרא "תושיה"¹⁰, — וא"כ

אגרת הקדש

ומו"ש בישעיה יועץ וחכם חרשים וכן משארו"ל ונהנין
ממנו עצה ותושיה היינו בד"ת הנקרא תושיה כמארו"ל
יועץ זה שיועד לעבר שנים ולקבוע חדשים כו' שסוד
העיבור קרוי עצה וסוד בלשון תורה כדאיא בסנהדרין
דף פ"ז ע"ש בפרש"י:

יום שישי ט"ז תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלד, אך האמת אנד... עד עמ' 268, ואחור ח"ו.

23 אך האמת אנד לשומעים לי, כי אהבה מקלקלת השורה,¹¹
24 והנה היא — האהבה היא כסות עינים שלא לראות האמת, מרב
25 אהבתם לחיי הגוף — שבגלל כך באים חסידים לבקש עצות
26 בענינים גשמיים, כפי שיפרש להלן; בינתיים מצוין רבנו הזקן, שלא

אגרת הקדש

אך האמת אנד לשומעים לי כי אהבה מקלקלת
השורה והנה היא כסות עינים שלא לראות
האמת מרוב אהבתם לחיי הגוף לש"ש לעבוד בו את
ה' ברשפי אש ושלחבת גדולה מאהבת נפשם את
ה' וע"כ היטב חרה להם בצער הגוף ח"ו ה' ירחם
ואין יכולין לקבל כלל עד שמעבירים על דעתם לכתת
רגליהם מעיר לעיר לשאול עצות מרחוק ולא שעו
אל ה' לשוב אליו ברוח נמוכה והכנעת הגוף לקבל
תוכחתו באהבה כי את אשר יאהב ה' וכו':

ובמו"א רחמן חכם וצדיק המכה בנו שאין לבן
חכם להפוך עורף לגוס למצוא לו עזרה או
אפילו מליץ ישר לפני אביו הרחמן והצדיק וחסיד
רק להיות ישר יחזו פנימו עם אביו פנים בפנים
לסבול הכאותיו באהבה לטוב לו כל הימים. והנה
למעלה בחי' פנים הוא הרצון והחשק אשר אבינו

45 מעבירים על דעתם, לכתת רגליהם מעיר לעיר, לשאל עצות
46 מרחוק, — מהו אכן הטעם שהקדוש ברוך הוא נותן יסורים, ואין יש
47 להתייחס על פי תורה לבעיות החיים הגשמיים — אם הדרך היא לא
48 לבקש עצות על כך אצל תלמידי חכמים וצדיקים? ממשיך רבנו הזקן
49 ומסביר: אלה המתהלכים לבקש עצות איך להיפטר מהצרות
50 הגשמיות, אין דרכם הדרך הנכונה על פי תורה, שכן, בעשותם כך
51 — ולא שעו אל ה' לשוב אליו ברוח נמוכה והכנעת הגוף,
52 לקבל תוכחתו באהבה, "כי" — הרי, דוקא את אשר יאהב ה'
53 וכו': — יוכיח¹² — מכאן, שבמקום להתהלך ולחפש עצות איך

12 "עצה ותושיה" היינו — עצות בעניני תורה, כמאמר רז"ל: "יועץ" —
13 "זה שיועד לעבר שנים" — על ידי הוספת חודש לשנה, חודש אדר,
14 ולקבוע חדשים — מתי ראש חודש, כו', שסוד העבור — לעבר
15 שנים וחדשים, קרוי "עצה"
16 ו"סוד" בלשון תורה,
17 כדאיא — כפי שהגמרא
18 אומרת בסנהדרין דף פו,
19 עין שם בפרוש רש"י: —
20 שם כתוב במפורש ש"יועץ"
21 ו"עצה" קשורים בסוד
22 העיבור.

54 להיפטר מעונשים גשמיים, על האדם לחזור בתשובה, שהרי
55 העונשים סימן הם שהקדוש ברוך הוא רוצה שאותו יהודי יעשה
56 תשובה, ויתירה מזו, על יהודי להיות שבע רצון מכך, שכן יש לו
57 הזכות, שדוקא אותו בחר ה' לעוררו לתשובה, כביטוי לאהבתו
58 המיוחדת של הקדוש ברוך
59 הוא אליו.

60 ובמו"א רחמן וצדיק
61 המכה בנו, שאין לבן
62 חכם להפוך עורף לגוס,
63 למצוא לו עזרה, או אפילו
64 — לא, מליץ ישר, לפני
65 אביו הרחמן והצדיק
66 וחסיד, — הרבי הרי"צ נ"ע
67 העיר באחת משיחותיו:
68 כשרבנו הזקן מדבר בפעם
69 הראשונה אודות אב
70 המעניש את בנו ומכה אותו,
71 אין הוא משתמש בתואר
72 "חסיד", ורק לאחר מכן,
73 כשהוא מדבר אודות "מליץ"
74 ישר, שם הוא משתמש
75 בתואר זה, שכן, אב המכה

76 את בנו, הוא אכן רחמן וצדיק וחכם, אבל לא חסיד, כי חסיד אינו
77 מכה! על כל פנים רואים אנו, שאם הבן הוא חכם — לא ינוס לחפש
78 לו עזרה או מליץ ישר, רק להיות "ישר יחזו פנימו" — לא עם
79 העורף שלו, כי אם עם הפנים שלו, עם אביו — פנים בפנים, —
80 פנים כנגד פנים, לסבול הכאותיו באהבה, לטוב לו כל הימים.
81 והנה, למעלה בחינת "פנים" — שלמדנו לעיל, שמצדו של יהודי
82 צריך להיות ללמעלה האופן והבחינה של "ישר יחזו פנימו", ו"פנים
83 בפנים", ההיפך מהחזרת העורף, כי אם לחזות באבינו שבשמים פנים
84 אל פנים, הרי הבחינה של "פנים" למעלה הוא הרצון והחשק,

לשונא – מפנים את הפנים ממנו, שכן כיוון שבנפש, הפנים, פנימיות
הרצון הפנימי, מופנים ממנו, והנתינה היא רק ברצון החיצוני מפני
טעם איזה שהוא, אבל לא שרוצים לתת לו באמת, הרי כשם שבנפש,
הפנים, הרצון הפנימי, מופנה ממנו, משתקף הדבר גם בגוף, שהפנים

מופנים בשעה שנותנים לו
ההשפעה. כך גם כאן –

השפעת חיי הגוף לאומות
העולם ניתנת רק ברצון
החיצוני, בחינת "אחוריים"
(הניגוד ל"פנים"), והם
נקראים "אלהים אחריים".
על כל פנים יוצא, שבחינת
"פנים" למעלה היא
ההשפעה הניתנת לבני
ישראל ברצון הפנימי של
הקדוש ברוך הוא. וְכָךְ הוּא

בְּאֵדָם, הִרְצוֹן וְהַחֲשֵׁק – הרצון הפנימי של האדם, הוּא בְּחִינַת
"פְּנִימִים", – וכשאומרים שצריך להיות "פנים בפנים" מהאדם להקדוש
ברוך הוא, הכוונה היא לקבל ברצון וחשק (ברצון פנימי) מזה שניתן
לו מזה "פנים" שלמעלה (מהפנימיות שלמעלה), ובעניינו הכוונה שיש
לקבל התוכחה של הקדוש ברוך הוא (שהתבטאה ביסורים גשמיים)
ברצון פנימי. וְאֵם אֵינוֹ מְקַבֵּל – התוכחה, בְּאַהֲבָה וְרִצּוֹן – בְּאֵלוֹ
הוֹפֵךְ עֶרְף וְאַחֹר, חֵם וְשָׁלוֹם.

אֲשֶׁר אֲבִינוּ שְׂבָשְׂמִים מְשַׁפֵּיעַ לְבָנָיו כָּל טוֹב עוֹלָמִים – גם
העולם הרוחני וגם העולם הגשמי, וְחַיֵּי נֶפֶשׁ וְגוֹף, – הרי כל זה
הוא משפיע, בְּאַהֲבָה וְרִצּוֹן, חֲשִׁיקָה וְחִפְצָה, עַל יְדֵי תוֹרַת חַיִּים
– שְׁחִיא – התורה היא, רִצּוֹנוֹ וְתַכְרֶךְ – אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ, – השפעה

כוז, שהיא באהבה ורצון
וכו', היא הנקראת בחינת

"פנים", השפעה הבאה
מהפנים ופנימיות הרצון
שלמעלה, כְּמוֹ שְׂאֻמְרִים: 3
– בשמונה עשרה, "כי"
בְּאֹר פְּנִיךָ נָתַתָּ לָנוּ תוֹרַת
חַיִּים כו' – לַעֲשׂוֹת כָּה –
ועל ידה, רִצּוֹנוֹ, וְעַל זֶה
נֶאֱמַר: "בְּאֹר פְּנֵי מֶלֶךְ"
חַיִּים, וְרִצּוֹנוֹ כו'". מֶה
שֵׁאוֹן בֶּן לְעוֹבְדֵי גִלּוּלִים, –

לאומות העולם, מְשַׁפֵּיעַ חַיֵּי גּוֹפָם¹⁴ שְׁלֹא בְּרִצּוֹן וְחֲשִׁיקָה
וְחִפְצָה, לְכָךְ נִקְרָאִים "אֱלֹהִים אַחֲרִיִּים", שְׂיוֹנִקִּים – חיותם,
מְבַחֲשִׁית "אַחֲרִיִּים". – לא ברצון הפנימי, כי אם ברצון החיצוני, כפי
שהוסבר בפרק כ"ב בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שבשעה
שנותנים דבר לידיד, מסתכלים ישר בפניו כשנותנים לו, שכן, כיוון
שבנפש זה בא מהפנים ומהרצון הפנימי של הנפש, כך גם בגוף
מתבטא הדבר על ידי ההסתכלות בו בפנים, ואילו כשנותנים דבר

שבת קודש י"ז תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 268, ועצה היעוצה לקבל... עד עמ' קלה, נס"ו.

השורה, שהוא עצמו רוחץ צואתו. כך יש לראות אהבתו הגדולה
של הקדוש ברוך הוא אליו – בנקותו עוונותיו על ידי יסורים. כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב¹⁷: "אִם רָחֵם ה' צוֹאֵת בְּנוֹת צִיּוֹן כו', בְּרוּחַ מְשַׁפֵּט¹⁹
כו'".²⁰ וְכַמִּים הַפְּנִים אֵל

פְּנִימִים, – כשמתכלים עם
הפנים במים, משתקפים

במים אותם פנים, כך הרי
גם לב האדם לאדם, לב

האדם למטה לאדם העליון
– ללמעלה, תַּתְּעוֹרֵר

הַאֲהָבָה בְּלֵב כָּל מְשַׁכֵּל
וּמִבֵּין יָקָר מְהוּת אֲהָבָה

ה' אֵל תַּתְּחַתּוֹנִים, –
לאלה הנמצאים בתחתיות

העולם הזה, אֲשֶׁר הִיא –
אהבתו של הקדוש ברוך

הוא, יָקָרָה וְמוֹכָה מְכַל חַיֵּי הָעוֹלָמִים כָּלָם, – העולמות
הרוחניים והגשמיים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²¹: "מֶה יָקָר חֶסֶדְךָ וְכו'", –

וְעֵצָה הִיעוּצָה לְקַבֵּל – היסורים, בְּאַהֲבָה, – שיהיה בכוחו של
אדם לקבל את היסורים באהבה, הִיא עֵצָה ה' בְּפִי חַוֵּל:
"לִמְשַׁשׁ בְּמַעֲשָׁיו", – כפי שהגמרא¹⁵ אומרת: "אם רואה אדם
שיסורין באין עליו יפשפש

במעשיו", אחרי אלה
ממעשיו שיש לעשות¹⁰

תשובה עליהם, ויעשה
תשובה, וְיִמְצָא לוֹ עוֹנוֹת

הַצְרִיכִין מִרוּק יְסוּרִים, גודל
וְיִרְאָה לְעֵין גְּדוֹל אֲהָבָתוֹ

– של הקדוש ברוך הוא, מְרוּב
אֵלָיו, – אהבה מְקַלְקֶלֶת

הַשּׁוֹרָה, כְּמִשַּׁל מֶלֶךְ גְּדוֹל
וְנוֹרָא הַרוּחָן בְּכַבּוּדוֹ

וּבְעֶצְמוֹ צוֹאֵת בְּנוֹ יְחִידוֹ, כּוֹלֵם כְּמִ"ש מֶה יָקָר חֶסֶדְךָ וְכו' כי טוב חסדך מחיים
מְרֻב¹⁶ אֲהָבָתוֹ, – לבנה,

שהרי זה חריגה מהסדר, שאכן המלך עצמו רוחץ ומנקה את
הצואה, רק אהבתו הרבה של המלך אל בנו יחידו מקלקלת את

אגרת הקדש

ועצה היעוצה

לקבל באהבה היא עצת ה' בפי חז"ל לפשפש במעשיו
וימצא לו עונות הצריכין מירוק יסורים ויראה לעין
גודל אהבתו אליו המקלקלת השורה כמשל מלך
גדול ונורא הרוחץ בכבודו ובעצמו צואת בנו יחידו
מְרוּב אהבתו כְּמִ"ש אם רחץ ה' צואת בנות ציון כו'
אֵלָיו, – אהבה מְקַלְקֶלֶת
הַשּׁוֹרָה, כְּמִשַּׁל מֶלֶךְ גְּדוֹל
וְנוֹרָא הַרוּחָן בְּכַבּוּדוֹ
וּבְעֶצְמוֹ צוֹאֵת בְּנוֹ יְחִידוֹ, כּוֹלֵם כְּמִ"ש מֶה יָקָר חֶסֶדְךָ וְכו' כי טוב חסדך מחיים

הוא, יָקָרָה וְמוֹכָה מְכַל חַיֵּי הָעוֹלָמִים כָּלָם, – העולמות
הרוחניים והגשמיים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²¹: "מֶה יָקָר חֶסֶדְךָ וְכו'", –

14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע דלכאורה כן הוא גם בחיי נפשם. ראה ח"א פכ"ב וספ"ג". 15. ברכות ה, א. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע בדנמשל כ' גודל (איכות?) ובמשל רוב (כמות?)". 17. ישע"י ד, ד. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכתוב - את". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מש' הכולל ליה"ר דביעור חמץ". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה פרש"י שם". 21. תהלים לו, ח.

- 1 וכן כתוב²²: "כִּי טוֹב חֶסֶד מִחַיִּים כו'", כִּי חֶסֶד שֶׁהוּא
 2 בְּחִינַת אֱהָבָה, – פְּנִימִיּוֹת הַחֶסֶד הֵיא אֱהָבָה, "אֱהָבַת עוֹלָם
 3 אֱהָבְתִּיךָ עַל כֵּן מִשְׁכַּתִּיךָ חֶסֶד", מֵאֱהָבָה בֵּא חֶסֶד, הוּא חַיִּי הַחַיִּים
 4 שֶׁבָּכַל הָעוֹלָמוֹת, כְּמוֹ
 5 שְׂאוּמָרִים: – בְּשִׁמּוּנָה
 6 עֲשֵׂה, "מִכְלָל חַיִּים" 1 כו' כִּי חֶסֶד שֶׁהוּא בְּחִי אֱהָבָה הוּא חַיִּי הַחַיִּים
 7 בְּחֶסֶד". – הֵרִי שְׁחֶסֶד 2 שֶׁבָּכַל הָעוֹלָמוֹת כְּמוֹ שֶׁמִּכְלָל חַיִּים בְּחֶסֶד וְאִזּוֹ גַּם
 8 וְאֱהָבָה הֵם הַמְּזוּן וְהַחַיִּים 3 ה' יִתֵּן הַטּוֹב וְיֵאָר פָּנָיו אֵלָיו בְּבְחִי אֱהָבָה מְגוּלָה
 9 שֶׁל הַחַיִּים. וְאִזּוֹ – כְּשִׁיבִין 4 אֲשֶׁר הִיטָה תַּחֲלָה מְלֻבֶּשֶׁת וּמִסּוּתֶרֶת בְּתוֹכָהּ מְגוּלָה
 10 אֶת אֱהָבָתוֹ הַגְּדוּלָה שֶׁל 5 וְיִתְמַתְקוּ הַגְּבוּרוֹת בְּשֶׁרֶשֶׁן וְיִתְבַּטְּלוּ הַדִּינִין נִסִּי:
 11 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵלָיו,
 12 הַמִּתְבַּטָּא בִּיסּוּרִים – זֶה יַעֲזֹר בּוֹ אֱהָבָה לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא,
 13 לְקַבֵּל אֶת הַיְסוּרִים בְּאֱהָבָה, אִזּוֹ – "גַּם ה' יִתֵּן הַטּוֹב", – מֵה שֶׁטּוֹב
- 14 גַּם בְּגִלּוֹי, טוֹב הַנִּרְאָה וְהַנִּגְלָה, שְׂרֹאִים בְּעֵינֵי בֶשֶׁר שׁוֹה טוֹב, וְיֵאָר
 15 פָּנָיו אֵלָיו, – שֶׁהַפְּנִים וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁלְמַעֲלָה יֵהִיו בְּאוֹפֶן שִׁיחִיו
 16 נִרְאִים בְּפָנִים, וְטוֹב לְאָדָם לְמַטָּה, בְּבְחִינַת אֱהָבָה מְגוּלָה, אֲשֶׁר
 17 הִיטָה תַּחֲלָה מְלֻבֶּשֶׁת
 18 וּמִסּוּתֶרֶת בְּתוֹכָהּ מְגוּלָה,
 19 – הַבֵּאָה מֵאֱהָבָה מִסּוּתֶרֶת,
 20 הֵרִי זֶה יִבּוֹא בְּאֱהָבָה גְּלוּיָה
 21 וּבְחֶסֶדִים גְּלוּיִים, וְיִתְמַתְקוּ
 22 הַגְּבוּרוֹת בְּשֶׁרֶשֶׁן, –
 23 שֶׁבְּשׂוֹרֵשׁ הֵרִי הַגְּבוּרוֹת הֵן
 24 טוֹב, אֵלָא שֶׁהֵן יוֹרְדוֹת
 25 לְמַטָּה בְּעֵינֵן שֶׁל גְּבוּרוֹת וִיסּוּרִים – הֵרִי הַגְּבוּרוֹת יִתְמַתְקוּ בְּשֶׁרֶשֶׁן,
 26 וְיִתְבַּטְּלוּ הַדִּינִין נִצָּח סְלָה וְעַד:

22. שם סג, ד.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה תשרי, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל ז"ע מכתבו מכ"ח אלול (שכנראה הלך בדואר הרגיל).

ובמ"ש אודות סדר זמנים שלו, מובן שצריך תקון מעיקרא, כוונתי פשוטה, שיתחיל להרבות בלימוד התורה בפועל, ומובטחים רז"ל על דבריהם ופס"ד, שהמקיים את התורה מעוני (בזמן) סופה לקיימה מעושר (בזמן). והרי מובן זה ג"כ מדברי רז"ל במשנתם, שכל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, שהודגש בזה הענין דעול תורה דוקא, ולא כשיש הרבה זמן והרבה חשק וכו' והאריכות בזה אך למותר.

תקותי ששומר על שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים וכן שומר הקביעות בלימוד תורת החסידות שמזכיר נוסף על הלימוד ביום הש"ק, ובפרט ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל שאז בש"ק ההכרח בלימוד פנימיות התורה (שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות).

ולהודעתו ממצב זוגתו תחי', השי"ת ימלא ימי הריונה כשורה ובנקל ותלד זחור"ק בעתה ובזמנה כשורה ובקל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

נ.ב.

תקותי, אף שאינו מזכיר עד"ז, שזוגתו תחי' מנצלת כשרונותי להפצת היהדות המסורתית ועניניו ובפרט בשטח החינוך שחוננה בזה מהשגחה העליונה בכשרון מיוחד כפי שראתה בפועל בעבר.

ה'תש"ד

יא תשרי

יום ראשון

שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: כא. אד"ש . . . 266 בכל יום.

במוצאי יוהכ"פ תקנ"ו בליאזנא אמר רבינו הזקן תורה ברבים – כנהוג אז דרושים קצרים – ע"פ מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו, אליו לא למדותיו, דער פרדס זאגט אליו איז אורות המתלבשים בכלים דע"ס דאצילות, דער רבי דער בעש"ט זאגט אליו איז דער אלקות וואס אין כלים דע"ס דאצילות, דער פירוש הפשוט איז: אליו עצמות א"ס וואס עס איז בא יעדען פשוט'ן אידען בידיעה עצמית דורך אמונה פשוטה, און דאס איז קרובים אליו און בכל קראנו אליו עצמות א"ס און עצמות הנשמה, תפלה באמונה פשוטה איז מחבר עצמות הנשמה מיט עצמות א"ס, אז עצמות א"ס זאל זיין דער רופא חולים און מברך השנים.

במוצאי יום הכפורים תקנ"ו בליאזנא אמר רבינו הזקן תורה ברבים – כנהוג אז דרושים קצרים – על פסוק 'מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו', אליו לא למדותיו. ה'פרדס' אומר: "אליו" הם האורות המתלבשים בכלים דע"ס ספירות דאצילות; הרבי הפעל שם טוב אומר: "אליו" הוא האלקות שבכלים דע"ס ספירות דאצילות; הפרוש הפשוט הוא: "אליו" – עצמות אין סוף שבידיעה עצמית של כל יהודי פשוט – על ידי אמונה פשוטה – וזהו 'קרובים אליו', ובכל קראנו אליו' – עצמות אין סוף ועצמות הנשמה; תפלה באמונה פשוטה מחברת את עצמות הנשמה עם עצמות אין סוף, שעצמות אין סוף יהיה הרופא חולים ומברך השנים.

ה'תש"ד

יב תשרי

יום שני

שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י.
תהלים: סו"סח.
תניא: אך גם . . . יבא שילה.

ברית כרותה לתעמולה ועבודה במועצות חכמה ובקרוב הדעת שאינה חוזרת ריקם.

ה'תש"ד

יג תשרי

יום שלישי

שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: כב. אהוביי . . . בפירש"י.

הסתלקות אדמו"ר מהר"ש – תרמ"ג – ומנוחתו כבוד בליובאוויטש.
תחלת אגרת סימן כב וסופה – לא בא בדפוס באגרת הקדש. (נדפס בקובץ התמים חוברת שניה).

ה'תש"ד

יד תשרי, ערב חה"ס

יום רביעי

שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: עב"עו.
תניא: אך האמת . . . 'אהב ה' וכו'.

ערב תבשילין.

אין מוסיפין על שתי ערבות, מה-שאין-כן בהדסים.
מהדרים לאגוד הלולב בסכה ובערב יום טוב. על הלולב שתי כריכות – ומשתדלים ששתייהם תהיינה מכסות בהדסים וערבות, גם כריכה העליונה במעט על כל פנים – ומלבד זה שלש כריכות שבהם אוגד ההדסים והערבות עם הלולב, שלש אלו במשך טפח אחד.

יום חמישי

טו תשרי, א דחג הסוכות

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י.

תהלים: עזרעה.

תניא: וכמו אב . . . הדינן נס"ו.

בשנותנים ה' מינים לאחר לברך עליהם, אומרים בפרוש שהוא במתנה על מנת להחזיר, ובפרט ביום ראשון. והוא תועלת לגותן ולמקבל. הורה אדוני אבי מורי ורבי [הרשב"ב] שיתחילו ברבת שהתינו בשחלולב בידו אחת והאתרוג בשניה. הפסוקים כי אמרתי גו' - רק בהושענא רבה. גם ביום מברכים "לישב בסכה" אחר קדוש ולא אחר המוציא.

ההנהגה בעת ברכת כהנים (פנזכר לעיל יום ב' דחג השבועות), אנו יודעים על ידי זה שרבונו הגדול היה לוקח את ה"צמח צדק" קדם חתנתו תחת טליתו לנשיאת כפים.

יום שישי

טז תשרי, ב דחג הסוכות [בחול"ל]

ה'תש"ד

בקדוש הלילה: שהתינו, ואחר כך לישב בסכה. במתנה אין אומרים הודו, אבל אומרים פתח אליהו.

שיעורים. חומש: ברכה, ששי עם פירש"י.

תהלים: עט-פב.

תניא: אהובי . . . או"נ מלו"נ.

הצ"צ סיפר: תקס"ט האבען מיר געהערט פון זיידען דעם זעקסטען מאל דעם ושאתם מים - הראשון - פון לקו"ת, און עס איז געווען ע"ד ווי די גמרא זאגט (ירוש' סוכה פ"ה ה"א) שמשם שואבים. יונה האט מקבל געווען בשמחת בית השואבה גילוי הנבואה, מיר האבען מקבל געווען עד אין סוף, דער סוף איז אז משיח וועט קומען, שנעוץ תחלתן בסופן.

ה"צמח צדק" ספר: בשנת תקס"ט שמענו מהסבא [אדמו"ר הגאון] בפעם הששית את [המאמר] "ושאתם מים" - הראשון - שפ' לקו"ת תורה, וזה היה בדומה למה שהגמרא אומרת (ירושלמי סכה פ"ה ה' הלכה א') שמשם שואבים. יונה [הנביא] קבל בשמחת בית השואבה את גילוי הנבואה, אנו קבלנו עד אין סוף, הסוף הוא שמשית יבוא, שנעוץ תחלתן בסופן.

שבת

יז תשרי, שבת חוהמ"ס

ה'תש"ד

גם בשמחה ובצחלה.

שלום עליכם, אשת חיל, מזמור לדוד, דא היא סעודתא, ויתן לך - אומרים בלחש. במוסף - "ומנחתם ונספיהם" אחרי פסוקי כל יום ויום. בשבת אין אומרים הושענות.

שיעורים. חומש: ברכה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פג-פז.

תניא: כג. בגזירת . . . קלו כלל.

על ידי העבודה דנסיונות מתגלה בחינת יחידה שבנפש, כמאמר "חבוקה ודבוקה בך" - התקשרות הנשמה באלקות, ועל ידי זה - "טוענת עלך" - בקיום התורה ומצות במסירת נפש, הנה - "יחידה ליחידך" - שמתגלה בחינת יחידה שבנפש, דעל ידי התגלות זו נהפך יחידה שבנפש הבהמית לאלקות, שהוא ענין התקף בקיום התורה ומצות בחינת פנימי, ובקראש תענוג גדול והנאה מרבה בעבודת ה', ובכל עניני העולם הן ולאן שוין אצלו בהשואה אמיתית, כי נלקח ממנו התענוג וטוב טעם שבענינים הגשמיים.

יום ראשון י"א תשרי ה'תשע"א

מה הם 'אורים ותומים'?

(ראה באר שבע, סוטה מח). ולכן, בהכרח לומר שהאורים ותומים היה בבית שני, כדי שלא יהא הכהן גדול מחוסר בגדים. ומפרש את דברי הגמרא, שאין הכוונה שבבית שני לא היה אורים ותומים, אלא שהיה שוני בין בית ראשון לבית שני בענין האורים ותומים, שהתבטא בכך שבבית שני לא היו נשאלים בהן. ולשיטתם הם הולכים, וחולקים גם בפירוש הגמרא (יזמא עג א) המבארת את אופן עמידתו של הכהן הנשאל באורים ותומים – ש"פניו כלפי השכינה":

רש"י (ד"ה כלפי) פירש: "כלפי אורים ותומים ושם המפורש שבתוך החושן", כלומר שהכינוי 'שכינה' הוא לאורים ותומים, היות ושם המפורש בתוכו. ואילו הרמב"ם, הסובר שאבני החושן הם האורים ותומים, הוצרך לכן לפרש ש"כלפי השכינה" הכוונה לארון.

(לקוטי שיחות יא, ענף 136)

הלכות בית הבחירה פרק ד, הלכה א: אורים ותומים שהיו בבית שני לא היו משיבין ברות-תקדש... ולא היו עושין אותן אלא להשלים שמנה בגדים.

כתב רש"י בפירושו על התורה (תצוה כח, ל): "האורים ותומים הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החושן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו. ובמקדש שני היה החושן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים אבל אותו השם לא היה בתוכו".

מדבריו למדנו, ששני דברים הם: א. אבני החושן; ב. האורים ותומים, שהוא כתב שם המפורש. וסובר רש"י שמשמעות הגמרא (יזמא כא, ב) היא שבבית שני לא היה אורים ותומים כלל, ורק החושן היה כדי שהכהן הגדול לא יהא מחוסר בגדים.

אבל לדעת הרמב"ם אבני החושן הם הם האורים ותומים

יום שני י"ב תשרי ה'תשע"א

מורא מקדש בימינו

הרמב"ם (פ"ו הל' ט"ו) קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולעתיד לבוא, וניתן להקריב קרבנות במקום המקדש אף כשאין שם בית, ואף דיני מורא ממקום המקדש נוהגים גם בזמן הזה. ואילו קדושת האזור ש'מן הצופים' נובעת מהתפשטות קדושת בית המקדש למקום שנראה משם, וזה שייך רק כשהבית קיים ונראה (שבט הלוי ח"א סי"ט. עיר הקדש והמקדש ח"ד ס"ג). ויש שכתבו כי לדעת הראב"ד (שם) הסובר שקדושת המקדש בטלה והנכנס לשם כיום אינו חייב כרת, גם דין מורא מקדש אינו נוהג כיום (טורי אבן מגילה כח, א). אך יש אומרים שגם לדעת הראב"ד איסור מורא מקדש נוהג גם היום, כי אף שהקדושה בטלה, הבחירה במקום לא בטלה, והרי משנבחרה ירושלים שוב לא הותרו הבמות, וגם בית המקדש השלישי עתיד להבנות במהרה בימינו במקום זה (מנחת חינוך מצוה רנד).

הלכות בית הבחירה פרק ז, הלכה ז-ח: אף-על-פי שהמקדש היום חרב פְּעוֹנוֹתֵינוּ, חֵיב אָדָם בְּמִזְבֵּאוֹ... וְלֹא יִקַּל רֹאשׁוֹ בְּגִגַּד שֶׁעַר הַמִּזְבֵּחַ... בְּזֶמֶן שֶׁהַמִּקְדָּשׁ בָּנוי אֲסוּר לוֹ לֵאמֹר לְהַקֵּל אֶת רֹאשׁוֹ מִן הַצּוֹפִים... וְהוּא שִׁתְּהִי רֹאשָׁה אֶת הַמִּקְדָּשׁ, וְלֹא יִתְּהִי גִדְרֵ מַפְסִיק בֵּינוֹ וּבֵין הַמִּקְדָּשׁ.

האיסור להקל ראש כנגד שער המזרח נוהג אף בזמן הזה ואילו האיסור להקל ראש מן הצופים נוהג רק בזמן שהמקדש קיים.

ובביאור ההבדל ביניהם יש לומר:

בבית המקדש יש שתי קדושות: קדושת המקום עצמו, וקדושת כל האזור שהמקדש נראה ממנו (כמבואר בגמרא שבשילה היו אוכלים קדשים קלים בכל המקום שהמשכן נראה ממנו).

וקדושת המקום עצמו שייכת אף בזמן הזה, שהרי לדעת

יום שלישי י"ג תשרי ה'תשע"א

כהנים בעלי מום יכולים לשמור?

השומרים ישנים בבגדי כהונה, ומשמע מזה שדוקא השינה לא היתה בבגדי כהונה, אבל השמירה יכלה להיות בבגדי כהונה. ואם נאמר ששמירה אינה נחשבת לעבודה – איך הותר לכהן ללבוש את האבנט, והרי אין ללבוש את האבנט שלא בשעת העבודה "מפני שהוא שעטנז" (כלי המקדש פ"ח ה"א)? אלא בהכרח לומר שלדעתו, אף השמירה נחשבת לעבודה. אך הרא"ש מפרש את דברי המשנה "והרובים שומרים שם" (תמיד כח) – שאף קטנים היו שומרים. ומזה יוצא, ששמירה אינה עבודה.

ואם כן, לדעת הרמב"ם השמירה לא יכולה להתבצע ע"י כהנים בעלי מום, ולדעת הרא"ש אף בעלי מום יכולים לשמור.

הלכות בית הבחירה פרק ח, הלכה ב: וְהַשּׁוֹמְרִים הֵם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם.

לדעת ה'מנחת חינוך' (מצוה שפח) גם כהנים בעלי מום כשרים לשמירה. אמנם עבודת המקדש פסולה בבעלי מומים, אך שמירת המקדש אינה נחשבת לעבודה.

אך ב'אבני נזר' (י"ד סי' תמט) ביאר שיש בזה מחלוקת ראשונים:

הרמב"ם בהלכות כלי המקדש (פ"ג ה"ב) פירט את עבודות המקדש המוטלות על הלוויים, וכלל בתוכן את העבודה "שהיו שומרים את המקדש". זאת אומרת ששמירה נחשבת עבודה. וכן מוכח מלשון הרמב"ם שכתב (להלן ה"ו) "לא היו הכהנים

ירושת רבנות ואדמו"רות

יום רביעי י"ד תשרי ה'תשע"א

מאב לבן כי אין זה מינוי של שררה אלא של קדושה (וראה גם שו"ע ס"ג ס"א).

אך רבים מהפוסקים חולקים על כך, על פי דברי הרמ"א (י"ד ס"ו ס"ב) שהביא את דברי הרמב"ם גם לגבי רבנות, ואת הראיה ממשות מלחמה דחו בנימוק הבא: מאחר וזהו מינוי זמני, לשעת המלחמה, אינו נלמד ממלך (מהר"ם שיק י"ד ס"י רכח).

ויש שכתבו כי השררה עוברת בידיהם רק כאשר מעורבת בה גם זכות ממונית, כי ירושה לא נאמרה בעניינים רוחניים, ולכן רק הכהונה הגדולה עוברת בידיהם, כי יש בה זכות ממונית שהכהן הגדול נוטל חלק בראש (בית יצחק י"ד ס"י ג).

וכתב ה'דברי חיים' (חומ"ב ח"ב ס"ב) כי האדמו"רות בודאי אינה עוברת בידיהם, שהרי גדולי החסידות לא כיהנו כרבנים אלא שמגודל קדושתם ויראתם נשמעו דבריהם, ואם אין לבן מעלות אלו לא שייכת בזה ירושה, מה גם שאת מקומם של אבות החסידות הבעש"ט והמגיד ממזריטש לא מילאו בניהם אלא תלמידיהם.

הלכות כלי המקדש פרק ד, הלכה כ-כא: והוא תדין לכל שררה שפירש ישראל, שהזכה לה - זוכה לעצמו ולזרעו. משות מלחמה - אין בנו מתמנה תחתיו לעולם.

כתוב "שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו אשר יבוא אהל מועד". ודרשו - מי שראוי לבוא אהל מועד ולא זה שצריך משיחתו למלחמה (יומא עג, א) ומכאן שכהן משות מלחמה אין בנו מתמנה תחתיו.

לכאורה קשה: הרי בהלכה הקודמת מבואר שמדין מלך למדים שכל שררה עוברת בידיהם, ומדוע יגרע חלקו של משות מלחמה משאר בעלי השררות?

והידוע ה'חתם סופר' (ש"ת או"ח ס"ב) כי דין ירושה נאמר רק לגבי משרות שצריך הוא שררה בדוגמת מלך, אך לא לגבי מינויים של קדושה, ורק בכהן גדול נאמר לימוד מיוחד שהכהונה עוברת לבנו אף שהוא מינוי של קדושה, וכיון שהדין נאמר במי שבא אהל מועד, נתמעט משות מלחמה. ומכאן למד ה'חתם סופר' שאף הרבנות אינה עוברת בידיהם.

נשיאת כפים בנעילה

יום חמישי ט"ו תשרי ה'תשע"א

אם נמשכה בלילה (הראב"ה ס"י תרעו. אור זרוע ח"ב ס"י ת"ג), וכן כתב ה'מגן אברהם' (או"ח ס"י תרצו ס"ק ג) בשם המהרי"ל.

וביאר הגר"פ פרנק (ש"ת הר צבי או"ח ח"א ס"י ס"א) על פי מה שכתב הגר"ע א' (גלין הש"ס על ירושלמי הנ"ל) בטעם הדבר שאין נשיאת כפים בלילה - כי אין בתפילת הלילה חזרת הש"ץ. ולפי זה מובנת שיטת הראשונים שבתפילת נעילה נושאים כפים אף בלילה, כיון שבתפילת נעילה יש חזרת הש"ץ.

להלכה כתבו האחרונים (ש"ע אד"ז או"ח שם ס"ח, ומשנ"ב ס"ק ח') שנושאים כפים בנעילה רק ביום. והוסיף הרמ"א (שם) שהמנהג "במדינות אלו", שאין הכהנים עולים לדוכן כלל בנעילה, אפילו אם הוא עדיין יום, "מפני שכמה פעמים נמשך סיום התפילה עד הלילה, לפיכך נהגו שלא לישא כפים בשום פעם" (משנה ברורה שם). ולפי זה גם בארץ ישראל, שנושאים כפים בשאר התפילות אין לשאת כפים בנעילה (נשי"כ כהלכתא פ"ב ס"ק כה). אך ב'לוח כולל חב"ד' כתב שבארץ ישראל כן נוהגים לשאת כפים בנעילה.

הלכות כלי המקדש פרק ו, הלכה ד: וְנוֹשְׂאִין כַּפֵּיהֶן הַכֹּהֲנִים בַּמַּעֲמָד שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם: בְּשַׁחֲרִית, וּבְתַפִּילָה זו הַיְתֵרָה, וּבְנִעִילָה.

חילוקי מנהגים יש בנשיאת כפים בתפילת נעילה שנמשכה לאחר צאת הכוכבים. בירושלמי (תענית פ"ד ה"א) למדו מהפסוק "לשרתו ולברך בשמו" (דברים י, ח) שנושאת כפים הוקשה לשירות ועבודה ו"מה שירות ביום, אף נשיאת כפים ביום". וב'הגהות מיימוניות' (הל' תפלה פ"ג ס"ק ה) כתב להוכיח מכאן שאין להתפלל נעילה אלא ביום שהרי אין נשיאת כפים בלילה.

ומדוע לא נזכר בפוסקים דין זה שאין נשיאת כפים בלילה? מבאר ה'באר שבע' (סוטה לח, ב): אין צורך לכתוב זאת שהרי לא תיקנו נשיאת כפים אלא בתפילות שזמנן ביום. ומסיים שיש לבטל את מנהגם של הנוהגים לשאת כפיהם בנעילה גם אם נמשכה בלילה.

אך לדעת כמה ראשונים נושאים כפים בתפילת נעילה אף

ניסים בהלכה

יום שישי ט"ז תשרי ה'תשע"א

שלדעתו ניתן לבנות את בית המקדש גם באמצעות סיתות, ואיך הדברים הולמים את שהגמרא (גיטין מח, א) מספרת באריכות ששלמה המלך נקט בכמה וכמה השתדלויות כדי שיוכל לקבל את השמיר מאשמדאי ולשם כך סיכן את בניהו בן יהוידע! והביאור: הרמב"ם לשיטתו שאין סומכין על הנס. ומאחר שהשגת השמיר כרוך בנס, כסיפור הגמרא (שם), הרי אף ששלמה המלך נהג כן כי עדיף שלא לסתת את האבנים, מכל מקום בעת פסיקת הלכה מחייבת למעשה, אי אפשר ליצור תלות במעשה ניסים.

הלכות כלי המקדש פרק ט, הלכה ז: וּמִפְתָּח עַל הָאֲבָנִים שְׁמוֹת הַשְּׂבָמִים תִּתְּלוּהֶם. וְנִמְצָא בּוֹתֵב עַל הָאֲבָנִים 'דְּאוֹבֵן', וְעַל יִשְׁפָּה - בְּנִימִין.

ה'משנה למלך' הביא את דברי הגמרא (סוטה מח, ב) "אבנים הללו... אין מסרטין עליהם באיזמל... אלא כותב עליהם בדיו ומראה להן שמיר מבחוץ והן נבקעות מאליהן". ואת דברי הרמב"ן (ע"ת תרומה כה, ז) שדין זה נאמר רק לגבי אבני החושן, אבל את אבני האפוד כן מסרטין באיזמל. ותמה: "לא ידעתי אמאי השמיט רבינו כל זה".

יתירה מזו: מכך שהרמב"ם השמיט את עניין השמיר עולה,

שבת קודש י"ז תשרי ה'תשע"א

זמני דיני אבלות

אף שעצם האבלות חלה מיד בעת המיתה, אין לחייבו בהנהגת דיני האבלות קודם הקבורה, שהרי האונן פטור מכל המצוות ובכלל זה מדיני האבלות. ואילו איסור אכילת קדשים אינו מכלל דיני האבלות המוטלים על האבל אלא הוא נובע מקדושת הקדשים, וכיון שבמצויאות הוא אבל כבר משעת המיתה, לכן נאסר כבר אז באכילת הקדשים. ומכאן נובע גם החילוק ההפוך לענין אכילת בשר ושתיית יין:

כיוון שלפני הקבורה אין האבל נוהג דיני אבלות, חז"ל חייבו אותו לפחות להראות מעט אבלות בכך שלא ינהג עידון בעצמו ויימנע מבשר ויין אך לאחר הקבורה שכבר חייב בדיני אבלות, לא הוסיפו עליו גם איסור בבשר ויין.

(אבן האזן)

הלכות ביאת מקדש פרק ב, הלכה ט: **אִי זָהוּ אוֹנָן? זֶה שָׁמַת לוֹ מֵת... כִּיּוֹם הַמִּיתָה בְּלֵבָד - הוּא תִּנְקְרָא אוֹנָן דִּין תּוֹרָה.** מדברי הרמב"ם נראה כי לגבי איסור אכילת קדשים אין הבדל בין קודם הקבורה לאחריה. מאידך, איסורו של אונן באכילת בשר ושתיית יין נוהג רק עד הקבורה (הל' אבל פ"ד ה"ח). ויש לעיין: מה טעם החילוק? יתר על כן: שאר איסורי אבלות, כמלאכה ורחיצה, מתחילים לאחר הקבורה, והרי לדעת הרמב"ם (שם פ"א ה"א) גם איסורים אלו הם מהתורה, ונלמדים מאותו הפסוק המלמד על איסור אכילת קדשים ("ואכלתי חטאת היום היטב בעיני ה'"), ומאחר ולענין איסור אכילת קדשים אין חילוק בין קודם הקבורה לאחריה מהיכן נובע החילוק בשאר דיני האבלות? ויש לבאר:

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום רביעי עמ' ב

מסל שלפניו, שמא מעורב בהם תרומה, אולם קונים ממנו פירות כשהוא מוכרם במקום האוצר שלהם. ובגמרא (מס') יבואר באיזה כהן מדובר.

נמרא

שנינו במשנה שמותר לקנות חלב אצל גוי אם ישראל רואהו חולב: **תְּנִינָא לָהּ דְתַנּוּ רַבֵּנָן - שְׁנִינּוּ בַּמִּשְׁנֵיתוֹ כְּדַבְרֵי הַבְּרִייתָא, יוֹשֵׁב יִשְׂרָאֵל בְּצֶדֶר עֲדָרוֹ שֶׁל עוֹבֵד בּוֹכְבִּים** אפילו שאינו רואה את הגוי, **וְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים חוֹלֵב לוֹ וּמִבֵּיא לוֹ, וּמוֹתֵר לִישְׂרָאֵל לִשְׁתוֹת הַחֵלֶב וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא עֵירֵב בּוֹ הַגּוֹי חֵלֶב בְּהִמָּה טְמֵאָה.** שואלת הגמרא: **הִיכִי דְמִי, אִי דְלִיכָא -** אם אין דָּבָר טְמֵאָה - בהמה טמאה **בְּעֲדָרוֹ** של הגוי, **פְּשִׁיטָא** שהחלב מותר, שהרי מהיכן יקח חלב טמא לערבו. **וְאִי דְאִיכָא -** [יש] דָּבָר טְמֵאָה בְּעֲדָרוֹ, **אִמָּאִי -** מדוע מותר החלב, הלא אינו רואה את החליבה ויתכן שהגוי עירב חלב מהבהמה הטמאה.

מיישבת הגמרא: **לְעוֹלָם דְאִיכָא דָּבָר טְמֵאָה בְּעֲדָרוֹ, וְכִי קָאִי חַוִּי לִיהּ -** וכאשר הישראל עומד בצד העדר הוא רואה את מעשי הגוי, **וְכִי יִתֵּיב לֹא חַוִּי לִיהּ -** וכאשר הישראל יושב אינו רואהו, **מָהוּ דְתִיכָא -** שמא תאמר **בֵּינָן דְתִיכָא לֹא חַוִּי לִיהּ -** שכאשר הוא יושב אינו יכול לראותו, **נִיחֻשׁ דְלִמָּא מִיִּיתִי -** נחשוש שמא יביא הגוי חלב טמא **וּמַעַרְבֵי בֵיהּ -** ויערב בתוך החלב הכשר, **קָא מְשַׁמַּע לָן -** השמיענו התנא שהחלב מותר ואין חוששים לכך, **בֵּינָן דְכִי קָאִי -** שכאשר יעמוד הישראל ממקומו חַוִּי לִיהּ - יראה את הגוי במעשיו, **אִירְתוּתִי מִיִּרְתָּת -** מפחד הגוי **וְלֹא מִיַּעַרְבֵי בֵיהּ** שום דבר טמא.

שנינו במשנה: **וְהִדְבֵּשׁ. הַגְּמָרָא מְבָאֵרָת אֶת הַטַּעַם שֶׁהַדְּבֵשׁ מוֹתֵר: דְּבֵשׁ, לְבִיאִי נִיחֻשׁ לָהּ -** משום איזה חשש יש לאוסרו, **אִי מְשׁוּם חֲשֵׁשׁ אִיעֲרוּבִי -** שהגוי עירב בו יין נסך, אין לחשוש לכך, מכיון שבתוספת יין, **מִיִּסְרָא סָרִי -** מסריח ומבאיש הדבש. **אִי מְשׁוּם חֲשֵׁשׁ שֶׁל בִּישׁוּלֵי עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים,** שלאחר שרדה את חלות הדבש מהכוורת בישראל והתיכים הגוי בכדי להפריד את הדבש מהדונג, גם מחמת זה אין לאסור, שהרי הדבש הינו מאכל הַנֶּאֱכָל כְּמוֹ שֶׁהוּא חֵי, ולא גזרו חכמים על בישולו. **וְאִי מְשׁוּם חֲשֵׁשׁ שֶׁל גִּיעוּלֵי עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים -** טעם מאכלות אסורות

הבלוע בתוך כלי הגוי, העלול להפלט בבישול לתוך הדבש, גם לכך אין לחוש, שהרי טעם זה נותן טַעַם לַפֶּנֶם הוּא - פוגם וגורע את טעם הדבש, ומוֹתֵר לְאוֹכְלוֹ. שנינו במשנה: **וְהַדְבֵּדְכָנִיּוֹת -** [אשכולות ענבים] **אֵף עַל פִּי שְׁמִנְטָפוֹת יִין אִין בְּהֵן מְשׁוּם הַכֶּשֶׁר מְשַׁקָּה** לענין קבלת טומאה. מקשה הגמרא: **וְרַמְיָנְהּ, הַבּוֹצֵר עֲנָבִים כְּדִי לִקְחָתָם לֵלֵת -** מקום דריכת הענבים לשם עשיית יין, והרגילות היא שהענבים נמנעים מעט ויוצא מהם יין שהוא אחד משבעת המשקים המכשירים אוכלים לקבלת טומאה, **שְׁמָאִי אוֹמְרִי, כֵּל מָה שְׁנֻף עָלָיו מִן הַמִּשְׁקָה הוֹכֵשֶׁר** לקבל טומאה, מכיון שבכוונתו לאחר מכן לסחוט את הענבים, נוח לו ביציאת המשקה מהם. **הֲלֵל אוֹמְרִי, לֹא הוֹכֵשֶׁר** לקבל טומאה, כיון שמניח האשכולות בקופות קלועות וכל המשקה נשפך על הקרקע, אין דעתו נוחה במשקה היוצא מהם. על סברא זו של הלל טען שמאי שאמנם המיץ של הענבים הולך לאיבוד, מכל מקום יש לגזור שהענבים יוכשרו לקבלת טומאה, שמא יבצור את הענבים בקופות אטומות שאין המשקה יוצא מהם, ובאופן זה ודאי חפץ ביציאת המשקה, **וְאוֹדִי לִיהּ -** והודה לו הֲלֵל לְגִזְרַת שְׁמָאִי. נמצא שלכל הדעות משקה הזב מן הענבים מכשירם לקבל טומאה, ואם כן מדוע נאמר במשנה שאין בהם משום הכשר משקה. מתרצת הגמרא: **הֵתָם בְּרִייתָא שֶׁל שְׁמָאִי וְהֵל, קָא בְּעֵי לִיהּ לְמִשְׁקָה -** הבורצ צריך לענבים כדי לעשות מהם יין, ולכן גם אם הוא בוצר בקופות קלועות, יש מקום לגזור שמא יבצור בקופות אטומות, **הֵכָא -** כאן במשנה, **לֹא קָא בְּעֵי לִיהּ לְמִשְׁקָה -** הוא אינו צריך לענבים לשם עשיית משקה מהם אלא לאכילה, ואינו רוצה כלל שיסחטו, ולכן אין המשקה מכשיר את הענבים לקבלת טומאה. שנינו במשנה: **וְסָרִית שְׁאִינָה טְרוּפָתָהּ, תִּנּוּ רַבֵּנָן בְּרִייתָא, אִיזוּ הִיא 'סָרִית שְׁאִינָה טְרוּפָתָה' שֶׁהִתִּירָה הַמִּשְׁנָה, כֹּל שְׂרָאשׁ וְשִׁדְרָה נִיכָר בְּכָל דָּג וְדָג, וְאִין צוּרֵךְ שִׁידֵּיזוּ הַדְּגִים שְׁלֵמִים. וְבִאֻפֵּן זֶה אִין חֲשֵׁשׁ שֶׁנִּתְעַרַּב בָּהּ דָּג טְמֵא, לִפִּי שְׁדִּיגִים טְמֵאִים רָאשָׁם חָד וְאִין לָהֶם חוּט שְׁדִּרָה. וְאִיזוּ 'צִיר שֵׁישׁ בֶּה דְּנָה', כְּלוֹמֵר אִיזוּ דָּג הִימְצָאוֹתוֹ בְּצִיר מִתִּירָה אוֹתוֹ בְּאִכִּילָה, כֹּל שְׁפִילָבִיט -** [מִין דָּג טְמֵא] **אֶחָת אוֹ שְׁתֵּי בִּילָבִיט**

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – י"א-י"ז תשרי ה'תשע"א

יום ראשון י"א תשרי ה'תשע"א

הלכות בית הבחירה

פרק שני

- 1 המזבח מקומו מכוון ביהמ"ד, ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שנאמר: "וזה מזבח לעלה לישראל"². ובמקדש נעקד יצחק אבינו, שנאמר: "ולך-לך אל ארץ המדינה"; ונאמר בדברי הימים: "ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלים, בהר המוריה אשר נראה ליהויד אביהו, אשר הכין במקום דוד בגן ארנון היבוס".
- 2 ב. ומסכת ביד הפל, שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגן ארנון, הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ונעקד עליו יצחק. והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התבה. והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל. ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא. ומשם נברא. אמרו חכמים: אדם במקום פתחו נברא.
- 3 ג. מדות המזבח מכונות הרבה, וצורתו ידועה איש מאיש. ומזבח שבנו בני הגולה⁴ ענין מזבח שעתיד להבנות עשוהו, ואין להוסיף על מדתו ולא לגרע ממנה⁵.
- 4 ד. ושלשה נביאים⁷ עלו עמם מן הגולה: אחד העיד להן על מקום המזבח, ואחד העיד להן על מדותיו, ואחד העיד להן שמקריבין על המזבח הנה⁸ כל הקרנות אף-על-פי שאין שם בית.

- ה. מזבח שעשה משה ושעשה שלמה ושעשו בני הגולה ושעתיד להעשות - כלן עשר אמות גבה כל אחד מהן. וזה הפתוח בתורה "ושלש אמות קמתו" - מקום המערכה בלבד. ומזבח שעשו בני הגולה וכן העתיד להבנות, מדת ארכו ורחבו ל"ב אמות על ל"ב אמות⁹.
- ו. עשר אמות של גבה המזבח, מהן באמה בת המשה טפחים¹⁰, ומהן באמה בת ששה טפחים¹¹. ושאר כל אמות הבנין באמה בת ששה טפחים. וגבה כל המזבח¹² נ"ח טפחים¹³.
- ז. וכן היתה מדתו וצורתו: עלה המשה טפחים¹⁴ וכן המשה טפחים, זהו יסוד. נמצא רחב שלשים אמה ושני טפחים על רחב שלשים אמה ושני טפחים¹⁵. עלה שלשים טפחים וכן המשה טפחים, זהו סובב¹⁶. [עלה שמונה-עשר טפחים, זהו מקום המערכה]. נמצא רחבו שמונה ועשרים אמה וארבעה טפחים על שמונה ועשרים אמה וארבעה טפחים. [עלה שמונה-עשר טפחים, וכן לקרן זוית של השמונה-עשר בנין חלול מרבע לכל ארבע קרנות]. ומקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה סביב. וכן מקום רגלי הפתחים אמה סביב. נמצא מקום המערכה רחבו עשרים וארבע אמות וארבעה טפחים על עשרים וארבע אמות וארבעה טפחים¹⁷.
- ח. גבה כל קרן וקרן המשה טפחים, ורחבו כל קרן אמה על אמה. וארבע הקרנות חלולות היו¹⁸ מתוכן. וגבה מקום המערכה שמונה-עשר טפחים. נמצא חצי גבה המזבח כ"ט טפחים מסוף הסובב ולמטה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) שהרי הוצרכו לנביאים להעיד על מקומו. (2) כלומר, זה ולא אחר. (3) לא בנו שניהם ביחד, אלא דוד בנה שם במה להקריב בשעתה ושלמה בנה בית עולמים. (4) בזבחים סב. אמרו שראו שם את אפרו של יצחק. [ומה שאמרו בפרקי דרבי אליעזר "לקח יעקב י"ב אבנים מאבני המזבח שנעקד עליו יצחק אבינו ושם אותם מראשותיו" (ילקוט שמעוני בראשית רמז קיט), "ומה עשה הקדוש-ברוך-הוא, ברגל ימינו הטביע האבן אשר שם יעקב מראשותיו עד עמקי תהום ועשה אותו סניף לארץ וכו' לפיכך נקרא אבן שתייה" (שם רמז קכ), והרי אבן השתייה הייתה במקום הארון, לפני ולפנים, כמפורש במשנה יומא נג: וכן נראה בראש השנה כו. שאמרו על שופר מקרן הפרה שהוא פסול לפי שאין קטיגור נעשה סניגור, כיוון שהשופר בא לזיכרון הרי הוא כעבודת פנים, כלומר, כיוון שהוא לזיכרון העקידה (שם טז). הוא כלפנים, הרי שהעקידה הייתה על אבן השתייה - ברור הדבר כי העקידה הייתה אמנם על המזבח, ולא בפנים, וכמפורש בזבחים שם וכמו שכתב רבינו, וזהו טעמו של רבי יוסי שם שמכשיר קרן הפרה, מפני שהוא עבודת חוץ, אבל הרי לקח יעקב מאבני המקום ושם אותם במקום הארון ונמצא שהאבן שעליה נעקד יצחק היא בפנים, וזהו טעמם של חכמים הפוסלים קרן הפרה]. (5) אותם ששבו מן הגולה ובנו את בית המקדש השני. (6) אף שאינו מעכב - לכתחילה יש קפידא לעשות המזבח כעדות הנביא. (7) והם חגי זכריה ומלאכי. (8) בזבחים שם לא, אמרו אלא: "שמקריבין אף על פי שאין בית", ורבינו הוסיף לבאר שדווקא על המזבח מקריבין אבל שלא במקום המזבח אין מקריבין, כמבואר להלן פרק ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כב. ומה שכתב רבינו "הזה" בא להוציא מזבח שהיה בימי שלמה, לפני שנתקדש הבית, שדווקא בימי עזרא מקריבין אף על פי שאין שם בית, מפני שקדושה ראשונה שנתקדשה בימי שלמה קדושה לעתיד לבוא, גם לאחר החורבן. (9) הריבוע התחתון של הבניין היה כן. (10) כלומר, אמות של גובה היסוד וכניסתו, כניסת הסובב וגובה הקרנות. (11) שאר אמות המזבח. (12) עם הקרנות. (13) שהרי גבהו עשר אמות: שתי אמות של היסוד והקרנות, שהן באמה בת חמישה טפחים, הן עשרה טפחים, ושמונה אמות, שהן באמה בת שישה טפחים, הן ארבעים ושמונה טפחים, בסך הכל חמישים ושמונה. (14) משנה במדות שם "עלה אמה וכן אמה". ואמה של יסוד הוא של חמישה טפחים. (15) שהרי היסוד לקח מן המזבח חמישה טפחים מכל צד, ביחד שתי אמות פחות שני טפחים לאורך ולרוחב. (16) נקרא כן מפני שהוא סובב ומקיף את המזבח מארבע רוחותיו, בניגוד ליסוד שלא היה מקיף מארבע רוחות. (17) שהרי הסובב לקח מן המזבח חמישה טפחים מכל צד, היינו שתי אמות פחות שני טפחים לכל צד. (18) זבחים נד: ולמדו זאת ממה שנאמר "ומלאו כמזרק כוויות מזבח" (זכריה ט, טו) הרי שבית קיבול יש להן כמזרקות. ורבינו סובר שכל ארבע הקרנות היו חלולות וכדעת רש"י בזבחים שם.

- 1 ט. וְחוּט שֶׁל סִקְרָא¹⁹ הִיָּה חוּגְרָא בְּאֻמָּצָה הַמְּזֻבָּח [כְּשֶׁשֶׁה
2 טַפְחִים מִסּוּף הַסּוּבָב וּלְמִטָּה] לְהַבְדִּיל בֵּין דְּמִים הָעֲלִיּוֹנִים²⁰
3 לְדְמִים הַתַּחְתּוֹנִים²¹. וְנִמְצָא גְבָהוּ מִן הָאָרֶץ עַד מְקוֹם
4 הַמְּעַרְכָּה תִּשַׁע אַמּוֹת פָּחוֹת טַפַּח²².
5 י. יִסּוֹד הַמְּזֻבָּח לֹא הִיָּה מְקִיף מְאַרְבַּע רֹחוֹתָיו כְּמוֹ הַסּוּבָב,
6 אֲלֹא הִיָּה הַיִּסּוֹד מְשׁוּף כְּנֶגֶד כָּל רוּחַ צָפוֹן וּמַעֲרָבִי, וְאוֹכֵל²³
7 בְּדָרוֹם אֲמָה אַחַת וּבִמְזֻרָח אֲמָה אַחַת, וְקָרָן דְּרוֹמִית-מְזֻרָחִית
8 לֹא הִיָּה לָהּ יִסּוֹד²⁴.
9 יא. וּבְקָרָן מְעַרְבִית-דְּרוֹמִית²⁵ הָיוּ שְׁנֵי נִקְבִּים כְּמִין שְׁנֵי
10 חֲטָמִין דִּקְרִין, וְהָיוּ הַנִּקְרָאִין שִׁיתִין²⁶, שֶׁהֵדִים יוֹרְדִין בֵּהֶן
11 וּמִתְעַרְבִין בְּאוֹתָהּ הַקָּרָן בְּאֻמָּה²⁷, וְיוֹצְאִין לְנַחַל קְדָרוֹן.
12 יב. וּלְמִטָּה בְּרִצְפָּה בְּאוֹתוֹ הַקָּרָן הִיָּה מְקוֹם אֲמָה עַל אֲמָה,
13 וְטַבְלָא שֶׁל שִׁישׁ וְטַבְעַת קְבוּעָה בָּהּ²⁸, שָׁבוּ יוֹרְדִין לְשִׁיתִין²⁹
14 וּמִנְקִין אוֹתוֹ.
15 יג. וְכִבְשׁ³⁰ הִיָּה בְּנוֹי לְדְרוֹמוֹ שֶׁל מְזֻבָּח, אֲרָפוֹ שְׁלִשִּׁים
16 וּשְׁתֵּים אֲמָה³¹ עַל רֹחַב שֶׁשֶׁ-עֶשְׂרֵה אֲמָה. וְהִיָּה אוֹכֵל בְּאָרֶץ
17 שְׁלִשִּׁים אֲמָה מִצַּד הַמְּזֻבָּח, וּפּוֹרֵחַ מִמֶּנּוּ אֲמָה עַל הַיִּסּוֹד
18 וְאֲמָה עַל הַסּוּבָב. וְאוֹרִי מַעֲטָה³² הִיָּה מִפְּסִיק בֵּין הַכֶּבֶשׂ
19 לְמְזֻבָּח³³, כְּדִי לִתֵּן הָאֵיבָרִים לְמְזֻבָּח בְּזִרְיָקָה³⁴. וְגִבְהַת הַכֶּבֶשׂ
20 תִּשַׁע אַמּוֹת פָּחוֹת שְׁתוּת³⁵ עַד כְּנֶגֶד הַמְּעַרְכָּה.
21 יד. וּשְׁנֵי כִבְשִׁים קִטְנִים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, שֶׁבִּהֶם פּוֹנִים
- 22 לַיִּסּוֹד³⁶ וְלַסּוּבָב³⁷, וּבְמִבְדְּלִין מִן הַמְּזֻבָּח כְּמִלָּא נִימָא³⁸. וְחִלּוֹן
23 הִיָּתָה בְּמַעֲרָבוֹ שֶׁל כֶּבֶשׂ³⁹ אֲמָה עַל אֲמָה, וּרְבוּבָה הִיָּתָה
24 נִקְרָאת⁴⁰, שֶׁבָּהּ נִתְּנִין פְּסוּלֵי חֲטָאת הָעוֹף⁴¹ עַד שֶׁתַּעֲבֹר
25 צוֹרְתָהּ⁴² וְתֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה⁴³.
26 טו. וּשְׁנֵי שְׁלֵחָנוֹת הָיוּ בְּמַעֲרָב הַכֶּבֶשׂ: אֶחָד שֶׁל שִׁישׁ,
27 שְׁנוֹתָנִין עָלָיו אֶת הָאֵיבָרִים⁴⁴; וְאֶחָד שֶׁל כֶּסֶף, שְׁנוֹתָנִין עָלָיו
28 כָּלִי הַשָּׂרֵת.
29 טז. כְּשֶׁבוֹנִין הַמְּזֻבָּח, בּוֹנִין אוֹתוֹ כְּלוֹ אֲטוּם⁴⁵ כְּמִין
30 עֲמוּד, וְאֵין עוֹשִׂין בּוֹ חִלָּל כָּלִל, אֲלֹא מִבִּיא אֲבָנִים
31 שְׁלֵמוֹת, גְּדוֹלוֹת וְקִטְנוֹת, וּמִבִּיא סִיד וְנֹפֶת וְקוֹנִיָּא⁴⁶,
32 וּמִמָּחָה וּשְׁוֹפָף לְתוֹךְ מַלְבָּן⁴⁷ גְּדוֹלָה⁴⁸ כְּמִדְתּוֹ⁴⁹, וּבוֹנָה
33 וְעוֹלָה. וְנוֹתֵן בְּתוֹךְ הַבְּנִין גּוֹף שֶׁל עֵץ אוֹ אֶבֶן בְּקָרָן
34 דְּרוֹמִית-מְזֻרָחִית כְּמִדַּת הַיִּסּוֹד. וְכֵן נִתֵּן בְּתוֹךְ כָּל קָרָן
35 וְקָרָן, עַד שֶׁיִּשְׁלִים הַבְּנִין. וְיִסִּיר הַגּוֹפִים שֶׁבְּתוֹךְ הַבְּנִין,
36 כְּדִי שֶׁתִּשָּׂאֵר קָרָן דְּרוֹמִית-מְזֻרָחִית בְּלֹא יִסּוֹד, וְיִשָּׂאֲרוּ
37 הַקָּרְנוֹת חִלּוּלִין.
38 יז. אֲרַבַּע קָרְנוֹת שֶׁל מְזֻבָּח וְיִסּוֹדוֹ וְרִבּוּעוֹ מְעַכְבִּין. וְכָל
39 מְזֻבָּח שָׂאִין לוֹ קָרָן, יִסּוֹד וְכֶבֶשׂ וְרִבּוּעַ - הָרִי הוּא פְּסוּל,
40 שֶׁאֲרַבַּעְתֵּן מְעַכְבִּין⁵⁰. אֲבָל מִדַּת אֲרָפוֹ וּמִדַּת רֹחַבוֹ וּמִדַּת
41 קוֹמָתוֹ אֵין מְעַכְבִּין, וְהוּא שְׁלֹא יִפָּחַת מֵאֲמָה עַל אֲמָה בְּרוּם
42 שְׁלֹשׁ אַמּוֹת, כְּשֶׁעוֹר מְקוֹם הַמְּעַרְכָּה שֶׁל מְזֻבָּח מְדַבֵּר.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(19) צבע אדום. ולמדו כן ממה שנאמר (שמות כז, ה) "והייתה הרשת עד חצי המזבח" - "התורה נתנה מחיצה להבדיל בין דמים התחתונים לבין דמים העליונים" (זבחים נג.). (20) עולת העוף שדמה מתמצה למעלה מן החוט. (21) חטאת העוף שמזים דמה למטה מן החוט. והוא הדין לעולת בהמה, אשם ושלמים. (22) שהרי אמת גבהו של היסוד חמישה טפחים, והסובב שלושים טפחים. הריהן תשע אמות (בנות שישה טפחים כל אחת) פחות טפח. (23) מחזיק, = תופס מקום. (24) זבחים נג: לפי שרצועה זו הייתה בחלקו של יהודה ולא בחלקו של טורף, היינו בנימין שכתוב בו (בראשית מט, כז) "בנימין זאב יטרף" ועליו נתבאר יעקב אבינו ואמר "בבוקר יאכל עד" ותרגם אונקלוס "ובאחסנתה יתבני מקדשא". ורש"י בזבחים שם הביא בשם התרגום: "באחסנתיה יתבני מדבחא", כלומר: המזבח ייבנה בחלקו. (25) ששיירי הדם יש מהם ששופכים על יסוד מערבי ויש מהם ששופכים על יסוד דרומי, לפיכך נתן שני הנקבים בקרן מערבית דרומית. (26) ונקראו כן מפני שהדמים שותתין לשם, וכן זה של נסכים נקרא כן מהטעם הנ"ל, ששותתין הנסכים לשם. (27) אמת המים שעוברת בעזרה. (28) שעל ידה מגביהים את הטבלא. (29) והוא חלל קטן שתחת היסוד. (30) והוא כמו תל המתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ. (31) למטה בארץ היה כן אבל בשיפועו היה יותר. (32) ומכיוון שצריך זריקה, לא די באוויר כמלוא נימא כדלהלן הלכה יד בשני כבשים קטנים, אלא צריך אוויר יותר. (33) כלומר, בין הכבש למקום המערכה. (34) בזבחים שם למדו כן ממה שנאמר (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם" - מה דם בזריקה (שהרי נאמר בויקרא א, ה "וזרקו את הדם על המזבח") אף בשר בזריקה. (35) היינו, פחות טפח. (36) היינו הכבש שלצד מערב ועל ידו שופכים שיירי דם חטאת בהמה כשגומר מתנותיה. (37) היינו הכבש שלצד מזרח ועל ידו זורקים דם חטאת בהמה על גבי הקרנות. [אבל לצד מערב לא היה בו כבש קטן ליסוד]. (38) זבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ה) "וזרקו את הדם על המזבח סביב" - שיהא היקף למזבח כל שהוא ואם יהיו מחוברים, שוב אין לו היקף, ואפילו בחוט אין אדם יכול לסובבו. ולפיכך די בהפסק כמלוא נימא בלבד, אבל בין הכבש הגדול לבין מקום המערכה היה צריך הפסק יותר. (39) מפשטות הלשון נראה שלא הייתה בגו של כבש אלא בקיר שלו. (40) רבובה כמו "רבובה" מלשון נבוב לוחות והיינו חלון. (41) כשאירע בה פסול בדם או בבעלים שאז הוא צריך עיבור צורה. או שהיה פסולו מספק שאף הוא טעון עיבור צורה. ולמה דווקא פסולי חטאת העוף? - מפני שמעשיה בקרן מערבית דרומית למטה, ומפני שישנן בעזרה הרבה חטאות העוף, של יולדות, חששו שמא תתערב זאת הפסולה עמהן, ולכן קבעו לה מקום מיוחד. (42) ימתינו מלשרפה עד שיעבור מראה הבשר הרטוב על ידי שילינוה לילה אחד, שכיוון שלנה בלילה הרי היא נותר וטעונה שריפה. (43) בתוך העזרה. (44) ולא נתנו על של כסף מפני שהכסף מרתית ויתחממו האברים ויסריחו, אבל השיש מקררו ומרחיקו מן העיפוש. (45) סתום. (46) ניתוך אבר (=מין מתכת) כמו שעושין לציפוי כלי חרס. (47) דפוס מרובע עשוי מארבעה קרשים. (48) על האבנים ונדבקים יחד. (49) בכל מדה ומדה ששייך לו. היינו ביסוד היה נותן מלבן של ל"ב על ל"ב אמה ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של ל' על ל' בגובה ה' אמות וזהו סובב ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של כ"ח על כ"ח בגובה ג' אמות ולמעלה ממנו היה נותן בקרנות ארבעה מלבנים. כל מלבן אמה על אמה. (50) שם. סב. שאצל כל אלו כתוב "המזבח"; בקרן נאמר (ויקרא ד, יח) "קרנות המזבח" וביסוד נאמר (שם, לד) "אל יסוד המזבח" ובכבש נאמר (שם ו, ז) "אל פני המזבח" והוא הכבש שהוא פנים של מזבח שעולין לו דרך שם.

1 יח. מִזְבֵּחַ שְׁנֵפָנִים מִבְּנִינוֹ: אִם נָפְגָם מִבְּנִינוֹ⁵¹ טַפַּח - פֶּסוּל,
2 פָּחוֹת מִטַּפַּח - כָּשֶׁר, וְהוּא שָׁלָא יִהְיֶה בְּנִשְׁאָר אֶבֶן
3 פְּגוּמָה⁵².

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

4 א. הַמְנוּחָה מִפְּרֻשֶׁת צוּרְתָהּ בַּתּוֹרָה. וְאַרְבָּעָה גִבְעִים וּשְׁנֵי
5 כִּפְתּוּרִים וּשְׁנֵי פָּרָחִים הָיוּ בִּקְנֵה הַמְנוּחָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּבִמְנוּחָה
6 אֲרָבְעָה גִבְעִים מִשְׁקָדִים כִּפְתּוּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ". וְעוֹד פָּרַח
7 שְׁלִישִׁי הָיָה סְמוּךְ לִירְכָה שֶׁל מְנוּחָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "עַד יִרְכָה
8 עַד פְּרָחָה".

9 ב. וְשֵׁשׁ רִגְלִים הָיוּ לָהּ. וְשֵׁשֶׁשׁ כִּפְתּוּרִים אֲחֵרִים הָיוּ
10 בִּקְנֵה הַמְנוּחָה, שֶׁמֶהֱיוּ יוֹצְאִים שֵׁשֶׁת הַקְּנִים: שֵׁשֶׁשׁ מִצַּד
11 זֶה, וְשֵׁשֶׁשׁ מִצַּד זֶה. וּבְכָל קֵנָה וְקֵנָה מִהֵן שֵׁשֶׁשׁ גִּבְעִים
12 וְכִפְתּוּר וּפְרָח, וְהַכֹּל מִשְׁקָדִים כְּמוֹ שְׁקָדִים בְּעֻשְׂתָּן.
13 ג. נִמְצְאוּ כָּל הַגִּבְעִים שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים. וְהַפְּרָחִים תִּשְׁעָה.
14 וְהַכִּפְתּוּרִים אֶחָד-עֶשְׂרִי. וְכָלֵן מִעֲבֹבֵין זֶה אֶת זֶה, וְאֶפְלוּ חֹסֶר
15 אֶחָד מִן הַשְּׁנַיִם וְאַרְבָּעִים מַעֲבָב אֶת כָּלֵן.

16 ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כִּשְׁעִשְׂאוֹהָ זֶהב, אֲכַל שָׂאָר מִיָּנִי
17 מִתְּכוֹת אֵין עוֹשִׂין בָּהּ גִּבְעִים, כִּפְתּוּרִים וּפְרָחִים. וְכֵן מְנוּחָה
18 הַבָּאָה זֶהב, תִּהְיֶה כָּלָה כְּכָר עִם גִּירוּתָהּ, וְתִהְיֶה כָּלָה מִקְשָׁה
19 מִן הַעֲשֻׁתוֹת; וְשֵׁשׁ שָׂאָר מִיָּנִי מִתְּכוֹת אֵין מִקְפִּידִין עַל
20 מִשְׁקָלָהּ, וְאִם הָיְתָה חֲלוּלָה - כִּשְׂרָה.
21 ה. וְאֵין עוֹשִׂין אוֹתָהּ לְעוֹלָם מִן הַגְּרוּטָאוֹת, בֵּין שֶׁהָיְתָה שֶׁל
22 זֶהב בֵּין שֶׁהָיְתָה שֶׁל שָׂאָר מִיָּנִי מִתְּכוֹת.

23 ו. הַמְלַקְחִים וְהַמַּחֲתוֹת וְכָלִי הַשֶּׁמֶן אֵינָן מִכֹּלֵל הַכֶּכֶר, שֶׁהָיָה
24 נֶאֱמָר בַּמְנוּחָה "זֶהב טְהוֹר", וְחֹזֵר וְאָמַר "וּמִלְקָחֶיהָ
25 וּמִחֲתָתֶיהָ זֶהב טְהוֹר". וְלֹא נֶאֱמָר "גִּירוּתָהּ זֶהב טְהוֹר",
26 מִפְּנֵי שֶׁהַגְּרוּת קְבוּעִין בַּמְנוּחָה וְהֵם מִכֹּלֵל הַכֶּכֶר.
27 ז. שִׁבְעַת קִנֵּי הַמְנוּחָה מִעֲבֹבֵין זֶה אֶת זֶה, וְשִׁבְעַת גִּירוּתֶיהָ
28 מִעֲבֹבֵין זֶה אֶת זֶה, בֵּין שֶׁהָיְתָה שֶׁל זֶהב בֵּין שֶׁהָיְתָה שֶׁל
29 שָׂאָר מִיָּנִי מִתְּכוֹת. וְכָל הַגְּרוּת קְבוּעִים בָּקִנִּים.

30 ח. שֵׁשֶׁת הַגְּרוּת קְבוּעִים בְּשֵׁשֶׁת הַקְּנִים הַיּוֹצְאִים מִן
31 הַמְנוּחָה, כֹּלֵן פְּגִימָהּ לְגַר הָאֱמָצִיעִי שֶׁעַל קִנֵּי הַמְנוּחָה. וְזֶה
32 הַגַּר הָאֱמָצִיעִי פָּנִיו כִּנְגַד קִדְש־הַקֹּדֶשִׁים, וְהוּא הַנִּקְרָא גֵר
33 מַעֲרָבִי.

34 ט. הַגִּבְעִים דּוּמִין לְכוֹסוֹת אֶלֶפְסִנְדְּרִיָּאָה, שִׁפְיָהֶן רַחֵב
35 וְשׁוּלְיָהֶן קָצֵר. וְהַכִּפְתּוּרִים כְּמִין תַּפּוּחִים כְּרוֹתִיִּים, שֶׁהֵן
36 אֲרָפִין מֵעֵץ, כְּבִיצָה שֶׁשְּׁנֵי רִאשֶׁיהָ כְּדִין. וְהַפְּרָחִים כְּמוֹ פְּרָחֵי
37 הָעֲמֻדִים, שֶׁהֵן כְּמִין קֶצֶרָה וְשִׁפְתָּהּ כְּפּוּלָה לַחוּץ.

38 י. גִּבְעַת הַמְנוּחָה הָיָה שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵי טַפַּח. הַרְגְּלִים וְהַפְּרָח
39 שֵׁשֶׁשׁ טַפָּחִים. וּשְׁנֵי טַפָּחִים חֶלֶק. וְטַפַּח שְׁבוֹ גִבְעַת כִּפְתּוּר
40 וּפְרָח. וְטַפָּחִים חֶלֶק. וְטַפַּח כִּפְתּוּר, וּשְׁנֵי קִנִּים יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ,
41 אֶחָד הִילָךְ וְאֶחָד הִילָךְ, וְנִמְשְׁכִים וְעוֹלִין כִּנְגַד גִּבְעַת הַמְנוּחָה.
42 וְטַפַּח חֶלֶק. וְטַפַּח כִּפְתּוּר, וּשְׁנֵי קִנִּים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, אֶחָד

הִילָךְ וְאֶחָד הִילָךְ, וְנִמְשְׁכִין וְעוֹלִין כִּנְגַד גִּבְעַת הַמְנוּחָה. וְטַפַּח
חֶלֶק. וְטַפַּח כִּפְתּוּר, וּשְׁנֵי קִנִּים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, אֶחָד הִילָךְ
וְאֶחָד הִילָךְ, וְנִמְשְׁכִין וְעוֹלִין כִּנְגַד גִּבְעַת הַמְנוּחָה. וְטַפָּחִים
חֶלֶק. וְשִׁפְיָהֶן שֵׁשֶׁשׁ טַפָּחִים, שֶׁבָּהֶן שֵׁשֶׁשׁ גִּבְעִים, כִּפְתּוּר
וּפְרָח.

יא. וְאֶבֶן הָיְתָה לְפָנֵי הַמְנוּחָה, וְכָה שֵׁשׁ מַעֲלוֹת, שֶׁעָלֶיהָ
כָּהֵן עוֹמֵד וּמְטִיב אֶת הַגְּרוּת, וּמִיָּנִי עָלֶיהָ כָּלִי שֶׁמֶנָּה
וּמִלְקָחֶיהָ וּמִחֲתוּתֶיהָ בִּשְׁעַת הַטָּבָח.

יב. הַשִּׁלְחָן הָיָה אָרְכוֹ שְׁנַיִם-עֶשְׂרֵי טַפַּח, וְרַחְבּוֹ שֵׁשֶׁה
טַפָּחִים. וְהָיָה מִנְּחָ אָרְכוֹ לְאֶרֶץ הַבֵּית, וְרַחְבּוֹ לְרַחֵב הַבֵּית.
וְכֵן שָׂאָר כָּל הַכֵּלִים שֶׁבְּמִקְדָּשׁ, אָרְכָּן לְאָרְכוֹ שֶׁל בֵּית וְרַחְבּוֹ
לְרַחֵב הַבֵּית, חוּץ מִן הָאֲרוֹן, שֶׁהָיָה אָרְכוֹ לְרַחֵב הַבֵּית. וְכֵן
גְּרוּת הַמְנוּחָה כִּנְגַד רַחֵב הַבֵּית, בֵּין הַצִּפּוֹן וּבֵין הַדְּרוֹם.
יג. אֲרָבְעָה סִנִּיפִין שֶׁל זֶהב הָיוּ לְשִׁלְחָן, מִפְּצָלִין בְּרֹאשֵׁיהֶן,
שֶׁהָיוּ סוֹמְכִין בָּהֶן שְׁתֵּי הַמַּעֲרָכוֹת שֶׁל לְחֵם הַפָּנִים: שְׁנַיִם
מִסָּדֵר זֶה, וּשְׁנַיִם מִסָּדֵר זֶה. וְהֵם הַנֶּאֱמָרִים בַּתּוֹרָה
"וְקִשּׁוֹתָיו".

יד. וּשְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים קִנִּים שֶׁל זֶהב, כָּל אֶחָד מִהֵן כְּחָצִי
קֵנָה חֲלוּל, הָיוּ לוֹ: אֲרָבְעָה-עֶשְׂרֵי לְסָדֵר זֶה, וְאַרְבָּעָה-עֶשְׂרֵי
לְסָדֵר זֶה. וְהֵם הַנִּקְרָאִים "מִנְקִיּוֹתָיו". וּשְׁנֵי הַבְּזִיכִין שֶׁמִּנְחִין
בָּהֶן הַלְבוּנָה עַל הַשִּׁלְחָן בְּצַד הַמַּעֲרָכוֹת, הֵן הַנִּקְרָאִין
"כְּפּוֹתָיו". וְהַדְּפוּסִין שֶׁעוֹשִׂין בָּהֶם לְחֵם הַפָּנִים, הֵם
הַנִּקְרָאִים "קֶעֶרֶוֹתָיו".

טו. אֵלּוּ הָאֲרָבְעָה-עֶשְׂרֵי קִנִּים: נוֹתֵן הַחֲלָה הָרִאשׁוֹנָה עַל
עֲצָמוֹ שֶׁל שִׁלְחָן, וְנוֹתֵן בֵּין רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה שֵׁשֶׁשׁ קִנִּים,
וְכֵן בֵּין כָּל חֲלָה וְחֲלָה שֵׁשֶׁשׁ קִנִּים, וּבֵין שְׁשִׁית וְחִמִּישִׁית
שְׁנֵי קִנִּים בְּלִבָּד, לְפִי שָׂאִין עַל הַשְּׁשִׁית אַחֲרָת. נִמְצָאוּ
אַרְבָּעָה-עֶשְׂרֵי כָּל מַעֲרָכָה וּמַעֲרָכָה.

טז. וּשְׁנֵי שִׁלְחָנוֹת הָיוּ בְּאוֹלָם מִבְּפָנִים עַל פֶּתַח הַבֵּית: אֶחָד
שֶׁל שֵׁשׁ, נוֹתֵנִין עָלָיו לְחֵם הַפָּנִים בְּכִנְיָסָתוֹ; וְאֶחָד שֶׁל זֶהב,
נוֹתֵנִין עָלָיו לְחֵם בִּיצִיָּאָתוֹ. שֶׁמֶעֲלִין בְּקֶדֶשׁ, וְלֹא מוֹרִידִין.
יז. מִזְבֵּחַ הַקְּטֹרֶת הָיָה מִרְבַּע אֲמָה עַל אֲמָה. וְהוּא נָתוּן
בְּהִיכַל מִכְּנֵן בֵּין הַצִּפּוֹן לְדְרוֹם, מִשּׁוּם בֵּין הַשִּׁלְחָן וְהַמְנוּחָה
לַחוּץ. וְשִׁלְשָׁתָן הָיוּ מִנְחִין מִשְׁלִישׁ הַהִיכָל וּלְפָנֶיךָ, כִּנְגַד
הַפְּרָכָת הַמַּבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קִדְש־הַקֹּדֶשִׁים.

יח. הַכִּיּוֹר הָיוּ לוֹ שְׁנַיִם-עֶשְׂרֵי דָד, כְּדִי שִׁיְהִי כָּל הַכֵּהָנִים
הַעוֹסְקִים בַּתְּמִיד מְקַדְּשִׁים מִמֶּנּוּ בְּאֶחָד. וּמוֹכְנֵי עֲשׂוֹ לוֹ,
שִׁיְהִי בָּהּ הַמֵּיִם תְּמִיד, וְהִיא חַל, כְּדִי שָׁלָא יִהְיֶה הַמֵּיִם שְׁבָה
נִפְסָלִין בְּלִיעָה, שֶׁהַכִּיּוֹר מִכְּלִי הַקֹּדֶשׁ וּמִקְדָּשׁ, וְכָל דְּבַר
שִׁיְתֻקְדָּשׁ בְּכָלִי-קֹדֶשׁ אִם לֵן - נִפְסָל.

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. אֶבֶן הָיְתָה בְּקִדְש־הַקֹּדֶשִׁים בְּמַעֲרָבוֹ, שֶׁעָלֶיהָ הָיָה הָאֲרוֹן
מִנְּחָ. וּלְפָנָיו צִנְצָנֵת הַמֶּן וּמִטָּה אֲחֶרָן. וּבִצֵּת שְׁבָנָה שְׁלֵמָה

ושלישי - שלש אמות; וחמש בין שלישי ורביעי; ובין
 רביעי וחמישי - שש; ובין חמישי וכתל הפנימי - שש.
 נמצא הכל ארבעים אמה מצד זה וארבעים אמה מצד
 שפננודו. ורחב הבית מבפנים - עשרים. הרי מאה אמה.
 ו. הפשפש והוא שער הקטן, ושני פשפושין היו להיכל
 מצדי השער הגדול שבאמצע: אחד בצפון ואחד בדרום.
 שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם, ועליו הוא מפרש על-ידי
 יחזקאל: "השער הזה סגור יהיה, לא יפתח"; ושפצפון בו
 נכנסין. ומהלך בין שני הכתלים עד שמגיע למקום פתוח
 לקדש משמאלו, ונכנס לתוך ההיכל, ומהלך עד שער
 הגדול ופותחו.
 ז. השער הגדול היה רחב עשר אמות וגבה עשרים אמה.
 וארבע דלתות היו לו: שתיים בפנים ושתיים בחוץ.
 החיצונות נפתחות לתוך הפתח לכסות עביו של כתל,
 והפנימיות נפתחות לתוך הבית לכסות אחורי הדלתות.
 ח. פתחו של אולם היה גבוה ארבעים אמה ורחב עשרים,
 ולא היה לו שערים. וחמש מלתריות של מילא היו על-גבי
 פתחו מלמעלה, התחתונה עודפת על הפתח אמה מזה
 ואמה מזה, וכל אחת מחמשתן עודפת על שלמטה ממנה
 אמה מזה ואמה מזה. נמצאת העליונה שלשים אמה. ונדבך
 של אבנים היה בין כל אחת ואחת.
 ט. ההיכל היה בנינו רחב מלפניו וצר מאחוריו כמו ארי.
 ויציעים היו מקיפין לבית פלו מסביב חוץ לכתל המסבה.
 ויציע התחתונה חמש. ורובד על גבה שש. ויציע אמצעית
 שש. ורובד על גבה שבע. והעליונה שבע. שנאמר: "היציע
 התחתנה וגו'". וכן היו השלש יציעים מקיפים לבית
 משלשה רוחותיו. וכן סביב לכתלי האולם מלמטה עד
 למעלה כך היו: אמה אחת חלק, ורובד שלש אמות. ואמה
 חלק, ורובד שלש אמות עד למעלה. ונמצאו הרבדין מקפין
 לפתלים. רחב כל רובד שלש אמות עד למעלה, ובין כל
 רובד ורובד אמה. ורובד העליון היה רחב ארבע אמות.
 י. כל אלו המקומות הפנימיים שבין הכתלים הם הנקראים
 תאים. נמצאו התאים המקיפין למקדש: חמשה מן הצפון,
 וחמשה מן הדרום, ושלשה מן המערב. ושלש דיוטות היו,
 דיוטא על-גבי דיוטא. נמצאו חמשה-עשר תאים בדרום:
 חמשה על-גבי חמשה, וחמשה על גביהן. וכן בצפון
 חמשה-עשר. ושמונה תאים היו במערב: שלשה על-גבי
 שלשה, ושנים על גביהן בדיוטא אחת. הפל ל"ח תאים.
 יא. שלשה פתחים היו לכל אחד ואחד מן התאים: אחד
 לתא מן הימין, ואחד לתא מן השמאל, ואחד לתא שעל
 גביו. ובקרן מזרחית-צפונית בתא שבדיוטא האמצעית היו
 חמשה פתחים: אחד לתא מזמין, ואחד לתא שעל גביו,
 ואחד למסבה, ואחד לתא שיש בו הפשפש, ואחד להיכל.
 יב. ומסבה היתה עולה מקרן מזרחית-צפונית לקרן
 צפונית-מערבית, שבה היו עולין לגגות התאים. היתה עולה
 במסבה ופניו למערב. הלך את כל פני הצפון עד שהוא
 מגיע למערב. הגיע למערב, הפך פניו לדרום. הלך את כל

את הבית, וידע שסופו לתרב, בנה בו מקום לגנו בו הארון
 למטה במטמוניות עמקות וצללקלות. ויאשיהו המלך צנה
 וגנזו במקום שבנה שלמה, שנאמר: "ויאמר ללויים
 המכביים לכל ישראל הקדושים לה: תנו את ארון הקדש
 בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל, אין לכם משא
 בפתך, עתה עבדו את ה' אלהיכם וגו'". ונגנו עמו מטה
 אהרן והנענצנות ושמן המשחה. וכל אלו לא חזרו בבית שני.
 ואף אורים ותמים שהיו בבית שני לא היו משיבין
 ברוח-הקדש, ולא היו נשאלין בהן, שנאמר: "עד עמד כהן
 לאורים ונלחמים". ולא היו עושין אותן אלא להשלים
 שמנה בגדים לכהן גדול, כדי שלא יהא מחסר בגדים.
 ב. בבית ראשון היה כתל מבדיל בין הקדש ובין קדש-
 הקדשים, עביו אמה. ובין שבנו הבית שני נסתפק להם
 אם עבי הכתל היה ממדת הקדש או ממדת קדש-הקדשים,
 לפיכך עשו קדש-הקדשים עביו עשרים אמה תמימות,
 ועשו הקדש ארבעים אמה תמימות, והניחו אמה יתרה בין
 הקדש ובין קדש-הקדשים. ולא בנו כתל בבית שני, אלא
 עשו שתי פרוכות: אחת מצד קדש-הקדשים, ואחת מצד
 הקדש, וביניהן אמה, כנגד עבי הכתל שהיה בראשון. אבל
 במקדש ראשון לא היתה שם אלא פרכת אחת בלבד,
 שנאמר: "והבדילה הפרכת לכם וגו'".
 ג. ההיכל שבנו בני-גולה היה מאה אמה על מאה אמה
 על רום מאה. וכן היתה מדת רומו: בנו גבה שש אמות
 אטום סתום כמו יסוד לו. ורום פתלי הבית ארבעים אמה.
 ורום הכיור שבתקרה אמה. ועל גביו גבה שתי אמות פנוי,
 שיפנס בו הדלף, והוא הנקרא "בית-דלפא". ועבי התקרה
 שעל-גבי בית-דלפא אמה. ומעזיבה גבה אמה. ועליה
 בנויה על-גביו, גבה כתליה ארבעים אמה. ובגגה גבה אמה
 כיור. ואמתיים גבה בית-דלפא. ואמה תקרה. ואמה
 מעזיבה. וגבה המעקה שלש אמות. וטס של פרזל כמו סוף
 גבהו אמה, על-גבי המעקה סביב, כדי שלא ינוחו עליו
 העופות, והוא הנקרא "כלה עורב". הרי הכל מאה אמה.
 ד. מן המערב למזרח מאה אמה. וזהו השבונן: ארבעה
 כתלים זה לפנים מזה, וביניהן שלשה מקומות פנויים. בין
 הכתל המערבי ובין הכתל שלפנים ממנו - חמש אמות;
 ובין כתל שני ושלישי - שש אמות; ובין כתל שלישי
 ורביעי - שש אמות. ואלו המדות הן של עבי הכתל עם
 המקום הפנוי שבין שני כתלים. וארף קדש-הקדשים -
 עשרים אמה. ובין שתי הפרוכות המבדילות בינו ובין
 הקדש - אמה. וארף הקדש - ארבעים אמה. ועבי הכתל
 המזרחי, שבו השער - שש אמות. והאולם - אחת-עשרה
 אמה. ועבי כתל האולם - חמש אמות. נמצא הכל מאה
 אמה.
 ה. מן הצפון לדרום מאה אמה: עבי כתל האולם - חמש
 אמות. ומכתל אולם עד כתל הקדש - עשר אמות. וכתלי
 הקדש ששה כתלים זה לפנים מזה, וביניהן חמשה מקומות
 פנויים. בין כתל חיצון ובין השני - חמש אמות; ובין שני

- 1 פני המערב עד שהוא מגיע לדרום. הגיע לדרום, הפך פניו
2 למזרח, והיה מהלך לדרום עד שהוא מגיע לפתחה של
3 עליה, שפתחה של עליה היה פתוח לדרום.
4 יג. ובפתחה של עליה היו שתי פלונסות של ארז, שבהן
5 עולין לגגה של עליה. וראשי פספסין היו מבדילין בעליה
6 בין גג הקדש לגג קדש-הקדשים. ולולין היו פתוחין בעליה
7 לבית קדש-הקדשים, שבהן משלשלין את האמנין בתבות,
8 כדי שלא יזונו עיניהם מבית קדש-הקדשים. ופעם אחת
9 בשנה מפסח לפסח מלבנין את ההיכל.
- 10 יום שני י"ב תשרי ה'תשע"א
- 11 פרק חמישי
- 12 א. הר הבית, והוא הר המוריה¹, היה חמש-מאות אמה על
13 חמש-מאות אמה², והיה מקף חומה. וכפין על-גבי כפין
14 היו בנויות מתחתיו, מפני אהל הטמאה³. וכלו היה מקנה⁴
15 סטו לפניו מסטו⁵.
- 16 ב. וחמשה שערים היו לו: אחד מן המערב, ואחד מן
17 המזרח, ואחד מן הצפון, ושנים מן הדרום. רחב כל שער
18 עשר אמות, וגבהו עשרים. ויש להם דלתות.
- ג. לפניו ממנו⁶ סרג⁷ מקיף סביב, גבהו עשרה טפחים⁸.
ולפנים מן הסרג החיל⁹, [גבהו] עשר אמות¹⁰. ועליו הוא
אומר בקינות: "ויאכל חל וחומה" - זו חומת העזרה.
ד. לפניו מן החיל העזרה¹¹. וכל העזרה¹² היתה ארץ קפ"ז
על רחב קל"ה. ושבעה שערים היו לה: שלשה מן הצפון
הסמוכין למערב. ושלשה מן הדרום סמוכין למערב. ואחד
במזרח, מכון כנגד בית קדש-הקדשים באמצע¹³.
ה. כל שער מהן היה רחבו עשר אמות וגבהו עשרים אמה.
והיו לו דלתות מחפות¹⁴ זָהָב, חוץ משער מזרחי, שהיה
מצפה נחשת דומה לזהב¹⁵. ושער זה הוא הנקרא שער
העליון¹⁶, והוא שער ניקנור¹⁷.
- ו. העזרה לא היתה מכונת באמצע הר הבית, אלא רחוקה
מדרום הר הבית יתר מכל הרוחות¹⁸, וקרובה למערב יתר
מכל הרוחות. ובינה ובין הצפון יתר ממה שבינה ובין
המערב, ובינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין הצפון.
ז. ולפני העזרה במזרח היתה עזרת-הנשים. והיא היתה
ארץ¹⁹ מאה אמה וליה על רחב²⁰ קל"ה. וארבע לשכות היו
בארבע מקצועותיה²¹ של ארבעים אמה²², ולא היו
מקורות²³, וכן עתידין להיות²⁴.
- ח. ומה הם משמשות? דרומית-מזרחית - לשפת הזרירים,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) כמפורש בדברי הימים-ב ג, א. (2) מדות פרק ב משנה א. שנאמר (שמות כז, יח) "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמישים בחמישים", ומייתור המלה "בחמישים" למדו שצריך לעשות חמישים פעמים מאה על חמישים, שהן מאתיים וחמישים אלף אמה, והיינו חמש מאות על חמש מאות אמה. (3) כלומר, חששו שמא יש קבר מתחתיו ועשו חלל זה בכדי להפסיק שהטומאה לא תעלה למעלה. והנה עצם הדבר שהיה חלול למטה מפורש במשנה (פרה פרק ג משנה ג) "הר הבית והעזרות תחתם חלול מפני קבר התהום". אבל מה שכתב "כיפין על גבי כיפין", אינו מפורש שם. ולמדו רבינו ממה ששינו (שם משנה ו) גבי כבש שעשו מהר הבית להר המשחה, ששם היו כיפין על גבי כיפין. (4) ומה שכתב שכולו היה מקורה לאו דווקא הוא, שהרי המזבח החיצוני היה גלוי, כמפורש באבות פרק ה משנה ה. (5) פסחים יג: "אצטבא סביב סביב מקפת, ובתוך אותו היקף עוד אחר". (6) מהר הבית. (7) מחיצה עשויה נקבים נקבים כמיטה מסורגת בחבלים. (8) כתב הכסף משנה בשם הרא"ש שהסרג נעשה לטטל בשבת ולזה היה גבוה עשרה טפחים כדין כל מחיצה, שהיקף הר הבית "הוקף ולבסוף פתח", ואינו מועיל בקרפף שהוא יותר מבית סאתיים (=מאה אמה על חמישים אמה), להתיירו בטטול (עירובין כד). וכאן בחומת הר הבית בנו מתחילה את חומת הר הבית ואחר כך בנו פתחו בפנים, ולכן בנו אחר כך את הסרג. ואף שאין זה אלא מדרבנן, שהרי מן התורה כל מה שהוא מוקף ארבע מחיצות הוא רשות היחיד, ובמקדש לא גזרו על שבות - לא על כל השבותים אמרו כן. (9) "חיל הוא חומה שסובבת כל העזרה מבית לחומת הר הבית". (10) במשנה שם: "החיל עשר אמות" ופירש הרע"ב שם: "מקום פנוי עשר אמות והוא נקרא חיל" ולפי זה לא היה שום גובה. אבל רבינו כתב בפירוש המשנה שחיל הוא חומה ולפי זה יפה היא הנוסחא כאן "גובהו". (11) היא עזרת ישראל. [ודילג על עזרת נשים, שהייתה לפני עזרת ישראל, מפני שחומת עזרת ישראל הייתה מקיפה מסביב, ואילו עזרת נשים לא הייתה אלא במערב]. (12) "הוא מתחילת עזרת ישראל ולמעלה עד עשתי עשרה אמה אחורי ההיכל - ומקום זה הוא שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת והוא הנקרא מקדש מוחלט". (13) ברכות נד. במשנה: "שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים". (14) מצופות. (15) לפיכך לא הוצרכו לצפותו זהב. (16) סוכה נא: במשנה. "ולמה נקרא שער העליון לפי שהוא למעלה מעזרת נשים". (17) מדות פרק א משנה ד. ונקרא כן על שם איש חסיד שהעמיד הדלתות ושמו ניקנור, ונעשו לו נסים בדלתותיו כמסופר ביומא לח. ויש שכתבו שנקרא כן על שם גוי ששמו ניקנור שהיה שר צבא ביוון, ובא להילחם בישראל והרגוהו, וכתרו את ראשו וזורעו ותלו אותם על שער משערי בית המקדש. (18) כי כל רוחב העזרה, מצפון לדרום, הוא מאה ושלשים וחמש אמה, נמצא שהנותר מהר הבית משתי רוחות אלו הוא שלוש מאות ושישים וחמש אמה, כי כל הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה. נמצא שהנותר מהר הבית בשתי רוחות אלו הוא שלוש מאות ושלשים וחמש אמה, אם כן היא "רחוקה מדרום הר הבית יתר מכל הרוחות", כי המרחק מדרום הר הבית הוא מאתיים וחמישים אמה, וקרובה למערב יתר מכל הרוחות", כי המרחק בינה למערב הוא מאה אמה "ובינה ובין הצפון יתר ממה שבינה ובין המערב" כי בינה לצפון הוא מאה וחמש עשרה אמה "ובינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין הצפון" כי בינה למזרח הוא מאתיים ושלשים וחמש אמה. (19) ממזרח למערב. (20) מצפון לדרום. וזהו ביחס לעזרת ישראל, שהייתה ארוכה וצרה: ארוכה ממזרח למערב ורחבה מצפון לדרום, אבל עזרת נשים עצמה הייתה מרובעת. (21) בארבע פינותיה מבפנים. (22) כלומר, ארבעים על ארבעים. (23) בתקרה. (24) בבניין השלישי שייבנה במהרה בימינו.

- 1 שָׁשׁ מְבַשְּׁלִין אֶת שְׁלֵמֵיהֶם וּמְגַלְחִין אֶת שְׁעָרָם; מְזַרְחִית
2 צְפוֹנִית - לְשֹׁכֵת דִּיר - הַעֲצִים, שְׁשָׁם כְּהֵנִים בְּעֵלֵי-מוֹמִין²⁵
3 מְתַלְעִים בְּעֲצִים²⁶, שָׁפֵל עֵץ שֶׁנִּמְצָא בּוֹ תוֹלַעַת פֶּסוּל²⁷;
4 צְפוֹנִית-מְעֲרֵבִית - לְשֹׁכֵת הַמְעֲרָעִים²⁸; מְעֲרֵבִית-דְּרוֹמִית -
5 בָּהּ הָיָה נוֹתֵנִין יָיִן וְשֶׁמֶן, וְהָיָה הֵיתָה נִקְרָאָה "לְשֹׁכֵת בֵּית
6 שְׁמִנְיָא"²⁹.
7 ט. עֲזֵרֶת-הַנָּשִׁים הֵיתָה מְקַפֶּת גְּזוֹנוֹתָא, כְּדֵי שֶׁיְהִיו הַנָּשִׁים
8 רְאוּת מִלְמַעַל³⁰ וְהָאֲנָשִׁים מִלְמַטָּן, כְּדֵי שֶׁלֹא יִהְיוּ
9 מְעַרְבֵּבִין³¹. וּבֵית גְּדוֹל הָיָה בְּצֵד הָעֲזָרָה בְּצִפּוֹנָה מִבְּחוּץ,
10 בֵּין הָעֲזָרָה וְהַחֲלִי, וְהָיָה בְּנוֹי כֶּפֶה³² וּמִקָּף רְבִידִין³³ שֶׁל אֲבָן,
11 וְהוּא הָיָה נִקְרָא "בֵּית-הַמּוֹקֵד"³⁴. וְשְׁנֵי פִתְחִים הָיוּ לוֹ: אֶחָד
12 פִּתּוּחַ לְעֲזָרָה, וְאֶחָד פִּתּוּחַ לְחֵל.
13 י. וְאַרְבַּע לְשֹׁכֹת הָיוּ בּוֹ³⁵: שְׁתֵּים קֹדֶשׁ וּשְׁתֵּים חֵל³⁶.
14 וְרֹאשֵׁי פֶסֶסְטִין³⁷ מְבַדִּילִין בֵּין הַקֹּדֶשׁ וְהַחֲלִי. וְמָה הָיוּ
15 מְשַׁמְשׁוֹת? מְעֲרֵבִית-דְּרוֹמִית - לְשֹׁכֵת הַטְּלָאִים³⁸; וּדְרוֹמִית-
16 מְזַרְחִית - לְשֹׁכֵת עוֹשֵׂי לֶחֶם הַפָּנִים³⁹; מְזַרְחִית-צְפוֹנִית -
17 בָּהּ גִּנְזוּ בֵּית חֲשִׁמוֹנִי אֲבָנֵי מִזְבֵּחַ שֶׁשֶׁקְצוֹם מַלְכֵי יוֹן⁴⁰;
18 צְפוֹנִית-מְעֲרֵבִית - בָּהּ יוֹרְדִין לְבֵית הַטְּבִילָה⁴¹.
- 19 יא. הַיּוֹרֵד לְבֵית הַטְּבִילָה מְלַשְׁפָּה זֶה הָיָה הוֹלֵךְ בְּמִסְבָּה⁴²
20 הַהוֹלֵכֶת פֶּתַח הַמִּקְדָּשׁ בְּלוֹ, וְהַנִּרְוֹת דּוֹלְקוֹת מִכָּאן וּמִכָּאן
21 עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְבֵית הַטְּבִילָה. וּמְדוּרָה הֵיתָה שָׁם⁴³, וּבֵית-הַכֶּסֶּא
22 שֶׁל כְּבוֹד⁴⁴. וְזֶהוּ כְּבוֹדוֹ⁴⁵: מִצָּאוּ נָעוּל בְּיָדוֹעַ שֵׁשׁ שָׁם
23 אָדָם.
24 יב. אֲרֹךְ הָעֲזָרָה מִן הַמִּזְרָח לַמְעֲרָב מֵאָה וּשְׁמוֹנִים וְשֶׁבַע⁴⁶,
25 וְזֶהוּ חֲשִׁבּוֹנָן: מִכְתָּל מְעֲרָבִי שֶׁל עֲזָרָה⁴⁷ עַד כְּתֹל הַהֵיכָל -
26 אַחַת-עֶשְׂרֵה אַמָּה. וְאֲרֹךְ הַהֵיכָל בְּלוֹ⁴⁸ - מֵאָה אַמָּה⁴⁹. בֵּין
27 הָאוֹלָם לְמִזְבֵּחַ - שְׁתֵּים וְעֶשְׂרִים. הַמִּזְבֵּחַ - שְׁתֵּים וּשְׁלֹשִׁים.
28 מְקוֹם דְּרִיסַת רִגְלֵי הַכֹּהֲנִים, וְהוּא הַנִּקְרָא עֲזֵרֶת כְּהֵנִים -
29 אַחַת-עֶשְׂרֵה אַמָּה. מְקוֹם דְּרִיסַת רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הַנִּקְרָא
30 עֲזֵרֶת יִשְׂרָאֵל - אַחַת-עֶשְׂרֵה אַמָּה.
31 יג. וְרֹחַב הָעֲזָרָה מִן הַצִּפּוֹן לְדָרוֹם מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וְחֲמִשׁ,
32 וְזֶהוּ חֲשִׁבּוֹנָן: מִכְתָּל צְפוֹנִי⁵⁰ עַד בֵּית הַמִּטְבָּחִים - שְׁמוֹנֶה
33 אַמּוֹת. בֵּית הַמִּטְבָּחִים⁵¹ - שְׁתֵּים-עֶשְׂרֵה אַמּוֹת וּמִחְצָה, וְשָׁם
34 תּוֹלִין וּמִפְשִׁיטִין אֶת הַקֹּדָשִׁים בְּצִדוֹ⁵².
35 יד. מְקוֹם⁵³ הַשְּׁלַחְנוֹת - שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת, וּבּוֹ שְׁלַחְנוֹת שֶׁל
36 שֵׁשׁ⁵⁴, שְׁמִנְיָחִין עֲלֵיהֶן הַנִּתְחִים⁵⁵ וּמִדִּיחִין⁵⁶ אֶת הַבֶּשֶׂר⁵⁷

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(25) שאינם ראויים לעבודה. (26) "מסירים העצים שנמצא בהם תולעת כמו שאמר (שביעית פרק ב משנה ג), מסקלין על הרמת האבנים שהושלכו בדרך". (27) למערכה "שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר שנאמר תמימים יהיו לכם" ו"כן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים ולא יהיה בהם תולעת וכל עץ שהתליע כשהוא לח פסול למזבח, התליע יבש גורר את המקום שהתליע". (28) שאחר שטבל בשביעי והעריב שמשו, רשאי הוא להיכנס לעזרת נשים, אבל אסור הוא להיכנס לעזרת ישראל, עד שיביא קרבנותיו ביום שמיני שלו וכשצריך להכניס בהונותיו לעזרת ישראל למתן דם ושמן ביום שמיני טובל הוא בלשכה זו וממתין שם עד שיכניס בהונותיו. (29) מדות שם. ואף שגם יין היה שם, לא נקראת על שם היין, מפני שהנסכים אינם מעכבים את הזבח, אלא על שם השמן שהוא מעכב את הקרבן. (30) כשיושבות על הגזוטר. (31) בשעת שמחת בית השואבה שעשו בעזרת נשים בחג הסוכות. (32) גג עגול. (33) איצטבאות. (34) בפירוש המשנה (שבת סוף פרק א) כתב רבינו כי שם הייתה מדורת אש תמיד לקיום האש שעל המזבח. אבל בפירושו לתלמוד שם חזר בו, ופירש כי שם היו הכהנים מתחממים. (35) בבית המוקד. (36) שביט המוקד בנוי מקצתו בתוך העזרה המקודשת ומקצתו בנוי בחול. ונראה שהחלק הצפוני היה חול, והחלק הדרומי, הסמוך לעזרה, היה קודש. (37) חתיכות עצים מבדילין לסימן במקום המפסיק בין קודש לחול, כדי שלא ינהגו בקודש מנהג חול. (38) שהיו טלאים מבוקרים לתמידין "ואין פחותין משה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים שבמקדש". ולשכה זו הייתה בקודש. (39) בלשכה זו היו עושים לחם הפנים וגם לשכה זו הייתה בקודש, שהרי "אפייתם בפנים בעזרה". (40) כשכבשו היוונים את ארץ ישראל בימי אנטיוכוס, הקריבו עליו לעבודה זרה, וכשנצחום החשמונאים גנזו אבני אותו מזבח בלשכה הזאת. ולשכה זו הייתה בחול. (41) כהן שראה קרי יורד דרך לשכה זו במחילה (=תעלה שתחת הבית) לבית הטבילה ששם יש מקווה לטבול בו. ואף לשכה זו הייתה בחול. (42) במערה. ומפני שהיה בעל קרי, לא היה מהלך דרך העזרה, אלא "הולך במסיבה שתחת הקרקע, שהמחילות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו". (43) בלשכה שהייתה בצפון מערבית שבה יורדים לבית הטבילה, והיא לשכת בית המוקד הנזכרת בתמיד פרק ג משנה ג. (44) תמיד פרק א משנה א. וכתב הראב"ד בפירושו שם, שהיה צריך לבית הכסא שם כדי שיטיל שם מים לפני הטבילה, כדתנן "בעל קרי שטבל ולא הטיל את המים כשיטיל את המים טמא". (45) שלא נכנס בו אדם מעולם כל זמן שהיה חברו שם. (46) היינו מהתחלת עזרת ישראל במזרח עד סוף אחת עשרה אמה שמאחורי קודש הקדשים במערב. (47) הוא הכותל שמאחורי קודש הקדשים. (48) היינו קודש הקדשים, ההיכל והאולם. (49) עם עובי הכתלים שבאמצע. (50) שם משנה ב: "מן הנסין (הם העמודים הקטנים שבבית המטבחים - שם פרק ג משנה ה) לכותל העזרה (=הצפוני) שמונה אמות". (51) הם הנסין הנ"ל. (52) [ברור שמלה זו שייכת להלכה הבאה: "בצידו מקום השלחנות וכו'"]. (53) במשנה שם: מן הטבעות לשולחנות ארבע (=אמות) מן השולחנות לנסין ארבע" ומפרש רבינו: מן הטבעות לחצי השולחנות - ארבע אמות, ומן חצי השולחנות לנסין - ארבע אמות, ואם כן מידת השולחנות שמונה אמות. (54) ולא עשאו של זהב, כדי שלא יחמם הבשר ויתקלקל. (55) של קדשי קדשים הנאכלים לכהנים בעזרה. (56) מקור הדחה זו בחולין ק"ג. וראה בפרק ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה י לענין בשר חולין, שאינו יוצא מידי דמו אלא בהדחה ומליחה, והוא הדין לבשר קדשים. (57) [במשנה (תמיד פרק ד משנה ב) ושקלים פרק ו משנה ב) מפורש שעל השולחנות הללו היו מדיחים את הקרביים, וכן כתב רבינו בפרק ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. ומה שכתב להלן הלכה יז שבלשכת המדיחין היו מדיחין את הקרביים, ומקורו ממדות פרק ה משנה ג - שם המדובר בכרס, שעליו מפורש בתמיד שם ובהלכות מעשה הקרבנות שם שמדיחים אותו בלשכת המדיחין ולא על השולחנות של שיש שבעזרה, לפי שזבלו רב. אבל מה שכתב רבינו כאן "ומדיחים את הבשר" - אין לו מקור

פרק ששי

1 לְבַשְׁלוֹ⁵⁸. וְשִׁמְנָה שְׁלֶחֶנוֹת הָיוּ. וּבָצַד מְקוֹם שְׁלֶחֶנוֹת מְקוֹם
2 הַטְּבָעוֹת⁵⁹ - אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים אֲמָה, וְשֵׁם שׁוֹחֲטִין אֶת
3 הַקָּדָשִׁים⁶⁰.
4 טו. וּבֵין מְקוֹם הַטְּבָעוֹת וְהַמְזֻבָּח - שְׁמֹנֶה אַמּוֹת. וְהַמְזֻבָּח
5 - שְׁתֵּים וּשְׁלֹשִׁים. וְהַכֶּבֶשׂ - שְׁלֹשִׁים⁶¹. וּבֵין הַכֶּבֶשׂ וְלִכְתֹּל
6 דְּרוֹמִי - שְׁתֵּים-עֶשְׂרִים אֲמָה וּמִחֲצָה. מִכְתָּל צְפוֹנִי שֶׁל עֲזָרָה
7 עַד כְּתֹל הַמְזֻבָּח שֶׁהוּא רֹחֵב - שְׁתֵּים וּמִחֲצָה⁶². וּכְנָגְדוֹ
8 מִכְתָּל הָאוֹלָם עַד כְּתֹל מִזְרָחִי שֶׁל עֲזָרָה שֶׁהוּא אָרֶף - שֵׁשׁ
9 וְשִׁבְעִים⁶³.
10 טז. כָּל הַמְּרֻבָּע הַזֶּה הוּא הַנִּקְרָא צְפוֹן, הוּא הַמְּקוֹם
11 שֶׁשׁוֹחֲטִין בוֹ קָדָשִׁי-קָדָשִׁים.
12 יז. שְׁמוֹנֶה⁶⁴ לְשָׁכוֹת הָיוּ בְּעֲזָרַת יִשְׂרָאֵל: שֹׁלֵשׁ בַּצְּפוֹן,
13 וְשֹׁלֵשׁ בַּדְּרוֹם. שְׁבָדָרוֹם: לְשַׁכַּת הַמֶּלֶח, לְשַׁכַּת הַפְּרוּה,
14 לְשַׁכַּת הַמְּדִיחִין. לְשַׁכַּת הַמֶּלֶח - שֵׁם נוֹתָנִין מֶלֶח לְקָרְבָן;
15 לְשַׁכַּת הַפְּרוּה⁶⁵ - שֵׁם מוֹלְחִין עֲזֵרוֹת הַקָּדָשִׁים⁶⁶, וְעַל גִּגֵּה
16 הַיְתָה בֵּית טְבִילָה לְכַהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם-הַכִּפּוּרִים; לְשַׁכַּת
17 הַמְּדִיחִין - שֵׁם הָיוּ מְדִיחִין קָרְבֵי הַקָּדָשִׁים⁶⁷, וּמִשֵּׁם מִסְבָּה⁶⁸
18 עוֹלָה לִגַּג בֵּית-הַפְּרוּה. וְהַשֹּׁלֵשׁ שְׁבָצְפוֹן: לְשַׁכַּת הַגְּזִית⁶⁹,
19 לְשַׁכַּת הַגְּלָה, לְשַׁכַּת הָעֵץ. לְשַׁכַּת הַגְּזִית - שְׁבָה סִנְהֶדְרִי
20 גָּדוֹלָה יוֹשֶׁבֶת⁷⁰. וְחֻצְיָה הָיָה קֹדֶשׁ, וְחֻצְיָה הָיָה חָלָל. וְלֵה שְׁנֵי
21 פְּתָחִים: אֶחָד לְקֹדֶשׁ וְאֶחָד לְחָלָל. וּבִחְצֵי שֶׁל חָלָל הָיוּ
22 הַסִּנְהֶדְרִין יוֹשְׁבִין⁷¹. לְשַׁכַּת הַגְּלָה - שֵׁם הָיְתָה בּוֹר
23 שְׁמִמְלָאִין מִמֶּנּוּ בְּגֻלָּה⁷², וּמִשֵּׁם מִסְפָּקִין מִים לְכָל הָעֲזָרָה.
24 וְלְשַׁכַּת הָעֵץ⁷³ הָיְתָה אַחֲרֵי שְׁתֵּיהֶן, וְהִיא הָיְתָה לְשַׁכַּת כֶּהֱן
25 גָּדוֹל, וְהִיא הַנִּקְרָאֶת לְשַׁכַּת פְּרִיָּהֲרִין. וְגַם שֶׁלִּשְׁתֵּן שְׁנֵיהֶן
26 וּשְׁתֵּי לְשָׁכוֹת אַחֲרוֹת הָיוּ שֵׁם בְּעֲזָרַת יִשְׂרָאֵל: אַחַת מִיָּמִין
27 שֶׁעַר מִזְרָחִי, וְהוּא לְשַׁכַּת פִּינְחָס⁷⁴ הַמִּלְכִּישִׁי⁷⁵; וְאַחַת
28 מִשְׁמָאלוֹ, וְהוּא לְשַׁכַּת עוֹשֶׂה חֲבִיתִין⁷⁶.

29 א. הַמִּקְדָּשׁ כָּלוּ לֹא הָיָה בְּמִישׁוֹר, אֲלָא בְּמַעֲלָה הָהָר.
30 כְּשֶׁאֵדָם נִכְנָס מִשְׁעַר מִזְרָחִי שֶׁל הַר הַבֵּית, מִהֶלֶף עַד סוֹף
31 הַחֵיל בְּשֻׁנָּה, וְעוֹלָה מִן הַחֵיל לְעֲזָרַת-הַנְּשִׁים בְּשְׁתֵּים-עֶשְׂרִים
32 מַעֲלֹת. רוּם כָּל מַעֲלָה חֲצִי אֲמָה, וְשְׁלֹחָה חֲצִי אֲמָה.
33 ב. וּמִהֶלֶף כָּל עֲזָרַת-הַנְּשִׁים בְּשֻׁנָּה, וְעוֹלָה מִמֶּנָּה לְעֲזָרַת
34 יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא תַּחֲלַת הָעֲזָרָה בְּחֹמֶשׁ-עֶשְׂרִים מַעֲלֹת. רוּם כָּל
35 מַעֲלָה חֲצִי אֲמָה, וְשְׁלֹחָה חֲצִי אֲמָה.
36 ג. וּמִהֶלֶף כָּל עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל בְּשֻׁנָּה, וְעוֹלָה מִמֶּנּוּ לְעֲזָרַת
37 הַכֹּהֲנִים בְּמַעֲלָה גְּבוּהָה אֲמָה. וְעֻלָּה דוֹכָן, יֵשׁ בוֹ שֹׁלֵשׁ
38 מַעֲלֹת. רוּם כָּל מַעֲלָה חֲצִי אֲמָה, וְשְׁלֹחָה חֲצִי אֲמָה. נִמְצָאֶת
39 עֲזָרַת-הַכֹּהֲנִים גְּבוּהָה עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמִחֲצָה.
40 ד. וּמִהֶלֶף כָּל עֲזָרַת-הַכֹּהֲנִים וְהַמְזֻבָּח וּבֵין הָאוֹלָם וְלַמְזֻבָּח
41 בְּשֻׁנָּה. וְעוֹלָה מִשֵּׁם לְאוֹלָם בְּשְׁתֵּים-עֶשְׂרִים מַעֲלֹת. רוּם כָּל
42 מַעֲלָה חֲצִי אֲמָה, וְשְׁלֹחָה חֲצִי אֲמָה. וְהָאוֹלָם וְהַיִּכָּל כָּלוּ
43 בְּשֻׁנָּה.
44 ה. נִמְצָא גְבוּהָה קֶרֶקַע הַיִּכָּל עַל קֶרֶקַע שֶׁעַר הַמְזֻרָח שֶׁל הַר
45 הַבֵּית שְׁתֵּים וְעֶשְׂרִים אַמּוֹת. וְגִבְהָ שֶׁעַר הַר הַבֵּית עֶשְׂרִים
46 אֲמָה. לְפִיכָף הָעוֹמֵד כִּנְגֵד שֶׁעַר הַמְזֻרָח אֵינוֹ רֹאֶה פֶּתַח
47 הַיִּכָּל. וּמִפְּנֵי זֶה עָשׂוּ כְּתֹל שְׁעַל-גְּבִי שֶׁעַר זֶה נְמוּף, כְּדִי
48 שִׁיָּהָא כֶּהֱן הָעוֹמֵד בְּהַר הַמִּשְׁתָּה רֹאֶה פֶּתַח הַיִּכָּל בְּשַׁעֲרָה
49 שְׁמֹנֶה מֵדָם הַפָּרָה נִכְח הַיִּכָּל.
50 ו. וְלְשָׁכוֹת הָיוּ שֵׁם תַּחַת עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל פְּתוּחוֹת לְעֲזָרַת-
51 הַנְּשִׁים, שְׁשֵׁם הַלְוִיִּם נוֹתָנִין הַפְּנוּרוֹת וְהַנְּבָלִים וְהַמְצַלְתִּים
52 וְכָל כְּלֵי הַשִּׁיר. וְעַל הַדּוֹכָן הָעוֹלָה מִעֲזָרַת יִשְׂרָאֵל לְעֲזָרַת-
53 הַכֹּהֲנִים הָיוּ הַלְוִיִּם עוֹמְדִים בְּשַׁעֲרָה שְׁאוּמְרִים שִׁירָה עַל
54 הַקָּרְבָּן.
55 ז. הַלְשָׁכוֹת הַבְּנוּיֹת בְּקֹדֶשׁ וּפְתוּחוֹת לְחָלָל: אִם הָיוּ גִּגְיוֹתֵיהֶן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

במשנה שעשו כן על השולחנות הנ"ל. ונראה שלמד כן רבינו מהדחת קרביים שהיא בעזרה. ועוד, קל וחומר הוא: אם הקרביים שיש בהם זבל - מודחים בעזרה, כל שכן בשר, שאין בו זבל אלא דם, שוודאי מודח בעזרה]. (58) שדווקא לבשלו צריך הוא הדחה, אבל לצלי אינו צריך הדחה. (59) טבעות היו "קבועות בקרקע לאסור בהם רגלי הבהמה בשעת שחיטה". (60) כלומר, קדשי קדשים ששחיתם בצפון, אבל קדשים קלים שחיתם בכל מקום בעזרה. (61) הכבש היה ארכו שלושים ושתיים אמה, אבל לא היה אוכל בעזרה אלא שלושים אמה, לפי שהיה פורח אמה על יסוד ואמה על סובב. (62) שהרי כל הרוחב מאה ושלושים וחמש, צא מהן שישנים ושתיים אמה של מזבח וכבש ושתיים עשרה וחצי מה שבין כבש לכותל דרומי, הרי ששים ומחצה. (63) הא כיצד? עשרים ושתיים אמה מה שבין האולם למזבח (למעלה הלכה יב), שלושים ושתיים המזבח, אחת עשרה עזרת כהנים ואחת עשרה עזרת ישראל, הרי שבעים ושש. (64) במדות פרק ה' משנה ג' נמנו רק שש לשכות ושם פרק א' משנה ד' נמנו שתיים נוספות: לשכת פנחס המלביש ולשכת עושי חביתין. (65) "פרוה שם איש אמגושי (מכשף) שחתר בקיר העזרה בלשכה זו כדי לראות העבודה ונהרג, על כן נקראת הלשכה על שמו". (66) בפרק ה' מהלכות איסורי מזבח הלכה יג כתב רבינו ש"בלשכת המלח היו מולחין עורות הקדשים". והנראה שרבינו סובר שהמלח היה מוצנע בלשכת המלח, אבל מליחת העורות הייתה בלשכת הפרוה, והיו נוטלין המלח מלשכת המלח. (67) היינו הכרס. (68) כמין כבש בלי מעלות ומפני שהולכת בעיגול נקראת מסיבה. (69) נקראת כן מפני שהייתה עשויה מאבני גזית מרובעות לכבודם של סנהדרין. (70) "ועיקר מעשיהם - שהיו יושבין ודנין את הכהונה ובודקין הכהנים ביוחסין ובמומין". (71) שבחצי של קודש אסור לישיב, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. (72) ספל כמו "וגולה על ראשה" הנזכר בזכריה. (73) אף ש"אין בונים בו עץ בולט כלל", היינו קבוע בבניין, אבל בלא בניין מותר. וייתכן עוד שלא נקראת של עץ אלא מפני שהניחו בה עצים. (74) לא מפורש במשנה שזו הייתה בימין, אלא למד כן רבינו ממה שנאמר "אחת מימינו ואחת משמאלו, אחת לשכת פנחס המלביש ואחת לשכת עושי חביתין", ומסתבר שהתנא מדבר על ראשון-ראשון ועל אחרון-אחרון. (75) שהיה "הממונה על מעשי בגדי כהונה עוסק בהכנת בגדי כהנים הדייטים ובגדי כהן גדול ובאריגתן ומתחת ידו נעשה הכל". (76) כהן גדול היה מקריב בכל יום מנחה, מחציתה בבקר ומחציתה בערב, ומפני שהייתה עשויה במחבת כמו שנאמר "על מחבת בשמן תעשה" קרויה חביתין.

הכבוש ונפטר מן התורה ממעשרות ומשביעית, שהרי
אינה מן ארץ ישראל. וכיון שעלה עזרא וקדשה, לא קדשה
בכבוש, אלא בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום
שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדשת עזרא השנייה -
הוא מקדש היום, ואף-על-פי שנקלחה הארץ ממנו, וחיב
בשביעית ובמעשרות על הדרך שבארנו בהלכות תרומה.

פרק שביעי

א. מצות עשה ליראה מן המקדש, שנאמר: "ומקדשי
תיראו". ולא מן המקדש אפה ירא, אלא ממי שצוה על
יראתו.

ב. נאי זו היא יראתו? לא יכנס אדם להר הבית במקלו או
במנעל שברגליו או באפנדו או באבק שעל רגליו או
במעט הצורין לו בסדינו. ואין צריך לומר שאסור לרק
בכל הר הבית, אלא אם נודמן לו רק - מבליעו בכסותו.
ולא יעשה הר הבית הדרך שיקנס מפתח זו ויצא מפתח
שפגגה כדי לקצר הדרך, אלא יקיפו מבחוץ. ולא יכנס לו
אלא לדבר מצוה.

ג. וכל הנכנסין להר הבית - נכנסין דרך ימין, ומקיפין,
ויוצאין דרך שמאל; חוץ ממי שארעו דבר, שהוא מקיף
על השמאל. לפיכך היו שואלין לו: "מה לך מקיף על
השמאל?" "שאני אבל". "השוכן בבית הזה ינחמד".
"שאני מנהג". "השוכן בבית הזה יתן בלכך ותשמע
לדברי חכריו ויקרבוך".

ד. כל שהשלים עבודה ונסתלק לו, אינו יוצא ואחוריו
להיכל, אלא מהלך אחורנית מעט מעט, ומהלך בנחת על
צדו, עד שיצא מן העזרה. וכן אנשי משמר ואנשי מעמד
ולוים מדוכנן כף הם יוצאין מן המקדש, כמי שפוסע אחר
תפלה לאחוריו. כל זה ליראה מן המקדש.

ה. לא יקל אדם את ראשו כנגד שער מזרחי של עזרה,
שהוא שער ניקנור, מפני שהוא מכון כנגד בית קדש
הקדשים. וכל הנכנס לעזרה, יהלך בנחת במקום שמתר לו
להכנס לשם, ויראה עצמו שהוא עומד לפני ה', כמו
שנאמר: "והיו עיני ולבי שם כל הימים". ומהלך באימה
וביראה ורעדה, שנאמר: "בבית אלהים נהלך ברגש".

ו. ואסור לכל אדם לישיב בכל העזרה. ואין ישיבה בעזרה
אלא למלכי בית-דוד בלבד, שנאמר: "ובא המלך דוד
וישב לפני ה'". והסנהדרין שהיו יושבין בלשפת הגזית, לא
היו יושבין אלא בחציה של חל.

ז. אף-על-פי שהמקדש היום חרב בצונותינו, חיב אדם
במוראו כמו שהיה נהג בו בבנינו: לא יכנס אלא למקום
שמתר להכנס לשם, ולא ישב בעזרה, ולא יקל ראשו כנגד
שער המזרח. שנאמר: "את שבתתי תשמרו ומקדשי
תיראו" - מה שמירת שבת לעולם, אף מורא מקדש לעולם,
שאף-על-פי שחרב בקדשתו עומד.

ח. בזמן שהמקדש בנוי אסור לו לאדם להקל את ראשו
מן הצופים, שהוא חוץ לירושלים, ולפנים. והוא שיהיה
רואה את המקדש, ולא יהיה גדר מפסיק בינו ובין המקדש.

שזין עם קרקע העזרה - תוכן חל וגגותיהן קדש; ואם אינן
שזין - אף גגותיהן חל, שהגגות והעליות לא נתקדשו.
לפיכך גגים אלו אין אוכלין שם קדשי-קדשים, ולא
שוחטין קדשים קלים.

ח. היו בניות לחל ופתוחות לקדש - תוכן קדש לאכילת
קדשי-קדשים, אבל אין שוחטין שם קדשים קלים, והנכנס
לשם בטמאה - פטור. וגגותיהן חל לכל דבר.

ט. המחלות הפתוחות לעזרה - קדש, והפתוחות להר
הבית - חל. החלונות ועצי החומה - כלפנים, בין לאכילת
קדשי-קדשים בין לטמאה.

י. בית-דין שרצו להוסיף על ירושלים או להוסיף על
העזרה - מוסיפין. ויש להם למשך העזרה עד המקום
שרצו מהר הבית, ולמשך חומת ירושלים עד מקום שרצו.
יא. אין מוסיפין על העיר או על העזרות אלא על-פי
המלך, ועל-פי נביא, ובאורים ותמים, ועל-פי סנהדרין של
שבעים ואחד זקנים. שנאמר: "בכל אשר אני מראה אותך,
וכן תעשו" - לדורות. ומשה רבנו מלך היה.

יב. וכיצד מוסיפין על העיר? עושין בית-דין שתי תורות,
ולוקחין לחם חמץ שבהם, והולכים בית-דין אחר שתי
התורות, ושתי התורות זו אחר זו, ועומדין בכנורות
ובנבלים ובצלצל על כל פנה ופנה ועל כל אבן (ואבן)
גדולה שבירושלים, ואומר: "ארומקד ה' כי דליתני וגו'",
עד שמגיעין לסוף המקום שמקדשין אותו, ועומדין שם.
ואוכלים שם לחם תודה אחת משתי התורות, והשנייה
נשרפת. ועל-פי הנביא שזרפין את זו ואוכלין את זו.

יג. וכן אם הוסיפו על העזרה, מקדשין אותה בשירי
המנחה. מה ירושלים התורה שגאכלת בה מקדשתה, אף
העזרה שירי המנחות שאין גאכלין אלא בה הן שמקדשין
אותה בהן. ואוכלין אותן בסוף המקום שקדשו.

יד. כל מקום שלא נעשה בכל אלו וכסדר הזה - אין קדוש
גמור. וזה שעשה עזרא שתי תורות - זכרון הוא שעשה,
לא במעשיו נתקדש המקום, שלא היה שם לא מלך ולא
אורים ותמים. ובמה נתקדשה? בקדשה ראשונה שקדשה
שלמה, שהוא קדש העזרה וירושלים לשעתו, וקדשן
לעתיד לבוא.

טו. לפיכך מקריבין הקרבנות בלן אף-על-פי שאין שם
בית בנוי; ואוכלין קדשי-קדשים בכל העזרה אף-על-פי
שהיא חרבה ואינה מקפת במחצה; ואוכלין קדשים קלים
ומעשר שני בכל ירושלים אף-על-פי שאין שם חומות;
שהקדשה [ה]ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא.
טז. ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדשה ראשונה
קדשה לעתיד לבוא, ובקדשת שאר ארץ-ישראל, לענין
שביעית ומעשרות וכיוצא בהן, לא קדשה לעתיד לבוא?
לפי שקדשת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה
אינה בטלה; והרי הוא אומר: "והשמותי את מקדשיכם",
ואמרו חכמים: אף-על-פי ששמומין, בקדשתן הן עומדים;
אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני
שהוא כבוש רבים, וכיון שנקלחה הארץ מידיהם בטל

הטמאה; ואין עושין בה כבשונות, מפני העשן; ואין מגדלין בה תרנגולות, מפני הקדשים; וכן לא יגדלו הפהנים תרנגולים בכל ארץ ישראל, מפני הטהרות; ואין הבית נחלט בה; ואינו מטמא בנגעים; ואינה נעשית עיר הנדחת; ואינה מביאה עגלה ערופה, לפי שלא נתחלקה לשבטים.

טו. הר הבית מקדש ממנה, שאין זבין וזבות נדות ויולדות נכנסין לשם. ומתיר להכניס המת עצמו להר הבית, ואין צריך לומר טמא מת שהוא נכנס לשם.

טז. החיל מקדש ממנו, שאין עכורים וטמא מת ובוטל נדה נכנסים לשם.

יז. עזרת הנשים מקדשת מן החיל, שאין טבולי-יום נכנס לשם. ואסור זה מדבריהם, אבל מן התורה מתיר לטבולי-יום להכנס למחנה לוי. וטמא מת שנכנס לעזרת הנשים, אינו חייב חטאת.

יח. עזרת ישראל מקדשת מעזרת נשים, שאין מחסר פפורים נכנס לשם. וטמא שנכנס לשם, חייב פרת.

יט. עזרת הפהנים מקדשת ממנה, שאין ישראל נכנסין לשם אלא בשעת צרכיהם: לסמיכה ולכפרה ולשחיטה ולתנופה.

כ. בין האולם ולמזבח מקדש ממנה, שאין בעלי-מומין ופרועי-ראש וקרועי-בגדים נכנסין לשם.

כא. ההיכל מקדש מבין האולם ולמזבח, שאין נכנס לשם אלא רחוק ידים ורגלים.

כב. בית קדש הקדשים מקדש ממנו, שאין נכנס לשם אלא כהן גדול ביום-הכפורים בשעת העבודה.

כג. מקום שהיה בעליה מבין על קדש הקדשים אין נכנסין לו אלא פעם אחת בשבוע לידע מה הוא צריך לחזק בדקו. בשעה שנכנסין הבנאים לבנות ולתקן בהיכל או להוציא משם את הטמאה, מצוה שיהיו הנכנסין כהנים תמימים. לא מצאו תמימים - יכנסו בעלי-מומין. ואם אין שם כהנים - יכנסו לויים. לא מצאו לויים - יכנסו ישראל. מצוה בטהורים. לא מצאו טהורים - יכנסו טמאים. טמא ובעל-מום - יכנס בעל-מום, ואל יכנס טמא, שהטמאה דחויה בצבור. וכל הנכנסין להיכל לתקן, יכנסו בתבות. אם אין שם תבות או אי אפשר להם שיעשו בתבות, יכנסו דרך פתחים.

יום שלישי י"ג תשרי ה'תשע"א

פרק שמיני

א. שמירת המקדש מצות עשה, ואף-על-פי שאין שם פחד מאויבים ולא מלסטים, שאין שמירתו אלא כבוד לו. אינו דומה פלטרין? שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין.

ט. אסור לאדם לעולם שיפנה או שיששן בין מזרח למערב. ואין צריך לומר שאין קובעין בית-הכסא בין מזרח למערב בכל מקום, מפני שההיכל במערב. לפיכך לא פנה למערב ולא למזרח, מפני שהוא כנגד המערב, אלא בין צפון לדרום נפנים וישנים. וכל המטיל מים מן הצופים ולפנים, לא ישב ופניו כלפי הקדש, אלא לצפון או לדרום, או יסלק הקדש לצדין.

י. ואסור לאדם שיעשה בית תבנית היכל; אכסדרה תבנית אולם; חצר כנגד העזרה; שלחן בצורת שלחן; ומנורה בצורת מנורה. אבל עושה הוא מנורה של חמשה קנים או של שמונה קנים, או מנורה שאינה של מתכת אף-על-פי שיש לה שבועה קנים.

יא. שלש מחנות היו במדבר: מחנה ישראל, והוא ארבע מחנות; ומחנה לוי, שנאמר בה: "וסביב למשכן יחנו"; ומחנה שכינה, והוא מפתח חצר אהל-מועד ולפנים. וכנגדן לדורות: מפתח ירושלים עד הר הבית - כמחנה ישראל, ומפתח הר הבית עד פתח העזרה, שהוא שער ניקנור - כמחנה לוי, ומפתח העזרה ולפנים - מחנה שכינה. והחיל ועזרת-הנשים מעלה יתרה בבית עולמים.

יב. כל ארץ ישראל מקדשת מכל הארצות. ומה היא קדשתה? שמביאין ממנה העמר ושתי הלחם והכפורים, מה שאין מביאין בן משאר ארצות.

יג. עשר קדשות הן בארץ ישראל, וזו למעלה מזו: עזרות המקפות חומה מקדשות משאר הארץ; שמשלחין מתוכן את המצריים; ואין קוברים בתוכן מת עד שירצו שבועה טובי העיר או כל אנשי העיר; ואם יצא המת חוץ לעיר, אין מחזירין אותו לתוכה אף-על-פי שרצו כלן להחזירו. רצו בני העיר להוציא הקבר מן המדינה - מפני אותו. וכל הקברות מפנין, חוץ מקבר נביא או מלך. קבר שהקיפתו העיר, בין מארבע רוחותיו בין משתי רוחות זו כנגד זו: אם היתה בינו ובין העיר יתר מחמשים אמה לכאן וחמשים לכאן - אין מפנין אותו עד שירצו כלן, פחות מכאן - מפנין אותו.

יד. ירושלים מקדשת משאר העזרות המקפות חומה, שאוכלין קדשים קלים ומעשר שני לפנים מחומתה. ואלו דברים שנאמרו בירושלים: אין מלינין בה את המת; ואין מעבירין בתוכה עצמות אדם; ואין משכירין בתוכה בתיים; ואין נותנין בתוכה מקום לגר תושב; ואין מקימין בה קברות, חוץ מקברי בית-דוד וקבר חלדה, שהיו בה מימות נביאים הראשונים; ואין נוטעים בה גנות ופרדסים; ואינה נזרעת ואינה נחרשת, שמה תסרח; ואין מקימין בה אילנות, חוץ מגנת ורדים שהיתה שם מימות נביאים הראשונים; ואין מקימין בה אשפה, מפני השרצים; ואין מוציאין הימנה זיזין וגזוזטראות לרשות-הרבים, מפני אהל

- 1 ב. ושמירה זו מצותה כל הלילה³. והשומרים הם הפהנים
- 2 והלויים, שנאמר: "ואתה ובניך אתה לפני אהל העדת" –
- 3 כלומר, אתם תהיו שומרים לו. והרי נאמר: "ושמרו את
- 4 משמרת אהל מועד", ונאמר: "והחננים קדמה לפני אהל
- 5 מועד מנחה משה ואהרן ובניו שמרי משמרת הקדש"⁵.
- 6 ג. ואם בטלו שמירה, עברו בלא תעשה⁶, שנאמר:
- 7 "ושמרתם את משמרת הקדש", ולשון שמירה אזהרה היא.
- 8 הא למדת, ששמירתו מצות עשה, ובטול שמירתו מצות
- 9 לא תעשה.
- 10 ד. מצות שמירתו, שיהיו הפהנים שומרים מבפנים והלויים
- 11 מבחוץ. וארבעה ועשרים עדה שומרים אותו בכל לילה
- 12 תמיד בארבעה ועשרים מקום: הפהנים בשלשה מקומות⁷,
- 13 והלויים באחד ועשרים מקום.
- 14 ה. והיכן היו שומרים? פהנים היו שומרים בבית אבטינס⁸
- 15 ובבית הניצוץ⁹ ובבית המוקד¹⁰. בית אבטינס ובית הניצוץ
- 16 היו עליות בנויות בצד שערי העזרה, והרוכין¹¹ היו שומרים
- 17 שם. בית המוקד פפה¹² ובית גדול היה מקף רכדין¹³ של
- 18 אבן, וזקני בית-אב¹⁴ של אותו היום היו ישנים שם¹⁵,
- 19 ומפתחות העזרה¹⁶ בידם¹⁷.
- ו. לא היו הפהנים השומרים ישנים¹⁸ בבגדי-כהנה¹⁹, אלא
- מקפלין אותן ומניחין אותן כנגד ראשיהן, ולובשין בגדי
- עצמן²⁰. וישנים על הארץ, בדרך כל שומרי חצרות המלכים
- שלא יישנו על המטות.
- ז. ארע קרי²¹ לאחד מהן, הולך במסבה²² שתחת הקרקע²³,
- שהמחלות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו, וטובל²⁴,
- וחוזר ויושב אצל אחיו הפהנים²⁵ עד שנפתחין השערים
- בבקר יוצא והולך לו²⁶.
- ח. והיכן היו הלויים שומרים? על חמשה שערי הר הבית,
- ועל ארבע פנותיו מתוכו, ועל ארבע פנות העזרה מבחוץ,
- שאסור לישיב בעזרה, ועל חמשה שערי העזרה חוץ לעזרה,
- שגרי הפהנים שומרים על שער המוקד ועל שער הניצוץ²⁷,
- הרי שמונה-עשר מקום.
- ט. ועוד שומרים בלשפת הקרן²⁸, ובלשפת הפרכת²⁹,
- ואחורי בית-הכפרת³⁰.
- י. ומעמידין ממנה אחד על כל משמרות השומרים, ואיש
- הר הבית³¹ היה נקרא. והיה מחזיר על כל משמר ומשמר
- כל הלילה, ואבוקות דליקות לפניו. וכל משמר שאינו עומד
- ואומר לו "איש הר הבית³², שלום עליך!" נכר שהוא ישן,

(3) אבל לפי דעת הפירוש המיוחס להראב"ד לתמיד כזו. שמרו גם בלילה. (4) זה נאמר במשכן, וממנו למדו למקדש. (5) העתקת הפסוק אינה מדויקת. (6) בספר המצוות שם: "ובמכילתא אמרו בלשון הזה ושמרו את משמרת אהל מועד אין לי אלא בעשה, בלא תעשה מניין, תלמוד לומר ושמרתם את משמרת הקדש". [נאולי למדו כן מסוף הפסוק שם: "ולא יהיה עוד קצף", והשמר דלאו לאון. (7) תמיד כזו. מפני שנאמר בהם בתורה (במדבר ג, לח) שלוש פעמים שמירה: "שומרים", "ושמרת", "למשמרת" (תמיד שם). (8) היא הלשכה שעושים בה הקטורת, ונקראת "בית אבטינס" על שם האומנים מפטמי הקטורת שהם ממשפחת אבטינס. (9) היא כעין אכסדרה פתוחה מרוח אחת לפנים משער הניצוץ לצד העזרה שנכנסים מהשער לתוכו וניצוצי חמה מנצצין בה והייתה אשה (=אש שלה) מרובה לכן נקראת הלשכה בית הניצוץ (הרא"ש שם). (10) על שם המדורה שדולקת שם תמיד נקראת בית המוקד, ובמדורה זו היה מתחמם מי שטבל (פירוש המשניות מדות פרק א משנה ו). [נאילו בשבת פרק א משנה יא פירש רבינו שלקחו ממנה אש למזבח, אבל חזר בו רבינו בפירושו לתלמוד שם]. (11) בחורי כהונה, וקוראים להם רוכין מפני שלא הגיעו עוד לעבודה, ולדעת רבינו (מהלכות כלי המקדש הלכה ט"ו) "כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה אבל לא היו מניחים אותו לעבוד במקדש עד שיהיה בן כ שנה". (12) גגו עגול. (13) שורות של אבנים כעין אצטבאות בולטות מכותלי החומה מבפנים לתוך בית המוקד ועל גבה שורה אחרת יוצאת מהכותל קצרה משורה תחתיה וכן שורה על גבי שורה עד למעלה כעין מדריגות סביב. (14) שמואל הנביא ודוד המלך חלקו כל הכהנים לעשרים וארבעה משמרות וכל משמר היה עובד שבוע אחד, והמשמר נחלק לבתי אבות, בית אב לכל יום. (15) ובמקום חול היו ישנים, שהרי אין ישיבה בעזרה. (16) ששערי העזרה היו נעולים בלילה. (17) כלומר, ברשותם, שהיו ממונים עליהם. אבל היו מונחים במקום מיוחד, כמו ששינו (מדות פרק א משנה ט) "ומקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש ושלשל שהמפתחות היו תלויות בה". (18) הכהנים השומרים לא היו נעורים כל הלילה רק אחד או שניים היו ערים והשאר היו ישנים ומתחלפים משעה לשעה. (19) יומא סט. "לפי שבגדי כהונה יש בהם שעטנז אינו מותר ליהנות בהם אלא בשעת עבודה בלבד ובגדי כהן הדיוט יש בהם שעטנז רצוני לומר האבנט". ויש מפרשים משום שלא ייהנה מקדשים. ומה שאמרו בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם (פרק ח מהלכות כלי המקדש הלכה יא) - אינו אלא בדרך לבישה אבל שלא דרך לבישה אסור. (20) בגדי חול שלהם. (21) טומאת קרי (תמיד שם). (22) הוא גשר שיורד בה למערה. (23) של המקדש, שבעל קרי אסור להיכנס לעזרה. (24) בעל-קרי אינו צריך ספירת ימים לטהרתו אלא מיד כשפורש מהטומאה רשאי לטבול. (25) שבבית המוקד. ואף שגם אותו החלק של בית המוקד שהיה בחול (ראה למעלה הלכה ה) הוא מהר הבית, שהוא מחנה לווייה, וטבול יום אסור מותר לבישה בלבד, אבל בהר הבית מותר. ולפי זה מה שאמרו "יוצא והולך לו" הוא משום שלא יחשדוהו שעומד לעבוד עבודה. (26) "לפי שהוא טבול יום ואין מותר לו לבוא בעזרה עד שיעריב שמשו". (27) בתמיד כזו. אמרו: "וחמשה שערים היו בעזרה? ורמינהו ז' שערים היו בעזרה וכו' ומתוך אביי תרי מנייהו לא צריכי [שניים מהם אין צריכים] שימור", מכיוון שהכהנים שומרים שם, וזוהי כוונת רבינו "שהרי הכהנים שומרים". (28) היא לשכת הטלאים שהייתה במערבית דרומית בבית המוקד הגדול. (29) ששם אורגים הפרוכת (הרא"ש). (30) אחורי קדשי קדשים ששם הכפרות. (31) היינו שר הר הבית. (32) כלומר, אינו עומד ואומר לו לאיש הר הבית.

הקדש, ומקנה הבשם חמשים ומאתים. וזהו שנאמר
בתורה: וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים - ששוקלים
אותו בשתי פעמים, חמשים ומאתים בכל פעם. ושחק כל
אחד ואחד לבדו, וערב הכל, ושרה אותן במים זפין
ומתקין עד שיצא כל כחן במים, ונתן על המים שמן זית
הין, והוא שנים עשר לג, כל לג ארבע רביעיות, ובשל הכל
על האש עד שאבדו המים ונשאר השמן, והניחו בכלי
לדורות.
ג. המר הוא הדם הצרור בתיבה שבהדו הידוע לכל,
שמתבשרמין בה בני אדם בכל מקום. והקנמון הוא העץ
שבא מאי הדו, שריחו טוב ומתגמרים בו בני אדם. והקדה
היא הקשט. וקנה בשם הם הקנים הדקים פתחן האדמים
הבאים מאי הדו וריחן טוב, והם ממניי הבשמים שנותנין
אותם הרופאים בצרי.
ד. העושה שמן המשחה כמעשה הזה וכמשקל הזה ולא
הוסיף ולא גרע: במזיד - חיב כרת, בשוגג - מביא חטאת
קבועה; שנאמר: אשר יקח כמהו ונכרת מעמיו. והוא
שיעשה אותו להמשח בו; אבל אם עשהו להתלמד או
לתנו לאחרים - פטור.
ה. הסף משמן המשחה פנית: במזיד - חיב כרת, ובשוגג
- מביא חטאת קבועה; שנאמר: ואשר יתן ממנו על זר
ונכרת מעמיו. ואין חיבין אלא על סיבת שמן המשחה
שעשה משה; שנאמר: ממנו - מזה שנאמר בו: שמן
משחת קדש יהיה זה לי. ומעולם לא נעשה שמן אחר חוץ
ממה שעשה משה.
ו. אחד הסף את עצמו ואחד הסף את אחרים; שנאמר:
ואשר יתן ממנו על זר. הסף כלים ובהמה ועובדי כוכבים
שהם כמותה או שסוף מתים בו - פטור; שנאמר: על בשר
אדם לא יסוף.
ז. אין מושחין ממנו לדורות אלא כהנים גדולים ומשוח
מלחמה ומלכי בית דוד בלבד. אפלו כהן בן כהן מושחין
אותו, שנאמר: והכהן המשיח תחתיו מבניו וגומר.
ח. בבית שני, שלא היה שם שמן המשחה, היה כהן גדול
מתרבה בלבישת בגדים בלבד, שהיה לובש בגדי כהנה
גדולה.
ט. כיצד מושחין את הכהן? צק את השמן על ראשו וסוף
ממנו על גבי עיניו כמין פי יונית, כזה כ; שנאמר: ויצק
משמן המשחה על ראש אהרן ומשח אותו לקדשו. ומלכי

חובטו במקלו³³, ורשות היה לו לשרף את כסותו³⁴. עד
שהיו אומרים בירושלים: מה קול בעזרה? קול בן לוי
לוקה³⁵ ובגדיו נשרפין, שישן על משמרתו.
יא. בשחר, קדם שיעלה צמוד השחר סמוך לו³⁶, יבוא
הממנה של מקדש³⁷ וידפק על הכהנים שבבית המוקד, והן
פותחין לו. נטל את המפתח ופתח את השער הקטן³⁸ שבין
בית המוקד ובין העזרה ונכנס מבית המוקד לעזרה. ונכנסו
אחריו הכהנים, ושתי אבוקות של אור בידם. ונחלקו לשתי
כתות: כת הולכת למזרח, וכת הולכת למערב. והיו בודקין
והולכין את כל העזרה³⁹, עד שיגיעו שתי הכתות למקום
בית עושי חבתין⁴⁰. הגיעו⁴¹ אלו ואלו, אומרים: שלום!
הכל שלום? והעמידו עושי חבתין לעשות חבתין⁴².
יב. כסדר הזה עושין בכל לילה ולילה⁴³, חוץ מלילי שבת
שאין בידם אור⁴⁴, אלא בודקין בנרות הדולקין שם
מערב-שבת.

סליקו להו הלכות בית-הבכירה

הלכות כלי המקדש

והעובדים בו

יש בכללן ארבע עשרה מצות. שש מצות עשה, ושמונה
מצות לא תעשה, וזהו פרטן: א) לעשות שמן המשחה.
ב) שלא לעשות כמותו. ג) שלא לסוף ממנו. ד) שלא
לעשות כמתכנת הקטרת. ה) שלא להקטיר על מזבח
הזהב חוץ מן הקטרת. ו) לשאת הארון על הכתף. ז) שלא
יסורו הבדים ממנו. ח) שיעבד הלוי במקדש. ט) שלא
יעשה אחד במלאכת חבירו במקדש. י) לקדש הכהן
לעבודה. יא) שיהיו כל המשמרות שוות בגדלים. יב)
ללבש בגדי כהנה לעבודה. יג) שלא יקרא המעיל. יד)
שלא יזח החשן מעל האפוד.
ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א. מצות עשה לעשות שמן המשחה שיהיה מוכן לדברים
שצריכין משיחה בו, שנאמר: ועשית אתו שמן משחת
קדש.
ב. וככה עשהו משה רבנו במדבר: לקח מן המר והקנמון
והקדה, מפל אחד משלשתן חמש מאות שקל בשקל

(33) ואף שאין נכנסין במקל לעזרה (למעלה פרק ז הלכה ב) - לצורך מצוה מותר. (34) ואין בזה משום בל תשחית, שהפקר בית-דין הפקר (הרא"ש). (35) משמע שרק בן לוי לוקה. (36) בתמיד כו. אמרו: "וכי באיזה שעה בא הממונה, לא כל העתים שוות, פעמים שהוא בא מקרות הגבר או סמוך לו מלפניו או מלאחוריו". וכתב רבינו בפירוש המשניות שם שהוא קרוב לעלות השחר, וכן הוא בפרק ב מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא לענין תרומת הדשן. (37) "הממונה שעל הפייסות". (38) שבתוך השער הגדול שבו נכנסים מבית המוקד לעזרה. (39) לראות אם כל הכלים עומדים במקומם. (40) היא הלשכה שמשמאל השער המזרחי. (41) נפגשו שתי הכתות הנ"ל. (42) כלומר, להחם חמין לרבוכה (למנחת כהן גדול הנעשית במחבת, שנאמר "מורככת תביאנה") ולהקטירה אחרי הקטרת איברי התמיד. (43) שאף בשבת עושים כן, ש"זה סדר תמיד לעבודת בית אלקינו בין בחול ובין בשבת". (44) אף על פי שאין שבות במקדש, וטלטול נר בשבת אינו אלא משום שבות - כיוון שאפשר בנרות הדולקים מערב שבת, לא התירו שבות במקדש.

בפנים. לפיכך, ברוצי מדות הלח - קדש, וברוצי מדות
היבש - חל.

פרק שני

א. הקטרת נעשית בכל שנה ושנה, ונעשית מכות עשה,
שנאמר: ואתה קח לך סמים וגומר. ונתפרשו בתורה
ארבעה מסמניה, והן: נטף, ושחלת, וחלבנה, ולבונה.
ושאר מסמניה הלכה למשה מסיני.

ב. אחד עשר סמנים נאמרו לו למשה מסיני, והם שעושין
אותו במשקל מכן. ומוסיפין עמה בלא משקל מלח
סדמית וכפת הירדן ועשב אחד שמעלה עשן. ולא היו
יודעים אותו אלא אנשים ידועים, והוא היה הלכה בידם
איש מפי איש.

ג. וזהו משקל אחד עשר סמניה: נטף ושחלת וחלבנה
ולבונה - מכל אחד משקל שבעים מנה. והמנה מאה
דינרין. וזו קציעה ושבלת גרד וכרכום - מכל אחד ששה
עשר מנה. קשט - שנים עשר מנה. קנמן - תשעה מנים.
קלופה - שלשה מנים. משקל הכל: שלש מאות וששים
ושמונה מנה. שחוקין הכל הדק. מוסיפין לה רבע הקב
מלח סדומית, וכפת הירדן ומעלה עשן כל שהוא. ומקטיר
ממנה בכל יום על מזבח הזהב מנה. שלש מאות וששים
וחמשה מנה - כנגד ימות החמה; והשלשה מנים הנשארים
שוחק אותם ערב יום הכפורים דקה מן הדקה, עד שמוציא
ממנה מלא חפניו להקטיר ביום הכפורים; והשאר הוא
מותר הקטרת שאמרנו בשקלים.

ד. נטף האמור בתורה הוא עצי הקטף שיוצא מהן הצרי.
והשחלת היא הצפרן שנותנין אותה בני האדם בפגמרות.
והחלבנה - כמו רבש שחור, וריחו קשה, והוא שרף אילנות
בערי יון. וזהו שמות הסמנים בלשון ערבי: עוד פלסאן,
ואצפאר טיב, ומיזעה, ולכאן, ומוסקי, וקציעה, וסנבל
אלטורין, וזעפרן, וקשט, ועוד, וקשר סליכה. וענבר.
ה. כיצד מפטמין את הקטרת? מביא תשעה קבין בורית
פרשינה ושף בה את הצפרן, ואחר כך שורה את הצפרן
באחד ועשרים קב של יין קפריסין או יין לבן ישן חזק
ביותר, ואחר כך שוחק כל אחד מן הסמנים בפני עצמו
הדק, וכשהוא שוחק אומר: הדק היטב, הדק היטב, כל זמן
ששוחק, ומערב הכל.

ו. וכל מעשיה בקדש בתוך העזרה ומשל הקדש. והמפטם
את הקטרת מן החלין או בכלי של חלין - פסולה.

ז. פעמים בשנה היו מחזירין אותו למכתשת. בימות החמה
היו מפזרים אותה, כדי שלא תתעפש; ובימות הגשמים
צוברין אותה, כדי שלא יפוג ריחה.

ח. נתן לתוכה רבש כל שהוא - פסולה. חסר אחד
מסמניה - חייב מיתה, שהרי נעשית קטרת זרה. פטמה
מעט מעט במתכנתה - כשרה. אפלו פטם פרוס בשחית
ופרוס בין הערבים.

ט. העושה קטרת מאחד עשר סמנים אלו לפי משקלות
אלו כדי להריח בה, אף על פי שלא הריח - חייב כרת על

בית דוד מושחין אותו כמין גזר על ראשו. ולא ימשח
במקומות אחרות, ולא ירבה בשמן.

י. הנותן משמן המשחה על גבי מלך או כהן גדול שפבר
נמשחו - פטור; שנאמר: ואשר יתן ממנו על זר, ואין אלו
זרים אצלו. אבל הסך ממנו אפלו למלך וכהן גדול - חייב;
שנאמר: על בשר אדם לא יסך - כל אדם במשחמ. וכהן
גדול שנטל שמן המשחה מראשו וסך במעיו - חייב כרת.
והוא שסיוף ממנו בכזית.

יא. אין מושחין את המלך אלא על גבי המעין. ואין
מושחין מלך בן מלך, שהמלכות ירשה למלך לעולם;
שנאמר: הוא ובניו בקרב ישראל. ואם היתה שם מחלקת
מושחין אותו, כדי לסלק המחלקת ולהודיע לכל שזהו
מלך לבדו. כמו שמשחו שלמה מפני מחלקת אדוניהו,
ויואש מפני עתליה, ויהואחז מפני יהויקים אחיו. וזה
שמשח אלישע ליהוא - לא בשמן המשחה משחו, אלא
בשמן אפרסמון. ודבר זה מסתב ביד החכמים.

יב. כל כלי המקדש שעשה משה במדבר לא נתקדשו אלא
במשיחתו בשמן המשחה, שנאמר: וימשחם ויקדש אתם.
ודבר זה אינו נוהג לדורות, אלא הכלים בלבד ביום
שנשתמשו בהם במקדש במלאכתו נתקדשו; שנאמר: אשר
ישרתו כם בקדש - בשרות הם מתקדשין.

יג. הכפות והקערות שמקבלין בהם המנחות, וכן המזרקות
שמקבלין בהן הדם, ושאר כלי השרת - בלבד של כסף ושל
זהב היו; ומתיר לעשותן משאר מיני מתכות, כמו שבארנו.
ובלבד מתקדשין במלאכתן. ואם נשברו - מתיך אותם ועושה
אותן כלי אחר, ואין קדשתן מסתלקת מהן לעולם.

יד. כלי הקדש שנקבו או שנסדקו - אין סותמין אותן, אלא
מתיכין אותן ועושין אותן חדשים.

טו. סבין שנשטט מן הנצב או שנפגם - אין מחזירין אותו
ואין מושחין אותו; אלא גוזזין אותו בצד ההיכל בין הקדש
והאולם לדורם, ועושין אחרים. שאין עניית במקום עשירות.
טז. שתי מדות של רבש היו במקדש: עשורן וחצי עשורן.
העשורן - למנחות, וחצי העשורן - לחלק בו מנחת כהן
גדול שבכל יום.

יז. ושבע מדות של לח היו שם: הין, וחצי הין, ושלישית
ההין, ורביעית ההין; ולג, וחצי לג, ורביעית. ולמה היו
חצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין? למדידת הנסכים
של זבחים. ולג - למדידת שמן המנחות. וחצי לג -
למדידת שמן לכל גר מנרות המנורה. ורביעית - לחלק בה
השמן להבתין.

יח. ואין לנו דבר למדוד בו הין, ולמה היה שם? הואיל
והיה במקדש מימי משה, שמדד בו שמן לשמן המשחה.
ובחצי לג שהיה במקדש היו מודדין מים למי סוטה ושמן
לתורה. וברביעית שהיתה שם היו מודדין שמן לחם הנזיר
ומים לטהרת מצרע. ולא מפני מעשים אלו נתקדשו, אלא
מפני המלאכות של מקדש שאמרנו.

יט. כל המדות האלו קדש ומכלי השרת, אלא שמדות
הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ, וכלי היבש לא נמשחו אלא

ההיא הבדיל יי את שבט הלוי. ומצות עשה להיות הלויים
פנויין ומוכנין לעבודת המקדש, בין רצו בין שלא רצו;
שנאמר: ועבד הלוי הוא את עבדת אהל מועד. וכן לוי
שקבל עליו כל מצות לוי² חוץ מדבר אחד - אין מקבלין
אותו, עד שיקבל את כלן.
ב. עבודה שללית היא שיהיו שומרין את המקדש. ויהיו
מהן שושרין לפתח שערי המקדש ולהגיה³ דלתותיו, ויהיו
מהן משוררין לשורר על הקרבן בכל יום. שנאמר: ושרת
בשם יי אלהיו בכל אחיו הלויים. אי זהו שרות שהוא בשם
יי? הוי אומר: זו שירה. ומתי אומר שירה? על כל עולות
הצבור החובה⁴ ועל שלמי עצרת⁵ בעת נסוף היין⁸. אבל
עולות נדבה שמקריבין הצבור⁹ לקיץ למזבח¹⁰, וכן הנסכין
הבאין בפני עצמן¹¹ - אין אומרין עליהן שירה¹².
ג. לוי האונן¹³ - מתיר לעבד ולשורר¹⁴. ואין פותחין משנים
עשר לויים¹⁵ עומדים על הדוכן בכל יום לומר שירה על
הקרבן, ומסיפין עד לעולם¹⁶. ואין אומרין שירה אלא בפה
בלא כלי; שעקר השירה, שהיא עבודתה, בפה. ואחרים היו
עומדים שם מנגנין בכלי שיר. מהן לויים, ומהן ישראלים
מיחסין המשיאין לפניהם¹⁷. שאין עולה על הדוכן אלא
מיחס. ואין אלו המשווררים על פי הפלים עולין למגן
השנים עשר.
ד. ובמה הם מנגנין? בנבלים וכלילים וכנורות וחרצות¹⁸
והצלצל¹⁹. ואין פותחין משני נבלים, ולא מוסיפין על
ששה. ואין פותחין משני כלילים, ולא מוסיפין על שנים
עשר²⁰. ואין פותחין משתי חצוצרות, ולא מוסיפין על
עשרים ומאה²¹. ואין פותחין מתשעה כנורות, ומוסיפין עד
לעולם. והצלצל אחד בלבד.

עשייתה, אם עשה מזיד; ובשוגג מביא חטאת קבועה. אף
על פי שלא עשה המשקל פלו אלא חציו או שלישו, הואיל
ועשה לפי משקלות אלו - חייב כרת. שנאמר: במתנתה לא
תעשו לכם, איש אשר יעשה כמות להריח בה ונכתר מעמיו.
י. עשאה להתלמד בה או למסרה לצבור - פטור. הריח
בה ולא עשאה - אינו חייב כרת, אלא דינו כדין כל הנהנה
מן ההקדש. לא חייבה תורה כרת אלא לעושה במתנתה
להריח בה.
יא. מזבח הזהב שבהיכל - עליו מקטירין הקטרת בכל יום,
ואין מקריבין עליו דבר אחר. ואם הקטיר עליו קטרת אחרת
שאניה כזו, או שהקטיר עליו קטרת כזו שהתנדב אותה
יחיד או רבים, או הקריב עליו קרבן, או הסיף נסך - לוקה;
שנאמר: לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה וגומר.
יב. בעת שמוליכין את הארון ממקום למקום - אין
מוליכין אותו לא על הבהמה ולא על העגלות, אלא מצוה
לנטלו על הכתף. ולפי ששכח דוד ונשאו על העגלה, נפרץ
פרץ בעזא. אלא מצוה לנשאו על הכתף, שנאמר: כי עבדת
הקדש עליהם בכתף ישאו.
יג. בשנושאים אותו על הכתף - נושאים פנים כנגד פנים,
ואחריהם לחוץ ופניהם לפנים. ונזהרים שלא ישמטו
הבדים מן הטבעות. שהמסיר אחד מן הבדים מן הטבעות
- לוקה; שנאמר: בטבעת הארץ יהיו הבדים, לא יסרו ממנו.
יום רביעי י"ד תשרי ה'תשע"א
פרק שלישי
א. זרע לוי פלו מבדל לעבודת המקדש, שנאמר: בעת

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) בספרי (לבמדבר יח, כג) "לפי שהוא אומר חלף עבודתם שומע אני רצה יעבוד לא רצה לא יעבוד [שכיוון שנאמר "חלף עבודתם"]
הרי זו כמצוות עשה שמתן שכרה בצידה, שאין כופין עליה, תלמוד לומר ועבד הלוי הוא בעל כורחו". (2) לשורר, לשמור
ולחיות שוער. (3) לסגור. (4) ומה שאמרו (סוכה נו): "מגיפי דלתות שבמקדש היו נוטלין שכרן מלחם הפנים", הרי שכהנים
מגיפים הדלתות (שהרי רק הכהנים מותרים לאכול לחם הפנים) - הכוונה לשלושת המקומות שהיו הכהנים שומרים שם מגיפים
הם [=הכהנים] את הדלתות, אבל במקומות אחרים היו הלוויים מגיפים את הדלתות. (5) שמזכירין בו שם שמים. (6) שנאמר
(במדבר י, י) "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם", עולותיכם משמע של כל ישראל, דהיינו עולות ציבור חובה. (7) שנאמר "על
עולותיכם ועל זבחי שלמיכם" - מה עולה קדשיקדשים אף שלמים קדשיקדשים, והם כבשי עצרת שהם שלמי צבור. (8) "שאין
אומרים שירה אלא על היין, שנאמר (שופטים ט) ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים, אם אנשים משמח
אלקים במה משמח? מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין". (9) "ממותר תרומות הלשכה". (10) כשהוא בטל מנדרים ונדבות
לוקחין עולות ומקריבין למזבח. (11) ואפילו של צבור "כגון שהביאו קרבן ציבור ולא הביא נסכים עמו והביאום למחר, דאמר
מר מנחתם ונסכיהם אפילו למחר". אבל נסכים של יחיד אין טעונים שירה אפילו אם באים עם הקרבן. (12) על עולת נדבת צבור
אין אומרים - "מה שלמים קבוע להם זמן אף עולה קבוע לה זמן לאפוקי נדבת ציבור שאין קבוע לה זמן" ועל נסכים הבאים
בפני עצמן אין אומרים, שאין אומרים אלא על אכילה ושתייה ובעיא שלא נפשטה היא ופסקה רבינו לקולא. (13) "זה שמת לו
מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה הוא אונן מדברי סופרים".
(14) כן הוא בספרא פרשת שמיני (פרק ב הלכה ט) לעניין שיר ואם שיר שצריך שמחה מותר, - כל שכן עבודה אחרת שמותרת.
(15) במשנה, כנגד תשעה כינורות ושני נבלים וצלצל אחד, שנאמר (דברי הימים א כה, ט) "הוא ואחיו ובניו שנים עשר". [ואף על
פי שהם לא שרו אלא בפה ולא בכלי, כמפורש להלן, - העמידו מספר הלוויים המשוררים בפה כנגד מספר המנגנים בכלים.
(16) [כיוון שמספרם גם כנגד תשעה כינורות והרי על כינורות מוסיפין עד לעולם]. (17) שכהנים היו נושאים בנותיהן. (18) מיני
כלי שיר. (19) הם שתי חתיכות רחבות של מתכות ומכים זו על זו. (20) וזהו כנגד שנים עשר יום שהחליל מכה לפני המזבח.
(21) שם יג: שנאמר (דברי הימים ב ה, יב) "ועמהם כהנים למאה ועשרים מחצירים בחצוצרות", שיותר ממאה ועשרים מערבב
הקול.

- 1 ה. בימי המועדות כלם ובראשי חגים היו הפהגים
- 2 תוקעים²² בחצוצרות בשעת הקרבן והלויים אומרים שירה;
- 3 שנגאמר: וביים שמחיתכם ובמועדיכם ובראשי חגים
- 4 ותקעתם בחצוצרות. החצוצרה היתה נעשית מן עשת של
- 5 כסף²³. עשה אותה מן הגרנטאות של כסף²⁴ - כשרה²⁵;
- 6 משאר מיני מתכות - פסולה. והחלילין שהיו מנגנים בהן
- 7 היה אבוב²⁶ שלהן²⁷ של קנה, מפני שקולו ערב. ולא היה
- 8 מחלק אלא באבוב יחיד, מפני שהוא מחלק יפה²⁸.
- 9 ו. בשנים עשר יום בשנה החליל מכה²⁹ לפני המזבח:
- 10 בשחיטת פסח ראשון³⁰, ובשחיטת פסח שני³¹, וביים טוב
- 11 הראשון של פסח, וביים הראשון של עצרת³², ובשמנה ימי
- 12 העגל³³. וחליל זה³⁴ דוחה שבת, מפני שהוא חליל של קרבן,
- 13 וחליל של קרבן עבודה היא ודחה את השבת.
- 14 ז. אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש
- 15 שנים תחלה. שנגאמר: זאת אשר ללויים מן חמש ועשרים
- 16 שנה, וכתוב אחד אומר: מן שלשים שנה. הא פיצד³⁵?
- 17 חמש ללמד, ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהיה איש³⁶;
- 18 שנגאמר: איש איש על עבודתו.
- 19 ח. זה שנגאמר בתורה בלויים: ומן חמשים שנה ישוב
- 20 מצבא העבדה - אינו אלא בזמן שהיו נושאים המקדש

- ממקום למקום, ואינו מצוה נהגת לדורות. אבל לדורות -
- אין הלוי נפסל בשנים³⁷ ולא במומין³⁸ אלא בקול;
- שיחקלקל קולו³⁹ מרב הזקנה⁴⁰ - יפסל לעבודתו במקדש.
- ויראה לי, שאינו נפסל אלא לומר שירה, אבל יהיה מן
- השוערים⁴¹.
- ט. שמואל הרואה⁴² ודוד המלך חלקו⁴³ הלויים לארבעה
- ועשרים משמרות, ועובד משמר בכל שבת. וכל אנשי
- משמר מחלק אותם ראש המשמר לבתי אבות, וכל יום
- מימי השבת עובדים בו אנשים ידועים⁴⁴. וראשי האבות
- מחלקין אלו העובדים ביום שלהן איש איש על עבודתו⁴⁵.
- וכל הלויים מזהרין על עבודת המזבח, שנגאמר: אף אל כלי
- הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימתו. לא יקרבו -
- לעבודה, אבל לגע - מתירין⁴⁶.
- י. וכשם שהלויים מזהרין שלא לעבד עבודת הפהגים, כך
- הפהגים מזהרין שלא לעבד עבודת הלויים; שנגאמר: גם הם
- גם אתם. וכן הלויים עצמם מזהרים שלא יעשה אחד
- מלאכת חבירו, שלא יסיע המשורר לשוער ולא השוער
- למשורר; שנגאמר: איש איש על עבודתו ואל משאו.
- יא. לויים שעבדו עבודת הפהגים או שפיע לוי במלאכה
- שאניה מלאכתו - חזבין מיתה⁴⁷ בידי שמים; שנגאמר: ולא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(22) כמפורש בתורה (במדבר י, ח) "ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות והיו לכם לחקת עולם לדורותיכם", (23) מנחות כח. שנאמר (במדבר י, ב) "שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אותם", דהיינו מן העשת של מעשה הקשת הקורנס. ורק חצוצרות של כהנים היו מן הכסף, אבל בחצוצרות של לויים לא כתב כן רבינו לפי שאינם אלא מדרבנן. (24) שברי כסף. (25) שנאמר במנורה "מקשה היא" - "היא [מקשה] ולא חצוצרות". (26) ואבוב הוא הקנה של החליל. (27) כלומר, של החלילים. (28) כשהיה מגיע לסיום הנעימה, היה אחד מהחלילין מאריך לאחר שתקת האחרים, שלא היו מסיימים כולם בבת אחת, אלא אחד היה מסיים לבסוף וזהו נוי גדול. (29) שהיו נקבים בחליל, ומכה באצבעו על הנקב להנעים את הקול. (30) בארבעה עשר לחודש ניסן. (31) ש"מי שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח שאין שוחטין עליו, או שהיה בדרך רחוקה או נאנס באונס אחר, או ששגג ולא הקריב בראשון, הרי זה מביא פסח ב"ד לחודש השני". (32) חג השבועות. וכן הוא בגמרא שם. וייתכן כי בא למעט ימי ההשלמה שלאחר העצרת, שאין בהם חליל. (33) חג הסוכות. (34) כתב רש"י (בסוכה נ:), שחליל לאו דווקא, והוא הדין שהנבלים והכינורות דוחים את השבת. ורק חליל זה דוחה את השבת, אבל חליל של בית השואבה אינו דוחה. (35) אי אפשר שלשים שכבר נאמר חמש ועשרים, ואי אפשר לומר חמש ועשרים שכבר נאמר שלשים (גמרא שם). (36) ולמעלה דקדק וכתב "אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים תחילה וכו'", ולא כתב שאינו נכנס לעבודה עד שיהא בן שלשים, שכל עיקר הלימוד משני הפסוקים הנ"ל אינו ללמד על הגיל, אלא על הלימוד חמש שנים, ולפי זה בכל גיל שהוא, אם למד חמש שנים כשר הוא לעבודה לכשהגדיל. ומה שאמרו בחולין כד. שכן לוי כשר מבן שלשים, אינו אלא באהל מועד, אבל בבית עולמים שאינו נפסל אחרי חמישים שנה אינו פסול גם לפני כן. (37) שנאמר (במדבר ד, מז) "מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמישים שנה, כל הבא לעבוד עבודה ועבודה משא באהל מועד" - "לא אמרתי (מבן שלשים ועד בן חמישים דווקא) אלא בזמן שהעבודה בכתף (ולא בבית עולמים)". (38) [כן כתב גם בפירוש המשנה בחולין שם. אבל זה צריך עיון, שהרי במומין אינם נפסלים גם באהל מועד שבמדבר]. (39) חולין שם. שנאמר (דברי הימים ב, ה, יג) "ויהי כאשר למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד". הרי שצריכים לבשם את קולם, שיהא נראה כקול אחד ואם נתקלקל אינו כקול אחד עם האחרים. (40) והוא הדין אם נתקלקל מסיבה אחרת. (41) שהרי גם בזמן שהיו ישראל במדבר, שהלוי נפסל בשנים, כשר הוא לנעילת שערים, כמפורש בספרי שם. ולשורר בכלי שיר, כשר בוודאי, שלא גרע חלקו מישראלים מיוחדים, ראה למעלה הלכה ג. (42) הנביא. "כי לנביא היום ייקרא לפנים הרואה". (43) תוספתא תענית פרק ג על פי הפסוק בדברי הימים (א ט, כב) "המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם". (44) כלומר, "ראש משמר היה מסיים (=מסמן) היום שיעבוד בו בית אב זה וכן לכל בית אב - יומו". (45) כלומר, ראש בית אב מסיים לכל אנשי בית אב שביומו לפלוני עבודה זו לפלוני עבודה זו. ובכהנים לא מצאנו אלא שראש המשמר מחלק משמרו לבתי אבות, אבל לא מצאנו שראש בית אב מחלק עבודת הכהנים בכל יום אלא על ידי פייסות (=גורלות) היו מחלקים, לפי שבכהנים לא היו כולם זוכים לעבודה לפיכך הוצרכו לפייסות, אבל בלויים לא הוצרכו לכך לפי שהייתה עבודה לכל אחד ואחד מהם. (46) ספרי זוטא פרשת קרח (הובא בילקוט שמעוני שם ובספר המצוות לא תעשה עב בשם מכילתא). וכן הוא בפרק י"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה יא, שהיו אומרים להם היזהרו אל תגעו בשלחן שלא תטמאוהו, ולפי דעת רבינו הדברים אמורים לזרים. הרי שבלי החשש של טומאה היו מותרין ליגע. (47) ערכין שם וכאביי. ואף שלפנינו בגמרא שם מפורש שמסייע אינו

1 ימתו. אבל כהן שעבד עבודת לוי - אינו במיתה, אלא בלא
2 תעשה⁴⁸.

פרק רביעי

3 א. הפהנים הבדלו מפלל הלויים לעבודת הקרבנות,
4 שגאמר: ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים. ומצות עשה
5 היא להבדיל הפהנים ולהקדישם לקרבן, שגאמר:
6 וקדשתו כי את לחם אלהיה הוא מקריב.

7 ב. וצריך כל אדם מישראל לנהוג כהן כבוד הרבה ולהקדים
8 אותם לכל דבר שבקדשה: לפתח בתורה ראשון, ולקרבן
9 ראשון, ולטל מנה יפה ראשון.

10 ג. משה רבנו חלק הפהנים לשמונה משמרות, ארבעה
11 מאלעזר וארבעה מאיתמר. וכן היו עד שמואל הנביא.
12 וכימי שמואל חלקם הוא ודוד המלך לארבעה וצעירים
13 משמר, ועל כל משמר ומשמר ראש אחד ממנה. ועולין
14 לירושלים לעבודה משמר לכל שבת, ומיום השבת ליום
15 השבת הן מתחלפין, משמר יוצא והאחר שהוא אחריו
16 נכנס, עד שיגמרו. וחוזרין חלילה.

17 ד. ומצות עשה להיות כל המשמרות שוים ברגלים. וכל
18 שיבוא מן הפהנים ברגל ורצה לעבד - עובד וחולק עמהם,
19 ואין אומרים לו: לך עד שיגיע משמרך. שגאמר: וכי יבא
20 הלוי מאחד שעריך וגומר.

21 ה. במה דברים אמורים? בקרבנות הרגלים, ובחלוק לחם
22 הפנים, ובחלוק שתי הלחם של עצרת; אבל נדרים ונדבות
23 ותמידין - אין מקריבין אותן אלא משמר שזמנו קבוע
24 ואפלו ברגל. שגאמר: חלק כחלק יאכלו, לבד ממקריבו על
25 האבות. כלומר: חלק כחלק יאכלו בקרבנות הצבור, ואין
26 חלק כחלק בשאר הדברים, שכבר חלקו אותם האבות
27 וקבעום כל משמר ומשמר בשבתו.

28 ו. וכן עבודת לחם הפנים - במשמר שזמנו קבוע; אבל
29 עבודת שתי הלחם - בכל המשמרות. ומנין שאינו מדבר
30 אלא ברגלים? שגאמר: מאחד שעריך מכל ישראל - בשעה
31 שכל ישראל באין בשער אחד. ומנין שאינו מדבר אלא
32 בכהנים? שגאמר: חלק כחלק יאכלו, ואין שם מתנות
33 במקדש להאכל אלא לכהנים בלבד.

34 ז. וכן כהן שהיה לו קרבן - הרי זה בא למקדש ומקריבו
35 בכל יום שירצה; שגאמר: ובא בכל אות נפשו ושרת.
36 ואפלו חטאתו ואשמו הוא מקריב ומכפר על ידי עצמו,
37 והעור של קרבנו ואכילתו שלו. ואם רצה לתן את קרבנו
38 לכל כהן שירצה להקריבו - נותן, ועור הקרבן ועבודתו
39 לאותו הכהן בלבד שנתן לו.

40 ח. היה הכהן בעל הקרבן בעל מום - נותן קרבנו לאנשי

משמר, והעור שלהם. היה זקן או חולה שיכול לעבד על
ידי הדחק - נותן קרבנו לכל כהן שירצה, והעור והעבודה
לאנשי משמר. ואם אינו יכול לעבד כלל - הרי הקרבן פלו
לאנשי משמר.

ט. היה טמא בקרבנות הצבור וכל הפהנים טמאים - נותנו
לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר, ועורו ועבודתו
לאנשי משמר הטמאים.

י. היה הקרבן של כהן גדול ויהיה אונן - נותנו לכל כהן
שירצה, ועורו ועבודתו לאנשי משמר. פיון שכהן גדול
האונן ראוי לעבודה, כמו שיתבאר, הרי זה עושה שליח
לקרבנו.

יא. כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות,
עד שיהיה כל בית אב ואנשיו עובד ביום אחד מימות
השבת, והאחר ביום של אחריו, והאחר ביום של אחריו.
ולכל בית אב ואב ראש אחד ממנה עליו.

יב. וממנין כהן גדול, הוא ראש לכל הפהנים. ומושחין
אותו בשמן המשחה, ומלבישין אותו בגדי כהנה גדולה;
שגאמר: והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק וגומר. ואם אין
שם שמן המשחה - מרבין אותו בבגדי כהנה גדולה בלבד;
שגאמר: אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו
ללבש את הבגדים - כשם שמתרבה בשמן המשחה, כך
מתרבה בבגדים.

יג. כיצד מרבין אותו בבגדים? לובש שמונה בגדים
ופושטן וחוזר ולובשן למחר שבצעת ימים יום אחר יום;
שגאמר: שבצעת ימים ילבושם הכהן תחתיו מבניו. וכשם
שרובי בגדים שבעה, כך משיחה בשמן שבעה, יום אחר
יום. ואם עבד קדם שיתרבה בבגדים כל שבעה או קדם
שימשח כל שבעה - עבודתו כשרה; הואיל ונתרבה או
נמשח פעם אחת - נעשה כהן גדול לכל דבר.

יד. אין בין כהן משיח בשמן המשחה למרבה בגדים אלא
פר שמכיר כהן המשיח אם שגג באחד מן המצות שחייב
עליהן חטאת, שגאמר: אם הכהן המשיח יחטא וגומר;
אבל לשאר הדברים שווים הם.

טו. אין מצמידין כהן גדול אלא בית דין של אחד
ושבעים. ואין מושחין אותו אלא ביום, שגאמר: ביום
המשח אותו. וכן אם נתרבה בבגדים בלבד - אין מרבין
אותו אלא ביום. ואין ממנין שני כהנים גדולים כאחת.
טז. ממנין כהן אחד יהיה לכהן גדול כמו המשנה למלך.
והוא הנקרא סגן, והוא הנקרא ממנה. ויהיה עומד לימין
כהן גדול תמיד, וזה כבוד הוא לו. וכל הפהנים מתחת יד
הסגן.

יז. ועוד ממנין קתיקולין להיות לסגן כמו הסגן לכהן

הם של מצוה. אכל הולך הוא, אם רצה, לבית האבל.
 וכשהוא הולך - אינו הולך בערבוביא עם שאר הכהנים,
 אלא מסבבין אותו הכהנים וחולקין לו כבוד. והסגן ממעצו
 בינו לבין העם, והסגן ומשוח שעבר מימינו, וראש בית אב
 והאבלים וכל העם משמאלו. ואומר לאבלים: תנחמו! והן
 מכבדין אותו כפי כחן.
 ה. מת לו מת - אינו יוצא אחריו, ואינו יוצא מפתח ביתו
 או מן המקדש. וכל העם באים לנחמו לביתו. והוא עומד
 בשורה, וסגן מימינו וראש בית אב וכל העם משמאלו.
 ואומרים לו: אנו בפרתך! והוא אומר להם: תתברכו מן
 השמים!
 ו. וכשמברין אותו - כל העם מסבבין על הארץ, והוא מסב
 על הספסל. ואינו קורע על מתו כשאר הכהנים, שנאמר:
 ובגדי לא יפרם. ואם קרע - לוקה. אכל קורע הוא מלמטה
 כנגד רגליו. ואינו מרבה פרע לעולם, שנאמר: את ראשו
 לא יפרע, ואפלו בעת שלא יכנס למקדש; אלא מספר
 מערב שבת לערב שבת. ואינו מספר בתער, אלא בזוג.
 ראש שצרה זו בעקר זו, עד שיצאה באלו הוא צמח באחת.
 שנאמר: ראשם לא יגלחו, ופרע לא ישלחו, פסום יכסמו
 את ראשיהם.
 ז. ובית יהיה לו מוכן במקדש, והוא הנקרא לשכת כהן
 גדול. ותפארתו ויכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום, ולא
 יצא אלא לביתו בלבד בלילה או שעה או שתיים ביום.
 ויהיה ביתו בירושלים ואינו זו משם.
 ח. כהן גדול דין ודנין אותו, ומעידין עליו. ואין דנין אותו
 דיני נפשות אלא בבית דין הגדול בלבד; שנאמר: כל הדבר
 הגדל יביאו אליך.
 ט. היה יודע עדות - אינו חייב להעיד, ואפלו בבית דין
 הגדול; שזה אינו כבוד לו שילך ויעיד. ואם היתה עדות
 למלך ישראל - הרי זה הולך בבית דין הגדול ומעיד לו.
 י. וכבר באנו בספר קדשה, שהוא אסור באלמנה ומצוה
 על התוליה. ואינו נושא שתי נשים. ואם נשא שתיים - אינו
 יכול לעבד ביום הצום עד שיגורש לאחת. וחולץ, וחולצים
 לאשתו, ומיבמין את אשתו. ואם גרש אשה - מתרת
 להנשא לשאר העם.
 יא. בזמן שכהן גדול נכנס להיכל להשתחוות - שלשה
 או חזין בו: אחד בימינו, ואחד בשמאלו, ואחד באבנים
 טובות שבאפוד מאחוריו. ויכנס להיכל וישתחוה. ויבין
 שישמע הסגן קול רגליו של כהן גדול שהוא יוצא, מגביה
 לו את הפרכת. ואחר שיצא יכנסו אחיו הכהנים וישתחוו
 וינצאו.
 יב. בכל יום שירצה להקטיר הקטרת - מקטיר. ונוטל חלק
 בראש בקדשי המקדש בלן. כיצד? כשירצה אומר: זו
 החטאת שלי וזה האשם שלי. ואינו עובד בפס, אלא כל
 עת שירצה להקריב - מקריב כל מה שירצה. ויהי הוא
 בקדשי הגבול כשאר הכהנים.
 יג. בזמן שרוצה כהן גדול להקריב, היה עולה בכבש

גדול. ואין פותחין משנים. וממנים אמרפלין, אין פחות
 משבעה, ומפתחות העזרה בידם. רצה האחד לפתח - אינו
 יכול עד שיתפנסו כל האמרפלין ויפתחו.
 יד. וממנין גזברין מתחת ידי האמרפלין, ואין פותחין
 משלשה גזברין. והגזברין הם שגובין כל ההקדשות, ופודין
 את הנפדה מהן, ומוציאין אותן בדברים הראויין להן
 להוציאן.
 יט. כהן הגדול המשוח קודם למרבה בגדים. ומרבה
 בגדים העומד לשרת קודם למשוח שעבר מחמת קרי.
 והעובר מחמת קרי קודם לעובר מחמת מום. והעובר
 מחמת מום קודם לכהן משוח מלחמה. ומשוח מלחמה
 קודם לסגן. וסגן קודם לקתיקול. וקתיקול קודם לאמרפל.
 ואמרפל קודם לגזבר. וגזבר קודם לראש משמר. וראש
 המשמר קודם לראש בית אב. וראש בית אב קודם לכהן
 הדיוט משאר הכהנים. נמצאו הכהנים תמיד שמנה מצלות
 זו למעלה מזו.
 כ. כשימות המלך או כהן גדול או אחד משאר הממנים -
 מעמידין תחתיו בנו או הראוי לירשו. וכל הקודם לנחלה
 - קודם לשררות המת. והוא שיהיה ממלא מקומו בחכמה,
 או ביראה אף על פי שאינו כמותו בחכמה. שנאמר במלך:
 הוא ובניו בקרב ישראל - מלמד שהמלכות ירשה. והוא
 הדין לכל שררה שבקרב ישראל, שהזוכה לה - זוכה
 לעצמו ולזרעו.
 כא. משוח מלחמה - אין בנו מתמנה תחתיו לעולם, אלא
 הרי הוא כשאר הכהנים: אם נמשח למלחמה - נמשח, ואם
 לא נמשח - לא נמשח. וכשפנה משוח מלחמה משמש
 במקדש - משמש בארבעה בלים, כשאר כהנים. מצלין
 משורה לשורה גדולה ממנה, ואין מורידין אותו לשורה
 שהיא למטה ממנה; שמצלין בקדש ולא מורידין. ואין
 מורידין לעולם משורה שבקרב ישראל אלא אם סרח.
 כב. וכהן גדול שעבר עברה שחייב עליה מלקות - מלקין
 אותו בבית דין של שלשה, כשאר מחייבי מלקות, וחוזר
 לגדלתו.
 פרק חמישי
 א. כהן גדול צריך שיהיה גדול מכל אחיו הכהנים בנז, בלח, בעשר, בחכמה ובמראה. אין לו זמן - כל הכהנים
 נותנין לו משלחן כל אחד לפי עשרו, עד שיעשיר יותר
 מעשיר שבכלן.
 ב. ואין אחד מכל אלו מעבב, אלא כל זה למצוה; אבל
 אם נתרבה מכל מקום - נתרבה.
 ג. וחיוב כהן גדול לנהוג כבוד בעצמו, ולא יקל בעצמו עם
 שאר העם. ולא יראו אותו ערם לא בבית המרחץ ולא בבית
 הכסא ולא כשמתספר. שנאמר: הכהן הגדול מאחיו -
 מלמד שנוהגין בו גדלה יתרה. רצה הוא שירחצו אחרים
 עמו - הרשות בידו.
 ד. לא יכנס לבית המשתה ולא לסעודה של רבים, אפלו

- 1 והסגן מימינו. הגיע למחצית הפכש - אחז הסגן בימינו
2 והעלהו. והושיט לו הכהן שהוא מוליך את ראש העולה
3 האברים שבגדו, וסומך עליהן וזורקן לאש.
4 יד. וכך היו מושיטין לו שאר האברים: כל אחד ואחד
5 נותן האברים שבגדו לראשון, והראשון נותן לכהן גדול,
6 והוא סומך וזורק לאש. ואם רצה לסמוך בלבד ויהיה [כהן]
7 אחר זורק לאש - עושה. ואין שם סמיקה על האברים אלא
8 לכהן גדול בלבד, מפני כבודו; אבל כל הסמיכות על בעלי
9 חיים הם.
10 טו. כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא פשר לעבודה;
11 אבל אחיו הכהנים לא היו מניחין אותו לעבד במקדש עד
12 שיהיה בן עשרים שנה. ואינו נכנס לעזרה לעבודה תחלה
13 אלא בשעה שהלויים אומרים שירה.
14 טז. אין הכהן עובד תחלה, וכן כהן גדול אינו עובד
15 תחלה, עד שיביא עשירית האיפה משלו ועובד בידו;
16 שגאמר: זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לי ביום המשח
17 אתו. ואם עבד קדם שיביא עשירית האיפה, וכן כהן גדול
18 שעבד בכהנה גדולה קדם שיביא עשירית האיפה - עבודתו
19 כשרה.
20 יז. כהן שלא עבד עדין מקמי שמונהו כהן גדול - הרי זה
21 מביא עשירית האיפה ועובדה בידו בתחלה, כשאר חנוף
22 כל כהן הדיוט; ואחר כך מקריב עשירית האיפה שניה,
23 שהיא חנוף כהן גדול; ואחר כך מקריב עשירית האיפה
24 שלישית, שהיא חבתי כהן גדול שמקריב בכל יום, כמו
25 שיתבאר. ומעשה שלשתן שנה הוא.
26 יום חמישי ט"ו תשרי ה'תשע"א
27 פרק ששי
28 א. אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1 תענית כו. במשנה. ולמדו ממה שנאמר (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו" - "שיהו כהנים ולוויים וישראלים עומדים עליהם" (ספרי במדבר שם). וכן יש ללמוד ממה נאמר ביחזקאל מו, ב "ובא הנשיא וגו' ועמד על מזוזת השער ועשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו והשתחוהו וגו' ויצא". (2) שמואל ודוד. (3) בכל שבוע ושבוע. (4) כן הוא בתוספתא תענית פרק ג: "כהנים ולוויים עולין לירושלם וישראל שבאותה משמר שאינן יכולין לעלות לירושלם מתכנסין בעריהם וכו'". (5) שיהיו פנויים להכין צרכי שבת. (6) שכל שינוי ווסת מזיק לגוף "ושינוי ווסת תחילת חולי". (7) ונקראת תפילת נעילה כלומר, ננעלו שערי שמים בעד השמש ונסתרה, לפי שאין מתפללין אותה אלא סמוך לשקיעת החמה". (8) [וכן מפורש בירושלמי שם: "שמע מינה שמתענין במעמדות ומתפללין ארבע". והביא רבינו בפירוש המשניות (שם משנה ד) הוכחה לשיטתו ממה שאמרו שם, שהיו קוראים במעמד בשחרית ובמוסף, וזה סותר למה שאמרו שם, שיום שיש בו קרבן מוסף אין בו מעמד במנחה, וכל שכן שאין בו מוסף, אלא על כרחנו שמה שאמרו שקוראים במעמד בשחרית ובמוסף אין הכוונה למוסף של ראש חודש, אלא לתפילה היתירה. ובבבלי שם כו: שאמרו: "תעניות ומעמדות מי איכא מוסף"? נראה שגירסת רבינו: "תעניות מי איכא מוסף", וכן כתב הכסף משנה וכן הוא בפירוש ר"ח. ולפי זה יש במעמדות תפילת מוסף, ועיין ראב"ד. וראה להלן שאף בימים שיש בהם מוסף כגון ראשי חודשים וכו' יש בהם גם אותה התפילה היתירה]. (9) אבל במנחה אין נשיאות כפיים כדעת רבי יוסי שם. (10) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם במשנה: "מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית וכו' בשחרית [במוסף]". (11) ומה שאמרו (תמורה יד): "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה", אין זה אלא להוציא אחרים ידי חובתן. (12) כוונת רבינו למה שאמרו (שם כו): שהיו מתענין בשני בשבת על יורדי הים ובשלישי בשבת על הולכי מדבריות וברביעי על אסכרה שלא תיפול וכו', ובוודאי שהיה להם תחינות ובקשות על כל הדברים האלו. (13) "לפי ששלימות המציאות בעבודה, ואין אצלנו עבודה אלא עם הקרבנות וכן אמרו אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ". (14) היינו, מהתחלת בראשית עד פסוק ו. ולפי שאין בה אלא חמישה פסוקים, קורא אחד שלושה והשני חוזר וקורא פסוק שלישי ומוסיף רביעי וחמישי (שם כז: כמו בראשי חודשים בפרק י"ג מהלכות תפילה הלכה ד). (15) מפסוק ו עד פסוק ט.

1 (א) על הזמנים. (ב) על נעילת שערים. (ג) על השומרים. (ד) 28
2 על המשוררים. (ה) על הצלצל עם שאר כלי שיר. (ו) על 29
3 הפנסות. (ז) על הקנים. (ח) על החותמות. (ט) על הנסכים. 30
4 (י) על החולין. (יא) על המים. (יב) על מעשה לחם הפנים. 31
5 (יג) על מעשה הקטרות. (יד) על מעשה הפרכת. (טו) על 32
6 מעשה בגדי כהנה. 33
7 ב. כל אחד ואחד מממנים אלו - תחת ידו אנשים הרבה, 34
8 כדי להקין המלאכה שהוא ממנה עליה. זה שעל הזמנים - 35
9 הוא ואנשי משמרים את הזמנים. כיון שיגיע עת הקרבן 36
10 מכריז הוא או אחד מאנשי ברשותו ואומר: עמדו כהנים 37
11 לעבודה, ולוים לדוכן, וישראל למעמד. וכיון שישמע קולו 38
12 יבוא כל אחד למלאכתו. 39
13 ג. זה שעל נעילת שערים - על פיו נועלין ועל פיו פותחין, 40
14 ואין התוקעין תוקעין בכל יום לפתיחת השערים אלא 41
15 ברשותו. ובכל יום תוקעין במקדש שלש תקיעות לפתיחת 42
16 השערים: תקיעה תרועה ותקיעה. 43
17 ד. זה שעל השומרים - הוא איש הר הבית שמסבב על 44
18 הלזים בכל לילה, וכל מי שישן על משמרו - מלקה אותו 45
19 במקלו ושוורף את כסותו. 46
20 ה. זה שעל המשוררים - הוא בורר בכל יום המשוררים 47
21 שעומדים על הדוכן לומר שירה בפה, ועל פיו תוקעין על 48
22 הקרבנות. אין פותחין במקדש מאחת ועשרים תקיעה בכל 49
23 יום: שלש לפתיחת שערים, ותשע לתמיד של שחר, ותשע 50
24 לתמיד של בין הערבים. ויום שיש בו קרבן מוסף - 51
25 מוסיפין תשע על קרבן מוסף. ואם חל ראש חדש או יום 52
26 טוב להיות בשבת, או שחל ראש השנה להיות בשבת שיש 53
27 שם שלשה מוספין - אין תוקעין לכל מוסף ומוסף בפני 54
55 עצמו, אלא תוקעין תשע בלבד לכל המוספין.

1 ו'קורו' 16. בפלישי - 'קורו' ו'יהי מאורות'. ברכיעי - 'יהי 1
2 מאורות' ו'ישרצו'. בחמישי - 'ישרצו' 17 ו'תוצא הארץ' 18.
3 בששי - 'תוצא הארץ' 19 ו'יכלו' 20.
4 ז. פרשה גדולה קוראין אותה בשנים 21, וקטנה קורא אותה 4
5 אחד. ושתי פרשיות שקוראין שחרית - הם שחזרין וקורין 5
6 אותן בתפלה השניה בספר, וחזרין וקוראין אותן במנחה 6
7 על פה.
8 ח. שמנת ימי חגכה לא היו אנשי מעמד עושין מעמד 8
9 בשחרית 22. וכל יום שיש בו קרבן מוסף לא היה בו מעמד 9
10 לא בתפלה שניה שלהם ולא במנחה 23, אלא בשחרית 10
11 ובנעילה בלבד. וכל יום שהיה בו קרבן העצים לא היה בו 11
12 מעמד בנעילה, אלא בשחרית ובתפלה שניה ובמנחה. 12
13 ט. ומהו קרבן העצים? זמן קבוע היה למשפחות 13
14 משפחות 24 לצאת ליצרים להביא עצים למערכה. ויום 14
15 שיגיע לבני משפחה זו להביא העצים, היו מקריבין עולות 15
16 נדבה, וזהו קרבן העצים. והיה להם כמו יום טב 25, ואסורין 16
17 בו בהקסד ובתענית 26 ובעשיית מלאכה. ודבר זה מנהג 27.
18 י. אפלו יחיד שהתנדב 28 עצים או גזרים במערכה - אסור 18
19 באותו היום 29 בהקסד ובתענית ובעשיית מלאכה. ודבר זה 19
20 מנהג.
21 יא. אנשי מעמד אסורין מלספור ומלכבס כל שבת שלהן. 21
22 ובחמישי מתרין, מפני כבוד השבת 30. ומפני מה אסור 22
23 עליהם לספור ולכבס? כדי שלא יכנסו למעמדם כשהם 23
24 מגולין, אלא יספורו ויכבסו מקדם. 24

פרק שביעי

25
26 א. חמשה עשר ממנין היו במקדש, וכן ממנים לעולם על 26
27 כל דבר מחמשה עשר דברים אלו ממנה אחד. ואלו הן: 27

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

וקורא בה ראשון. (16) חמישה פסוקים וקוראים בה שניים, כמבואר למעלה. (17) ארבעה פסוקים וקורא בה אחד. (18) יש בה שמונה פסוקים וקוראים בה שניים. (19) וקוראים בה שניים. (20) וקורא בה אחד. (21) ובגמרא שם מקשה: בראשית בשניים הא אין בה אלא חמישה פסוקים ואין קורין בתורה פחות משלושה פסוקים - רב אמר דולג, כלומר, השני חוזר על פסוק אחד ממה שקרא הראשון. (22) במשנה שם: "כל יום שיש בו הלל אין מעמד בשחרית". לפי שאין להם פנאי לעשות מעמד, שהרי צריכים לקרוא הלל, והיינו חנוכה שיש בו הלל ואין בו קרבן מוסף. ובראש חודש שההלל שלו אינו אלא משום מנהג, היה בו מעמד בשחרית. (23) לפי שהיו טרודין במוסף, ואין לך מוסף בלא שתי בהמות ולא היה להם פנאי כלל שהכהנים של מעמד טרודין במוסף וישראל שבהם היו טרודין לחטוב עצים ולשאוב מים. וכל שכן שאין בו מעמד בתפילת המוסף. (24) נראה מדבריו שלכל המשפחה היה היום ליום-טוב, וכן כתבו התוספות בעירובין מא. (דיבור המתחיל מבני) על הברייתא של ר' אלעזר ב"ר צדוק, שאמר אני מבני בניו של בנימין סנאה - שהיה חתנו וחתנו כבנו, הרי שגם חתניהן של אותן משפחות חגגו יום זה. (25) כמו יום טוב ולא יום טוב ממש. וכן נראה בירושלמי (מגילה פרק א הלכה ד) שלצורך אוכל נפש מותר אף לקצור ביום הבאת קרבנו, אף על פי שביום טוב אסור לקצור אף לצורך אוכל נפש, כמפורש בירושלמי ביצה פרק א הלכה י. (26) בעירובין שם: "אמר רבי אלעזר ב"ר צדוק אני מבני בניו של סנור בן בנימין (שזמן קרבן העצים שלהם בעשרה באב - משנה בתענית שם) ופעם אחת חל תשעה-באב בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו הוא". וראה להלן הלכה י' שאפילו יחיד המתנדב עצים אסור בהספד ותענית בו ביום. [ואף על פי שאמרו (ראש השנה יט): שבתלה מגילת תענית, כלומר בטלו כל אותם הימים הטובים, לאחר חורבן בית המקדש - צריך לומר שר' אלעזר ב"ר צדוק היה בזמן הבית, ומה שהזכיר שהיו מתענים בתשעה באב, זה מתאים למה שכתב רבינו בפירוש המשנה בראש השנה פרק א משנה ג, שגם בזמן הבית השני היו מתענים בתשעה באב]. (27) [לדעת התוספות (פסחים נ). דיבור המתחיל מקום) יש בזה איסור דאורייתא ולדעת הר"ן שם אינו אלא איסור מדרבנן, והפסוק המובא שם אינו אלא אסמכתא, ולדעת רבינו אינו אלא משום מנהג. ואף על פי שאינו אלא מנהג דחה יום טוב זה את התענית של עשרה באב (שנדחה מיום שבת) שהרי זה היה בזמן הבית, ואם כן גם התענית לא היה אלא משום מנהג]. (28) בירושלמי שם: "האומר הרי עלי עצים למזבח וכו'". וברור שאין הבדל בעניין זה בין אם אמר "הרי עלי" או שאמר "הרי אלו למזבח" - כיוון שהביאם הוא יום טוב שלו. (29) שמביאם למקדש. (30) בחמישי לאו דווקא. יש אומרים שכל שכן שמותר בשישי.

יד. הפהגים, מפני שהן עומדין על הרצפה תמיד, ואוכלין
בשור הרבה, ואין עליהן בגדים בשעת העבודה אלא חלוק
אחד - הם חולין במעיהן. לפיכך מעמידין ממנה אחד,
שיהיה מבקר אותן ומרפא כל תחלואיהן, ועוסק בהן תמיד
הוא ואנשיו שפתח ידו.

טו. וכן ממנין אחד להיות חופר בורות ושיחין ומתקן
הבורות של רבים, כדי שיהיו המים מצויין בירושלים לכל
אחד מיושביה ולכל עולי הרגלים. ואחד ממנה על כל אמני
לחם הפנים, והוא מתקן כל מלאכתו. ואחד ממנה על כל
אמני הקטרת, והוא מתקן מלאכתה.

טז. זה שעל הפרכת ממנה על כל אורגי הפרוכות
והרוקמין בהן שיהיו מוכנות להיכל ולשערים. ושתי
פרוכות היו עושין בכל שנה להבדיל בין הקדש לקדש
הקדשים. וחוטוי הפרכת כפולין ששה וארבעה מינין
היו בה: שש ותכלת וארגמן ותולעת שני. וכל אחד מהן
כפול ששה. הרי ארבעה ועשרים חוטין. וטפח היה עביה.
ועל שנים ושבעים נירין היתה נארגת. ארפה ארבעים אמה,
ורחבה עשרים אמה.

יז. ושלוש עשרה פרוכות היו במקדש שני: שבע על שבעה
שערי העזרה, ואחת על פתח האולם, ואחת על פתח ההיכל,
ושטים לדביר בינו ובין הקדש, ושטים כנגדן בצליה.

יח. פרכת שנטמאת בולד הטמאה - מטבילין אותה בפנים
ומכניסין אותה מיד, לפי שאינה צריכה הערב שמש.
ושנטמאת באב הטמאה - מטבילין אותה מבחוץ ושוחטין
אותה בחיל, מפני שהיא צריכה הערב שמש. ואם היתה
חדשה - שוחטין אותה על גב האצטבא, כדי שיראה העם
את מלאכתה שהיא נאה.

יט. וכל הכלים שהיו במקדש היו להם שניים ושלישים,
שאם נטמאו הראשונים - יביאו השניים תחתיהם.

כ. זה הממנה על מעשה בגדי כהן כהנה עוסק בהכנת בגדי
כהנים הדיוטים ובגדי כהן גדול ובאריגתו, ומתחת ידו
נעשה הכל. ולשכה היתה לו במקדש.

פרק שמיני

א. בגדי כהנה שלשה מינים: בגדי כהן הדיוט, ובגדי זהב,
ובגדי לבן. בגדי כהן הדיוט הם ארבעה כלים: כתנת,
ומכנסים, ומגבעת, ואבנט. וארבעתן של פשתן לבנים,
וחוטן כפול ששה. והאבנט לבדו רקום בצמר.

ב. בגדי זהב הן בגדי כהן גדול, והם שמנה כלים:
הארבעה של כל כהן, ומעיל, ואפוד, וחשן, וציץ. ואבנטו
של כהן גדול מעשה רוקם הוא, והוא דומה במעשיו
לאבנט כהן הדיוט. ומצנפת האמורה באהרן היא המגבעת
האמורה בבגדו, אלא שכהן גדול צונף בה כמי שלופף על
השכר, ובגדו צונפין בה ככובע, ולפיכך נקראת מגבעת.

ג. בגדי לבן הם ארבעה כלים שמשמש בהן כהן גדול
ביום הכפורים: כתנת, ומכנסים, ואבנט, ומצנפת. וארבעתן
לבנים, וחוטן כפול ששה, ומן הפשתן לבדו הם. ושתי
כתנות אחרות היו לו לכהן גדול ביום הכפורים: אחת

ו. בערב שבת מוסיפין שש: שלש להבטיל את העם מן
המלאכה, ושלש להבדיל בין קדש לחל. וברגל מוסיפין
שלש לפתיחת שער התחתון, והוא שער עזרת נשים, ושלש
לפתיחת שער העליון, הוא שער נגנו. ולמה נקרא שער
עליון? לפי שהוא למעלה מעזרת נשים. וכן תוקעין שלש
למלוי המים שמנסכין בהג. ואין תוקעים למלוי המים
בשבת. ותוקעין שלש על גבי המזבח בשעה שמנסכין
המים. וכל התוקעים שתוקעים על הקרבנות - מתחת יד
זה שעל המשוררים וברשותו. וכל אלו התקיעות
בהוצאות הן.

ז. זה שעל הצלצל - הוא המעמיד כל המשוררים על פי
כלי שיר שסועדין עם הלויים, כמו שבארנו.
ח. זה שעל הפסוק - הוא מפסיד בין הפהגים בכל יום, עד
שיהיה כל איש ואיש עושה מלאכתו שזכה בה בפס.
וארבע פעמים היו מפסידין בכל יום. ובהלכות תמידין אבאר
ביצד היו מפסידין.

ט. הממנה שעל הקנים - הוא שפוסקין עמו שימכר הקנים
לקרבנות כף וכף בסלע. וכל מי שהוא חייב תורים או שגוי
בגיו יונה - יביא דמיהם למקדש, וזה הממנה נותן הקנים
לבעלי הקרבנות, ועושה חשבון עם הגזברין ונותנין לו.
משלשים יום לשלשים יום פוסקין עמו השער. ואם הוזלו
הקנים - מספיק כשער הוזל, ואם הוקרו - מספיק כמו
שפסקו עמו; שיד הקדש על העליונה. וכן קן שגמץ פסול
או שפסל קדם שיקרב - נותן אחר תחתיו.

י. זה שעל החותמות - הוא שמקבל דמי הנסכים ממחייבי
נסכים ונותן להם חותמות. וזה שעל הנסכים - הוא שמוכר
הנסכים.

יא. ביצד? ארבעה חותמות היו במקדש: האחד כתוב עליו
עגל. והשני כתוב עליו זכר. והשלישי כתוב עליו גדי.
והרביעי כתוב עליו חוטא.

יב. כל מי שביא קרבנותיו למקדש נותן דמי הנסכים לזה
הממנה על החותמות, ונותן לו חותמות כמנין הקרבנות
שלו. ואם היה מצרע עשיר - נותן לו חותם אחד שכתוב
עליו חוטא. והלה הולך בחותמות שבגדו לזה הממנה על
הנסכים, ונותן לו נסכים כמנין החותמות וכמו שכתוב בהן.
ולערב באים זה אצל זה, מוציא את החותמות ומקבל
כנגדן מעות. אם הותרו המעות - הותרו להקדש, ואם
פחתו המעות - ישלם זה שעל החותמות מביתו. מי שאבד
חותמו - ממתינין לו עד הערב. אם מצאו במעות יתר כדי
חותם שטוען - נותנין לו, ואם לאו - אין נותנין לו. ושם
כל היום כתוב על החותם, מפני הרמאים, שלא ישהא
החותם אצלו עד שיוקרו הנסכים.

יג. משלשים יום לשלשים יום פוסקין שער היין והסלת
עם הממנה על הנסכים. אם הוקרו נסכים - מספיק להן כמו
שפסקו עמו, ואם הוזלו - מספיק להן כשער הוזל. והשכר
שמשתפר ההקדש בשערים אלו - הוא הנקרא מותר נסכים,
ולוקחין בו עולות לקיץ המזבח. ואין מקיזין את המזבח
בעולות עוף, שאין בקרבנות הצבור עוף.

יב. אין הכהנים לובשין לעבודה אלא צמר ופשתים בלבד. 41
 יג. וכל מקום שנאמר בתורה 'שש' או 'בד' - הוא הפשתים 42
 והוא הבוץ. ותכלת האמורה בכל מקום - היא הצמר הצבוע 43
 כעצם שמים, שהוא פתוף מן הכחל. הארגמן הוא הצמר 44
 הצבוע אדם, ותולעת השני הוא הצמר הצבוע בתולעת. 45
 יד. כל מקום שנאמר בתורה 'שש' או 'שש משור' - צריך 46
 שיהיה החוט כפול ששה. ומקום שנאמר 'בד', אם היה 47
 חוט אחד לבדו - כשר; ומצוה מן המבחר שיהיה כפול 48
 ששה. ומקום שנאמר בו 'משור' בלבד - צריך שיהיה חוטן 49
 כפול שמונה. 50
 טו. כל מקום שנאמר בתורה 'מעשה רקם' - הוא שתהינה 51
 הצורות הנעשות באריגה נראות מצד אחד בפני האריג. 52
 ו'מעשה חשב' הוא שתהיה הצורה נראית משני צדין פנים 53
 ואחור. 54
 טז. וכיצד מעשה הבגדים? הכתנת, בין של כהן גדול בין 55
 של כהן הדיוט - משבצת היתה, שהיא בתים בתים 56
 באריגתה, כמו בית הפוסות, כדרך שעושין האורגין 57
 בבגדים הקשים. ובית יד שלה נארג בפני עצמו, ומחברין 58
 אותו עם גוף הכתנת בתפירה. 59
 יז. ארף הכתנת - עד למעלה מן העקב. וארף בית יד שלה 60
 - עד פס ידו. ורחבו - כרחב היד. 61
 יח. המכנסים, בין של כהן גדול בין של כהן הדיוט, הם 62
 ממתנים עד ירכים; שהוא למעלה מן הטבור קרוב מן 63
 הלב, עד סוף הירך, שהוא הארבעה. ושנצים יש להם, 64
 ואין להם לא בית הנקב ולא בית הערוה, אלא מקפין כמין 65
 כיס. 66
 יט. המצנפת של כהן גדול או הדיוט - ארפו שש עשרה 67
 אמות. והאבנט - רחבו כמו שלש אצבעות, וארפו שתיים 68
 ושלשים אמה, מקיפו ומחזירו כרך על גבי כרך. ובגדי 69
 כהנה בלן - אין עושין אותן מעשה מחט, אלא מעשה 70
 אורג; שנאמר: מעשה ארג. 71

יום שישי ט"ז תשרי ה'תשע"א

פרק תשיעי

א. כיצד מעשה הציץ? עושה טס של זהב רחב שתי 74
 אצבעות¹ ומקיף מאן לאון, וכותב עליו שני שיטין: קדש 75
 לה'. 'קדש' מלמטה, 'לה' מלמעלה². ואם כתבו בשיטה 76
 אחת³ - כשר. ופעמים כתבוהו בשיטה אחת⁴. 77
 ב. והאותיות בולטות בפניו⁵. [פיצד?] חופר את האותיות 78

לובשה בשחר, ואחת בין הערפים. ושתייהם בשלשים מנה 1
 משל הקדש. ואם רצה להוסיף - מוסיף משלו. ומקדיש 2
 התוספת ואחר כך עושה בה הכתנת. 3
 ד. בגדי כהנה מצותן שיהיו חדשים, נאים ומשלשים, 4
 כדרך בגדי הגדולים; שנאמר: לכבוד ולתפארת. היו 5
 מטשטשין או מקרעין או ארפין יתר על מדתו או קצרים 6
 פחות ממדתו או שסלקן באבנט ועבד - עבודתו פסולה. 7
 היו משחקין או שהיו ארפים וסלקן באבנט עד שנעשו 8
 כמדתו ועבד - עבודתו כשרה. 9
 ה. כל בגד מבגדי כהנה שנעשו צואין - אין מלבגין אותן 10
 ואין מכבסין אותן, אלא מניחין לפתילות ולובש חדשים. 11
 ובגדי כהן גדול שבלו - גוזזין אותן. ובגדי לכן שעובד 12
 בהם ביום הצום - אינו עובד בהם פעם שניה לעולם, אלא 13
 נגזזין במקום שיפשוט אותם שם; שנאמר: והניחם שם. 14
 והם אסורין בהנאה. 15
 ו. מכנסי כהנים הדיוטים שבלו ואבנטיהם - היו עושין 16
 מהן פתילות ומדליקין בהן במקדש בשמחת בית השואבה. 17
 וכתנות כהנים הדיוטים שבלו - היו עושין מהן פתילות 18
 למגורת תמיד. 19
 ז. כל בגדי הכהנים אינן באים אלא משל צבור. ויחיד 20
 שהתנדב בגד מבגדי כהנה - מוסרו לצבור ומתור. וכן כל 21
 כלי השרת וצצי המערכה שמסרין יחיד לצבור - הרי הן 22
 כשרין. אף כל קרננות הצבור שהתנדב אותן יחיד משלו 23
 - כשרים, ובלבד שימסרם לצבור. 24
 ח. בגדי כהנים הדיוטים היו עושין מהן מחלצות רבות. 25
 וששה ותשעים חלון היו במקדש להניח בהן הבגדים, 26
 ארבעה חלונות לכל משמר, ושם כל משמר כתוב על 27
 חלונותיו, וכלן סתומות. וכשיבנסו אנשי משמר לעבודה 28
 בשבת שלחן - פותחין חלונותיהן כל ימי שבת ונוטלין 29
 הפלים; וכשיצאו - מחזירין הבגדים לחלונותיהן וסותמן. 30
 ט. ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר? לפי שלא יהיו 31
 הפלים מערביין. אלא כל המכנסים בחלון אחד, וכתוב עליו 32
 מכנסים. וכן האבנטים בחלון אחד, וכתוב עליו אבנט. וכן 33
 המצנפות בלן בחלון אחד, והכתנות בלן בחלון אחד. 34
 י. כהן גדול מניח בגדי זהב בלשפה שלו בלילה או בעת 35
 שיצא מן המקדש. 36
 יא. בגדי כהנה מתר להנות בהן. לפיכך לובשם ביום 37
 עבודתו ואפלו שלא בשעת עבודה; חוץ מן האבנט, מפני 38
 שהוא שעטנז, אסור לכהן הדיוט ללבושו אלא בשעת 39
 עבודה. 40

(1) סוכה ה. ושבת סג: וכתבו התוספות בסוכה (שם דיבור המתחיל ואל) שלפי מה שאמרו שם "שלא נתנה בו תורה מדה כלל" - מה שנתנו מדה של שתי אצבעות אין זה אלא מדרכנן וסמכוהו על מה שכתוב (שמות כח, לח) "והיה על מצחו" - שיהיה רחבו כשיעור מצחו. וסתם מצח רחב שתי אצבעות. (2) כתב הכסף-משנה שכן הגירסא בשבת שם וכן כתב רש"י שם בשם רבו הלוי (עיי' שם בהגהה שבגליון). אולם לפנינו בגמרא הגירסא שם (כמו בסוכה שם: "ה' מלמעלה וקדש ל' מלמטה"). וכן הוא בירושלמי מגילה פרק א הלכה ט. וכתבו התוספות (סוכה שם דיבור המתחיל קדש): אין לפרש למטה ממש, זה למעלה מזה - שאין זה דרך קריאתו, אלא זה שלא כנגד זה קודש בתחילת שיטה [=שורה] תחתונה והשם בסוף שיטה עליונה. (3) שתי התיבות (כעדותו של ר' אליעזר ב"ר יוסי) (סוכה שם ושבת שם) שראה אותו בעיר רומי והיה כתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת. (5) גיטין

- 1 מאחריו⁶ והוא מדבק על השערה⁷ עד שבולט. והוא נקוב
- 2 בשתי קצותיו⁸, ופתיל תכלת למטה ממנו⁹ נכנס מנקב
- 3 לנקב, כדי שיהיה נקשר בפתיל כנגד הערף.
- 4 ג. המעיל פלו תכלת¹⁰, וחוטיו כפולין שנים עשר¹¹, ופיו
- 5 ארוג בתחילת אריגתו¹². ואין לו בית יד¹³, אלא נחלק
- 6 לשתי כנפים¹⁴ מסוף הגרון עד למטה, בדרך כל המעילים,
- 7 ואינו מחבר אלא כנגד כל הגרון בלבד. והקורע פי
- 8 המעיל¹⁵ - לוקה; שנאמר: לא יקרע. והוא הדין לכל בגדי
- 9 כהנה, שהקורען בדרך השחתה - לוקה¹⁶.
- 10 ד. ומביא תכלת וארגמן ותולעת שני, כל מין משלשמן
- 11 שזור שמונה, לפי שנאמר בשוליו 'משזור'¹⁷. נמצאו חוטי
- 12 השולים ארבעה ועשרים¹⁸. ועושה אותן כמין רמונים שלא
- 13 פתחו פיהו¹⁹, ותולה אותן במעיל. ומביא שנים ושבעים
- 14 זוגים, ובהם שנים ושבעים ענבולים²⁰, הכל זהב²¹, ותולה
- 15 בו ששה ושלשים בשולי כנף זה וששה ושלשים בשולי
- 16 כנף זה. והזוג עם הענבול התלוי בין שניהם כפאד²² נקרא
- 17 פעמון. עד שיהיו שוליו משני צדדיו פעמון ורמון פעמון
- 18 ורמון²³.
- 19 ה. הזהב שבאריגת האפור והחשן האמור בתורה, ככה

- הוא מעשהו: לוקח חוט אחד זהב טהור²⁴ ונותנו עם ששה
- חוטיין של תכלת וכופל השבעה חוטיין באחת. וכן הוא
- עושה חוט זהב עם ששה של ארגמן, וחוט אחד עם ששה
- של תולעת שני, וחוט אחד עם ששה של פשתים. נמצאו
- ארבעה חוטי זהב, ונמצאו כל החוטים שמנה ועשרים.
- שנאמר: וירקעו את פחי הזהב וגומר לעשות בתוך התכלת
- ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך השש - מלמד,
- שחוט הזהב כפול בתוכן.
- ו. כיצד מעשה החשן? אורג כגד מעשה חושב מן הזהב
- והתכלת והארגמן ותולעת השני והשש על שמנה ועשרים
- חוטיין, כמו שבארנו, ארפו אמה ורחבו זרת, וכופלו לשנים.
- נמצא זרת על זרת מרבע. וקובע בו ארבעה טורים של אבן
- המפזשים בתורה, כל אבן מהן מרבע²⁵ ומשקע בבית של
- זהב, שמקיפו מלמטה ומארבע רוחותיו²⁶.
- ז. ומפתח על האבנים שמות השבטים כתולדותם. ונמצא
- פותב על האדם 'ראובן'²⁷, ועל ישפה - 'בנימין'. וכותב²⁸
- בתחלה למעלה מראובן 'אברהם יצחק ויעקב', וכותב
- למטה מבנימין 'שבטי יה'²⁹, כדי שיהיו כל האותיות³⁰
- מצויות שם³¹.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

כ. "לא היה כתבו [של ציץ] שוקע אלא בולט". (6) ואינו עושה בדפוס שקוע לפניו, בולטות, שהרי נאמר (שמות לט, ל) "מכתב פתוחי חותם" ובכל כתב צריך שיעשה פעולת הכתיבה בגוף האותיות ולא מסביב להן באופן שהן יוצאות מאליהן. (7) שאם היה מונח על דבר קשה, היה אותו דבר מעכב לאותיות להיות בולטות לחוץ. (8) להעביר על ידי הנקבים את הפתיל. (9) רבינו סובר שדי בפתיל אחד. לדעת הראב"ד צריך היה בו עוד נקב באמצע, שמכניס בו פתיל תכלת וכורכו על המצנפת. (10) שנאמר (שם לט, כב) "ויעש את מעיל האפור - כליל תכלת". (11) שנאמר (שם כח, לא) "ועשית את מעיל האפור - כליל תכלת", ולמדים תכלת תכלת מפרוכת, מה להלן ששה אף כאן ששה, ואין כליל אלא גדיל, דהיינו שניים. (12) שנאמר (שם, לב) "והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג" ופירש רש"י: פתיחת בית הצוואר בתוכו כתרגומו כפיל לגוויה והיה מעשה אורג ולא במחט. (13) כן כתב הרמב"ן (שמות שם) ואפשר שבאיזו ברייתא מצאו כן (כסף משנה). ויש לזה סמך מן הגמרא (יומא עב:) שאמרו שבגדי כהונה אין עושים אותן מעשה מחט אלא מעשה אורג, ורק הבית"ד שלהם מתחבר במחט. ויש לראות כי "מעשה אורג" לא נאמר אלא במעיל (שם כח, לא ולט, כב) להורות כי המעיל היה כולו מעשה אורג, בלי שום מעשה מחט כלל, ואם כן על כרחנו שלא היה לו בית יד. (14) כן כתב הרמב"ן שם. וכן יש ללמוד ממה שנאמר (שם כח, לד) "פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון על שולי המעיל", הרי שהיו לו שני שוליים. (15) יש לעיין למה דקדק רבינו וכתב פי המעיל - משמע רק פי המעיל. ועיין במנחת חינוך שם שכתב, שכל המעיל חוץ מפיו דינו ככל בגדי כהונה, שאינו לוקה אלא דרך השחתה. (16) ביומא עב. אמרו "המקרה בגדי כהונה לוקה, שנאמר לא יקרע". ומזה שלא כתב רבינו "דרך השחתה" אלא בבגדי כהונה ולא בפי המעיל, נראה שבפי המעיל חייב מלקות אף שאינו דרך השחתה, אבל שאר בגדי כהונה דווקא דרך השחתה. וראיה לדבריו ממה שאמרו (זבחים צה.) "מעיל שנטמא מכניסו בפחות משלש על שלש ומכבסו, משום שנאמר לא יקרע", ואילו בגדי כהונה אחרים קורע בחוץ ומכניסו בפנים (שם צד:), הרי שבמעיל אסור לקרוע אף שאינו מכווין להשחתה, ואילו בשאר בגדי כהונה, אם אינו מכווין להשחתה מותר. (17) "ומקום שנאמר בו משזר לבד, צריך שיהיו חוטין כפול שמונה" (למעלה פרק ח הלכה יד). (18) שהרי הם שלושה מינים, וכל אחד כפול שמונה". (19) זבחים פח: ש"דרך רמונים השווהין באילן אחר גמר בישולם מתפתחים מאליהן כדרך שעושים קליפי אגוזים החיצונות". (20) מה שתלוי בתוכן לקשקש. (21) כן הוא בפסוק (שמות כח, לג) "ופעמוני זהב". (22) ומה שנאמר (שם לט, כה) "בתוך הרמונים", לא בתוך החלל קאמר (=כלומר, בתוך הרימונים עצמם), אלא ביניהם (רש"י בזבחים שם), ומה שכתב "בין שניהם" זהו דלא כרש"י שם שפירש "פעמון אחד בין שני רמונים". (23) ולפי זה היה מספר הרימונים כמספר הפעמונים וכן מפורש במדרש רבה (ויקרא פרשה כא אות ו): רבנן אמרי בע"ב [=72] זוגין ובע"ב [=72] רמונין, (24) זהב מזווק. (25) לא נמצא מקור לדין זה (משנה למלך). (26) כן דעת רש"י (שמות כח, יז) שכתב: "שעל שם שהאבנים ממלאות גומות המשבצות המתוקנות להן קורא אותן בלשון מלואים". (27) כן הוא במדרש רבה (סוף פרשת תצוה): "על אודם היה כתוב אברהם יצחק ויעקב ראובן, על פטדה היה כתוב שמעון, על ברכת היה כתוב לוי כו', על נופך היה כתוב יהודה, על ספיר היה כתוב יששכר, על יהלום היה כתוב זבולן וכו', על לשם היה כתוב דן, על שבו היה כתוב נפתלי, על אחלמה היה כתוב גד וכו', על תרשיש היה כתוב אשר, על שוהם היה כתוב יוסף, על ישפה היה כתוב בנימין שבטי ישורון". (28) בסוטה מח: מבואר שבשמיר היה כתוב, ורבינו השמיטה, וצריך עיון (משנה למלך). (29) ובגמרא שם ובמדרש שם: "שבטי ישורון". (30) של האלפא ביתא. (31) כי בשמות השבטים היו חסרות האותיות: צדי, קו"ף וטי"ת.

אצילי ידיו משתי טבעות החשן התחתונות עד שתי טבעות
בתפוח האפור התחתונות, שהם למעלה מן החשב.

פרק עשירי

א. כיצד סדר לבישת הבגדים? לובש המכנסים תחלה,
וחוגר את המכנסים למעלה מטבורו מעל מתניו. ואחר כך
לובש הכתנת. ואחר כך חוגר את האבנט כנגד אצילי ידיו,
ומקיפו כרך על כרך עד שגומר וקושר.

ב. ועל האבנט מפרש בקבלה: ולא יחגרו ביצע - במקום
שמוזעין. וכך קבל יונתן בן עזיאל מפי הנביאים ותרגם:
על לבביהון יסרו. ואחר כך צונף במצנפת קמין כובע.
ג. כהן גדול אחר שחוגר באבנט לובש המעיל. ועל המעיל
- האפור והחשן, וחוגר בחשב האפור על המעיל מתחת
החשן. ולפיכך נקרא מעיל האפור, שחוגרו באפור. ואחר
כך צונף במצנפת, וקושר הציץ למעלה מן המצנפת. ושערו
היה נראה בין ציץ למצנפת, ושם היה מניח תפלין בין ציץ
למצנפת.

ד. מצות עשה לעשות בגדים אלו ולהיות בהם עובד כהן;
שנאמר: ועשית בגדי קדש, ואת בגיו תקריב והלבשתם
כתנת. וכהן גדול ששמש בפחות משמנה בגדים אלו, או
כהן הדיוט ששמש בפחות מארבעה בגדים אלו - הוא
הנקרא מחסר בגדים, ועבודתו פסולה, וחזיב מיתה בידי
שמים, כזר ששמש. שנאמר: ותגרף אתם אבנט והיתה
להם כהנה; בזמן שבגדיהם עליהן - כהנתם עליהן, אין
בגדיהן עליהן - אין כהנתם עליהן, אלא הרי הם כזרים,
ונאמר: והזר הקרב יומת.

ה. כשם שהמחסר בגדים חזיב מיתה ופוסל העבודה, כך
היתר בגדים. כגון שלבש שתי כתנות או שני אבנטים, או
כהן הדיוט שלבש בגדי כהן גדול ועבד - הרי זה מחלל
העבודה, וחזיב מיתה בידי שמים.

ו. נאמר בבגדי כהנה: על בשרו ולבשם - מלמד, שלא
יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים. אפלו נימא אחת או
עפר או כנה מטה, אם היתה בין בשרו לבגד - הרי זה
חציצה ועבודתו פסולה. לפיכך אין כהן יכול לעבד
בתפלין של יד, שהרי חוצצת. אבל של ראש אינה חוצצת,
ואם רצה להניחם בשעת העבודה - מניח.

ז. וצריך להזהר בשעה שלובש, שלא יהיה אבק בין בגדו
לבשרו, ולא כנה אף על פי שהיא פחיים. ושלא תכנס

ח. ועושה על ארבע זוויות של חשן ארבע טבעות זהב.
ונותן בשתי הטבעות של מעלה, שהחשן נתלה בהן, שתי
עבותות הזהב, והם הנקראים³² שרשרות; ונותן בשתי
טבעות של מטה, שהן כנגד הדדים³³, שני פתילי תכלת.
ט. האפור - רחבו כרחב גבו של אדם מכתף לכתף, וארכו
מכנגד אצילי הידים מאחוריו עד הרגלים. ויש לו כמו שתי
ידות יוצאות ממנו באריג³⁴ לכאן ולכאן, שחוגרין אותו
בהם, והם הנקראין חשב האפור. והכל ארוג זהב תכלת
וארגמן ותולעת שני ויש על שמנה ועשרים חוטין,
כמעשה החשן. ותופר עליו³⁵ שתי כתפות, כדי שיהיו על
כתפות הכהן. וקובע על כל כתף וכתף אבן שהם מרובע³⁶
משקע בבית של זהב, ומפתח על שתי האבנים שמות
השבטים, ששה על אבן זו וששה על אבן זו, כתלדותם.
וכותבין שם יוסף 'היוסף', ונמצאו עשרים וחמש אות
באבן זו, ועשרים וחמש אות באבן זו. וכך היו כתובין³⁷:

שמעון

ראובן

יהודה

לוי

זבולן

יששכר

דן

נפתלי

אשר

גד

בנימין

יהוסף

והאבן שכתוב בה ראובן - על כתפו הימנית, והאבן
שכתוב בה שמעון - על כתפו השמאלית. ועושה בכל כתף
שתי טבעות: אחת מלמעלה בראש הכתף, ואחת מלמטה
לכתף למעלה מן החשב. ונותן שתי עבותות זהב בשתי
טבעות שלמעלה, והם הנקראים שרשרות.

י. ואחר כך מכניס קצות העבותות של חשן בטבעות של
מעלה בכתפות האפור, ומכניס שני פתילי התכלת שבשולי
החשן בשתי הטבעות של מעלה מחשב האפור, ומורידין
את השרשרות שבטבעות כתפות האפור עד טבעות החשן
העליונות, כדי שידבקו זה בזה ולא יזח³⁸ החשן מעל
האפור. וכל המזיח חשן מעל האפור ומפרק חבורן דרך
קלקול - לוקה³⁹.

יא. נמצא כשולובש האפור עם החשן - יהיה החשן על
לבו בשוה, והאפור מאחוריו. וחשב האפור קשור על לבו
תחת החשן. ושתי כתפות האפור על שתי כתפיו. ושתי
עבותות זהב יורדות מעל כתפיו מכאן ומכאן מכתפות
האפור עד טבעות החשן. ושני חוטי תכלת מרכסין מתחת

(32) בתורה. (33) ששם הוא הלב, שנאמר (שם, ל) "והיו על לב אהרן", ועיין במועד-קטן כז: "הספד על הלב, שנאמר כנגד שדים סופדים". (34) כמו שנאמר (שם, ח) "וחשב אפודתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה". הרי שממנו יהיה, כלומר, ארוג מתוכו וכן פירש רש"י שם. (35) כמו שנאמר (שם, ז) "שתי כתפות חבורות יהיו לו אל שני קצותיו וחבור". הרי שאינם צריכים להיות ארוגים ממנו אלא מחוברים במחט, וכן פירש רש"י שם. (36) מרובע ממש אי אפשר, שהרי שמות השבטים עליו, ואם כן ארכו יותר על רחבו (קריט ספר). (37) וגבי חושן לא נתבאר בדברי רבינו איך היה סדר כתיבתם. ומדברי רבינו בפירוש המשנה יומא פרק ז שכתב "וכיוון שזכרנו מה שהיה כתוב בחושן, אודיעך איך היו שמות השבטים כתובים על אבני האפור" - נראה שרק באבני האפור היה הסדר הזה. (38) לשון ניתוק ולשון ערבי הוא (רש"י שם, כח). (39) יומא עב. ורבינו הוסיף "דרך קלקול". אבל לתקן - מותר.

1 הרוח בשעת העבודה בין בשרו לבגדו, עד שיתרחק הבגד
2 מעליו. ולא יבנים ידו תחת חלוקו לחיק. ולא יצא שערו
3 מן הבגד. ולא יהיה בבגד נימא מלדלת. ואם היה שם
4 אחד מפל אלו - עבודתו כשרה.

5 ח. כרף על בשרו בגד שלא במקום בגדים, כגון שפרכו
6 על אצבעו או על עקבו: אם היה בו שלש אצבעות על
7 שלש אצבעות - הרי זה חוצץ ופוסל; פחות מכן - אינו
8 חוצץ. ואם היה צלצול קטן, הואיל והוא חשוב בגד בפני
9 עצמו - הרי זה פוסל ואף על פי שאין בו שלש על שלש.
10 ט. כהן שלקה באצבעו - מתר לכהן עליה גמי בשבת, או
11 בגד שאין בו שלש על שלש, ועובד. ואם נתפון להוציא
12 דם - אסור. והוא שלא יחזיק הגמי או הבגד בין בשרו לכלי
13 בשעת עבודה.

14 י. עשו בבית שני אורים ותמים, כדי להשלים שמנה
15 בגדים, ואף על פי שלא היו נשאלין בהן. ומפני מה לא
16 היו שואלין בהן? מפני שלא היה שם רוח הקדש, וכל
17 כהן שאינו מדבר ברוח הקדש ואין שכינה שורה עליו -
18 אין נשאלין בו.

19 יא. וכיצד שואלין? עומד כהן ופניו לפני הארון, והשואל
20 מאחוריו, פניו לאחרי הכהן, ואומר השואל: אעלה או לא
21 אעלה? ואינו שואל בקול רם ולא מהרהר בלבו, אלא בקול
22 נמוך כמי שמתפלל בינו לבין עצמו. ומיד רוח הקדש לובש
23 את הכהן, ומביט בחשן ורואה בו במראה הנבואה 'עלה'
24 או 'לא תעלה' באותיות שבולטות מן החשן כנגד פניו.
25 והכהן משיבו ואומר לו: 'עלה' או 'לא תעלה'.

26 יב. ואין שואלין על שני דברים באחד. ואם שאל - משיבין
27 על הראשון בלבד. ואין נשאלין בהן להדיח, אלא או
28 למלך או לבית דין או למי שצריך הצבור בו. שנאמר: ולפני
29 אלעזר הכהן יעמד וגומר; הוא - זה המלך, וכל בני ישראל
30 - זה הוא מושח מלחמה או מי שצריך הצבור בשאלתו, וכל
31 העדה - אלו בית דין הגדול.

32 יג. זה שאמה מוצא בדרך נביאים שהכהנים היו חוגרין
33 אפוד בד - לא היו כהנים גדולים, שאין האפוד של כהן
34 גדול אפוד בד. ואף הלויים היו חוגרין אותו; שהרי שמואל
35 הנביא לוי היה, ונאמר בו: נער חגור אפוד בד. אלא אפוד
36 זה היו חוגרין אותו בני הנביאים ומי שהוא ראוי שתשרה
37 עליו רוח הקדש, להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול
38 שמדבר על פי האפוד והחשן ברוח הקדש.

39 סליקו להו הלכות כלי המקדש

הלכות ביאת המקדש

40 יד. יושב בקללן חמש עשרה מצות. שתי מצות עשה, ושלוש
41 עשרה מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) שלא יבנים כהן
42 שפרכו למקדש. (ב) שלא יבנים בו כהן פרוע ראש. (ג) שלא
43 יבנים בו כהן קרוע בגדים. (ד) שלא יבנים כהן בכל עת
44 להיכל. (ה) שלא יצא כהן מן המקדש בשעת העבודה. (ו)
45 לשלח טמאים מן המקדש. (ז) שלא יבנים טמא למקדש.

47 ח. שלא יבנים טמא להר הבית. (ט) שלא ישמש טמא. (י)
48 שלא ישמש טבול יום. (יא) לקדש העובד ידיו ורגליו. (יב)
49 שלא יבנים בעל מום להיכל ולמזבח. (יג) שלא לעבד בעל
50 מום. (יד) שלא יעבד בעל מום עובר. (טו) שלא יעבד זר.
51 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

52 א. כל כהן הכשר לעבודה, אם שתה יין - אסור לו להכנס
53 מן המזבח ולפנים. ואם נכנס ועבד - עבודתו פסולה, וחייב
54 מיתה בידי שמים; שנאמר: ולא תמתו. והוא ששתה
55 רביעית יין חי בבת אחת מין שעברו עליו ארבעים יום;
56 אבל אם שתה פחות מרביעית יין, או שתה רביעית והפסיק
57 בה, או מנזה במים, או ששתה יין מגתו בתוך ארבעים
58 אפלו יתר מרביעית - פטור, ואינו מחלל עבודה. שתה יתר
59 מרביעית מן היין, אף על פי שהיה מזוג ואף על פי
60 שהפסיק ושתה מעט מעט - חייב מיתה, ופוסל העבודה.
61 ב. היה שכור משאר משקין המשכרין - אסור להכנס
62 למקדש. ואם נכנס ועבד והוא שכור משאר משקין
63 המשכרין, אפלו מן החלב או מן הדבילה - הרי זה לוקה,
64 ועבודתו כשרה. שאין חייבין מיתה אלא על היין בשעת
65 עבודה, ואין מחלל עבודה אלא שכור מן היין.

66 ג. וכשם שאסור לכהן להכנס למקדש מפני השכרות, כך
67 אסור לכל אדם, בין כהן בין ישראל, להורות כשהוא שתי.
68 אפלו אכל תמרים או שתה חלב ונשתכשך ועתה מעט -
69 אל יורה. שנאמר: ולהורות את בני ישראל. ואם הורה בדרך
70 שהוא מפרש בתורה עד שידעוהו הצדוקים - מתר. כגון
71 שהורה שהשרץ טמא, והצפרדע טהור, והדם אסור, וכיוצא
72 בזה.

73 ד. ומתיר לשכור ללמד תורה, ואפלו הלכות ומדרשות,
74 והוא שלא יורה. ואם היה חכם קבוע להוראה - לא ילמד,
75 שלמורו הוראה היא.

76 ה. שתה כדי רביעית בלבד והיה בה מים כל שהוא, או
77 יין מעט, או הלך כדי מיל - כבר עבר היין ומתיר לעבד.
78 אבל אם שתה יותר מרביעית, אפלו מזוג - שנת מעט או
79 הדרך מוסיפין בשכרותו. אלא ישקא לפי השכרות עד שלא
80 ישאר משכרותו שום דבר שבעולם.

81 ו. אנשי משמר מתרין לשתות יין בלילות, אבל לא בימי
82 שבת. ואפלו שאר בתי אבות של משמר שאין עבודתן
83 היום; שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב של יום,
84 ויצטרכו לאחרים מאנשי משמרתם לסייען. ואנשי בית אב
85 של אותו היום אסורים לשתות בין ביום בין בלילה; שמא
86 ישתה בלילה וישפכים לעבודתו ועדין לא סר יינו מעליו.

87 ז. כל כהן שיודע מאי זה משמר הוא ומאי זה בית אב
88 הוא, ויודע שבתו אבותיו קבועים בעבודה [היום] - אסור
89 לו לשתות יין כל אותו היום. היה יודע מאי זה משמר הוא,
90 ואינו מכיר בית אב שלו - אסור לו לשתות כל אותה שבת
91 שמשמרתו עובדין בה. לא היה מכיר משמרתו ולא בית

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – שבת קודש י"ז תשרי ה'תשע"א – הלכות ביאת המקדש קג

מתוך מהדורת וגשל

1 אבותיו - הדין נותן שאסור לשנות יין לעולם; אבל תקנתו
2 קלקלתו, והרי הוא מתר לשנות תמיד, שאינו יכול לעבד
3 עד שיקבע בבית אב שלו ובמשמרתו.
4 ח. כהן שגדל שער - אסור לו להפגס מן המזבח ולפנים.
5 ואם נכנס ועבד - חייב מיתה בידי שמים, כשכור שעבד.
6 שגאמר: ויין לא ישתו כל כהן, וראשם לא יגלחו ופרע לא
7 ישלחו - מה שותו יין במיתה, אף מגדלי פרע במיתה.
8 ט. ואין פרוצי הראש מחללין עבודה. אף על פי שהוא
9 במיתה - עבודתו כשרה.
10 י. כשם שאין הכהנים מזקקין על היין אלא בשעת ביאה
11 למקדש, כך אין אסורין לגדל פרע אלא בשעת ביאה
12 למקדש. במה דברים אמורים? בכהן הדיוט; אבל כהן
13 גדול אסור לגדל פרע ולקרע בגדיו לעולם, שהרי תמיד
14 הוא במקדש. ולכך נאמר בו: את ראשו לא יפרע ובגדיו
15 לא יפרם.
16 יא. כמה הוא גדול פרע? שלשים יום. כנזיר, שגאמר בו: גדל
17 פרע שער ראשו, ואין נזירות פחותה משלשים יום. לפיכך,
18 כהן הדיוט העובד - מגלח משלשים יום לשלשים יום.
19 יב. ואנשי משמר אסורין לספר ולכבס בשבת, כדי שלא
20 יעלו למשמרתן כשהן מגלחין, אלא מגלחין ורוחצין
21 ומכבסין קדם שיעלו.
22 יג. מי ששלמה משמרתו בתוך הרגל - מתר לגלח ברגל.
23 אבל אם שלמה בערב הרגל - אינו מגלח אלא בערב הרגל.
24 יד. דין קרוצי בגדים ודין פרוצי ראש אחד הוא. שגאמר:
25 ראשיכם לא תפרעו ובגדיכם לא תפרמו ולא תמתו; הא
26 אם עבד והוא קרוצי בגדים - חייב מיתה בידי שמים, אף
27 על פי שעבודתו כשרה ולא חללה.
28 טו. יראה לי, שכל כהן הכשר לעבודה, אם נכנס מן
29 המזבח ולפנים והוא שתי יין או שכור משאר המשכרין,
30 או פרוצי ראש, או קרוצי בגדים כדרך שקורצין על המתים,
31 אף על פי שלא עבד עבודה - הרי זה לוקה; הואיל והוא
32 ראוי לעבודה ונכנס בשעת העבודה מגול ככה, והרי הוא
33 מזקק שלא יפגס.

34 טז. ודין הנכנס ככה מן המזבח ולפנים ודין היוצא משם
35 אחד הוא. כיצד? כגון ששתה רביעית יין בין האולם
36 ולמזבח או קרע בגדיו שם ויצא - לוקה. וכן אם עבד
37 ביציאתו - חייב מיתה.
38 יז. וכן אסור לכל אדם, בין כהן בין ישראל, להפגס
39 למקדש בלו, מתחלת עזרת ישראל ולפנים, כשהוא שתי
40 יין או שכור או פרוצי ראש דרך נוול או קרוצי בגדים, אף
41 על פי שאינו באזהרה; שאין זה כבוד ומורא לבית הגדול
42 והקדוש שיכנס בו מגול. אבל ישראל שגדל שער עד
43 שנעשה מחלפת ולא היה דרך נוול - הרי זה מתר להפגס
44 לעזרת ישראל.

שבת קודש י"ז תשרי ה'תשע"א

פרק שני

45 א. אין כהן גדול נכנס לקדש הקדשים אלא מיום הכפורים
46 ליום הכפורים¹. וכהן הדיוט נכנס לקדש לעבודה בכל יום².
47 ב. והזקרו כל הכהנים³ שלא יכנסו לקדש או לקדש
48 הקדשים שלא בשעת עבודה⁴. שגאמר: ואל יבא בכל עת
49 אל הקדש⁵ - זה קדש הקדשים; מבית הפרכת - להזהיר⁶
50 על כל הבית⁷.
51 ג. כהן ששכנס לקדש הקדשים⁸ בשאר ימות השנה⁹, בין
52 כהן הדיוט בין כהן גדול, או כהן גדול ששכנס לו ביום
53 הכפורים שלא בשעת העבודה - חייב מיתה בידי שמים;
54 שגאמר: ולא ימות. וכמה פעמים הוא נכנס לשם ביום
55 הכפורים? ארבע, כמו שיתבאר במקומו. ואם נכנס
56 חמישית - חייב מיתה בידי שמים¹¹.
57 ד. והנכנס לקדש חוץ לקדש הקדשים¹² שלא לעבודה או
58 להשתחוות¹³, בין הדיוט בין גדול - לוקה, ואינו חייב
59 מיתה. שגאמר: אל פני הכפרת¹⁴ ולא ימות - על קדש
60 הקדשים במיתה, ועל שאר הבית בלא ולוקה.
61 ה. כהן שיצא מן המקדש בשעת העבודה בלבו - חייב
62 מיתה. בין כהן גדול בין כהן הדיוט¹⁵. שגאמר: ומפתח

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) בשעת עבודה. (2) להיכל. (3) להקטיר הקטורת על מזבח הזהב שהוא בהיכל (כסף משנה). וכן להדליק המנורה, ולדישון
מזבח הפנימי, ולהטבת הנרות, וראה למעלה בפרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יא שהיו נכנסים להיכל להשתחוות. (4) בספרא
(פרשת אחרי מות פרשה א הלכה ו:): "או אחיך בבל יבוא ואין הבנים בלא יבוא - תלמוד לומר דבר אל אהרן, שאין תלמוד
לומר אחיך, ומה תלמוד לומר אחיך לרבות את הבנים". ובלקח טוב שם נוסף: "וכן הוא אומר וישמע אברם כי נשבה אחיו, והוא
לוט בן אחיו". (5) משום כבוד למקדש ויראה לפני השכינה (ספר המצוות לא תעשה סח). (6) [נראה שצריך להיות: "אל הקדש
[וגו'] זה קדש הקדשים", והכוונה לסוף הפסוק: "אל פני הכפרת". והיינו ליד הארון, ועדיין לא ידענו מה דינו של כל הבית
מבפנים לפרוכת]. (7) לחייב מלקות ולא מיתה. (8) [היינו הבית הפנימי (=בית קודש הקדשים), וכדעת ר' יהודה במנחות כז:
שעל "כל ההיכל כולו ומבית לפרוכת בארבעים (=במלקות ארבעים ולא במיתה), ואל פני הכפרת (=ליד הארון) במיתה"].
(9) כלומר, ליד הארון. (10) בספרא (שם הלכה ח): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים אל הקדש לרבות שאר ימות השנה".
(11) בספרא (שם): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים" פירוש מדלא כתיב בכל יום, אלא בכל עת, שמע מינה בעתות היום
הקפיד הכתוב, שאף על פי שיש עת שהוא רשאי לבוא, לא כל עיתות היום ראויים לו לבא". (12) ראה למעלה הלכה ב, שכל
שלא קרב אל הארון הרי הוא בכלל "חוץ לקדש הקדשים". (13) כלומר, שלא להשתחוות, שהרי להשתחוות מותר, שהשתחויה
בכלל עבודה היא. (14) מכיוון שלא הביא תחילת הפסוק "אל מבית לפרוכת", אלא סוף הפסוק, נראה שדעתו כדעת ר' יהודה,
שאינו חייב מיתה אלא על פני הכפרת, היינו ליד הארון. (15) בספרא פרשת שמני (מכילתא דמילואים הלכה מב"מג): "ומן

קד שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – שבת קודש י"ז תשרי ה'תשע"א – הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורת וגשל

- 1 אהל מועד לא תצאו פן תמתו. כלומר, לא תניחו עבודה
- 2 ותצאו מבהלים ודחופים מפני גזרה זו. וכן זה שנאמר
- 3 בכהן גדול: ומן המקדש לא יצא - אינו אלא בשעת
- 4 העבודה בלבד, שלא יניח עבודתו ויצא.
- 5 ו. אם כן, מפני מה נשנית אזהרה זו¹⁶ בכהן גדול? שכהן
- 6 הדיוט שהיה במקדש בעבודתו ושמע שמת לו מת שהוא
- 7 חייב להתאבל עליו, אף על פי שאינו יוצא מן המקדש¹⁷ -
- 8 אינו עובר, מפני שהוא אוגן; ואם עבד והוא אוגן של תורה
- 9 - חלל עבודתו, בין בקרבן יחיד בין בקרבן צבור. אבל כהן
- 10 גדול עובד כשהוא אוגן¹⁸, שנאמר: ומן המקדש לא יצא
- 11 ולא יחלל. כלומר, ישב ויעבד עבודה שהיה עוסק בה¹⁹
- 12 ואינה מתחללת.
- 13 ז. ומניין שעבודת האוגן פסולה? מקל וחמר: אם בעל מום,
- 14 שאוכל בקדשים, אם עבד - חלל; אוגן, שהוא אסור
- 15 בקדשים, שנאמר: לא אכלתי באני ממנו - דין הוא
- 16 שיחלל²⁰.
- 17 ח. ואף על פי שכהן גדול עובד אוגן - אסור לאכל²¹
- 18 בקדשים; שנאמר²²: ואכלתי²³ חטאת היום הייטב בעיני יי.
- 19 וכן אינו חולק לאכל בערב²⁴. אוגן שעבד - אינו לוקה²⁵.

- 20 ומתן לגע בקדשים²⁶ אף על פי שלא טבל; שלא עשו
- 21 מעלה אלא באכילה²⁷, אבל בנגיעה - הרי זה טהור, כמו
- 22 שיתבאר במקומו.
- 23 ט. אי זהו אוגן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב
- 24 להתאבל עליהם²⁸, ביום המיתה בלבד - הוא הנקרא אוגן
- 25 דין תורה²⁹, ולילה הוא אוגן מדברי סופרים³⁰.
- 26 י. ומת ששהה ימים ואחר כך נקבר - כל אותם הימים
- 27 שאחר יום המיתה הוא אוגן מדבריהם, וכן יום הקבורה,
- 28 ואינו תופש לילו³¹. לפיכך, מי שמת לו מת וקברו לאחר
- 29 יום המיתה - כל יום הקבורה אינו מקריב ואינו אוכל
- 30 בקדשים מדבריהם, וטובל ואוכל לערב. ויום שמועה
- 31 קרובה³² ויום לקוט עצמות³³ - הרי הוא כיום קבורה,
- 32 שאינו תופש לילו ואפילו מדבריהם. לפיכך טובל ואוכל
- 33 בקדשים לערב. אבל יום המיתה - כשם שאסור לאכל בו
- 34 קדשים מן התורה, כך אסור לאכל בלילו מדבריהם; חוץ
- 35 מן הפסח בלבד, שהוא אוכל לערב³⁴, כמו שיתבאר
- 36 במקומו.
- 37 יא. האכל אינו משלח קרבנותיו כל שבעה³⁵, אפילו יין או
- 38 עצים או לבונה³⁶. וכן מצרע³⁷ אינו משלח קרבנותיו. כל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

המקדש לא יצא ולא יחלל, אימתי אינו יוצא ולא יחלל הוי אומר בשעת עבודה וכו', אין לי אלא אהרן ובניו שנתרבו בשמן המשחה וכו', מניין לכהנים של כל הדורות? תלמוד לומר כי שמן משחת ה' עליכם". וסובר רבינו, שהכוונה אף לכהנים הדיוטים שבכל הדורות, שאף על פי שנאמר (ויקרא י, ז) "כי שמן משחת ה' עליכם" וזה אינו אלא בכהן גדול, שהרי לדורות רק הוא נמשח בשמן המשחה. מכיוון שלא נאמר "כי בשמן הקדש נמשחתם", על כרחנו שאין הכוונה לכהנים גדולים הנמשחים בשמן, אלא אף לכהנים הדיוטים שאינם נמשחים, אבל משחת ה', שנמשחו בו בני אהרן, היא עליהם לדורות, כמו שנאמר (שמות מ, יד-טו) "ואת בניו תקריב וגו' ומשחת אותם וגו' והיתה להיות להם משחתם לכהונת עולם" (כסף משנה בשם הרמב"ן בספר המצוות ובפירושו על התורה סוף פרשת צו). (16) של "ומן המקדש לא יצא". (17) כלומר, בשעת העבודה אלא עומד שם עד שתיגמר על ידי כהן אחר, שהיציאה בשעת העבודה היא בזיון לקדשים (כסף משנה). וראיה לכך מהפסוק המפורש (ויקרא שם) בבני אהרן שהיו כהנים הדיוטים: "ומפתח אהל מועד לא תצאו". (18) של תורה אבל אוגן דרבנן אינו מחלל עבודתו. (19) כלשון הברייתא (יומא יג): "היה עומד ומקריב (פירוש: כהן גדול - תוספות שם דיבור המתחיל היה) על גבי המזבח וכו' ר' יוסי אומר יגמור". משמע רק עבודה שהיה עוסק בה, אבל להתחיל בעבודה - אסור. (20) בספר המצוות עשה קסה הביא רבינו מהפסוק "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל" (ויקרא כא, יב) - "הא אחר שלא יצא חילל". (21) הוריות יב: "כהן גדול מקריב אוגן ולא אוכל". (22) באהרן הכהן הגדול. (23) בזבחים קא. אמרו שאין ללמוד מפסוק זה אלא לקדשי שעה וקדשי דורות למדו בקל וחומר ממעשר שני, שנאמר בו (דברים שם): "לא אכלתי באוני ממנו". (24) זבחים צח: צט. [שאף על פי שכהן גדול שאינו אוגן, אינו זקוק לחלוקה, אלא נוטל כמה שרוצה (למעלה פרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יב ולהלן פרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יח) - כשהוא אוגן, אינו נוטל אפילו בחלוקה]. (25) משום שאין בו לאו מפורש, אלא נלמד בקל וחומר או מדקדוק הכתוב "לא יצא ולא יחלל" - "הא אחר שלא יצא חילל", ראה למעלה הלכה ז. ואין עונשים מן הדין, וראה בכסף משנה. (26) שם צח: במשנה לפי הנוסחא שלפנינו. וכן כתב בפרק י"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה טו. ובפירוש המשנה שם "אוגן אינו נוגע". אבל בפירוש המשנה נוסחת ארץ ישראל הוגה שאוגן אסור לאכול בקדש (תוספות יום טוב שם). (27) שטובל לפני האכילה (פסחים צא: וחגיגה כא. והלכות אבות הטומאות שם). (28) "אמו ואביו, בנו ובתו, ואחיו ואחותו מאחיו" (פרק ב מהלכות אבל הלכה א, עיין שם). (29) ומחלל עבודתו (למעלה הלכה ו). (30) מדרבנן, ואינו מחלל עבודתו. כרבי שמעון וכו'. (31) כדעת חכמים שם ק: ולא כדעת רבי (שם) שיום הקבורה תופס לילו. (32) בתוך שלושים יום למיתתו. (33) ברייתא בזבחים ק: שגם יום שמועה קרובה וגם יום ליקוט עצמות אינם תופשים לילותיהם אפילו מדרבנן, הרי שימים אלו אינם אלא מדרבנן. (34) פסחים שם. שכיוון שאנינות לילה אינה אלא מדרבנן - באכילת קדשים שאינה אלא מצוות עשה, לא ביטלו חכמים דבריהם, אבל בפסח שהוא בכרת, ביטלו חכמים דבריהם. (35) בברייתא של ר' שמעון (זבחים ומועד קטן שם) "בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אוגן" ואוגן אינו אלא ביום המיתה, אבל בגמרא מועד קטן שם למדו מהברייתא הנ"ל גם לאבל וכן מפורש בתוספתא זבחים תחילת פרק י"א שאין האוגן מביא קרבנות כל שבעה. (36) בזבחים שם: "ר' שמעון אומר שלמים (ויקרא ג, א) "ואם זבח שלמים קרבנו" כשהוא שלם (שרעתו מיושבת עליו) מביא, ואינו מביא כשהוא אוגן, מניין לרבות את התודה וכו' העולה וכו' בכור מעשר ופסח וכו חטאת ואשם וכו' העופות והמנחות והיין והעצים והלבונה, תלמוד לומר שלמים קרבנו כל קרבנות שהוא מביא, כשהוא שלם מביא ואינו מביא כשהוא אוגן". (37) במועד קטן טו. למד כן ר' שמעון ממה שנאמר (יחזקאל מד, כז) "וביום בואו וגו' יקריב חטאתו"

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – שבת קודש י"ז תשרי ה'תשע"א – הלכות ביאת המקדש קה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 זמן שאינו ראוי לביאה אל המזבח³⁸ - אינו ראוי להקרב. 1
- 2 אבל המזבח יש בו ספק³⁹ אם משלח אם אינו משלח. 2
- 3 לפיכך, אם הקריבו עליו - נרצה⁴⁰. 3
- 4 יב. טמא שרץ וכיוצא בו⁴¹ והערל משלחין את 4
- 5 קרבנותיהם⁴² ומקריבין עליהן; חוץ מפיסח⁴³, שאין שוחטין 5
- 6 אותו על טמא שרץ⁴⁴, ואין שוחטין על הערל פסח, כמו 6
- 7 שיתבאר. אבל טמא מת⁴⁵ - אין מקריבין עליו קרבן כלל⁴⁶ 7
- 8 עד שיטהר⁴⁷. 8
- 9 **פרק שלישי** 9
- 10 א. מצות עשה לשלח כל הטמאים מן המקדש, שנאמר: 10
- 11 וישלחו מן המזבח כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש. 11
- 12 ב. זה המזבח האמור כאן הוא מזבח שכינה, שהוא מפתח 12
- 13 עזרת ישראל ולפנים. שומע אני, שהמזבח והזב וטמא מת 13
- 14 שלששתן במקום אחד. תלמוד לומר במצרע: בדר ישב, 14
- 15 מחוץ למזבח מושבו - זה מזבח ישראל, שהוא מפתח 15
- 16 ירושלים ולפנים. מה מצרע, שטמאתו חמורה, חמור 16
- 17 שלוחו משלוח חבירו; אף כל שטמאתו חמורה, חמור 17
- 18 שלוחו משלוח חבירו. לפיכך משלחין את המצרע חוץ 18
- 19 לשלש מחנות, שהוא חוץ לירושלים, מפני שהוא מטמא 19
- 20 בביאה מה שאין הזב מטמא. 20
- 21 ג. ומשלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשתי מחנות, 21
- 22 שהוא חוץ להר הבית, מפני שהן מטמאין המזבכ והמושב 22
- 23 אפילו מתחת האבן מה שאין המת מטמא. 23
- 24 ד. טמא מת, אפילו המת עצמו - מתר להכנס להר הבית; 24
- 25 שנאמר: ויקח משה את עצמות יוסף עצמו - עמו במחנה 25
- 26 הלויה. 26
- 27 ה. החיל - משלחין ממנו עובדי כוכבים וטמאי מת ובועלי 27
- 28 נדות; אבל טבול יום נכנס לשם, שפבר טבל. 28
- 29 ו. עזרת הנשים - משלחין ממנו טבול יום, אבל לא מחסר 29
- 30 פפורים; שמחסר פפורים העריב שמשו. ואסור טבול יום 30
- 31 במחנה לזיה מדברי סופרים. 31

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

"בזמן שראוי לביאה ראוי להקרב, בזמן שאינו ראוי לביאה אינו ראוי להקרב". (38) [וזו היא מחנה לויה, שהמזבח נשלח גם ממנה, שכן נאמר בו "וביום באור". היינו כשהוא בא ביום השמיני לעזרת נשים לשער ניקנור (פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב) שהוא מחנה לויה. ולפי זה פשוט שהוא הדין לזב, שאף הוא נשלח מחוץ למחנה לויה, שאינו משלח קרבנותיו. אבל טמא שרץ וכיוצא בו, שמותר לו להיכנס למחנה לויה, משלח הוא קרבנותיו]. (39) ש"כ אותם שנים שהיו ישראל במדבר מגודין היו (=לשמים) ושלחו קרבנותיהם", והסתפקו חז"ל בזה שמה מנודה לבריות חמור ממנודה לשמים (מועד קטן טו:). ואף על פי שאינו רשאי לבוא עם העם, שאסור לעמוד בארבע אמותיו - ייתכן שאינו דומה למצורע, שאינו ראוי לבוא כלל אפילו יחיד, ואילו מנודה ראוי לבוא יחיד. (40) שמכיוון שלא נפשטה הבעיה אין לנו לפוסלו מספק. וכן דעת רבינו בכל הבעיות שבקרבנות. (41) [שראויים לבוא לעזרת נשים. אבל זב שאינו ראוי לבוא לעזרת נשים - אינו בכלל זה. והמדובר בטמא שרץ שלא טבל ולפיכך אין שוחטין עליו קרבן פסח, כדלהלן, אבל אם טבל - שוחטין עליו גם קרבן פסח, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח הלכה א.]. (42) בפסחים סב. "בכל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהם". וכן הוא בזבחים כב: (43) שאין שוחטין אותו אלא על מי שראוי לאכול. (44) כל זמן שלא טבל. (45) זבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר בפסח (במדבר ט, י"א) "איש איש כי יהיה טמא לנפש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני וגו'", ואפילו אם חל שביעי שלו להיות בערב פסח והוזה עליו כדן וגם טבל, שהוא ראוי לאכול בלילה אין שוחטין וזורקין עליו, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח שם. והוא הדין לקרבן אחר. (46) בזבחים שם נחלקו בזה ריש לקיש וזקני דרום, ואמרו שם, שגם לזקני דרום אין שוחטין עליו לכתחילה, ואם כן לריש לקיש המחמיר - פסול אפילו בדיעבד (כסף משנה). (47) היינו אחר הזאות וטבילה, וביום השמיני שלו, ראה למעלה.

1 שמשו. אכל המתטמא בטמאות מן המת שאין הנזיר מגלח
2 עליהן, אף על פי שהוא טמא טמאת שבועה - הרי זה פטור
3 על ביאת המקדש.
4 טו. וכן הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת, או שנגע
5 באדם שנגע בכלים הנוגעים במת, אף על פי שהוא טמא
6 ראשון לענין תרומה ולטמא בשר קדשים - הרי זה פטור
7 על ביאת המקדש; שדברים אלו הלכה מפי הקבלה. ואף
8 על פי שהוא פטור, מכין אותו מכת מרדות.
9 טז. המכניס שרץ וכיוצא בו במקדש או שהכניס אדם
10 טמא למקדש - הרי זה חייב כרת, שהרי טמא מקדש יי.
11 אכל הזורק כלים טמאים למקדש, אפלו היו כלים שנגעו
12 במת - פטור מן הכרת, אבל חייב מלקות. שנאמר: ואם לא
13 יכבס וגומר. מפי השמועה למדו: על רחיצת גופו ענוש
14 כרת, ועל כבוס בגדיו לוקה ארבעים.
15 יז. יראה לי, שאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב טמאה,
16 כגון בגדים שנגע בהן זה הטמא למת, שהן אב הטמאה,
17 כמו שיתבאר; אבל בגד שהוא ראשון, אם הכניסו למקדש
18 - אינו לוקה עליו, אבל מכין אותו מכת מרדות.
19 יח. וכן טמא שהכניס ידו למקדש - מכין אותו מכת
20 מרדות. וכן כל טמא באב מאבות הטמאות של דבריהם,
21 או שאכל אכלין טמאים ושתה משקין טמאין, ונכנס
22 למקדש במזיד קדם שיטבל - מכין אותו מכת מרדות.
23 יט. טמא שנכנס למקדש דרך גגות - פטור; שנאמר: ואל
24 המקדש לא תבא - דרך ביאה חיצה תורה. ואף על פי
25 שהוא פטור מפרת, מכין אותו מכת מרדות. [ואפלו נכנס
26 במגדל הפורח באויר] - בין שנכנס למקדש [במגדל] דרך
27 גגות בין שנכנס בו דרך פתחים.
28 כ. כל מקום שחייבים על ודונו כרת ועל שנגתו קרבן, אם
29 נמצאת שם טמאה בשבת - מוציאין אותה; ושאר
30 המקומות - כופין עליו כלי עד אחר שבת. וכשהן מוציאין
31 - אין מוציאין אותה אלא בפשוטי כלי עץ שאין מקבל
32 טמאה, שלא לרבות את הטמאה.
33 כא. אחד טמא שנכנס למקדש טהור, או טהור שנכנס
34 למקדש שיש בו טמאה, כגון שהיה מת תחת אהל במקדש
35 ונכנס הוא תחת האהל - הרי זה חייב כרת, שהרי ביאתו
36 וטמאה באין כאחת. נכנס למקדש ונטמא שם אחר שנכנס,
37 אפלו טמא עצמו במזיד - ימחר ויבטל ויצא בדרך קצרה.
38 כב. ואסור לו לשהות או להשתחוות או לצאת בדרך
39 ארצה. ואם שהה, או שיצא בארצה אף על פי שלא שהה,
40 או שהחזיר פניו להיכל והשתחוה אף על פי שלא שהה -
41 חייב כרת. ואם היה שוגג - מביא קרבן.
42 כג. לא החזיר פניו, אלא השתחוה דרך ציצתו כלפי חוץ
43 - אינו חייב, אלא אם כן שהה פשעו. וכמה שעור שהיה?
44 כדי לקרות: ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו
45 והודות ליי כי טוב כי לעולם חסדו. וזהו שעור השתחוה.
46 כד. ואי זו היא דרך ארצה? כל שאפשר לו לצאת מן
47 המקדש בדרך קצרה ממנה. יצא בקצרה, אף על פי שלא
48 רץ אלא הלך עקב בצד גודל, אפלו כל היום - פטור. יצא

בארצה, אף על פי שרץ ודחק עצמו בכל כחו, ונמצא שעור
זמן שהלך בו הארצה פחות משעור הזמן שמהלך כל אדם
בקצרה, הואיל ויצא בארצה - חייב. יצא בקצרה והלך מעט
ועמד ושהה מעט, עד שנצטרף מכל השחיות כדי
השתחויה: במזיד - אינו לוקה, בשוגג - אינו מביא קרבן,
מפני שהדבר ספק; אבל מכין אותו מכת מרדות.

פרק רביעי

א. טמא שעבד במקדש - חלל עבודתו, וחייב מיתה בידי
שמים על עבודתו, אף על פי שלא שהה שם. שנאמר:
וינורו מקדשי בני ישראל, ולא יחללו את שם קדשי - הרי
זו אזהרה לעובד בטמאה. ולהלן הוא אומר: ומתו בו כי
יחללהו; מה חלול האמור [שם] - חייב מיתה בידי שמים,
אף כאן - מיתה בידי שמים. וכל לאו שחייבין עליו מיתה
בידי שמים - לוקין עליו.
ב. אף על פי שאם עבד בטמאה - אינו חייב בבית דין אלא
מלקות, אחיו הפהנים לא היו מביאין אותו לבית דין, אלא
מוציאין אותו לחוץ ופוצעין את מוחו, ואין קמחין עליהן
בכך.
ג. והיאך אפשר לו לעבד ולא ישהה, עד שלא יתחייב כרת
אלא מיתה בידי שמים בלבד? כגון שנטמא בעזרה ויצא
בקצרה, וביציאתו היה צנוור בידו והפך בו אבר על האש
במזבח וקרב שרפתו; שכל קרוב עבודה - הרי הוא
כעבודה.
ד. וכן טמא ששטל ועבד קדם שיעריב שמשו - עבודתו
פסולה, וחייב מיתה בידי שמים. שנאמר: ולא יחללו שם
אלהיהם. מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לטבול יום
שעבד, שעדין טמא הוא; שנאמר: ובא השמש וטהר,
מכלל שעדין לא טהר. אבל מחסר כפורים שעבד, אף על
פי שעבודתו פסולה וחלל - הרי זה פטור.
ה. ומניין שעבודתו פסולה? שנאמר: וכפר עליה הכהן
וטהרה, מכלל שעדין לא נגמרה טהרתה. והוא הדין לכל
מחסרי כפורים.
ו. כהן שעבד ואחר כך נודע שהיה טמא: אם היא טמאה
ידועה - כל הקרבנות שהקריב פסולין, שהרי עבודתו חלין;
ואם היא טמאת התהום - הציץ מרצה, וכל הקרבנות
שהקריב נרצו. ואפלו נודע לו שהוא טמא קדם שיזרק הדם
וזרק - הרצה; שהציץ מרצה על טמאת התהום אף על פי
שהוא מזיד. וכבר בארנו טמאת התהום בגזירות.
ז. וכן הציץ מרצה על טמאת דברים הקרביין; שנאמר:
והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים. אבל
אינו מרצה על טמאת הנאכלין, ולא על טמאת האדם
שנטמא בטמאה ידועה; אלא אם כן היתה הטמאה הדחוייה
בצבור, שהציץ מרצה עליה.
ח. ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו; שנאמר:
והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני יי.
ט. כל קרבן שאין קבוע לו זמן - אינו דוחה לא את השבת
ולא את הטמאה; שאם לא יקרב היום - יקרב למחר

1 וּלְמִתְרַת מִחֹר. וְכָל קֶרֶבֶן שֶׁקְּבֹעַ לוֹ זָמַן, בֵּין קֶרֶבֶן צִבּוּר
2 בֵּין קֶרֶבֶן יָחִיד - דּוֹחָה אֶת הַשִּׁבְתָּה וְדוֹחָה אֶת הַטְּמֵאָה. וְלֹא
3 כָּל הַטְּמֵאוֹת הֵוא דּוֹחָה, אֲלֵא טֻמְאַת הַמֶּת לְבִדְהָ.
4 י. כָּל קֶרֶבְנוֹת הַצִּבּוּר קְבֹועַ זְמַנָּם. לְפִיכָךְ כָּל דּוֹחִין אֶת
5 הַשִּׁבְתָּה וְאֶת טֻמְאַת הַמֶּת.
6 יא. וְכָל קֶרֶבֶן מִהֵן שֶׁקָּרַב בְּטֻמְאָה - אֵינוֹ נֶאֱכָל, אֲלֵא
7 מִקְטִירֵין מִמֶּנּוּ דְּבָרִים הָרְאוּיִין לְהִקְטִירָה, וְהַשָּׂאָר הָרְאוּי
8 לְאֵכִילָה נִשְׂרָף, כְּשָׂאָר קֳדָשִׁים שְׁנוּטֵמָאוּ.
9 יב. בִּיצֵד דּוֹחָה אֶת הַטְּמֵאָה? הִגִּיעַ זְמַנוֹ שֶׁל אוֹתוֹ קֶרֶבֶן
10 וְהָיָה רֹב הַקֹּהֵל שֶׁמִּקְרִיבִין אוֹתוֹ טֻמְאִין לְמֶת, אוֹ שֶׁהָיָה
11 הַקֹּהֵל טְהוֹרִים וְהָיָה הַכֹּהֲנִים הַמִּקְרִיבִין טֻמְאִים לְמֶת, אוֹ
12 שֶׁהָיָה אֵלּוּ וְאֵלּוּ טְהוֹרִין וְהָיָה כָּלִי הַשֶּׁרֶת טֻמְאִים לְמֶת - הָרִי
13 זֶה יַעֲשֶׂה בְּטֻמְאָה, וְיִתְעַסְקוּ בּוֹ הַטְּמֵאִים וְהַטְּהוֹרִים כְּאֶחָד,
14 וְיִכְנְסוּ כָּלָן לַעֲזֹרָה. אֲכָל הַטְּמֵאִים בְּטֻמְאָה אַחֲרָת, כְּגוֹן זִבִּין
15 וְנֹבוֹת וְנִדּוֹת [וְיוֹלְדוֹת] וְטֻמְאֵי שְׂרָץ וְנִבְלָה וְכִיּוֹצָא בֵּהֶן -
16 לֹא יִתְעַסְקוּ וְלֹא יִכְנְסוּ לַעֲזֹרָה, וְאֵף עַל פִּי שְׁנַעֲשֶׂה בְּטֻמְאָה.
17 וְאִם עֲבָרוּ וַעֲשׂוּ אוֹ יִכְנְסוּ לַעֲזֹרָה - חֵיבִין כֶּרֶת עַל הַבִּיָּאָה
18 וּמִיתָה עַל הָעֲבוּרָה; שְׁלֹא נִדְחִית אֲלֵא טֻמְאַת הַמֶּת בְּלִבָּהּ.
19 יג. וּפְסוּחַ שֶׁבָּא בְּטֻמְאָה, וְדִחְקוּ טֻמְאֵי מֶת וְנִכְנְסוּ לְהִיכָל -
20 פְּטוּרִין. אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִתְרוּ אֲלֵא לַעֲזֹרָה, הוֹאִיל וְאִין אֲנִי
21 קוֹרָא בָּהֶם אֶל מַחוּץ לַמִּחְנָה תִּשְׁלָחוּם - הָרִי אֵלּוּ פְּטוּרִין.
22 יד. הָיָה מִקְצֵת בֵּית אָב טֻמְאִים וּמִקְצֵתם טְהוֹרִים, אֵף עַל
23 פִּי שֶׁרָבֶן טֻמְאֵי מֶת - לֹא יִקְרִיבוּ אֲלֵא הַטְּהוֹרִים. הִיָּה כָּל
24 בֵּית הָאָב טֻמְאֵי מֶת - יְבִיאוּ בֵּית אָב אַחֵר. הִיָּתָה כָּל
25 הַמִּשְׁמֶרֶת טֻמְאֵי מֶת - מִחֲזִירִין עַל מִשְׁמֶרֶת אַחֲרָת. אִם הָיָה
26 רֹב הַכֹּהֲנִים הַנִּכְנְסִין שֶׁם בִּירוּשָׁלַיִם בְּזָמַן הַקְּבֹועַ טֻמְאִין -
27 יַעֲשׂוּ בְּטֻמְאָה.
28 טו. וּמִפְּנֵי מָה מִחֲזִירִין עַל הַטְּהוֹר מִבֵּית אָב אַחֵר? מִפְּנֵי

1 שֶׁהַטְּמֵאָה לֹא הִתְרָה בְּצִבּוּר, אֲלֵא בְּאַסּוּרָה עוֹמֶדֶת, וְדַחוּיָהּ
2 הִיא עֲתָה מִפְּנֵי הַדִּחְקָה, וְאִין דּוֹחִין כָּל דְּבָר הַנִּדְחָה אֲלֵא
3 בְּמָקוֹם שֶׁאֵי אֶפְשָׁר. וּמִפְּנֵי זֶה צְרִיכָה צִיץ לְרִצּוֹת עָלֶיהָ.
4 טז. וְיִמְנִין שִׁטְמַאֲת מֶת דַּחוּיָה בְּצִבּוּר? שְׁנֵאָמַר: וַיְהִי
5 אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טֻמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם. כֹּף לְמָדוּ מִפִּי
6 הַשְּׁמוּעָה, שֶׁאֲנָשִׁים יְחִידִים הֵם שִׁיִּדְחוּ לְפָסַח שְׁנֵי אִם הָיוּ
7 טֻמְאִים; אֲכָל צִבּוּר שֶׁהָיוּ טֻמְאֵי מֶת - אֵינָן נִדְחִין, אֲלֵא
8 הַטְּמֵאָה תִּדְחָה וַיַּעֲשׂוּ פָסַח בְּטֻמְאָה. וְהוּא הָדִין לְכָל קֶרֶבֶן
9 שֶׁקְּבֹועַ לוֹ זְמַן כְּפִסּוֹ, שֶׁהוּא דּוֹחָה אֶת הַטְּמֵאָה.
10 יז. וְהָרִי הַדִּבְרָה מִפְּרֶשׁ בְּכַתוּבִים. שְׁנֵאָמַר שָׁם: כִּי רַבַּת
11 בְּקֹהֵל אֲשֶׁר לֹא הִתְקַדְּשׁוּ, וְהַלּוּיִם עַל שְׁחִיטַת הַפָּסַחִים לְכָל
12 לֹא טְהוֹר [לְהִקְדִּישׁ לָהֶן]. כִּי מִרְבִּית הָעָם רַבַּת מֵאֲפָרִים
13 וּמִנִּשְׁאָה יִשְׁשָׁכָר וְזִבְלוֹן לֹא הִטְהִירוּ. וְהוּא זֶה שְׁנֵאָמַר: כִּי
14 אֲכָלוּ אֶת הַפָּסַח בְּלֹא כְּכַתוּב? מִפְּנֵי שֶׁעֲבָרוּ אוֹתָהּ הַשָּׁנָה
15 מִפְּנֵי הַטְּמֵאָה. שְׁנֵאָמַר: וַיִּנְעֹץ הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו וְכָל הַקֹּהֵל
16 בִּירוּשָׁלַיִם לַעֲשׂוֹת הַפָּסַח בַּחֲדָשׁ הַשָּׁנִי. כִּי לֹא יָכֹלוּ לַעֲשׂוֹתוֹ
17 בַּעֲת הַהִיא, כִּי הַכֹּהֲנִים לֹא הִתְקַדְּשׁוּ לְמַדִּי. וְיִכְבֵּר בְּאַרְנוֹ
18 בְּקִדּוּשׁ הַחֲדָשׁ, שֶׁאִין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה לְכַתְּחִלָּה מִפְּנֵי
19 הַטְּמֵאָה.
20 יח. וְעוֹד אַחֲרָת הִיָּתָה שָׁם בְּאוֹתָהּ הַשָּׁנָה: שֶׁעֲבָר חֲזָקָהּ
21 הַמֶּלֶךְ אֶת הַשָּׁנָה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים שָׁל אָדָר, שֶׁרְאוּי לְהִיּוֹת רֹאשׁ
22 חֲדָשׁ נִסָּן, וַעֲשֶׂה אוֹתוֹ הַחֲדָשׁ אָדָר שְׁנִי. וְלֹא הוֹדּוּ לוֹ
23 חֲכָמִים, שֶׁאִין מַעֲבְרִין בְּיוֹם זֶה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּקִדּוּשׁ
24 הַחֲדָשׁ. וּמִפְּנֵי דְּבָרִים אֵלּוּ שֶׁעֲשֶׂה שְׁלֹא כִּהְלָכָה נֶאֱמַר: כִּי
25 אֲכָלוּ אֶת הַפָּסַח בְּלֹא כְּכַתוּב. וּבִקְשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ וְעַל
26 הַחֲכָמִים שֶׁהִסְפִּימוּ עַל מַעֲשָׂיו. שְׁנֵאָמַר: כִּי הַתַּפְּלִל יִחְזַקְּהוּ
27 עָלֵיהֶם לֵאמֹר ה' הַטּוֹב יִכְפֹּר בְּעַד. וְנֵאָמַר: וַיִּשְׁמַע ה' אֶל
28 יִחְזַקְּהוּ וַיִּרְפָּא אֶת הָעָם - שְׁנִרְצָה קֶרֶבְנָם.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"א י"ז תשרי ה'תשע"א

69 מַעֲט וְאַחֵר כֹּף קוֹלָה אוֹתָהּ עַל הַמַּחְבֵּת בְּשָׂאָר רִבִּיעִית
70 הַשֶּׁמֶן שָׁלָה. וְאֵינוֹ מְבַשְּׁלָה הַרְבֵּה, שְׁנֵאָמַר: תַּפְּנִי - בֵּין
71 כֶּשֶׁל וְנֹא.
72 ד. וְאַחֵר כֹּף חוֹלֵק כָּל חֵלָה וְחֵלָה לְשָׁנִים בְּאַמֶּד, כְּדִי
73 שִׁיִּקְרִיב חֲצִי בַּבֶּקֶר וְחֲצִי בָעֶרֶב. וְלֹקֶחַ הַחֲצִיִּים וְכוּפֵל
74 כָּל אֶחָד מֵהֵן לְשָׁנִים וּפּוֹתוֹת, עַד שֶׁתִּמְצָא כָּל פְּתִיתָה כְּפוּלָה
75 לְשָׁנִים. וּמִקְרִיב הַחֲצִיִּין עִם חֲצִי קִמָּץ לְבוֹנָה בַּבֶּקֶר, וְהַחֲצִי
76 הַנִּשְׂאָר עִם חֲצִי קִמָּץ לְבוֹנָה - בָּעֶרֶב. וְאִם הִיָּתָה מִנְּחַת חֲנוּךְ
77 - אֵינוֹ חוּצָה, אֲלֵא מִקְרִיבָה כָּלָה כְּאַחַת עִם קִמָּץ לְבוֹנָה.
78 וְשִׁתִּיחָה כָּלִיל לְאֲשִׁים.
79 ה. מִנְּחַת הַסֶּלֶת בִּיצֵד הִיָּתָה נַעֲשִׂית? מִבִּיא עֶשְׂרֹן סֶלֶת,
80 אוֹ כֶּמֶה עֶשְׂרוֹנוֹת, אוֹ כֶּפִי נֶדְרוֹ, וְשֶׁמֶן הָרְאוּי לָהּ. וּמוֹדֵד
81 בְּעֶשְׂרֹן שֶׁל מִקְדָּשׁ. וְנוֹתֵן שֶׁמֶן בְּכָלִי, וְאַחֵר כֹּף נוֹתֵן עָלָיו
82 אֶת הַסֶּלֶת, וְאַחֵר כֹּף נוֹתֵן שֶׁמֶן אַחֵר עַל הַסֶּלֶת וּבֹלֵל הַסֶּלֶת

יום ראשון י"א תשרי ה'תשע"א 57

הלכות מעשה הקרבנות

59 פָּרֶס שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹן
60 א. מִצּוֹת עֲשֶׂה לַעֲשׂוֹת כָּל מִנְחָה כְּמִצּוֹתָהּ הָאֻמּוּרָה בַּתּוֹרָה.
61 ב. וְכִיצֵד עֲשִׂית חֲכָמִי כֵהֵן גְּדוֹל? מִבִּיא עֶשְׂרֹן שֶׁלֶם
62 וּמִקְדִּישׁוֹ, וְחוּצָהוּ בַחֲצִי עֶשְׂרֹן שֶׁבְּמִקְדָּשׁ; שֶׁאֵף עַל פִּי
63 שֶׁהִיא קֶרֶבֶת חֲצִיִּין - אֵינָה מִתְקַדֶּשֶׁת לְחֲצִיִּין. וּמִבִּיא עֲמָה
64 שְׁלֹשֶׁת לֶגִין שֶׁמֶן. שְׁנֵאָמַר: בְּשֶׁמֶן תַּעֲשֶׂה - לְהוֹסִיף לָהּ שֶׁמֶן
65 כְּנִסְכֵּי הַכֶּבֶשׂ. וּבֹלֵל הַסֶּלֶת בְּשֶׁמֶן, וְחוֹלֵטָה בְּרוֹתְחִין, וְלֹשׁ
66 מִכָּל חֲצִי עֶשְׂרֹן שֶׁשׁ חִלּוֹת. נִמְצָאוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חִלּוֹת.
67 ג. וְאַחַת אַחַת הָיוּ נַעֲשׂוֹת. וְכִיצֵד עוֹשֶׂה? מִחֲלָק הַשְּׁלֹשָׁה
68 לֶגִין בְּרִבִּיעִית שֶׁבְּמִקְדָּשׁ, רִבִּיעִית לְכָל חֵלָה, וְאוֹפָה הַחֵלָה

בו, ואחר כך נותנה בכלי שרת וצק לתוכה שמן. ושמן
שנתן תחלה עם השמן הבולל עם שמן שיצק - הכל לג
לעשרון. ונותן עליה לבונתה.
ו. מנחת המזבח והמרחשת ביצר? נותן השמן בכלי ונותן
עליו הסלת, ונותן על הסלת שמן אחר ובולל הסלת, ואחר
כך לשה בפושרין ואופה אותה במחבת או במרחשת כמו
שנדר, ופותת אותה פתים ונותנה בכלי שרת, ויוצק עליה
שאר השמן, ונותן לבונתה.
ז. מה בין מחבת למרחשת? מרחשת יש לה שפה, והבצק
שאופין אותו עליה רך, שהרי יש לה שפה ואינו יוצא.
ומחבת אין לה שפה, והבצק שאופין אותו בה קשה, כדי
שלא יצא מכאן ומכאן.
ח. מנחת מאפה תנור ביצר? אם חלות היא - בולל הסלת
בשמן, ולש בפושרין ואופה, ופותת ונותן בכלי שרת, ונותן
עליה לבונתה. ואין בה ציקת שמן, שנאמר: חלות מצת
בלולת בשמן. ואם ריקקין היא - לש את הסלת בפושרין
ומושח את הריקקין בשמן, שנאמר: וריקקי מצות משחים
בשמן. ויבא לי, שאחר אפיה מושח אותם.
ט. וכיצד מושחין? מביא לג שמן לכל עשרון ומושחין
וחוזר ומושחין עד שיקלה כל השמן שבלג.
י. כל ארבע מנחות אלו האפויות, כשאופין אותן - אופין
כל עשרון עשר חלות. ואם רבה בחלות או חסר - כשרה.
וכיצד פותחין אותן? כופל תחלה לשנים, והשנים לארבעה,
ומבדיל. ואם היתה המנחה של זכרי כהנה - אינו מבדיל
ופותת. וכלן פתיתין בזה. ואם הגדיל הפתיתין או
הקטין אותן - כשרים.
יא. לא בלל, לא פתת, לא הגיש, לא משח את הריקקין -
כשרה; לא נאמרו כל הדברים האלו אלא למצוה, שפך היא
מצותה.
יב. סדר הבאת המנחה ביצר? מביא אדם סלת מתוך ביתו
בקלות של כסף או של זהב או של שאר מיני מתכות,
כלי שהוא ראוי לכלי שרת. ואם היתה מנחת הסלת - נותנה
לכלי שרת ומקדשה בכלי שרת. ואם היתה מן המנחות
הנאפות - אופה אותה שם במקדש, ופותת כמו שבארנו,
ונותן הפתיתין לכלי שרת. ונותן עליה שמנה ולבונתה
ומוליכה אצל כהן. והכהן מוליכה אצל המזבח ומגישה
בקרן דרומית מערבית כנגד חדה של קרן ודיו. ומסלק את
כל לבונתה לצד אחר, וקומץ ממקום שנתרבה שמנה;
שנאמר: מסלתה ומשמנה. ונותן הקמץ לכלי שרת ומקדשו
בכלי שרת. וקמץ שחלקו בשני בלים - אינו קדוש, וחוזר
ומקדש. ומלקט את כל לבונתה ונותנה על הקמץ שבכלי
ומעלה על המזבח ומולחו, ונותנו על גבי האשים מקלי
שרת. ואם מנחת כהנים היא - אינו קומץ, אלא נותן מלח
על בלה ומשליך הכל על גבי האשים.
יג. ביצר קומצין מנחות הנקמצות? בדרך שקומץ כל
האדם: פושט אצבעותיו על פס ידו וקומץ. קמץ בראשי
אצבעותיו או מן הצדדין - לא יקטיר, ואם הקטיר - הרצה.

ואם הוסיף בקמץ, כגון שהרחיק אצבעותיו וקמץ - הרי זה
פסול.

יד. אין קמץ פחות מפשני ימים. ומקצת הקמץ מעכב את
כלו. והקמץ והלבונה מעכבין זה את זה. הסלת והשמן
מעכבין זה את זה, ומקצת השמן מעכב את כלו. אין פחות
מלג לעשרון, כמו שבארנו.

יום שני י"ב תשרי ה'תשע"א

פרק ארבעה עשר

א. מתנדב אדם ונדר עולה ושלמים וכל מין שירצה
מחמשה מיני מנחות הבאין בנדר ונדבה. ומתנדב או נדר
מנחה ממנחת נסכים לבדה מאי זה מין משלשה מיני
מנחות נסכים, כמו שבארנו. ומתנדב או נדר יין בפני
עצמו, או לבונה בפני עצמה, או שמן בפני עצמו, או עצים
למערכה, מפני שהן כקרבן, שנאמר: ולקרבן העצים.
ב. שנים מתנדבין או נודרין קרבן אחד עולה או שלמים,
אפלו פרידה אחת של תורים או בני יונה מביאין אותה
בשתפות. אבל המנחה אינה באה בשתפות. ודברים אלו
הן דברי קבלה.

ג. הניח מנחה לשני בני זמא - הרי אלו מביאין אותה.
ד. אי זה הוא נדר ואי זה היא נדבה? האומר: הרי עלי
עולה, או הרי עלי שלמים, או הרי עלי מנחה, או הרי דמי
בהמה זו עלי עולה או שלמים - זהו הנדר. אבל האומר:
הרי בהמה זו או דמי בהמה זו עולה או שלמים, או הרי
העשרון הזה מנחה - הרי זה נדבה.

ה. מה בין נדרים לנדבות? שהנדר, אם הפריש קרבנו
ואבד או נגנב - חייב באחריותו עד שיקריב כמו שנדר;
והמתנדב ואומר 'זו', אם מת או נגנב - אינו חייב
באחריותו.

ו. האומר: דמי שור זה עלי עולה ודמי בית זה עלי קרבן,
ומת השור ונפל הבית - חייב לשלם. אמר: הרי עלי עולה
על מנת שלא אתחייב באחריותה - אינו חייב באחריותה.
ז. כבר בארנו, שהעושה בית חוץ למקדש להקריב בו
קרבנות - אינו בבית עבודה זרה. והאומר: הרי עלי עולה
שאקריבנה במקדש, והקריבה בבית זה - לא יצא.
שאקריבנה בבית זה, והקריבה במקדש - יצא; ואם
הקריבה באותו הבית - יצא. הרי הוא כמי שנדר עולה על
מנת שלא יתחייב באחריותה. וענוש פרת על העליתה
בחוץ. וכן אם אמר: הריני נזיר על מנת שאגלח בבית זה,
אם גלח שם - יצא. הרי הוא כמי שנדר לצער עצמו, והרי
צער עצמו, ואינה נזירות.

ח. חטאת ואשם אינן באין אלא על חטא, ואינן באין בנדר
ונדבה. האומר: הרי עלי חטאת או אשם, או שאמר: הרי
זו חטאת או אשם - לא אמר כלום. הנה מחייב חטאת או
אשם ואמר: הרי זו לחטאתי או לאשמי, או הרי המעות
האלו לחטאתי או לאשמי - דבריו קנמים.

ט. האומר: קרבן מצרע זה או יולדת זו עלי, אם היה אותו מצרע או היולדת עניים - מביא הנודר קרבן עני; ואם היו עשירים - מביא הנודר קרבן עשיר, אף על פי שהנודר עני. י. האומר: חטאתו ועולתו ואשמו ושלמיו של פלוני עלי, אם רצה אותו פלוני - הרי זה מניחו להקריבן על ידו ומתכפר לו. רצה בשעת הפרשה ולא רצה בשעת הקרבה, אלא חזר בו: בעולה ובשלמים - מקריבין ומתכפר לו בהן, אף על פי שאינו רוצה עתה, שהרי רצה בשעת הפרשה; אבל בחטאת ואשם לא נתכפר לו עד שירצה מתחלה ועד סוף.

יום שלישי י"ג תשרי ה'תשע"א

פרק חמשה עשר

א. האומר: ולדה של זו עולה והיא שלמים - דבריו קיימים. היא שלמים וולדה עולה: אם לכך נתפנו - דבריו קיימים; ואם אחר שגמר בלבו והוציא בשפתיו שתיהן שלמים חזר בו ואמר 'וולדה עולה', אף על פי שתזכר בו בתוך כדי דבור - הרי ולדה שלמים; שאין תזכרה בהקדש ואפילו בתוך כדי דבור. ב. האומר: ידה של זו עולה או רגלה של זו עולה - תפכה לחיבי עולות, ודמיה חלין חוץ מדמי אותו אבר. והוא שיהיה זה המחביב עולה שקנה אותה נדר עולה בדמים קצובים. האומר: לבה או ראשה של זו עולה, הואיל ונדבר שהנשמה תלויה בו הוא - בלה עולה. הקדיש אבר אחד מן העוף - הרי זה ספק אם נתקדש בלו או לא נתקדש. ג. האומר: בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים - קדשה, ואינה קרבה, אלא תרצה עד שיפיל בה מום ותמכר, ויביא בחצי דמיה עולה ובחצי דמיה שלמים. היה מחביב חטאת ואמר: חציה חטאת וחציה עולה או שלמים, או שאמר: חציה עולה או שלמים וחציה חטאת - הרי היא תמות, כמו שיתבאר בחטאות המתות. ד. בהמת השתפין שהקדיש אחד מהן חציה שלו, וחזר ולקח חציה האחר והקדישו - הרי זה קדשה וקרבה. אף על פי שמתחלתה דחוייה היתה כשהקדיש חציה - אין הדחוי מעקרו דחוי. ואף על פי שהוא קדשת דמים, הואיל והיא בעלי חיים - אין בעלי חיים נדחים. והרי נראית בלה להקרבה, לפיכך תקרב, ועושה תמורה. ה. האומר: דמי בהמה זו עולה, או הרי זה לעולה, אם היתה ראויה לקרב עולה - נתקדשה קדשת הגוף, והיא עצמה תקרב עולה; ואם אינה ראויה - תמכר ויביא בדמיה עולה. ו. אמר על בהמה טמאה וכיוצא בה מאסורי קרבן שאין קדשה חלה עליהן: הרי אלו עולה - לא אמר כלום, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח. אמר: הרי אלו לעולה - ימכרו ויביא בדמיהן עולה. ז. האומר: דמי פרה זו לעולה כל שלשים יום ושלשים יום שלמים, או שאמר: דמיה לשלמים כל שלשים יום ולאחר שלשים יום לעולה - דבריו קיימים. ואם הקריב דמיה בתוך שלשים יום - מביא בהן כמו שגזר, ואם הקריבו לאחר שלשים יום - מביא כמו שגזר. ח. היתה לו בהמה מעבדת ואמר: אם תלד זכר - הרי הוא

ט. האומר: קרבן מצרע זה או יולדת זו עלי, אם היה אותו מצרע או היולדת עניים - מביא הנודר קרבן עני; ואם היו עשירים - מביא הנודר קרבן עשיר, אף על פי שהנודר עני. י. האומר: חטאתו ועולתו ואשמו ושלמיו של פלוני עלי, אם רצה אותו פלוני - הרי זה מניחו להקריבן על ידו ומתכפר לו. רצה בשעת הפרשה ולא רצה בשעת הקרבה, אלא חזר בו: בעולה ובשלמים - מקריבין ומתכפר לו בהן, אף על פי שאינו רוצה עתה, שהרי רצה בשעת הפרשה; אבל בחטאת ואשם לא נתכפר לו עד שירצה מתחלה ועד סוף. יא. האומר: הרי עלי בנדרי רשעים שמנדריהן נזיר וקרבן ושבועה - חיב בכלל. בנדרי פשרין - לא נתחייב כלום. הרי עלי בנדבות פשרין - הרי זה נדר בנזיר ובקרבן. וכל בנזיר קרבן - בקרבן. יב. אין הנודר ולא המתנדב חיב עד שיהא פיו ולבו שוין. כיצד? המתפנו לומר 'הרי עלי עולה' ואמר 'שלמים', או שנתפנו לומר 'הרי זה עולה' ואמר 'שלמים' - לא אמר כלום. נתפנו לנדר בעולה ואמר 'קרבן', לנדר בחרם ואמר 'הקדש' - דבריו קיימים; שהעולה קרבן, והחרם הקדש. וכן כל פיוצא בזה. בנדריס ונדבות אינו צריך להוציא בשפתיו כלום, אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום - חיב. כיצד? גמר בלבו שזו עולה או שכיבא עולה - הרי זה חיב להביא; שגאמר: כל נדיב לב וביאה - בנדיבות לב יתחייב להביא. וכן כל פיוצא בזה מנדרי קדשים ונדבות. יג. אחד נדרים ונדבות עם שאר הדברים שאדם חיב בהן מערכין ודמים ומעשרות ומתנות עניים, מצות עשה מן התורה שכיבא הכל ברגל שפגע בו תחלה. שגאמר: וכאת שמה והבאתם שמה וגומר. כלומר, בעת שתבוא לחג - תביא כל מה שאתה חיב בו, ותמן כל חוב שעליך לשם. הגיע הרגל ולא הביא - הרי זה בטל מצות עשה. עברו עליו שלשה רגלים ולא הביא קרבנותיו שגזר או התנדב או שלא נתן הערכים והתרמים והדמים - הרי זה עבר בלא תעשה, שגאמר: לא תאחר לשלמו. אינו עובר בלא תעשה עד שיעברו עליו רגלי השנה בלה. ואין לוקין על לאו זה, לפי שאין בו מעשה. יד. הקדיש בהמה למזבח ועברו עליו שני רגלים ונפל בה מום ופדאה על גב בהמה אחרת - אינו עובר בלא תעשה עד שיעברו על האחרת שלשה רגלים. ואחד האיש ואחד האשה עובר בכל תאחר. אבל היורש אינו עובר בכל תאחר. טו. כל הקרבנות שעברו עליהן שלשה רגלים - לא נפסלו, אלא מקריבין וכשרים. ובכל יום ויום אחר השלשה רגלים הוא עובר בלא תאחר. ובית דין מצוין לעשותו מיד עד שיקריב קרבנותיו ברגל שפגע בו תחלה. טז. אף על פי שגאמר 'לרצנו', כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. בין שגזר ולא הפריש בין שהפריש ולא הקריב - כופין אותו עד שיקריב. יז. כל חיבי עולות ושלמים - ממשיכין אותם. אף על פי

שור ששפירי הקדש - הגדול שבהם הקדש, ואין חוששין
לבינוני.

ט. פרש אחד מהן ושכח, או שאמר לו אביו אחד מהן
הקדש - הרי זה מקדיש גדול שבהן ואחר כך יצא ידי
חובתו. וכן הנודר עולה מן הבקר וקבע נדרו ושכח מה
קבע, אם שור אם עגל - הרי זה יביא שור. וכן אם קבע
בבכשים ושכח מה קבע - יביא איל. קבע בעזים ושכח -
יביא שעיר. שכח באיזה מין מן הבקמה קבע עולתו - יביא
שור ואיל ושעיר. ואם נסתפק לו שמה קבע עולתו בעוף
- יוסיף תור וכן יונה.

י. נדר תודה או שלמים וקבע נדרו בבקר ושכח במי קבעו
- יביא פר ופרה. וכן אם נסתפק לו בבכשים - יביא איל
ורחל. נסתפק לו בעזים - יביא שעיר ושעירה. שכח באי
זה מין קבע נדרו - מביא פר ופרה, איל ורחל, שעיר
ושעירה. האומר: הרי עלי עולת עוף - מביא תור או בן
יונה. פרש ושכח באי זה מין קבע נדרו - מביא תור וכן
יונה.

יא. האומר: הרי עלי למזבח - יביא קמץ לבונה; שאין
לף דבר שקרב בלו למזבח כמות שהוא אלא לבונה. פרש
נדרו ושכח מה פרש - יביא מכל דבר שקרב בלו למזבח.
לפיכך מביא עולת בקמה, ועולת העוף, ומנחת נסכים,
ולבונה, וזין בפני עצמו.

יב. אומר: הרי עלי בסלע למזבח - יביא כבש; שאין לף
דבר שקרב בסלע למזבח אלא כבש. פרש ושכח מה שפרש
- יביא בסלע מכל דבר ודבר שקרב למזבח.

יג. האומר: הרי עלי לבונה - לא יפחת מקמץ. הרי עלי
עצים - לא יפחת משני גזרים, עבין כמחוקות וארפן אמה.
הרי עלי עץ - מביא גזר אחד ארפן אמה. ואם רצה להביא
דמי העצים - יביא.

יד. מי שנדר או התנדב שמן - פיצד עושין בו? קומץ
ממנו קמץ ונותן עליו מלח וזורקו על גבי האשים, והשאר
נאכל לכהנים כשירי מנחות. וכיצד עושין ביין הבא בפני
עצמו? נותן עליו מלח ומנסכו בלו על גבי השיתין ככל
הנסכים. והלבונה הבאה בפני עצמה - נותן עליה מלח
וכלה לאשים.

טו. מי שנדר נדר - לא יביאנו ממעות מעשר שני; שהרי
נתחייב בקרבן זה, וכל המחייב בקרבן - לא יביא קרבנו אלא
מן החלין.

טז. אומר: הרי עלי תודה מן החלין ולחמה מן המעשר -
לא יביא לחמה אלא מן החלין; שהרי נדר בקרבן תודה,
והתודה אינה באה אלא עם הלחם מן החלין.

יז. פרש ואמר: הרי עלי להביא תודה ממעות מעשר שני
ולחמה מן החלין - יש לו להביא כמו שנדר. ואם הביא
הפל מן החלין - יצא. וכן אם פרש ואמר: הרי עלי תודה
היא ולחמה מן המעשר - יביא. ולא יביא לחמה מחטי
מעשר שני, אלא ממעות מעשר שני, כמו הבקמה שהיא
ממעות מעשר שני. ואף על פי שפרש שיביא לחמה מן
המעשר - לא יביא נסכיה ממעות מעשר שני; שאין

עולה, ואם היא נקבה - זבחי שלמים, ילדה זכר - יקרב
עולה, ילדה נקבה - תקרב זבחי שלמים. ילדה זכר ונקבה
- הנזר יקרב עולה, והנזקה זבחי שלמים. ילדה שני זכרים
- אחד יקרב עולה, והשני ימכר לצרכי עולה ודמיו חלין.
וכן אם ילדה שתי נקבות - אחת תקרב שלמים, והשנייה
תמכר לצרכי שלמים ודמיה חלין. ילדה טמטום
ואנדרוגינוס - אינן קדשים והרי הן חלין, כמו שבאנו.
והמקדיש עבר במעי בעלת מום וכיוצא בה - הרי זה
קדוש.

יום רביעי י"ד תשרי ה'תשע"א

פרק ששה עשר

א. הנודר גדול והביא קטן - לא יצא; קטן והביא גדול -
יצא. כיצד? אומר 'הרי עלי עולה או שלמים כבש' והביא
איל, או שנדר עגל והביא שור, גדי והביא שעיר - יצא.
ב. נדר עולה מן הכבשים או מן האילים והביא פלגס -
הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא יצא. וכן הנודר עולת
עוף מן התורים או מן בני היונה והביא תחלת הצהוב
שבונה ושכחה - הרי זה ספק. נדר שחור והביא לבן, לבן
והביא שחור, זכר והביא נקבה, נקבה והביא זכר - לא יצא.
ג. הנודר סתם - מביא מן הגדולים שבמין שנדר. ואם
אותו המקום רגילין לקרות בסתם לאחד מן המינין - מביא
כאנשי המקום. כיצד? נדר עולה מן הבקר - יביא שור.
אמר: הרי עלי עולה, אם דרך אנשי המקום לקרות עולה
סתם אפילו לעולת העוף - מביא פרידה אחת תור או בן
יונה; ואם דרך שאין קורין עולה סתם אלא לעולת בקר
- יביא שור. וכן כל פיצא בזה.
ד. מי שנדר שור או איל או כבש או עגל וכיוצא בהם -
לא יביא כחוש ביותר שבאותו המין, מפני שדמיו מועטין;
ואינו חייב להביא היפה השמן ביותר שאין שם למעלה
ממנו, אלא יביא הבינוני. ואם הביא הכחוש - יצא ידי
נדרו.

ה. האומר: הרי עלי שור שנה מנה - יביא שור ששנה מנה
באותו מקום חוץ מנסכיו. הביא שנים במנה - לא יצא.
ו. האומר: שור זה עולה, ונפל בו מום - אם רצה, יביא
בדמיו שנים; ואפילו הביא בדמיו איל אחד - יצא. אומר:
שני שורים אלו עולה, ונפל בהם מום - אם רצה, יביא
בדמיהם אחד. איל זה עולה, ונפל בו מום - אם רצה, יביא
בדמיו כבש. וכן אם נדר כבש ונפסל - אם רצה, יביא
בדמיו איל.

ז. אומר: הרי עלי עולה, והפריש שור ונגב - פוטר עצמו
בשה. אומר: שור זה ודמיו עלי עולה - הקבע, ואם נפסל
- לא יביא בדמיו אלא שור.

ח. האומר: אחד מכבשי הקדש ואחד משפירי הקדש, והיו
לו שנים - הגדול שבהן הקדש. היו שלשה - הגדול שבהן
הקדש, וחוששין לבינוני. כיצד יעשה? ימתין לבינוני עד
שיפול בו מום, ותחול הקדשה על הגדול לבדו. ואם אמר:

עֲשֹׂרֹן פֶּרֶשׁ וּבָאֵי זֶה מִיֵּן קָבְעוּ - הָרִי זֶה מִבֵּיא שְׁשִׁים
עֲשֹׂרֹן מִכָּל מִיֵּן וּמִיֵּן מִחֲמִשָּׁתָן.
ח. קָבַע נִדְרוֹ וְשָׂכַח כֹּמֶה עֲשֹׂרוֹנוֹת נִדֵּר וּבִכְמָה כָּלִים נִדֵּר
- הָרִי זֶה מִבֵּיא מֵאָחָד וְעַד שְׁשִׁים בְּשָׁשִׁים כָּלִים. בִּיצֵד?
מִבֵּיא עֲשֹׂרֹן אֶחָד בְּכָלִי רֹאשׁוֹן, וּשְׁנֵי עֲשֹׂרוֹנִים בְּכָלִי שֵׁנִי,
וּשְׁלֹשָׁה עֲשֹׂרוֹנִים בְּשָׁלִישִׁי, עַד שִׁיְהִיו עַד שְׁשִׁים עֲשֹׂרֹן
בְּכָלִי הָאַחֲרוֹן. וְאִם שָׂכַח אֶף בָּאֵי זֶה מִיֵּן קָבַע - מִבֵּיא עַל
סֵדֶר זֶה שְׁשִׁים כָּלִים מִכָּל מִיֵּן. וְנִמְצָא מִבֵּיא מִכָּל מִיֵּן אֶלֶף
וּשְׁמוֹנֶה מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים עֲשֹׂרֹן.
ט. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי מִנְחַת שְׁעוּרִים, אוֹ מִנְחַת חֲצִי עֲשֹׂרֹן,
אוֹ מִנְחַת בָּלָא שְׁמֵן וּלְבֹנָה - הָרִי זֶה פֶּטוּר; שְׁלֹא הִתְנַדֵּב
דְּבָר שֶׁכְּמוֹהוּ מִקְרִיבִין. אָמַר: הָרִי עָלִי מִנְחָה מִן הַשְּׁעוּרִים
אוֹ מִן הַעֲדָשִׁים, אוֹ מִנְחָה בָּלָא שְׁמֵן וּלְבֹנָה, אוֹ מִנְחָה חֲצִי
עֲשֹׂרֹן - שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ. אִם אָמַר: לֹא נִדְרָתִי אֲלֹא עַל דַּעַת
שִׁמְתָּר לְהַקְרִיב כֹּזֶה, וְאֵלּוּ יִדְעָתִי שֶׁאֵין מִקְרִיבִין אֲלֹא עֲשֹׂרֹן
שֶׁלֶם סֵלֶת בְּשִׁמְן וּלְבֹנָה לֹא הֵייתִי נוֹדֵר - הָרִי זֶה פֶּטוּר;
וְאִם אָמַר: אֵלּוּ הֵייתִי יוֹדֵעַ הֵייתִי נוֹדֵר בְּדֶרֶךְ שִׁמְקִרִיבִין -
הָרִי זֶה חֵיב לְהַקְרִיב בְּדֶרֶךְ שִׁמְקִרִיבִין.
י. נִדֵּר עֲשֹׂרֹן וּמִנְחָה, וְאָמַר: אֵלּוּ הֵייתִי יוֹדֵעַ הֵייתִי נוֹדֵר
בְּדֶרֶךְ הַמִּתְנַדְּבִין - הָרִי זֶה מִבֵּיא שְׁנַיִם. אָמַר: הָרִי עָלִי קָמַח,
אוֹ הָרִי עָלִי חֲצִי עֲשֹׂרֹן, וְלֹא הִזְכִּיר שֵׁם מִנְחָה - הָרִי זֶה
פֶּטוּר כִּמִּי שְׁלֹא נִדֵּר מֵעוֹלָם. וְכֵן הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי תוֹדָה
בָּלָא לֶחֶם, וְזָבַח בָּלָא נִסְכִּים - הָרִי זֶה פֶּטוּר. וְאִם אָמַר:
אֵלּוּ הֵייתִי יוֹדֵעַ שֶׁאֵין מִקְרִיבִין כֹּף הֵייתִי נוֹדֵר בְּדֶרֶךְ הַנּוֹדְרִין
- הָרִי זֶה חֵיב לְהַקְרִיב בְּדֶרֶךְ הַמִּקְרִיבִין.
יא. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי לֶחֶם תוֹדָה - יָבִיא תוֹדָה וְלֶחֶם; שֶׁהַדְּבָר יוֹדֵעַ שֶׁאֵין מִקְרִיבִין לֶחֶם בָּלָא תוֹדָה, וְסוֹף הַקְּרָבָן
הַזִּכְּרִי. אָמַר: הָרִי עָלִי לֶחֶם לִפְטוּר תוֹדָתוֹ שֶׁל פְּלוּגִי - יָבִיא
לֶחֶם תוֹדָה עִם תוֹדַת חֲבֵירוֹ.
יב. מִתְנַדֵּב אוֹ נוֹדֵר אֲדָם יֵינן בִּפְנֵי עֲצָמוֹ. וְאֵין מִתְנַדְּבִין לֹג
יֵינן וְלֹא שְׁנֵי לֶגִין, שֶׁאֵין בְּנִסְכִּים לֹא לֹג וְלֹא שְׁנַיִם. וְאֵין
מִתְנַדְּבִין חֲמִשָּׁה, שֶׁאֵין חֲמִשָּׁה לֶגִין רְאוּיִין לֹא לְנִסְכֵי כֹהֵנָה
אֶחָת וְלֹא לְנִסְכֵי שְׁתֵּי כֹהֲנוֹת. אֲבָל מִתְנַדְּבִין שְׁלֹשָׁה
וְאַרְבָּעָה וְשִׁשָּׁה וּמִשְׁשָׁה וּמֵעֵלָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְנִסְכֵי
כֹהֲנוֹת.
יג. בִּיצֵד? נִדֵּר שְׂבָעָה - הָרִי הֵן כְּנִסְכֵי כֶּבֶשׂ וְאֵיל. נִדֵּר
שְׁמוֹנֶה - הָרִי אֵלּוּ כְּנִסְכֵי שְׁנֵי אֵילִים. תִּשְׁעָה - כְּנִסְכֵי שׁוֹר
וְכֶבֶשׂ, אוֹ כְּנִסְכֵי שְׁלֹשָׁה כֶּבֶשִׁים. נִדֵּר עֲשָׂרָה - הָרִי אֵלּוּ
כְּנִסְכֵי שׁוֹר וְאֵיל, אוֹ שְׁנֵי כֶּבֶשִׁים וְאֵיל. וְכֵן עַד לְעוֹלָם.
יד. נִדֵּר חֲמִשָּׁה לֶגִין - אוֹמְרִין לוֹ הַשֶּׁלֶם שִׁשָּׁה; שֶׁהָרִי קָבָעַן
לְקָרְבָן. אֲבָל אִם נִדֵּר לֹג אוֹ שְׁנַיִם - פֶּטוּר; שֶׁהָרִי אֵינֶן
רְאוּיִין כָּלֵל, לֹא הֵן וְלֹא מִקְצָתָן. וְאֵין מִתְנַדְּבִין וְלֹא נוֹדְרִין
פָּחוֹת מִלֹּג שְׁמֵן; שֶׁאֵין לָהּ מִנְחָה פְּחוֹתָהּ מֵעֲשֹׂרֹן, וְהִיא
צְרִיכָה לֹג אֶחָד שְׁמֵן.
טו. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי יֵינן - לֹא יִפְחַת מִשְׁלֹשָׁה לֶגִין. הָרִי
עָלִי שְׁמֵן - לֹא יִפְחַת מִלֹּג. פֶּרֶשׁ נִדְרוֹ וְשָׂכַח כֹּמֶה לֹג נִדֵּר
מִן הַיֵּינן אוֹ מִן הַשְּׁמֵן - יָבִיא אַרְבָּעִים וּמֵאָה לֹג; שֶׁאֵין לָהּ

הַנִּסְכִּים בָּאֵין לְעוֹלָם אֲלֹא מִן הַחֲלִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, לִפִּי
שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן: וְהַקְרִיב הַמִּקְרִיב קָרְבָּנוֹ - עַד שִׁיְהִיו מִשְׁלֹ
וְלֹא יִהְיֶה בָּהֶן צֵד לְגִבּוֹת כָּלֵל.

יום חמישי ט"ו תשרי ה'תשע"א

פרק שבעה עשר

א. הַנּוֹדֵר מִנְחָה מֵאָפָה תָּנוּר - לֹא יָבִיא מֵאָפָה בִּפְחָ, וְלֹא
מֵאָפָה רַעֲפִים, וְלֹא מֵאָפָה יוֹרוֹת הָעֲרֻבִים.
ב. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי בְּמִנְחָת, וְהִבֵּיא בְּמִרְחֶשֶׁת; בְּמִרְחֶשֶׁת,
וְהִבֵּיא בְּמִנְחָת - מֵה שֶׁהִבֵּיא הִבֵּיא, וְיָדִי חוֹבְתוֹ לֹא יֵצֵא.
וְאִם אָמַר: זֶה לְהִבֵּיא בְּמִרְחֶשֶׁת, וְהִבֵּיאָה בְּמִנְחָת; אוֹ
בְּמִנְחָת, וְהִבֵּיאָה בְּמִרְחֶשֶׁת - הָרִי זֶה פֶּטוּלָה. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא
כֹּזֶה. וְכֵן הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי שְׁנֵי עֲשֹׂרוֹנוֹת לְהִבֵּיאַן בְּכָלִי
אֶחָד, וְהִבֵּיאַן בְּשְׁנֵי כָּלִים; בְּשְׁנֵי כָּלִים, וְהִבֵּיאַן בְּכָלִי אֶחָד
- מֵה שֶׁהִבֵּיא הִבֵּיא, וְיָדִי חוֹבְתוֹ לֹא יֵצֵא. שֶׁנֶּאֱמַר: כַּאֲשֶׁר
נִדְרַת לִי.
ג. אָמַר: אֵלּוּ לְהִבֵּיא בְּכָלִי אֶחָד, וְהִבֵּיא בְּשְׁנֵי כָּלִים; אוֹ
לְהִבֵּיא בְּשְׁנֵי כָּלִים, וְהִבֵּיא בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֵלּוּ פֶּטוּלִין.
לֹא קָבָעַן בְּשַׁעַת הַנִּדֵּר, אֲלֹא אָמַר: הָרִי עָלִי שְׁנֵי עֲשֹׂרוֹנוֹת,
וּבְשַׁעַת הַפְּרִשָּׁה קָבָעַן וְהַפְּרִישׁוֹן בְּשְׁנֵי כָּלִים, וְחִזּוֹר וְהִבֵּיאַן
בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֵלּוּ כְּשָׁרִים; שֶׁנֶּאֱמַר 'כַּאֲשֶׁר נִדְרַת', וְלֹא
'כַּאֲשֶׁר הַפְּרִשָּׁה'. אָמַר: הָרִי עָלִי שְׁנֵי עֲשֹׂרוֹנוֹת לְהִבֵּיאַן בְּכָלִי
אֶחָד, וְהִבֵּיאַן בְּשְׁנֵי כָּלִים, אָמְרוּ לוֹ: בְּכָלִי אֶחָד נִדְרַת,
הַקְרִיבֶם בְּשְׁנֵי כָּלִים - הָרִי אֵלּוּ פֶּטוּלִין; הַקְרִיבֶם בְּכָלִי אֶחָד
- הָרִי אֵלּוּ כְּשָׁרִים.
ד. אָמַר: הָרִי עָלִי שְׁנֵי עֲשֹׂרוֹנוֹת לְהִבֵּיא בְּשְׁנֵי כָּלִים, וְהִבֵּיא
בְּכָלִי אֶחָד, אָמְרוּ לוֹ: בְּשְׁנֵי כָּלִים נִדְרַת, הַקְרִיבֶם בְּשְׁנֵי כָּלִים
- הָרִי אֵלּוּ כְּשָׁרִים; הַקְרִיבֶם בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֵלּוּ כְּשִׁתִּי
מִנְחוֹת שְׁנֵי עֲשָׂרֹן.
ה. הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי מִנְחָה - יָבִיא אֶחָת מִחֲמִשָּׁה מִיָּגִי
מִנְחוֹת הַבָּאוֹת בְּנִדֵּר וּבִנְדָבָה. אָמַר: הָרִי עָלִי מִנְחוֹת - יָבִיא
שְׁנֵי (מִיָּגִי) מִנְחוֹת מִחֲמִשָּׁתָן. אָמַר: הָרִי עָלִי מִן מִנְחוֹת -
יָבִיא שְׁתֵּי מִנְחוֹת מִמִּין אֶחָד. הָרִי עָלִי מִיָּגִי מִנְחוֹת - יָבִיא
שְׁתֵּי מִנְחוֹת מִשְׁנֵי מִיָּגִים. וְכֵן אִם אָמַר: מִיָּגִי מִנְחָה - יָבִיא
שְׁנֵי מִיָּגִין. קָבַע נִדְרוֹ בְּמִין מִהֵן וּשְׂכָחוּ - מִבֵּיא חֲמִשָּׁתָן.
ו. אֵין הִזְחִיד מִבֵּיא מִנְחָה בְּכָלִי אֶחָד יוֹתֵר מִשְׁשִׁים עֲשֹׂרֹן.
וְאִם נִדֵּר יוֹתֵר מִשְׁשִׁים - מִבֵּיא שְׁשִׁים בְּכָלִי אֶחָד, וְהִשְׁאָר
בְּכָלִי שְׁנֵי. שֶׁאֵין יְכוּלִין לְהַבְלִיל כַּאֲחָד אֲלֹא שְׁשִׁים, אֲבָל יוֹתֵר
עַל שְׁשִׁים אֵין נִבְלָלִין. אֶף עַל פִּי שֶׁאֵין הַבְּלִילָה מֵעַכְבָּת,
כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל הָרְאוּי לְבִילָה - אֵין הַבְּלִילָה
מֵעַכְבָּת בּוֹ, וְכָל שֶׁאֵינוֹ רְאוּי לְבִילָה - הַבְּלִילָה מֵעַכְבָּת בּוֹ.
ז. אָמַר: הָרִי עָלִי מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְאֶחָד עֲשֹׂרֹן - מִבֵּיא מֵאָה
וְעֶשְׂרִים בְּשְׁנֵי כָּלִים, שְׁשִׁים כָּלִי כָּלִי, וּמִבֵּיא עֲשֹׂרֹן אֶחָד
בְּכָלִי הַשְּׁלִישִׁי. אָמַר: הָרִי עָלִי עֲשֹׂרֹן - יָבִיא עֲשֹׂרֹן אֶחָד;
הָרִי עָלִי עֲשֹׂרוֹנוֹת - יָבִיא שְׁנַיִם. פֶּרֶשׁ נִדְרוֹ וְשָׂכַח כֹּמֶה
עֲשֹׂרֹן פֶּרֶשׁ - יָבִיא שְׁשִׁים עֲשֹׂרֹן בְּכָלִי אֶחָד. שְׂכַח כֹּמֶה

1 יום שמקריבין בו הצבור קרבנות מרבות יותר מיום טוב
2 הראשון של חג שחל להיות בשבת, והיו הנסכים בו מאה
3 וארבעים לג שמן וכמותם יין, כמו שיתבאר בהלכות
4 תמידין ומוספין.

יום שישי ט"ז תשרי ה'תשע"א

פרק שמונה עשר

7 א. כל הקרבנות כלן, בין קרבנות בהמה ועוף בין קרבנות
8 מנחות, מצות עשה להקריבן בבית הבחירה; שנאמר: ושם
9 תעשה כל אשר אנכי מצוך. וכן מצות עשה להיות כל אדם
10 מטפל ומביא קרבנות בהמה שנתחייב להקריבן מחוצה
11 לארץ לבית הבחירה. שנאמר: קדשך אשר יהיו לך ויגדריך
12 תשא וגומר; מפי השמועה למדו, שאינו מדבר אלא בקדשי
13 חוצה לארץ, שהוא מטפל בהם עד שיביאם לבית הבחירה.
14 ב. המקריב קרבן חוץ לעזרה - בטל מצות עשה, ועבר על
15 לא תעשה, שנאמר: השמר לך פן תעלה עלתיך בכל מקום
16 אשר תראה. ואם הקריב: במזיד - חייב כרת, שנאמר: אשר
17 יעלה עלה או זבח ואל פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת
18 מעמיו; בשוגג - מביא חטאת קבועה.

19 ג. וכן השוחט קדשים חוץ לעזרה, אף על פי שלא העלים:
20 אם היה מזיד - חייב כרת, שנאמר: אשר ישחט שור או
21 כשב או עז וגומר, דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת;
22 ואם שחט בשוגג - מביא חטאת קבועה.

23 ד. והיכן הזהיר על השחיטה בחוץ? בהקש. נאמר: שם
24 תעלה עלתיך, ונאמר: ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך;
25 מה העליה בחוץ, שענש עליה, הזהיר עליה בפרוש,
26 שנאמר: השמר לך פן תעלה עלתיך; אף עשיה, שבכלל
27 השחיטה, שענש עליה בפרוש, הרי הוא מזהר עליה. שלא
28 ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר.

29 ה. השוחט קדשים והעלים בחוץ - חייב שתיים: אחת על
30 השחיטה ואחת על העליה. שחט בפנים והעלה בחוץ -
31 חייב על העליה. וכן אם שחט בחוץ והעלה בפנים - חייב
32 על השחיטה.

33 ו. אינו חייב אלא על שחיטת קדשים הראויין לקרב לגבי
34 מזבח; אבל השוחט בחוץ אחד מאסורי מזבח או מחטאות
35 המתות - הרי זה פטור. שנאמר: לפני משכן ה'; וכל שאינו
36 ראוי לבוא אל משכן ה' - אין חייבין עליו.

37 ז. שחט בחוץ מחסר זמן בגופו או בפעלים, הואיל ואינו
38 ראוי עתה לבוא בפנים - פטור.

39 ח. אי זהו מחסר זמן בגופו? בהמה בתוך שבעת ימי
40 הולדה; ותורין שלא הגיע זמן; ואותו ואת בנו שנשחט
41 אחד מהם היום, שאין השני ראוי עד למחר.

42 ט. ואי זהו מחסר זמן בפעלים? קרבן שעדיין לא הגיע זמן
43 בעליו להקריבו. כיצד? הוב והזכה והילדת ששחטו
44 חטאתם בחוץ [בתוך] ימי ספירה - פטורין. וכן מצרע
45 ששחט חטאתו ואשמו בחוץ בתוך ימי הספירה - פטור.
46 שעדיין לא נראו בפעלי הקרבנות האלו לכפרה. אבל אם

שחטו עלותיהן בחוץ בתוך ימי הספירה - חייבין;
47 שהעולה דורון היא, והחטאת והאשם היא עקר הכפרה.
48 וכן נזיר ששחט חטאתו בחוץ בתוך ימי נזירותו - פטור,
49 הקריב עולתו או שלמיו בחוץ - חייב; שהחטאת היא
50 המעפכתו, והיא עקר הנזירות.

51 י. אשם תלוי וחטאת העוף הבאה על הספק שהקריבן
52 בחוץ - פטור; שהרי לא נקבע האסור. אשם מצרע ששחטו
53 בחוץ שלא לשמו - חייב, הואיל ושללא לשמו ראוי בפנים
54 וכשר, כמו שיתבאר. וכל קרבן שהוא פטור על שחיטתו
55 בחוץ - כך הוא פטור על העלאתו.

56 יא. שני שעירי יום הכפורים ששחטם בחוץ: אם עד שלא
57 התודה עליהם - חייב כרת על שניהן, הואיל וראויין לבוא
58 לפני השם לודי; ואם אחר שהתודה - פטור על המשתלח,
59 שהרי אינו ראוי לבוא לפני השם.

60 יב. השוחט שלמים בחוץ קדם שיפתחו דלתות ההיכל -
61 פטור; שהרי הן מחסרים מעשה ואחר כך יהיו ראויין לקרב
62 לפני השם, כמו שבארנו. והשוחט את הפסח בחוץ, אפלו
63 בשאר ימות השנה, בין לשמו בין שלא לשמו - חייב;
64 שהפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא.

65 יג. בהמת חלין שעברה קדשי מזבח - אסור לשחטה
66 בחוץ. ואם שחטה - אינו לוקה, מפני שאינה ראויה לבוא
67 לפני השם.

68 יד. גנב והקדיש ואחר כך שחט בחוץ - חייב. ומאימתי
69 העמידוהו ברשותו כדי לחיבו עליה כרת? משעה
70 שהקדישה. והוא ששחטה אחר יאוש; אבל לפני יאוש -
71 אינה קדושה.

72 טו. היתה הבהמה כלה בחוץ וצוארה בפנים ושחט - חייב;
73 שנאמר: אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה, או אשר
74 ישחט מחוץ למחנה. אחד השוחט במקדש וצוארה בפנים
75 ושאר גוף הבהמה בחוץ, או שהיה גופה בפנים וצוארה
76 בחוץ - חייב, עד שתהיה הבהמה כלה במקדש; שנאמר:
77 ואל פתח אהל מועד לא יביאנו. אבל השוחט בגגו של
78 היכל, אף על פי שאינו ראוי לזביחה כלל - הרי זה פטור.

79 טז. שנים שאחזו בספיין ושחטו בחוץ - פטורין; שנאמר:
80 אשר ישחט, או אשר ישחט - אחד ולא שנים. ואחד
81 ששחט בחוץ, אף על פי שלא נתכונן לשחט קדשים אלו
82 לה' - הרי זה חייב. שנאמר: דם יחשב לאיש ההוא דם
83 שפך; אף על פי שזה הדם במחשבתו פדם הנשפך, לא
84 קרברן - הרי זה חייב.

85 יז. השוחט בחוץ בלילה - חייב, הואיל והשחיטה בלילה
86 כשרה בחוץ. וכן אם העלה בלילה מזה ששחט בחוץ
87 בלילה - חייב על העלאתו. אבל אם שחט בפנים בלילה
88 והעלה בחוץ - פטור, לפי שלא העלה אלא דבר פסול;
89 שאין לך שחיטה כשרה בלילה במקדש. וכן אם קבל בכלי
90 חל בפנים וזרק בחוץ - פטור.

91 יח. וכן המולק את העוף בחוץ - פטור. ואם העלהו -
92 פטור. מלק בפנים והעלה בחוץ - חייב על העלאתו. שחט
93 בפנים והעלה בחוץ - פטור; שלא העלה אלא דבר שאינו

1 ראוי לקרב. שחט את העוף בחוץ והעלהו בחוץ - חֵיב
2 שְׁתִּים; שֶׁשְׁחִיטָה בחוץ כְּשֶׁרָה, וְהָרִי הִיא כְּמִלְקָה בְּפָנִים.

שבת קודש י"ז תשרי ה'תשע"א

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עָשָׂר

5 א. אִין הַמַּעֲלָה בחוץ חֵיב עַד שִׁיעָלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ
6 שִׁיעָשָׂה בחוץ; אָבֵל אִם הֵעֵלָה עַל הַסֵּלַע אוֹ עַל הָאֶבֶן -
7 פֶּטוּר. שְׂאִין קָרוֹי קָרְבֵּן אֲלָא עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא
8 בַּחוּץ, שְׂנֵאָמַר: וַיֵּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ. וְאִינוּ חֵיב עַד שִׁיעָלָה לְשֵׁם;
9 שְׂנֵאָמַר: לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ לְה' - עַד שִׁתְּכַנּוֹן לְשֵׁם.

10 ב. אִינוּ חֵיב אֲלָא עַל הַעֲלָאת דְּבַר הָרְאוּי לְאִשִּׁים וּלְמִזְבֵּחַ,
11 כְּגוֹן הַעוֹלָה; שְׂנֵאָמַר: אֲשֶׁר יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ זָבַח - מֶה עוֹלָה
12 שְׂרָאוּיָה לְאִשִּׁים, אִף כָּל שְׂרָאוּי לְאִשִּׁים הוּא שְׁחָבִין עַל
13 הַעֲלָאתוֹ בַּחוּץ.

14 ג. מִכָּאן אָמַרְנוּ: הַזֹּרֵק אֶת הַדָּם, אוֹ הַמִּקְטִיר אִיכְרֵי עוֹלָה
15 אוֹ אֲמוּרִין, אוֹ קֶמֶץ אוֹ לְבוֹנָה אוֹ קִטְרֶת, אוֹ מִנְחַת כֹּהֲנִים
16 אוֹ מִנְחַת נְסִיכִים, אוֹ הַמִּנְסֵף שְׁלֹשָׁה לִגְיָן יָין אוֹ מִים בַּחוּץ
17 - חֵיב; שְׂנֵאָמַר: לֹא יִבְאֲנוּ לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ - כָּל הַמִּתְקַבֵּל
18 בְּפָנִים חֵיבִין עָלָיו בַּחוּץ.

19 ד. אָבֵל הַזֹּרֵק שְׁגִירֵי הַדָּם בַּחוּץ, אֶפְלוּ שְׁגִירֵי דָמִים הַפְּנִימִים
20 - פֶּטוּר; שְׁזָרִיקֶת שְׁגִירֵי הַדָּם שְׁגִירֵי מִצְחָה הֵם וְאִינוּ מַעֲבִיבִין.
21 וְכֵן הַמִּנְסֵף יָין אוֹ מִים פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה לִגְיָן בַּחוּץ - פֶּטוּר,
22 בֵּין בְּחָג בֵּין בְּשָׁעַר יְמוֹת הַשָּׁנָה; הוּאִיל וְחִסֵּר הַשְּׁעוּר הָרִי
23 אִינוּ רְאוּיִין לְהִתְקַבֵּל בְּפָנִים. וְכֵן הַמַּעֲלָה מִבֶּשֶׂר חֲטָאֵת,
24 מִבֶּשֶׂר אֲשֶׁם, מִבֶּשֶׂר שְׁלָמִים, בֵּין שֶׁל יָחִיד בֵּין שֶׁל צְבוּר,
25 מִשְׁגִּירֵי מִנְחוֹת, מִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, מִלֶּחֶם הַפָּנִים, בַּחוּץ - פֶּטוּר;
26 שְׁכָל אֵלוּ רְאוּיִין לְאֲכִילָה, לֹא לְאִשִּׁים.

27 ה. הַמַּעֲלָה אֶת הַבִּהֶמָה כֻּלָּה בַּחוּץ - חֵיב מִפְּנֵי הָאֲמוּרִין.
28 וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִפְרִישׁוּ - אִין בֶּשֶׂר הַזָּבַח חוּצָא, וְכֹאֵלוּ
29 הַקְטִיר הָאֲמוּרִים בְּפָנֵי עֶצְמוֹ. אָבֵל הַמַּעֲלָה מִנְחָה שְׁלֹא
30 נִקְמָצָה - פֶּטוּר; שְׂאִין הַקֶּמֶץ בְּרוּר וּמִבְדֵּל. קֶמֶצָה וְחִזּוּר
31 קֶמֶצָה לְתוֹכָהּ וְהַקְרִיב כֻּלָּה בַּחוּץ - חֵיב.

32 ו. הַיּוֹצֵק וְהַבּוֹלֵל, וְהַפּוֹתֵת וְהַמּוֹלֵחַ, וְהַמְנִיף וְהַמְגִּישׁ,
33 וְהַמְסַדֵּר אֶת הַשְּׁלֵחָן וְהַמְטִיב אֶת הַנְּרוֹת, וְהַקּוֹמֵץ וְהַמְקַבֵּל
34 דָּמִים בַּחוּץ - פֶּטוּר; לְפִי שְׁכָל אֶחָד מֵאֵלוּ אִינוּ גֹמֵר עֲבוּדָה,
35 וְנֵאָמַר: אֲשֶׁר יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ זָבַח - מֶה הֵעֲלָאָה שֶׁהִיא גֹמֵר
36 עֲבוּדָה, אִף כָּל שֶׁהוּא גֹמֵר עֲבוּדָה חֵיבִין עָלָיו.

37 ז. פָּרָה אֲדָמָה שֶׁשְּׂרָפָה חוּץ מִמָּקוֹם שְׂרָפָתָהּ, וְכֵן שְׁעִיר
38 הַמִּשְׁתַּלֵּחַ שֶׁהִקְרִיבוּ בַּחוּץ אַחֵר שֶׁהִתְנַדָּה עָלָיו - פֶּטוּר;
39 שְׂנֵאָמַר: וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְאֲנוּ - כָּל שְׂאִינוּ רְאוּי
40 לְבוֹא אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אִין חֵיבִין עָלָיו. אָבֵל קִדְשִׁים
41 פְּסוּלִין שֶׁהֵיָה פְּסוּלִין בִּקְדָשׁ, אִם הֵעֲלָה מִתֵּן בַּחוּץ - חֵיב.
42 כִּיצַד? כְּגוֹן הֵלֵן וְהַיּוֹצֵא וְהַטָּמֵא וְשֶׁנִּפְסַל בְּמִחְשַׁבַּת הַעוֹבֵד,
43 שְׁכָלָן נִשְׂרָפִין כְּמוֹ שִׁתְּכָאָר בַּהֲלָכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, אִם

44 עָבַר וְהֵעֲלָה מִתֵּן בַּחוּץ - חֵיב; שְׂנֵאָמַר: לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ לְה'
45 - כָּל הַנַּעֲשָׂה לְה' חֵיבִין עָלָיו, וְאֵלוּ נַעֲשׂוּ לְשֵׁם.

46 ח. כָּל דְּבַר שְׁחָבִין עַל הַעֲלָתוֹ בַּחוּץ, בֵּין שֶׁהֵעֲלָה מִמֶּנּוּ
47 כְּזֵית בַּחוּץ - חֵיב. בֵּין שֶׁהֵעֲלָה בְּפָנִים תַּחֲלָה וְשִׁיר מִמֶּנּוּ
48 כְּזֵית וְהֵעֲלָהוּ בַּחוּץ, בֵּין שֶׁהֵנִיחַ הַכֹּל בְּפָנִים וְלָקַח מִמֶּנּוּ
49 כְּזֵית וְהֵעֲלָהוּ בַּחוּץ. אָבֵל אִם חִסֵּר אוֹתוֹ דְּבַר הַקָּרֵב כָּל
50 שֶׁהוּא בְּפָנִים, וְהֵעֲלָה שְׂאִירָתוֹ בַּחוּץ - פֶּטוּר.

51 ט. כִּיצַד? הַקֶּמֶץ אוֹ הַלְבוּנָה וְהָאֲמוּרִין וְהַעוֹלָה וּמִנְחָה
52 הַנִּשְׂרָפֶת וְהַנִּסְכִּין שֶׁחִסְרוּ מִקְצָתָם בְּפָנִים וְהַקְרִיב שְׂאִירָתוֹ
53 בַּחוּץ - פֶּטוּר; שְׁהָרִי נֵאָמַר: לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ - עַל הַשֵּׁלֶם הוּא
54 חֵיב, וְאִינוּ חֵיב עַל הַחִסֵּר. הוּצִיאָהוּ שֵׁלֶם וְחִסֵּר בַּחוּץ
55 וְהֵעֲלָהוּ - הָרִי זֶה סָפֵק, לְפִיכָף אִינוּ לוֹקָה.

56 י. הֵעֲלָה אָבֵר שְׂאִין בּוֹ כְּזֵית בֶּשֶׂר וְהֵיָה הַעֶצֶם מְשֻׁלְּמוֹ
57 לְכְּזֵית - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחַבֵּר. הֵיָה מִלַּח מְשֻׁלְּמוֹ לְכְּזֵית
58 - הָרִי זֶה סָפֵק, לְפִיכָף אִינוּ לוֹקָה. וְעוֹלָה וְאֲמוּרָיָה מִצְטָרְפִין
59 לְכְּזֵית.

60 יא. הֵעֲלָה וְחִזּוּר וְהֵעֲלָה - חֵיב עַל כָּל אָבֵר וְאָבֵר. זֶרֶק הַדָּם
61 וְהֵעֲלָה הָאִיכְרִים - חֵיב שְׁתִּים, שְׁהָרִי חֵלֶק הַכְּתוּב בֵּין
62 מַעֲלָה לְעוֹשָׂה; שְׁהָרִי נֵאָמַר: אֲשֶׁר יַעֲלֶה עֹלָה, וְנֵאָמַר:
63 לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ. הֵעֲלָה אָבֵר חִסֵּר - פֶּטוּר; שְׂנֵאָמַר: לַעֲשׂוֹת
64 אוֹתוֹ - עַל הַשֵּׁלֶם הוּא חֵיב.

65 יב. שְׁנִים שֶׁשְּׁחָטוּ - פֶּטוּרִים. שְׁנִים שֶׁאֲחָזוּ בְּאָבֵר וְהֵעֲלִיהוּ
66 בַּחוּץ - חֵיבִין; שְׂנֵאָמַר: אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲלֶה עֹלָה - אֶפְלוּ
67 אִישׁ וְאִישׁ שֶׁהֵעֲלִי חֵיבִין.

68 יג. הַזֹּרֵק מִקְצַת מִתְּנוֹת בַּחוּץ - חֵיב. הַמְקַבֵּל דָּם חֲטָאֵת
69 בְּכוֹס אֶחָד, נִתֵּן מִמֶּנּוּ בַּחוּץ וְחִזּוּר וְנִתֵּן בְּפָנִים - חֵיב עַל
70 הַנִּתֵּן בַּחוּץ, שְׁהָרִי כָּלוּ רְאוּי לְקָרֵב בְּפָנִים; וְאִם נִתֵּן מִמֶּנּוּ
71 בְּפָנִים וְחִזּוּר וְנִתֵּן בַּחוּץ - פֶּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שִׁירִים. אָבֵל
72 אִם קָבַל בְּשְׁנֵי כּוֹסוֹת, בֵּין שֶׁנִּתְּן שְׁנֵיהֶן בַּחוּץ, אוֹ אֶחָד
73 בַּחוּץ וְאֶחָד בְּפָנִים, אוֹ אֶחָד בְּפָנִים וְאֶחָד בַּחוּץ - הָרִי זֶה
74 חֵיב.

75 יד. הַקֶּמֶץ וְהַלְבוּנָה שֶׁל מִנְחָה שֶׁהִקְרִיב אֶחָד מִתֵּן בַּחוּץ,
76 אוֹ הַקְרִיב הָאֶחָד בְּפָנִים וְהַשְּׁנִי בַּחוּץ - חֵיב. וְכֵן שְׁגִי בְּזִיכִי
77 לְבוֹנָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים שֶׁהִקְרִיב אֶחָד מִתֵּן בַּחוּץ, אוֹ אֶחָד
78 בְּפָנִים וְהַשְּׁנִי בַּחוּץ - חֵיב.

79 טו. מִי שֶׁשְּׁחַט קִדְשִׁים בְּזִמְן הַזֶּה וְהֵעֲלֵם חוּץ לְעֹזְרָה -
80 חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְאוּי לְקָרֵב בְּפָנִים; שְׁהָרִי מִתֵּר לְהַקְרִיב
81 אִף עַל פִּי שְׂאִין בֵּית, מִפְּנֵי שֶׁקִּדְשָׁה רֵאשׁוֹנָה קִדְשָׁה לְשַׁעֲתָהּ
82 וְקִדְשָׁה לְעֵתִיד לְבוֹא.

83 טז. הַשּׁוֹחֵט קִדְשֵׁי נִזְכָּרִים בַּחוּץ - חֵיב. וְכֵן הַמַּעֲלָה אוֹתָן
84 בַּחוּץ. וְהַנִּזְכָּרִים מִתְּרִין לְהַקְרִיב עוֹלוֹת לְשֵׁם בְּכָל מָקוֹם.
85 וְהוּא שִׁיקְרִיבוּ בְּכִמָּה שִׁיבְנוּ. וְאִסּוּר לְסִיעֵן וּלְעֲשׂוֹת
86 שְׁלִיחוֹתָן, שְׁהָרִי נֵאָסֵר עָלֵינוּ לְהַקְרִיב בַּחוּץ. וּמִתֵּר לְהוֹרוֹת
87 לָהֶם וּלְלַמְּדֵם הַיָּאֵף יִקְרִיבוּ לְשֵׁם הָאֵל בְּרוּךְ הוּא.
88 סִלְקִיו לְהוֹ הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרָבּוֹת בְּסִיעֵתָא דְּשִׁמְיָא

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"א-י"ז תשרי ה'תשע"א

1

יום ראשון י"א תשרי ה'תשע"א

2

מצות לא תעשה עט. פ.

3

4 המצוה ה'ע"ט — האזהרה שהזהרנו מלבנות
5 מזבח מאבנים שנגע בהן ברזל, והוא אמרו
6 יתעלה: "לא תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת
7 עליה ותחללה" (שמות כ, כב), ואם בנה מהן
8 מזבח — הרי הוא פסול ואין מקריבים עליו.
9 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ג' ממדות
10 (משנה ד).

11 המצוה המשלימה שמנים — האזהרה שהזהרנו
12 מלעלות למזבח במעלות, כדי שלא יפסע פסיעות
13 גסות בשעת עלייתו, אלא ילך עקב בצד גדל,
14 והוא אמרו יתעלה: "לא תעלה במעלות על-
15 מזבחי וגו'" (שם, כג). ולשון המכלתא (סוף פרשת
16 יתרו): "מה תלמוד לומר: "אשר לא תגלה
17 ערותך עליו"? שכשעולה למזבח לא יהא פוסע
18 פסיעה גסה, אלא מהלך עקב בצד גדל". וכבר
19 נתבאר צורת הכבש ואיך בנינו בפרק ג' ממדות
20 (משנה א). וכל הפוסע פסיעה גסה על המזבח עד
21 שתגלה ערותו עליו — לוקה.

יום שני י"ב תשרי ה'תשע"א

22

מצות עשה כא.

23

24 המצוה הכ"א — הצווי שנוצטוינו ליראה מן
25 המקדש הזה מאד מאד, עד שנקבע לו בלבנו
26 מקום היראה והפחד — וזו היא מוראת מקדש,
27 והוא אמרו יתעלה: "ומקדשי תיראו" (ויקרא יט,
28 ל). והגדרת יראה זו כמו שהזכירו בספרא
29 (קדושים): "איזה הוא מורא? לא יבגס להר הבית
30 במקלו ובמנעלו ובאפנדתו (בגד שלובש אדם על
31 גופו כדי שיספוג הזיעה, ואין דרך ללבושו בלי
32 מלבוש עליו) ובאבק שצל רגליו ולא יעשנו
33 קפנדריא (מעבר, לקצר הדרך), ורקיקה מקל-
34 וחמר" (— ודאי שאסור). וכבר נתבאר בכמה
35 מקומות בתלמוד, שאסור בהחלט לשבת בעזרה
36 אלא למלכי בית דוד בלבד; וכל-זה לפי שאמר
37 יתעלה: "ומקדשי תיראו" וזו חובה לעולם, אפלו

38 בזמן הזה שהוא חרב בעונותינו שרבו. ולשון
39 ספרא (שם): "אין לי אלא בזמן שבת המקדש
40 קים, בזמן שאין בית המקדש מנין? תלמוד
41 לומר: את-שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו —
42 מה-שמירת שבת לעולם, אף מורא מקדש
43 לעולם". ושם אמרו עוד: "לא מן-המקדש אתה
44 ירא, אלא ממי שפקד על המקדש".

יום שלישי י"ג תשרי ה'תשע"א

45

מצות עשה כב. מצות לא תעשה סז.

46

מצות עשה לה.

47

מצות לא תעשה פג. פד.

48

49 המצוה הכ"ב — הצווי שנוצטוינו לשמר את-
50 המקדש ללקת סביבו תמיד בכל-לילה במשך
51 כל-הלילה כדי לכבדו, ולרוממו ולגדלו, והוא
52 אמרו יתעלה לאהרן: "ואתה ובניך אתם תהיו
53 אהל העדת" (במדבר יח, ב), כלומר: אתם תהיו
54 לפניו תמיד. וכבר נכפל צווי זה בלשון אחר,
55 והוא אמרו: "ושמרו את-משמרת אהל מועד"
56 (שם, ד). ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "אתה
57 ובניך אתם לפני אהל העדת — הכהנים מבפנים
58 והלויים מבחוץ", כלומר: לשמירה ולהליכה
59 סביבו. ובמכלתא אמרו בלשון הזה: "ושמרו
60 את-משמרת אהל מועד — אין לי אלא בעשה,
61 מנין בלא-תעשה? תלמוד לומר: ושמרתם את
62 משמרת הקדש" (שם, ה) הנה נתברר לך
63 ששמירתו — מצות עשה. ושם אמרו: "גדלה
64 למקדש שיש עליה שומרים. לא דומה פלטורין
65 (היכל המלך) שיש עליה שומרים לפלטורין שאין
66 עליה שומרים". וידוע שפלטורין — שם ההיכל
67 רצונו לומר: שמגדלת ההיכל ורוממותו, שיהיו
68 שומרים קבועים עליו. וכבר נתבאר כל-דיני
69 מצוה זו בפרק א' ממסכת תמיד ובמסכת מדות.
70 המצוה הס"ז — האזהרה שהזהרנו מלהשבת
71 שמירת-המקדש ולסב בו תמיד כל-לילה, והוא
72 אמרו: "ושמרתם את משמרת הקדש" (שם) וכבר
73 בארנו במצוה כ"ב ממצות עשה, ששמירת
74 המקדש והסבוב בו מצות עשה; וכך נבאר כאן,

הקטרת, כלומר: שיהיו אותן סממני תעורבותו
וביחס אותן המדות ויתפנון להתגמר (להתבשר)
בו, והוא אמרו יתעלה: "ובמתכנתה לא תעשו
לכם" (שמות ל, לו) ובאר לנו, שהעובר ועושה
כמוה וכוונתו להריח תפירתה — חייב כרת, אמר:
"איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת
מעמיו" (שם, לח) אם הוא מזיד; ואם הוא שוגג
— מקריב חטאת קבועה. וכבר נתבאר גם דיני
מצוה זו בריש פרתות (ה).

המצוה הפ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהקריב
שום קרבן במזבח הזהב שביהיכל, והוא אמרו
יתעלה: "לא תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה
ונסך לא תסכו עליו" (שם ט) וכל-המקריב בו או
הזורק עליו זולת מה שמיוחד לו — לוקה.

המצוה הל"ד — שנצטוינו שישאוו הכהנים
את-הארון על כתפיהם כשנרצה להעבירו ממקום
למקום, והוא אמרו יתעלה: "כי-עבדת הקדש
עלהם בכתף ישאוו" (במדבר ז, ט). ואף-על-פי
שצונו זה נאמר אז ללוים, לא היה זה אלא מחמת
מעוט מספר הכהנים באותו הזמן, כי אהרן הוא
המתחיל (הכהונה החלה בו בלבד, ולכן היו הכהנים
מעט בראשיתם); אבל לדורות הרי המצוה חובה
על הכהנים, והם הנושאים אותו, כמו שנתבאר
בספר יהושע (ג, ו) ובספר שמואל (שמואל-ב טו,
כט). וכאשר צוה דוד להעביר את-הארון בפעם

השני אמר בדברי הימים (דברי הימים-א טו, טו):
"וישאוו בני-הלויים (והכוונה לכהנים) את ארון
האלהים באשר צוה משה כדבר ה' בכתפם
במטות עליהם" (הרי שגם לדורות צריך לשאת
בצורה זו). וכן באשר הזכיר בדברי הימים (שם כד,
יט) חלקת הכהנים לעשרים וארבע משמרות
ואמר אחר-כך: "אלה פקדתם לעבדתם לבוא
לבית-ה' כמשפטם בידי אהרן אביהם באשר צוהו
ה' אלהי ישראל", פרוש חכמים, שהוא רומז על
שעבודת הכהנים היא נשיאת הארון על הכתף,
וזהו שצוה ה' אלהי ישראל. ולשון ספרי (במדבר
ז, ט): "כמשפטם וגו' באשר צוהו ה' אלהי
ישראל — היכן צוהו? ולבני קהת לא נתן וגו'
בכתף ישאוו". הנה נתברר שזה מכלל המצוות.

שבטול דבר זה — מצות לא-תעשה, ולשון
המכלתא: "ושמרו את-משמרת אהל מועד" (שם,
ד), אין לי אלא בעשה, ומניין בלא-תעשה? —
תלמוד לומר: "ושמרתם את משמרת הקדש" (שם,
ה), וכבר נתבאר דיני מצוה זו בריש תמיד ומדות.

המצוה הל"ה — הצווי שנצטוינו שיהא לנו שמן
עשוי כפי התאור המיוחד (שמות ל, כב-כה) מוכן
למשח בו כל-כהן גדול שיתמנה, כמו שאמר:
"והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על-ראשו שמן
המשחה" (ויקרא כא, י), וכן מושחים בו מקצת
המלכים (כלומר, רק מלכי בית דוד), כמו שיתבאר
בהלכות מצוה זו. וכבר נמשח בו המשכן וכל-
כלי; אבל אין מושחים בו את-הכלים לדורות, לפי
שבפרוש אמרו בספרי (במדבר ז, א), שבמשיחתם
של אלו — כלומר כלי המשכן — הקדשו כל-
הכלים לעתיד לבוא, אמר יתעלה: "שמן משחת-
קדש יהיה זה לי לדרתיכם" (שמות ל, לא). וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בריש פרתות (ה).

המצוה הפ"ג — האזהרה שהזהרנו מלעשות
שמן כשמן המשחה, והוא אמרו יתעלה:
"ובמתכנתו לא תעשו כמהו" (שם, לב) והעובר
על לאו זה, אם הוא מזיד — חייב כרת, כמו שבא
בכתוב: "איש אשר ירקח כמהו וכו'" (שם, לג).
ואם הוא שוגג — חייב חטאת קבועה. וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בפרק א' מפרתות (ה).

המצוה הפ"ד — האזהרה שהזהרנו מלמשח
בשמן המשחה שעשה משה זולת כהנים גדולים
ומלכים בלבד, והוא אמרו יתעלה: "על-בשר
אדם לא ייסך" (שם, לב). וברור, שהנמשח בו
במזיד — חייב כרת, אמר: "ואשר יתן ממנו
על-זר ונכרת" (שם); ואם הוא שוגג — חייב
חטאת קבועה. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו
בריש פרתות (ה).

יום רביעי י"ד תשרי ה'תשע"א

מצות לא תעשה פה. פב.
מצות עשה לד. מצות לא תעשה פו.
המצוה הפ"ה — האזהרה שהזהרנו מלעשות
מגמר (בשמים של עשן) במתכנת (כדוגמת)

1 המצוה הפ"ו — האזהרה שהזהרנו מלהוציא
2 בדי הארון (מוטות שבהם היו נושאים אותו) מתוך
3 הטבעת, והוא אמרו יתעלה: "בטבעת הארון יהיו
4 הפדים לא יסרו ממנו" (שמות כה, טו) והעובר על
5 לאו זה — לוקה. ובסוף מפות (כב). אמרו, באשר
6 הזכירו מחיבי מלקות: "והא איכא המסיר בדי
7 הארון?" כלומר: שגם הוא לוקה. ואזהרתיה
8 מהקא, מ"לא יסרו". הנה נתבאר לך שהיא מצוה
9 לא-תעשה ולוקין עליה.

יום חמישי ט"ו תשרי ה'תשע"א

10 מצות עשה כג.

11 מצות לא תעשה עב. מצות עשה לב. לו.

12 המצוה הכ"ג — הצווי שנגזרו הלויים בלבד,
13 לעבד במקדש בעבודות ידועות, כגון: נעילת
14 שערים (ופתיחתן), ואמירת השיר בעת הקרבן
15 (קרבנות מסויימים), והוא אמרו: "ועבד הלוי הוא
16 את-עבדת אהל מועד" (במדבר יח, כג). ולשון ספרי
17 (שם): "שומע אני אם רצה — יעבד; ואם לא רצה
18 — לא יעבד, תלמוד לומר: ועבד הלוי הוא —
19 על-פרחו", כלומר: שזה חובה עליו ומצוה מטלת
20 עליו בהכרח. וכבר נתבאר מה-היא עבודת הלויים
21 הזאת בכמה מקומות בתמיד (פרק ה משנה ו. פרק ו
22 משנה ז) ומדות (פרק א משנה א). ונתבאר גם-כן
23 בפרק ב' מערכים (יא). שאין אומרים שיר אלא
24 הלויים וכבר נכפל הצווי במצוה זו בלשון אחר:
25 "ושרת בשם ה' אלהיו בכל-אחיו הלויים" (דברים
26 יח, ז), ואמרו בפרק ב' מערכים (שם): "איזהו
27 שרות בשם ה'? הרי אומר: זו שירה".

28 המצוה הע"ב — האזהרה שהזהרנו הלויים
29 מלהתעסק בשום עבודה מן-העבודות המיוחדות
30 לפנהנים, והפנהנים — מלהתעסק בשום עבודה
31 מן-העבודות המיוחדות ללויים, לפי ששתי
32 המשפחות האלה, כלומר: הפנהנים והלויים, לכל-
33 משפחה מהן עבודה מיוחדת במקדש. לפיכך באה
34 האזהרה מאתו יתעלה לשתייהן יחד, שלא תעבוד
35 אחת בעבודת האחרת — אלא כל-קבוצה כמה
36 שנגזרונה, כמו שאמר: "איש איש על-עבודתו
37 ואל-משאו" (במדבר ה, יט) ולשון הלוא שבא בהן
38 הוא אמרו יתעלה על הלויים: "אף אל-כלי הקדש

39 ואל-המזבח לא יקרבו ולא-ימתו" (שם יח, ג)
40 אחר-כך חזר לדבר אל הפנהנים ואמר: "ולא ימתו
41 גם-הם גם-אתם" (שם), כלומר: שגם-אתם, כולל
42 אתכם הלאו הזה. שכמו שהזהרתי מלהתעסק
43 בעבודתכם. והיא: כלי המקדש והמזבח, כך אתם
44 מזהרים מלהתעסק בעבודתם. ולשון ספרי (פרשת
45 קרח שם): "אל-כלי הקדש ואל-המזבח לא
46 יקרבו" — אזהרה: "ולא ימתו" — ענש. אין לי
47 אלא לויים שענושין ומזהרין על עבודת הפנהנים;
48 פנהנים על עבודת הלויים מניין? — תלמוד לומר:
49 גם-הם מעבודה לחברתה (המופקד על עבודה
50 מסויימת, ומשנה עבודתו לאחרת — שגם היא
51 מופקדת על בני אותו שבט) מניין? — תלמוד
52 לומר: גם-אתם. וכבר בקש רבי יהושע בן חנניה
53 לסייע את רבי יוחנן בן-גדגדה, אמר לו: חזור
54 לאחריך! שכבר אתה מתחייב בנפשך, שאני
55 מן-השוערים ואתה מן-המשוורים. הנה נתבאר
56 לך שכל-לוי המתעסק בעבודה שאינה עבודתו
57 המיוחדת לו — חייב מיתה בידי שמים. וכן
58 הפנהנים לא יגשו לעבודת הלויים, אלא אם עברו
59 אינם במיתה פי אם במלקות. ובמכלתא: "אף
60 אל-כלי הקדש ואל-המזבח לא יקרבו" יכול אם
61 נגעו יהיו חייבין? תלמוד לומר: "אף" — משום
62 עבודה הם חייבין. אין לי אלא הלויים על ידי
63 הפנהנים, הפנהנים על-ידי הלויים מניין? תלמוד
64 לומר: "גם-הם גם-אתם", ושם נאמר: "הלויים
65 על של פנהנים במיתה, ואין הפנהנים על של לויים
66 אלא בלא-תעשה".

67 המצוה הל"ב — הצווי שנגזרנו לגדל זרע
68 אהרן ולכבדם ולרוממם, וליחס להם מעלת
69 [קדשה] כבוד קודמת וראשונה (לתת להם דין-
70 קדימה) ואפלו יקרבו לכך — לא נשמע להם.
71 כל-זה לשם כבוד לה' יתעלה, כיון שלקחם
72 לעבודתו והקרבת קרבנותיו, והוא אמרו:
73 "וקדשתו כי את-לחם אלהיו הוא מקריב קדש
74 יהיה-לך" (ויקרא כא, ח). ובא פרוש (גיטין נט:):
75 "וקדשתו" "לכל-דבר שבקדשה: לפתח ראשון
76 (בתורה), ולכרך ראשון, ולטול מנה יפה ראשון".
77 וגם לשון ספרא (אמור שם): "וקדשתו" — "על
78 פרחו"; כלומר, שמצוה זו נגזרונה בה אנחנו

בגדים מִיִּחֲדִים לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת, וְאַחֲר־כֵּן יַעֲבֹדוּ
בַּמִּקְדָּשׁ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְעֲשִׂיתָ בְּגָדֵי־קָדֹשׁ
לְאַהֲרֹן אַחִיד לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת" (שמות כח, ב);
וְאַתָּה־בְּנֵינוּ תִּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּם בְּתִנְתָּ" (שם כט, ח),
וְאֵלֹהֵי הֵם בְּגָדֵי כְהֻנָּה: שְׁמֹנֶה בְּגָדִים (כתנת, מכנסים,
מצנפת, אבנט, חשן, אפוד, מעיל וציץ) לְכֹהֵן גָּדוֹל
וְאַרְבָּעָה לְכֹהֵן הַדְּיוּט (כתנת, מכנסים, מגבעת,
אבנט). וְכָל־פֶּעַם שֶׁעֹבֵד כֹּהֵן בְּפָחוֹת מִן־הַבְּגָדִים
הַמִּיִּחֲדִים לְאוֹתָהּ הָעֲבוּדָה אוֹ בְּיוֹתֵר — עֲבוּדָתוֹ
פְּסוּלָה; וְנוֹסֵף לָכֵן חַיֵּב עַל כֵּן מִיתָה בְּיַד־שָׁמַיִם,
רְצוֹנִי לומר מִחֲסַר בְּגָדִים שֶׁעֲבַד. וְכֵן מָנוּ אוֹתוֹ
בַּגִּמְרָא סְנֵהֲדִרִין (פג). מְכַלל מַחֲבִיבֵי מִיתָה בְּיַד־
שָׁמַיִם. וְעַל זֶה לֹא בָּא פְסוּק, אֲלֵא נֶאֱמַר בְּכַתּוּב:
וְחִגְרַתְּ אֹתָם אֲבָנִט וְגו' וְהִיתָה לָהֶם כְּהֻנָּה" (שם,
ט), וְכֵן בְּפִרְשׁוֹ (סנהדרין פג): "בְּזֶמֶן שֶׁבְּגָדֵיהֶם
עָלִיהֶם — כְּהֻנָּתָם עָלִיהֶם; אֵין בְּגָדֵיהֶם עָלִיהֶם —
אֵין כְּהֻנָּתָם עָלִיהֶם וְהוּא לְהוֹ זָרִים". וַיִּתְּבֹאֵר לְקַמֵּן
(לֹא תַעֲשֶׂה עַד) שֶׁזֶר שֶׁשָּׁמַשׁ — בְּמִיתָה. וְאָמְרוּ
בְּסִפְרָא (ויקרא ח, ח): "וַיֵּשֶׁם עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן" —
"פָּרִשָׁה זֹו לַמִּדָּה לְשַׁעֲתָהּ וּלְמִדָּה לְדוּרוֹת; לַמִּדָּה
לְשִׁרֹת יוֹם יוֹם וּלְשִׁרֹת יוֹם הַכְּפֹורִים. בְּכָל־יוֹם
מִשְׁמֵשׁ בְּבָגְדֵי זָהָב (שמונה בגדים של יום־יום שיש
בניהן מזהב), וּבְיוֹם הַכְּפֹורִים מִשְׁמֵשׁ בְּבָגְדֵי לָבָן"
(ארבעה: כתנת, מכנסים, מצנפת ואבנט). וְכִבְר
נִתְּבֹאֵר בְּלִשׁוֹן סִפְרָא, שֶׁלְּבִישַׁת בְּגָדִים אֵלֹו מַצּוֹת
עֲשֶׂה, וְהוּא אָמְרָם (ספרא אחרי־מות): "וּמִנֵּין שְׁאֵין
אַהֲרֹן לֹוֶבֶשׁ בְּגָדִים לְגִדְלָתוֹ אֲלֵא כְּמִקְדָּם גִּזְרַת
הַמִּלֻּךְ? תִּלְמוּד לומר: וַיַּעַשׂ פֶּאֶשֶׁר צִנָּה ה' אֶת־
מִשָּׁה" (ויקרא טז, לד). כְּלוֹמֵר, שֶׁבְּגָדִים אֵלֹו, אֶף־
עַל־פִּי שֶׁהֵם בְּתַכְלִית הַיָּפִי — שֶׁהֵם זָהָב וְאַבְנֵי
שֶׁהֵם וַיִּשְׁפֹּה וְזוּלָתָן מִן־הָאֲבָנִים הַיְקָרוֹת — לֹא
יִתְּכֹון לְהַתְנַאוֹת בָּהֶם, אֲלֵא לְקִיּוֹם הַמַּצָּוָה, שֶׁצִּנָּה
ה' אֶת־מִשָּׁה, בְּלִבָּד; וְהִיא, שֶׁיִּלְבַּשׁ בְּגָדִים אֵלֹו
תָּמִיד בַּמִּקְדָּשׁ. וְכִבְר נִתְּבֹאֵרוּ דִּינֵי מַצָּוָה זֹו כָּלָם
בְּפֶרֶק ב' מִזְבָּחִים (יח). וּבִמְקוֹמוֹת בְּמַסְכַּת כְּפֹורִים
(עא: עב.) וְסִפְכָּה (ה.).

הַמַּצָּוָה הַפ"ח — הָאֲזִזָּה שֶׁהִזְהִרְנוּ מִלְקָרוֹעַ פִּי
(שפת) מְעִיל כֹּהֵן גָּדוֹל, אֲלֵא יִהְיֶה אָרוּג כְּמוֹ סוֹף
וְגָבּוּל (כשפת הארג, משני צדדיו), וְהוּא אָמְרוּ
יִתְעַלֶּה: "כְּפִי תִחְרָא יִהְיֶה־לוֹ לֹא יִקְרַע" (שמות

1 וְאִינָה תְלוּיָה בְּרָצוֹן הַכֹּהֵן, וְכֵן אָמְרוּ: "קִדְשִׁים
2 יִהְיוּ לְאַלְהֵיהֶם" (שם, ו) — "עַל כָּרְחָם"; וְהִיוּ
3 קִדְשִׁים — לְרִבּוֹת בַּעֲלֵי מוֹמִין"; שֶׁלֹא נֹאמַר, כִּי
4 שִׁנָּה אֵינוֹ רָאוּי לְהַקְרִיב לָחֵם אֲלֵהִיו, מִדּוּעַ
5 נַעֲדִיפֵנוּ וְנַחֲלֵק לוֹ כְּבוֹד וְגִדְלָה? לְפִיכָךְ אָמַר:
6 "וְהִיוּ קִדְשִׁים" — הַזֶּרַע הַמִּכְבֵּד כָּלֹו — תָּמִים
7 וּבַעַל מוֹם. וְכִבְר נִתְּבֹאֵרוּ הַתְּנָאִים הָרְאוּיִים לָהֶם,
8 וְאִיךְ צָרִיף לְנִהַג עִמָּהֶם מִנְהַג זֶה, בְּמִקְוֹמוֹת
9 מְפֻזָּרִים בַּגִּמְרָא מִכּוֹת וְחִלִּין (קלב): וּבְכוּרוֹת (מה:)
10 וְשִׁבְתָּ (נה: וְזוּלָתָן).

11 הַמַּצָּוָה הַל"ו — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצֱטוּיָנוּ שִׁיְהִיו הַכֹּהֲנִים
12 עֹבְדִים בְּמִשְׁמְרוֹת (עבודת המקדש בימי השנה
13 תתחלק לקבוצות): תַּעֲבֹד מִשְׁמֶרֶת כָּל־שְׁבוּעַ, וְלֹא
14 תִּתְּיָה יָד הַכֹּל מְעַרְבָתָה, אֲלֵא בְּרַגְלִים בְּלִבָּד, שֶׁאֵין
15 כָּל־הַמִּשְׁמְרוֹת עֹבְדוֹת בְּשִׁנָּה וְכָל־מִי שֶׁבָּא מִקְרִיב.
16 וְכִבְר נִתְּבֹאֵר בְּדִבְרֵי־הַיָּמִים (א ט, כב). שֶׁדּוּד
17 וְשִׁמוּאֵל חִלְקוֹם וַעֲשָׂאוֹם כ"ד מִשְׁמְרוֹת. וְנִתְּבֹאֵר
18 בְּסִפְכָּה (נה.), שֶׁבְּרַגְלִים יָד כָּלֵן שִׁנָּה. וְהַכְּתוּב
19 שֶׁנֶּאֱמַר בְּמַצָּוָה זֹו הוּא אָמְרוּ: "וְכִי־יָבֹא הַלֵּוִי
20 (הכהן) וְגו', וְכֵן בְּכָל־אֹתֵי נִפְשׁוֹ וְגו' וְשִׁרַת בְּשֵׁם ה'
21 אֲלֵהִיו כָּל־אֲחֵיו הַלְוִיִּם הַעֲמִידִים שָׁם לִפְנֵי ה' חֵלֶק
22 כְּחֵלֶק יֹאכִלוּ" (דברים יח, ו-ח). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת
23 שופטים שם): "וְכֵן בְּכָל־אֹתֵי נִפְשׁוֹ — יָכוֹל
24 לַעֲוֹלָם? תִּלְמוּד לומר: מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ — בְּשַׁעֲה
25 שִׁישְׁרָאֵל מְכַנְסִין בְּשַׁעַר (עיר) אֶחָד (וזהו בירושלים)
26 בְּשִׁלְשָׁה רַגְלִים. יָכוֹל כָּל־הַמִּשְׁמְרוֹת שְׁוֹת
27 בְּקִרְבָּנוֹת הַרְגֵּל הַבָּאִים שֶׁלֹא מִחֲמַת הַרְגֵּל (כמו
28 קִרְבָּנוֹת הַשְּׁבֵט שֶׁבַת הַרְגֵּל)? תִּלְמוּד לומר: לְבַד
29 (חוץ) מִמְּכָרָיו עַל הָאֲבוֹת. מֵה־מְכָרוֹ אֲבוֹת זֶה
30 לָזֶה? אֵתָה בְּשִׁבְתָּךְ וְאַנִּי בְּשִׁבְתִּי"; כְּלוֹמֵר:
31 הַסִּפְכָּתָם עַל סְדוֹר מִשְׁמְרוֹת הָעֲבוּדָה: כָּל־שְׁבוּעַ
32 — מִשְׁמֶרֶת. וְכֵן פִּרְשׁוֹ הַתְּרַגּוֹם (אונקלוס): כִּי
33 מִמִּטְרָתָא דִּיִּיתִי בְּשִׁבְתָּא, דְּכֵן אֶתְקִינוּ אֲבָהֶתָא (חוץ
34 ממשמרת של אותו שבוע). וְכִבְר נִתְּבֹאֵרוּ דִּינֵי מַצָּוָה
35 זֹו בְּסוֹף גִּמְרָא סִפְכָּה (נה.).

יום שישי ט"ז תשרי ה'תשע"א

36 מצות עשה לג. מצות לא תעשה פח.
37 פז. עג. קסג. קסד.
38 המצוה הל"ג — הצווי שֶׁנֶּצֱטוּיָנוּ הַכֹּהֲנִים לְלִבָּשׁ

1 כח, לב), והקורעו במספרים וכיוצא בהן — ח"ב
2 מלקות.

3 המצוה הפ"ז — האזהרה שהזהרנו מהסיר
4 (להפריד) החשן מעל האפוד, והוא אמרו יתעלה:
5 "ולא ינח החשן מעל האפוד" (שם, כח), אלא
6 יהיה מחבר לו. ובסוף מפות (כא). אמרו גם-כן,
7 כשהזכירו מחיבי מלקות: והא איכא מוח את-
8 החשן? ואזהרתיה מהכא מ"לא ינח החשן" הנה
9 נתבאר לך שהמוח — לוקה.

10 המצוה הע"ג — האזהרה שהזהרנו מלהכנס
11 למקדש או להורות בשום דבר מדיני התורה
12 כשאנחנו במצב של שכרות, והוא אמרו יתעלה:
13 "זין ושכר אל-תשת וגו' בבאכם אל-אהל מועד
14 וגו' ולהורות את-בני ישראל וגו'" (ויקרא י, ט"א).
15 ולשון התלמוד (נזיר לח.): "שתה רביעית (יין) אל
16 יורה". ויש בענש הלאו הזה חלוק, והוא:
17 ששתיי זין אסור להם להכנס מבין האולם
18 ולמזבח עם פל-ההיכל, ואם נכנס — ח"ב
19 מלקות; ואם עבד כשהוא שתי — ח"ב מיתה
20 בידי שמים; ואם שתה דבר מן (שאר) המשפריס
21 פרט לזין ועבד — ח"ב מלקות בלבד, לא מיתה;
22 וכל-מי שמונה כשהוא שתי, בין שהוא כהן או
23 ישראל — הרי הוא עובר על לאו, בין שהוא
24 שתי זין או שאר המשפריס. ולשון ספרא (פרשת
25 שמני): "זין אל-תשת", אין לי אלא זין. מנין
26 לרבות שאר משפריס? תלמוד לומר: "ושכר". אם
27 כן למה נאמר זין? על הזין במיתה ועל שאר
28 פל-המשפריס באזהרה" (במלקות). ושם אמרו:
29 "מנין שאינו ח"ב אלא בשעת עבודה? תלמוד
30 לומר: אתה ובניך אתם בבאכם אל-אהל מועד".
31 ושם אמרו: "כול יהיו ישראל חביבין מיתה על
32 ההוריה תלמוד לומר: "אתה ובניך אתם וגו' ולא
33 תמתו", אתה ובניך במיתה, ואין ישראל חביבין
34 מיתה על ההוריה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו
35 בפרק ד' מפרתות (יג).

36 המצוה הקס"ג — האזהרה שהזהרנו הפלגים
37 מלהכנס למקדש כשהם מגילים בשערם (מגודלי
38 שער), כדרך שעושים האבלים שאינם מקבצים
39 ומסדרים את-שערם, והוא אמרו יתעלה:

40 "ראשיכם אל-תפרעו" (שם, ו), אמר התרגום: לא
41 תרבון פרוע. וביחזקאל (מד, כ) באר ואמר:
42 "ופרע לא ישלחו". וכן אמרו יתעלה במצוה:
43 "וראשו יהיה פרוע" (ויקרא יג, מה) אמרו בספרא:
44 "יגדל פרע". ועוד לשון ספרא: "ראשיכם אל-
45 תפרעו" — אל תגדלו. וכבר נכפל לאו זה בכהן
46 גדול ואמר: "את-ראשו לא יפרע" (שם כא, י).
47 וכפל אותו, שלא תחשוב שזה שאמר לא לעזר
48 ולאיתמר "ראשיכם אל-תפרעו", שהוא מחמת
49 המת בלבד, אבל אם עשה כן שלא דרך אבלות
50 יהיה מת; לפיכך באר בכהן גדול שהוא מחמת
51 העבודה כדי שיהא נאה. והעובר על לאו זה
52 במיתה, כלומר: אם שמש כשהוא פרוע ראש.
53 ובכלל אלו שבמיתה (תוספתא, סנהדרין פג). פרועי
54 ראש, שנאמר: "ולא תמתו" (שם י, ו); אבל אם
55 נכנס למקדש והוא פרוע ראש דלא עבד — הרי
56 זה באזהרה, לא במיתה.

57 המצוה הקס"ד — האזהרה שהזהרנו הפלגים
58 מלהכנס למקדש קרועי בגדים, והוא אמרו:
59 "ובגדיכם לא-תפרמו ולא תמתו" (שם). ולשון
60 ספרא: "בגדיכם לא-תפרמו" — אל תקרעו
61 בגדיכם". וגם לאו זה נכפל בכהן גדול: "ובגדיו
62 לא יפרם" (שם כא, י). ודע שכהן גדול אפלו שלא
63 בשעת העבודה אסור לו לקרוע בגדיו על מת
64 שמת לו, ובגלל תוספת זו כפל את-הלאו הזה.
65 ובספרא (פרשת אמור): "ראשו לא יפרע ובגדיו
66 לא יפרם" — על מתו, כדרך שבני אדם פורעין
67 ופורמין על מתיקה. כיצד? כהן גדול פורם
68 מלמטן (במקום שאינו נראה כל-כך) וההדיוט
69 מלמעלן". וכל-מי שעבד ובגדיו קרועים — גם
70 הוא ח"ב מיתה, לפי שדין פרועי ראש וקרועי
71 בגדים אחד. אבל הפניסה למקדש במצב זה הרי
72 היא בלאו. וכהן גדול בלבד אסור לו לעולם
73 לפרוע ולפרום אפלו לא נכנס למקדש, וזהו
74 החלוק שבינו ובין כהן הדיוט בזה.

שבת קודש י"ז תשרי ה'תשע"א

75 מצות לא תעשה סח. קסה.
76 מצות עשה לא. מצות לא תעשה עז. עח.
77 המצוה הס"ח — האזהרה שהזהר כהן גדול

לשונם בסנהדרין (פד), אמרו: "ומן-המקדש לא
יצא ולא יחלל", הא אחר (כחן הדיוט) שלא יצא
(כשמתו אביו או אמו) — חלל"; כלומר: כהן
הדיוט, שאסור לו לעבוד כשהוא אונן. והרי הוא
מזהר על כך, כלומר שלא יעבוד אונן, מן-הלמוד
הזה. וכבר נתבאר הפלל הזה בסוף הוריות (יב):
שכהן הדיוט אונן לא יעבוד, וככה גדול עובד
כשהוא אונן. הנה נתבאר לך שאמרו כאן "ולא
יחלל", עשהו שלילה, לא אזהרה — שאין
עבודתו נעשית חלין אף-על-פי שהוא אונן.
ופשט הכתוב שאמרו "ולא יחלל" טעם ללא
הקודם שהוא (הכחן הגדול) "לא יצא", כדי שלא
יחלל. אף בשתי הענינים (הנדרשים מהפסוק: (א)
ש"לא יצא" הכהן הגדול אחר מטת אביו ואינו
מחלל העבודה שהוא אונן. (ב) שכהן הדיוט "לא
יחלל" ולא מקריב אונן) אין ראוי למנות את-
הלאו הזה (כלומר, אין לייחד אזהרה כלשהיא מכח
הלשון "ולא יחלל" לענינים אלו הנלמדים ממנו)
בפני עצמו, כמו שמתבאר למי שהבין את-
הפללים (כלל ח) שקדמו למאמר זה. וכבר נתבאר
ששלישה לאוין אלו שהם: ראשו לא יפרע, ובגדיו
לא יפרם, ומן-המקדש לא יצא — נכפלו בכהן
גדול לבאר ענין מסים, כמו שנכפלה אזהרתו על
גרושה וחללה וזונה לבאר ענין מסים, וששלישת
הענינים שהזהיר עליהם בשלישה לאוין אלו הם
בעצמם שהזהיר עליהם באמרו ראשיכם אל
תפרעו, ובגדיכם לא תפרמו, ומפתח אהל מועד
לא תצאו; ושמשו רבנו עליו השלום הודיעם,
כלומר לא לעזר ואיתמר: שבהרדתכם לצרה
גדולה זו לא תהיו לכם דברים האסורים עליכם,
אלא אתם נשואים מזהרים כמו שהייתם, על
פריעת ראש וקריעת בגדים ויציאה מן-המקדש
בשעת העבודה. ונכפל הלאו בכהן גדול לבאר
לנו שלא זו בשעת העבודה, ועל שעת העבודה
בלבד חיבין מיתה, כמו שאתה רואה שלמדו
לבאור ענין אמרו "ומפתח אהל מועד לא תצאו"
ממה שנאמר: "ומן-המקדש לא יצא"; ואף-על-
פי שחיבו בכל-לאו מן הלאוין האלה שנכפלו
בכהן גדול ענין נוסף, כמו שבארנו — הרי לא
יתרבה בכך מספר המצוות למי שהבין מה-

מלהפגס למקדש בכל-עת, מפני כבוד המקדש,
ויראה לפני השכינה. והוא אמרו יתעלה: "ואל-
יבא בכל-עת אל-הקדש" (ויקרא טז, ב). ויש בלאו
זה חלוק גבולות, והוא: שכהן גדול הזהר
מלהפגס לקדש הקדשים אפילו ביום הכפורים
אלא בזמן הידוע לעבודה. וכן כל-כהן מזהר
מלהפגס להיכל בכל-ימות השנה וזולתי בזמן
העבודה. וקצור ענין הלאו הוא: שכל-כהן לא
יפגס למקום שראוי להפגס לשם אלא בשעת
עבודה בין כהן גדול בפנים בין כהן הדיוט בחוץ.
ואם עבר על לאו זה ונפגס שלא בשעת העבודה,
אם נפגס לקדש הקדשים — הרי זה חיב מיתה;
ואם נפגס להיכל — הרי זה חיב מלקות. ולשון
ספרא (פרשת אחרי): "ואל-יבא בכל-עת" — זה
יום הכפורים; "אל-הקדש" — לרבות שאר
כל-ימות השנה; "מבית לפרכת" — להזהיר על
כל-הבית. יכול על כל-הבית במיתה — תלמוד
לומר: "אל-פני הכפרת אשר על-הארץ ולא
ימות". הא כיצד? אל-פני הכפרת במיתה, ועל
שאר כל-הבית באזהרה. ובגמרא מנחות (כו):
אמרו בפרוש: "על ההיכל בארבעים".
המצוה הקס"ה — האזהרה שהזהירו הפהנים
מלצאת מן-המקדש בשעת העבודה, והוא אמרו:
"ומפתח אהל מועד לא תצאו" (שם י, ז). ונכפל
גם לאו זה בכהן גדול ואמר: "ומן-המקדש לא
יצא" (שם כא, יב). ולשון ספרא (פרשת שמיני
שם): "ומפתח אהל מועד" יכול בשעת העבודה
ושלא בשעת העבודה, תלמוד לומר: "ומן-
המקדש לא יצא ולא יחלל", — הוי אומר בשעת
העבודה. "כי-שמן משחת ה' עליכם" (שם י, ז)
אין לי אלא אהרן ובניו שנמשחו בשמן המשחה
שאם יצאו בשעת עבודה חיבין מיתה, מניין
לכל-הכהנים שבכל-הדורות? תלמוד לומר: "כי-
שמן משחת ה' עליכם". ודע שיש בכהן גדול
תוספת שלא ילנה את-המטה (את המת). וזהו
פשט הכתוב באמרו: "ומן-המקדש לא יצא", וכך
נתבאר בפרק ב' מסנהדרין (יח), שאם מת לו מת
— אינו יוצא אחר המטה. ולמדו לכך ממה
שנאמר: "ומן-המקדש לא יצא". ונלמד מזה,
שמותר לו לעבוד ביום שמת לו מת. וכך הוא

1 שֶׁהִקְדַּמְנוּ (כלל ט), לְפִי שְׁגוּפִיהַ דִּקְרָא הוּא שְׁלֹא
 2 יַעֲשֶׂה דְבָר מִכָּל-אֱלוֹ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה. וְהֵבֵן זֹאת.
 3 הַמִּצְוָה הַל"א — הַצּוּי שְׁנַצְטוּיָנו לְהוֹצִיא
 4 הַטְּמְאִים מִן-הַמִּקְדָּשׁ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
 5 "וַיִּשְׁלַחוּ מִן-הַמִּחְנֶה כָּל-צְרוּעַ וְכָל-זָב וְכָל טָמֵא
 6 לְנֶפֶשׁ" (במדבר ה, ב). וּמִחְנֶה זֶה הָאֱמֹר כָּאֵן הוּא
 7 מִחְנֶה שְׂכִינָה שְׂכִמּוֹהוּ לְדוֹרוֹת הָעֲזָרָה, כְּמוֹ
 8 שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּרִישׁ סֹדֵר טְהוֹרוֹת (כִּלִּים פֶּרֶק א מִשְׁנֵה ח)
 9 בִּפְרוּשׁ הַמִּשְׁנָה. וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פֶּרֶשׁת נִשְׂא שֶׁם):
 10 "וַיִּשְׁלַחוּ מִן-הַמִּחְנֶה — אֲזָהָרָה לְטְמְאִים שְׁלֹא
 11 יִכְנסוּ לְמִקְדָּשׁ בְּטִמְאָה". וְכִבֵּר נִכְפַּל צוּי זֶה
 12 בְּלִשׁוֹן אַחֵר, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי-יִהְיֶה בֶּךָ
 13 אִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יִהְיֶה טְהוֹר מִקְרָה-לִּילָה וַיֵּצֵא אֶל-
 14 מַחוּץ לַמִּחְנֶה" (דברים כג, יא). רָצָה כָּאֵן בְּאֲמָרוֹ
 15 "מַחוּץ לַמִּחְנֶה": מִחְנֶה שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר
 16 בַּמִּצְוָה זֹאת עֲצֻמָּה: "אֶל-מַחוּץ לַמִּחְנֶה תִּשְׁלַחוּם"
 17 (במדבר ה, ג) וּבִגְמָרָא פְּסָחִים (סח).: "וַיֵּצֵא אֶל-
 18 מַחוּץ לַמִּחְנֶה" — זֶה מִחְנֶה שְׂכִינָה. וּלְשׁוֹן
 19 הַמִּכְלֵתָא: "צוֹ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלַחוּ מִן-הַמִּחְנֶה
 20 — בַּעֲשֵׂה"; וּמִנֵּין בְּלֹא-תַעֲשֶׂה? תִּלְמוּד לומר:
 21 "וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת-מִחְנֵיהֶם". וּבִסְפָּרֵי (פֶּרֶשׁת תִּצַּא
 22 שֶׁם): וַיֵּצֵא אֶל-מַחוּץ לַמִּחְנֶה — מִצְוֹת עֲשֵׂה.
 23 הַמִּצְוָה הַע"ז — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִיר כָּל-טָמֵא
 24 מִלְּהַכְנֵס לְכָל-הַמִּקְדָּשׁ (הַמִּשְׁכָּן), אֲשֶׁר כְּמוֹהוּ
 25 לְדוֹרוֹת (בבית הַמִּקְדָּשׁ): כָּל-הָעֲזָרָה מִשְׁעַר נִיגְנוֹר
 26 וְלִפְנִים, שֶׁהוּא תַּחֲלַת עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אָמְרוּ
 27 יִתְעַלֶּה: "וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת-מִחְנֵיהֶם" (שם) כְּלוֹמַר:
 28 מִחְנֶה שְׂכִינָה. וּבִגְמָרָא מְכוֹת (יד): אָמְרוּ: "הִבָּא
 29 אֶל הַמִּקְדָּשׁ טָמֵא כְּתִיב עֲנֵשׁ וְכְתִיב אֲזָהָרָה: עֲנֵשׁ
 30 — "אֶת-מִקְדָּשׁ ה' טָמֵא וְנִכְרַתָּה" (שם יט, יג-כ);
 31 אֲזָהָרָה — "וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת-מִחְנֵיהֶם".
 32 וּבִמְכִלֵּתָא: "צוֹ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלַחוּ מִן-
 33 הַמִּחְנֶה" (שם ה, ב) — בַּעֲשֵׂה. וּמִנֵּין בְּלֹא-תַעֲשֶׂה?
 34 אָמַר: "וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת-מִחְנֵיהֶם". וְכִבֵּר נִכְפַּל
 35 הִלָּאוּ בְּעֵינֵינוּ זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר, וְהוּא אָמְרוּ בִּיּוֹלָדָת:
 36 "וְאֶל-הַמִּקְדָּשׁ לֹא תִבֵּא" (ויקרא יב, ד) וּבִסְפָּרָא

37 אָמְרוּ: "לְפִי שְׁנַצְמַר: "וְהִזְרַתֶּם אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
 38 מִטְּמְאָתָם וְלֹא יָמָתוּ" (שם טו, לא) שׁוֹמְעֵי אֲנִי בֵּין
 39 מִתּוֹכוֹ בֵּין מֵאַחֲרֵינוּ" — כְּלוֹמַר: גַּם הַנוֹגֵעַ
 40 בַּמִּקְדָּשׁ מֵאַחֲרֵינוּ כְּשֶׁהוּא טָמֵא מִתְחִיב כֶּרֶת —
 41 תִּלְמוּד לומר בִּיּוֹלָדָת: "וְאֶל-הַמִּקְדָּשׁ לֹא תִבֵּא".
 42 וְשֶׁם נִתְבָּאֵר שְׁדִין הִיּוֹלָדָת וְדִין שְׁאָר טְמְאִים שְׁוֶה
 43 בָּזֶה. וְעוֹד אָמְרוּ בִּסְפָּרָא (פֶּרֶשׁת אַחֲרֵי-מוֹת), עַל
 44 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאִם לֹא יִכְבֹּס וּבִשְׁרוּ לֹא יִרְחֹץ
 45 וַיֵּצֵא עֲוֹנוֹ" (שם יז, טז): "הָא כִּיצַד? עַל רְחִיצַת
 46 גּוֹפּוֹ (אִם לֹא רַחֵץ) — עֲנוּשׁ כֶּרֶת, וְעַל כְּבוֹס בְּגָדָיו
 47 — בְּאַרְבָּעִים. וּמִנֵּין שְׁאִינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּטִמְאָת
 48 מִקְדָּשׁ וְקִדְּשֵׁיו, הִזְהִיר וְעֲנֵשׁ וְכו'". וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר
 49 שֶׁהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה, אִם הוּא מִזִּיד — חֵיב כֶּרֶת:
 50 וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חֵיב קָרְבֵּן עוֹלָה וְיֹזֶרֶד, כְּמוֹ
 51 שֶׁבְּאֲרָנוּ בַּמִּצְוָה ע"ב מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ
 52 דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרִישׁ שְׁבוּעוֹת וּבַהוֹרִיּוֹת (ט).
 53 וּכְרַתוֹת (ב). וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּזִבְחִים.
 54 הַמִּצְוָה הַע"ח — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִיר כָּל-טָמֵא (רוב
 55 הַטְּמְאִים), מִלְּהַכְנֵס לַמִּחְנֶה לוֹיָהּ אֲשֶׁר כְּמוֹהוּ
 56 לְדוֹרוֹת: הֵר הַבֵּית, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּרִישׁ מִסְּכַת
 57 כִּלִּים (פֶּרֶק א מִשְׁנֵה ח), וְשֶׁם נִתְבָּאֵר אֶסוּר כְּנִיסַת
 58 הַטְּמְאִים לְהֵר הַבֵּית וְהַכְּתוּב שֶׁבָּא בְּלֹא זֶה הוּא
 59 אָמְרוּ עַל טָמֵא מִקְרָה-לִּילָה: "לֹא יָבֹא אֶל-תּוֹךְ
 60 הַמִּחְנֶה" (דברים כג, יא) וּבִגְמָרָא פְּסָחִים (סח),
 61 אָמְרוּ גַם-כֵּן: "וַיֵּצֵא אֶל-מַחוּץ לַמִּחְנֶה" (שם) —
 62 זֶה מִחְנֶה שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בַּמִּצְוָה ל"א
 63 מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה; "וְלֹא יָבֹא אֶל-תּוֹךְ הַמִּחְנֶה" — זֶה
 64 מִחְנֶה לוֹיָהּ, מִתְקִיף (מִקְשָׁה) לִיה רְבִינָא: וְאִימָא
 65 אִידִי וְאִידִי (אֱמֹר, אֱוִלִי, כִּי הֵן (פֶּסוּק) זֶה וְהֵן זֶה)
 66 בַּמִּחְנֶה שְׂכִינָה, וְלַעֲבוֹר עָלָיו בַּעֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה?
 67 אִם כֵּן נִכְתָּב קָרָא וְלֹא יָבֹא אֶל-תּוֹךְ, כְּלוֹמַר: הִיא
 68 לוֹ לומר: וְלֹא יָבֹא אֶל תּוֹכּוֹ — "הַמִּחְנֶה" לָמָּה
 69 לִי? לֵתֵן לוֹ מִחְנֶה אַחֲרָת, וְהִיא מִחְנֶה לוֹיָהּ.
 70 כְּלוֹמַר שְׁגַם כֵּה לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמִּחְנֶה. וּלְשׁוֹן
 71 סִפְרֵי (שם): "לֹא יָבֹא אֶל-תּוֹךְ הַמִּחְנֶה" — זֶה
 72 מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
 73 בְּרִישׁ מִסְּכַת כִּלִּים בִּפְרוּשָׁנוּ.

שמואל-א יז יח-כט

יח וְאֵת עֲשֶׂרֶת חֲרִיצֵי הַחֶלֶב הָאֵלֶּה תָּבִיא לַשִּׁרְהָאֵלֶּף וְאֶת־אֲחִידֶּךָ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם וְאֶת־עֲרֻבְתָּם תִּקַּח: יט וַיֵּשְׂאוּ וְהָמָּה וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּעֶמֶק הָאֵלֶּה נִלְחָמִים עִם־פְּלִשְׁתִּים: כ וַיֵּשְׁבֻם דָּוִד בְּפֶקֶד וַיִּמָּשׁ אֶת־הַצֹּאֵן עַל־שֹׁמֵר וַיֵּשָׂא וַיֵּלֶךְ בְּאֶשֶׁר צֻוְּהוּ יֵשִׁי וַיָּבֹא הַמַּעְגָּלָה וַחֲחִיל הַיֵּצֵא אֶל־הַמַּעְרָכָה וַהֲרֵעוּ בַּמִּלְחָמָה: כא וַתַּעֲרֹךְ יִשְׂרָאֵל וּפְלִשְׁתִּים מַעְרָכָה לַקְּרָאת מַעְרָכָה: כב וַיִּמָּשׁ דָּוִד אֶת־הַכְּלִים מִעָלָיו עַל־יַד שֹׁמֵר הַכְּלִים וַיִּרֶץ הַמַּעְרָכָה וַיָּבֹא וַיֵּשָׂא לְאֲחִיו לְשָׁלוֹם: כג וְהוּא | מְדַבֵּר עִמָּם וְהִנֵּה אִישׁ הַבָּנִים עוֹלָה גְלִיתִּי הַפְּלִשְׁתִּי שָׁמוּ מִגֵּת מִמַּעְרֹת (מִמַּעְרֹת קרי) פְּלִשְׁתִּים וַיְדַבֵּר בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁמַע דָּוִד: כד וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּרָאוּתָם אֶת־הָאִישׁ וַיִּנָּסוּ מִפָּנָיו וַיִּירָאוּ מְאֹד: כה וַיֹּאמֶר | אִישׁ יִשְׂרָאֵל הֲרֵאִיתֶם הָאִישׁ הָעֹלֶה הַזֶּה כִּי לַחֲרֹף אֶת־יִשְׂרָאֵל עָלָה וְהִיָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר־יָכֵנּוּ יַעֲשֶׂרְנוּ הַמֶּלֶךְ | עֹשֶׂר גְּדוֹל וְאֶת־בֵּיתוֹ יִתְּנֶלּוּ וְאֵת בֵּית אָבִיו יַעֲשֶׂה חֶפְשִׁי בְּיִשְׂרָאֵל: כו וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הָאֲנָשִׁים הָעֹמְדִים עִמּוֹ לֵאמֹר מִה־יַּעֲשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר יָכָה אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי הַלֵּז וְהַסִּיר חֲרָפָה מֵעַל יִשְׂרָאֵל כִּי מִי הַפְּלִשְׁתִּי הָעֹרֵל הַזֶּה כִּי חָרַף מַעְרֹכֹת אֱלֹהִים חַיִּים: כז וַיֹּאמֶר לוֹ הָעָם בְּדָבָר הַזֶּה לֵאמֹר כֹּה יַעֲשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר יָכֵנּוּ: כח וַיִּשְׁמַע אֱלִיאֵב אֲחִיו הַגְּדוֹל בְּדַבְּרוֹ אֶל־הָאֲנָשִׁים וַיַּחֲרִיֵּא אֱלִיאֵב בְּדוֹד וַיֹּאמֶר | לְמַה־זֶּה יָרַדְתָּ וְעַל־מִי נִמְשַׁת מַעֵט הַצֹּאֵן הַהֵנָּה בַּמִּדְבָּר אֲנִי יָדַעְתִּי אֶת־זִדְנֶךָ וְאֵת רָע לְבָבְךָ כִּי לְמַעַן רְאוֹת הַמִּלְחָמָה יָרַדְתָּ: כט וַיֹּאמֶר דָּוִד מַה עָשִׂיתִי עִתָּה הֲלוֹא דָּבָר הוּא:

רש"י

ויביא לנשותיהם, להפריד עירוב שבינו לבינה: (כ) המעגלה. סביבות המחנה עושים מעגל, והיוצא חוץ, לפנים או לאחור, מתחייב. לפנים, שמא ירוצו עליו בני מערכות האויבים, לאחור, מבקש הוא לנוס: (כא) ותערוך ישראל. מערכת ישראל: (כב) שומר הכלים. של בני הצבא: (כג) ממערות פלשתים. כתיב, רבותינו דרשו (סוטה מב ב): מאה בני אדם הערו בערפה אמו, כשפירשה מאחרי רות ונעמי חמותה: (כד) יעשה חפשי. מדברים האמורים במשפטי המלוכה:

מצודת ציון

(יח) חריצי החלב. תרגם יונתן: גובנין דחלבא, ואולי יקראו כן, על שדרך הגבינה לחתכו במדה בעת עשותו, והוא מלשון (איוב יד ה): אם חרוצים ימיו: תפקוד. ענין השגחה, כמו (לעיל יד יז): פקדו נא וראו: ערובתם. ענין משכון, כמו (בראשית לח יח): מה הערבון: (כ) ויטוש. ועזב: (כה) הראיתם. כה"א השאלה: חפשי. בני חורין: (כו) הלז. הזה: (כח) נטשת. עזבת: במדבר. מקום המרעה היה סמוך אל המדבר:

מצודת דוד

(יח) חריצי החלב. (תרגום): גובנין דחלבא: לשר האלף. אני אומר: לשר של אותו אלף שאחיו (ס"א שאני) ממנו, שכלל השבטים היו שרי אלפים לפי אלפיהם, ואני שמעתי: לשר האלף זה יהונתן, שאמר עליו (לעיל יג ב): ואלף היו עם יונתן בגבעת בנימין: ואת ערובתם תקח. ואת ערובת הצלחם ושלומם, תקח באזניך ובלבבך, ותגד לי. וכן תרגם יונתן: וית טיביהון תייתי: ערובתם. לשון הצלה, כמו (תהלים קיט קכב) ערוב עבדך לטוב, גרנטי"ש בלע"ז. ורבותינו אמרו (שבת נו א): גט כריתות יקח מאתם

(יח) לשר האלף. מה שאחיו היו נמנים בו: תפקוד לשלום. תשגיח לדעת שלומם: ואת ערובתם. את משכונם אשר משכנו לצורך פרנסתם, תפדם מיד הממשכן, ותקחם עמך: (יט) והמה. שלשת בני ישי: נלחמים. מוכנים המה להלחם: (כ) ויטוש. עזב הצאן על שומר אחד, לשמרם עד בואו: וישא. את איפת הקליא וכו': המעגלה. היא המחנה, שדרכה לחנות בעגול, כי טוב הוא להיות נשמר מהאויב מסביב: והחיל היוצא. ואז החיל היה יוצא אל המערכה, הוא מקום

המלחמה, ובעת יצאם הריעו: (כא) ותערוך. סדרו וערכו מערכתם ישראל ופלשתים, זה מול זה: (כב) ויטוש. עזב והניח הכלים אשר עמו, ביד שומר הכלים של הבאים למלחמה: וירץ המערכה. אל אחיו שהלכו כבר אל המערכה: (כג) ממערכות פלשתים. חוזר על מלת עולה: (כד) הראיתם. בראותם עולה, אמרו אלו לאלו בלשון שאלה, האם אתם נותנים לב להתבונן מעשה האיש העולה הזה, כי עולה לחרף וכו': יעשה חפשי. מבלי לעבוד עבודת המלך: (כו) מה יעשה לאיש. אף שכבר שמע, חזר ושאל, להכנס בדברים ולומר שהוא ילך: כי מי. במה נחשב הוא לחרף מערכות עם ה': (כז) כדבר הזה. האמור למעלה: (כח) למה זה ירדת. עדיין לא הגיד לו שאביו שלחו הנה: במדבר. במקום גדודי חיות ולסטים: למען ראות. להתענג בראיית המלחמה: (כט) מה עשיתי עתה. כאומר אם דרכך לכעוס עלי בעשיתי דבר רע בעיניך, מה זה כעסת עתה, הלא עתה לא עשיתי מאומה, ורק דברים בעלמא דברתי:

דברי הימים ב לה כא-כו לו א-ג

כא וַיִּשְׁלַח אֵלָיו מַלְאָכִים | לֵאמֹר | מַה־לִּי וְלָךְ מֶלֶךְ יְהוּדָה לֹא־עָלִיךָ אֵתָּה הַיּוֹם כִּי אֶל־בֵּית מֶלֶךְ־מִתִּי וְאֱלֹהִים אָמַר לְבַהֲלִנִּי חֲדַל־לָךְ מֵאֱלֹהִים אֲשֶׁר־עָמִי וְאֶל־יִשְׁחִיתֶךָ: כב וְלֹא־הֵסֵב יִאֲשִׁיהוּ פָנָיו מִפְּנֵי לְהִלָּחֵם־בּוֹ הַתַּחֲפֹּשׁ וְלֹא שָׁמַע אֶל־דְּבָרֵי נָכוֹ מִפִּי אֱלֹהִים וַיָּבֹא לְהִלָּחֵם בְּבִקְעַת מִגְדּוֹ: כג וַיִּרְוּ הַיָּרִים לְמֶלֶךְ יִאֲשִׁיהוּ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לַעֲבָדָיו הַעֲבִירוּנִי כִּי הִחֲלִיתִי מָאֹד: כד וַיַּעֲבִירוּהוּ עֲבָדָיו מִן־הַמֶּרְכָּבָה וַיַּיִכְּבוּהוּ עַל רֶכֶב הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּזְלִיכֵהוּ יְרוּשָׁלַם וַיָּמָת וַיִּקְבֹּר בְּקִבְרוֹת אֲבֹתָיו וְכָל־יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם מִתְאַבְּלִים עַל־יִאֲשִׁיהוּ: כה וַיִּקְוֶן יִרְמְיָהוּ עַל־יִאֲשִׁיהוּ וַיֹּאמְרוּ כָל־הַשָּׂרִים | וְהַשָּׂרוֹת בְּקִינוֹתֵיהֶם עַל־יִאֲשִׁיהוּ עַד־הַיּוֹם וַיִּתְּנוּם לְחָק עַל־יִשְׂרָאֵל וְהֵנָּה כְּתוּבִים עַל־הַקִּינוֹת: כו וַיֵּתֶר דְּבָרֵי יִאֲשִׁיהוּ וַחֲסָדָיו בְּכָתוּב בְּתוֹרַת יְהוָה: כז וּדְבָרָיו הָרִאשֹׁנִים וְהָאַחֲרֹנִים הֵנָּה כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר מַלְכ־יִשְׂרָאֵל וַיהוּדָה: לו א וַיִּקְחֻ עִם־הָאָרֶץ אֶת־יְהוֹאָחָז בֶּן־יִאֲשִׁיהוּ וַיִּמְלִיכֵהוּ תַּחַת־אֲבִיו בִּירוּשָׁלַם: ב בֶּן־שָׁלוֹשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיֹּאחֲזוּ בְּמַלְכוֹ וַשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם: ג וַיִּסְרִיחוּ מֶלֶךְ־מִצְרַיִם בִּירוּשָׁלַם וַיַּעֲנֹשׁ אֶת־הָאָרֶץ מֵאֵה כִּפְרֶפֶסָף וְכֶכֶר זָהָב:

רש"י

וכל יהודה וירושלים מתאבלים עליו: ויתנם לחוק. כשמזדמן להם שום צער ובכיה שהם מקוננים ובוכים על המאורע הם מזכירים זה הצער עמו דוגמא בתשעה באב שמזכירים קינות על ההרגים בגזירות שאירעו בימינו כן יבכיון על מות יאשיהו דוגמא (שופטים י"א) ותהי חק בישראל וגומר (שם) לתנות לבת יפתח הגלעדי ארבעה ימים בשנה: והנם כתובים על הקינות. על ספר הקינות: (כו) וחסדיו ככתוב בתורת ה'. (ובמלכים ב' כ"ג) כתיב וכמוהו לא היה לפניו מלך וזהו שאמר כאן הנם כתובים על ספר מלכי ישראל ויהודה: (א) וימליכוהו תחת אביו. אע"פ שהיה יהויקים אחיו גדול ממנו כ"א חדשים: (ג) ויסיריחו מלך מצרים בירושלים. מבואר במלכים (שם) היטב ויאסרוהו פרעה נכה ברבלה בארץ חמת: בירושלים. ממלוק בירושלים: ויענש את הארץ. ליתן מסים דוגמא וענשו אותו מאה כסף (דברים כ"ב):

מצודת ציון

(כב) התחפש. ענין לבישת בגדים משונים מבגדים שרגיל בהם ודוגמתו התחפש ובוא במלחמה (לעיל יח): (כג) ויורו. וישליכו: היורים. רובה קשת:

שמע מפי ירמיה בדבר ה' למהר ללכת בבהלה על אשור: חדל לך מאלהים. ר"ל חדל לך מהלחם עם אלהים אשר עמי וכאומר הלא מפי ה' אני הולך וא"כ הוא עמי ואם תעכב על ידי מללכת יחשב כאלו תלחם עמו לזה חדל לך ולא ישחיתך האלהים: (כב) ולא הסב. לא חזיר פניו ממנו ובכדי להלחם בו שינה בגדי המלוכה ללבוש בגדי מלחמה: מפי אלהים. מה שאמר לו דברי ירמיה מפי אלהים: (כג) ויורו היורים. המורים בקשת יורו בו חצים: העבירוני. העבירו אותי מן המרכבה ההיא כי נעשיתי חולה מאוד וקשה לי לרכוב בה: (כד) על רכב המשנה. השניה ההולכת אצל מרכבתו הנוחה יותר לרכוב בה: (כה) השרים והשרות. המשוררים והמשוררות וכאשר המשורר בדבר שמחה נקרא משורר כן בדבר קינה ויללה נקרא משורר כי תוכן א' להם בדבר הרמת הקול ובהכרעת הנעימה: בקינותיהם. ר"ל בעת אשר קוננו קינה מה אמרו אז זכרון מיתת יאשיהו לקונן גם עליו: ויתנום לחוק. קבעו חוק בישראל להזכיר מיתת יאשיהו בקינותיהם: והנם כתובים. הקינות של יאשיהו: על הקינות. בספר איכה: (כו) וחסדיו. החסדים אשר עשה ככתוב בתורה: (ג) בירושלם. ר"ל ממלוק בירושלים: ויענש. על שהמליכו את יהואחז לפני יהויקים אחיו הגדול ממנו אשר לו משפט המלוכה:

מצודת דוד

(כא) מה לי ולך. ר"ל מה לי עליך ומה לך עלי וכי אויבים אנחנו זה לזה: לא עליך אתה היום. היום הזה אינני הולך עליך ואמר אתה לתוספת ביאור: אל בית מלחמתי. אל מקום מלחמתי והוא על מלך אשור: ואלהים אמר לבהלני. אולי

רש"י

עין יעקב

דף יג עמוד א תנו רבנן²⁴⁴: מי כתב²⁴⁵ מגלת תענית?²⁴⁶ אמרו: חנניה וסיעתו²⁴⁷, שהיו מחפכין את הצרות²⁴⁸. אמר רבן שמעון בן גמליאל: אף אנו מחפכין את הצרות, אבל מה נעשה, שאם באנו לכתב²⁴⁹, אין אנו מספיקין²⁵⁰. דבר אחר²⁵¹: אין שומה²⁵² נפגע. דבר אחר: אין פשר המת מרגיש באזמל²⁵³. איני²⁵⁴, והאמר רב יצחק: קשה רמה למת, במחט בבשר החי, שנאמר: (איוב יד) "אך בשרו עליו יכאב".²⁵⁵ אימא²⁵⁶: אין פשר המת ש²⁵⁷ ב²⁵⁸ חי²⁵⁹, מרגיש באזמל²⁶⁰. אמר רב יהודה, אמר רב: ברם²⁶¹, זכור האיש שהוא לטוב, וחנניה בן חלקיה שמו, שאזמל הוא²⁶², נגנז²⁶³ ספר יחזקאל, שהיו דבריו²⁶⁴ סותרין²⁶⁵ דברי תורה, מה עשה²⁶⁶? העלו לו שלש מאות גרבי²⁶⁷ שמן²⁶⁸, וישב²⁶⁹ בעליה²⁷⁰, ודרשן²⁷¹.

דברי תורה. כגון נבלה וטרפה וגו' לא יאכלו הכהנים הא ישראל אוכלין וכגון וכן תעשה בשבעה בחדש היכן נרמו קרבן זה בתורה: גרבי. למאור ולמוזנות: ודרשן. כדדרשין להני קראי במנחות דמשום דאישתרי מליקה בחטאת העוף גבייהו הוצרך להזהירן על מליקת חולין שהיא נבלה:

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

(246) אמר (257) גדל. (258) אדם. (259) מחמת מחלה או כוונה, הוא אינו. (260) כפחותים אותו. (261) אבל. (262) שהתנדב להתעמק ביותר בספר יחזקאל וללמד אותו באופן יסודי, אם לא היה עושה כן, היה. (263) צריכים היינו לגנו את. (264) נראים כאלו שהם. (265) את (266) חנניה בן חזקיה? החכמים. (267) נאדות של. (268) למאור ולמזון, (269) בהתבודדות, בשלונה ובהתמסרות. (270) חדר קטן על גבי בית, (271) את פסוקי ספר יחזקאל.

(244) שנו החכמים ושאלו: (245) את. (246) השיבו ו (247) חבורתו, הם כתבוה, כיון. (248) כשנגאלים מהן, (249) את רשימת הצרות, (250) לכתבן בגלל תדירותן הגבוהה. (251) סבה נוספת. (252) מרגיש במה ש (253) ספין, כלומר: כמו שהמת נטול רגשות, אף אנו כבר קהו החושים שלנו, ואנו לא מרגישים בצרות, ולא יודעים לשמח בנסים המתרחשים עלינו תדיר. (254) על הנחה זו שאלו בבית המדרש: האמנם? הרי אין הדבר כן! (255) השיבו.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שבת קודש עמ' ב

1 אמר מה, 'כל המולות מותרין חוץ ממול חמה ולבנה'. (הבא)
2 במאי עסקינן – באיזה ענין עוסקת הברייתא, אילימא בעושה –
3 במצייר את המולות, שמותר לצייר את כל המולות חוץ ממול חמה
4 ולבנה, אי מדובר בעושה, כל המולות מי שרי ו-האם מותר
5 לציירם, והכתיב (שמות ב ד) 'לא תעשון אתי', ודרשו חכמים, לא
6 תעשון ותציירו בדמות שמימי המשמשין לפני במרום, דהיינו דמות
7 מלאכים וכוכבים ומולות. אלא פשיטא שמדובר במוצא כלי ועליו
8 צורות המולות, וברתנן המוצא כלים ועליהם צורת חמה צורת
9 לבנה צורת דרקון יוליכם לים המלח, ואומרת הברייתא שאסורים
10 רק כלים שמצוירים עליהם צורת מול חמה וצורת מול לבנה. אי
11 מדובר במוצא, אימא מציעתא – אמור ובאר את הדין האמצעי
12 (השני) בברייתא, 'כל הפרצופות – דמות בעלי חיים מותרין חוץ

13 מפרצוף – דמות אדם, ואי במוצא כלי ועליו צורות פרצופים, קשה,
14 פרצוף אדם מי ו-האם אסור, והתנן 'המוצא כלים ועליהם צורת
15 חמה צורת לבנה צורת דרקון יוליכם לים המלח', צורת דרקון
16 אין – אכן אסורה, אבל פרצוף אדם לא. אלא פשיטא שבמציעתא
17 מדובר בעושה – במצייר דמויות, שמותר לצייר דמויות בעלי חיים
18 אך לא דמות אדם, וכדרך הונא בריה דרב יהושע שדרש כן מפסוק
19 (לחלן גכז). אי המציעתא מדברת בעושה ו-במצייר, אימא – אמור
20 ובאר את הפסא, 'כל הצורות מותרות חוץ מצורת דרקון', ואי
21 בעושה ו-במצייר, קשה, צורת דרקון מי ו-האם אסור לצייר,
22 והכתיב (שמות ב ד) 'לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב', ודרשו
23 חכמים לא תעשון כדמות שמימי המשמשין לפני במרום, שאסור
24 לצייר דמויות מלאכים וכוכבים ומולות, ויש לדייק,

1 וְלִפְתָּן – פְּלִיטָתָן שֶׁל בָּלִים מְמַאִים מִן הַדָּבָר הַבְּלוּעַ בָּהֶם אִסְרָתָן –
 2 אֶת הַשֶּׁמֶן.
 3 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אִמּוּ בּוּלִי עֲלֵמָא אוֹכְלֵי מְהָרוֹת נִינְהוּ – הָאֵם כָּל
 4 הָעוֹלָם אוֹכְלִים חוֹלִיָּהּ בְּטַהֲרָה, וְהִי אֵין נוֹהֲגִים כֵּן אֲלֵא יַחֲדִים,
 5 וּמְדוּעַ אִסּוּר חֲכָמִים אֶת הַשֶּׁמֶן מִחֲמַת שְׂבֻלָּה פְּלִיטָה דָּבָר טֵמֵא לְכָל
 6 הָעוֹלָם בְּגִלָּל אוֹתָם יַחֲדִים.
 7 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אֵין הֵטַעַם מִשּׁוּם פְּלִיטָה כָּלִים טֵמֵאִים, אֲלֵא וְלִפְתָּן
 8 שֶׁל בָּלִים אִסּוּרִין אוֹסְרָתָן – פְּלִיטָה הַמֵּאכְלִים הָאִסּוּרִים בִּאֲכִילָה
 9 הַבְּלוּעָה בְּכָלִי גִיִּים הִיא שְׂאוּרָתָה אֶת הַשֶּׁמֶן.
 10 שְׂמוּאֵל מִקְשָׁה לָרֶב עַל טַעְמוֹ בְּאִסּוּר הַשֶּׁמֶן: אֲמַר לִיה שְׂמוּאֵל לָרֶב,
 11 בְּשִׁלְמָא לְדִידִי דְאִמְיָא – מוֹבֵן הַדָּבָר לְדָבָרִי שְׂאוּרָתִי, שְׂטַעַם אִסּוּר
 12 הַשֶּׁמֶן הוּא מִשּׁוּם שְׂוִלְפִתָּן שֶׁל בָּלִים אִסּוּרִין אוֹסְרָתָן, חֵינּוּ – זֶה
 13 בִּיאוּר אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, דְּבִי אֲתָא – שְׂכָאֲשֶׁר בֵּא רֶב יִצְחָק בְּרַ שְׂמוּאֵל
 14 בְּרַ מִרְתָּא וְאֲמַר, דְּרִישׁ רַבִּי שְׂמֵלָא בְּנִצְיָבִין – בְּעִיר נִצְיָבִין, שְׁמֵן
 15 שֶׁל גִּיִּים, רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא וּבֵית דִּינוֹ נִמְנָו עָלָיו וְהִתִּירוּהוּ. וְלָדָבָרִי
 16 שְׂאִסּוּר הַשֶּׁמֶן הוּא מִשּׁוּם פְּלִיטָה הָאִסּוּר מְכָלִי הַגִּיִּים, מוֹבֵן מִדּוּעַ
 17 הִתִּירוּ רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא, מִשּׁוּם דְּקָסְבֶּר רַבִּי יְהוּדָה, נִוְתָן מַעַם לָפָנִים
 18 מוֹתָר – דָּבָר אִסּוּר הַפְּגוּם בְּטַעְמוֹ אִם נָפַל לְתַבְשִׁיל אִינוֹ אוֹסְרוֹ. אֲבָל
 19 הַתָּנָא בְּמִשְׁתַּנּוּתֵינוּ שְׂאִסּוּר אֶת הַשֶּׁמֶן סָבַר נוֹתֵן טַעַם לִפְגָּם אִסּוּר. אֲלֵא
 20 לְדִידָךְ – אֲלֵא לְדָבָרִי רַב, דְּאֲמַרְתָּ שְׂטַעַם אִסּוּר הַשֶּׁמֶן הוּא מִשּׁוּם
 21 שְׂדִינְאֵל גִּזּוּר עָלָיו, דְּנִינְאֵל גִּזּוּר וְאֲתָא רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא וּמִכְשִׁיל לִיה
 22 וְכִי אֲפַשְׁרֵי לְדוֹמַר שְׂדִינְאֵל גִּזּוּר וְאִם רַבִּי יְהוּדָה וּבֵית דִּינוֹ, וְהִתְנַן
 23 (עֲדוּת פ"א מ"ה), אֵין בֵּית דִּין יָכוֹל לְכַשֵּׁל דְּבָרִי בֵּית דִּין חֲבִירוֹ אֲלֵא
 24 אִם בֵּן גְּדוֹלִים חֲכָמִים בְּחֻמְהוֹ וּבְמִנּוּ, וּבִדְוָאֵי רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא וּבֵית
 25 דִּינוֹ לֹא הִיוּ גְּדוֹלִים בְּחֻמְהוֹ וּבְמִנּוּ מִבֵּית דִּינוֹ שֶׁל דְּנִינְאֵל, וְאִם כֵּן אֵין
 26 בִּיטּוֹל אֶת גִּזְרֵת הַשֶּׁמֶן שְׂגוּר עָלֶיהָ דְּנִינְאֵל, וּמוֹכַח שְׂטַעַם אִסּוּר הַשֶּׁמֶן
 27 אִינוֹ מִפְּנֵי שְׂדִינְאֵל גִּזּוּר עָלָיו אֲלֵא מִשּׁוּם בְּלִיעַת הָאִסּוּר מְכָלִי הַגִּיִּים.
 28 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אֲמַר לִיה רַב לְשְׂמוּאֵל, שְׂמֵלָא לִדְרָאָה קָא אֲמַרְתָּ
 29 – וְכִי אַתָּה מְבִיא רֵאִיָּה מִשְׂמֵלָא שְׂהוּא מִן הָעִיר לוד, שְׂאֵנִי לִדְרָאִי
 30 דְּמוֹלְלוֹ – שׁוֹנִים אֲנִשִּׁי לוד מִשְׂאֵר מְקוֹמוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מוֹזְלִים
 31 בְּגִזְרֵת חֲכָמִים, וּמִשּׁוּם כֵּךְ אֲמַר שְׂמֵלָא שְׂרָבִי יְהוּדָה הַתִּיר אֶת
 32 הַשֶּׁמֶן, וְלֹא כֵן הִיָּה, שְׂרָבִי יְהוּדָה מַעֲלוֹם לֹא הִתִּיר אֶת הַשֶּׁמֶן.
 33 אֲמַר לִיה שְׂמוּאֵל לָרֶב, אֲשֶׁלַּח לִיה – וְכִי רְצוֹנְךָ שְׂאֲשַׁלַּח לְשְׂמֵלָא אֶת
 34 דְּבָרִיךְ, שְׂאֲתָה אֹמֵר עַל הַלּוּדִיִּים שֶׁהֵם מוֹזְלִים בְּתַקְנוֹת חֲכָמִים.
 35 אִיכְסִיף – נִתְבַּיֵּשׁ רַב עַל שְׂמִיחָה לְהוֹצִיא לְעוֹ עַל רַבִּי שְׂמֵלָא.
 36 רַב מִפְּרַשׁ אֶת מְקוֹר הָאִסּוּר מִהֲנֵאמַר בְּדִנְאֵל: אֲמַר רַב, אִם הֵם לֹא
 37 דְּרִישׁוּ אֵין לֹא דְּרִישִׁין – וְכִי אִם רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא וּבֵית דִּינוֹ לֹא דִרְשׁוּ
 38 אֶת הַפֶּסֶק בְּדִנְאֵל לְלִמּוּד מִמֶּנּוּ שְׂדִינְאֵל גִּזּוּר לְאִסּוּר אֶת הַשֶּׁמֶן, הָאֵם
 39 אֲנוּ לֹא נִדְרֹשׁ אֶת הַכְּתוּב בְּדִנְאֵל, וְהַכְּתִיב (דְּנִינְאֵל א ח) 'וַיִּשֶׁם דְּנִינְאֵל
 40 עַל לְבֹו אֲשֶׁר לֹא יִתְנַאֵל בְּפֶת בֶּן הַמֶּלֶךְ וַיִּבִּין מִשְׁתִּי', וּמִמֶּנּוּ שְׂאֲמַר
 41 הַכְּתוּב 'וַיִּבִּין מִשְׁתִּי', יֵשׁ לְדִרְשׁ בְּשֵׁתִי מִשְׁתִּי אֲתָא חֲכָמִים מְדָבְרִי,
 42 אֲחָד מִשְׁתִּה יִין וְאֲחָד מִשְׁתִּה שְׁמֵן, כְּלוּמַר, שְׂדִינְאֵל שֶׁם אֵל לִיבֹו

43 לְהִיזְהֹר גַּם מִיֵּין שֶׁל גִּיִּים וְגַם מִשְׁמֵן שֶׁל גִּיִּים. רַב, קָבַר, דְּנִינְאֵל עַל
 44 לְבֹו שֶׁם וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הוֹרָה – וּמִשּׁוּם שֶׁשֶׁם עַל לְבֹו הוֹרָה לְאִסּוּר
 45 לְכָל יִשְׂרָאֵל, וּשְׂמוּאֵל קָבַר, דְּנִינְאֵל עַל לְבֹו שֶׁם, וּלְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא
 46 הוֹרָה.
 47 הַגִּמְרָא מְבַרֶּרֶת אֶת דְּבָרֵי רַב שְׂגִיזִית הַשֶּׁמֶן עַל יְדֵי דְּנִינְאֵל נִגְזְרָה.
 48 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְשִׁמּוֹן, דְּנִינְאֵל גִּזּוּר עָלָיו, וְהָאֲמַר בְּאֵלִי בִשּׁוּם אֲכִימִי
 49 נִוְתָּא מִשְׁמִיָּה דְּרַב, פִּיתֵן וְשִׁמּוֹן יִינָן וּבְנִוְתִינָהּ שֶׁל גִּיִּים, בּוּלָן
 50 מִשְׁמִיָּה עֲשֶׂר דְּבָרִי חֵן – כָּל אֵלוֹ בְּכָלִל שְׂמוֹנָה עֶשְׂרֵה גִזְרֵת שְׂגוּרוֹ
 51 וְלֹא תִקְבְּלָה גִזְרָתוֹ, וְאֲתָו תְּלַמִּידִי דְּחֵלֵל וְשְׂמֵאִי וְגִזּוּר וְקִיבֵל –
 52 וְנִתְקַבְּלָה גִזְרָתוֹ, אִם בֵּן שְׂלֹא נִתְקַבְּלָה גִזְרָתוֹ שֶׁל דְּנִינְאֵל, מֵאִי
 53 אֲסִיְהוּתִיהָ דְּרַב – מִזֶּה פִירוּשׁ דְּבָרֵי רַב 'שִׁמּוֹן, דְּנִינְאֵל גִּזּוּר עָלָיו, וְהִי
 54 כִּיּוֹן שְׂלֹא קִיבְלוֹ אֲנִשִּׁי דוֹרוֹ גִּזְרָה זֶה, אִינְהָ גִזְרָה.
 55 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אֲלֵא, דְּנִינְאֵל גִּזּוּר עָלָיו – עַל שֶׁמֶן הַגִּיִּים שְׂאִסּוּר
 56 בִּאֲכִילָה עֲשֶׂר, וּמִשּׁוּם חֲשֵׁשׁ חֲתוּתוֹ, וְאֲתָו אִינְהוּ – וּבִאֵן תְּלַמִּידִי
 57 שְׂמֵאִי וְחֵלֵל וְגִזּוּר עַל הַשֶּׁמֶן לְאִסּוּר בִּאֲכִילָה אֲפִילוֹ בְּשִׁדָּה.
 58 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: בֵּין לָרֶב הַסּוֹבֵר שְׂדִינְאֵל גִּזּוּר עַל הַשֶּׁמֶן וּבֵין לְשְׂמוּאֵל
 59 הַסּוֹבֵר שְׂתַלְמִידִי שְׂמֵאִי וְחֵלֵל גִּזְרָתוֹ, וְרַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא, הִיבִי מִצִּי
 60 לְמִשְׁרָא תְּקִנְתָּא – כִּיצַד יָכוֹל הוּא לְהִתִּיר אֶת אִסּוּר הַשֶּׁמֶן דְּתַלְמִידִי
 61 שְׂמֵאִי וְחֵלֵל, וְהִתְנַן (עֲדוּת פ"א מ"ה) 'אֵין בֵּית דִּין יָכוֹל לְכַשֵּׁל דְּבָרִי
 62 בֵּית דִּין חֲבִירוֹ אֲלֵא אִם בֵּן גְּדוֹלִים חֲכָמִים בְּחֻמְהוֹ וּבְמִנּוּ, וְהִי
 63 תְּלַמִּידִי שְׂמֵאִי וְחֵלֵל קָדְמוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה כְּמֵה דוֹרוֹת, וּבִדְוָאֵי
 64 הִיוּ גְּדוֹלִים מִמֶּנּוּ בְּחֻמְהוֹ וּבְמִנּוּ. וְעוֹד קֵשָׁה, הָאֵם אֲמַר רַבִּי בְרַ בְּרַ
 65 חֲנִיָּה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּבֵל – בְּכָל גִּזְרָה יָכוֹל לְכַשֵּׁל בֵּית דִּין דְּבָרִי
 66 בֵּית דִּין חֲבִירוֹ, כֹּאֲשֶׁר הִבִּית דִּין שְׂמִתִּיר גְּדוֹל מִן הַבֵּית דִּין שְׂאִסְרֵי,
 67 חוּץ מִשְׂמִיָּה עֲשֶׂר דְּבָרִי – חוּץ מִשְׂמִיָּה עֶשְׂרֵה גִזְרֵת שְׂגוּרוֹ תְּלַמִּידִי
 68 שְׂמֵאִי וְחֵלֵל שְׂאֲפִילוֹ יָבֵא אֲלִיהוֹ וּבֵית דִּינוֹ אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.
 69 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אֲמַר רַב מִשְׁרָשִׁיא, מִזֶּה טַעַם אֵין בֵּית דִּין יָכוֹל לְכַשֵּׁל
 70 גִּזְרֵתוֹ תְּלַמִּידִי שְׂמֵאִי וְחֵלֵל, הוֹאִיל וּפְשָׁט אִיסּוּרוֹ בְּרוּב יִשְׂרָאֵל –
 71 כִּיּוֹן שְׂפִשְׁטָה גִזְרָתוֹ כְּכָל יִשְׂרָאֵל, וְלִכֵּן אֲפִילוֹ אִם הוּא בֵּית דִּין גְּדוֹל
 72 מִבֵּית דִּין שֶׁל בֵּית שְׂמֵאִי וּבֵית חֵלֵל אִינוֹ יָכוֹל לְכַשֵּׁל גִּזְרָתוֹ, וְטַעַם זֶה
 73 אֲמַנֵם שִׁיךְ עַל שְׂאֵר גִּזְרֵת שְׂגוּרוֹ בּוֹ בְּיוֹם, אֲבָל שְׁמֵן, לֹא פְשָׁט
 74 אִיסּוּרוֹ בְּרוּב יִשְׂרָאֵל, דְּאֲמַר רַבִּי שְׂמוּאֵל בְּרַ אֲבָא אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
 75 וְשִׁבּוֹ בְּרִוְתֵינוּ – רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא וּבֵית דִּינוֹ, וְדָבָר עַל שְׁמֵן שֶׁל
 76 גִּיִּים הָאֵם פֶּשֶׁט אִיסּוּרוֹ, וְנוֹדַע לָהֶם שְׂלֹא פְשָׁט אִיסּוּרוֹ בְּרוּב
 77 יִשְׂרָאֵל, שְׂעָדִין לֹא חֲזוּקוֹ רוב יִשְׂרָאֵל מִחֲמַת הַגִּזְרָה נִלְהוֹג אִיסּוּר
 78 בְּדָבָר, וּמִכְּכֹו בְּרִוְתֵינוּ לְהִתִּיר אֶת הַשֶּׁמֶן, עַל דְּבָרֵי רַבִּי שְׂמֵעוֹן בֵּן
 79 גְּמִלְאֵל וְעַל דְּבָרֵי רַבִּי אֲלֵעָזָר בְּרַ צְדוֹק שְׂהוּי אוֹמְרִים, אֵין גִּזְרָתוֹ
 80 גִּזְרָה עַל הַצְּבֹוֹר אֲלֵא אִם בֵּן רוב צְבֹוֹר יָכוֹלֵין לְעִמּוּד בָּהּ, וְהַשֶּׁמֶן
 81 הִיא גִּזְרָה שְׂאֵין רוב הַצְּבֹוֹר יָכוֹל לְעִמּוּד בָּהּ, וּמִנֵּן לְמַדּוֹ שְׂאֵין גִּזְרָתוֹ
 82 עַל הַצְּבֹוֹר גִּזְרָה שְׂאֵין רובו יָכוֹל לְעִמּוּד בָּהּ, דְּאֲמַר רַב אֲדָא בְּרַ
 83 אֲהֵבָה מֵאִי קָרָא (מְלָאכִי א טו)

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שלישי עמ' א

14 מבושל אפילו בשיעור זה, כיון שעיקר הבישול נעשה על ידי העובד
 15 כוכבים, הבשר אסור. אבל בדין של שמואל היה הבשר מונח על גבי
 16 גחלים מכח הישראל, והיה עתיד להתבשל אף ללא מעשה העובד
 17 כוכבים, ולכן אף שהפכו העובד כוכבים וזירו את בישולו, הבשר
 18 מסייעת הגמרא לדברי שמואל מברייתא: תניא נמי הכי – שנינו
 19 בברייתא כדברי שמואל, מניח ישראל [–רשאי ישראל להניח] בשר
 20 על גבי גחלים, ובא עובד כוכבים ומחפף בו עד שיבא ישראל
 21 מבית הכנסת או מבית המדרש, ואינו חושש משום איסור בישולי
 22 עכו"ם. וכן שופטת [–מניחה] אשה קדירה על גבי בירה, ובאת
 23 עובדת כוכבים

1 כוכבים, ויש לדייק מדברי רבי יוחנן, הא – אבל מאכל שאינו מבושל
 2 עדיין כמאכל בן דרוסאי, יש בו משום בשולי עובדי כוכבים, ואם
 3 כן באופן שאמר בו שמואל את דינו, שהישראל רק הניח את הבשר
 4 על גבי גחלים, ומשמע דהיינו אפילו אם עדיין לא היה מבושל
 5 כמאכל בן דרוסאי, צריך להיאסר כשהפכו העובד כוכבים וקירב את
 6 בישולו, ואילו מדברי שמואל מוכח שהבשר מותר.
 7 מתרצת הגמרא: הָתָם – בדינו של רבי יוחנן, מדובר בגזן דלאחר
 8 שהתבשל על ידי הישראל במקצת הוציאו מהתנור ואותביה
 9 בסילתא – הניחו בסל, ולא היה עתיד להגמר בישולו, ושקליה עובד
 10 כוכבים ואותביה בתנורא – ונטלו העובד כוכבים מהסל והניחו
 11 בתנור וגמר את בישולו, ובזה אמר רבי יוחנן שרק אם היה המאכל
 12 מבושל כבר כמאכל בן דרוסאי, מותר, אבל אם עדיין לא היה

עבודה זרה. פרק שני – אין מעמידין דף לו עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קכה רש"י תוספות

בשלמא למאן דאמר זליפתן של כלים אסורים כו' – קסבר נותן טעם לפגם מותר. לפום ריהטא משמע שאסור קודם רבי יהודה, כגון תלמידי שמאי וחלל, סוברין נותן טעם לפגם אסור, ואתא רבי יהודה נשיאה וסבר מותר, ושמאל סבר כותיה שהיה מחזיק דברי רבי שמלאי. ולקמן נמי פרק חמישי (סו, א) גבי חומץ אשר שם לתוך הגריסין, פסיק שמואל הכי הלכתא נותן טעם לפגם מותר, ולקמן בפירקין (לו, ב) גבי מישחא שליקא סתם התלמוד: אי משום גיעולי גוים נותן טעם לפגם הוא. ודקדק רבינו יצחק: היאך באו לחלוק על רבותינו שמאי וחלל בדין נותן טעם לפגם להחזירו? נהי דשמן יכול להיות שמותר מטעם שלא פשט ואין רוב הצבור יכולין לעמוד, בשאר דברים היאך הותר? ועוד קשיא: אי סבירא ליה לתנא דמתניתין דנותן טעם לפגם אסור, ליה לתנא דמתניתין דנותן טעם לפגם מותר, אי משום גיעולי גוים נותן טעם לפגם מותר, ומה בכך? הא תנא דמתניתין מוסר קא אסור לכך נראה לרבינו יצחק, דשמאל נמי סבירא ליה דבי גזר בית שמאי ובית הלל על השמן – משום חתנות גזר, ומידו משום דלא שייך בה חתנות כל כך כמו ביין הוצרך להם סעד בוליתפן של כלים אסורין, אף על גב דאיתנהו סבירא להו בעלמא נותן טעם לפגם מותר, וכן סובר שמואל שמכח שני הטעמים גזר אף על פי שאין די בכל אחד לבדו. והיינו דקאמר ליה שמואל לרב: בשלמא לדידי דאמינא דגזירת שמן לא היתה קדמונית מימי דניאל, אלא שמאי והלל גזר מטעמי דפירשית – נידא, דיכול להיות שהתיר רבי יהודה הנשיא כמו שמפרש התלמוד בסמוך, דלא פשט איסורו, וגם הטעמים לא נראו לו, כי אין טעם חתנות טוב כל כך, ועוד דנותן טעם לפגם מותר. אלא לדידך דאמרת דניאל גזר עליו, היאך היה יכול רבי יהודה הנשיא לבטלה? דכין שכתובה היא בתורה, פשיטא הוא דפשט איסורו בכל ישראל ועוד, כי שמאי וחלל שהיו אחרייו יותר משלש מאות שנה שבאו והוסיפו עליו לגזור אף בשדה כמו שמפרש בסמוך, אם כן משמע דגזירתו פשטה מידא בעיר. **אשר** לא יתנאל בפת בג – פירש רבינו שמואל בן מאיר: דהאי פת לאו פת ממש הוא, דלישתמע מהכא דדניאל גזר על הפת, אלא לפתן הוא והוצאת המלך הוא. ריפוש"א בלעז. וכן ממקרא מוכיח, דכתיב (דניאל א): "וידה המלצר נושא את פת בגם ונותן להם וירעוניהם", ואין לומר שהיה נוטל פתן והיו אוכלים וזרעוניהם בלא פת. במתניתין כתב רשב"ם בשם רש"י דלא גרס "רבי", דרבי יהודה הנשיא בר בריה ובית דין התירוהו, וחכמי דורו קבעו דבר זה במשנה שסדר רבי זקנו, כי הוא היה בנו של רבן גמליאל

הנוכר במסכת אבות (פרק ב משנה ב). רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר יפה תלמוד תורה כו', ואותו רבי יהודה הנשיא הנזכר כאן הוא רבי יהודה נשיאה שהיה בימי האמוראים, אלא בלשון משנה וברייתא קרא אותו "הנשיא" ובלשון אמורא קרא אותו "נשיאה". ורבי יהודה הביא ירושלמי: רבי ובית דין התירו את השמן, בשלשה מקומות רבי יהודה הנשיא ורבותינו התירו: ובשמן, ובסנדל. ונראה לו שיש שם טעות סופר, דקפריץ: ולקירו ליה "בית דין שריא", שכל בית דין המתיר שלשה דברים נקרא בית דין שריא! ודחי, אמר רבי יוחנן ברבי ישמעאל: בית דין חלוק עליו בגיטין, פירשו: ואין זה מתיר שלשה דברים. ואם הוא היה רבינו הקדוש, אם כן היה לו למנות עוד אחרת שהתיר, כדאמר בפרק קמא דחולין (ו, ב) דהתיר רבי בית שאן, דבירושלמי דדמאי נמי איתא. לכך נראה לו דגרס התם: "רבי יהודה הנשיא", והוא רבי יהודה נשיאה. עוד כתוב שם בירושלמי: רב יצחק בר שמואל בר מרתא נתן לנציבין, אשכח לרבי שמלאי הדרומי יתיב ודריש: רבי ובית דין התירו את השמן. שמואל קבל עליו ואבל, רב לא אבל. אמר ליה שמואל לרב: אבול, או אנא כתיב עלך זקן ממרא. אמר ליה: עד דנאנא תמן אנא ידע מאן ערער עליה שמלאי הדרומי. אמר ליה: אפשר מה דאמר בשם גרמיה? לא בשם רבי ובית דין. אטרח עליה ואבל. **ושמן** דניאל גזר עליו – הכי נמי הוה מצי למפרך איין, אלא משום דאשמן קאי נקטיה. **ורבי** יהודה הנשיא היכי אלים למשרי תקנתא דשמאי וחלל – פירש רבינו שמואל בן מאיר דפרץ בין לרב בין לשמואל, דשמואל נמי מודי דמשמונה עשר דבר הם. **והתנן** אין בית דין יכול כו' – תימה: בפרק "השולח" (גיטין לו, ב) גבי פרוחבול, דאמר שמואל: האי פרוחבול עולבנא דדייני הוא אי אישר חיילי אבטלניה, ומסיק: אי אישר חיילי יותר מהלל. והיכי דמי? אי פשטה תקנת פרוחבול – אפילו היה גדול אין יכול לבטלו, ואם לא פשטה – אם כן למה לי "אישר חיילי"? הרי רבי יהודה נשיאה התיר שמן אף על פי שהיה קטן, מאותו טעם דלא פשט איסורו ויש לומר: דהכא נמי מטעם דלא פשט גרידא לא התיר, אם לא היה גם כן טעם דאין רוב הצבור יכולין לעמוד, אבל פרוחבול, נהי דלא פשט מכל מקום רוב הצבור יכולין לעמוד בו. מכל מקום קשה: דדבר תימה הוא, היאך לא פשט מאחר שהווא ריח המלוים? לכך נראה: דהוא דרבי יצחק בר שמואל, דקשיא לך: אפילו גדול היאך יכול לבטל – דהאי בשמונה עשר דבר דוקא אמר באם יבא אליהו ואמר אין שומעין, וכמו שמפרש בירושלמי הטעם: מפני שעמדה להם בנפשותיהם. כך דקדק הרב רבי אלחנן מותוך גירסת הספרים שמנא בספרים ישנים, דקאמר: האמר רב משרשיא מה טעם כו', משמע שמשם מתחיל התירוף, והכי פירשו: דשמעתין ורבי יהודה נשיאה היכי אלים למשרי כו' והתנן אין בית דין כו' ועוד, אפילו הוא גדול אינו יכול לבטל בשמונה עשר דבר! ולא הוצרך לפרש הטעם כי פשוט הוא. ומשני: האמר רב משרשיא מה טעם – לפי פשטו, ולפיכך בית דין גדול נמי אינו יכול לבטל. ושמן לא פשט, לכך אפילו עמדו בנפשותיהם קטן יכול לבטל. וסמכו על דברי רבן שמעון בן גמליאל דאין גזרין כו', ולפיכך הותר דף בבית דין קטן, אבל דהאי שאר דברים אף כי פשטו יכול בית דין גדול לבטל. ולפיכך גבי פרוחבול אמר שמואל דאי אישר חיילי מהלל אבטלניה, ואף על פי פשטו. והלך הירושלמי דפרק קמא דשבת: אמר רב בן אמר רב יהודה בשם שמואל: לא שנא אלא חזק לשמונה עשר דבר, אבל בשמונה עשר דבר אפילו גדול אינו מבטל, מפני שעמדה להם בנפשותיהם, פירשו: ממה שנעצו חרב בבית המדרש.

לודאי – מזוללי במידי דרבנן. **אם הם לא** דרשו – אם רבי יהודה הנשיא לא דרש את המקרא להבין שהניאל גזר עליו, וסבר דבי דינא אחרינא גזר עליו משום זליפת כלים, ושרייה. **אנן לא דרשין** – בתמידה שמונה עשר דבר – בית שמאי ובית הלל יחד נמנו וגזרו עליהם בפרק קמא דשבת (יג, ב). ולקמן פריך: בנותיהן דאורייתא היא **מאי אסתודתיה דרב** – דאמר דדניאל גזר עליו כיון דדריה לא קביל מניה לאו גזרה היא **בעיר** – משום חתנות. **בכל יכול לבטל בית דין גזירת בית דין חבירו** – שגזר על דבר המתור, ובלבד שיהא גדול ממנו. רבותינו **מאי** רבי יהודה הנשיא. **לא פשט** – עדיין לא החזיקו רובם באותה הגזירה לנהוג בו איסור. **במארה**

אשר לא יתנאל בפת בג המלך ובין משתיו – בשתי משתאות הכתוב מדבר, אחד משתה יין ואחד משתה שמן. **רב סבר: על לבו שם, ולכל ישראל הורה**. ושמואל סבר: על לבו שם, ולכל ישראל לא הורה. **ושמן דניאל גזר? והאמר בללי, אבימי נותנא משמיה דרב: פיתן ושמנון, ייגן ובגותיהן, פולן משמונה עשר דבר הן? וכי תימא: אתא דניאל גזר ולא קיבל, ואתו תלמידי דהלל ושמאי וגזרו וקיבל, אם כן מאי אסתודתיה דרב? – אלא, דניאל גזר עליו בעיר, ואתו איניהו וגזרו אפילו בשורה. ורבי יהודה הנשיא היכי מצי למישרא תקנתא דתלמידי שמאי וחלל? והתנן: אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו** **אלא אם כן גדול הימנו בחכמה ובמנין! ועוד, הא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: בכל יכול לבטל בית דין דברי בית דין חבירו, חזין משמונה עשר דבר, שאפילו יבא אליהו ובית דין אין שומעין לו! אמר רב משרשיא: מה טעם? הוואל ופשט איסורו ברוב ישראל, שמן לא פשט איסורו ברוב ישראל, דאמר רבי שמואל בר אבא אמר רבי יוחנן: ישבו רבותינו וברדקו על שמן שלא פשט איסורו ברוב ישראל, וסמכו רבותינו על דברי רבן שמעון בן גמליאל ועל דברי רבי אלעזר בר צדוק, שהיו אומרים: אין גזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה; דאמר רב אדא בר אבהו, מאי קרא?**

א' איכא גוי כולו אין אי לא לא – פירושו: אינה חלה כשאר גזירות, ויכולה להתבטל אף בבית דין קטן. מיהו חלה היא לענין שצריכה שום היתר, שהרי שמן נהגו בו איסור עד שבא רבי יוחנן והתיר. **גזרו** על בנותיהן שיהו נדות מעריסות – וגם על בנות כותים גזרו, ושתי גזירות הווי, ותרווייהו צריכי כמו שפירשתי בפרק קמא דשבת (טז, ב). **דכתיב**

לא תתחתן בהם – אסיפא דקרא סמך, דכתיב

יובתו לא תקח לבנה', דאילו לאו ד"לא תתחתן"

מיירי בגזירת כדאמרין ב"הערל" (יבמות ע, א).

וכי האי גזנא פירש הרב רבינו אלחנן בפרק

"הערל" (שם עט, א) גבי בני שאול שהוקעו,

דפרקי: והכתיב "לא יומתו אבות על בנים" ועל

כרחי אסיפא דקרא סמך, דכתיב "איש בחטאו

ימותו", אבל רישיה דקרא מוקמי ליה (בסנהדרין

כז, ב) בעדות אב על הבן, **כי** יסיר לרבות כל

המסירין – על כרחי דך דרשא לא קיימא אלא

א'בתו לא תקח לבנה' דסליק מנייה, דאילו שאר

גוים בגירותן שרי. ולרבי שמעון דאסר, פירש

רבינו שמואל בן מאיר: דך דרבי שמעון ליחא

בכולהו תנאי, אלא משום דשמעין ליה לרבי

שמעון דדרשי טעמא דקרא, אם כן **כי** יסיר

קרא יתירא הוא, דכי נמי לא כתיב ודרשין האי

טעמא מנפשיה. **משום** נשגז' – פירושו: כון

הבא עליה חייב משום זונה. ומפרש בפרק

"הנשרפין" (סנהדרין פב, א) ואיך דאמר משום

נשגז' אסבר נשייהו לא מפקרי בנות, ומשום

הכי לא מתייב משום זונה. והקשה הרב רבי משה

מפושטויש: דאמר הכא בבית דין של חשמונאי

גזרו בגויה משום זונה, ותנן בפרק "הבא" ביבמות

(סא, ב) והכמים אומרים: אין זונה אלא גזירת או

משוחררת שנבעלה בעילת זנות וזו היא זונה

האמורה בתורה, ומפרש טעמא: לפי שבאין

עליה בנכרייתה, אלמא בגויה שייך זנות! ויש

לדחות: הדהם בגזירות שאני, משום דהשתא היא

בת קיחא וקיימא באיסור "חללה זונה לא יקח",

אבל בגויה דלית בה קיחא – ליה בה משום "זונה

לא יקח" ולא משום חלול זרע, שאינו מתייחס

אחריה, אכן קשה. דאמרין פרק "כל האסורין

(תמורה כט, ב) אמר אביי: כון הבא על הגויה

(אפילו אשת איש) אינו לוקה, ורבא אמר: לוקה,

אלמא מדאורייתא הוא מלקי עליה משום זונה,

ואפילו בגויה. ואמר בפרק "עשרה יוחסין"

(קדושין עז, א) דפליגי רבי אלעזר בר יעקב ורבי

יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון בגזירת לכוך,

ואפילו רבי שמעון לא שרי אלא בנתיירה

פחותה מבת שלש שנורעו בתוליה בישראל,

אבל בגויה ודאי שייך זנות! ויש לומר: דהדאי

דבא דתמורה וכן ההיא דפרק "עשרה יוחסין"

והדאי דיבמות, דמשמע דבגויה שייך זונה –

היינו ודאי ליאסר לכוך, ואף הכון לוקה עליה

כבעולה ודאי. ואביי דפליגי ואמר אינו לוקה היינו

משום דקסבר דהא דמתסרא גויה זונה לכוך

מדאורייתא – לאו משום זונה דכתיב בקרא

מותר, אלא משום דהכונן דכתיב "בתולה

מעמיה" ולא גזירה, ולאו הבא מכלל עשה עשה,

ולחכי לא לקי. דרך גזירה דבית דין של חשמונאי

הוי כסתר גויה שאין ידוע לנו שנבעלה, דמספיקא לא לקי ואפילו לרבא. ומיהו, לרבין גזרו חכמים לחייבו משום זונה, ולרב דימי נשייהו לא מפקרי הלכך משום זונה לא גזרו. ומפרש נמי

התם בפרק "הנשרפין": מאן דאמר נשגז' לא אמר נשגז', דאישות ליה להו. וקשה: דהא מצריכין בפרק קמא דקדושין (כא, ג) גבי יפת תואר "אשת" לרבות אשת איש, אלמא איכא בזה

אישותו ויש לומר: דודאי עשה מיהא איכא, ולכן הוצרך לרבות אשת איש. והא דדרשין בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין דף נב, ב): "אשר ינאף אשת רעהו" פרט לאשת אחריים, פירושו:

גוי, אלמא לא שייך בזה אישות כלל – היינו לענין חיוב מיתה. והא דאמרין (בריש) (בירושלמי בפרק) "אין עומדין": עשרה באו על הזונה, דאשון קנאה ואחרים חייבים עליה משום אשת

איש, דהא אמר בעילת קונה בבני נח – היינו דוקא גבי בני נח, אבל בישראל אינו חייב בעשה אלא בעולת בעל ואשתו גמורה.

צער גדול היה לי לפני רבי אסי כר – מדאמרין "ופלתי אצל פלוגי" משמע שכולם היו בדור אחד וכולם בימי רבי.

במארה אתם נארים – אתם מקבלים עליכם גזירה ב"ארור" ובקללה ונאסר עליכם, ואחר כך "אותי אתם קובעים" – גזולים, שאתם נהנים שוב מן הארורים. **מעריסותן** – מקטנותן, שהן שוכבות בעריסה שקורין ברייץ. **משום יינן** – שהיון בוער בו ומביאו לידי בנותיהן. ובנותיהן אסורין משום דבר אחר – עבודה זרה. ועל דבר אחר שלא

הוזכר כאן גזרו משום דבר אחר – ולא

משום עבודה זרה. לקמן מפרש לה. **קנאים** –

בני אדם המקנאין קנאתו של מקום לזקום

נקמותיו. **פוגעין בו** – בשעת בעילה, לפי

שאינו במיתת בית דין, וכמעשה שהיה דומרי

וכוכי. **נשגז'א** – גזרו עליהן משום נדה דרבנן,

ואף על גב דגזירה אין דמה מטמאה מן התורה

שהרי היא כבהמה, חכמים גזרו עליה. ומשום

שפחה. משום גויה, כאילו מתחתן בה דרך

אישות. ומשום אשת איש, דבעולת בעל יש

לחן לבני נח, דכתיב "והיא בעולת בעל".

וישראל הרגיל בכך, הואיל ובא עליה בנדחה

אתי למיבעל נמי נדה ישראלית, ואתי

למינסב שפחה ועבר משום "לא ידחה קדש",

ואתי למנסבה לגויה ועבר א"ל"א תתחתן",

ואתי למיבעל אשת איש ישראל. **משום**

נשגז' – נדה, שפחה, גויה, זונה. שאם כון

הוא יש כאן משום לאו דזונה. ולא לאו ממש,

אלא גזירה משום זונה ישראלית שנבעלה

לאסור לה. **דאורייתא** – דמייחא בהדיה

כר' לא גרסינן. והכי גרסינן: כי גזור רבנן בית

חשמונאי ביאה אבל ייחוד א"ל כר' ואתו

אינהו תלמידי שמאי והלל. **באותה שעה** –

מעשה אמנן ותמר. והא דרב יהודה

בסנהדרין בפרק "כוכ גדול". **שיטמא בזיבה** –

אפילו לא ראה, גזרו עליו להיות כזב. **צער**

גדול היה לי כר' – כלומר, טורח גדול היה לי

אצלו בשאלה זו, ששאלתי ממנו כמה

פעמים ולא היה בידו.

הואיל

בציענא. – בציענא נמי בית דינו של חשמונאי גזרו, [דכי אתא רב דימי אמר: בית דין של

חשמונאי גזרו], ישראל הכא על הגויה – חייב משום נשגז'א, כי אתא רבין אמר: משום נשגז'!

כי גזרו בית דינו של חשמונאי ביאה, אבל ייחוד – לא, ואתו אינהו גזרו אפילו ייחוד. – ייחוד

נמי, בית דינו של דוד גזרו, דאמר רב יהודה: פאותה שעה גזרו על ייחוד! – אמרי: התם ייחוד

דבת ישראל, אבל ייחוד דגויה – לא, ואתו אינהו גזרו אפילו אייחוד דגויה. – ייחוד דבת ישראל

דאורייתא היא! דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידק: רמו ליחוד מן התורה מניין?

שנאמר: "כי יסיתך אחיך בן אמה", וכי בן אם מסית, בן אב אינו מסית? אלא, בן מתייחד

עם אמו, ואין אחר מתייחד עם כל עריות שפותרה! – ייחוד דאורייתא דאשת איש, ואתא דוד

וגזר אפילו אייחוד דפגויה, ואתו תלמידי בית שמאי ובית הלל גזרו אפילו אייחוד דגויה. מאי

"על דבר אחר משום דבר אחר?" אמר רב נחמן בר יצחק: גזרו על תינוק גוי שיטמא בזיבה,

שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב וכזר; דאמר רבי יורא: צער גדול היה לי אצל רבי

אסי, ורבי אסי אצל רבי יוחנן, ורבי יוחנן אצל רבי ינאי, ורבי ינאי אצל רבי נתן בן עמרם, ורבי

נתן בן עמרם אצל רבי תינוק גוי מאימתי מטמא בזיבה? ואמר לי: בן יומו, וכשבאתי אצל

רבי חייא, אמר לי: בן תשע שנים ויום אחד, וכשבאתי והרציתי דברי לפני רבי, אמר לי: הנח

דברי ואחזו דברי רבי חייא, דאמר: תינוק גוי אימתי מטמא בזיבה – בן תשע שנים ויום אחד,

הואיל

הוי כסתר גויה שאין ידוע לנו שנבעלה, דמספיקא לא לקי ואפילו לרבא. ומיהו, לרבין גזרו חכמים לחייבו משום זונה, ולרב דימי נשייהו לא מפקרי הלכך משום זונה לא גזרו. ומפרש נמי

התם בפרק "הנשרפין": מאן דאמר נשגז' לא אמר נשגז', דאישות ליה להו. וקשה: דהא מצריכין בפרק קמא דקדושין (כא, ג) גבי יפת תואר "אשת" לרבות אשת איש, אלמא איכא בזה

אישותו ויש לומר: דודאי עשה מיהא איכא, ולכן הוצרך לרבות אשת איש. והא דדרשין בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין דף נב, ב): "אשר ינאף אשת רעהו" פרט לאשת אחריים, פירושו:

גוי, אלמא לא שייך בזה אישות כלל – היינו לענין חיוב מיתה. והא דאמרין (בריש) (בירושלמי בפרק) "אין עומדין": עשרה באו על הזונה, דאשון קנאה ואחרים חייבים עליה משום אשת

איש, דהא אמר בעילת קונה בבני נח – היינו דוקא גבי בני נח, אבל בישראל אינו חייב בעשה אלא בעולת בעל ואשתו גמורה.

עבודה זרה דף לו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קכז

שהוא אסור מן התורה.
מתרצת הגמרא: אלא (אמר ליה), דאורייתא אינו אסור אלא בפירסויא, וכמעשה שהיה בומרי בן סלוא שבא על כובי בת צור המדיינית והרגם פנחס, ואתו אינהו גזור – ובאו חכמים וגזרו איסור אפילו על הבא על עובדת כוכבים בצניעא, שמא ימשך אחר עבודה זרה.
מקשה הגמרא: הרי בצניעא נמי כבר נאסר בגזירה קודמת לבוא על הגויה, שהרי בית דינו של חשמונאי גזרו על זה, [דכי אתא רב דימי אמר, בית דין של חשמונאי גזרו], ישראל הקא על העובדת כוכבים חייב משום נשגא – נדה, שפחה, גויה, אשת איש. כי אתא רבין אמר, משום נשגא – נדה, שפחה, גויה, זונה, ומדוע אמרו בברייתא שאיסור בנותיהם הוא מגזירת תלמידי שמאי והלל.
מתרצת הגמרא: כי גזרו בית דינו של חשמונאי, הוא רק על ביאה – שאסור ישראל לבוא על עובדת כוכבים, אבל ייחוד עם עובדת כוכבים בלא ביאה, לא גזרו, ואתו אינהו גזור – ובאו תלמידי שמאי והלל וגזרו אפילו על הייחוד.
מקשה הגמרא: ייחוד נמי – והרי גם על הייחוד, בית דינו של דוד גזרו, והוא קודם גזירת תלמידי שמאי והלל, דאמר רב יהודה, באותה שעה, שהיה מעשה אמנון ותמר, גזרו על ייחוד – שלא יתייחד אדם עם אשה שאינה נשואה לו.
מתרצת הגמרא: אמרי, החם – גם במעשה אמנון ותמר, גזרו על ייחוד דבת ישראל – שלא ייחיד ישראל עם ישראלית, אבל ייחוד דישאל עם עובדת כוכבים לא גזרו, ואתו אינהו גזרו – ובאו תלמידי שמאי והלל וגזרו איסור אפילו אייחוד דישאל עם עובדת כוכבים.
מקשה הגמרא: וכי ייחוד של ישראל עם ישראלית נאסר על ידי בית דינו של דוד, והרי ייחוד דבת ישראל עם ישראל, איסור דאורייתא היא, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידק, רמו לייחוד שאסור מן התורה מניין, שנאמר בפרשת מסית לעבודה זרה (דברים יג א), כי יסיתך אחיך בן אמה, ויש להקשות, וכי בן אס מסית, בן אב אינו מסית, ומדוע כתבה התורה אחיך בן אמה, אלא לא נכתב כן אלא לדרוש מכאן דיני ייחוד, שהבן מתייחד עם אמו, ואין אחר מתייחד עם כל עריות שבתורה, וקשה על דברי רב יהודה שאמר שבית דינו של דוד גזרו על הייחוד. מתרצת הגמרא: ייחוד האסור מדאורייתא הוא דאשת איש – ישראל המתייחד עם אשת איש. ואתא – ובא דוד וגזרו איסור אפילו אייחוד דפגויה ישראלית, ואתו תלמידי בית שמאי ובית הלל גזרו אפילו אייחוד דעובדת כוכבים. שנינו בברייתא, ועל דבר אחר משום דבר אחר, הגמרא מבארת מהו דבר אחר. מבררת הגמרא: מאי על דבר אחר משום דבר אחר – מה הוא הדבר אחר שאסורוהו, ומשום איזה דבר אחר גזרו עליו. משיבה הגמרא: אמר רב נחמן פר יצחק, גזרו על תינוק עובד כוכבים שימטא בזיבה, ואפילו לא ראה יזבה, כדי שלא יהא תינוק וישאל רגיל להיות אצלו במשכב וכו', שחששו חכמים שאם ישהה תינוק ישראל עם תינוק עובד כוכבים יבוא למשכב זכור, שהגויים נחשדו על כך. דאמר רבי זירא, צער גדול היה לי אצל רבי אסי – בשאלה זו הטרחתי הרבה פעמים את רבי אסי, ולא היה בידו תשובה להשיב לי, ורבי אסי אצל רבי יוחנן – וכן רבי אסי שאל שאלה זו לרבי יוחנן, ורבי יוחנן אצל רבי ינאי, ורבי ינאי אצל רבי נתן בן עמרם, ורבי נתן בן עמרם אצל רבי, ואותה השאלה היא, תינוק עובד כוכבים, מאימתי מטמא בזיבה – בן כמה יהיה ויטמא בזיבה, ואמר לי – רבי אסי שרבי היה אומר, תינוק אפילו הוא בן יומא מטמא בזיבה. וכשפאתי – רבי זירא, אצל רבי, חייא, אמר לי איך תינוק מטמא עד שיהיה בן תשע שנים ויום אחד. וכשפאתי והרציתי דברי – כשבא רבי זירא ואמר את דברי רבי חייא לפני רבי, אמר לי – רבי לרבי זירא, הנח דברי שאמרתי שמטמא בהיותו יום אחד ואחוז דברי רבי חייא דאמר תינוק עובד כוכבים אימתי מטמא בזיבה בן תשע שנים ויום אחד,

במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי בולא – אתם מקבלים עליכם גזירה בארור וקללה, ומשום כך נאסר עליכם, ואחר כך אותי אתם קובעים, כלומר גוזלים ונהנים מאותו איסור, ומכך שאמר הכתוב 'הגוי בולא', משמע, אי אכא גוי בולא – אם העם כולו אכן קבל את הגזירה, אין – הרי זו גזירה, אי לא – ואם לא כל העם קיבל את הגזירה, לא – אין זו גזירה.
הגמרא מבררת את טעם איסור פת הגויים, שמנם, יינם ובנותיהם: גופא, אמר באל, אמר אבימי נותאה משמיה דרב, פיתן ושמןן יינן ובנותיהן, בולא משמיה מאי חייא – מה היא הגזירה, ומפני מה גזרו על בנות הגויים. משיבה הגמרא: אמר רב נחמן פר יצחק, גזרו על בנותיהן שיהיו חשובות כנידות מעריסותן – מקטנותן. שאף על פי שבקטנותן עדיין לא ראו דם נדה, מכל מקום חשובות כנדות, והנוגע בהם טמא. ונגיבא משמיה דרב אמר, בולא – פתם, שמנם, יינם ובנותיהם, משום עובדת כוכבים גזרו בהן, שאם יאכל אדם מפתם, שמנם או יינם או יתייחד עם בנותיהם, יכול לבוא לידי איסור עבודה זרה.
דכי אתא – כאשר בא רב אחא בר אבא, אמר בשם רבי יצחק, גזרו חכמים על פיתן של גויים משום שמן. מקשה הגמרא: מאי אולמיה – מה חומרתו דשמן מפת, עד כדי שגזרו על הפת משום השמן.
מתרצת הגמרא: אלא גזרו חכמים על פיתן ושמן משום יינן, שאם יאכל מפתם ומשמנם יבוא לשתות גם את יינם, ועל יינן משום בנותיהן – וכשישתה את יינם מתוך שהיין בוער בו יבוא לידי איסור עם בנותיהם, ועל בנותיהן משום דבר אחר – ואם יבוא על בנותיהם יביאנו הדבר לידי איסור עבודה זרה. ועל דבר אחר ושלא נתבאר כאן מהו גזרו חכמים משום דבר אחר, ולהלן יבואר מהו אותו דבר אחר.
מקשה הגמרא: והרי בנותיהן איסור דאורייתא היא, דכתיב (דברים יא א) ולא תתחתן בם, ומדוע הוצרכו חכמים לגזור על בנותיהם משום עבודה זרה. מתרצת הגמרא: דאורייתא אין איסור חיתון אלא עם בנות שבע אומות בלבד, אבל שאר עובדי כוכבים לא, ואתו אינהו – חכמים וגזרו איסור חיתון אפילו דשאר עובדי כוכבים.
מקשה הגמרא: ולרבי שמעון בן יוחי דאמר, ממה שנאמר (שם יט ד) כי יסיר את בנך מאחרי ועבדו אלהים אחרים, ונתן הכתוב את הטעם לאיסור החיתון עם הגויים משום שיבוא לידי עבודה זרה, מזה יש לדרוש שבא הכתוב לרבות את כל המסירות מאחרי ה', שאסור להתחתן עם בנות כל הגויים אף שאינן משבע אומות, מאי אכא למימר – איך נבאר לשיטתו את דברי הברייתא שבנותיהם לא נאסרו אלא מגזירת חכמים משום עבודה זרה, והרי איסור מן התורה הוא.
מתרצת הגמרא: אלא, דאורייתא לא נאסרו ישראל בבנות הגויים אלא באישות דרך חתנות, אבל באישות דרך זנות לא נאסרו, ואתו אינהו גזרו אפילו באישות דרך זנות.
מקשה הגמרא: והרי אישות דרך זנות נמי אסורה מן התורה, ובבית דינו של שם גזרו עליה שהיה קודם מתן תורה, דכתיב במעשה יהודה ותמר (בראשית לח ב), ויהי כמשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר ונתה תמר פלתי וגם הזה הרה לזנונים ויאמר יהודה הוציא אותה ותשרף, ומכאן שהנבעלת לכנעני אפילו הוא דרך זנות דינה במיתה.
מתרצת הגמרא: אלא, דאורייתא לא נאסר אלא עובד כוכבים הקא על פת ישראל, ומשום דמשכח בתייה – שתמשך בת ישראל אחר העובד כוכבים לעבודה זרה, אבל ישראל הקא על העובדת כוכבים לא, ואתו אינהו גזרו אפילו על ישראל הקא על העובדת כוכבים שמא ימשך אחר עבודה זרה.
מקשה הגמרא: וכי ישראל הקא על העובדת כוכבים גזירת חכמים היא שאסור, והרי הקלה למשה מסיני היא, דאמר מר, הפועל ארמית, קנאין פוגעין בו – ישראל הבא על הגויה, בני אדם המקנאים לה' הורגים אותו, ומכך שמותר לקנאים לפגוע בו הרי

הואיל ובהיותו בן תשע שנים הוא ראוי לביאה כמטמא נמי בזיבה, אבל כל זמן שאינו ראוי לביאה שאין לחוש שיבוא הישראל עמו למשכב זכור, אינו מטמא בזיבה. אמר רבינא, הלכך – כיון שאמרנו שתניוק גוי מטמא כזב משעה שראוי לביאה, הא תנינא דעובדת פובכים בת שלש שנים ויום אחד, הואיל וראויה לביאה כמטמא נמי בזיבה, שיש לחוש שאם יהיה עמה תניוק ישראל יבוא לבעולה. שואלת הגמרא: פשיטא, שכיון שגזירת חכמים בתניוק היא מזמן שהוא ראוי לביאה, כמו כן בתניוקת ראוי להיות שיעורה מזמן שתהיה ראויה לביאה שהוא משלש שנים ויום אחד.

מיישבת הגמרא: מהו דתימא – הייתי סבור, כיון דהאי תניוק זכר כשהוא ראוי לביאה ידע לארגולי – למשוך את הישראל אצלו, משום כן גזרו עליו חכמים, והא – אבל תניוקת בת שלש אף שהיא ראויה לביאה, לא ידעה לארגולי – עדיין אין בה ערמומיות כל כך למשוך את הישראל לבוא עליה, ולכן לא תהיה מטמאה משעה שראויה לביאה אלא כשתהיה גדולה יותר מכך, קא משמע לן שגם בתניוקת לא חילקו חכמים וגזרו שתהיה מטמאה משעה שתהיה ראויה לביאה והוא כשתהיה בת שלש שנים.

שנינו במשנתנו שרבי ובית דין התירו את השמן, הגמרא חוזרת לדון באותו היתר כיצד היה המעשה. מספרת הגמרא: מיסתמיך ואיל – נסמך והולך היה רבי יהודה נשיאה אבתיה דרבי שמלאי שמעיה – על כתפי רבי שמלאי שמשו. אמר ליה רבי יהודה לרבי שמלאי, לא היית אמר בבית המדרש בשהתנינו את השמן, אמר לו רבי שמלאי לרבי יהודה פמינו תתיר אף את הפת. אמר לו רבי יהודה לרבי שמלאי, אם כן כדברך שהייתי מתיר גם את הפת, קרו לן בית דיןא שריא – הייתי נקרא בפי העם 'בית דין המתיר', דתנן – כמו ששינו במשנה (ערוך פ"ח מ"ד), העיד רבי יוסי בן יעקב איש צרידה, שלשה דברים שיש להקל בהם, דין אחד, על אייל קמצא – מין חגב הדומה לאיל, דכן – שהוא טהור ומותר באכילה. דין שני, ועל משקה בית מלכא דכן – ועל דם הקרבנות, והמים שמדחים בהם את הקרבנות, שהם טהורים, כלומר שלא גזרו עליהם טומאת משקין. דין שלישי, ועל דיקרב למיתא מלכא – ועל הנוגע במת שהוא טמא. וקרו ליה יוסף שריא – וקרו העם לרבי יוסי בן יעקב שהעיד על היתר דינים אלו 'יוסף שריא', כלומר 'יוסף המיקל והמתיר', הרי שאדם האומר היתר של דברים הנראים כאיסור נקרא בפי העם אדם המתיר, ומשום כך אינו רוצה להתיר את הפת. אמר ליה רבי שמלאי לרבי, היום שרא תלת ומר שרא חדא – שם רב יוסף התיר שלשה דברים, ואפשר שמשום כך נקרא בפי העם יוסף המתיר, אך אתה רבי התרת דבר אחד בלבד, ואי שרי מר חדא אחריתי – ואם תתיר רבי דבר אחד נוסף על השמן אבת תרתין הוא דתניין – עדיין אינם אלא שני דברים המתירים, ועל המתיר שני דברים לשמענו שנקרא אדם המתיר.

אמר ליה רבי לרבי שמלאי, אמר שריא אחריתי – אני התרתי דבר נוסף מלבד השמן, ואם אמר אף את הפת נמצא שהתירתי שלשה דברים. מבררת הגמרא: מאי היא – מה הוא הדבר הנוסף שרבי התיר. מבארת הגמרא: דתנן – שנינו במשנה (גיטין ע"ב), הנותן לאשתו גט ואומר לה זה גיטך אם לא פאתי מבאן עד שנים עשר חודש, כלומר שאם לא יבוא מעתה ועד שיעברו שנים עשר חודש תהיה מגורשת, ומת בתוך שנים עשר חודש, אינו גמ, שהרי זמן חלות הגט הוא לאחר שנים עשר חודש, ואין גט לאחר מיתה, ואם מת בעלה בלא בנים ויש לו אח, אסורה לינשא לאחר עד שתתייבב או תחלוץ. ותני עלה – וישנן על דין זה, ורבותינו חלקו והתירוה לינשא, ואמרין מאן – רבי יהודה נשיאה שהתירוה להנשא. אמר רבי יהודה אמר שמואל, בית דיןא דשרי משקח – בית הדין שהתיר את השמן של גוים. והטעם שהתירוה להנשא, משום דסברי לה – שסוברים כרבי יוסי, דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו – שהזמן הכתוב בשטר מוכיח על כוונת כותב השטר, שבדעתו שיחול המעשה הכתוב בשטר מזמן כתיבתו. וכיון שנכתב בגט זמן כתיבתו, הרי שבדעתו שיחול מאותה שעה באם לא יבוא עד לאחר שנים עשר חודש, ונמצא הגט חל משעת מסירתו בעוד שהיה חי. ואמר רבי אמר רביה דרבי חיאי בר אבא, רבי יהודה הנשיא הורה שהיא מותרת להנשא, ולא הודו לו חכמים כל שעתו – כל ימי חייו. ואמרי לה –

ויש אומרים שלא הודו לו כל סיעתו – כל חבריו.

הגמרא מבררת את פרטי הדינים באותו מעשה שהתיר רבי יהודה הנשיא את האשה לינשא: אמר ליה רבי (אליעזר) [אליעזר] להנשא סבא – לזקן אחד שהיה באותו מעמד שהתירה רבי יהודה להנשא, כי שריתוה – כאשר התרתם לאשה להנשא, לאלתר – מיד שריתוה להנשא, מכיון דלא אתי – שודאי לא יוכל לבוא עוד שכבר מת, או דלמא, לא התרתם לה להנשא אלא לאחר שנים עשר חודש, דהא איקנים ליה תנאיה – שאז התקיים התנאי, שכן עברו שנים עשר חודש ולא בא.

שאל ההוא סבא את רבי אליעזר: ותיבעי לך אמתניתין – והרי יכול היית להקשות בדברי המשנה עצמה כן, דתנן – שהרי שנינו בהמשך אותה המשנה (גיטין ע"ב), נתן גט לאשתו ואמר לה הרי זה גיטך מעכשיו אם לא פאתי מבאן עד שנים עשר חודש, ומת בתוך שנים עשר חודש, הוי גמ, כיון שהוסיף ואמר 'מעכשיו' הרי בדעתו שיחול הגט מעתה בתנאי שלא יבוא עד לאחר שנים עשר חודש (דהא איקנים ליה תנאיה). ותיבעי לך – ויש לך להסתפק אף בדין זה האם לאלתר הוי גיטא – מיד שמת חל הגט, דהא לא אתא – שהרי אינו יכול לבוא עוד. או דלמא – או שזמא, אינו חל אלא לאחר שנים עשר חודש, דהא איקנים ליה תנאיה – שאז התקיים התנאי. השיב לו רבי אליעזר: אין הכי נמי – אכן גם על דברי המשנה עצמה היה יכול להקשות כך, אלא הטעם ששאלתי שאלה זו דווקא אותך, הוא, משום דהוית ביההוא מניינא – משום שהיית מאותם אנשים שנמנו עם רבי יהודה הנשיא להתירה, ובדאי ידוע לו ממתי התירה רבי יהודה.

הגמרא חוזרת לברר את מחלוקת חכמי המשנה ורבותינו בתנאי הנכתב בגט: אמר אבוי, הכל מודים שאם נתן לה גט בלילה ואמר לה לבשתצא חמה מנרתיקה הרי את מגורשת, לבי נפקא קאמר לה – בפירוש אמר לה שכאשר תצא חמה מגרשה, ובי מיתא בלילא – ואם מת בלילה, גט לאחר מיתה הוא, ואינה מגורשת, שהרי אין אדם יכול לגרש לאחר שמת. והכל מודים שאם נתן לה גט ואמר לה הרי את מגורשת בגט זה על מנת שתצא חמה מנרתיקה, מעכשיו קאמר לה – שיחול הגט משעת מסירתו לה, אלא שהוסיף לכך תנאי, על מנת שתצא חמה מנרתיקה, ובי מיתא בלילא – ואם מת בלילה, הא ודאי תנאיה הוי – הרי ודאי התנאי בגט התקיים שהרי אחר כך זרחה השמש, וגמ מתיים הוא – ונמצא שהגט ניתן לה בחיי בעלה והרי היא מגורשת, כדרכה הוה – כדעת רב הונא בדיני התנאי, דאמר רב הונא, כל האומר על מנת, באומר מעכשיו דמי – כל העושה מעשה וממנה את חלותו בלשון זו, שאומר, על מנת שיתקיים דבר מסוים, כאילו אמר שמעכשיו יחול אותו מעשה, ובלבד שבסופו של דבר יקיים התנאי.

לא נחלקו, אלא באומר לאשתו 'הרי זה גיטך אם תצא חמה מנרתיקה', ומת בלילה, רבי יהודה הנשיא סבר לה כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו, והוה ליה אותו אדם באומר הרי את מגורשת מהיום אם מתי – אם אמות, או באומר הרי את מגורשת מעכשיו אם מתי, ושנינו במשנה (גיטין ע"ב), שאם מת, הרי זו מגורשת. ורבנן, לית להו דרבי יוסי שזמנו של שטר מוכיח עליו, והוה ליה באומר לאשתו זה גיטך אם מתי גירדא – זה גיטך אם אמות' לבדו, ולא הוסיף לומר 'מהיום' או 'מעכשיו', ושנינו במשנה (שם) שהאומר כן ומת אינה מגורשת.

גופא – שנינו בדברי המשנה בעדיות שהזכרה לעיל, העיד יוסי בן יעקב איש צרידה על אייל קמצא דכן, ועל משקה פי מלכא דכן, ועל דיקרב למיתא מלכא, וקרו יוסף שריא.

מבררת הגמרא: מאי אייל קמצא. מבארת הגמרא: רב פפא אמר, שושיבא – מין חגב שראשו ארוך. ורב חיאי בר אמי משמיה דעילא אמר, סוסביל – מין חגב שאין ראשו ארוך, ואין כנפיו מכסים את רוב גופו באופן הנראה לעינים בבירור אלא רוב הנראה רק על פי מדידה. מבארת הגמרא על פי דברי רב פפא ורב חיאי בר אמי את מחלוקת התנאים, רב פפא אמר שושיבא, וקמפילי – ובכך נחלקו התנאים בתגב שראשו ארוך, מר סבר, רבנן סברו, ראשו ארוך אסור, ומר סבר – יוסי בן יעקב סבר ראשו ארוך מותר. רב חיאי בר אמי משמיה דעילא אמר,

עבודה זרה. פרק שני – אין מעמידין דף לז עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קכט רש"י תוספות

הואיל וראוי לביאה בו' – דטעמא דגזירת זיבה משום ביאה הואי, כדאמרן; שלא יהא תינוק של ישראל רגיל אצלו במשכב זכור, הלכך לא גזרו עליה עד דחזי לביאה.
פשיטא – כיון דתינוק משעה שראוי, הוא חדין לתינוקת. מהו דתימא – האי תינוק כשראוי לביאה הוא ערום לארגולי, להמשיך ישראל אצלו. אבל תינוקת בת שלש – אף על גב דבת ביאה היא, אין בה ערמומית, דלא ידעה לארגולי, עד שתהא בת תשעה לא גזרו עליה, קא משמע לן. אייל קמצא – מין חגב הוא. דבן – שהוא טהור ומותר באכילה. ועל משקה בית מטבחים – הדם והמים שהן בבית המטבחים שבעורה. דבן – לא גזרו עליהם טומאת משקין. ופלוגתא היא לקמן, רב אמר: דבן ממש, דסבר אין משקין מקבלין טומאה אלא מדרבנן, ובהני

לא גזרו. ושמאל אמר: דבן מלמלא טומאת אחרים, אבל טומאת עצמן יש בהן, קסבר שמאל יש למשקין טומאה מן התורה להיטמא ולא מצו רבנן לדכניהו. ועל דיקרב למיתא מסאב – הנוגע בנות – טמא. ולקמן פריך: הא דאורייתא היא. ועוד: הא חומרא היא, וי'וסף אסרא" מביעי ליה. שרא תלת – דהא לקמן מפרש דהאי "על דיקרב למיתא מסאב" קולא היא. אינו נג – דהא לא אמר שיהא גט אלא עד שנים עשר חודש, והוא כבר מת ואין יכול לגרש, חקוקה ליבם אם אין לו בן. אבל אי אמר "מעבשיו יהא גט אם לא באתי עד שנים עשר חודש", ומת בתוך כך – הרי זה גט ואינה חקוקה ליבם. כרבי יוסי – בבבא בתרא בפרק "יש נוחלין" (קל, א): הכותב כל נכסיו לבנו לאחר מותו, צריך שיכתוב "מהיום ולאחר מיתה", דלחוי משמעי: גופא מהיום, שלא אהא רשאי למכרם, ופירא לאחר מיתה. ואם לא כתב "מהיום" אלא "לאחר מיתה" – לא אמר כלום, ויירשו אחיו עמו, או אם היה עליו בעל חוב מאוחר לאחר מתנה זו – בעל חוב גובה את חובו. רבי יוסי אמר: אינו צריך, דלחוי כתיב זמן בשטר, לומר: מעבשיו תהא מתנה מגופה של קרקע ופירות לאחר מיתה, דאי לא בעי למיתב ליה אלא לאחר מיתה, למח כתב זמן בשטר? והכי נמי זמנו של גט מוכיח דהכי קאמר ליה: מעבשיו יהא גט אם לא באתי, ותנאה בעלמא הוא, וכי לא אתא איקיים תנאה. רבי יהודה הנשיא – בן בנו של רבי היה, הורה שהיא מותרת לינשא. כל שעתו – כל ימיו נחלקו עליו. לאלתר שירתוה – כש משמע בו שמת. הכי גרסינן: לאלתר שירתוה דודאי לא אתי עוד. אין הכי נמי – דאיכא למיבעי אמתניתין. אלא – להכי בעינן בעיין לה אקמייתא. משום דהוית בההוא מניינא דרבי יהודה נשיאה דשרייה וידעת לאימת שרייה, ומדריב יהודה נשמע למתניתין להיכא דאמר לה "מעבשיו". הכל מודים – ואפילו רבי יוסי, היכא דאמר לה

בהאי לישנא: "הרי זה גיטך לכשתצא חמה מנרתיקה". לבי נפקא לה קאמר לה – דליהוי גיטא, ומקמי הכי לא ליהוי גיטא, ואי מיית בליליא – לאו גיטא הוא. ואף על גב דאמר רבי יוסי זמנו של שטר מוכיח עליו, וכמאן דכתיב ביה "מהיום" דמי – הוה ליה כ"מהיום ולאחר מיתה", ותנן: "מהיום ולאחר מיתה" גט ואינו גט, דמספקא האי "לאחר מיתה" אי תנאה הוי והכי משמע: מהיום יהא גט אם אמות, אי חזרה הוה דהדר ביה ממאי דאמר "מהיום". ולא דמי למתנה שכתוב בה "מהיום ולאחר מיתה", דהתם הכי קאמר: גופא מהיום קני ופירא לאחר מיתה, אבל גט ליכא למימר הכי. וכי האי גזונא מפרש לה ב"יש נוחלין" (בבא בתרא קל, א). על מנת שתצא חמה מנרתיקה – ודכוותה הכא "על מנת שלא אבוא כל שנים עשר חודש". מעבשיו קאמר – דליהוי גיטא על מנת שתתקיים תנאי זה, וכי מקיים תנאי זה נפקא חמה – איגילא מילתא למפרע דבשעת מסיקא הוי גט, ואף על גב דמייט בליליא הוה ליה גט מחיים. ודכוותיה מת בתוך שנים עשר חודש – הרי נתקיים התנאי שלא בא, והוה ליה גט למפרע. דאמר רב הונא כל האומר על מנת כאומר מעבשיו דמי – "על מנת" דאי תנאה משמע, והכי קאמר: מעבשיו יהא גט על מנת שיתקיים תנאי זה, וכל אימת דמתקיים תנאי זה ליה גט למפרע. לא נחלקו אלא באם תצא – ומת בליליא, דכוותיה התם ב"אם לא באתי". דאמרין התם בפרק "מי שאחזו קורדיקוס" (גיטין עב, א, עז, א): "אם" שתי לשונות משמע, משמע מעבשיו ומשמע לכשתקיים, אמר "מהיום" גלי דעתיה דמעבשיו, לא אמר "מהיום" הוי משמע לכשתקיים. הלכך, רבי יהודה הנשיא סבר לה כרבי יוסי, דאמר דאף על גב דלא כתב "מהיום" זמנו של שטר מוכיח עליו כמאן דכתב "מהיום" דמי, והוה ליה כ"מהיום אם מת" דאמרין במסכת גיטין (עב, ב) תנאה הוא, וכי מיית הוי גיטא למפרע מחיים. ורבנן לית להו דרבי יוסי, והוה ליה כ"אם מת" גרידא, דאמרין התם דלשון "אם" כי לא אמר "מהיום" משמע לכשאמות קאמר, והכא נמי משמע: ולכשתצא ולכשלא אבוא, והוה ליה גט לאחר מיתה. שושיבא – מין חגב וראשו ארוך. וקמיפלגי – יוסי בן יועזר ורבנן בראשו ארוך. דסימני חגבים שהורים נפקא לן מארבה סלע חרוגל חגב. ב"אלו טריפות" (חולין סו, א) בראשו ארוך, איכא דדאין ליה בכלל ופרט. דאין בכלל אלא מה שבפרט: הני מיני שרי אבל מין אחרינא לא, וכל מינא דהני אין ראשו ארוך. ואיכא דדאין בכלל ופרט וכלל, ומרבי כל כעין הפרט: לא ראי ארבה כראי סלעם זכר, הצד השווה שבין שיש להן ארבע רגלים ארבעה כנפים ויש להן קרסולין וכנפיו חופין את רובו, אף אני אביא כל שיש לו ארבעה סימנים הללו.

בראשו ארוך כולי עלמא לא פליגי דאסור – קשה, דאמרין ב"אלו טריפות" (חולין סו, א). תנא דבי רבי ישמעאל ראשו ארוך מותר. ומתניתין נמי דהתם משמע דראשו ארוך מותר, מדלא קחשיב ליה בחדוי סימני טהרה אין ראשו ארוך. ובסוף פרק "רבי עקיבא" (שבת ז, ב). אמר נמי דשושיבא מותר, דהא חייה רב לרב כהנא דהוה מיעבר שושיבא אפומיה, אמר ליה רב: שקליה, דלמא קאביל ליה.

די ועבר משום "כל תשקצו", דלמא דרוקא די אסור אבל מת שרי? לכן נראה לרבינו תם דגרסינן הבא: ראשו ארוך דכולי עלמא לא פליגי דמותר, וגירסא זו נמצאת בפירוש רבינו חננאל. **דיקרב** בדיקרב בחיבורין – פירוש: כגון ראובן שנגע במת ובה משעמן ונגע בו בעודו נוגע במת, וטומאה בחיבורין ודאי הוה דאורייתא. והא דאמר רבא: לא תתלו ביה בוקי סריק ברב נחמן – לאו משום דאית ליה טומאה בחיבורין לא דאורייתא, אלא משום דקסבר דיסקין בן יעזר לא איירי בהכי, וכן משמע בגזיר פרק "שלשה מינין" (מב, ב). **הא** הלכתא מסוטה גמריין לה – לאו דרוקא מסוטה גמריין, דספק טומאה ברשות הרבים היכא דאיכא חזקת טהרה לא הוצרכו ללמוד מסוטה, אלא אמרין: העמד דבר על חזקתו. ולא גמריין מסוטה אלא לומר דברשות היחיד ספקין טמא, דבסוטה נמי הוי ספק טומאה ברשות היחיד.

והשלכות מנהגי מילי – אומר רבינו תם, דמדובר ללמודא בשלכות וקסבר מדאורייתא היא. שמא גזירה קדמונית היא ולא נגזרה עם הפת. ושלכות היא עניני תבשיל כדמשמע בהך שמעתא, ומתחלה גזיר עליה מטעם חתנות, ועל הפת לא גזיר משום דלא שייך ביה חתנות כל כך, עד שבאו שמאי והלל וגזרו בשמונה עשר דברים גם על הפת. ואף על גב דבמתניתין תני פת מקמי שלכות, מכל מקום שלכות גזירה קדמונית יותר הייתה, וכשהתירו את הפת לא התירו שלכות מהאי טעמא דפת ושלכות תרי מילי נינהו. ואומר רבינו תם נמי, דצריך לערב עירובי תבשילין בפת ושלכות. ומביא ראיה מדאמרין בפרק שני דביצה (טו, ב), רבי אליעזר אומר: אין אופן אלא על האפיו ואין מבשלין אלא על המבושל, שנאמר "את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו". וכן פירש בהלכות גדולות. אכן רבינו יצחק אומר דבעירובי תבשילין סגי בחד, או בפת או בתבשיל, ולית הלכתא כההיא דרבי אליעזר, דשמותי הוא, וגם חולק בשיטת חנניה אליבא דבית שמאי דבעי פת ותבשיל וחמין טמון, ובית הלל מותרין. ובירושלמי דביצה פליגי רבי יוחנן דהיה עליה דרבי אליעזר, והכי איתא התם: "את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו", רבי אליעזר אומר: אופן על האפיו ומבשלין על המבושל. ואמרין: בשל סופרים הלך אחר המיקל, ורבי יוחנן מיקל הוא. ועוד, דבתלמוד שלח חנניה אליבא דבית הלל לא מצרכו אלא חד. ומידו העולם נהגו לערב בפת ותבשיל והואיל ויצא דבר מפי הלכות גדולות ורבינו תם.

אלא

סוסביל – בראשו ארוך כולי עלמא לא פליגי דאסור, והכא בכנפיו חופין את רובו על ידי הדחק קמפלגי, קר סבר: רובא פל דהו בעינן, וקר סבר: רובא דמגפר בעינן. ועל משקלה פי מטבחיא דכן. מאי דכן? רב אמר: דכן ממש, ושמואל אמר: דכן מלמא אחרים, אבל טומאת עצמן יש בהן. רב אמר דכן ממש – קסבר: טומאת משקין דרנן, וכי גזיר רנן טומאה – במשקין דעלמא, אבל במשקלה פי מטבחיא לא גזיר רנן. ושמואל אמר דכן מלמא אחרים, אבל טומאת עצמן יש בהן – קסבר: טומאת משקין דאורייתא, לטמא אחרים דרנן, וכי גזיר רנן – במשקין דעלמא, במשקין פי מטבחיא לא גזיר. ועל דיקרב למיתא מסאב, וקרו ליה "יוסף שריא". "יוסף אפרא" מיבעי ליה! ועוד, דאורייתא היא, דכתיב: "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת" וגו'! – דאורייתא דיקרב טמא, דיקרב בדיקרב טהור, ואתו אינהו וגזיר אפילו דיקרב בדיקרב, ואתא אינהו ואוקמה דאורייתא. – דיקרב בדיקרב נמי דאורייתא הוא, דכתיב: "וכל אשר יגע בו הטמא יטמא"! אמרין רנן קמיה דרבא משמיה דמר זוטרא בריה דרב נחמן דאמר משמיה דרב נחמן: דאורייתא דיקרב בדיקרב בחיבורין טומאת שבעה, שלא בחיבורין טומאת ערב; ואתו אינהו וגזיר אפילו שלא בחיבורין טומאת שבעה, ואתא אינהו ואוקמה דאורייתא. דאורייתא מאי היא? דכתיב: "הנגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים", וכתיב: "וכל אשר יגע בו הטמא יטמא", וכתיב: "והנפש הנגעת הטמא עד הערב", הא פיצד? פאן בחיבורין, פאן שלא בחיבורין. אמר להו רבא: לאו אמרין לכו, לא תתלו ביה בוקי סריק פרב נחמן? הכי אמר רב אמר רב נחמן: ספק טומאה ברשות הרבים התיר להן. – והא הלכתא מפוסה גמריין לה, מה פוסה רשות היחיד, אף טומאה רשות היחיד! – הא אמר רבי יוחנן: הלכה ואין מורין בה, ואתא אינהו ואורי ליה אורוי. תנאי נמי הכי, רבי יהודה אומר: קורות נעין להם, ואמר: עד פאן רשות הרבים, עד פאן רשות היחיד. פי אתו לקמיה דרבי ינאי, אמר להו: הא מיא בשיקעתא דגנהרא, וילו טבולו. "והשלכות". מנהגי מילי? אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, אמר קרא: "אכל בפקס תשברני ואכלתי ומים בפקס תתן לי ושתיתי", במים – מה מים שלא נשתנו, אף אוכל שלא נשתנה. – אלא מעתה, חטין ועשאן קליות הכי נמי דאסורין! וכי תימא הכי נמי, והתנאי: חטין ועשאן קליות – מותרין! – אלא במים – מה מים שלא נשתנו מבריתן, אף אוכל שלא נשתנה מבריתו. –

סוסביל – אין ראשו ארוך, אבל אין כנפיו חופין את רובו לראות לעינים, אלא בצמצום על ידי מדידה. הכי גרסינן: בכנפיו חופין את רובו על ידי הדחק קמפלגי – ולא גרסינן "וקרסולין", דהני קרסוליים לא חפו מיד, שהן שתי רגליים ארוכות מן הארבעה ובהן הוא מדלג, והיינו "כרעים ממעל לגרליו לנתר" וגו'. **רובא דמינבר** – רוב הנראה לעינים. **טומאת משקין דרנן** – ובמסכת פסחים (טו, א) פרכין: והכתיב "וכל משקה אשר ישותה" וגו' ומשני: מאי "יטמא" – הכשר. **לטמא אחרים** – אבל טומאת עצמן מדאורייתא רמיה עליהו אם נטמא. ואתו אינהו גזיר על דיקרב בדיקרב ואתא אינהו יוסף, ואסחיד על דיקרב למיתא מסאב, דהא דאורייתא היא, אבל דיקרב בדיקרב לא גזירין עליה, והיינו "יוסף שריא". ואתא אינהו ואוקמה דאורייתא – והכי קאמר: על דיקרב למיתא מסאב טומאת שבעה, אבל דיקרב בדיקרב לא מסאב אלא טומאת ערב. וכל אשר יגע בו הטמא יטמא – אותו שנגע במת קרי "טמא", וקאמר: כל מי שיגע בו אותו טמא יטמא. בחיבורין – בשעה שהיה זה נוגע במת בא חיבורי נוגע בו. שלא בחיבורין – לאחר שפירש מן המת בא חיבורי נוגע בו. כל אשר יגע בו הטמא יטמא – משמע שבעת ימים, כסתם טומאת מת. בוקי סריק = כדים ריקים. כלומר, דברים שאינם טעם. ספק טומאה ברשות הרבים התיר להם – שאינם נזהגין בה איסור, והכי קאמר: ועל דיקרב ודאי למיתא – מסאב, אבל מספק – לא. הא הלכתא גמריי לה פסוטה – דטהור, דכל איסור ספק טומאה מהותם נפקא, דאפיק לה קרא בלשון טומאה: "ונסתרה והיא נטמאה" מגיד לך הכתוב שעל הספק אסור, מבאן אתה דן לשרץ לטמא מספק, ומה סוטה רשות היחיד – שהרי אין סתירה ברשות הרבים, אף טומאת ספק בשרץ אינה אלא ברשות היחיד, במסכת סוטה (כז, ב). הלכה – דבספק טומאה ברשות הרבים טהור. ואין מורין – ברבים כן, דלא לילולו בה טפי, קורות נעין להן – כל טומאין בין רשות הרבים ובין שדות של בקעה, שהן רשות היחיד לטומאה, שבעל השדה מקפיד בדריסת הרגל. ועוד, דאמרין ב"השותפין" (בבא בתרא יב, א): ארבע אמות הסמוכות לרשות הרבים, כגון מקום פניו הסמוך לרשות הרבים והוא ארוך הרבה, לארבע אמות הראשונות רשות הרבים לטומאה, ובאותן מקומות נעץ להן קורות. כי אתו לקמיה דרבי ינאי – מי שאירע בו ספק טומאה ברשות הרבים. מנהגי מילי – דבישולי גזים אסירי. קליות – יבשו בתנור.

מברבן

אֶלָּא מַעֲתָה, חִטִּין וַחֲתָנִין הֵכִי נִמְי דְּאַסוּרִין! וְכִי תִימָא הֵכִי נִמְי – וְהַתְּנָא: חִטִּין וַעֲשָׂאן קְלִיּוֹת – הַקְּמוּחִים וְהַפְּסָלוֹת שְׁלֵהֶן מוֹתְרִין! אֶלָּא בְּמִים – מַה מִּים שְׁלֵא נִשְׁתַּנּוּ מִבְּרִיתָן עַל יְדֵי הָאוּר. – מִיָּדִי אוֹר פְּתִיב?

אלא

עבודה זרה דף לז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קלא

הגמרא: דכתיב (שם יא) 'הנוגע בַּמַּת לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים', וּכְתִיב (שם כב) 'וְכָל אִשָּׁר יִגַּע בּוֹ הַטָּמֵא וְטָמֵא, וּכְתִיב בהמשך אותו הפסוק 'וְהִנֵּפֶשׁ הַנוֹגַעַת הַטָּמֵא עַד הָעֶרֶב, הָאֵל כִּיצַד – הכתוב הזה כיצד יתפרש, והרי לכאורה תחילת הכתוב סותר לסופו, שמתחילה כשאמר 'וְכָל אִשָּׁר יִגַּע בּוֹ הַטָּמֵא וְטָמֵא' משמע, שהנוגעה באדם הנטמא מן המת מטמאת שבעת ימים, כמו שאמר הכתוב לפני כן (שם יא) 'הנוגע בַּמַּת לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים', וכשהכתוב מסיים 'וְהִנֵּפֶשׁ הַנוֹגַעַת הַטָּמֵא עַד הָעֶרֶב' משמע, שהנוגע באדם טמא מת אינו טמא אלא עד הערב. אלא יש לפרש שהכתוב מדבר בשני אופנים, בָּאֵן – תחילת הכתוב שיטמא שבעת ימים מדובר בַּחֲבִירוֹן, בָּאֵן סוף הכתוב שיטמא עד הערב מדובר שְׁלֵא בַּחֲבִירוֹן.

אָמַר לָהּ רַבָּא לחכמים שישבו את דברי יוסי בן יעזר על פי דברי רב נחמן, לֹא אֵמִינָא לָבוּ – האם לא אמרתי לכם, לֹא תִתְּלוּ בִּיהַ בּוֹקֵי סְרִיקֵי – [בדים ריקים] בְּרַב נַחְמָן – שלא תתלו ותאמרו דברים בלא טעם בשם רב נחמן, שודאי הוא שיוסי בן יעזר לא דיבר על טומאה בחיבורין. אלא הָבֵי אָמַר רַב נַחְמָן, סַפֵּק טוּמְאָה בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים הִתִּיר לָהֶן – אדם שהלך ברשות הרבים וספק לו אם נגע שם במת או לא נגע, טהור, וזהו כוונת יוסי בן יעזר בדבריו 'ועל דיקרב למיתא מטבא', כלומר, הנוגע בודאי במת הוא שנטמא, ולא כשיש ספק אם נגע במת.

מקשה הגמרא: וְהָאֵל הִלְכְּתָא מְפֻשָּׁה נְמָרִין לָהּ – והרי הלכה זו שספק טומאה ברשות הרבים טהור, נלמדת מסוטה, שהרי המקור לדין זה שיש להחשיב ספק טומאה כודאי נלמדת מפרשת סוטה, ואם כן יש לומר, מָה פּוֹשְׁתָּ רִשּׁוֹת הַיָּחִיד – מה בסוטה אינה טמאה מספק אלא כשנסתרה, כלומר שנכנסה עמו למקום סתר, והיינו ברשות היחיד, שהרי רשות הרבים אינו מקום שתסתר עם אדם אחר, אֵיךְ טוּמְאָה שְׁנֵאסְרָה מספק לא נאסרה אלא בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, ומכאן שספק טומאה ברשות הרבים טהור, וקשה על דברי רבא שאמר בשם רב נחמן שחידושו של יוסי בן יעזר הוא שספק טומאה ברשות הרבים טהור, והרי כבר למדנו דבר זה מדיני טוטה.

מתרצת הגמרא: הָאֵל אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, סַפֵּק טוּמְאָה בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים שְׁהוּא טְהוֹר, הִלְכָּהּ וְאֵין מוֹרִין בָּן – כך ההלכה, ואם בא אדם לשאול כיצד ינהג אם נגע בספק טומאה ברשות הרבים, אומרים לו שְׁהוּא טְהוֹר, אך אין מורים כן לפרסם הלכה זו לרבים, כדי שלא יבואו לזלזל בדיני טומאה יותר מכך, וְאֵתָא אֵיהּ – יוסי בן יעזר וְאֵוֹרִי לִיהַ אֵוֹרִי – ופרסם הלכה זו בפני הרבים שספק טומאה ברשות הרבים טהור, ומשום כך נקראת הלכה זו על שמו.

הגמרא מביאה ראייה מבריייתא לדברי רבא שהוראתו של יוסי בן יעזר היתה בדין שספק טומאה ברשות הרבים טהור: תִּנְיָא נָמִי הָבֵי, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, יוֹסֵי בֶן יַעֲזָר קוֹרֵזֵת נְעִין לָהֶם לְרַבִּים, בֵּין שְׁדוֹת שֶׁל בִּקְעָה שֶׁשִּׁיבּוֹת לִיחִיד לְבִין רִשּׁוֹת הָרָבִים, כִּדִּי שִׁיחִיהָ לָהֶם לְסִימָן, וְאָמַר לָהֶם, עַד כָּאֵן רִשּׁוֹת הָרָבִים, עַד כָּאֵן רִשּׁוֹת הַיָּחִיד, וּמִכָּאֵן שְׁהוּרָאֵתוּ לְרַבִּים הִיתָה בְּדִין סַפֵּק טוּמְאָה בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים שְׁהוּא טְהוֹר, וּלְפִיכָךְ הָרָאָה לָהֶם עַד הֵיכָן רִשּׁוֹת הָרָבִים כִּדִּי שְׁבִאוּפֵן שִׁיתְעוּרֵר לָהֶם סַפֵּק אִם נִגְעוּ בְּדָבָר טָמֵא, יִדְעוּ שְׁעַד מָקוֹם הַקּוֹרוֹת הֵרִי הֵם טְהוֹרִים, וּמִמָּקוֹם הַקּוֹרוֹת וְאִילָךְ הֵרִי הֵם טָמֵאִים.

מוסיפה הגמרא: כִּי אֵתוּ לְקַמְיָה דְּרַבִּי יִנְאִי – אך כאשר באו אנשים שהיה להם ספק אם נטמאו ברשות הרבים, החמיר להם וְאָמַר לָהֶם, הָאֵל מֵיָא בְּשִׁיקְעָתָא דְּכִנְהָתָא וְיָלוּ מְבֹלוּ – הרי יש לכם מים בעמק הנהר לכו ותטבלו.

שנינו במשנה בכלל דברים של עובדי כוכבים האסורים באכילה ומותרים בהנאה 'וְהִשְׁלָקוּת', והיינו דברים שהתבשלו על ידי עובד כוכבים.

מבררת הגמרא: מִנְהֵי מִיָּלִי – מנין לנו דין זה, שבישולי עבדים אסורים. אָמַר רַבִּי חִיָּא בְּרַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר קְרָא – נאמר בפסוק בתוך דברי משה רבינו לסיחון מלך חשבון 'אֹכְלֵי בָּכֶם תִּשְׁפִּירֶנִּי וְאֹכְלֵי יָמִים בָּכֶם תִּתֵּן לִי וְשִׁתִּיתִי' (דברים ב כח), ויש

אייל קמצא הוא סוסביל, וּבְרָאשׁוֹ אֲרֻךְ כּוֹנֵן שושיבא שראשו ארוך, בּוֹלֵי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי דְאָסוּר – בין לדעת רבנן ובין לדעת יוסי בן יעזר אסור באכילה, וְהָכָא – וכאן בסוסביל, בְּכַנְפֵּי חוּפִין אֵת רֹבּוֹ עַל יְדֵי הַחֶקֶק מְפִיפְלִי – באייל קמצא שכנפיו מכסים את רוב גופו בדוחק שהוא רוב הנראה רק על פי מדידה, בזה נחלקו התנאים, מִר – יוסי בן יעזר סָבַר, רֹבָא כָּל דְּהוּ בְּעִינָן – די ברוב כל שהוא להתיר את מין החגב, ולכן גב הסוסביל מותר, וְזִמְרָ סָבַר – ורבנן סברו, רֹבָא דְּמִנְכֶּר בְּעִינָן – רוב הניכר לעינים צריך כדי להתיר את מין החגב, ומשום כך הסוסביל שאין כנפיו מכסים את רוב גופו באופן הנראה לעינים אסור באכילה.

עוד שנינו במשנה בעדיות: וְעַל מִשְׁקָה בִּי מְטַבְּחָא דְבֵן. מבררת הגמרא: מֵאֵי דְבֵן – מה היא הטהרה הנאמרה על משקה בית המטבחים. משיבה הגמרא: רַב אָמַר, דְּבֵן – טהור מְמִשׁ, שאפילו טומאת עצמו אין לו, שאף אם נגע משקה זה בדבר טמא אינו נטמא. וְשִׁמְוָל אָמַר, דְּבֵן מְלִטְמָא אַחֲרִים, שאם נגע משקה זה בדבר אחר אינו מטמא אותו אף באופן שהמשקה עצמו נטמא. אָכֵל טוּמְאָת עֲצָמָן יֵשׁ בָּהֶן, שאם נגע המשקה בדבר טמא נטמא.

הגמרא מבארת את טעם מחלוקת רב ושמואל: רַב אָמַר, דְּבֵן מְמִשׁ, משום שמפרש את דברי יוסי בן יעזר דְּקִסְכֶּר טוּמְאָת מִשְׁקֵין אינה מן הטהרה אלא מְדַרְבֵּן, וְכִי נִזְוֵר רַבֵּן טוּמְאָה עַל הַמִּשְׁקֵין הוא רק בְּמִשְׁקֵין דְּעֵלְמָא – בסתם משקין, אָכֵל בְּמִשְׁקָה בִּי מְטַבְּחָא לֹא נִזְוֵר רַבֵּן טוּמְאָת. וְשִׁמְוָל אָמַר, דְּבֵן מְלִטְמָא אַחֲרִים אָכֵל טוּמְאָת עֲצָמָן יֵשׁ בָּהֶן, משום דְּקִסְכֶּר טוּמְאָת מִשְׁקֵין עצמן דְּאוֹרִייתָא, ואין ביד חכמים לעקור דין זה ולטהר את המפורש בתורה לטמא, אבל לְטַמָּא אַחֲרִים אינו אלא מְדַרְבֵּן, וְכִי נִזְוֵר רַבֵּן בְּמִשְׁקֵין דְּעֵלְמָא בְּמִשְׁקֵין בִּי מְטַבְּחָא לֹא נִזְוֵר.

עוד שנינו במשנה בעדיות: וְעַל דִּיקְרָב לְמִיתָא מְסָא, וְקָרוּ לִיהַ יוֹסֵף שְׁרָיָא. מלשונו של יוסי בן יעזר במשנה נראה שגזר על הנוגע במת שיהא טמא, ועל כך מקשה הגמרא: וכי משום כך קראוהו יוסף שריא, כלומר יוסף המתיר, והלא יוֹסֵף אִסְרָא מִיָּפְעִי לִיהַ – היו צריכים לקרואו יוסף האסור ולא יוסף המתיר. וְעוֹד קָשָׁה, שהרי הנוגע במת אינו אסור משום גזירה, אלא דְּאוֹרִייתָא הִיא, דְּכִתִּיב בְּדִינֵי הַטּוּמָא שֶׁבִּפְרֶשֶׁת אִפֶּר פֶּרֶה אֲדוּמָה (במדבר יט טז) 'וְכָל אִשָּׁר יִגַּע עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחֵלֶל הָרֵב אוֹ כְּמַת וְגו' יְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים, ומדוע הוצרך יוסי בן יעזר לגזור על כך.

מתרצת הגמרא: דְּאוֹרִייתָא, דִּיקְרָב טָמֵא – הנוגע במת, טמא, דִּיקְרָב טְהוֹר – אבל הנוגע בדבר שנגע במת, טהור, וְאֵתָא אֵיהּ – חכמים וְנִזְוֵר, אִפִּילוּ דִּיקְרָב בְּדִיקְרָב, וְאֵתָא אֵיהּ – יוסי בן יעזר וְאִזְקָמָה דְּאוֹרִייתָא – והעמיד את דיני הטומאה על הנאמר בתורה, ואמר שאין טמא אלא אדם הנוגע במת עצמו אבל הנוגע בדבר שנגע במת טהור. ולפיכך נקרא יוסף שריא, שהתיר דבר זה.

שואלת הגמרא: דִּיקְרָב בְּדִיקְרָב נָמִי דְּאוֹרִייתָא הִיא, דְּכִתִּיב (שם כב) 'וְכָל אִשָּׁר יִגַּע בּוֹ הַטָּמֵא וְטָמֵא', כלומר, כל מי שיגע בו אותו שנטמא על ידי המת יהיה טמא, הרי שהנוגע באדם הנוגע במת, טמא.

מיישבת הגמרא: אָמְרוּהָ רַבֵּן קַמְיָה דְּרַבָּא – חכמים פירשו לפני רבא את דברי יוסי בן יעזר, מְשִׁמִּיָּה דְּמִר וְזִמְרָא בְּרִיהַ דְּרַב נַחְמָן, דְּאָמַר מְשִׁמִּיָּה דְּרַב נַחְמָן, דְּאוֹרִייתָא, דִּיקְרָב בְּדִיקְרָב בַּחֲבִירוֹן, טוּמְאָת שִׁבְעָה – מן התורה, הנוגע ומחובר למת, ובא בחיבורו ונוגע בו באותה שעה, טמא שבעת ימים, שְׁלֵא בַּחֲבִירוֹן טוּמְאָת עֶרֶב – אבל אם נוגע באדם שכבר פרש מנגיעתו במת ואינו מחובר אליו, טמא רק עד הערב, וְאֵתָא אֵיהּ וְנִזְוֵר, אִפִּילוּ שְׁלֵא בַּחֲבִירוֹן טוּמְאָת שִׁבְעָה – אפילו הנוגע באדם שנגע במת וכבר אינו מחובר למת שיהיה טמא שבעת ימים, וְאֵתָא אֵיהּ – יוסי בן יעזר וְאִזְקָמָה דְּאוֹרִייתָא – והעמיד את דינו על דין תורה, שהנוגע במת שלא בחיבורין אינו טמא שבעת ימים אלא עד הערב.

מבררת הגמרא: דְּאוֹרִייתָא מֵאֵי הִיא – מנין שמן התורה אין טומאת שבעת ימים אלא על הנטמא בטומאת מת על ידי חיבורין. משיבה

הגמרא מבארת באופן אחר את טעם האיסור של בישולי עכ"ר:
אָלֵא איסור זה הוא **מִדְרָגָה**, וגורו כן כדי שלא יהא ישראל רגיל
 אצל הגוי במאכל ומשתה, ויאבילנו דבר טמא, ו**יִקְרָא** – והפסוק
 שהובא לעיל, שהוקשו מאכלי עובדי כוכבים המותרים למים,
אִסְמִיכָתָא בְּעֵלְמָא – הובא כסמך בלבד לדין זה, אך אין זה מקור
 האיסור.

הגמרא מבארת באלו מאכלים נאמר האיסור של 'בישולי עכ"ר':
אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, אָמַר רַב, כָּל הַנֶּאֱכָל כְּמוֹת שְׁהוּא
 ח' – שראוי להאכל ללא בישול, אף אם בישלו הגוי **אִין בּוּ מִשּׁוּם**
 איסור בישולי עובדי כוכבים, כיון שלא הועיל בבישולו כלום, ואין
 לזה שם 'בישול'. **כְּסוּדָא מְתֵנָּה חֲבִי** – בישיבה שבעיר סורא שנו כן
 את דברי רב, אמנם בישיבה ש**כְּפִימְבְּרִיתָא**, **מְתֵנָּה חֲבִי** – שנו בלשון
 אחר, **אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, אָמַר רַב, כָּל שְׂאִינִי נֶאֱכָל**
עַל שׁוֹלְחַן מְלָכִים לְחֶפֶת בּוּ אֶת הַפֶּת – לאוכלו יחד עם הפת, אף
 אם בישלו הגוי **אִין בּוּ מִשּׁוּם** איסור בישולי עובדי כוכבים, כיון
 שאינו דבר חשוב, ואין חשש שיזמין את הישראל לאכול אצלו
 מאכל כזה.

מבררת הגמרא: **מָאִי בְּיַנְיֵיהּ** – באילו מאכלים יהיה חילוק בין שתי
 הלשונות. מבארת הגמרא: **אִיכָא בְּיַנְיֵיהּ** – החילוק ביניהם הוא
 ב**דְּגִינִים קְטַנִּים, וְאִדְרִי – פִּטְרוֹת, וְדִיִּיקָא** – חיים או שעורים כתושנים
 ומבושלים. שכל אלו אינם מאכלים חיים, וללשון הראשון יש בהם
 איסור בישולי עכ"ר. אך אינם עולים על שולחן מלכים, ולכן ללשון
 השני אין בהם משום בשולי עכ"ר.

מימרא נוספת בענין זה: **אָמַר רַב אִסִּי, אָמַר רַב, דְּגִינִים קְטַנִּים**
מְלוּחִים, שמחמת מליחותם הדרך לאוכלם ללא בישול, אף אם
 בישלם הגוי **אִין בְּהֵן מִשּׁוּם בִּישוּלִי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים**, כיון שהם
 נאכלים כמות שהם חיים.

דין נוסף: **אָמַר רַב יוֹסֵף, אוֹתָם דְּגִינִים קְטַנִּים מְלוּחִים, אִם צִלְּאֵן עוֹבְדֵי**
כּוֹכְבִּים באש, הרי הם מותרים באכילה, ו**כּוֹכְבֵי יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם**
מִשּׁוּם עִירוּבֵי תַבְשִׁילִין, כלומר, אף שלענין בישולי עכ"ר אין זה
 בישול חשוב, מכל מקום לענין עירוב תבשילין שיש בו צורך בדבר
 מבושל, נחשב הדבר כבישול, ואפשר לערב בו, ואין אומרים
 שהדברים סותרים זה את זה.

ממשיך רב יוסף ואומר: **וְאִי עֲבָדֵיהֶוּ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים כְּפִי דְהֶרְסָנָא**
 – ואם עשה העובד כוכבים מאותם דגים קטנים מלוחים מאכל הקרי
 'כסא דהרסנא', והיינו שטיגן את שומן הדגים עם קמח, **אִסוּר**, כיון
 שמאכל זה אינו נאכל ללא בישול.

שואלת הגמרא: **פְּשִׁטָא** – פשוט שמאכל זה אסור, שהרי ללא
 הבישול אינו ראוי לאכילה. משיבה הגמרא: **מָהוּ דְתִימָא** – היית
 יכול לומר **הֶרְסָנָא עֵיכָר** – שעיקר המאכל הוא שומן הדגים עצמם,
 והרי הם נאכלים כמות שהם אף ללא בישול, **קָא מְשַׁמְעֵ לָן קִימְחָא**
עֵיכָר – השמיענו רב יוסף שהעיקר הוא הקמח שבמאכל, וכיון שקמח
 אינו ראוי להאכל ללא בישול, הרי זה בכלל איסור בישולי עכ"ר.

הגמרא מביאה דין נוסף, ומבררת אם הוא שייך לבישולי עכ"ר: **אָמַר**
רַב בְּרוּנָא, אָמַר רַב, עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים שֶׁהֵצִית אֶת הָאֵשׁ וְ–אֵת הָאֵשׁ]
בְּאֵנָם – מקום שיש בו קנים, **כָּל הַחֲנֻכִּים שֶׁנִּשְׂרַפּוּ בְּאֵנָם, אִסוּרִין**.

מבררת הגמרא: **הִכִּי דְמִי** – באיזה אופן נאמר דין זה, **אִילִימָא** באופן
 דמחמת השריפה **לֹא יָדַע הַיִּשְׂרָאֵל הִי מְהוּר וְהִי טָמֵא** – איזה חגב
 טהור ומותר באכילה ואיזה חגב טמא, אם כן קשה, **מָאִי אִירָא** –
 מדוע נשנה דין זה דוק בעובדי כוכבים שהצית את האש באגם, הרי
אִפִּילוּ אִם יִשְׂרָאֵל עֲשָׂה כֵן נָמִי – גם כן כל החגבים אסורים מספק.
אָלֵא אם תרצה לומר שהאיסור הוא **מִשּׁוּם בִּישוּלִי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים**,
 שהצתת האש על ידי העובד כוכבים צלחת את כל החגבים, ואף
 הסהורים נאסרו באכילה משום בישולי עכ"ר, גם כן קשה, **כִּי הָאִי**
נְזוּנָא מִי אִסִּיר – וכי באופן כזה יש איסור בדבר, ו**הָאִמַר רַב חֲנִן בַּר**
אֲמִי, אָמַר רַבִּי פִּדְתִּי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָאִי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים דְּהֶרֶף
רִישָׁא – גוי ששרף במקצת את ראש הבהמה כדי להסיר את
 השערות, שְׂרִי לְמִיכָל מִינֵיהּ אִפִּילוּ מִרִּישׁ אֹנִיָּה – מותר לישראל

לאכול ממנו, ואפילו את ראש אוזן הבהמה שהיא רכה וממחרת
 להיצלות בחריכה ובצלילה זו נעשית ראוייה לאכילה, ואין בזה משום
 בישולי עכ"ר, **אָלֵמָא לְעַבְדֵי שְׂעֵר קְמִיבִין** – ומוכח שכיון שכונת
 הגוי אינה לבישול, אלא להסיר את השערות, אין בזה משום בישולי
 עכ"ר, **הָכָא נָמִי** – ואף כאן נאמר לְגַלּוּזֵי אֲנָמָא קָא מִיבִין – שכונת
 הגוי אינה לצלות את החגבים אלא לשרוף את הקנים ולגלות את פני
 האגם, אף שמחמת כן נצלו החגבים אין בזה משום בישולי עכ"ר.

הגמרא חוזרת לבאר את הדין כפי שפירשה בתחילה. אומרת
 הגמרא: **לְעוֹלָם** מדובר באופן דלא ידע ה' מְהוּר וְהִי טָמֵא, ולכן
 אסור לאכול את כל החגבים, וְהִטַּעַם שנאמרה מימרא זו דווקא
 בעובד כוכבים, היינו כיון ש**מַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה, בְּעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים הִיָּה** –
 המעשה שמחמתו נאמרה מימרא זו היה כשעובד כוכבים שרף את
 האגם, ואמנם דין זה יהא שייך גם בישראל, כיון שאין ניכר איזה
 חגבים טהורים ואיזה טמאים.

הגמרא מבארת את עיקר הדין שהובא לעיל, לגבי גוי שבישל שלא
 בכונתו: **גּוֹפֵא, אָמַר (רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה) אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָאִי עוֹבְדֵי**
כּוֹכְבִּים דְּהֶרֶף רִישָׁא – גוי שחרך את ראש הבהמה כדי להסיר
 ממנה את השיער, שְׂרִי לְמִיכָל מִינֵיהּ אִפִּילוּ מִרִּישׁ אֹנִיָּה – מותר
 לאכול אפילו מראש האוזן, שממחרת להיצלות אפילו בחריכה, ואין
 בזה משום בישולי עכ"ר, כיון שלא התכוין לבשל.

הגמרא לומדת מכך דין נוסף: **אָמַר רַבִּינָא, הִלְכָּךְ** – כיון שחידש כן
 רבי יוחנן, יש ללמוד מכך דין נוסף, **הָאִי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים דְּשָׂדָא**
סִיבְתָא לְאֶתְנָא – עובד כוכבים שהשליך יתד של עץ לתנור כדי
 לייבוש, והסיק את התנור, ו**קָבַר בֵּהּ יִשְׂרָאֵל קָרָא מַעֲיָקָרָא** –
 ומתחילה, קודם שהסיק העובד כוכבים את התנור, טמן ישראל
 דלעת בתנור ועל ידי הסקת התנור התבשלה הדלעת, שְׂפִיר דְמִי –
 מותר לאוכלה ואין זה איסור בישולי עכ"ר.

שואלת הגמרא: **פְּשִׁטָא, דְכִיּוֹן** שלא היתה כוונת העובד כוכבים
 לבישול, הרי זה דומה לדינו של רבי יוחנן. משיבה הגמרא: **מָהוּ**
דְתִימָא – היית יכול לומר שהעובד כוכבים שהכניס את היתד לתנור,
 לְבִישוּלִי מָנָא קָא מִיבִין – כוונתו לבשל את היתד, כלומר לרככו
 שזוהו כעין בישול, וכיון שהיתה כוונתו למעשה בישול ממילא אף
 הדלעת של הישראל אסורה, **קָא מְשַׁמְעֵ לָן רַבִּינָא דְלְשׁוֹרֵי מָנָא**
קָא מִיבִין – שכונת העובד כוכבים היא לחזק את היתד, שאין זה
 דומה לבישול, וממילא אין בזה משום בישולי עכ"ר.

הגמרא מביאה את ההלכה בענין בישול שנעשה על ידי ישראל וגוי
 יחד: **אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל, הֵנִיחַ יִשְׂרָאֵל בְּשָׂרָא עַל גְּבִי**
גְּחָלִים כדי לבשלו, ו**כָּא עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים וְהִפְךָ בּוּ** – הפך את הבשר
 מצד לצד, הבשר מותר.

מבררת הגמרא: **הִכִּי דְמִי** – באיזה אופן אמר שמואל דין זה, **אִילִימָא**
 – אם מדובר באופן דאי לא תִּפֵּךְ בֵּיהּ הָוָה בְּשִׁיל – שגם ללא הפיכת
 העובד כוכבים היה הבשר מתבשל, **פְּשִׁטָא** שהבשר מותר, שהרי
 לא סייע כלל בבישולו. **אָלֵא לֹא** – ודאי מדובר באופן דאי לא תִּפֵּךְ
לֹא הָוָה בְּשִׁיל – לא היה הבשר מתבשל כלל, ואם כן **אֲמַאי מוֹתָר**,
 רק הפיכתו על ידי העובד כוכבים גרמה לבישולו, ו**בִּישוּלִי עוֹבְדֵי**
כּוֹכְבִּים נִינְהוּ – הוא, ועליו להאסר. מבארת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** –
 לא הוצרך שמואל לחדש דין זה, אלא באופן דאי לא תִּפֵּךְ הָוָה
בְּשִׁיל בְּתַרְתִּי שְׂעִי, וְהִשְׁתָּא קָא בְּשִׁיל בְּתַרְתִּי שְׂעִתָּא – שלולי
 הפיכתו על ידי הגוי היה מתבשל בשתי שעות, והפיכת הגוי וזירזה את
 בישולו והתבשל בשעה אחת. **מָהוּ דְתִימָא קְרִיבִי בִישוּלָא מִלְתָּא**
הִיא – היית סבור לומר שזירוז הבישול נחשב כמעשה חשוב, והרי זה
 כבישול עכ"ר, **קָא מְשַׁמְעֵ לָן שְׁמוּאֵל** שאין זה מעשה חשוב, וכיון
 שאף לולי מעשה העובד כוכבים היה הבשר מתבשל מכח מעשה
 הישראל, הבשר מותר.

מקשה הגמרא: ו**הָאִמַר רַבִּי אִסִּי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל מֵאֵבֶל שְׁהוּא**
 מבושל קצת, **כְּמֵאֵבֶל בֵּן דְרוּסָא** – כשיעור אכילת השווד ששמו
 'בן דרוסא', שהיה אוכל מאכלים מבושלים רק במקצת, אף אם בא
 עובד כוכבים והשלים את בישולו **אִין בּוּ מִשּׁוּם בִּישוּלִי עוֹבְדֵי**

אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא – פירש רש"י, דרבנן גוזר משום דחייש שמא יאבילנו דברים טמאים. ויותר היה נראה לפרש הטעם משום חתונה, וכן פירש הקונטרס במתניתין. ואמר הרב רבינו אברהם בן רבי דוד: דודאי שלקות אסרו חכמים כשהגוי מבשל בביתו, אבל כשהוא מבשל בביתו של ישראל אין לחוש לא לחתנות ולא לשמא יאבילנו דברים טמאים. ולא הודה לו רבינו תם, דודאי כיון שהגוי מבשל לא חלקו כלל חכמים בין רשות הישראל לרשות הגוי, הלא לעולם יש לחוש שמא לא יזהר גם בביתו של ישראל כמו בביתו של גוי. איכא בנייהו דגים קטנים וארדי ודייסי – פירוש: שאינם נאכלים חיים ואין עולין על שולחן מלכים. ואומר רבינו תם: דמדנקט הגי, ולא נקט דבש וגביהו שעולין על שולחן מלכים ונאכלים חיים, שמע מינה דבעי למנקט דברים שנעשה בהם לשון אחרון מוסף על הראשון ולהקל עליו, דאפילו אינו נאכל חי, כיון שאינו עולה – לית ביה משום בישולי גוים. ולכן פסק רבינו תם להלכתא כהני תרי לישני, ואי איכא חד מנייהו – או נאכל חי או אינו עולה – אין בו משום בישולי גוים, דבשל סופרים הלך אחר המיקל. ורביה, מדאמרין לקמן בשמעתין (עמוד ב) גבי משחא שליכא, וכן גבי דבש בסתם התלמוד (עבודה זרה לט, ב): אי משום בישולי גוים נאכל כמות שזוהי חי הוא, פירוש: ולא שייך ביה בישולי גוים, אף על גב דעולה על שולחן מלכים חי. וגם רבי יוחנן עבר לקמן (נט, א) עובדא להיתיר גבי תורמוסא דשלקי גוים ואכלו ישראל, דאסר רבי שמעון בן לקיש, ואמר ליה רבי יוחנן: אדמקטורך עלך זיל הדר, דכל שאינו עולה על שולחן מלכים אין בו משום בישולי גוים, ואף על גב דתורמוסא אינו נאכל כמו שהוא חי. דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בישולי גוים – פירוש: אם יבשלו גוי אחרי שמלחן ישראל שרו, כיון שקודם בישולם היו נאכלים מחמת מלחם. אמר רב יוסף: ואם צלאן סומך עליהם משום עירובי תבשילין. ולא גרס "גוי" עד "ואי עבדיהו גוי כסא דהרסנא", כך פירש רבינו חננאל. והשתא ניהא, דלא תקשי לקמן דרבי יוחנן דאסר דג מליח וביצה צליה. דהתם מיייר במלחו, והכא מיייר במלחו ישראל, ודגים קטנים מלוחים נאכלין כמו שהם חיים. ואמר רבי יהודה: דמדקאמר מלוחים, דמשמע שאין מלוחים אסירי, אם כן צריך לומר דמיייר בגדולים קצת שעולים לפעמים על שולחן מלכים, דאי לא תימא הכי, תקשי לן לזה דאמר: איכא בנייהו דגים קטנים, פירוש: דלמאן

מדרבנן – שלא יהא ישראל רגיל אצלו ובמשתה ויאבילנו דבר טמא. דגים קטנים וארדי ודייסי – אין נאכלין חיין ואין עולין על שולחן מלכים, ללישנא קמא יש בהן משום בישולי גוים, ללישנא בתרא שרו. ארדי = בוליץ. מלוחין – נאכלין כמות שהן מחמת מלחן. כסא דהרסנא – טיגן במורייס שומן דגים עם קמח. הרסנא עיקר – ואותו מורייס נאכל כמות שהוא חי, ושרי. קא משמע לן קימחא עיקר – ויש בו משום בישולי גוים, שהקמח אינו נאכל חי. כל החגבים שבאגם – שנחרכו ונתבשלו מחמת האור. חגב אינו טעון שחיטה. אפילו מריש אוניה – שהאון רכה ונצלית בחריכתה, אפילו הכי שרי, הואיל וגוי לא לבשל נתכוין. דשרא סיכתא – קובלייא בלעז, ליבשה בתנור. וקבר בה ישראל קרא מעיקרא – והטמין ישראל בתנור דלעת חיה קודם שהוסק התנור, והגוי חסיקו ונתבשלה הדלעת. שפיר דמי – הואיל והגוי לא לבשל נתכוין. פשיטא – היינו דרבי יוחנן. מהו התימא – האי גוי לבשולא להאי סיכתא איכון, ודא לשם בישול חסיקו. קא משמע לן – דאין בישול בכלים. אלא לשרורי מאניה איכון – להקשות את היתד, ואין דעתו לבישול. לשרורי – לשון "שריר וקיס", חזק. בן דרוסאי – לסטים היה ואוכל כל דבר המבושל קצת. בסילתא = בסל, אבל הכא דמנחא אגומרי, בלאו היסק דגוי הוה מבשל לה לזמן מרובה. שפיתא קידרה – קר כשנותנין אותה על האור. מניסה

הכא נמי לגלויי אנגמא קא מיפיון! – לעולם דלא ידע הי מהור והי ממא, ומעשה שהיה – בגוי היה. וגפא, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: האי גוי דהריך רישא – שרי למיכל מיניה אפילו מריש אוניה. אמר רבינא: הלכך, האי גוי דשרא סיכתא לאתונא, וקבר בה ישראל קרא מעיקרא – שפיר דמי. פשיטא! – מהו דתימא: לבישולי מנא קא מיפיון, קא משמע לן: לשרורי מנא קא מיפיון. אמר רב יהודה אמר שמואל: הניח ישראל בשר על גבי גחלים, ובא גוי והפך בו – מותר. היכי דמי? אילימא דאי לא הפך ביה הוה בשיל – פשיטא! אלא לאו דאי לא הפך לא הוה בשיל – אמאי מותר? בישולי של גוים נינהו! – לא צריכא, דאי לא הפך הוה בשיל בתרתי שעי, והשתא קא בשיל בחדא שעתא; מהו דתימא: קרובי בישולא מילתא היא, קא משמע לן. – והאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: כל שהוא במאכל בן דרוסאי – אין בו משום בישולי גוים; הא אינו במאכל בן דרוסאי – יש בו משום בישולי גוים! – ה"תם כגון דאותביה בסילתא, ושקליה גוי ואותביה בתנורא. תניא נמי הכי: מניח ישראל בשר על גבי גחלים, ובא גוי ומהפך בו עד שיבא ישראל מבית הכנסת או מבית המדרש, ואינו חושש; שופתת אשה קידרה על גבי כירה, ובאת גויה ומניסה

דאמר נאכל כמו שהוא חי יש בו משום בישולי גוים, ולמאן דאמר אינו עולה דגים קטנים אין בו משום בישולי גוים, והלכתא כדרייהו לקולא, ואם כן אמאי נקט מלוחים? אפילו אין מלוחים נמי! קא משמע לן קימחא עיקר – מכאן היה רבינו תם מתיר קגוי"ש ואובליא"ש של גוים לאותם שאין נזהרים מפת של גוים, דלמאי נחושי? אי משום דם ביצים – רוב ביצים שלנו אין בהם דם, ואי משום ביצי עוף טמא – דרי אינם מצויים בנינו, ואי משום בישולי גוים – קימחא עיקר, והיו כמו פת. לעולם דלא ידע הי טמא והי טהור – משמע: הא אי הוה ידיע הי טהור הוה שרי. ומכאן ראה להתיר חגבים בלא שחיטה. ועוד ראה, דעופות לא הוצרכו שחיטה אלא מפני שהוטלו בין בהמה לדגים, והלכך לפטור בולא כלום אי אפשר שכבר הוקשו לבהמה; ודא הכי פטירי משום דהוקשו לדגים, וכל שכן חגבים שהוכרו אחר דגים, כדתנא בתוספתא: "וכל נפש חיה הרומשת במים" – אלו דגים, "ולכל הנפש השורצת על הארץ" – אלו חגבים. ועוד תניא בתוספתא: אוכל אדם חגבים בן חין בין מתין ואינו חושש. ואם תאמר: וחין היכי שרו? הא איכא "כל תשקצו", דאמרין סוף פרק "רבי עקיבא" (שבת ז, ב): רב חזיה לרב כהנא דקא מעבר שושיבא אפומיה, אמר ליה: שקליה, דלא לימרו קא אבל ליה וקא עבר משום "כל תשקצו" ויש לומר: דהא דשרי בתוספתא חין היינו היכא שחתך ממנו אבר אחד ורחצו היטב, דליכא "כל תשקצו" באותו אבר.

קא משמע לן לשרורי מנא קא מיכין – ואף על גב דאמרין בפרק "כלל גדול" (שבת עז, ב): האי מאן דשרי סיכתא לאתונא חייב משום מבשל – היינו לענין שבת, דאף על גב דלשרורי מנא קא מיכין מכל מקום הוא מבשל קצת, וגם לאותו בישול גרוע הוא מתכוין, וגבי שבת החמירו להחשיבו. אבל לענין בישולי גוים לא חשיב ואינו (חייב) ואסור! עד שיתכוין לבישול גמור.

1 **ואתא** ישראל וחתיו חתוי בגחלים – מכולה שמעתין משמע דבעינן שיהא הישראל מקרב
2 הבישול קצת. ומה שנחנו להשליך קיסם לתנור – סומכין על מה שיש בדברים
3 שבין בני בבל לבני ארץ ישראל, דקאמר: בני בבל משליכין קיסם לתנור, ובני מערב אומרים
4 קיסם זה מה מעלה ומה מוריד, ואנו נמשכין אחר בני בבל ותלמודם. **תנו** רבנן הקפריסין
5 וביצה צלויה – אין להקשות מזה ברייתא

6 לחזקיה ובר קפרא דרשו, דתנאי נינהו וקשש
7 מרבי יהודה הנשיא הנוצר בואת הברייתא. **אי**
8 משום גיעולי גוים נותן טעם לפגם מותר –
9 משמע דהכי הלכתא, וגם רבי יהודה הנשיא
10 התיר השמן, ואפילו בית שמאי ובית הלל שגזרו
11 עליו הכי סבירי להו כדפרישתי לעיל, מיהו,
12 מדבש דאמרין לקמן (עבודה זרה לט, ב) נותן
13 טעם לפגם מותר, אין ראיה, דשאני התם דפוגם
14 אפילו בעין, אבל שמן כשהוא בעין הוה ליה
15 לשבח ואפילו הכי לפגם מותר. וגם מרבא דאמר
16 בפרק בתרא (עבודה זרה סח, ב) הלכתא נותן
17 טעם לפגם מותר, אין ראיה, דהתם פוגם מעיקרו
18 אפילו בעין, דומיא דעכבר בשיכרא דאדריי התם.
19 וקיימא לן נמי דסתם כלי גוים אינן בני יומן,
20 מדשרינן משהא שליכא, ושמן וחילתין נמי שרי
21 אי לא דחורפיה מחילא ליה. וכן פוסקים רש"י
22 ורבינו תם ודבר רבינו יצחק דסתם כלים אינן
23 בני יומן. והיינו טעמא – לפי שהוא ספק ספיקא,
24 ספק נשתמשו בו היום או אתמול, ואפילו
25 נשתמשו בו היום – שמא נשתמשו בו דבר שהוא
26 פוגם בעין או דבר שאין נותן טעם.

19 **נפשיה**. תנו רבנן: **הקפריסין**, ו**הקפלוטות**, ו**המטליא**, ו**החמין**, ו**הקליות** שלחן – מותרין, **ביצה**
20 **צלויה** – **אסורה**; **שמן** – **רבי יהודה הנשיא** ובית דינו נמנו עליו והתירוהו. **תניא**: **היא המטליא**
21 **היא פשילא** **היא שיעתא**. **מאי שיעתא**? **אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן**: **היא ארבעין שנין**
22 **דנפיק האי עובדא ממצרים**, ו**רבה בר בר חנה דידיה אמר**: **הא שתין שנין דנפיק האי עובדא**
23 **ממצרים**; **ולא פליגי**, **מר בשניה ומר בשניה**: **מיתו ביזרא דכרפסא וביזרא דכיתנא וביזרא**
24 **דשבלילתא**, ו**תרו להו בהרי הדדי כפשוירי ושבקו ליה עד דמקבל**. **ומיתו חצבי חדתי וקלו להו**
25 **מאי**, ו**תרו בהו גרישתא ומדבקין ביה**, ו**עוילין לבי בני**, **אדנפקו מלבלבי**, ו**אכלי מינייהו**, ו**קריי**
26 **מבינתא דרשייהו עד טופרא דכרעיהו**. **אמר רב אשי**, **אמר לי רבי חנינא**: **מילין**, ו**אמרי לה**:
27 **במילין**. **תנו רבנן**: **הכוספן של גוים שהוחמו חמין**, **ביורה גדולה** – **אסור**, **ביורה קטנה** – **מוותר**.
28 **ואיזו היא יורה קטנה**? **אמר רבי ינאי**: **כל שאין צפור דרור יכול ליכנס בתוכה**. – **ודלמא אדמוני**
29 **אדמוה ועיילוה!** – **אלא**, **כל שאין ראש צפור דרור יכול ליכנס בתוכה**. – **והתניא**: **אחת יורה**
30 **גדולה ואחת יורה קטנה** – **מוותר!** – **לא קשיא**, **הא כמאן דאמר**: **נותן טעם לפגם אסור**, **הא**
31 **כמאן דאמר**: **נותן טעם לפגם מותר**. **אמר רב ששת**: **האי מישחא שליכא דארמאי** – **אסור**. **אמר**
32 **רב ספרא**: **למאי גיחוש לה?** **אי משום אעירובי** – **מיסכא סרי**, **אי משום בישולי גוים** – **נאכל**
33 **הוא כמו שהוא חי**, **אי משום גיעולי גוים** – **נותן טעם לפגם הוא ומוותר!** **בעו מצינה מרבי אסי**:
34 **הני אחיני שליכי דארמאי מאי?** **חילי לא תיבעי לך** – **דודאי שרו**, **מרורי לא תיבעי לך** – **דודאי**
35 **אסירי**, **בי תיבעי לך** – **מצינאי מאי?** **אמר להו**: **מאי תיבעי להו?** **דרבי אסר**, **ומנו?** **לוי**. **שתיתא**
36 **רב שרי**, **אבוה דשמואל ולוי אסרי**. **בחיטי ושערי** – **פולי עלמא לא פליגי דשרי**, **בטלפחי דחלא**
37 **– פולי עלמא לא פליגי דאסיר**, **בי פליגי** – **בטלפחי דמיא**, **מר סבר**: **גזרינן הא אטו הא**, **ומר**

38 **סבר**: **לא גזרינן**. **ואיפא דאמרי**: **בטלפחי דמיא** – **פולי עלמא לא פליגי דאסיר**, **בי פליגי** – **בחיטי ושערי**, **מר סבר**: **גזרינן הא אטו הא**,
39 **ומר סבר**: **לא גזרינן**. **אמר רב**: **תרי מיני שתיתא שדר ברזילי הגלעדי לדור**, **דכתיב**: **"משכב וספות וכלי יוצר חטים ושערים וקמח**
40 **וקלי ופול ועדשים וקל"**. **והשתא** **הוא דקא מכין צני צני לשון דגהרדעא**, **ולית דחי' להא דאבוה דשמואל ולוי**. **"וכבשין שדרבן**
41 **לתת בתוכן יין"**. **אמר חזקיה**: **לא שנו אלא שדרבן**, **אכל בידע** – **אסור אפילו בהנאה**. – **ומאי שנא ממוריים דשרו רבנן בהנאה?** –
42 **התם לעבורי וזהמא**, **הכא למתוקי טעמא**. **ורבי יוחנן אמר**: **אפילו בידע נמי מותר**. – **ומאי שנא ממוריים לרבי מאיר דאסיר בהנאה?**
התם

1 **מניסה** – מהפכת בכף. **דשגר גוי** – הסיק בתנור. **חתיית** – גחלת מחמת ומוציאה
2 חום הגחלים. **דג מליח** – שמלחו הגוי, ובמליחתו הוא נאכל בלא בישול. **חזקיה שרי**
3 **– דלאו הוא בישול**. **ורבי יוחנן אסר** – דהוה בישול. **ביצה צלויה** – שצלאה גוי. **בר**
4 **קפרא שרי** – הואיל ובלע אוכל ידידה, ולא נגע גוי באוכלא. **אשקיה** – אשקוהו

5 **לרב זבדי**. **נגוטא דחלא** – הנך דבי ריש
6 גלותא דלא הוה מעלו, משום דאמרי
7 עליהו. **הקפריסין** – שומר לפרי הן ממין
8 צלף. ודרך לאכלן חמין, ויש ששולקין אותן,
9 ואם בישלן גוי – מותרין. ו**הקפלוטות** –
10 כרתו, נאכלין כמות שזון חמין. ו**המטליא** –
11 לקמן מפרש. ו**החמין** – מים חמין, דהא אין
12 משתנין מבכרייתם על ידי האור. ו**קליות** – נמי
13 לא נשתנו. **שיעתא ביזרא דכרפסא** – זרע
14 של כרפס. **שבילילתא** = פנגריי"א, והוא
15 תלתן. ו**תרו להו** = שורין אותן במים. **דמקבל**
16 **– שצומחין**. **גרנישתא** = ארזיל"א. ו**מדבקין** –
17 הנך ביזרא. **מבינתא דרשייהו** – שיער ראשו.
18 וקא משמע לן ברייתא דאי נמי תרו להו
19 בחמימי שרי. **מילין** – דברי כוב הן, דלא
20 מלבלבי בחדא שעתא. **במילין** – על ידי דבר
21 לחש של כשפים הן עושין. **הכוספן** = פסולת
22 של תמרים שעשו מזון שכר, וחולטין אותן.
23 **כל שאין צפור דרור בו** – שפיה קצר, דבוא
24 ודאי לא איבשל דבר טמא נדחוש לגיעולי
25 גוים. ו**דלמא אדמוה** – אדמוה – נתחזה
26 לאברים והכניסוהו ונתבשל בו, ועכשיו פלט
27 הטעם בחמין הללו. **אלא כל שאין ראש**
28 **צפור דרור בו** – ואין לך חתיכת איסור קטנה
29 מזו. **נותן טעם לפגם** – פלוגתא היא בפרק
30 בתרא (עבודה זרה סז, ב). וכל גיעולי גוים
31 נותן טעם לפגם, שהרי נתבשל האיסור
32 אתמול וכבר הופג טעמו ונפסל בלינה. חזין
33 מקדירה בת יומא דנותן טעם לשבח הוא
34 ואסור. **אעירובי** – שמא נתערב בו יין. **סרי**
35 = מסריה. **אחיני** = תמרים. **חילי לא תיבעי**
36 **לך** – מתוקים ודאי שרו, דאי משום בישולי
37 גוים – הרי נאכלין חמין. **מרורי** – אין
38 נאכלין, ובישולן ממקח. **פצינאי** – נאכלין
39 חמין על ידי הדחק. **שתיתא** – תבשיל
40 העשוי מקמח של קליות שייבשן בתנור, ויש
41 שעושין אותו מקמח ערשים. ולפי שזון
42 מתוקין יותר מדאי נותן שם חומץ. **בחיטי אי**
43 **שערי** – אין דרך לתת שם חומץ. **טלופחי** =
44 עדשים. ו**אית דאמרי בטלופחי ומאי כולי**
45 **עלמא לא פליגי דאסור** – דמדיחיה בטלופד
46 וחלא. ו**ספות** – כלים להשתמש, כמו
47 "שומרי הסף" (אסתר ב). **תרי יומני** – כתיב
48 "קלי" בקרא, והיינו תרי מיני שתיתא. ו**מאי**
49 **שנא ממוריים** – דרובא דעלמא שרו ביה
50 חמרא, והוי בידוע. **התם חמרא לעבורי**
51 **וזהמא** – דדיגוס, והוי כמאן דאזיל לאיבוד.
התם

עבודה זרה דף לח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קלה

ומגניקא – ומהפכת את התבשיל בכף, עד שתבא הישראלית מבית המרחץ או מבית הכנסת, ואינה חוששת משום בשולי עכ"ר, והיינו כדברי שמואל, שאם הישראל הניח את התבשיל על גבי האש, אף שהעובד כוכבים זירו וקירב את בישולו, אין בו משום בישולי עכ"ר.

הגמרא דנה באופן שהגוי התחיל את הבישול, והישראל סימנה איפיקא להו – נסתפקו בני הישיבה, הניח עובד כוכבים בשר על גבי גחלים, והיה הבשר עתיד להתבשל, והפך ישראל את הבשר וקירב את בישולו, מהו – האם הותר בכך הבשר, או כיון שלולי הישראל גם כן היה הבשר מתבשל מכח הגוי, הוא נחשב כבישולי עכ"ר, ואסור.

פושטת הגמרא את הספק: אמר רב נחמן בר יצחק, דין זה נלמד בקל וחומר מהדין הקודם, שהניח ישראל את הבשר על גבי הגחלים והפכו הגוי, שהבשר מותר, שהרי אם באופן שגמרו – סיום הבישול נעשה ביד עובד כוכבים, מותר, אף שבזה יש יותר סברה לגזור, כיון שהוא נהנה מיד העובד כוכבים ממש, באופן שגמרו נעשה ביד ישראל, לא כל שכן שיחא הבשר מותר.

מסייעת הגמרא לדברי רב נחמן בר יצחק: איתמר נמי – אף נאמר דין זה בבית המדרש, אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, ואמרי לה – ויש אומרים שאמר זאת רב אחא בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, בין שהניח עובד כוכבים את הבשר על הגחלים, והפך ישראל, ובין שהניח ישראל והפך עובד כוכבים, מותר. ואינו אסור, עד שתהא תחלתו וגמרו ביד עובד כוכבים.

מביאה הגמרא הלכה הנלמדת מדין זה: אמר רבינא, הלכתא – כך היא ההלכה, הא ריפתא – פת זו האפויה בתנור, דשגר – שהסיק את התנור עובד כוכבים, ואפה – הכניס את הפת לתנור ישראל, אי נמי – וכן אם שגר ישראל ואפה עובד כוכבים, אי נמי – וכן אפילו אם שגר עובד כוכבים, ואפה עובד כוכבים, ואתא ישראל וחתה בה חתני – ובא ישראל תוך כדי אפיית הפת וחתה בגחלים, ובוזה הגביר את האש והחום בתנור, שפיר דמי – מותר לאוכלה, כיון שהישראל השתתף באפיית הפת.

הגמרא דנה במאכלים מסוימים, אם יש בהם משום איסור בישולי עכ"ר: דג מליח, שאינו מתבשל אלא נאכל כמות שהוא, ומלחו עובד כוכבים, חזקיה שרי – התיר, כיון שאין זה בישול כלל, ורבי יוחנן אסר, כיון שמליחתו מכשירה אותו לאכילה, והרי זה כבישול.

ביצה צלויה, שצלאה עובד כוכבים בקליפתה, בר קפרא שרי – מתיר, כיון שהביצה טמונה בתוך קליפתה, ואין העובד כוכבים נוגע במאכל. ורבי יוחנן אסר אף באופן כזה שאין העובד כוכבים נוגע במאכל.

בי אתא – כשבא רב דימי מארץ ישראל אמר, אחד ו-בין דג מליח, ואחד ו-בין ביצה צלויה, חזקיה ובר קפרא שרו – התירו, ורבי יוחנן אסר.

גלותא – הודמן לבית ריש גלותא, אמרו ליה בני ביתו של ריש גלותא, ביצה צלויה על ידי עובד כוכבים, מאי – מה דינה. אמר להו רבי חייה פרוואה, חזקיה ובר קפרא שרו – התירו, ורבי יוחנן אסר, ואין דבריו של אחד נפסקים במקום – נגד שנים, ולכן הלכה כמתירים. אמר להו רב זביד לבני ביתו של ריש גלותא, לא תציתו ליה – אל תשמעו לדברי רבי חייה פרוואה, כיון דהכי אמר אפי, הלכתא בנותיה דרבי יוחנן – ההלכה היא כרבי יוחנן, שביצה זו אסורה. הלכו בני ביתו של ריש גלותא ואשקוהו נגמא דחלא – השקו את רב זביד כוס של חומץ, כיון שהיה מחמיר עליהם, ונתן נפשיה – ונפטר רב זביד.

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדינם של מאכלים נוספים: תנו רבנן, הקפריסין – הקליפות של פירות הצלף, שהוא מין שיה, והקפלומוות – ירק ששמו 'כרתי', ונאכל כמות שהוא חי, והממליא, והחמין – מים חמים, והקליות – חטים מיובשות בתנור, שלחן – של עובדי כוכבים, מותרין, כיון שלא השתנו מבריתם על ידי האש, אבל

ביצה צלויה שלהם אסורה. שמן של עובדי כוכבים, שאסרוהו חכמים, רבי יהודה הנשיא ובית דינו נמנו עליו – עמדו למנין, והתירוהו על פי הרוב.

הגמרא מבררת מה היא 'המטליא' המוזכרת בברייתא: תניא, היא הקרויה הממליא, היא הקרויה פשליא, היא הקרויה שיעתא. מבאר הגמרא: מאי – מה היא שיעתא, אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, הא ארבעין שני דנפיק האי עובדא ממזרים – דבר זה יצא ממזרים כבר לפני ארבעים שנה, ורבה בר בר חנה דידיה ו-בעצמו, אמר, הא שתין שני דנפיק האי עובדא ממזרים – לפני שישים שנה יצא דבר זה ממזרים, ולא פליגי – ואין מחלוקת ביניהם, אלא מר פשניה ומר פשניה – רבי יוחנן אמר זאת בזמנו, ואז עברו רק ארבעים שנה, ורבה בר בר חנה אמר בזמנו, שאז כבר עברו שישים שנה. וכך היו עושים, מיתו ביזרא דכרפסא – היו מביאים זרע של כרפס, וביזרא דכיתנא – זרע של פשתן, וביזרא דשבלילתא – זרע של תילתן, ותריו להו בהרי הרי בפשורי – ושורים את כולם יחד במים פושרים, ושקכו ליה עד דמקבל – ומניחים אותם כך עד שהם צומחים. ואחר כך מיתו חצבי חרתי ומלו להו מיתא – מביאים כדים חדשים וממלאים אותם מים, ותריו בהו פנישתא – ושורים באותם מים סוג אדמה מסויים המכונה 'ארגישתא', ומדביקים בתוך אותה אדמה את הזרעים שהתחילו לצמוח, ועיילין לבי כני – ונכנסים לבית המרחץ, אדנפקו, מלבלבי – ועד שהיו יוצאים משם, כבר היו אותם זרעים מלבלבים וצומחים הרבה, ואכלי מיניהו – ואוכלים מהם לאחר יציאתם מבית המרחץ, כדי לצנן עצמם מחום המרחץ, וקייירי מנינתא דרישיהו עד מופרא דכרעיהו – ועל ידי כך היו מתקררים משערות ראשיהם ועד ציפרי רגליהם, כלומר כל גופם היה מצטנן מחמת מאכל זה. והשמיעה לנו הברייתא שמאכל זה מותר גם אם שורים אותו במים חמים, כיון שהוא נאכל כמות שהוא חי, שהרי אפשר לשרותו במים קרים.

אמר רב אשי, אמר לי רבי חנינא על מימרא זו של רבי יוחנן, 'מילין' – דבר שקר הוא, שלא יתכן שילבלבו הצמחים בשעה אחת. ואמרי לה – ויש אומרים שכך אמר רבי חנינא, 'פמילין' – על ידי דיבור של כשפים הם עושים כן, שילבלבו בשעה אחת.

הגמרא מביאה ברייתא בדין קדירה שבישלו בה עובדי כוכבים: תנו רבנן, ה'כוספן' של עובדי כוכבים – פסולת של תמרים שנשארה לאחר שעשו שיכר מהתמרים, המכונה 'כוספן', ואוכלים את אותה פסולת על ידי שחולטים אותה במים חמים, שחוחמו חמין – שחוממו המים שלו בכלי של עובד כוכבים, אם חוממו אותם מים ביורה גדולה, אסור, כיון שיש לחשוש שבישלו דבר איסור באותה יורה, ועתה פלטה היורה את טעם האיסור. אך אם עשו כן ביורה קטנה, מותר, ואין חוששים שבישלו דבר איסור באותה יורה. ואינו היא יורה קטנה לענין זה, אמר רבי ינאי, כל שפי היורה צר כל כך, עד שאין צורך דרור יבול ליכנס בתוכה, שביורה כזו אין חשש שהכניסו דבר איסור.

שואלת הגמרא: ודלמא אדמוי אדמויה ועייליה – שמא חתכו את הציפור לחתיכות והכניסוהו כך ליורה, ונמצא שהוטפה היורה. משיבה הגמרא: אלא, יש לגרוס בברייתא 'כל שאין ראש צפור דרור יבול ליכנס בתוכה', ואין דבר איסור קטן יותר מראשה של ציפור דרור, וביורה כזו אין חשש שבישלו בו דבר אסור.

הגמרא מקשה סתירה בין ברייתות. מקשה הגמרא: ונהניא בברייתא לגבי כוספן שחוממו המים שלו ביורה של עובדי כוכבים, אחת יורה גדולה, ואחת יורה קטנה, מותר, ולא כמו שהתבאר בברייתא הקודמת, שביורה גדולה אסור.

מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – הברייתא הראשונה נשנתה במאן דאמר – כדעת הסובר שנותן טעם לפנים אסור – קדירה הפולטת טעם של איסור לתוך המאכל אוסרת את המאכל, אף שעבר על הקדירה לילה מעת בישול האיסור, וטעם האיסור כבר נפגם, ולכן אסרה הברייתא הראשונה את הכוספן שחוממו מימיו ביורה גדולה.

1 מתרצת הגמרא: הָתָם, במוריס, יָדַע מִמָּשׁוּ – ניכר היין ממש
2 במאכל, שהרי אוכלים את הרוטב, שעשוי גם מהיין, ולכן אסרו רבי
3 מאיר אפילו בהנאה, אבל הָתָם, בכבשין, לא יָדַע מִמָּשׁוּ – אין היין
4 עצמו ניכר במאכל, שהרי אין אוכלים את הרוטב אלא את הירק
5 הכבוש בלבד, ומניחים אותו בתוך הרוטב רק כדי להתקיים.
6 שנינו במשנה בכלל מאכלי עכו"ם האסורים באכילה ומותרים
7 בהנאה, וְיִסְרִית מְרוּפָּה וְצִיר שְׂאִין בָּהּ דָּגָה וכו' וְהַחֲלִילָה.
8 מבררת הגמרא: מָאִי – מה הוא המאכל המכונה 'חֲלִילָה'. מבארת
9 הגמרא: אֲמַר רַב נָחְמִין בַּר אֲבָהּ, אֲמַר רַב, זו סוּלְתָנִית – מין דג
10 קטן טהור. וּמִפְּנֵי מַה אֲסוּרָה כְּשֶׁנִּמְכֶּרֶת עַל יְדֵי עוֹבֵד כּוֹכְבִּים, מִפְּנֵי
11 שְׁעָרְבֻנָּה עוֹלָה עִמָּה – שמתערבים בה דגים טמאים הדומים לה
12 ועולים עמה מן הים, וקשה להבחין ביניהם, כיון שלשניהם אין עדיין
13 קשקשים.
14 אגב כך שהזכירה 'סולתנית', הגמרא מבארת את דינה: תָּנוּ רַבֵּנּוּ, דג
15 שֶׁאֵין לוֹ עֲבָשֵׁיו סָפִיר וקשקשת, וְעֵתִיד לִגְדֹל סִימְנִים אִלּוּ לְאַחַר
16 זָמַן, בְּגוֹן הַסּוּלְתָנִית, וְהַעֲפִיץ, הָרִי זֶה מוֹתֵר, שְׁנֹאמֵר (דברים יד ט) וְכָל
17 אֲשֶׁר אֵין לוֹ סָפִיר וְקֶשֶׁקֶשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ, ואת הלשון 'אין לו' יש
18 לדרוש כאילו נאמר 'עין לו', כלומר תעיין עליו ותבדוק ותחקור,
19 שאם עתידים להיות לו סימנים אלו, אף שעתה אינם קיימים, טהור.
20 וכן דג שיש לו עֲבָשֵׁיו סָפִיר וקשקשת, וְעֵתִיד לְהֵשִׁיר אותם מעליו
21 בְּשָׂעָה שְׁעוּלָה מִן הַיָּם, בְּגוֹן מִינֵי דָגִים אֵלּוּ, אֲקוּנָם, וְאַפְוָנָם,
22 כְּמִסְפָּסֵיטִים, וְאַכְסָפִיטִים, וְאוֹטָנִים, מוֹתֵר, שְׁנֹאמֵר (ויקרא יא יב) 'כֹּל
23 אֲשֶׁר אֵין לוֹ סָפִיר וְקֶשֶׁקֶשֶׁת בְּמִיָּם, וּמִלֶּשֶׁן 'בְּמִיָּם' דרשו חכמים
24 (ספרא שמני פ"ג) שאף אם סימני טהרה אלו נמצאים בדג רק כשהוא
25 במים, וכשעולה ליבשה הם נושרים ממנו, טהור, ורק דג שאפילו
26 במים אין לו סימנים אלו, טמא.
27 הגמרא מביאה מיני דגים המותרים אף שאין ניכרים בהם סימני
28 הטהרה: אֲכָרִיז – הכריז רַבִּי אֲבָהּ בְּעִיר קִיסְרִי, קִיְרָבִי – שומן של
29 דָּגִים, וְעוֹפֶרֶן – וביצים של דגים, נִיקְתִּין מִכָּל אֲדָם, אף שלא ניכר
30 עליהם אם באו מדגים טהורים או טמאים, כיון שחֲוִיקְתָן שֶׁאֵין בָּאֵם
31 אֵלָּא מִמָּקוֹם שְׁשֻׁמָּא, וְכֵן מִמָּקוֹם שְׁשֻׁמָּא אֲכָסְפִיטָא, ובמקומות
32 אלו אין מצויים דגים טמאים.
33 כִּי הָא – כמו דין זה, דָּאמַר אֲבִי, הָאִי צִנְתָּא דִּבְבִּי נִהְרָא – דגי
34 סולתנית שבנהר ששמו 'בב', שְׂרִיָּא – מותרים באכילה, ואין חוששים
35 שהתערבו בהם דגים טמאים.
36 מבררת הגמרא: מָאִי מַעְמָא – מה טעמו של אביי שהתיר דגי
37 סולתנית שבאותרו נהר. אֲלִילִימָא – אם נאמר שטעמו הוא מִשּׁוֹם
38 דְרִיפִי מָאִי – שהמים זורמים שם בחוזק, וְהָאִי דֵּן מָאִי – ודג טמא
39 זה, שדרכו להתערב עם הסולתנית, בִּיּוֹן דְלִית לֵיהּ – שאין לו חוט
40 הַשְּׂדֵרָה בגבו, כמו כל הדגים הטמאים שאין להם חוט שדרה,
41 בְּדוּבְתָא דְרִיפִי מָאִי לֹא מְצִי קָאִי – אינו יכול להתקיים בנהר
42 שהמים זורמים בו בחוזק, וְהִי לֹא יִתְּן לוֹמַר כֵּן, דִּהָא קָא חֲוִינָן
43 דְקָאִי – שהרי אנו רואים שדגים טמאים מתקיימים אף בנהרות
44 שזורמים בחוזקה. מנסה הגמרא לבאר באופן אחר: אֵלָּא טַעְמוֹ שֶׁל
45 אביי הוא מִשּׁוֹם דְמִלִּיתִי מָאִי – שמי נהר 'בב' הם מלוחים, וְהָאִי דֵּן
46 מָאִי, בִּיּוֹן דְלִית לֵיהּ קִלְפִי – כיון שאין לו קשקשים, בְּדוּבְתָא
47 דְמִלִּיתִי מָאִי לֹא מְצִי קָאִי – אינו יכול להתקיים במים מלוחים. דוחה
48 הגמרא: וְהָאִי קְחוּיָן דְקָאִי – והרי אנו רואים שדגים אלו מתקיימים
49 אף במים מלוחים.
50 מבארת הגמרא: אֵלָּא טַעְמוֹ שֶׁל אביי הוא מִשּׁוֹם דִּלָּא מְרָבָה מִינָא
51 דֵּן מָאִי – שרקעית אותו נהר אינה מגדלת דגים טמאים, כלומר,
52 אין דגים טמאים מתרבים שם.
53 הגמרא מבארת שדין זה אינו נוהג עתה: אֲמַר רַבִּינָא, הָאִידִנָּא –
54 בזמנינו, דְקָא שְׂפָבִי בִּיה – שנשפכים לתוך נהר 'בב' נִהַר גְּזוּלָא וְנִהַר
55 גְּמָדָא, אֲסִירִי – אסורים דגי הסולתנית שבו, כיון שיש חשש
56 שהתערבו בהם דגים טמאים שבאו מנהר גזוז וגמרא.
57 הגמרא מביאה את דיניהם של דגים נוספים: אֲמַר אֲבִי, הָאִי חֲמָרָא
58 דִּימָא – דג המכונה 'חמור ים', שְׂרִי – מותר באכילה. תוֹרָא דִּימָא –

59 דג המכונה 'שור ים', אֲסִיר – אסור באכילה. וְסִימְנִיָּךְ – וסימן לשני
60 דינים אלו, 'סִימָא, מְחוּר' – החמור, שהוא טמא ביבשה, טהור בים,
61 'מְחוּר, מָמָא' – השור, שהוא טהור ביבשה, טמא בים.
62 אֲמַר רַב אֲשִׁי, דג ששמו 'שִׁפְרָא נִוְנָא', שְׂרִי – מותר באכילה. ודג
63 ששמו 'קִדְשׁ נִוְנָא', אֲסִיר – אסור באכילה. וְסִימְנִיָּךְ – וסימן לדבר,
64 'קִדְשׁ לָהּ' – סתם דבר קדוש, הרי הוא אסור, ואף דג זה ששמו
65 'קִדְשׁ', אסור באכילה.
66 אִיכָא דְאֲמַרִי – יש שאמרו דין זה, דג ששמו 'קִבְרָא נִוְנָא', אֲסִיר
67 באכילה. וְסִימְנִיָּךְ, קִבְרִי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, שהם טמאים, וכך דגים אלו
68 טמאים.
69 הגמרא מביאה מעשים בענין כשרות דגים: רַבִּי עֲקִיבָא אִיקְלַע
70 לְגִינְזָן – הזדמן למקום ששמו 'גינזן', אִייתו לְקַמֵּיהּ הֵהוּא נִוְנָא –
71 הביאו לפניו דג מסוים דִּהְוָה דְמִי לְדָג טַמָא שְׁשֻׁמוֹ 'הִיפּוּשָׂא', חֲפִיָּה
72 בְּרִיקוּלָא – הכניסו רבי עקיבא לתוך סל, ומתוך כך פירס הדג
73 והתקלף עורו, הוּא בִּיה קִלְפִי – ראה רבי עקיבא בדפנות הסל
74 קשקשים דקים, וְשִׂרְיָה – והתירו באכילה.
75 רַב אֲשִׁי אִיקְלַע לְעִיר שְׁשֻׁמָּה 'סְמוּדְרָא', אִייתו לְקַמֵּיהּ הֵהוּא נִוְנָא
76 – הביאו לפניו דג מסוים, דִּהְוָה דְמִי – שהיה דומה ל'צִלוּפְחָא',
77 שהוא דג טמא. נִקְמִיָּה לְהִדֵּי יוֹמָא – החזיקו רב אשי מול השמש,
78 הוּא דִּהְוָה בִּיה צִימְחִי – וראה שיש בו קשקשים דקים, וְשִׂרְיָה –
79 והתירו.
80 רַב אֲשִׁי אִיקְלַע לְהֵהוּא אֲתָנָא – למקום מסוים, אִייתו לְקַמֵּיהּ נִוְנָא
81 דִּהְוִי דְמִי לְשִׁפְרָנִינָא – הביאו לפניו דג שהיה דומה לדג טהור ששמו
82 'שִׁפְרָנִינָא', חֲפִיָּה בְּמִשְׁכָּלִי חֲוִירִי – חיכך רב אשי את עורו של הדג
83 בספלים לבנים, ומתוך לבנינותם הוּא בִּיה קִלְפִי – ראה שיש שם
84 קשקשים שחורים, וְשִׂרְיָה – והתירו.
85 רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אִיקְלַע לְמָקוֹם שְׁשֻׁמוֹ אֲקָרָא דְאִנְמָא, קְרִיבֵי לִיה
86 צִנְתָּא – הגישו לו לאכול סולתנית, שהוא דג טהור, כמו שהתבאר.
87 שְׁמִיעִיָּה לְהֵהוּא נִבְרָא דִּהְוָה קְרִי לִיה 'בָּאמִי' – שמע רבה בר חנה
88 אדם אחד שמכנה את הדג 'באטי', שהוא שם דג טמא. אֲמַר רַבָּה בַּר
89 בר חנה, אף שסולתנית הוא דג טהור, מְדָקָא קְרִי לִיה – מכך שהוא
90 קורא לו 'בָּאמִי', שְׁמַע מִינָה דְבַר מָאִי אִיתִי בִּיה – מוכח שמעורב
91 בו דבר טמא, לֹא אֲכָל מִינָה – ולא אכל מאותו דג. לְצִפְרָא עֵינִין בָּה
92 – בבוקר, התבונן במאכל שהגישו לו, אֲשַׁכַּח בִּיה דְבַר מָאִי – ומצא
93 שאכן מעורב בו דבר טמא, קְרִי אֲנַפְשִׁיָּה – קרא על עצמו את הפסוק
94 (משלי יב כא) 'לֹא יֹאנֶה לְצִדִּיק כָּל אִוֵּן', ששמרו ה' שלא יארע לו דבר
95 תקלה של אכילת איסור.
96 שנינו במשנה בכלל מאכלי עכו"ם האסורים באכילה, וְהַחֲלִילָה שֶׁל
97 חֲלִילִיתָא, כלומר, חתיכת פרי ששמו 'חילתית'.
98 מבארת הגמרא: מָאִי מַעְמָא – מדוע אסרו קורט של חילתית של
99 עובדי כוכבים, מִשּׁוֹם דְמַפְסְקִי לִיה בְּסַפְכָּנָא – כיון שחותכים אותו
100 בסכין שהשתמשו בו למאכלי טריפה, ואֵף עַל גַּב דְאֲמַר מַר, דבר
101 הַנּוֹתֵן מַעַם לְפָנֶם, מוֹתֵר, ואף כיון שעבר לילה מעת
102 שהשתמשו בסכין למאכלי טריפה, נפגם הטעם הטרף שבסכין, מכל
103 מקום אֲנֵב חוֹרְפִיָּה דְחִילִיתָא – מתוך חריפות החילתית, מְחַלֵּלָא
104 לִיה שְׁמִנְוִיתָא – מתמתקת שמנונית הטרפה הדבוקה בסכין, וְהָוָה
105 לִיה – והרי הוא פְּנוּתָן מַעַם לְשַׁכְתָּא, שמשביח את טעם החילתית,
106 וְאֲסוּר.
107 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: עֲבָדִיה – עבדו הכנעני דְרַבִּי לִוִּי,
108 הָוָה קָא מְזִיבִין חִילִיתָא – היה מוכר חילתיות. כִּי נָח נִפְשִׁיָּה דְרַבִּי
109 לִוִּי – כשנפטר רבי לוי, אָתוּ לְקַמֵּיהּ דְרַבִּי יוֹחָנָן – באו לפני רבי יוחנן,
110 אֲמָרוּ לִיה – שאלוהו, מַהוּ לְמִזְבֵּין מִינָה – האם מותר להמשיך
111 ולקנות ממנו חילתיות, או לא. אֲמַר לָהּ רַבִּי יוֹחָנָן, עֲבָדֵי שֶׁל 'חֲבֵר'
112 – תלמידי חכם, הָרִי הוּא בְּחֵבֵר לַעֲנִין זֶה, ואפשר להאמינו שהוא
113 מוכר דברים כשרים.
114 מביאה הגמרא מעשה דומה: רַב הוּנָא בַּר מַנְיֹמִי, וְכֵן תְּבִילָתָא
115 מְאֻנְשִׁי דְבִיתָהּ דְרַב עֲמֶרֶם חֲסִידָא – קנה תכלת לציציתיו מאשתו
116 של רב עמרם חסידא, ואחר כך הסתפק האם הוא יכול לסמוך עליה

עבודה זרה. פרק שני – אין מעמידין דף לט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלז
רש"י

התם ידיע ממשו – שהרי מטבילין בו, והרובט נאכל והיין נאכל עמו. הכא לא ידיע
ממשו – שאין אוכלין הרובט אלא חירק, ולא הכניסו חירק לתוכו אלא להתקיים.
הרי זה מותר – גרסין, קירבי דגים – שומנו. עוברין – הן ביצים של דגים. מפלוסא
ואספמא – ואין דגים טמאים מצויין שם. צחנתא – חילק. דבב נהרא – דבב שם
הנהר. דרדיפי – בבח מקלחין, דברבית שמאי
בלעו. דלא מרבה טינא דג טמא – קרקעית
של אותו הנהר אין מגדל דגים טמאים.
חמרא דימא ותורא דימא – דקימא לן
במסכת חולין (קבו, א): כל שיש בים יש
ביבשה, חוץ מן החולדה. טמא – ביבשה.
טהור בים. קדש לח' – סתם קדש אסור. קדש
נוגא – שם דגים שבים. חיפושא – דג טמא.
חפיה בריוקלא – כיסודו בסל ופירכס בתוכו,
ונשרו קליפין ונראו בדפניהם שקששים דקים.
לצלופחא – דג ושמו אנגיל"א. להרי יומא =
נגד השמש. צימחי – שקששים דקים. משיכילי
חיורי – מתוך שהן לבנות נראין בזן שקששים
שהן שחורין. שמעיה להחוא – דהוא קרי
להחוא מינא. באפי – והוא שם דג טמא.
מחליא ליה – ממתקו. מאינשי ביתיה –
אשתו, ודרך הרמאים למכור קלא אילן בשם
תכלת. נפלת ליד – נפלת ליד, כלומר עכשיו
אתה צריך לי. צריבין לקבל דברי חברות –
מתחלה, קודם שיהיו נאמנין לכל דברי
חברות, שיאכלו בטוהרה ושיעשרו פירות
וכיוצא בזה. מוכס – סתמא גולן. קשרי מוכס
– חותמות לנותני המכס, כדי שלא יתבעום
חביריו ומשרתיו פעם אחרת. חבי"ת – סימן
הוא: חלב, בשר, יין, תכלת.
אסורין

התם ידיע ממשו, הכא לא ידיע ממשו. ויטריה טרופה,
וציר שאין בה דגה" וכו'. מאי חילק? אמר רב נחמן בר
אבא אמר רב: זו סולתנית, ומפני מה אסורה? מפני
שערכונה עולה עמה. תנו רבנן: אין לו עכשיו ועתיד
לגדל לאחר זמן, פגון הסולתנית והעפין – הרי זה מותר;
יש לו עכשיו ועתיד להשיר בשעה שעולה מן הים, פגון
אקונם ואפונם, בטפסמייס ואכספמייס ואומנס – מותר.
אכריו רבי אבהו בקיסרי: קירבי דגים ועופרין ניקחין מכל
אדם, חזקתן אינן באים אלא מפלוסא ואספמא. כי הא
דאמר אביו: האי צחנתא דבב נהרא – שריא. מאי
טעמא? אילימא משום דרדיפי מיא, והאי דג טמא, פיון
דלית ליה חוט השדרה, בדוכתא דרדיפי מיא לא מצי
קאי – והא קא חזינן דקאי! אלא משום דמליחי מיא,
והאי דג טמא, פיון דלית ליה קלפי, בדוכתא דמליחי
מיא לא מצי קאי – והא קחזינן דקאי! – אלא משום דלא
מרבה טינא דג טמא. אמר רבינא: האידנא דקא שפכי
ביה נהר גוזא ונהר גמדיא – אסירי. אמר אביו: האי
חמרא דימא – שרי, תורא דימא – אסיר, וסימניך: טמא
טהור, טהור טמא. אמר רב אשי: שפר נוגא – שרי, קדש
נוגא – אסיר, וסימניך: "קדש לח'". איכא דאמרי: קבר

התם ידיע ממשו – ואם תאמר: תקשי ליה קנקנים, דלא ידיע ממשו ואסר רבי מאיר ויש
לומר: דהתם כיון דנפלת היין מן הקנקנים בשל ישראל – הוה כמו בעין ידיע ממשו,
אבל יין לתוך הכבשים – לא ידיע ממשו, שמתבטל היין בכבשים. ולמאי דפרישת לעיל
דלא אסר רבי מאיר קנקנים, נחא. אין לו עכשיו ועתיד ליגדל לאחר זמן – אומר רבינו
ינחק, דריש "אין לו" – עיין לו, כלומר עיין
עליו אם יש לו עכשיו או עתיד ליגדל לאחר זמן.
וחכי דרשין ביבמות (בב, א) "ובן אבן לו" – עיין
לו.
וסימניך טמא טהור טהור טמא – לכוונה לא
קא דהב האי סימנא אלא להניח חרי
מיני, אחמרא ואחורא, אבל אשאר מינין לא,
דהא בפרק שני דקידושין (מא, א) אמר, רבא
מלח שבוטא, והוא עז של ים כדאמר בפרק
"הפרה" (בבא קמא נה, א): הנהיג בעיזא ושבוטא
מאי. הכי גרס רש"י: שפר נוגא שרי קדש נוגא
אסור וסימניך קדש לח' ואיכא דאמרי קבר נוגא
אסור וסימניך קברי גים – ורבינו חננאל גרס
איכא: שפר נוגא אסור קדש נוגא שרי, וסימניך
(ירמיה ב) "קדש ישראל לח'", כלומר השם
התירו לעמו. ואיכא דאמרי קבר נוגא שרי,
וסימניך קברי גים אינם מטמאין באהל, כלומר
אינו טמא. וכן משמע בסמוך, דמייתי ההיא
עובדא דאיתיה ההוא נוגא דמי לשפר נוגא בחר
עובדי ההוא דמי לחיפשא ולצלופחא דדגים
טמאים הם, משמע דשפר נוגא נמי דג טמא הוא.
אנב – חורפיה דחילתיתא הוה ליה כנותן טעם
לשבח – ואם תאמר: דלסגי ליה בקליפה, כדאמר
(חולין דף ח, ב) גבי שחטה בסכין טריפה ויש
לומר: דחורפיה דחילתיתא בלע טפי ולא סגי
בקליפה. ויש מפרשים כמו כן בדצל וקפלוט
שנחתן בסכין של גים דלא סגי ליה בקליפה,
דאנב חורפיה בלע טפי. ושמעתי בשם ר' אבהו רבני
משה, דחילתיתא דוקא דחירק טפי, ולא בצל
וקפלוט. אמר רב חבי"ת בחותם אחד אסור –
פירש רש"י: לפי שדמיון יקרים. והרב רבינו
אפרים בר דוד היה אומר הטעם, משום דאיתיה
לאיסורא בעיניה, אבל חמפ"ג אינו אלא
תעורבת. אבל אין לומר הטעם משום יוקר.
שהרי מוריים דמיה יקרים מיין. ואין נראה לרבי
יהודה, דהא ודאי דאיכא חרבה מקומות שהיין
יוקר יותר כדאמר לעיל (לד, ב): קסתא דמוריים
בלומא קסתא דחמרא בארבע לומי. לכך נראה
לו יותר טעם רש"י דפירש משום יוקר. וכן משמע
בסמוך דקאמר: מאי שזא גביה דלא טרח ומזיף
כו'. וכן גבי פת, דאי איכא גביה כי האי לא טרח
ומזיף.

פת

מאנשי דביתיה דרבנא אחוה דרבי חייא בר אבא, ואתאי לקמיה דרב מתנא, לא הוה בידיה; אתאי לקמיה דרב יהודה מהרנא,
אמר לי: נפלת ליד, הכי אמר שמואל: אשת חבר הרי היא פתור. תנינא להא, דתנו רבנן: אשת חבר הרי היא פתור, עבדו של
חבר הרי הוא פתור, חבר שמת – אשתו ובניו ובני ביתו הרי הן פתורות עד שיתשדו; וכן חצר שמוכרין בה תכלת, הרי הן פתורות
עד שיתפסל. תנו רבנן: אשת עם הארץ שנשאת לחבר, וכן בתו של עם הארץ שנשאת לחבר, וכן עבדו של עם הארץ שנמכר
לחבר – פולין צריבין לקבל דברי חברות; אבל אשת חבר שנשאת לעם הארץ, וכן בתו של חבר שנשאת לעם הארץ, וכן עבדו של
חבר שנמכר לעם הארץ – אינן צריבין לקבל דברי חברות לכתחלה, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: אף הן צריבין לקבל דברי
חברות לכתחלה. וכן היה רבי שמעון בן אלקעזר אומר: מעשה באשה אחת שנשאת לחבר, והיתה קושרת לו תפילין על ידו, נשאת
למוכס והיתה קושרת לו קשרי מוכס על ידו. אמר רב: חבי"ת אסור בחותם אחד, חמפ"ג מותר בחותם אחד; חלב, בשר, יין, תכלת

אסורין

פת למאי ניהוש לה בר – בקונטרס לא גרס האי עד מילתיה דשמואל. ונראה טעמא, משום דלמה יקשה זה על פת יותר מן האחרים. מיהו אין בשביל כך להגיה הספרים. ימ"ח אינם ניקחים אלא מן המזומחה – ואף על גב דקא חשיב חלב הוצרך לחשוב גבינה, לפי שאין טעם איסורין שוה, שחלב אסור משום עירוב חלב טמא, אבל טעם גבינה הוא משום גילוי כדפרישית לעיל (לה, א). מיהו

לרבי ירמיה דמפרש לעיל (שם) טעם גבינה משום צחצוחי חלב טמא. לפירוש רש"י, קשה: לרבי יהודה למה הוצרך לשנות כאן גבינה? ובתוספתא קא חשיב בואת הברייתא במקום חלב חתיכת דג שאין בה סימן. **תנינא** להא דתנו רבנן – תימה, דהא תני בביתנתיך: ישראל רואהו, משמע: הא לא חזי ליה כל שעתא אסורו ויש לומר: דרואהו לאו דוקא, אלא רוצה לומר יכול לראותו. **אי** דליכא דבר טמא בעדרו פשיטא – דכיון דיושב בצד עדרו, וליכא למיחש לגילוי כיון שכל שעה הוא תופסו בידו, אם כן ליכא למיחש למדי. מיהו היכא דיש לחוש לגילוי – אסור, כדפרישית לעיל דמסנת לא מהני מדי היכא דטרקיה כדאמרין ב"הגותל בתרא" (בבא קמא קטו, ב).

התם קא בעי ליה למשקה – ואם תאמר: ודקארי לה מאי קארי? פשיטא דברצ' לגת תנו ויש לומר: דסלקא דעתיה דמשקה דהוא הדין בוצר לאכילה, והא דנקט לגת – לרבותא (דב"ה) ודהלל, דאפילו הכי לא הוכשר. כאן

שביק היתירא ואכל איפורא, וכי משגר ליה, מפאי דאכיל משדר ליה. "ומלח סלקונדריה". מאי מלח סלקונדריה? אמר רב יהודה אמר שמואל: מלח שקל סלקונדרי רומי אוכלין אותה. תנו רבנן: מלח סלקונדריה – שחורה אסורה, לבנה מותרת, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: לבנה אסורה, שחורה מותרת; רבי יהודה בן גמליאל משום רבי חנינא בן גמליאל אומר: זו וזו אסורה. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לדברי האומר לבנה אסורה, קירבי דגים לבנים טמאים מעורבין בה; לדברי האומר שחורה אסורה, קירבי דגים שחורים טמאים מעורבין בה; לדברי האומר זו וזו אסורה, זה וזה מעורבין בה. אמר רבי אבהו משום רבי חנינא בן גמליאל: וכן אחר היה בשכונתנו, שהיה מחליק פניה בשומן חזיר. "הרי אלו אסורים". למעוטי מאי? לחזקיה – למעוטי בידוע, לרבי יוחנן – למעוטי מוריים וגבינת בית אונייקי, וסתמא פרבי מאיר. **משנה** ואלו מותרין באכילה: חלב שחלבו גוי וישראל רואהו, והדבש, והדבדבניות אף על פי שמנפסין אין בהן משום הכשר משקה, וכבשין שאין דרכן לתת לתוכן יין וחומץ, ומרית שאינה טרופה, וציר שיש בה דגה, ועלה של חילתית, וזית גלוסקאות המגולגלין. רבי יוסי אומר: השלחין אסורין. החגבים הבאים מן הסלולה – אסורין, מן ההפתק – מותרין. וכן לתרומה. **גמרא** תנינא להא דתנו רבנן: וישב ישראל בצד עדרו של גוי, וגוי חולב ומביא לו, ואינו חושש. היכי דמי? אי דליכא דבר טמא בעדרו, פשיטא! ואי דאיכא דבר טמא בעדרו, אמאי? – לעולם דאיכא דבר טמא, וכי קאי חזי ליה, וכי יתיב לא חזי ליה; מהו דתימא: פיון דיתבי לא חזי ליה, ניהוש דלמא מיתבי ומערב ביה, קא משמע לן: פיון דכי קאי חזי ליה, אירתותי מירתת ולא מערב ביה. "והדבש". דבש למאי ניהוש לה? אי משום איערוכי – מיכרא סרי, אי משום בישולי גוים – נאכל כמו שהוא חי, אי משום גיעולי גוים – נותן טעם לפגם הוא ומותר. "והדבדבניות אף על פי שמנפסות אין בהן משום הכשר משקה". ורמינתי: הבוצר לגת – שמאי אומר: הוכשר, הלל אומר: לא הוכשר, ואודי ליה הלל לשמאי! – התם קא בעי ליה למשקה, הכא לא קא בעי ליה למשקה. "ומרית שאינה טרופה". תנו רבנן: איזו היא מרית שאינה טרופה? כל שראש ושררה ניכר, ואיזו ציר שיש בה דגה? כל שפילביות אחת או שתי כילביות

אסורין בחותם אחר; חילתית, מוריים, פת, גבינה – מותרין בחותם אחר. פת למאי ניהוש לה? אי משום איחלופי קריא בחמימא – מידע ידע, דחישי בדשערי נמי מידע ידע; אי כי הדרי – פיון דאיכא חותם אחר לא טרח ומזיף. ורב, מאי שנא גבינה? דלא טרח ומזיף; חלב נמי לא טרח ומזיף! אמר רב פהנא: אפיך חלב ועייל חתיכת דג שאין בה סימן. – היינו בשור! – תרי גוויי בשור. ושמואל אומר: בי"ת אסור בחותם אחר, מח"ג מותר בחותם אחר; בשור, יין, תכלת – אסורין בחותם אחר; מוריים, חילתית, גבינה – מותרין בחותם אחר. לשמואל, חתיכת דג שאין בה סימן היינו בשור, תרי גוויי בשור לא אמרינן. תנו רבנן: אין לוקחין ימ"ח מח"ג בסוריא – לא יין ולא מוריים ולא חלב, ולא מלח סלקונדריה ולא חילתית ולא גבינה, אלא מן המזומחה; וכיון אם נתארח אצל בעל הבית – מותר. מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: שגר לו בעל הבית לביתו – מותר; מאי טעמא? בעל הבית לא

אסורין בחותם אחד – לשגר ביד גוי, דכיון דבשר ותכלת דמיקן יקרים טרח ומזיף להחליפם, ועל היין לנסכו. ואחלכ פריך לקמן. חילתית – להחליף זה בזה, פורתא הוא דמהני, ולא טרח ומזיף. פת למאי ניהוש לה – כלל לא גרסין והכא אלא במילתיה דשמואל גרסין לה, (והכי) (והכא) גרסין: מאי שנא גבינה כו'. חתיכות דג – דמיקן יקרים ומזיף. שמואל כו' – שמואל לא פליג אדרב, אלא קסבר: לא עריך – לאתנודי סימנא למיתני אחתיכת דג לאיסור ועל הפת להיתר, כדמפרש ואזיל. ושמואל – אמר לך: חתיכת דג היינו בשר, וכיון דבשר אשמועין הרי דגים בכלל. ופת למאי ניהוש לה – דניתב לה סימנא להיתר ולמיתני חמפ"ג. אי משום איחלופי כו' – מאי איכא למיחש. כי הדרי – שמא יש עמו הדומה לו – פשיטא לן: כיון דאיכא חותם לא טרח ומזיף במידי דלית ליה רווחא. הכי גרסין: ושמואל חתיכת דג היינו בשר ותרי גוויי בשר לא אמרינן. פת למאי ניהוש לה כו'. אין לוקחין ימ"ח מח"ג כו' – שחנונים שבסוריא חשדי דלא קפדי אילפני עור לא נתן מכשול. ומזבני לישראל דברים שלקחו מן הגוי. מיהו אינהו גופייהו לא אכלי איסורא, הלכך אם נתארח אצלו מותר לאכול עמו. שיער לו – במתנה. סלקונדרי רומי = נחתומין שברומי. אוכלין אותה – ואסור, משום שמערבין בה קירבי דגים טמאים, וחתיכות גדולות עושין ממנה. זקן אחד – גוי היה. למעוטי בידוע – גבי כבשין שדרכן לתת לתוכן יין וחומץ, ואם בידוע שנתן יין שם – אסורין אפילו בהנאה. למעוטי מוריים – דאסור אפילו בהנאה, והך סתמא רבי מאיר היא. **משנה** והדבדבניות – אשכולות של ענבים. שאינה טרופה – שניכרין חתיכות דגים. עלה של חילתית – דהא לא מפסקי לה בסבינא. וזית גלוסקאות המגולגלין – זיתים הכנסין בכלי עגול ומתחממין ונעצרין מאיליהן כעין גלוסקא. מגולגלין כמו: "מגולגלת", שנתחממו ונרפו מחמת שמן, ובלעז מול"ש. ובגמרא (מ, ב) פריך: פשיטא, למאי ניהוש לה. שלחין אסורין – אוזיתים קמהדר. ובגמרא (מ, ב) מפרש לה. מן הסלולה – הנמכרין בסל לפני החנוני אסורין. בגמרא מפרש: מפני שמוזף עליהן יין. מן ההפתק – מקום כינוסן של חגבים מלוחין. מותרין – דאין מוזף עליהן עד שנותנו לפניו למכור. וכן לתרומה – מפרש בגמרא. **גמרא** וישב ישראל – ואפילו אין רואהו. איערוכי – שמא עירב בו יין. הבוצר לגת – לדרך בגת ולעשות מהן יין. הוכשר – לענין טומאה במשקה הגולף. הואיל ולכך חן עומדין נחא ליה במאי דנפיק מיניה, דבדבניות עצמן חן לאכילה. כל שראש ושררה ניכרין – כל של דג, שהדגים ניכרין בראשן בין טמא לטהור, שהטמאים ראשיהן חדים ואין להן חוט השדרה. כילביות – גדילה מאליה בעיר דגים טהורים, ואם יש שם ציר דגים טמא אין כילבית גדילה בו. שוטמות

עבודה זרה דף לט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קלט

1 **אֲסוּרִין בַּחוּתָם אֶחָד**, כיון שבשר כשר ותכלת עולים ביוקר, וכדאי
2 לעובד כוכבים לטרוח לזייף את החותם ולהחליפם בבשר טרף וקלא
3 אילן, ולמכור את הבשר הכשר והתכלת, וכן על היין הוא חשוד
4 שינסכו, כיון שחביב עליהם הניסוך. אבל הדברים שסימנם הוא
5 'מפגי', שהם פרי ששמו חילתית, מוריים – קרבי דגים, פת, גבינה,
6 כיון שאין דמיהם יקרים אין חוששים שיטרח הגוי לזייף את החותם
7 ולהחליפם, ומוותרין בַּחוּתָם אֶחָד.
8 מבארת הגמרא: פת שנשלחת ביד עובד כוכבים, לְמַאי נִחוּשׁ לָהּ –
9 מה החשש בה, שמחמת כן נצריך יותר מחותם אחד, אִי מִשּׁוּם
10 אִיחָלוּפִי – אם מחשש שיחליף את הפת של ישראל בפת עכו"ם,
11 קָרִיבָא בְּחִמְיָא מִידַע יָדַע – אם יחליף פת קרה בפת חמה, הרי
12 יהיה הדבר ניכר. דְּחִיטִי בְּדִשְׁעָרִי – ואם יחליף פת של חטיף בפת של
13 שעורים, שדמיה פחותים, נִמְי מִידַע יָדַע – גם זה יהיה ניכר. אִי בִי
14 הָדָרִי – אם יחליף את הפת בפת אחרת הדומה לה לגמרי, בִּינּוּן
15 דְּאִיפָּא – [שיש] חוּתָם אֶחָד, לֹא מָרָה וּמְזִיפָה, כיון שאין לו רוח
16 בדבר.
17 מקשה הגמרא: ולדעת רב, מַאי שָׁנָא – במה שונה דינה של גְּבִינָה,
18 שדי לה בַּחוּתָם אחד, הרי זהו כיון דְּלֹא מָרָה וּמְזִיפָה – שאין דמיה
19 יקרים ואין העובד כוכבים טרוד לזייף אפילו חותם אחד שיש עליה,
20 אם כן חֲלָב נִמְי – גם בחלב נאמר דְּלֹא מָרָה וּמְזִיפָה, ומדוע הצריך
21 רב שני חותמות.
22 מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב בְּהֵנָּא, אכן אין זו כוונת רב, והרמו של
23 האות ח"ת אינו חלב, אלא אִפִּיק – הוצא את ה'חלב' מהדברים
24 שצריכים שני חותמות, וְעִיל – והכנס לכלל הדברים 'חתיכת דג'
25 שְׁאִין בָּהּ סִימָן, שכיון שדמיה יקרים, יש חשש שהעובד כוכבים
26 יחליף אותה.
27 שואלת הגמרא: הֵינּוּ בְּשָׂרָה, כלומר, מה החילוק בין בשר לדג, וכיון
28 שהזכר בשר, כלול בזה גם דינו של הדג, ואם כן לא מסתבר שהאות
29 ח"ת רומזת על חתיכת דג. משיבה הגמרא: תָּרִי גְּוֵוֵי בְּשָׂרָה – מנה רב
30 שני מיני בשר, בשר בהמה ובשר דג, להשמיענו ששניהם צריכים שני
31 חותמות.
32 הגמרא מביאה את הסימנים שנתן שמואל בדינים אלו: וּשְׁמוּאֵל
33 אָמַר, הדברים שסימנם הוא 'ב'ת', אֲסוּר בַּחוּתָם אֶחָד, אלא
34 צריכים שני חותמות. דברים שסימנם הוא 'מח'ג', מוֹתֵר בַּחוּתָם
35 אֶחָד. מבארת הגמרא: 'ב'ת' הוא סימן לְבָשָׂר, וְיֵן וְהַבְלָתָה, שהם
36 אֲסוּרִין בַּחוּתָם אֶחָד, והשמיט שמואל את האות ח"ת הרומזת
37 ל'חתיכת דג'. ו'מח'ג' הוא סימן לְמוֹרִיִּים, חִילְתִּית וּגְבִינָה, שהם
38 מוֹתֵרִין בַּחוּתָם אֶחָד, והשמיט שמואל את האות פ'א' הרומזת
39 לפת. מסימת הגמרא: לְשְׁמוּאֵל, לא הוזכרה 'חתיכת דג' שְׁאִין בָּהּ
40 סִימָן, כיון דְּהֵינּוּ בְּשָׂרָה – שחתיכת דג כלולה ב'בשר', שכבר התבאר
41 שצריך שני חותמות, וְתָרִי גְּוֵוֵי בְּשָׂרָה לֹא אֲמַרִּינָּה – אין אומרים
42 שבשר בהמה ובשר דג הם שני מינים שונים, שמחמת כן יש צורך
43 בשני סימנים, אלא שניהם כלולים בסימן אחד, בלשון 'בשר'.
44 הגמרא מביאה ברייתא שבסוריא החמירו יותר לגבי מאכלים
45 מסוימים: תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, אִין לֹקְחִין דברים שסימנם 'מח'ג' ו'מח'ג'
46 בְּסוּרִיָּא, והיינו לא יֵין, וְלֹא מוֹרִיִּים – קרבי דגים, וְלֹא חֲלָב, וְלֹא
47 מֶלַח סְלִקוֹנְדְּרִית, וְלֹא חִילְתִּית – מין פרי חרף, וְלֹא גְבִינָה, אֲלָא
48 מִן הַמוֹמָחָה – מאדם שהוזק בבשרות, כיון שבסוריא אף היהודים
49 שמקפידים לאכול רק דברים כשרים, אינם מקפידים על איסור 'לפני
50 עור', ומוכרים מאכלים אלו שנקנו מעובדי כוכבים ואסורים באכילה.
51 מסיימת הברייתא: וְכֹלֵן – וכל המאכלים הללו, אִם נִתְאַרְחָה אֲחַל
52 בַּעַל הַבֵּית, מוֹתֵר לוֹ לאכול, כיון שהם לעצמם מקפידים שלא
53 לאכול ממאכלי עכו"ם אלו.
54 אומרת הגמרא: הדין האחרון שבברייתא, מְסִייע לִיה לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
55 בֶּן לֵוִי, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אדם הנמצא בסוריא, וְשָׂרָה
56 [שלח] לוֹ בַּעַל הַבֵּית במתנה מאכלים אלו לְבֵיתוֹ, מוֹתֵר. מַאי
57 מְעַמָּא – ומה הטעם בכך, כיון שבעל הַבֵּית עצמו לא שָׁבִיב הִיתֵירָא
58 וְאִכְל אִיסוּרָא – לא ניח מלאכול דבר היתר ויאכל דבר איסור, וְכִי

59 מְשַׁגֵּר לִיה מַמַּאי דְּאִכְל מְשַׁדֵּר לִיה – וכשבעל הבית שולח מתנה
60 לחבירו, הרי הוא שולח לו מהדברים שהוא אוכל בעצמו.
61 שנינו במשנה: וְיִמְלַח סְלִקוֹנְדְּרִית'.
62 מבארת הגמרא: מַאי מֶלַח סְלִקוֹנְדְּרִית. אֲמַר רַב יְהוּדָה, אֲמַר
63 שְׁמוּאֵל, זֶהוּ מֶלַח שְׂכָל סְלִקוֹנְדְּרִי – אופי הפת שבעיר רומי אוֹבְלִין
64 אוֹתָהּ.
65 תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, מֶלַח סְלִקוֹנְדְּרִית שְׁחוּרָה, אֲסוּרָה. אבל לְבָנָה, מוֹתֵרָה,
66 דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, לְבָנָה אֲסוּרָה, וְשְׁחוּרָה מוֹתֵרָה.
67 רַבִּי יְהוּדָה בֶּן גַּמְלִיאֵל מְשׁוּם רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, זוֹ וְזוֹ
68 – שְׁחוּרָה וּלְבָנָה, אֲסוּרָה.
69 מבארת הגמרא את הברייתא: אֲמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנָה, אֲמַר רַבִּי
70 יוֹחָנָן, לְדָבָר הָאָמַר שֶׁלְבָנָה אֲסוּרָה, הֵינּוּ כיון שְׂקִירָבִי דְּגִים לְבָנִים
71 טְמֵאִים מְעוֹרְבִין בָּהּ. וְלְדָבָר הָאָמַר שֶׁשְׁחוּרָה אֲסוּרָה, הֵינּוּ כיון
72 שְׂקִירָבִי דְּגִים שְׁחוּרִים טְמֵאִים מְעוֹרְבִין בָּהּ. וְלְדָבָר הָאָמַר זוֹ וְזוֹ
73 – שְׁחוּרָה וּלְבָנָה אֲסוּרָה, זֶה וְזֶה מְעוֹרְבִין בָּהּ – יש בה קרבי דגים
74 טמאים שחורים ולבנים.
75 הגמרא מביאה טעם נוסף לאיסור מלח סלקונדרית: אֲמַר רַבִּי אֲבָהוּ
76 מְשׁוּם רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְכֵן אֶחָד הָיָה בְּשִׁכְנוֹתֵנּוּ, שְׁהָיָה
77 מְחַלֵּיק פְּנֵיהָ שֶׁל מֶלַח סְלִקוֹנְדְּרִית בְּשׁוּמָן חוּרִי.
78 שנינו במשנה: הָרִי אֵלּוּ (כל מאכלי הגוי ששנינו) אֲסוּרִים, ואין
79 איסורן איסור הנאה'.
80 שואלת הגמרא: לְמַעוּמֵי מַאי – מה באה המשנה למעט בלשון זו,
81 והרי כבר בתחילת המשנה נאמר וְאֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
82 אֲסוּרִין, ואין איסורן איסור הנאה'. משיבה הגמרא: לְדַעַת חֻזְקָה
83 (לעיל לה) הֵינּוּ לְמַעוּמֵי בְּרִדָּע – למעט כבשים שידוע שנותנים בהם
84 יין או חומץ, שהם אסורים אפילו בהנאה. וְלְרַבִּי יוֹחָנָן הַמַּתִּיר כְּבָשִׂים
85 אֵלּוּ בַּהֲנָאָה, באה המשנה לְמַעוּמֵי מוֹרִיִּים וּגְבִינָה בֵּית אוֹנִיָּיקִי,
86 שהם אסורים אפילו בהנאה, וּבְתָמָא בְּרַבִּי מֵאִיר – וסתמה בזה
87 המשנה כשיטת רבי מאיר, האוסר דברים אלו בהנאה, כמבואר לעיל
88 (בט).

משנה

89 המשנה הקודמת (לה) מנתה את המאכלים של גוים שאסורים
90 לישראל באכילה, משנתנו מונה את המותרים באכילה: וְאֵלּוּ
91 דְּבָרִים שְׁנִלְקָחִים מִגּוֹי וּמוֹתֵרִין בְּאִכְלָהּ, חֲלָב בַּהֲמָה כְּשִׁירָה שְׁחֵלְבּוֹ
92 עוֹבֵד בּוֹכֵבִים, וּבִתְנֵי שִׁישְׁרָאֵל רֹאֵהוּ שֶׁלֹּא עִירַב בּו חֲלָב בַּהֲמָה
93 טמאה, וְהִדְבֵּשׁ שֶׁעֲשָׂא גּוֹי מוֹתֵר בְּאִכְלָהּ. וְהִדְבֵּשׁ דְּבָרִים – אשכולות
94 של ענבים, אֶף עַל פִּי שְׁמִנְטִינִין מִיץ מִן הָעֵנָבִים, אִין בָּהֶן – ביין
95 הנוסף מְשׁוּם הַבְּשָׂר מְשִׁקָּה, כלומר אין הוא מכשיר את האשכול
96 ושאר אוכלים, לקבלת טמאה. וּבְכַשֵּׁין שְׁאִין דְּרָבָן לִתֵּת לְתוֹכָן יֵין
97 וְחֻמְצִין, מותר לקחתם מגוי, ולא גזור עליהם חכמים שלא לקחתם
98 שְׁמָא יְבוֹאוּ לְקוֹתָם מֵהֶם כְּבָשִׂים שֶׁדָּרְכָם לִתֵּת לְתוֹכָם יֵין וְחֻמְצִין.
99 וּמְרִית – [מין דג קטן מלוח] שְׁאִינָה טְרוּפָה – שאינה מרוסקת לגמרי
100 ונשארו חתיכות דג שלימות שניתן לבדוק על ידן אם היא ממין כשר.
101 וְצִיר – רוטב של דגים שִׁישׁ בָּהּ דָּגָה, כלומר דג קטן טמא הנקרא
102 כילבית, כמבואר לעיל במשנה (לה), שֶׁהִמְצָאוּתוּ בְּרוּטָב מַעֲיִדָה עַל
103 כשרותו.
104 וְעֵלָה שֶׁל צִמָּה חִילְתִּית, שאין הדרך לחתוך את העלה בסכין.
105 וְזִיתֵי גִלְוִסְקָאוֹת – זיתים הנתונים בתוך כלי עגול כעין עוגה,
106 הַמְּגוֹלְגִין – שהתחממו והתרככו, ובגמרא (ב) יבואר מה החידוש
107 בדבר. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, זִיתִּים הַשְּׁלָחִין שֶׁל גּוֹי, אֲסוּרִין בְּאִכְלָהּ,
108 ובגמרא (ב) יבואר באילו זיתים מדובר.
109 הַחֲנֻכִּים הַבָּאִים מִן הַסְּלֻלָה – חנוני גוי המוכר חגבים מתוך הסל
110 שלפניו, אֲסוּרִין בְּאִכְלָהּ, מְשׁוּם שֶׁהָיָה מוֹלָף עֲלֵיהֶם יֵין, אולם
111 החגבים הנאים מִן הַהֶפְתָּק – שהגוי מוכרם מהאוצר של חגבים
112 מלוחים, מוֹתֵרִין בְּאִכְלָהּ, לפי שאין הגוי מולף עליהם יין, עד שיהיו
113 מונחים לפניו כדי למוכרם.
114 וְכֵן הָדִין לְעֵנֶן תְּרוּמָה, שאין לקנות פירות מכהן, כשהוא מוכרם
115

שומטות – שטות בל, משום שדג זה ששמו כילבית נוצר מאליו בתוך
ציר של דגים טהורים, ואם מעורב בו ציר מדג טמא אינו יכול לחיות.
מקשה הגמרא: הִשְׁתָּא בִּלְבִית אַחַת שנמצאה בציר אַמְרָת שהציר
שָׁרִי – מותר, בנמצאו שְׁתֵּי בִּלְבִית, מִכַּעֲזָא – וכי צריך התנא לומר
זאת, הלא בודאי שהציר כשר.
מתרצת הגמרא: לֹא קִשְׁיָא, כָּאֵן – במקרה השני מדובר בחביות
פְּתוּחוֹת, שיש חשש שהכילבית לא נוצרה מעצמה בציר אלא נפלה
לתוכן מבחוץ, ואין בכילבית אחת עדות לכשרות הציר, לכן צריך
שהיה שם שתי כילביות, כָּאֵן – ובמקרה הראשון מדובר בחביות
סְתוּמוֹת, שאין חשש שהכילבית נפלה מבחוץ, ובאופן זה די
בכילבית אחת לסימן שנוצרה בציר.
הגמרא חוזרת לדון בענין סימני טרית שאינה טרופה: אִיתְמַר, רַב
הוּנָא אָמַר, לא הותרה טרית עַד שיוכרו בה שני הסימנים, שְׁתֵּיהֶם
רֹאשׁ וגם שְׁדֶּרָה נִכְרָה בכל דג ודג, כיון שישנם דגים טמאים בעלי
סימן אחד, אבל אין טמאים עם שני הסימנים. רַב נִחְמָן אָמַר, די בכך
שיכיר אִי את סימן הֶרֶאשׁ אִי את סימן הַשְׁדֶּרָה, שלדעתו אין בעולם
דגים טמאים אפילו עם סימן אחד מהם.
מקשה הגמרא: מִתֵּיב רַב עֲוִינָא בַּר הֶמָּא, שנינו במשנה (חולין נט),
וְכִנְיָנִים, הסימנים המתירים באכילה הם, כֹּל שֵׁשׁ לוֹ דֹּג סִנְפִּיר
וְכִנְיָנִים, משמע שאין סימן לדגים מלבד אלו, וכיצד התירה
הברייתא דגים באכילה על פי סימני ראש ושרדה.
מתרצת הגמרא: אָמַר אֲבִי, כִּי תִנְיָא הֵיִיא – הסימנים ששנו
במשנה, טובים ומדויקים יותר, כיון שישנם גם בְּדִגֵּי אֶרְאָה וּפְלִמְוֶרָא,
שדגים טהורים הם בעלי סנפיר וקשקשת, אמנם הם שונים משאר
דגים טהורים בכך דְּמִוּ רִישֵׁיהוּ – שדומה ראשם לטְמָאִים שראשם
חד, ומשום כך אי אפשר להתירם אלא על פי סימני סנפיר וקשקשת.
ולכך נקטה המשנה רק סימנים הללו, שבהם ניתן לבדוק כל סוגי
הדגים. אבל בשאר דגים טהורים אפשר לסמוך גם על סימני ראש
ושרדה, לפי שאף הם סימנים נכונים אלא שאינם כוללים את כל סוגי
הדגים.
אָמַר רַב יְהוּדָה מִשְׁמִיָּה דְּעוּלָא, מחלוקת האמוראים אם יש צורך
בשני סימנים, ראש וחוט השרדה, או די בסימן אחד, היא רק כדי
להתיר לטַבֵּל בְּצִירָן – ברוטב של אותם חתיכות דגים, אֲכָל בְּגוּפָן –
לענין אכילת גופם של הדגים, דְּבָרִי הַכֹּל אָסוּר, עַד שִׁיְהֵא רֹאשׁ
וְשֶׁדֶרָה נִכְרָה.
אָמַר רַבִּי זִירָא, מֵרִישׁ – בתחילה, קודם ששמעתי חידושו של עולא,
הָוָה מְטַבֵּלָנָא – הייתי מטביל את הפת בְּצִירָן של החתיכות שהיה
בהם רק סימן אחד, ואוכלו, וסברתי שאף שהלכה כרב הונא שמצריך
שני סימנים, מכל מקום לענין הציר גם רב הונא מודה שדי בסימן
אחד. כִּינֵן דְּשִׁמְעֵנָא – ששמעתי לֵהָא דָאֲמַר רַב יְהוּדָה מִשְׁמִיָּה
דְּעוּלָא שהמחלוקת היא רק לגבי לטַבֵּל בְּצִירָן, אֲכָל בְּגוּפָן דְּבָרִי
הַכֹּל אָסוּר עַד שִׁיְהֵא רֹאשׁ וְשֶׁדֶרָה נִכְרָה, בְּצִירָן נִמִּי לֹא מְטַבֵּלָנָא
– גם בציר איני מטביל עד שהיה בחתיכות שני סימנים, כיון שהלכה
כרב הונא שאוסר לאכול ציר כאשר יש רק סימן אחד.
אָמַר רַב פִּפְסָא, הִלְכְתָּא, שהטרית אינה מותרת עַד שִׁיְהֵא רֹאשׁ
וְשֶׁדֶרָה נִכְרָה אפילו כדי להתיר הציר, ולכן צריך לבדוק את הראש
והשרדה שֶׁל כָּל אַחַת ואַחַת מן החתיכות, ואין להתיר שאר חתיכות
דגים על סמך חתיכות שנבדקו ונמצאו כשירות, וכדברי רב הונא.
מקשה הגמרא: מִתֵּיבִי, שנינו בברייתא, חֲתִיבוֹת דִּגְמִי שֵׁשׁ בָּהֶן
סִימָן על כשרותם, כִּין בְּכוּלָן – בכל החתיכות, כִּין בְּמִקְצֵהֶן, ואפילו
נמצא הסימן רק בְּאַחַד מִמָּהָ שֶׁבָּהֶן, כוּלָן מוֹתְרוֹת, ואין חוששים
שנתערבו שם חתיכות דג טמא. וּמַעֲשֶׂה פְּעוּבָה בּוֹכְבִּים אַחַד
שֶׁהֵבִיא גֶרֶב וְכַד – שֶׁל חֲתִיבוֹת, וְנִמְצָא סִימָן בְּאַחַת מֵהֶן, וְהֵתִיר
רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֶת הַגֶּרֶב כוּלּוֹ על סמך אותה חתיכה, מוכח
מהברייתא שאין צורך לבדוק את כל החתיכות, ושלא כהוראת רב
פפא.
מתרצת הגמרא: תְּרֻנְמָה רַב פִּפְסָא להעמיד את דברי הברייתא,
בְּשִׁחְתִּיבוֹת שְׁוֹת – מתחברות ומתאימות אחת לחברתה וניכר

שכולן חלקי דג אחד, ולכן די בסימן באחת מהן כדי להעיד על כולן.
מה שאין כן בחתיכות שאינן שוות, צריך סימן על כל אחת ואחת.
מקשה הגמרא: אִי הָבִי שניכר על החתיכות שהם חלקי דג אחד, מֵאִי
לְמִימָרָא – מה החידוש בברייתא שאין צורך בסימן על כל אחת.
מתרצת הגמרא: מֵהוּ דְּתִיבָא – שמא תאמר שלא נתיר חתיכה שאין
בה סימן כי נִיחֹשׁ דְּלִמָּא אֲתֵרָמִי – נחשוש שמא זו חתיכה מדג טמא,
אלא שבמקרה אירע שהיא מתאימה לחתיכה שיש בה סימן, קָא
מִשְׁמַע לָן הברייתא שאין צריך לחשוש לכך, אלא תולים שכל
החתיכות מקורם מאותו הדג.
ההוא אָרְבָּא דְּצִהְתָּנָא – מעשה בספינה מלאה בדגים קטנים
הנקראים צחנתא, דְּאִתִּי לְסִיכְרָא – שהגיעה למקום הנקרא סיכרא.
נִפְקָא וְיֵצֵא רַב הוּנָא בַּר חִינְנָא, וְהוּא בִּיה קָלְפִי וְשִׁרְיָה – וראה
בהם קשקשים והתיר את כולם. אָמַר לִיה רַבָּא לרב הונא, וּמִי אִיכָא
דְּשִׁרְיָה כִּי הָאִי גְוֹנָא – וכי יש דעה המתירה באופן זה את כל הדגים
בְּאֲתֵרָא דְּשִׁכְחִי קָלְפִי – במקום שמצויים קשקשים, והלא יתכן שהם
נפלו מדגים טהורים שבספינה, אבל יש בה בספינה גם דגים טמאים.
נִפְקָא שִׁיפּוּרֵי דְּרָבָא וְאָסַר – יצאה הכרזה על ידי שופרות מטעם רבא
שהדגים אסורים באכילה. וְשִׁיפּוּרֵי – יצאה הכרזה על ידי שופרות
מטעמו דְּרַב הוּנָא בַּר חִינְנָא, וְשִׁרְיָה – שהדגים מותרים.
אָמַר רַב יְרֵמְיָה מְדַפְּתִי, לְיָדִיד אָמַר לִי – לי עצמי אמר רַב פִּפְסָא, כִּי
שָׂרָא – מה שהתיר רַב הוּנָא בַּר חִינְנָא את הדגים על סמך הקשקשים
שמצא, לא היה אלא לטביל בְּצִירָן, אֲכָל בְּגוּפָן לֹא – אבל לאכול
את הדגים עצמם על סמך זה, לא התיר. אָמַר רַב אֲשִׁי, לְיָדִיד אָמַר
לִי רַב פִּפְסָא, כִּי שָׂרָא רַב הוּנָא בַּר חִינְנָא את הדגים, כוונתו היתה
אֲפִילוּ בְּגוּפָן. הוֹסִיף רַב אֲשִׁי ואמר, וְאָנָּא – ואני, לֹא מִיכָר אֲסִרְיָא
– איני אוסר את אכילת הדגים עצמם, כיון דְּקָאֲמַר לִי רַב פִּפְסָא שרב
הונא בר חנינא התיר זאת, וְלֹא מִשְׁרָא שִׁרְיָא – ומצד שני איני מתיר
את אכילתם, דְּהָא אָמַר (לִי) רַב יְהוּדָה מִשְׁמִיָּה דְּעוּלָא, שֶׁמְחַלְוֶקָתָא
רב הונא ורב נחמן אם די בסימן אחד או צריך שני סימנים, אינה אלא
לענין לטַבֵּל בְּצִירָן אֲכָל בְּגוּפָן דְּבָרִי הַכֹּל עַד שִׁיְהֵא רֹאשׁ וְשֶׁדֶרָה
נִכְרָה שֶׁל כָּל אַחַד ואַחֶד.
יְתִיב וְיֵשְׁבִי רַב חִינְנָא בַּר אִידִי קָמִיה דְּרַב אֲדָא בַּר אַהֲבָה, וְיָתִיב
וְקָאֲמַר, עוֹבֵד בּוֹכְבִּים שֶׁהֵבִיא עֲרֵבָה וְסִפִּינָה קִטְנָה מְלֵאָה חֲתִיבוֹת
ובתוכם ציר של דגים, וְנִמְצָאָת בִּלְבִית בְּאַחַת מֵהֶן, אם החביות היו
פְּתוּחוֹת, כוּלָן מוֹתְרוֹת, שכן יש להניח שהיתה כילבית בכולן,
והסתלקה משם. אולם אם היו החביות סְתוּמוֹת, הִיא – זו שנמצאה
בה כילבית מוֹתְרָת, וכוּלָן אֲסוּרוֹת. אָמַר לִיה רַב אֲדָא בַּר אַהֲבָה
לרב חנינא בר אידו, מָנָא לָךְ דִּין זֶה. ענה לו רב חנינא
בר אידו, מְתִלְתָּא קָרָא שְׁמִיעִי לִי – למדתי זאת מדבריהם של
שלשה חכמים גדולים, שניתן לסמוך עליהם כמו על מקרא בתורה,
והיינו מִרְבּוּ וְשִׁמּוּאֵל וְרַבִּי יוֹהָנָן.
אָמַר רַב בְּרוּנָא אָמַר רַב, קִירְבִּי דִּגְמִי וְעוּפְרָן – בני מעים וביצים
של דגים, אִין נִקְחוּן אֱלָא מִן הַמוֹמָחָה שיועד להבחין אם אלו
קרבים וביצים של דגים טהורים.
רַמִּי לִיה – הקשה לו עוּלָא לְרַבִּי דּוּסְתָאִי דְּמִן בִּירִי – ממקום ששמו
בירי, מְדַקְאֲמַר רַב שְׁקִירְבִי דִּגְמִי, וְעוּפְרָן, כלומר הביצים שלהם,
אִין נִקְחוּן אֱלָא מִן הַמוֹמָחָה, מְכַלֵּל – ניתן ללמוד דָּג מִמָּא אִית
לִיה עוּפְרָן – יש לו ביצים, שאם לא כן, מדוע יש צורך במומחה, הלא
ביצי דגים אינם אלא של דג טהור. וְרַמְיָנְהּ – וקשה מברייתא,
ששנינו, דָּג מִמָּא מִשְׁרִין דגים קטנים, ואילו דָּג מְהוּר מְטִיל בִּיצִים
ומהם יוצאים דגים קטנים, משמע שלדג טמא אין ביצים. ענה לו רבי
דוסתאי דעולא, סָמִי מְכָאן – הסר מן הברייתא תיבת עוּפְרָן, ולפי
זה רק קרבי דגים יש לקנות מן המומחה אבל ביצי דגים ניקחים גם
ממי שאינו מומחה. אָמַר לִיה רַבִּי זִירָא דְּעוּלָא, לֹא תִיפְסִי – אין
צורך להסיר תיבת עוּפְרָן, תְּרֻנְיָהּ – שניהם, גם הדג הטהור וגם
הטמא מְטִילִי בִיצִים נִינְהוּ – המה, אֱלָא שְׁוָה – הדג הטהור מִשְׁרִין
מְכָחוּזִין – מטיל ביציו לחוץ ושם יוצאים מהביצים דגים קטנים, וְאִילוּ
זֶה – הדג הטמא מִשְׁרִין מְכָפְסִים – כשהביצים עדיין במעיין דן

עבודה זרה. פרק שני – אין מעמידין דף מ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קמא רש"י

1 שו"טמות – לשון "שטין על המים". חביות פתוחות – לא סגי בחדא, דאיכא למימר
2 מעלמא נפל ביה, וברגים כל שיש בהן סנפיר וקשקשת – משנה היא ב"אלו טרפות"
3 (חולין נט, א). אלמא אין סימן לדגים בדבר אחר, וקשיא לתרויהו. אבל בגופן –
4 לאכול גופן של דגים של טרית, מריש הוה מטבילנא בציר – בחד סימן, או בראש
5 או בשדרה, דהוה סלקא דעתי דכי פליגי רב
6 הונא ורב חנמן בגופן פליגי, אבל בצירן
7 אפילו רב הונא מודה. בצירן נמי לא מטבילנא
8 – דסבירא לי כרב הונא. כשחתיכות שוות –
9 כשמחברין אותן יחד מתחברות, וניכרות
10 ונראות שהיו כולן מדג אחד. ומי איכא דשרי
11 כהאי גוונא באתרא דשכיחי קלפי – דיש
12 לומר: שמה דגים טהורין וטמאין יש,
13 וקשקשים מן הטהורין באו. ואנא לא מיסר
14 אסרינא – לאכול גופן משום קלפי
15 דמישכחי בארבא, ורב אשי קאמר לה.
16 דקאמר לי רב פפא – דשרנהו רב הונא.
17 עריבה = ספינה קטנה. כולן מותרות – דכי
18 חיכי דהואי בהך – הואי נמי בבולחו ואולו
19 לעלמא. מתלתא קראי – משלשה חבמים
20 גדולים, שהם כדיי לסמוך עליהם כעל
21 המקרא. דמן בירי – מקום. עובין = ביצים
22 שלהן. משריין – דג עצמו במעי אמו. זה
23 משריין מבחוץ – דג טהור לאחר שהוטלה
24 ביצתו משרצת ועומדת מאליה בחול, אבל
25 דג טמא משריין מבפנים במעי האם לאחר
26 שנגמרין ביציו במעיו. סימני ביצים – של עוף
27 טהור. שכודרת = משוכה, שרחבה בראשה
28 אחד והולכת ומקצרת ונמשכת. ועגולגלת =
29 עגולה מצידה ומגלגלת, דאין צידה רחבים.
30 ראשה אחד בר – רחב, פלטר"א בלעז.
31 כלומר, עשוי ככד שרחב מתחתיו בית
32 מושבו. חלבון = אלבוסיל. חלמון = מודיל.
33 ביצת השריין – צב והלטאה מטילי ביצים הן.
34 צב הוא כוכורי"ל בלעז, חדומה לצפרדע.
35 ונפקא מיניה דאם ריקמה וניקבה מטמא
36 במגע, בשחיטת חולין (קכו, ב).
והתניא
26 אָבֶל בגוֹפֶן - לֹא. אָמֵר רַב אִשִּׁי, לְדִידִי אָמֵר לִי רַב פֶּפֶא: פִּי שָׂרָא רַב הוֹנָא בִּרְ חִינָנָא - אָפִילוּ
27 בְּגוֹפֶן; וְאֵנָּה לֹא מִיסַר אֶסְרִינָא - דְּקָאָמֵר לִי רַב פֶּפֶא, וְלֹא מִיִּשְׁרָא שְׂרִינָא - דִּהָא אָמֵר (לִי)
28 רַב יְהוּדָה מִשְׁמִיָּה דְּעוּלָא: מַחְלֻקֶת לְטַבֵּל בְּצִירָא, אָבֶל בְּגוֹפֶן - דְּבִרִי הִכֵּל עַד שִׁיחָא רֹאשׁ
29 וְשִׁדְרָה נִיפֵר שֶׁל כָּל אֶחָד וָאֶחָד. יְתִיב רַב חִינָנָא בִּרְ אִידִי קְמִיָּה דְּרַב אָדָא בִּרְ אֶהְבָּה, וְיְתִיב
30 וְקָאָמֵר: גּוֹי שֶׁהָבִיא עָרִיבָה מְלֵאָה חֲבִיטָא וְנִמְצָאת פִּילְבִית בְּאַחַת מֵהֶן, פְּתוּחוֹת - בּוֹלֵן מוֹתֵרוֹת,
31 סְתוּמוֹת - הִיא מוֹתֵרֶת וְכוּלָן אֲסוּרוֹת. אָמֵר לִיה: מָנָא לָךְ הָא? - מַתְלָתָא קְרָאִי שְׂמִיעַ לִי, מֵרַב
32 וְשִׁמּוּאֵל וְרַבִּי יוֹחָנָן. אָמֵר רַב בְּרוּנָא אָמֵר רַב: קִירְבִּי דְּגִים וְעוֹפֵרֵן אֵין נִקְחִין אֶלָּא מִן הַמוֹמָחָה.
33 רַמִּי לִיה עוּלָא לְרַבִּי דּוֹסְתָאִי דְּמִן בִּירִי, מְדַקְאָמֵר רַב: קִירְבִּי דְּגִים וְעוֹפֵרֵן אֵין נִקְחִין אֶלָּא מִן
34 הַמוֹמָחָה, מְבַלְל דְּדָג טָמֵא אִית לִיה עוֹפֵר; וְרַמִּינְהִי: דָּג טָמֵא מִשְׁרִיין, דָּג טָהוֹר מְטִיל בִּיצִים!
35 - סְמִי מִכָּאן עוֹפֵרֵן. אָמֵר לִיה רַבִּי יוֹרָא: לֹא תִסְמִי, תְּרוּוִיָּהוּ מְטִיל בִּיצִים נִינְהוּ, אֶלָּא זֶה מִשְׁרִיין
36 מִבְּחוּץ וְזֶה מִשְׁרִיין מִבְּפָנִים. לָמָּה לִי מוֹמָחָה? לְבָדוֹק בְּסִימְנִין! דִּתְנִינָא: בְּסִימְנִי בִיצִים קִדְ סִימְנִי
37 דְּגִים. סִימְנִי דְּגִים סִלְקָא דְּעֵתֵד? סִימְנִי דְּגִים סְנַפִּיר וְקִשְׁקֶשֶׁת כְּתִיב בְּהוּ! אֶלָּא, בְּסִימְנִי בִיצִים
38 קִדְ סִימְנִי עוֹפֵרֵן דְּגִים, וְאֵלּוּ הֵן סִימְנִי בִיצִים: כָּל שְׂכּוּדֶרֶת וְעִגּוּלְגֻלָּתָא, רֹאשָׁה אֶחָד כִּד וְרֹאשָׁה
39 אֶחָד חֵד - מְהוּרָה, שְׁנֵי רֹאשֵׁיָּה חֲדוּן וְשְׁנֵי רֹאשֵׁיָּה בְּרִין - טַמְאָה, חֲלָמוֹן מִבְּחוּץ וְחֲלָבוֹן מִבְּפָנִים
40 - טַמְאָה, חֲלָבוֹן מִבְּחוּץ וְחֲלָמוֹן מִבְּפָנִים - טָהוֹר, חֲלָבוֹן וְחֲלָמוֹן מְעוֹרְבִין זֶה בָּזֶה - זֶה הִיא
41 בִיצַת הַשְּׂרִיין! אָמֵר רַבָּא: מִשְׁנִימוּחוֹ. וְלְרַבִּי דּוֹסְתָאִי דְּמִן בִּירִי דְּאָמֵר: סְמִי מִכָּאן עוֹפֵרֵן,
והתניא:
הקשה על פירוש רבינו תם, דאי סימני דגים דאורייתא, אם כן תלי תניא בדלא תניא, דקאמר: כסימני ביצים כן סימני עוברי דגים. ועוד הקשה מן הירושלמי דפירקין: נתן בר רבא אמר
קמיה שמואל: ידע אנא מפרשא בין עוברי דגים טמאים לעוברי דגים טהורים, עוברי דגים טמאים עגולים עוברי דגים טהורים ארוכים. חמי ליה דהא סלפוטא, אמר ליה: כזה מהו? פירוש:
ההיא לו עובר של דג טהור, ואמר ליה: טמא. אמר ליה: לא ביש לי דאמרת על טהור טמא, אלא סופך לומר על טמא טהור. משמע דיש עוברי דג טמא דומין לשל טהור, כמו בבצים
דאיכא דעורבא דדמאי ליונה, אלמא סימנים לאו דאורייתא, ואין לסמוך על סימני עוברי דגים מיהו אין לאסור הברבטוש, כי אמת הוא שיש לו במים ומשרין בשעה שעולה מן המים.
דכי

הבי' גרסינן; ארצ' הפתק ספינה – וזו אף זו קטני, שאוצר מתקיים יותר מהפתק, והפתק
יותר מספינה. הדרן עלך אין מעמידין
כל הצלמים. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף כל שיש בידו כל דבר – בגמרא מפרש טעמא
דרבי מאיר – משום דחייש למיעוטא וגור שאר מקומות אטו אותו מקום, ורבנן דלא

חייש למיעוטא לא גור. ומשמע מהבא דרבן
שמעון בן גמליאל נמי לא חייש למיעוטא ופליגי
אדריבי מאיר. ותימא: דאם בן קשיא דרבן שמעון
בן גמליאל ארבן שמעון בן גמליאל, וקשיא
הלכתא אהלכתא. דרבן שמעון בן גמליאל
הזכא לא חייש למיעוטא, ובפרק "אם לא הביא"
(שבת קלה, ב) תנן, רבן שמעון בן גמליאל אומר:
כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל, הא לא
ששהה כגון (שנשרף) או שאכלו אירי הוי נפל אלא
על גב דרוב נשים אינן מפילות, אלמא חייש
למיעוט נפלין. ותנן נמי פרק שלישי דבכורות (כג,
ב), רבן שמעון בן גמליאל אומר: הלוקח בהמה
מניקה מן הגוי פטורה מן הבכורה, דלא מרמזא
אלא אם בן ילדה, משמע – אבל מטעם חולבת
לא, דהלכא אינו פטור, דחיישין למיעוט חולבות
אף על פי שאין ילדות. והלכתא, קיימא לן
כרבנן דלא חייש למיעוט, דאמרין פרק קמא
דחולין (יא, ב), ורבי מאיר דחייש למיעוטא היכי
אכל בישרא, ומדלא קאמר "היכי אכלין" משמע
דקיימא לן דלא חיישין למיעוטא. ואילו
בבכורות ובנפל פסקין רבן שמעון בן גמליאל
דחייש למיעוטא ויש לומר: דודאי רבן שמעון בן
גמליאל לא חייש למיעוטא כדמשמע הכא,
והדאי דנפל שאני דהוא מיעוט המצוי דנפלים
שכיחי, ושם דואי יש לחוש כדאמרין (בבמות
קא, א) גבי ראיתו נופל למים שאין להם טוף או
ראיתו גוסס, דאשתו אסורה אף על פי שרוב
גוססין מיתה, ודחיישין למיעוטא מפני שהוא
מיעוט המצוי. והדאי דבכורות מיירי שראינוה
חולבת קודם לידה, דודאי הוחזקה מן המיעוט,
אבל דואי בשאר בהמות חלב פטור, וכן הלכה.
א' דנעבדין פעם אחת בשנה מאי טעמיהו
דרבנן – ואם תאמר: דלמא בהא פליגי, מר סבר
דנעבדין ומר סבר אין נעבדין ויש לומר: דמשמע
ליה דאפילו רבנן אית להו דנעבדין, מדלא קתני:
"וחכמים אומרים אין נעבדין אלא מ שיש בידו"
וכו'. וכן פירש הקונטרס. רבי מאיר גור שאר
מקומות אטו אותו מקום – ואם תאמר: בפירקין
דלעיל (לד, ב) גבי גבינת בית אניתאי לא גור נמי
רבי מאיר שאר מקומות ויש לומר: דשאני התם
דבאותו מקום נמי לא היו נשחטין לעבודה זרה
כי אם המיעוט, ואי הו' גורין שאר מקומות אטו
אותו מקום הוי מיעוטא דמיעוטא, אבל כאן
במקומו של רבי מאיר הוי כולם עובדין כל
הצלמים. והכי נמי גור רבי מאיר על הכותים
מפני דמות ויזה שמצאו בהר גרוים והיו כל בני
המקום עובדין לה (חולין א, א). אנדרטי של
מלכים – פירש הקונטרס: צורת שלטון הממלכה
עושי לזכרון. ורבינו תם פירש צורת שלטון החי
עושי לכבודו, וראיה לדבר מאנדרטי של
בנוכדנצ'ר. ועוד, דאמר במדרש: אדריינוס קיסר
הלך את רבי יהושע לטייל במדינה והראהו צורת
צלמים שהיו עושי לזכרון. ובאנדרטי של
מלכים שנינו – פירש הקונטרס: ובההוא קאסר רבי מאיר,
וקשה, דהא תנן (עבודה זרה מא, א) מצא תבנית יד או תבנית רגל חרי אלו אסורין, ולשון "מצא" משמע בשוק או בשדה. ואפילו למאי דמוקי לה שמואל לקמן בעומדים על בסיסין, ופירש
הקונטרס: על כימוס שלהן ששם עובדין אותם – לא נהירא, דלשון "מצא" לא משמע כן, אלא שיש להם בית מושב רחב, ויכולין לעמוד לבדו ויזכרים שלא נשתברו מצלם שלם. ועוד
קשה: והבא משמע דסחם אנדרטי של מלכים פלחי להו טפי. ואדרבה, בפרק "כלל גדול" (שבת עב, ב) משמע שאין סתמן לעבד, דקאמר: אי דחזא אנדרטי וטגיד ליה... אי דקבליה עליה
וכו' לכך פירש רבינו תם דהבא קאי אהיתרא דרבנן, והכי קאמר: הא דשרו רבנן במתניתין היינו דוקא באנדרטי של מלכים ובעומדין על פתח מדינה, דבתירו שר רבנן דודאי לנוי עבד
להו. ורבי אלחנן מיישב פירש הקונטרס, דודאי קאי ארבי מאיר, ובשאר צלמים לא אסר, וההיא דלקמן דתבנית יד ותבנית רגל מיירי בשל כפרים והנהו דואי אסורים אפילו לרבנן דודאי
למיעוליהו עבדי להו. ובכך נהירא, דהכי דייק לה במילתיה דרבי יוחנן: הא צלמים עצמן אסורין וסתמא כרבי מאיר, לא מצי למימר דסתמא כרבי מאיר דתבנית יד ורגל, דההיא
איתא ארבינו רבנן בדרישניה בפרק "כלל גדול" (שם עב, ב) דאנדרטי אין סתמן נעבד – לא איירי בשל מלכים אלא בשל שולטנות, והבא מיירי בשל מלכים. ובכך

והתניא כסימני ביצים וכו' – אלמא יש לדגים עוברין; והיבא משכחת לה כסימני
קריכי דגים כד וחר – ובבבני מעיים עשוין כזה ענין. כשילפוחא – משיא"ה של דג
שמלאה רוח. אין שם טומאה מאי – כשינמוחו העוברין קבעי לה. אני מלחתיים –
הדגים, וראיתי שדגים טהורין הן, ומזן חוצאתי קרביים הללו. אלו דגים – שיראה
לו הדגים עצמן, אבל ב"אני מלחתיים" לא
מודה, דשמואל לא ביקי עושה. דהיי"ל = שמש,
רגל להיות שכיר לעושה סעודה לתקן
תבשילין. לקרפין שבו – הדבוקין בעליו או
שנשרו בכלי, דלמא איתיה קרפין אחריני
דאיפסיק בסביכא ועירב בהני. אישתרוקי
אישתרוקי – ומן העלין לכלי עצמן
אישתרוקי, נשמוט. דרפי טובא – מגולגלין
ביותר, ובלעז מול"ש, וגרעינתם נשמוטת.
דכין דרפי כולי האי חמרא רמא בהו. שלחן
– שמשלתחין גרעינין מעצמו. קפריסין –
קפלוטות מבושלין וכבושין במכש
ומתקמין. ואין בהן משום בשולי גוים –
דנאכלים חין, ולא משום גיעול – דטעם
הגיעול פוגמו ולא משביתו. מן ההפתק –
מקום כינוסן שהן עצורין שם זה זה, ובלעז
פיליא. קמלוזא = שוק, תרומה – אין דמיה
יקרים, שאינה ראיה אלא לכהנים. ומפסדו
מינא – יפקדו את כל האוצר.

הדרן עלך אין מעמידין

משנה כל הצלמים אסורין – בהנאה. כדור
– פילוט"א, ובגמרא מפרש דהני דאי נעבדין,
דמשום חשיבותא אשקולו להנך חפצי
בידיהו. גמרא מאי טעמא דרבנן – מדלא
קתני: וחכמים אומרים אינו נעבד אלא מ
שני בידו וכו', מכלל דסבירא להו דנעבדים.
אנדרטי – כשהמלך מת עושין צורתו בפתח
השער לזכרון, והתם קאסר רבי מאיר דאגב
חביבותא פלחי ליה. בעומדין על פתח
המדינה שנינו – בהנהו קאסר רבי מאיר,
דחשיבי להו.

מו

ומצאו גוי אחד שהיה לו שלש מאות גרבי יין של תפוחים של שבעים שנה, ושתה ונתרפא;
אמר: ברוך המקום שמסר עולמו לשומרים. "וכן לתרומה". מאי "וכן לתרומה"? אמר רב
ששת: וכן לכהן החשוד למבור תרומה לשם חולין – לפניו הוא דאסור, אבל תבא מן האוצר
ומן ההפתק ומן הפסולה – מותר; איתרומי מירתת, סבר: שמעי ביה רבנן ומפסדו ליה מינא.

הדרן עלך אין מעמידין

כל הצלמים אסורין, מפני שהן נעבדין פעם אחת בשנה, דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים:
אינו אסור אלא כל שיש בידו מקל או צפור או בדור; רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף
כל שיש בידו כל דבר. גמרא אי דנעבדין פעם אחת בשנה, מאי טעמא דרבנן? אמר רבי
יחזקא בר יוסף אמר רבי יוחנן: במקומו של רבי מאיר הוי עובדין אותה פעם אחת בשנה,
ורבי מאיר דחייש למיעוטא – גזר שאר מקומות אטו אותו מקום, ורבנן דלא חיישי למיעוטא
– לא גזרו שאר מקומות אטו אותו מקום. אמר רב יהודה אמר שמואל: באנדרטי של
מלכים שנינו. אמר רבה בר רב הונא אמר רבי יוחנן: ובעומדין על פתח מדינה שנינו.

אמר

אמר. ומפרש נמי בעומדין על פתח מדינה דחשיבי טפי, משמע – אבל בשאר צלמים לא אסר רבי מאיר.
וקשה, דהא תנן (עבודה זרה מא, א) מצא תבנית יד או תבנית רגל חרי אלו אסורין, ולשון "מצא" משמע בשוק או בשדה. ואפילו למאי דמוקי לה שמואל לקמן בעומדים על בסיסין, ופירש
הקונטרס: על כימוס שלהן ששם עובדין אותם – לא נהירא, דלשון "מצא" לא משמע כן, אלא שיש להם בית מושב רחב, ויכולין לעמוד לבדו ויזכרים שלא נשתברו מצלם שלם. ועוד
קשה: והבא משמע דסחם אנדרטי של מלכים פלחי להו טפי. ואדרבה, בפרק "כלל גדול" (שבת עב, ב) משמע שאין סתמן לעבד, דקאמר: אי דחזא אנדרטי וטגיד ליה... אי דקבליה עליה
וכו' לכך פירש רבינו תם דהבא קאי אהיתרא דרבנן, והכי קאמר: הא דשרו רבנן במתניתין היינו דוקא באנדרטי של מלכים ובעומדין על פתח מדינה, דבתירו שר רבנן דודאי לנוי עבד
להו. ורבי אלחנן מיישב פירש הקונטרס, דודאי קאי ארבי מאיר, ובשאר צלמים לא אסר, וההיא דלקמן דתבנית יד ותבנית רגל מיירי בשל כפרים והנהו דואי אסורים אפילו לרבנן דודאי
למיעוליהו עבדי להו. ובכך נהירא, דהכי דייק לה במילתיה דרבי יוחנן: הא צלמים עצמן אסורין וסתמא כרבי מאיר, לא מצי למימר דסתמא כרבי מאיר דתבנית יד ורגל, דההיא
איתא ארבינו רבנן בדרישניה בפרק "כלל גדול" (שם עב, ב) דאנדרטי אין סתמן נעבד – לא איירי בשל מלכים אלא בשל שולטנות, והבא מיירי בשל מלכים. ובכך

עבודה זרה דף מ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קמג

וְהִתְנַחֵם בְּבְרִייתָא, בְּסִימְנֵי בְּיָצִים בְּסִימְנֵי עֹבְדֵי דְגִים, כְּלוּמַר שִׁישׁ
סִימְנִים מִיּוֹחָדִים לְבִיצֵי דֵג טְהוֹר, וּמוֹכַח מִכָּךְ שֶׁאֵף לְדֵג טְמֵא יֵשׁ
בִּיצִים, שֶׁאִם אֵין לְדֵג טְמֵא בִיצִים, מִדּוּעַ יֵשׁ צוֹרֵךְ כָּלל בְּסִימֵן לְבִיצֵי
דְּגִים. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא תְרוּצִי מִתְרַצָּת לָהּ – וְכִי לְעִיל לֹא שִׁנִּית
אֶת לְשׁוֹן הַבְּרִייתָא כְּדִי לְתַרְצָה, וְאִם כֵּן תִּשְׁנֶה כִּךְ אֶת לְשׁוֹנָהּ, וְ[תִּנִּי]
'בְּסִימְנֵי בִיצִים בְּסִימְנֵי קִרְבֵּי דְגִים', שֶׁלִּקְרִיב הֵדֵג יֵשׁ אוֹתָם סִימְנִים
כְּמוֹ לְבִיצִים, וְלֹא דִּיבְרָה הַבְּרִייתָא כָּלל בְּסִימְנֵי בִיצֵי דְגִים.
שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְהִכִּי מְשַׁבַּחַת – וְהִכִּין נִמְצְאִים בְּסִימְנֵי קִרְבֵּי דְגִים
הַסִּימְנִים הָאֵמּוּרִים בְּבְרִייתָא שְׁיָהָא בְּדִּי [רַחֲבִין] וְחֵד. עֲוֹנָה הַגְּמָרָא:
מְשַׁבַּחַת לָהּ בְּשִׁילּוּחָא – דְּבַר זֶה נִמְצָא בְּשִׁלּוּחֵי הָאִירִי שֶׁל הֶדֶג,
שֶׁבַד טְהוֹר הַשִּׁלּוּחִית רַחֲבָה מִצַּד אֶחָד וּמְחוֹדֶדֶת בְּצֵדָה הַשְּׁנִי.
לְעִיל נֹאמַר שֶׁאֵין לִקְדִּים קְרִיבֵי דְגִים וּבִיצִים דְּגִים [שְׁנִימוּחוֹ], אֲלֵא מִן
הַמוּמָחָה. דְּנָה הַגְּמָרָא: אִם אֵין שֵׁם מוֹמָחָה מֵאִי – בִּאיִזָּה אֹפֶן אִפְשָׁר
לְהַתִּיר לְקִנּוּת קְרִיבֵי דְגִים וּבִיצִים דְּגִים [שְׁנִימוּחוֹ]. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא:
אֲמַר רַב יְהוּדָה, בִּין דְּאֲמַר הַמוֹכֵר אֲנִי מִלְּחָתִים וְרֵאִיתִי שֶׁהֵם דְּגִים
טְהוֹרִים, וּמִהֶם הוֹצֵאתִי קְרִיבֵי דְגִים וּבִיצִים אֵלּוּ, הִרִי הֵם מוֹתְרִין
בִּאֲכִילָה. רַב נַחֲמָן אָמַר, עַד שִׁירָא לֹא אֶת הַדְּגִים שֶׁמֶהם הוֹצִיא אֶת
הַקְּרִבִּים, וְשִׁיאֲמַר אֵלּוּ דְּגִים וְאֵלּוּ קִרְבֵּיהֶן, אוֹלָם בִּאֲמִירַת אֲנִי
מִלְּחָתִים אֵין לְהַתִּירָם בִּאֲכִילָה.
אוּרִי לִי – הוֹרָה לֹא רַב יְהוּדָה לְיִשְׂרָאֵל שֶׁשְּׁמוֹ אֲדָא הוּא הִיא דְּיִי לֵאל
– שֶׁמֶשׁ שֶׁהִכִּין אֶת הַתְּבַשְׁלִים לְסַעֲוֹדָה, כֹּאשֶׁר אֶתָּה לִקּוֹךְ קְרִיבֵי דְגִים
וּבִיצֵי דְגִים בְּשׁוֹךְ, בִּין דְּאֲמַר הַמוֹכֵר אֲנִי מִלְּחָתִים וְרֵאִיתִי שֶׁהֵם דְּגִים
טְהוֹרִים, הִרִי הֵם מוֹתְרִין.
שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: 'עֲלָה שֶׁל חִלְתִּית' מוֹתֵר לְקַחְתּוֹ מִגִּיּוֹ כִּיּוֹן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ
לְחַתּוֹךְ אֶת הָעֵלָה בְּסִכִּין. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: שְׁשִׁמָּא – הֲלֹא פְשׁוּט הוּא
שֶׁהֵעֵלָה מוֹתֵר. מִיִּישְׁבַת הַגְּמָרָא: לֹא נִצְרָכָה הַמִּשְׁנָה לִּמְדָה זֹאת אֲלֵא
לְקַרְמִין שְׁבֹי – לְהַתִּיר לְאֲכִילָה גְּרִיזִים קִטְנִים שֶׁל הַפְּרִי שֶׁנִּדְבָּקוּ
בִּעֵלָה אוֹ שֶׁנִּשְׁרֹף לְתוֹךְ הַכֵּלִי. וְהַחִידוּשׁ הוּא, מֵהוּ דְּתִימָא – שְׁמָא
תֹּאמַר יִחוּשׁ דְּלָמָּא מִיִּיתִי וּמַעַרְבִי בִּיה – נַחֲשׁוּשׁ שְׁמָא עֵירֵב בֵּין
הַגְּרִיזִים שֶׁנִּשְׁרֹף לְכֹלִי, גְּרִיזִים מִן הַפְּרִי שֶׁנִּחְתְּכוּ בְּסִכִּין שֶׁל אִיסוֹר.
קָא מְשַׁמַּע לֹא שֶׁאֵין לְחַשׁוֹשׁ לָכֵךְ, דְּהָא אִשְׁתְּרִיקִי הִיא דְּאִישְׁתְּרִיק
וְאִתָּא בְּדִרָה – שִׁישׁ לְתַלּוּת שֶׁהַגְּרִיזִים שֶׁנִּמְצְאוּ בְּכָלִי הֵם אֵלֶּה
שֶׁנִּשְׁמָטוּ מִהָעֵלָה וְנִפְלוּ עַמּוֹ לְשׁוּלֵי הַכֵּלִי.
שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: 'וְזִיתִי גְלוֹסְקָאוֹת הַמְּגוֹלָלִין' – שֶׁהַתַּחֲמִמוֹ וְהַתְּרַכְכוּ,
מוֹתֵר לְקַחְתָּם מִגִּיּוֹ. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: שְׁשִׁמָּא שֶׁהֵם מוֹתְרִים. מִיִּישְׁבַת
הַגְּמָרָא: לֹא נִצְרָכָה הַמִּשְׁנָה לִּמְדָה זֹאת אֲלֵא לְהַתִּיר אֶף עַל גֵּב דְּרָפִי
מִזְכָּא – שֶׁהוֹיִתִים רַכִּים מֵאֵד עַד כְּדִי כִּךְ שֶׁהַגְּרִעִין נִשְׁמָט מֵהֶם, מֵהוּ
דְּתִימָא – שְׁמָא תֹּאמַר שֶׁהָיָה חֲמָרָא דְּמָא בְּהוּ – נִתֵּן בֵּהֶם יִין וְלֹכֵן הֵם
כָּל כִּךְ רַכִּים. קָא מְשַׁמַּע לֹא שֶׁאֵין לְחַשׁוֹשׁ לָכֵךְ, הֵנִי מְחַמֵּת מִיִּשְׁחָא
הוּא דְּרָפִי – שֶׁהוֹיִתִים הַתְּרַכְכוּ מֵאֵד מִחֲמַת הַשֶּׁמֶן שֶׁבֵּהֶם.
שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: 'וְרָבִי יוֹסִי אוֹמַר, זִיתִים הַשְּׁלָחִין אֲסוּרִין'. מִבְּרַרְת
הַגְּמָרָא: הִכִּי דְּמִי – מֵהֶם זִיתִים הַשְּׁלָחִין. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבִּי
יוֹסִי בְּרִי חֲנִינָא, כָּל שֶׁאִיִּחוּזוֹ בִּידוֹ וְנִרְעִינִתּוֹ נִשְׁמָטָה מִרְּבוֹב רְכוּת, וְיֵשׁ
לְחַשׁוֹשׁ שֶׁרְכוּתָם הִיא מִחֲמַת יִין שֶׁנִּתֵּן לְתוֹכָם.
שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: 'הַחֲנִינִי הַכָּאִין' בּוֹ מִן הַסְּלֻלָה, אִסוּרִין. מִן הַהִפְתָּק,
מוֹתְרִין. כְּלוּמַר, חֲנוּנִי גוֹי הַמוֹכֵר חֲגִבִים מִתּוֹךְ הַסֵּל שֶׁלִּפְנֵינוּ, אִסוּרִין
בִּאֲכִילָה, אוֹלָם אִם הוּא מוֹכֵר מִן הָאוֹצָר, מוֹתְרִין בִּאֲכִילָה.
תִּנּוּ רַבִּנָּן בְּבְרִייתָא, הַחֲנִינִי, וְהַקְּפִיטִין – קְלִיפַת הַפְּרִי שֶׁל עֵץ
הַצֵּלֶף, וְהַקְּפִלּוּמוֹת – כְּרִישֵׁן, שֶׁהָיָה בִּישְׁלֹם וּכְבֹשׁ אוֹתָם בַּמִּכְבֵּשׁ.
הַכָּאִין מִן הָאוֹצָר – שֶׁהָיָה נוֹטֵל מִהָאוֹצָר וּמוֹכֵר, וּמִן הַהִפְתָּק – אוֹ
שֶׁנוֹטֵל מִהָעֵרִמָה הָעוֹמֶדֶת לְסַחֲרוֹהָ, וּמִן הַקְּפִינָה שֶׁמּוֹבִילָה אוֹתָם
לְאוֹצָר, מוֹתְרִין בִּאֲכִילָה, וְאֵין חֲשֵׁשׁ שֶׁהָיָה עֵירֵב בֵּהֶם יִין בַּמְּקוֹמוֹת
הָאֵלֶּה, אֲבָל הַנִּמְכָּרִין בְּקִמְלּוּאָה – בְּשׁוֹךְ, מִן הַסֵּל שֶׁלִּפְנֵי הַחֲנוּנִי,
אִסוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מוֹלֵךְ יִין עֲלֵיהֶן.
וְכֵן יִין תְּפוּחִים שֶׁל עֹבְדֵי בּוֹכְבִים, אֵלּוּ הַכָּאִין מִן הָאוֹצָר, וּמִן
הַהִפְתָּק, וּמִן (הַסְּלֻלָה) [הַקְּפִינָה], מוֹתְרִין, וְאֵין חֲשֵׁשׁ שֶׁעֵירֵב בּוֹ
יִין. אֶךְ הַנִּמְכָּר בְּקִמְלּוּאָה – בְּשׁוֹךְ, אֲסוּר בְּשִׁתִּיה מִפְּנֵי שֶׁמְעַרְבִין בּוֹ
יִין.

תִּנּוּ רַבִּנָּן, פֻּעַם אַחַת חֹשׁ רַבִּי בְּמַעֲיוֹ, אָמַר, בְּלוּם – הָאֵם יֵשׁ אֲדָם
שִׁיּוּדָע מֵהָ דִּינוֹ שֶׁל יִין תְּפוּחִים שֶׁל עֹבְדֵי בּוֹכְבִים, הָאֵם אֲסוּר
בְּשִׁתִּיה אוֹ מוֹתֵר. אָמַר לְפָנָיו רַבִּי יִשְׁמַעְיָא בֶּן רַבִּי יוֹסִי, פֻּעַם אַחַת
חֹשׁ אֲכָא בְּמַעֲיוֹ, וְהִכְיָאוּ לוֹ יִין תְּפוּחִים שֶׁל עֹבְדֵי בּוֹכְבִים שֶׁל
שְׂבָעִים שָׁנָה, וְשִׁתָּה וְנִתְרַפָּא. אָמַר לוֹ רַבִּי לְרַבִּי יִשְׁמַעְיָא, כָּל כִּךְ
הִנֵּה בְּיָדְךָ יָדִיעָה חֲשׁוּבָה זֹאת, וְלֹא אִמְרַת לִי, וְאַתָּה מִמְתִּין עַד שֶׁאֲשַׁאֵל
וּמְצַעֲרִנִי. בְּיָדְךָ וּמְצַאֵי עוֹבְדֵי בּוֹכְבִים אַחַד שְׁהִיָּה לוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת
גְּרָבִי [כִּדְיִין] יִין שֶׁל תְּפוּחִים שֶׁל שְׂבָעִים שָׁנָה, וְשִׁתָּה רַבִּי וְנִתְרַפָּא.
אָמַר רַבִּי, 'בְּיָדְךָ הַמָּקוֹם [וְהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא] שְׁמִסְרָה עוֹלָמוֹ
לְשׁוֹמְרִים'.
שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: 'וְכֵן לְתִירוּמָה'. מִבְּרַרְת הַגְּמָרָא: מֵאִי [וְכֵן] לְתִירוּמָה?
מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַב שִׁשְׁתִּי, וְכֵן לְכַתּוֹן הַחֲשׁוֹד לְמִכּוֹר תִּירוּמָה
[שְׁמַחֲרִיה נִמְנוֹךְ] לְשֵׁם – כֹּאִילוֹ הִיא חוֹלִין [שְׁמַחֲרִים יָקָר], שְׁדוּקָא אִם
הַפִּירוֹת מוֹנָחִים לְפָנָיו, הוּא דְּאֲסוּר לְקִנּוּת מִמֶּנּוּ פִּירוֹת, מִחֲשֵׁשׁ
לְעִירּוֹב תִּירוּמָה, אֲבָל הָכָא מִן הָאוֹצָר – כִּשְׁהִכְחוֹן נוֹטֵל מִהָאוֹצָר כְּדִי
לְמוֹכֵר, וּמִן הַהִפְתָּק, וּמִן (הַסְּלֻלָה) [הַקְּפִינָה], מוֹתֵר, אִירְתוּתִי
מִירְתָּה – שֶׁהִכְחוֹן יִירָא לְמִכּוֹר תִּירוּמָה תַּחַת שֵׁם שֶׁל חוֹלִין, כִּכֵּר, שְׂמַעֲי
בֵּית רַבִּנָּן – הוּא סָבוֹר שֶׁעֲלוֹל הַדֶּבֶר לְהוֹדוּעַ לְחַכְמִים, וּמִפְּסָדוֹ לִיָּה
מִיָּנֵא – וְהֵם יִפְקִירוּ מִמֶּנּוּ אֶת כָּל הָאוֹצָר.

הדרן עלך אין מעמידין

פרק שלישי - כל הצלמים

משנה

נֹאמַר בְּתוֹרָה (דְּבָרִים י כה-כו) 'פְּסִילֵי אֱלֹהִים תִּשְׁרֹפֶנּוּ בָּאֵשׁ וְגו'. וְלֹא
תִּבְיָא תוֹעֵבָה אֵל בֵּיתְךָ וְהִיתָ חֵרֵם בְּמֵהוּ וְגו'. עוֹד נֹאמַר (שִׁם יג יח)
'וְלֹא יִדְבֹק בְּיָדְךָ מֵאוֹמָה מִן הַחֵרֵם'. וְלִמְדוֹ מִכָּאן חֲכָמִים (מִכּוֹת כב),
שֶׁעֲבוּדָה זְרָה אֲסוּרָה בְּהֵנָּה. מִשְׁתַּנִּינוּ עוֹסְקֵת בְּמִינֵי פְסִלִים וְצוּרוֹת,
שֶׁאֲסוּרִים בְּהֵנָּה: כָּל הַצֵּלָמִים – פְּסִלִים בְּדִמּוּת אָדָם אוֹ שֶׁאֵין צוּרוֹת
שִׁישׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁעוֹבְדִים לָהֶם אֲסוּרִין בְּהֵנָּה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם נִצְבָּרִין פֻּעַם
אַחַת בְּשָׁנָה, דְּבָרִי רַבִּי מֵאִיר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵינּוּ אֲסוּר אֲלֵא
כָּל צֶלֶם שִׁישׁ בִּידוֹ צוּרַת מִקָּל אוֹ צִפּוֹר אוֹ בִּידוֹ, שֶׁבִּידוּעַ שֶׁהוּא
נַעֲבֵד, וְרַק הוּא אֲסוּר בְּהֵנָּה. רַבִּין שְׂמַעֲיוֹן בֶּן זִמְלִיאֵל אוֹמַר, לֹא
דוּקָא כִּשִּׁישׁ בִּידוֹ חֲפִצִּים אֵלּוּ, אֲלֵא אֵף כָּל שִׁישׁ בִּידוֹ כָּל דְּבָר, זֶה
הוֹכַחָה שֶׁהוּא נַעֲבֵד, וְאֲסוּר בְּהֵנָּה.

גמרא

הַגְּמָרָא מְבֹאֵרֶת אֶת מַחְלּוֹקַת רַבִּי מֵאִיר וְחֲכָמִים. מְבֹאֵר דְּבָרֵי רַבִּי
מֵאִיר שֶׁכָּל מִינֵי הַצֵּלָמִים הֵיוּ נַעֲבָדִים פֻּעַם אַחַת בְּשָׁנָה, וּמִשְׁמַע שֶׁאֵף
חֲכָמִים לֹא חִלְּקוּ עֲלָיו בֵּכֶר. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: אִי – אִם גַּם חֲכָמִים
מוֹדִים דְּנִצְבָּרִין פֻּעַם אַחַת בְּשָׁנָה, מֵאִי מַעֲמָא דְרַבִּנָּן – מֵה טַעֲמָם
שֶׁל חֲכָמִים שֶׁלֹּא אֲסוּר אֶת כָּל הַצֵּלָמִים בְּהֵנָּה, אֲלֵא רַק צֵלָמִים
שֶׁבִּידָם מִקָּל וּכְדוּמוֹה.
מִיִּישְׁבַת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּמִקְוָמוֹ
שֶׁל רַבִּי מֵאִיר הָיוּ עוֹבְדִין (אוֹתָהּ) [אוֹתָן] – אֶת כָּל הַצֵּלָמִים פֻּעַם
אַחַת בְּשָׁנָה, וּבִשְׁאֵר מְקוֹמוֹת לֹא הָיוּ עוֹבְדִים אוֹתָם כָּלִל, וְרַבִּי מֵאִיר
כִּיּוֹן דְּחִישׁ לְמִיעוּטָא – שִׁשִּׁיתוֹ הִיא שִׁישׁ לְהַתְּחַשֵּׁב בְּמִיעוּט
וְלְהַחֲמִיר מִחֲמַתּוֹ, וְאֵין אֲנִי אוֹמְרִים שֶׁהִמְעִיט כֹּאִילוֹ אֵינוּ קִיִּים, לָכֵן
אֵף כֹּאֵן הַתְּחַשֵּׁב רַבִּי מֵאִיר בְּמִיעוּט הַצֵּלָמִים הַנַּעֲבָדִים שֶׁבְּמִקְוָמוֹ, וְכִּי
עַל כָּל הַצֵּלָמִים שֶׁבְּשָׂאֵר מְקוֹמוֹת הַדּוּמִים לְצֵלָמִים שֶׁבְּמִקְוָמוֹ,
לְאוֹסְרָם בְּהֵנָּה, עַל אֵף שִׁידוּעַ שֶׁהֵם לֹא נַעֲבָדוּ, אֲטוֹ אוֹתוֹ מָקוֹם –
מִשּׁוּם תִּקְנַת מְקוֹמוֹ, וְהִינּוּ שֶׁאֵם נִתֵּן בְּהֵנָּה אֶת הַצֵּלָמִים שֶׁל שֶׁאֵר
מְקוֹמוֹת, יִסְעוּ וְיִבְאוּ לְהַתִּיר בְּהֵנָּה גַּם אֶת הַצֵּלָמִים שֶׁבְּמִקְוָמוֹ.
וְרַבִּנָּן דְּלֵא חִישׁ לְמִיעוּטָא – וְחֲכָמִים לְשִׁיתָם שֶׁאֵין לְהַתְּחַשֵּׁב
בְּמִיעוּט וְהִרִי הוּא כֹּאִילוֹ אֵינוּ קִיִּים, לָכֵן אֵף כֹּאֵן לֹא נִזְרָדוּ לְאֲסוּר אֶת
הַצֵּלָמִים בְּשָׂאֵר מְקוֹמוֹת בְּהֵנָּה אֲטוֹ אוֹתוֹ מָקוֹם – מִשּׁוּם מִיעוּט
הַצֵּלָמִים שֶׁנַּעֲבָדוּ בְּמִקְוָמוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר.

הגמרא מביאה דעה נוספת באיזה צלמים נחלקו רבי מאיר וחכמים:
אמר רבה, המַחְלוּקֶת של רבי מאיר וחכמים במשנתנו, עוסקת
 דווקא בַּצלָמִים שֶׁל כְּפָרִים, שרבי מאיר סובר שהם נעבדים, ולכך
 אסורים, וחכמים סוברים שאינם נעבדים אלא עשויים לנוי, ולכך
 מותרים, **אבל בשל כרבים** – בצלמים המצויים בערים, דברי הכל
 מותרין בהנאה, **מאי טעמא** – והטעם, משום שאלו שבכרכים לְנוֹי
 עֲבָדֵי לְהוֹ – עשויים רק לנוי הערים, ולא לעבודה זרה.

מקשה הגמרא: **ודפפרי** – ובצלמים של כפרים מי איכא לְמָאן
 דְאִמְרַ לְנוֹי קְעָבְדֵי לְהוֹ – וכי יתכן שיש מי שאומר שצלמים של בני
 כפרים נעשים לנוי, **דפפרי** – הלא הצלמים של כפרים וְדָאֵי
 לְמִפְלְחִינְהוּ עֲבָדֵי לְהוֹ – ודאי נעשו לעבוד אותם ולא נעשו לנוי.

הגמרא מעמידה את דברי רבה באופן אחר: **אלא אי אתמר הכי
 אתמר** – אם נאמרו דברי רבה כך הם נאמרו, **אמר רבה המַחְלוּקֶת**
 של רבי מאיר וחכמים במשנתנו עוסקת דווקא בַּצלָמִים שֶׁל כְּרָבִים,
 כלומר, במקומו של רבי מאיר היו עובדים פעם אחת בשנה לצלמים
 שהיו בערים, וגור לאסור בהנאה את הצלמים שבשאר הערים אף
 אלו שאינם נעבדים כלל, כדי שלא יבואו להתיר את הצלמים
 שבמקומו. וחכמים לא חששו למיעוט הצלמים הנעבדים, ולא אסרו
 מחמתם את הצלמים שבשאר הערים. **אבל בשל כפריים** – צלמים
 המצויים בכפרים דְבָרֵי הַכֹּל אֶסְוִירִים, מפני שכולם נעבדים.

שנינו במשנה: **וחכמים אינן אסורין וכו'**, אלא צלם שיש
 בידו מקל או צפור או כדור, וזאת משום שחפצים אלו שבידו
 מוכיחים שהוא נעבד. הגמרא מבארת מדוע דווקא חפצים אלו: **מקל**
 שביד הצלם משמעותו, לדעת העובדים אותו, שהצלם רודה את
 עַצְמוֹ תַּחַת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ (במקל) [במקל], כלומר להיפך, רודה
 בכל העולם כולו במקל שבידו, ולכך מסתבר שצלם זה נעבד. **צפור**
 שביד הצלם משמעותה, לדעת העובדים אותו, שהצלם תופש את
 עַצְמוֹ תַּחַת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ בַּצְפּוֹר, כלומר להיפך, תופש את כל
 העולם כולו כדרך היצידים שתופשים את הצפור בידם, ולכך
 מסתבר שצלם זה נעבד. **כדור** שביד הצלם משמעותו, לדעת
 העובדים אותו, שהצלם תופש את עַצְמוֹ תַּחַת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ
 בַּכְדּוֹר, כלומר להיפך, תופש את כל העולם (והדומה לכדור), בתוך
 ידו, ולכך מסתבר שצלם זה נעבד.

הגמרא מביאה ברייתא המוסיפה חפצים שביד הצלם הנעבד, שלא
 נשנו במשנה: **תנא** – שנינו בברייתא, בתקופה מאוחרת הוסיפו
 עֲלֵיהֶן – על החפצים השנויים במשנתנו שלפי חכמים צלם המחזיק
 אותם בידו ודאי נעבד, שהדין כן גם במחזיק סִיף – חרב, עֲמָרָה –
 כתר, וטַבַּעַת של חותם.

הגמרא מבארת מדוע המשנה לא מנתה חפצים אלו: סִיף לא מנו
 אותו במשנה בין החפצים שביד הצלם, משום דמַעֲיָקְרָא סְבוֹר –
 מתחילה [בזמן המשנה] סבור החכמים שצלם עם חרב בידו, הוא
 דמות של לְסָטִים בַּעֲלָמָא, ולכפוף – ובתקופה מאוחרת סְבוֹר –
 הבינו שהכוונה היא שְׁהוֹרֵג את עַצְמוֹ תַּחַת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ,
 כלומר להיפך, שבידו להרוג את כל העולם בחרב שבידו, ולכך
 מסתבר שהצלם נעבד. וכן עֲמָרָה לא מנו אותה במשנה בין החפצים
 שהצלם מחזיק בידו, משום דמַעֲיָקְרָא סְבוֹר – שמתחילה סבור
 החכמים שצלם שכתר בידו, הוא דמות של גְּדִיל – אומן היוצר גְּלִיל
 בַּעֲלָמָא – עטורת וכתר, וּלְכַפּוֹס סְבוֹר – הבינו שהכוונה שיהיה
 בַּעֲמָרָה לְמַלְךְ, ולכך מסתבר שהצלם נעבד. וכן טַבַּעַת לא מנו אותה
 במשנה בין החפצים שהצלם מחזיק בידו, משום דמַעֲיָקְרָא סְבוֹר
 אִישְׁתִּימָא בַּעֲלָמָא – שמתחילה סבור החכמים שצלם שטבעת בידו,
 הוא דמות של שליח הנושא את טבעת החותם של משלחו, וּלְכַפּוֹס
 סְבוֹר – הבינו שהכוונה שְׁחֹתֵם את עַצְמוֹ תַּחַת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ
 לְמִיתָה, כלומר להיפך, שברצונו חותם את כל העולם כולו למיתתו.
 שנינו במשנה: **רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בּוֹ** אף כל שיש בידו כל דבר,
 הרי זה סימן שהצלם נעבד. הגמרא מביאה ברייתא המבארת מהו
 'כל דבר' שהוכיח רבן שמעון בן גמליאל: **תנא** – שנינו בברייתא,

לדעת רבן שמעון בן גמליאל אִפְּסִילוֹ אם הצלם מחזיק בידו צָדוֹר גֹּשׁ
 עפר, וּאִפְּסִילוֹ אם מחזיק בידו קָרְסָם, זו הוכחה שהוא נעבד.
 בָּעֵי – הסתפק רב אִשִּׁי, תַּפְשׁ הצלם בִּידוֹ צוֹאָה, מהו – מה דינו לפי
 רבן שמעון בן גמליאל, האם אפשר לראות בזה סימן שהוא נעבד.
 והספק הוא, מי אִמְרִינֵן כּוּלֵי עֲלָמָא יִזְלוּ בַּאֲפִיָה – האם נאמר
 שהעובדים אותו סבורים שהוא כה חשוב עד שכל העולם נבזה
 בעיניו בִּי – כמו צוֹאָה, ואם זה כך, סימן שהוא נעבד. **אז דילמא** –
 או שמא הכוונה שהוא (מיהו) [ניהו] – שהצלם עצמו הוא זה דְּיִזֵּל
 בַּאֲפִי כּוּלֵי עֲלָמָא – שנבזה בעיני כל העולם בַּצּוֹאָה, ומן הסתם אינו
 נעבד, תִּיקוּ – הספק עומד ולא נפשט.

משנה

במשנה הקודמת התבאר בדין איסור הנאה מצלמים שלימים,
 המשנה להלן מבארת דין איסור הנאה משברי צלמים. יש להבחין
 בין צלם לבין עבודת כוכבים. צלם, הוא פסל או צורה שאין ידוע אם
 עבדו לו, ואם אסורו בהנאה, הרי זה מחמת הספק שמא עבדו לו.
 עבודת כוכבים, היא פסל או צורה שידוע שעבדו לה, ואסורה
 בהנאה מדין תורה.
המוציא שברי צלמים, שהיו אסורים בהנאה כשהיו שלימים, הרי
 אלו מותרין בהנאה, והטעם משום שספק הדבר אם הם נעבדו
 כשהיו שלימים, וגם אם נעבדו כשהיו שלימים, יתכן שהגוי שברם
 בכוונה וביטלם, ושוב אין שם עבודה זרה עליהם, ונמצא שיש כאן
 'ספק ספיקא' להקל, ומותר.
 אולם אם מַצֵּא תַבְנִית יָד או תַבְנִית רֶגֶל והם חלק מצלם
 שנשבר, הרי אלו אֶסְוִירִין בהנאה, מִפְּנֵי שְׁפִיּוּצָא בְּהֵן נַעֲבָד – שיש
 עובדי אלילים שבונים מלכתחילה צורות של יד או רגל, ועובדים
 להם, ויש לחשוש שמא גם תבנית היד או הרגל הזאת, נעבדה על ידי
 הגוי.

גמרא

המשנה מתירה בהנאה שברי צלמים. הגמרא דנה בדינם של שברי
 עבודה זרה: **אמר שמואל**, לא רק שברי צלמים שספק הדבר אם
 עבדו להם כשהיו עדיין שלימים, מותרים בהנאה, אלא אִפְּסִילוֹ שְׁבָרֵי
 עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, דהיינו שודאי עבדו להם כשהיו עדיין שלימים,
 עתה שנשברו, השברים מותרים בהנאה. וטעם הדבר, משום
 שעבודה זרה שנשברה, אין הגוי עובד לה עוד, ומן הסתם ביטל
 אותה ומותרת.

מקשה הגמרא: **והאנן תנן** – והלא שנינו במשנה, המוציא שְׁבָרֵי
 צִלָּמִים הרי אלו מותרים, ומשמע שדווקא שברי צלמים מותרים,
 אבל שברי עבודת כוכבים אסורים, שאם לא כן היתה המשנה
 משמיעה חיזוק גדול יותר שאפילו שברי עבודת כוכבים מותרים.
 המתרת הגמרא: **הוא תדין דאפילו שברי עבודת כוכבים**, והיינו
 שראינו שעבדו להם כשהיו שלימים, עתה שנשברו השברים
 מותרים, **והא דקתני** – והטעם שהמשנה כתבה את דינה בשְׁבָרֵי
 צִלָּמִים ולא בשברי עבודת כוכבים, מִשּׁוּם דְּקָבָעֵי לְמִיתָנָא –
 שרצתה לשנות בסיפא, מַצֵּא תַבְנִית יָד תַבְנִית רֶגֶל הרי אלו
 אֶסְוִירִין מִפְּנֵי שְׁפִיּוּצָא בְּהֵן נַעֲבָד, ואת דין זה של הסיפא אם היו
 שונים בתבנית יד של עבודת כוכבים, היתני סבור שדווקא יד של
 עבודה זרה אסורה משום שודאי עבדה מתחילה, אך של צלמים
 מותרת משום שאין ודאות שעבדה מתחילה, לכך הוצרכו לשנות
 את דין הסיפא ביד של צלמים, ואגב כך שנו אף את דין הרישא
 בשברי צלמים.

הגמרא מבארת מדוע תבנית יד ורגל אסורה: **תנן** במשנתנו, מַצֵּא
 תַבְנִית יָד תַבְנִית רֶגֶל הרי אלו אֶסְוִירִין בהנאה, מִפְּנֵי שְׁפִיּוּצָא בּוֹ
 נַעֲבָד – שיש עובדי אלילים הבונים מלכתחילה צורות של יד ורגל
 ועובדים להם. מקשה הגמרא: **אמאי** – מדוע הם אסורים בהנאה,
 ומה בכך שכיוצא בו נעבד,

עבודה זרה. פרק שלישי – כל הצלמים דף מא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קמה

תוספות

1 מי איבא למאן דאמר וכו' – מי שרו רבנן? הא ודאי דכפרים למפלחניהו עבדי להו,
2 דבני כפר לא עבדי לנוי. תחת כל העולם כולו – לשון גנאי נקט, כלומר שרודה על
3 כל גידל כלילי – אומן שם לי עטרה. אישתיימא = שליח הנשוא חותם המשלחו.
4 משנה הרי אלו מותרין – טעמא מפרש בגמרא, דכי הווי שלימים ספק לא עבדום,
5 ואם תמצוי לומר עבדום – אימור בטלום לכך
6 שבוירום, הוי ספק ספיקא וקולא. שביצא בהן
7 נעבד – תבנית יד לבדה הן עובדין. גמרא
8 אמר שמואל אפילו שברי עבודה זרה – לא
9 תימא: שברי צלמים דוקא, משום דשמא לא
10 עבדום מעולם אפילו כשהיו שלימין. דאפילו
11 שברי עבודה זרה, שראינום שעבדה
12 כשהיתה שלימה – מותרין, דכיון דנשברה
13 שוב אין עובדין אותה. משום דקבעי למיתני
14 סיפא כו' – דאי תנא עבודה זרה, הוה
15 אמינא: דוקא עבודה זרה דמצא תבנית יד או
16 תבנית רגל דאסורה, אבל צלמים אפילו
17 תבנית יד שרי – להכי תנא ברישא צלמים,
18 למימר דאף על גב דשמא לא עבדום, אפילו
19 הכי לשבר חשוב כגון תבנית יד חישנין,
20 וכשעומדין על בסיסן כדמוקים ליה לקמן.
21 על
14 – מעיקרא סבור: אישתיימא בעלמא, ולכסוף סבור: שחוטם את עצמו תחת כל העולם כולו
15 למיתתה. "רבן שמעון בן גמליאל" כו'. תנא: אפילו צרור, אפילו קיסם. בעי רב אשי: תפש בידו
16 צואה, מהו? מי אסורין: פולי עלמא וילו באפיה פי צואה, או דילמא הוא מיהו דיויל באפי כולי
17 עלמא בעצמה? תיקו. משנה המוצא שברי צלמים – הרי אלו מותרין. מצא תבנית יד או תבנית
18 רגל – הרי אלו אסורין, מפני שביצא בהן נעבד. גמרא אמר שמואל: אפילו שברי עבודה זרה.
19 והאנן תנן: שברי צלמים! – הוא הדין דאפילו שברי עבודה זרה, והא דקתני: שברי צלמים
20 – משום דקבעי למיתני סיפא: מצא תבנית יד תבנית רגל הרי אלו אסורין, מפני שביצא בהן
21 נעבד. תנן: מצא תבנית יד תבנית רגל הרי אלו אסורין, מפני שביצא בו נעבד, אמאי?

אמר רבה: מחלוקת בשל כפרים, אבל בשל כפרים –

דברי הכל מותרין, מאי טעמא? לנוי עבדי להו. –

ודכפרים מי איבא למאן דאמר לנוי קעבדי להו? דכפרים

ודאי למיפלחניהו עבדי להו! אלא אי אתמר הכי אתמר,

אמר רבה: מחלוקת בשל כפרים, אבל בשל כפרים –

דברי הכל אסורין. "וחכמים אומרים: אין אסורין" וכו'.

קל – שרודה את עצמו תחת כל העולם כולו כמקל.

צפור – שתופש את עצמו תחת כל העולם כולו כצפור.

דבור – שתופש את עצמו תחת כל העולם כולו כדבור.

תנא, הוסיפו עליהן: סוף, עטרה, וטפעת. סוף –

מעיקרא סבור: לסטים בעלמא, ולכסוף סבור: שחוטג

את עצמו תחת כל העולם כולו. עטרה – מעיקרא סבור:

גידל פלילי בעלמא, ולכסוף סבור: פשעה למקד. טפעת

ולכסוף סבור: שחוטם את עצמו תחת כל העולם כולו

למיתתה. "רבן שמעון בן גמליאל" כו'. תנא: אפילו צרור, אפילו קיסם. בעי רב אשי: תפש בידו

צואה, מהו? מי אסורין: פולי עלמא וילו באפיה פי צואה, או דילמא הוא מיהו דיויל באפי כולי

עלמא בעצמה? תיקו. משנה המוצא שברי צלמים – הרי אלו מותרין. מצא תבנית יד או תבנית

רגל – הרי אלו אסורין, מפני שביצא בהן נעבד. גמרא אמר שמואל: אפילו שברי עבודה זרה.

והאנן תנן: שברי צלמים! – הוא הדין דאפילו שברי עבודה זרה, והא דקתני: שברי צלמים

– משום דקבעי למיתני סיפא: מצא תבנית יד תבנית רגל הרי אלו אסורין, מפני שביצא בהן

נעבד. תנן: מצא תבנית יד תבנית רגל הרי אלו אסורין, מפני שביצא בו נעבד, אמאי?

ורא

1 ובהכי ניחא דנקט הכא באנדרטי של מלכים, ולא קאמר באנדרטי סתם. וכן משמע
2 בירושלמי דשל מלכים נעבדין יותר, דקאמר התם: אם דבר ברי שהוא של מלכים – דברי
3 הכל אסור, אם דבר ברי שהוא של שולטנות – דברי הכל מותר, אלא אן קיימין בסתם, רבי
4 מאיר סבר סתמן של מלכים וחכמים אומרים סתמן של שולטנות. ולפירוש רבינו תם קשה
5 קצת, דכי קאמר לקמן סתמא כרבי מאיר – הוה
6 מצי למימר סתמא אפילו כרבנן, שהרי לא התירו
7 אלא אנדרטי.
8 אמר רבה מחלוקת בשל כפרים וכו' – לפום
9 ריהטא משמע דמוקי פלוגתיהו דרבי
10 מאיר ורבנן גבורת שאר מקומות אטו אותו מקום,
11 והכי פירוש: מחלוקת בשל כפרים שהן נעבדין
12 במקום, דגורין בכל הכפרים אטו אותו מקום,
13 דאף על גב דשאר מקומות לא פלחי להו אלא
14 לנוי עבדי להו – אסירי, ורבנן לא גורי שאר
15 מקומות דכפרים. אבל בשל כרכים דברי הכל
16 מותרים בכל הכרכים, דבבולחו לא עבדי להו
17 אלא לנוי בעלמא, ולא גורין כרכים אטו כפרים.
18 אבל קצת קשה הלשון, דפריך: ושל כפרים מי
19 איבא למאן דאמר דלנוי עבדי להו? ומאי פריך?
20 הא ודאי דבין לרבי מאיר בין לרבנן כפרים של
21 שאר מקומות עבדי להו לנוי, ולא אסר בהו רבי
22 מאיר אלא משום דגור אטו של שאר מקומות
23 ועוד קשה, הא דקאמר: אבל של כרכים דברי
24 הכל לנוי עבדי להו, משמע: התם מודו תריווהו
25 דלנוי עבדי להו, הא בשל כפרים פלוגי אי עבדי
26 לנוי אי למפלחניהו. וליתיה, דבבולחו מודו
27 דבמקומי של רבי מאיר עבדי להו למפלחניהו,
28 והכי הוה ליה למימר: מחלוקת בשל כפרים, רבי
29 מאיר גור שאר מקומות אטו אותו מקום, ורבנן
30 סברי לא גורין, אבל בשל כרכים ודאי לנוי עבדי
31 להו, פירוש: ומותרין בכל מקום, ובכרכים אפילו
32 במקומי של רבי מאיר דלנוי עבדי להו לכך
33 נראה: מחלוקת בשל כפרים – דרבי מאיר אסר

34 להו בכל מקום דלמפלחניהו עבדי להו, ורבנן שרו בכל מקום דסברי לנוי עבדי להו, אבל בשל כרכים דברי הכל לנוי בעלמא עבדי להו, ומותר. ופריך: ושל כפרים מי איבא למאן דאמר
35 לנוי עבדי להו? כלומר, היאך תעלה על דעתך להעמיד מחלוקתם בשל כפרים, ויחלק רבנן על רבי מאיר לומר דבכפרים לנוי עבדי להו? הא ודאי למפלחניהו עבדי להו! אלא אי אתמר
36 הכי אתמר: מחלוקת בשל כרכים, דתנן עבדי לנוי, אלא רבי מאיר אסר בכל הכרכים. דגור רובא דשאר מקומות שאין נעבדין כלל אטו מקומות דנעבדין אף בכרכים פעם אחת בשנה,
37 ורבנן לא גורי רובא אטו מיעוטא. אבל בשל כפרים דברי הכל אסורין, דבולחו כפרים למפלחניהו עבדו. ככדור – שהעולם עגול, כדאיתא בירושלמי שאלכסנדרוס מוקדון עלה למעלה
38 עד שראה כל העולם ככדור ואת הים כקערה, פירוש: ים אוקינוס שמקיף את כל העולם. אמר שמואל ואפילו שברי עבודה זרה מותרין – נראה לרבינו יצחק כי שמואל שסובר שברי
39 עבודה זרה מותרין – אית ליה נמי עבודה זרה שנשתברה מאיליה מותרת כרבי שמעון בן לקיש. ורבי שמעון בן לקיש דקאמר עבודה זרה שנשתברה מאיליה מותרת – אית ליה נמי דמצא
40 שברי עבודה זרה מותרין, ותריייהו חד טעמא אית להו. וכן משמע בסמוך, דרבי יוחנן מויתב לרבי שמעון בן לקיש ממתניתין דהמוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין, משמע: הא שברי
41 עבודה זרה אסורין, ומוכת מנייה דעבודה זרה שנשתברה מאיליה אסורה. ורבי שמעון בן לקיש אית ליה דשברי עבודה זרה מותרים משום דסבר עבודה זרה שנשתברה מותרת. והכי
42 פירושא דמילתיה דשמואל: ואפילו שברי עבודה זרה, כלומר: לאו דוקא שברי צלמים שרי משום ספק ספיקא דאימור לא עבדום ואם תמצוי לומר עבדום אימר בטלום, אלא אף שברי
43 עבודה זרה דודאי עבדה מותרין, דכיון דאי ידעי בודאי שנשתברה מאיליה מותרת – אם כן סתם שברים מותרין, דרוב שבירותיה הוו ביטול, דטפי שכיח שבירת גוי או שנשתברה מאיליה
44 משיבירה ישראל, דודאי אמרי: אילו שיברה ישראל לא היה מניחה שם אלא היה מבערה לגמרי מן העולם. ופריך ליה תלמודא: והאנן שברי צלמים תנן, דמשמע דוקא צלמים דאיבא
45 ספק ספיקא, אבל לא שברי עבודה זרה! דאי סלקא דעתך שברי עבודה זרה נמי מותרין, היה לו לשנות שברי עבודה זרה דהווי חידוש טפי! אלא ודאי מדשכחניהו לשברי עבודה זרה ונקט
46 שברי צלמים – דוקא קתני, ושברי עבודה זרה אסורים משום דודאי עבדה וימר דבטלוח. ומסיק: הוא הדין דאף שברי עבודה זרה מותרין, ואין לחלק בשברים. והא דקתני שברי צלמים
47 – משום דקבעי למיתני סיפא: מצא תבנית יד או רגל של צלמים אסורין, והיטב יש לידע שברים של צלמים מולא נקטי מידי בידיה, ואסורין לרבי מאיר משום שאינם שברים גמורים
48 כדמוקי לה שמואל בעומדין על בסיסן, ואם נקט שברי עבודה זרה ברישא, הוה אמינא: דוקא תבנית יד ורגל דעבודה זרה אסורין, מפני שכשהיתה שלימה היתה נעבדת תיור ודרכה הן
49 שהיו משתחיים ליד או לרגל בפני עצמן כשהיו מוזכרים, הלכך גם כשנפרד לא נתבטל מאורו שהוא דבר שלם שעומד צלם על בסיסן, אבל צלמים שאינן נעבדין אפילו לרבי מאיר אלא
50 פעם אחת בשנה, ואיבא למימר שהיו והרגל שלא היו נעבדין לבדם אף במחובר כלל, אם כן כשנפרדו נתבטלו לגמרי, ומשום הכי נקט שברי צלמים. ואם תאמר: מכל מקום היה לו
51 להשמיענו היתר שברי עבודה זרה, דכח דהיתר אסורין עדיקו ויש לומר: דכאן ודאי כח דאסורא דתבנית יד ורגל דצלמים עדיק, כי טעם גדול היה לנו להיתר בדפרישין, דמחויקין להו
52 למבטוליך הואיל ואף בחיבור לא היו נעבדין מעולם. ובמה שלא שנאה כלל במשנתנו היתר שברי עבודה זרה לא הפסדנו כלום, כי יש ללמוד ממשנתנו, שאין לחלק כמו שפירש חסדנו
53 בדברי שמואל. הוה הדין דאפילו שברי עבודה זרה וכו' – הא דלא משני הכא כמו שחירץ בסמוך על תיובתא דרבי יוחנן, דמשני רבי שמעון בן לקיש: משום דאית למידק הא צלמים
54 עצמן אסורין, וסתמא כרבי מאיר. דאדורו תירוצ לא שייך כאן על מה שהקשינו לשמואל, דשמואל אמתניתין קא, ומוקי לה כרבי מאיר, ואומר דלרבי מאיר אף על גב דחידוש הוא
55 דשברים מותר, לאו חידוש הוא כל כך בשברי צלמים, אלא ודאי דאף בשברי עבודה זרה עצמה מותרים, דאיבא נמי כמה ספיקות בדפרישית. ומקשינן ליה: כיון דאף שברי עבודה זרה
56 מותרים, אמאי שבקניהו נקט שברי צלמים? דודאי אין לו להניח חידוש היתר שברים דאיריין בהן להשמיענו חידוש איסור צלמים דלא איריין מנייניה. ומשום הכי קא משני דטוב לו
57 להניח חידוש היתר עבודה זרה להשמיענו חידוש איסור צלמים גופייהו בתבנית יד ורגל בדפרישית, דמאי לשברים, אבל בתר הכי מוקי לה כרבנן, אם כן שברי צלמים לגופייהו לא
58 אצטרך כלל כאשר אפרש לקמן.

והא שברים ניהו – ואם תאמר: בלא מלחיה דשמואל נמי תקשי רישא לספא. רישא שברי צלמים מותרין, וסיפא תבנית יד ורגל אסורין! ויש לומר: דאי לאו מלחיה דשמואל הוה אמנא שברי עבודה זרה אסורין, וסיפא משתמע שפיר בשברי עבודה זרה. **בעומדין** על בסיסן – פירש הקונטרס: על בימוס שלהן. ולשון "מצא" קשיא. דמשמע בשוק או בשדה לכך נראה לרבינו

תם לפרש: שיש להם בית מושב רחב שיושבין עליו לבדם, ואינם נראים כשברים אלא נראה שכן הן מתחלה נעשים. **איתביה** המוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין הא שברי עבודה זרה אסורין – נראה לפרש דהכי פריך: דף משנה סתמא שנויה ורבי מאיר לא הוזהב בה, ואם כן נוכל להעמיד אף כרבנן, ובסתם צלמים שאין בידם כלום שנחלקו רבי מאיר ורבנן מידי הכא. והכי דייק: בשלמא לרבי מאיר דאסר צלמים עצמם – הוצרך לשנות היתר בשברים, אלא לרבנן השתא צלמים עצמם שרו שברים מבעיא! אלא שמע מינה למידק אתא: הא שברים של עבודה זרה אסורין. והשתא לכא לשנוי כדשני לעיל: הוא הדין אפילו שברי עבודה זרה מותרין, ומשום דקא בעי למיתני "מצא תבנית יד" וכו', דדך תירוצא לא שייך אלא אליבא דרבי מאיר דאסר סתם צלמים, אבל לרבנן עדיין הקושיא ברובתה: אמאי חני שברי צלמים אם לא לדקדק הא שברי עבודה זרה אסורין. ומשני: לא תוקמה כרבנן ותידיק הא שברי עבודה זרה אסורין, אלא תוקמה כרבי מאיר ותידיק: הא צלמים עצמם אסורין, אבל שברי עבודה זרה לעולם מותרין. ומאחר שבא להשמיענו סתמא כרבי מאיר, אין להקשות מה שהקשינו לעיל לשמואל: ליתני שברי עבודה זרה וכל שכן שברי צלמים, דאי תנא שברי עבודה זרה לא היינו יכולין לדקדק: הא צלמים עצמם אסורין, אלא: הא עבודה זרה עצמה אסורה, והבא כולי עלמא מודה. ואין להקשות: מאחר דמוקי לה כרבי מאיר, לימא משום דבעי למתני סיפא כדשני לעיל. כי נראה קצת דוחק בהיות כי בא לאשמענין חידוש בשברים, ומניח שברי עבודה זרה משום סיפא. אבל השתא קאמר מלע: בלא אשמענין בשברים כלל, ולא אלא לדקדק. אבל אליבא דשמואל 27 משמע דבא להודיע דשברים מותר כדפרישית לעיל.

מדרכי מאיר נשמע לרבנן – לפירוש רבינו תם, דפירש לרבנן דאסרי כל צלמים אף אין בידם כלום חוץ ממאנדרטי עומד על פתח מדינה, נראה מזהו מצי: למפרך מרבנן גופיהו, בשבריהם כשברי עבודה זרה עצמה. ולרבנן שבריהם מותרין, דדבר ידוע הוא שאינם מחמירין יותר מרבי מאיר, ואם כן לימא מרבנן גופיהו נשמע דשברי עבודה זרה מותרין, דהא צלמים אסורין שבריהם מותרין, הכי נמי עבודה זרה אסורה שבריה מותרין. ובקונטרס נמי דקדק דהוה מצי למיפרך מרבנן גופיהו ומצלמים שיש בידם מקל או צפור ושבריהם מותרין, אלא משום דלא חזינן בהדיא במתניתין דשרו שברי צלמים שחן אסורין.

ואין ספק מוציא מידי ודאי – בתמיה, ואין ספק היתר הרגיל מוציא מידי ודאי! דאי בשאינו רגיל – אפילו ספק איסור אינו מוציא מידי ודאי היתר, כדמוכח בפרק קמא דחולין (י, א) גבי עור ספק פוגם וכו'.

חזקה על חבר וכו' – בירושלמי קאמר: תהדר בשמח בתוך היישוב, פירוש: ביישוב הדעת. **ומכניסה** במוך שלה – פירוש: שלא תראה בדגן פני הבית כדי שלא תתחייב במעשר, דאמרין (בבא מציעא פה, א): אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית, פירוש: לאחר שנעשה דגן, ואם הכניסה במוך שלה או יוכל לאכול עראי, וכדנאוי בתוספתא, ובפרק קמא דביצה (יג, א) מייית לה חכניס שבלין לאכול מהם עיסה אוכל מהם עראי ופטור. ואכילת בהמתו דנטק הכא, משום דכל אכילת בהמה אפילו קבע שלה חשוב הוא עראי, וכדאמרין (פאה פרק א משנה ו): מאכיל לבהמה לחיה ולעופות עד שיתמרח בכרי, אבל אם ראה פני הבית בדגן, או אף במרוח בכרי או בשדה ואין דעתו להביאו לבית – נקבע הוא למעשה, ולא יוכל לאכול עראי ואף לא לאכילת בהמות, דהנאה של כלי אסורה בטבל.

והתם תלינן בשמא הכניסה במוך, ואף על גב דמדרבנן אסור לאכול קבע – אתי ספק מעשר ומוציא מידי ודאי דרבנן.

והא שברים ניהו! תרגמה שמואל: בעומדין על בסיסן. אהמר: עבודה זרה שגשתפרה מאליה – רבי יוחנן אמר: אסורה, רבי שמעון בן לקיש אמר: מותרת. רבי יוחנן אמר אסורה, דהא לא בפלוגה; רבי שמעון בן לקיש אמר מותרת, מסתמא בפול מביטיל לה, מימר אמר: איהי נפשה לא אצלה, לההוא גברא מצלה ליה? איתביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש: "וראש דגון ושתי פפות דיו ברתות" וגו', וכתבי: "על בן לא ידרכו כהני דגון" וגו'! אמר לו: משם ראייה? התם שמוניחין את הדגון ועובדין את המפתח, דאמרי הכי: שבקיה איסריה לדגון ואתא איתבי ליה על המפתח. איתביה: המוציא שברי צלמים – הרי אלו מותרין, הא שברי עבודה זרה – אסורין! – לא תימא שברי עבודה זרה אסורין, אלא אימא: הא צלמים עצמן אסורין, וסתמא כרבי מאיר. ורבי יוחנן, מדרבי מאיר נשמע להו לרבנן; לא אמר רבי מאיר: צלמים אסורין, שברי צלמים מותרין? לרבנן עבודה זרה נמי, היא אסורה ושבריה מותרין! – הכי השתא? התם אימר עבדום אימר לא עבדום, ואם תמצא לומר עבדום – אימר בפלוגה; עבודה זרה ודאי עבדוה, מי יימר דבפלה? הוי ספק וודאי, ואין ספק מוציא מידי ודאי! – ואין ספק מוציא מידי ודאי? והתניא: חבר שמת והניח מגורה מלאה פירות, אפילו הוה בני יומן – הרי הן בחזקת מתוקנין; והא הכא דודאי מבילי, ספק עשריניהו ספק לא עשריניהו, וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי! – התם ודאי ודאי הוא, דודאי עשריניהו, כדרבי חנינא חוזהו, דאמר רבי חנינא חוזהו: חזקה על חבר שאינו מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו. ואי בעית אימא: מעיקרא לא מבילי ספק וספק הוא, אפשר דעבד כדרבי אושעיא, דאמר: מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוך שלה, כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר. ואין ספק מוציא מידי ודאי? והתניא, אמר רבי יהודה: מעשה בשפחתו של

הבית ובאו לכלל טבל – לא נפקי תו מידי ודאי עד דמעשריניהו קמן. ומכניסה – לחצירו במוך שלה, ולא ימרחנה בכרי בגורן שבשדה. דמירוח הוא גמר מלאכה, והכנסתו לבית הוא קובעתו למעשר לאסור בו אכילת עראי כדאמרין ב"השוכר את הפועלים" (בבא מציעא פה, א), וכיון דהכניסה קודם גמר מלאכה לא קבעה ליה לכך, וכי מחדר להו וממחר להו בתוך הבית לא מקבע, דשני הבית הוא דקבע ולא תוך הבית, כדיליף התם מ"ואכלו שערך", ואפילו מירוח בשדה והכנסתו דרך גנות וקרפיות אמרין במברכות (ל, ב) דלא מקבע. כיון שתהא בהמתו אוכלת – להכי נקט "בהמתו", דמאכל בהמתו קחשיב ליה אכילת עראי, וליכא אפילו איסורא דרבנן, כדתנן במסכת פאה (פרק א משנה ו): מאכיל לבהמה לחיה ולעופות עד שיתמרח בכרי, אלמא מאכל בהמה עראי קרי ליה. דאילו גבי אדם, אף על גב דלא נמרחו אסור לאכול קבע אלא עראי, ולגבי לא ראה פני הבית נמי בהמתו שריא, אבל איהו אסור מדרבנן לאכול קבע אלא עראי, אבל אי ראה פני הבית – אפילו מאכל בהמה חייב במעשר, דהא תנן (דמאי פרק א משנה ג) הלוקח לזרע ולבהמה פטור, בדמאי תנין לה.

מציק

על בסיסן – על כן, מקום המתוקן לה. כיון דאותביניהו התם ודאי פלחי להו. לא ידרכו כהני דגון על מפתח דגון – אלמא חשיבי להו שברים. משם ראייה – בתמיה. התם – לאו עבודה זרה שבורה קחשיבי לה, דאינהו סבור, כיון שראו אברים חשובין שלו על מפתח. שבקיה איסריה לדגון – גבורת ושררת הצלם עזבתו והלכה וישבה על המפתח. איסריה = שר שלו, כמו "איסריה דעניותא" (בשחזית חולין בפרק "לח הבשר" (דף קה) וברבי פסחים, פסחים קיא, ב). וסתמא כרבי מאיר – ואף על גב דאסר בצלמים מודה בשבריהו, ומקשינן: ולרבי יוחנן דקאמר הכא מודה רבי מאיר דשברי צלמים מותרין, מדרכי מאיר נשמע לרבנן, דרבנן נמי שרו בשברי עבודה זרה. דהא צלמים לרבי מאיר עבודה זרה לרבנן ניהו, ומדרכי מאיר נשמע לרבנן, דכי היכי דקאמר שברי צלמים מותרין הכי נמי ודאי סבירא ליה לרבנן צלמים שיש בידן מקל או צפור דשבריהו מותרין, דשבריהו מותרין. והוה מצי למימר: מדרבנן נשמע לרבנן, דהא אסרי צלמים שיש בידן מקל או צפור ומכל מקום שבריהו מותרין, והאי דלא קאמר הכי, משום דלא חזינא בהדיא במתניתין דקא שרי שברי אותן צלמים שחן אסורין. לאו אמר רבי מאיר וכו' – לשון קושיא. הוי ספק וודאי – ספק להיתר וודאי אסור. אין ספק מוציא מידי ודאי – שהחזיק תחלה לאיסור. והא הכא דודאי מבילי – כיון שאנו רואין שנגמרה מלאכתו ודאי בחזקת טבל הוי מיד, התם ודאי וודאי הוא – כי היכי דפשיטא לך שהיו טבל, הכי נמי פשיטא לך שעשירין החבר מיד, שמוחזק בכך. ואיבעית אימא ספק וספק הוא – כי היכי דמספקא לך אם עשירין אם לאו, נמי מספקא לך אם הוי מעולם טבל אם לאו, דאף על גב דנגמרה מלאכתו השתא ונתמרחו בכרי, איכא למימר לא באו לכלל טבל מעולם. דעבד להו כרבי אושעיא – דהכניסה במוך שלה ולא ראה פני הבית. ואף על גב דטבל שלא ראה פני הבית מותרס באכילת קבע, והכא מחזקינן לה בחזקת מתוקנין ושרינן להו באכילת קבע – אין כאן ספק מוציא מידי ודאי, דאכילת קבע דאורייתא לא אשכחינן, ומדרבנן הוא דמיחסר, וחינהו רבנן לחזקת חבר לתקנתא דידהו. אבל אי הוה חזינן ליה דמרחיניהו קודם שראו פני

וְהָא שְׂבָרִים נִינְהוּ – והלא תבנית יד או רגל הם שברי צלמים, ולדעת
 שמואל שאפילו שברי עבודה זרה מותרים, מדוע המשנה אוסרתם.
 מתרצת הגמרא: תְּרַנְמָה – פירש שמואל את המשנה, שמדובר
 בַּעֲוֹמְדִין תבנית היד או הרגל עַל פְּסִיסָן – על פן המיוחד להן, וכיון
 שהניחן שם ודאי עבד להן כמות שהן.
 הגמרא מביאה מחלוקת בדין עבודה זרה שנשתברה מאלהיה: אִתְּמַר,
 עֲבֹדֶת פּוֹכְבִּים שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה מֵאֵלֵיהֶּ, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אִסּוּרָה
 בהנאה, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר מוֹתֵרֶת בהנאה.
 הגמרא מבארת את מחלוקתם: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אִסּוּרָה, דְּהָא לֹא
 רָאִינוּ שְׂבָרָה הָגוֹי, וְהֵיא עֲדִין עֲבוּדָה זָרָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ
 אָמַר מוֹתֵרֶת, שֶׁמִּסְתַּמָּא בְּפוּלִי כְּמִפְּלִי לָהּ – מן הסתם ביטל אותה
 הגוי בלבו לאחר שנשברה, מִיָּמַר אָמַר – אמר הגוי לעצמו, אֵיחִי
 נִפְשָׁה לֹא אִצְלָה – אם את עצמה העבודה זרה לא הצליחה להציל,
 שהרי נשברה, לְהָהוּא נִבְרָא מִצְלָה לָּהּ – וכי אותי היא תציל.
 רבי יוחנן מקשה על ריש לקיש מפסוק בנביא: אִתִּיבִיה – הקשה רַבִּי
 יוֹחָנָן לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, מהמעשה המובא בנביא בענין ארון
 האלוקים שהפגשתי שבו במלחמה עם ישראל, והניחו אותו ליד
 פסל דגון, ונאמר שם (שמואל א' ה'): וַיִּשְׁכְּמוּ בַבֹּקֶר מִמַּחֲרַת וַהֲנִה דָּגוֹן
 נָפֹל לַפְּנֵי אֶרְצָה לַפְּנֵי אֲרֹן ה' וַיֵּרָא דָּגוֹן וְשֵׁנִי פְּסוּת יָדָיו בְּרוֹתוֹת
 וְגו' אֶל הַמִּפְתָּן, שֶׁמִּצְאוּם מוֹנִיחִים עַל מַפְתָּן הַחֹדֶר, וּבְרִיכִי בַּפִּסּוּק
 שאחרי זה (שם פסוק ה'): עַל פֶּן לֹא יִדְרֹךְ כַּהֲנֵי דָּגוֹן וְגו' וְכָל הַבָּאִים
 בֵּית דָּגוֹן עַל מַפְתָּן דָּגוֹן. ומוכח משם שהראש והידיים השבורות של
 הפסל היו חשובים להם ומשום כך לא דרכו על המפתן ששם נמצאו,
 וקשה על ריש לקיש שאמר שאחר שהעבודה זרה נשברה הגוי מבטל
 אותה.
 אָמַר לוֹ רִישׁ לָקִישׁ, וְכִי מִשָּׁם יֵשׁ רֵאִיָּה שְׁלֹא כְּדַבְרִי, הֵתֵם – שם מה
 שלא דרכו על המפתן, הוא לא משום שהחשיבו את השברים, אלא
 משום שֶׁמִּנְיָחִין הֵיוּ אֵת הַדָּגוֹן ולא עבדוהו עוד וְעוֹבְדִין אֵת הַמִּפְתָּן,
 מאחר וחלקים חשובים של הפסל שנשבר היו מונחים על המפתן,
 דְּאִמְרֵי הָבִי – שכך אמרו לעצמם, שֶׁבְּקִיָּה אִסְרִיָּה לְדָגוֹן – השר בעל
 הכח והשררה עזב את דגון כשנשבר, וְנִתְּנָא אִתִּיב לָּהּ – ובא וישב
 עַל הַמִּפְתָּן.
 רבי יוחנן מקשה על ריש לקיש ממשנתו: אִתִּיבִיה, שנינו במשנה,
 הַמוֹצֵא שְׂבָרֵי צִלְמִים תְּרִי אֱלֹ מוֹתְרִין בהנאה. ודברי המשנה
 לכאורה אינם מובנים, מה החידוש בדין זה, הלא לדעת חכמים (ולעיל
 36) אפילו צלמים שלימים מותרין וכל שכן שברי צלמים. אלא בהכרח
 שכוונת המשנה לומר שדווקא שברי צלמים מותרים הֵא – אבל שְׂבָרֵי
 עֲבֹדֶת פּוֹכְבִּים אִסּוּרִין, וקשה על ריש לקיש הסובר ששברי עבודת
 כוכבים מותרים.
 מתרצת הגמרא: לֹא תֵימָא – אל תדייק מהמשנה שְׂבָרֵי עֲבֹדֶת
 פּוֹכְבִּים אִסּוּרִין, אֱלָא אֵימָא – כך תדייק דווקא שברי צלמים
 מותרים, הֵא – אולם הַצִּלְמִים עֲצָמָן כְּשֶׁהם שְׁלִימִים, אִסּוּרִין בהנאה,
 וְכֵתִימָא – וסתם משנתנו נשנית בְּרַבִּי מֵאִיר הַחוּלָה עַל חֲכָמִים
 במשנה הקודמת, וסובר שכל הצלמים אסורין, ומחדשת המשנה
 שאף שרבי מאיר אוסר את הצלמים, הוא מודה ששבריהם מותרים.
 הגמרא תמהה על רבי יוחנן: וְהֵרִי רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁהִקְשָׁה לְרִישׁ לָקִישׁ
 ממשנתו, מודה שלדעת רבי מאיר על אף שצלמים אסורים, מכל
 מקום שברי צלמים מותרים, אם כן מִדְּרַבִּי מֵאִיר נִשְׁמַע לָהּ לְרַבְּנָן
 – משיטת רבי מאיר בצלמים סתם, נלמד לשטת חכמים בצלמים
 שיש בידם מקל או ציפור, שבהם מודים חכמים שאסורים, לֹא – וכי
 לֹא אָמַר רַבִּי מֵאִיר צִלְמִים אִסּוּרִין וְשְׂבָרֵי צִלְמִים מוֹתְרִין, אם כן
 גַּם לְרַבְּנָן, צִלְם הַחוּזִק בִּידוֹ מִקֵּל או ציפור, שזו הוכחה שהצלם הוא
 עֲבֹדֶת פּוֹכְבִּים, נִמָּא – גם יזיה הדין שהיא אִסּוּרָה וְשְׂבָרֵיהָ מוֹתְרִין,
 וקשה על רבי יוחנן הסובר ששברי עבודת כוכבים אסורים.
 מתרצת הגמרא: הָבִי הֶשְׁתָּא – וכי כך נראה בעיניך עתה לדמות
 סתם צלמים שרבי מאיר אוסרם ומתיר את שבריהם, לעבודת
 כוכבים שנשברה, הלא יש לחלק ביניהם, הֵתֵם – שם בסתם צלמים
 יש שני ספיקות, אִימַר עֲבָדִים אִימַר לֹא עֲבָדִים – יתכן שעבדו להם
 בהיותם שלימים ויתכן שכלל לא נעבדו, וְגַם אִם תִּמְצִי לְוִימַר

שְׂבָרִים כשהיו שלימים, אִימַר בְּפִלּוּם – יתכן שלאחר שנשברו,
 הגוי ביטל את השברים, ובספק ספיקא מתיר רבי מאיר. אולם
 בַּעֲבֹדֶת פּוֹכְבִּים וְדֹאֵי עֲבָדִיהֶּ מתחילה כשהיתה שלימה ונאסרה,
 ואחר שנשברה מִי יִימַר דְּבִטְלָה – ספק הדבר אם הגוי ביטל את
 השברים והותרה, הֵנִי – הרי לפנינו סָפֵק להקל וְדֹאֵי לֵאסוּר, וְאִין
 סָפֵק להקל מוֹצִיא מִיָּדִי וְדֹאֵי אִסּוּר, כלומר אין בכח הספק שמה
 הגוי ביטל את העבודה זרה ואף שקרוב לודאי שהוא ביטלה, לשנות
 את חוקת האיסור שהיה בעבודה זרה קודם שנשברה.
 הגמרא מביאה ברייתא ודנה אם היא סותרת את הכלל האמור שאין
 ספק היתר מוציא מידי ודאי אסור. מקשה הגמרא: וְכִי אִין סָפֵק
 מוֹצִיא מִיָּדִי וְדֹאֵי, וְהֵתִינָא, חֶבֶר ו-מי שקיבל על עצמו להיות נאמן
 על המעשרות שָׁמַת, וְהֵנִיחָ בְּבֵיתוֹ מְגוּרָה – אוצר של תבואה,
 מְלֵאָה פִּידוֹת, אִפִּילוּ הֵן בְּנֵי יוֹסֵף, כלומר אף אם ידוע שנגמרה
 מלאכתם בשדה, והכניסם למגורה באותו יום שמת, ונמצא שהפירות
 ראו את פני הבית, והתחייבו במעשרות מהתורה, מכל מקום הֵרִי הֵן
 בְּחֻזְקָת מְתוּקָנִין – מעושרים ומותרים באכילה, משום שקרוב לודאי
 שהחבר הפריש מהם תרומות ומעשרות קודם שמת. וְהָא הֵבָא –
 והרי בדין זה של הברייתא, דְּוִדָּא מְבִילִי – שהפירות היו ודאי טבל,
 וְסָפֵק עֲשִׂרְיֵהוּ סָפֵק לֹא עֲשִׂרְיֵהוּ, וקרוב לודאי ואם כי לא ודאי
 גמור, שהחבר עישר אותם, וְקָאֵתִי – ובא סָפֵק זה שמה עישר
 ומוֹצִיא מִיָּדִי וְדֹאֵי אִסּוּר טבל, ואם כן מדוע אסר רבי יוחנן שברי
 עבודת כוכבים, על אף שבתחילה היו ודאי אסורים, הלא קרוב
 לודאי שהגוי ביטלם, והם מותרים.
 מתרצת הגמרא: הֵתֵם – שם בענין חבר שמת, וְדֹאֵי וְדֹאֵי הוּא – ודאי
 שמוציא מידי ודאי הוא, דְּוִדָּא עֲשִׂרְיֵהוּ החבר קודם שמת, בְּדְרַבִּי
 חֲנִינָא חוּזָא, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא חוּזָא, חֻזְקָה עַל חֶבֶר – בטוחים
 אנו בחבר שנודר שלא יכשלו אחרים במאכלי איסור השייכים לו,
 שְׂאִינֵי מוֹצִיא דְּכָר שְׂאִינֵי מְתוּקָנִין מִתַּחַת יָדוֹ, ובודאי תיקנם מיד.
 הגמרא דוחה באופן אחר: וְאִי בְּעִיתִי אֵימָא (מְעִיקְרָא לֹא מְבִילִי) –
 אם תרצה תוכל ליישב זאת גם כך, אף אם אין ודאות שהחבר עישר
 את הפירות, מכל מקום אין כאן ספק להקל (שמה הפירות נתקנו)
 שמוציא מידי ודאי אסור טבל, אלא זה סָפֵק שמה הפירות נתקנו
 וְסָפֵק אם בכלל טבל הוא. כלומר, על אף שאנו רואים שהתבואה
 נתמרחח בכרי ונגמרה מלאכתה, מכל מקום יש צד לומר שלא באה
 מעולם לכלל חיוב טבל, משום [דְּאִפְשָׁר דְּעֵבֶד – שיתכן שהחבר נהג]
 בְּדְרַבִּי אוֹשְׁעִינָא, דְּאָמַר מְעָרִים אֵרִם עַל תְּבוּאָתוֹ – מותר לאדם
 לפעול בדרך של הערמה כדי שתבואתו לא תתחייב במעשר
 מהתורה, וּמְכַנְיָסָה לְבֵית בְּמוֹץ שָׁלָה – כשהיא עדיין במוך, קודם
 שנגמרה מלאכתה, וגומר את מלאכתה בבית. וזאת בְּרִי שְׁתֵּהָא
 בְּהִתְמוֹת אוֹכְלֵת מִמְנָה וּפְסוּדָה מִן הַמַּעֲשֶׂר – ולא יצטרך לעשר את
 הפירות קודם אכילתה. והטעם משום שתבואה שנגמרה מלאכתה
 ולא ראתה פני הבית מותרת לאכילה מן התורה בלא מעשר, אלא
 שחכמים אסרו לאדם לאכול ממנה אכילת קבע והתירו לו לאכול
 ממנה אכילת עראי. ואולם את בהמתו, אף שאסור להאכילה טבל
 גמור, כאן מותר לו להאכילה אף בכמות גדולה, לפי שאכילת בהמה
 בכל כמות שהיא, נחשבת לאכילת עראי. מעתה, כיון שיש להסתפק
 שמה גם החבר שמת נהג כך, וגמר את מלאכת הפירות רק לאחר
 ראיית פני הבית, נמצא שפירותיו הם ספק טבל, ולכך הספק שמה
 עישר מוציא מידי ספק טבל. ואף שהפירות הם טבל ודאי מדרבנן,
 שהרי חכמים חייבו במעשר אף בלא ראיית פני הבית, מכל מקום
 רבנן סמכו על חוקת החבר שודאי עישר את הפירות, ולכן הפירות
 מותרים לאדם גם באכילת קבע. אבל בענין עבודה זרה שודאי
 נאסרה קודם שנשברה, וכשנשברה, ספק הדבר שמה בטלה, אין ספק
 זה ואפילו הוא קרוב לודאי היתר, מוציא מידי ודאי אסור.
 הגמרא דנה בראיה מברייתא אחרת. מקשה הגמרא: וְכִי אִין סָפֵק
 מוֹצִיא מִיָּדִי וְדֹאֵי, וְהֵתִינָא, אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, בור שרגילים להשליך
 בו נפלים, אדם המאדיל עליו הרי הוא טהור, וכן היה מַעֲשָׂה
 בְּשִׁפְחָתוֹ הַכְנַעֲנִית

שֶׁל מִצִּיץ אָחֵר – יְהוּדִי אֵלִים שְׁהִיָּה דר בְּרִימֹן, שְׁהִמְלִיָּה נָפֶל שְׁנוּלָה
 לָהּ לְבֹר, וְכָא בְּהֵן חֲכָם וּמוֹרָה הוֹרָאָה וְעֵמֶד עַל שִׁפְתָּ הַבּוֹר, וְהִצִּיץ
 [בּו] כְּדִי לִידַע אֵם הַנֶּפֶל וְכָר אֵם נִקְבָּה, וְלַחֲוֹרֹת לִשְׁפַחָה כִּמְה יִמִּי
 טוֹמָאָה וְטַהֲרָה יֵשׁ לָהּ, וְלֹא רָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּפֶל, וְהִסְתַּפֵּקוּ עַל כֵּהָן
 זֶה אֵם נִטְמָא כְּשֶׁהֶאֱדִיל עַל הַבּוֹר, וְכָא מַעֲשֶׂה לְפָנֵי הַכְּמִים
 וְיִטְהַרְוּ, מִפְּנֵי שְׁחֻלְדָּה וּבְרָדְלָם מִצִּוּן שֶׁם בְּתוֹךְ הַבּוֹר, וְקִרְבּוֹ
 לֹודֵאֵי שַׁעַד שֶׁבֵּא הַכֹּהֵן לְבֹר, כִּבְר אֲכָלוּ אֶת הַנֶּפֶל אוֹ גִּרְרוּהוּ
 לַחֲוִירָהּ, וְנִמְצָא שֶׁהַכֹּהֵן לֹא הֶאֱדִיל עַל הַמֶּת. מִבִּאֲרַת הַגִּמְרָא אֵת
 קוֹשִׁיתָהּ: וְהָא אִמָּא – וְהָרִי כֵּאֵן דְּוָדֵאֵי הִמְלִיָּה נָפֶל וְהִיתָה טוֹמָאָה
 וְדֵאִית בְּבוֹר, וְסָפֵק אִם גִּרְרוּהוּ הַחֹלְדָה וְהַבְּרָדֶלֶס, סָפֵק לֹא גִרְרוּהוּ,
 וְקָאָתִי – וְכָא סָפֵק זֶה וּמוֹצִיא מִיָּדִי וְדֵאֵי טוֹמָאָה, שְׁהִי חֲכָמִים
 טִיִּהֲרוּ אֶת הַכֹּהֵן, וְקִשָּׁה עַל רַבִּי יוֹחָנָן הַסּוֹבֵר שֶׁאֵין סָפֵק בִּיטּוּל
 הָעֲבוּדָה זֶרָה מוֹצִיא מִיָּדִי וְדֵאֵי אִיסוּר הַנָּהָא.
 מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: לֹא תִּקְמָא – אֶל תִּגְרוּס בְּבִרְיִיתָא הִמְלִיָּה נָפֶל לְבֹר,
 אִלָּא אִמָּא – יֵשׁ לִגְרוּס הִמְלִיָּה בְּמִין נָפֶל לְבֹר, כְּלוּמֹר סָפֵק אִם הִיָּה
 זֶה נֶפֶל, וְטִיִּהֲרוּ חֲכָמִים אֶת הַכֹּהֵן מִשּׁוּם שֵׁשׁ כֵּאֵן 'סָפֵק סָפִיקָא' וְשֵׁנִי
 צַדִּי סָפִיקוֹת לַהֲקֵל, סָפֵק שְׁמָא לֹא הִיָּה זֶה כִּלְל נֶפֶל אִלָּא שְׁפִיר מִלֵּא
 רוּחַ, וְגַם אִם הִיָּה נֶפֶל, שְׁמָא חֹלְדָה אוֹ בְּרָדֶלֶס גִּרְרוּהוּ.
 שְׁוֹאלַת הַגִּמְרָא עַל תִּירְוֶן זֶה: וְהָא לִידַע אֵם וְכָר אֵם נִקְבָּה הוּא
 קְתִיבָּה בְּבִרְיִיתָא, מִשְׁמַע שֶׁבְּרוּר שְׁהִיָּה נֶפֶל, וְהִנִּידוֹן אִם הוּא זָכָר אוֹ
 נִקְבָּה.
 מִיִּשְׁבֵּת הַגִּמְרָא: הַבְּרִיִיתָא קִיצְרָה בְּלִשׁוֹנָה, וְהָיָה קְאָמֵר, שְׁהִצִּיץ
 בְּבוֹר לִידַע אֵם רוּחַ הַמְּלִיָּה וְאִינָה צְרִיכָה לִמְנוּת יִמִּי טוֹמָאָה וְטַהֲרָה,
 אוֹ אֵם נָפֶל הִמְלִיָּה וְעֵלִיָּה לִמְנוּת יִמִּי טוֹמָאָה וְטַהֲרָה. וְאֵם תִּמְצִי
 לִזְמַר – וְאֵם יִרְאָה שֶׁנָּפֶל הִמְלִיָּה, יִתְבוּנֵן בּוֹ לִידַע אֵם וְכָר אֵם נִקְבָּה.
 תִּירְוֶן נֹוסֵף לַקּוֹשִׁית הַגִּמְרָא עַל רַבִּי יוֹחָנָן: וְאִיִּבְעִית אִמָּא – אִם
 תִּרְצָה תִּישֵׁב זֹאת כִּךְ, אֲנִמֵּם הַשְׁפַּחָה הִטִּילָה וְדֵאֵי נֶפֶל לְבֹר, אִלָּא
 בְּיִין שְׁחֻלְדָּה וּבְרָדְלָם מִצִּוּן שֶׁם בְּבוֹר, וְדֵאֵי גִרְרוּהוּ, וְכֹאשֶׁר הַכֹּהֵן
 הִצִּיץ כִּבְר לֹא הִיָּה שֶׁם הַנֶּפֶל, וְנִמְצָא שׁוּדֵאֵי הוֹצִיא מִיָּדִי וְדֵאֵי.
 הַגִּמְרָא חֹזֶרֶת לִמְחֻלּוֹקֶת רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ אֵם עֲבוּדָה זֶרָה
 שֶׁנִּשְׁבְּרָה מֵאִלִּיָּה מוֹתֵרֶת בַּהֲנָאָה. רַבִּי יוֹחָנָן מִקְשֶׁה לְרִישׁ לְקִישׁ
 מִמִּשְׁנֵית וּבְרִיִיתוֹ: אִיִּתִּיבָּה – הַקְשָׁה רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ, שֶׁנִּינֵו
 בְּמִשְׁנֵיתוֹ, מִצָּא תִּבְנִית דִּי אוֹ תִּבְנִית רִגֵּל שֶׁנִּשְׁבְּרוּ מִצִּלְמִים, הָרִי
 אִלּוֹ אִסּוּרִין מִפְּנֵי שֶׁיִּבְצָא בְּהֵן נֶעֱבֵד, כְּלוּמֹר שֵׁשׁ שְׁעוּבִידִים
 לַצּוֹרוֹת אִלּוֹ. אִמָּא [וּמִדּוּעַ], הָא שְׁבָרִים נִינְהוּ, וְלִדְעַת רִישׁ לְקִישׁ
 בִּין אֵם גּוֹי שֶׁבֵּרֵם וּבִין אֵם נִשְׁבְּרוּ מֵאִלִּיָּהם הָרִי הֵם מוֹתֵרִים. מִתְרַצַּת
 הַגִּמְרָא: הָא תִּרְנֻכָּה – הִלָּא כִּבְר פִּירֵשׁ שְׁמוּאֵל (לְעֵיל מֵאָה) שֶׁהִמְשִׁיחַ
 עוֹסֶקֶת בְּעֻמְדִין תִּבְנִית הִיד אוֹ הִרְגֵּל עַל בְּסִיסָן [וּכֵן] הַמִּיּוֹחֵד לָהֶן,
 חֹו הוֹכַחָה שְׁעִבְדוֹ לָהּ כְּמוֹת שְׁהִיא.
 אִיִּתִּיבָּה, שֶׁנִּינֵו בְּמִשְׁנָה לַחֲלֹן (נֵב), עוֹבֵד בּוֹכְבִים מְכַטָּל [וּכִיכֹל
 לְבַטֵּל] גַּם עֲבוּדָת בּוֹכְבִים שֶׁלֹו גַּם שֶׁל חֲקֹר, וְאִילוֹ יִשְׂרָאֵל אִינוֹ
 מְכַטָּל עֲבוּדָת בּוֹכְבִים שֶׁל עוֹבֵד בּוֹכְבִים אִפִּילוֹ עַל דִּי שְׁבִירָה,
 וְלִישׁ לְקִישׁ שְׁעִבְדוֹהָ זֶרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה מֵאִלִּיָּה מוֹתֵרֶת בַּהֲנָאָה, קִשָּׁה,
 אִמָּא אִינָה מִתְבַּטֵּלָה, תִּהְיִי – תֵּהֵא עֲבוּדָת בּוֹכְבִים שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה
 מֵאִלִּיָּה, שְׁהִי גַם כְּשִׁיִּשְׂרָאֵל שׁוֹבֵר אוֹתָהּ, אוֹמֵר הָגוֹי לַעֲצֻמוֹ שֶׁאֵם
 לֹא הוֹעִילָה לַהֲגֵן עַל עֲצֻמָּה אֵיךְ תוֹעִיל לְאַחֲרִים, וּמִבְטֵלָה בְּלִיבּוֹ.
 מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: אִמָּר אֲבִי, מְדוּבָר שֶׁיִּשְׂרָאֵל רַק פְּתָקָה, כְּלוּמֹר
 הִכִּיָּה עֲלֵיהָ בְּפִטִּישׁ עַד שֶׁנִּתְמַעֲבָה צוֹרָתָה, וְכִיּוֹן שֶׁלֹא חֲסֵרָה כְּלוּם לֹא
 בְטֵלָה הָגוֹי. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְכִי פְתָקָה מֵאִי תִּי – מֵהַ בֶּכֶךְ, וְלִמָּה אֵין
 זֶה כְּשִׁיבְרָה, וְהָא תִּנֵּן בְּמִשְׁנָה לַחֲלֹן (נֵב), פְתָקָה – מִיעֵךְ אֶת הָעֲבוּדָה
 זֶרָה אֶת עַל פִּי שֶׁלֹא חֲסֵרָה, בְּטֵלָה. מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: הִנֵּי מִיָּלִי – דְּבִרִּי
 הַמִּשְׁנָה חֲלוּבָה אִינֵם אִלָּא פְתָקָה עוֹבֵד בּוֹכְבִים, שְׁבוּה הוּא מֵרָאָה
 שֶׁאִינָה חֲשׁוּבָה לוֹ וּמִבְּזוּה אוֹתָהּ, אֲבָל פְתָקָה יִשְׂרָאֵל אִלָּא בְטֵלָה,
 מֵאַחֵר שֶׁלֹא בִיטֵלָה הָגוֹי. וְאַף שֶׁכְּשִׁנִּשְׁבְּרָה מִבְטֵלָה, מִפְּנֵי שְׁהוּא חֹושֵׁב
 שֶׁאֵם לֹא הוֹעִילָה לַעֲצֻמָּה אֵיךְ תוֹעִיל לְאַחֲרִים, אֵךְ כְּשֶׁהִיא נִמְעַכָּת,
 סְבוּר הוּא שְׁהִיא אִינָה מִקְפִּידָה עַל כִּךְ כִּיּוֹן שֶׁאִינָה חֲסֵרָה כְּלוּם.
 רַבָּא חוֹלֵק עַל אֲבִי וּמִתְרַץ בְּאוֹפֵן אַחֵר: וְכָא אִמָּר, לְעוֹלָם בִּי
 פְתָקָה יִשְׂרָאֵל נִמִּי [וּגַם כֵּן] בְּטֵלָה, שְׁהִי מִבְטֵלָה, אִלָּא שֵׁשׁ גְּזֵרָה
 דְּרַבְּנָן שֶׁבִּיטּוּל עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַשְׁבּוּ בִיטּוּל, שֶׁחֲשִׁשׁוּ דְלָמָּא מִנְּהָ
 לָהּ – שְׁמָא יִמְצָא הַיִּשְׂרָאֵל עֲבוּדָה זֶרָה שֶׁל גּוֹי וְיִגְבִּיָּה אוֹתָהּ וְיִזְכֶּה בָּהּ,

וְהָרִי מְכַטָּל לָהּ – וְאַחֵר כִּךְ יִבְטֵל אוֹתָהּ, וְיִסְכּוּר שְׁהוֹעִיל בְּבִיטּוּלוֹ
 לַחֲתִירָה, וּבִאֲמַת לֹא הוֹעִיל כְּלוּם, לְפִי שֶׁכִּבְר זָכָה בָּהּ, וְהָיָה – וְהָרִי
 הִיא עֲבוּדָת בּוֹכְבִים הַנִּמְצָאָת בִּיד יִשְׂרָאֵל, וְכָל עֲבוּדָת בּוֹכְבִים בִּיד
 יִשְׂרָאֵל, אִינָה בְטֵלָה לְעוֹלָם, וְצִרִיךְ לְקוֹבְרָה.
 קוֹשִׁיא נֹוסֵפֶת: אִיִּתִּיבָּה, עוֹבֵד בּוֹכְבִים שֶׁהִכִּיָּה אֲכָנִים מִן
 הַמִּרְקוּלִים – עֲבוּדָה זֶרָה הַעֲשִׂיָּה עֲרִימָה שֶׁל אֲבָנִים, וְעוֹבְדִים אוֹתָהּ
 בּוֹרִיקָת אֲבָן לְפָנֶיהָ, וְהִתִּפָּה בְּהֵן דְּרָכִים (וּמִרְטִיאוֹת) [וּמִרְטִיאוֹת] –
 רַחֲבוּת, מוֹתָרוֹת הָאֲבָנִים בַּהֲנָאָה, שְׁהִי הָגוֹי בִּיטֵל אֶת הַמִּרְקוּלִים
 בְּמָה שֶׁנִּטֵּל מִמֶּנָּה אֲבָן. וְאִילוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִכִּיָּה אֲכָנִים מִן הַמִּרְקוּלִים
 וְהִתִּפָּה בְּהֵן דְּרָכִים (וּמִרְטִיאוֹת) [וּמִרְטִיאוֹת], אִסּוּרוֹת בַּהֲנָאָה, לְפִי
 שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל מִבְטֵל עֲבוּדָה זֶרָה שֶׁל גּוֹי. וְקִשָּׁה לְרִישׁ לְקִישׁ, אִמָּא
 אִינָה מִתְבַּטֵּלָה, תִּהְיִי – תֵּהֵא עֲבוּדָת בּוֹכְבִים שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה מֵאִלִּיָּה,
 שְׁהִי גַם כְּשִׁיִּשְׂרָאֵל שׁוֹבֵר אוֹתָהּ, הָגוֹי מִבְטֵלָה בְּלִיבּוֹ, וְכֹאמוֹר לְעֵיל.
 מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: הָא נִמִּי בְּדִרְכָּא – גַּם כֵּאֵן יֵשׁ לְתִרְץ כְּמוֹ שֶׁרַבָּא
 תִּירִץ עַל הַקּוֹשִׁיא הַקּוֹדֶמֶת, שְׁגוּר חֲכָמִים שֶׁבִיטּוּל עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל לֹא
 יִחַשְׁבּוּ בִיטּוּל, שְׁמָא יִגְבִּיָּה הַיִּשְׂרָאֵל אֶת כָּל עֲרִימַת הָאֲבָנִים שְׁהִיא
 הַמִּרְקוּלִים וְיִזְכֶּה בָּהּ, וְשׁוּב לֹא תוֹעִיל הַסִּתִּירָה בְּלִקְחַת אֲבָנִים מִמֶּנָּה.
 אִיִּתִּיבָּה, עוֹבֵד בּוֹכְבִים שִׁשְׁפָּה – שְׁפִיסֵל וְהַקְצִיעַ עֲבוּדָת בּוֹכְבִים
 שֶׁל גּוֹי, כְּגוֹן שִׁשְׁפָּה אִשִּׁירָה כְּדִי לַהֲשִׁתֵּם בְּנִסְרִים הַנוֹפִלִים לְצִרְבּוֹ,
 הָרִי זֶה מַעֲשֶׂה בִיטּוּל, וְהָיָה הָאִשִּׁירָה וְשִׁשְׁפָּה – וְהַנִּסְרִים, מוֹתָרִין
 בַּהֲנָאָה, אֲבָל אֵם פִּיסֵל אוֹתָהּ לְצִרְבָּה, כְּגוֹן לִפְתוֹתָהּ, הִיא אִסּוּרָה
 בַּהֲנָאָה, שְׁהִי לֹא בִיטֵלָה, וְשִׁשְׁפָּה – וְהַנִּסְרִים מוֹתָרִין בַּהֲנָאָה, כִּיּוֹן
 שְׁהִי מִשְׁלִיכִים וְאִינוֹ מִתְכוּיִן לַעֲבוֹד אוֹתָם. וְאִילוֹ יִשְׂרָאֵל שִׁשְׁפָּה
 עֲבוּדָת בּוֹכְבִים שֶׁל גּוֹי, בִּין לְצִרְבּוֹ – לַהֲשִׁתֵּם בְּנִסְרִים, וְכִיּוֹן
 לְצִרְבָּה – לִפְתוֹתָהּ, הִיא וְשִׁשְׁפָּה אִסּוּרִין בַּהֲנָאָה, שֶׁאִינָה מִתְבַּטֵּלָה.
 וְקִשָּׁה לְרִישׁ לְקִישׁ, אִמָּא אִינָה מִתְבַּטֵּלָה, תִּהְיִי עֲבוּדָת בּוֹכְבִים
 שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה מֵאִלִּיָּה, שְׁהִי גַם כְּשִׁיִּשְׂרָאֵל מִפְטֵל אוֹתָהּ לַצּוֹרֵךְ הָגוֹי
 מִבְטֵלָה בְּלִיבּוֹ. מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: הָא נִמִּי בְּדִרְכָּא שְׁגוּרָה מְדֻרְבָּן
 הִיא שֶׁלֹא תִיבְטֵל.
 אִיִּתִּיבָּה, שֶׁנִּינֵו בְּמִשְׁנָה (לַחֲלֹן מֵאָה), רַבִּי יוֹסִי אִמָּר, הַמוֹצָא עֲבוּדָת
 בּוֹכְבִים הַעֲשִׂיָּה מִמְּחֻכָּת, שְׁוֹחֵק אוֹתָהּ וְזוֹרָה אֶת הָעֲפֻרִית לְרִיחַ אוֹ
 מְטִיל לֵבָם, כְּדִי שֶׁלֹא יִכְשְׁלוּ וְיִדְּנוּ מִמֶּנָּה. אִמָּר לֹו חֲכָמִים לְרַבִּי יוֹסִי,
 מֵהַ יוֹעִיל לוֹ כְּשׁוֹרָה לְרוּחַ אֶת הָעֲפֻרִית, הִלָּא אֵף הִיא מִתְפּוֹרֶת
 וְנוֹפֶלֶת בְּשִׁדּוֹת וְנַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה וְכָל, וְכִתִּיב (דְּבָרִים יג יח) 'לֹא יִדְבֵק בִּידָךְ
 מֵאוֹמָה מִן הַחֲרָם', שְׁעִבְדוֹהָ זֶרָה אִסּוּרָה בַּהֲנָאָה. וְקִשָּׁה לְרִישׁ לְקִישׁ,
 אִמָּא אִינָה מִתְבַּטֵּלָה בְּשִׁחֻקָּהּ, תִּהְיִי עֲבוּדָת בּוֹכְבִים שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה
 מֵאִלִּיָּה. מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: הָא נִמִּי בְּדִרְכָּא.
 אִיִּתִּיבָּה, רַבִּי יוֹסִי בֵּן יִסְיָאן אִמָּר, מִצָּא צִוְרָת דְּרָקוֹן – פֶּסֶל בְּצוֹרֶת
 נַחֲשׁ שְׁהִי רִגְלִים לַעֲבוֹד לוֹ, אוֹלָם לֹא יִדּוּעַ אֵם דְּרָקוֹן זֶה נִעְבֵּד,
 וְיִאֲשׁוּ הִיָּה חֲתוּךְ, וְסָפֵק אֵם עוֹבֵד בּוֹכְבִים חֲתָכּוֹ נַעֲשֶׂה כֵּאֵן מַעֲשֶׂה
 בִּיטּוּל, סָפֵק אֵם יִשְׂרָאֵל חֲתָכּוֹ וְלֹא נִתְבַטֵּל, לְפִי שִׁיִּשְׂרָאֵל אִינוֹ מִבְטֵל
 עֲבוּדָה זֶרָה שֶׁל גּוֹי, הָרִי הָדִין הוּא שֶׁהִדְרִקוֹן מוֹתָר בַּהֲנָאָה, מִשּׁוּם
 שֵׁשׁ כֵּאֵן שְׁנֵי צַדִּי סָפִיקוֹת לְדוּתֵר, סָפֵק אֵם עֲבָד לוֹ מְעוֹלָם, וְאַף אֵם
 עֲבָדוּ סָפֵק שְׁמָא הָגוֹי חֲתָכּוֹ. אֵךְ אֵם וְדֵאֵי הַדְּבַר שִׁשְׂרָאֵל חֲתָכּוֹ,
 אִסּוּר בַּהֲנָאָה, כִּיּוֹן שֵׁשׁ רַק סָפֵק אֶחָד אֵם עֲבָדוּ לוֹ וּבִסָּפֵק בְּדִין תּוֹרָה
 יֵשׁ לַחֲחִמֵּר, שֶׁאֵם עֲבָדוּ לוֹ הִיא אִסּוּרָה וְאִינָה מִתְבַּטֵּלָה בְּחִיתוֹךְ
 הַיִּשְׂרָאֵל. וְקִשָּׁה לְרִישׁ לְקִישׁ, אִמָּא אִינָה מִתְבַּטֵּלָה, תִּהְיִי עֲבוּדָת
 בּוֹכְבִים שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה מֵאִלִּיָּה. מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: הָא נִמִּי בְּדִרְכָּא.
 אִיִּתִּיבָּה, שֶׁנִּינֵו בְּמִשְׁנָה לַחֲלֹן (מִתָּח), שֶׁלִּדְעַת חֲכָמִים מוֹתֵר לְזֹרֵעַ
 יִרְקוֹת תַּחַת הָאִשִּׁירָה [וּכֵן] אֵילָן שֶׁנִּשְׁטַעְוֵהוּ לַעֲבוּדָה זֶרָה] בִּימּוֹת הַגִּשְׁמִים,
 כִּיּוֹן שֶׁבִּזְמַן זֶה הֵצֵל שֶׁל הָאִשִּׁירָה מוֹזִיק לִירְקוֹת, וְנִמְצָא שֶׁאִינוֹ נַהֲנֵה
 מִמֶּנָּה. רַבִּי יוֹסִי אִמָּר, אֵף לֹא זוֹרְעִים יִרְקוֹת פְּלִימוֹת הַנֶּשְׁטִימִים מִתַּחַת
 הָאִשִּׁירָה, מִפְּנֵי שֶׁהִנְבִּיָּה נוֹשֵׁרֶת עֲלֵיהֶן – אֵם הַעֲלִיו הַנּוֹשְׁרִים מִהֶאֱלִין
 נּוֹפִלִים עַל הַיִּרְקוֹת וְנַעֲשִׂים וְכָל הַמוֹעִיל לַצְמִיחַת הַיִּרְקוֹת, וְנִמְצָא
 נַהֲנֵה מִהָאִשִּׁירָה וְאִסּוּר הַדְּבַר. וְקִשָּׁה, אִמָּא אִסּוּר, תִּהְיִי עֲבוּדָת
 בּוֹכְבִים שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה מֵאִלִּיָּה, שְׁהִי הָעֵלִים נִשְׂרוּ מֵאִלִּיָּהם. מִתְרַצַּת
 הַגִּמְרָא: שְׁאֵנִי חֲתָם – שׁוֹנֵה שֶׁם הָדִין מְכַל עֲבוּדָה זֶרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה
 מֵאִלִּיָּה, כִּיּוֹן דְּעִיִּקֵּךְ עֲבוּדָת בּוֹכְבִים בְּיִמָּת – שְׁגַם אַחֲרֵי נִשְׁרִית
 הָעֵלִים, הָאֵילָן שְׁהוּא עִיקֵר הָעֲבוּדָה זֶרָה, עֲדִיין קִיִּים וְלֹא הַתְּבַטֵּל,
 וְעַל כֵּן גַּם הָעֵלִים אִסּוּרִים.

עבודה זרה. פרק שלישי – כל הצלמים דף מב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קמט רש"י תוספות

1 **מציק** = גברא אלמא, וישראל הוה. והציון בו – על שפת הבור לידע אם זכר. כהן
2 – חכם ומורה הוראה הוה, ונתכוין להורות לה ישיבת ימי הטומאה וימי טהרה.
3 **ברדלס** = כלשון ארמי "אפא". **מציון שם** – וכבר אכלהו או גרדוהו לחור שלחן,
4 ולא איהל כהן זה על המת. **כמין נפל** – וספק ספיקא היא, דשמא לא נפל היה אלא
5 שפיר מלא רוח. **לידע אם רוח הפילה** – ולא
6 תשב עליו ימי טומאה וטהרה אם נפל
7 הפילה. **ואם תמצ' לומר וכו'** – ואם יראה
8 שהוא נפל עדיין, יציון אם זכר אם נקבה.
9 **ודאי גרדוהו** – שחזקתו בכך, והא דאי הוה.
10 שלו ושל חבריו – בין ששניהן עובדין ליראה
11 אחת, בין שזה עובד לפעור וזה למרקוליס.
12 והא דעבודה זרה מותרת על ידי ביטול, נפקא
13 לקמן (נב, א): מנין לגוי שפוסל עבודה זרה
14 וכו'. **שפחסה** – הכה עליה ישראל בפטיש עד
15 שנתמעכה צורתה, אבל לא חסרה כלום.
16 הלכך לא בטיל. והתנן – גבי גוי פחסה אף
17 על גב וכו'. **הני מילי פחסה גוי** – דגלי
18 דעתיה ומבוי ומבטל לה. **אבל פחסה ישראל**
19 **לא** – דלא דמי לעבודה זרה שנשתברה
20 מאליה, דחתם אמר: אידי נפש לא מצלה
21 וכו', אבל הכא קסבר גוי לא קפדא עבודה
22 זרה אפחיסה. **ורבא אמר לעולם כי פחסה**
23 **ישראל נמי** – הוי ביטול מעליא. **אלא** – רבנן
24 גזור דכל ביטול ישראל לאו ביטול, גזירה
25 דלמא מגבה לה וקני לה בהגבהה, דכל דבר
26 חפיק כגון מציאה נקנית בהגבהה. **אין לה**
27 **בטלה עולמית** – וטעונה גזירה, כדילפינן
28 בפרק ("רבי ישמעאל" (עבודה זרה נב, א)
29 מ"ושם בסתר". מרקוליס – יש גוים שעובדין
30 לגל של אבנים וקורין לה מרקוליס, וכל הכא
31 זורק לה אבן, ודאי עבודתה. מותרת – שהרי
32 ביטלו הגוי שסתר לגל. **כדרבא** – דלמא
33 מגבה לה לכולה מרקוליס ברישא וחדר
34 מבטל ליה וסותרו. **לצרבו** – שצריך לשפאין,
35 להסיק בשפאיה. **היא ושפאיה מותרין** –
36 דהא בטלה גוי, ששיפה ולצרבו. **לצרבה** –
37 לפיתוח. **ושפאיה מותרין** – דמזרק זרק
38 להו ולא פלח להו. **ישראל ששיפה עבודה**
39 **זרה** – של גוי, דאי של ישראל – אפילו
40 שיפה נמי גוי היא ושפאיה אסורין, דעבודה
41 זרה דישאל לאו בת בטילי היא. **תיהו** –
42 חך דשיפה ישראל לצרבו, כעבודה זרה
43 שנשתברה מאליה. שוחק וזורה ליוח –
44 המוצא עבודה זרה של מתכת. **אמרו לו**
45 **אף היא נעשית וכל** – כלומר, הוא מתכוין
46 לאבדה שלא יתנה ישראל ממנה, וגם עתה
47 יתנה ישראל ממנה שהרי השחקים נעשים
48 וכל, ונאמר: "לא ידבק בידך מאומה". **צורת**
49 **דרקון** – סתמא לעבודה זרה, כדתנן
50 במתניתין (עבודה זרה מב, ב). **ספק גוי**
51 **חתכו** – והוי ביטול. **ספק ישראל חתכו** –
52 ולא הוי ביטול. **מותר** – דתלינן בגוי, דהא
53 ספק ספיקא הוא, ושמא לא נעבד מעולם.
54 **אף לא ירקות** – מתניתין קתני: וזרעין
55 תחתיה של אשירה ירקות בימות הגשמים,
56 שהצל קשה לון, וכן צל אילן קשה לון
57 ואין נהנה ממנה. אבל לא בימות החמה,
58 שהצל יפה לון ונמצא נהנה מאשירה. כל
59 **אף לא ירקות בימות הגשמים** – לפי שהנבייה נושרת על הירקות והוה לזבל,
60 ונמצא בעל הירק נהנה מן האשירה. נבייה הן העלין הנושרין מן האילן בימות הגשמים. דעיקר עבודה זרה קיימת – האילן לא בטל, הלכך נבייה הנושרת ממנה
61 אסורה.

1 **של מציק אחד** – פירש הקונטרס: אנס. ובתוספתא גרס "מוסק", פירוש: מוסק זיתים. **ובא**
2 כהן והציון בו – אותו כהן שוטה היה, דאפילו לקרובים אינו מטמא לנפלים, דבעינן
3 דומיא דאביו ואמו. **לידע** – אמר זכר וכו' – ושפחה מטמאה בלידה. וכן משמע בפרק "רבי
4 אליעזר דמילה" (שבת קלה, ב): לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה – זהו "יליד בית" נמול
5 לשמונה. וכללא דמלתא, כל שאין אמו טמאה
6 לידה – אינו נמול לשמונה. וישא דברייתא: בור
7 שמשליק בו נפלים – טהור, פירוש: שרגילין
8 להטיל בו נפלים, ועלה מייתי מעשה בשפחתו
9 של מציק. **מפני** שחולדה וברדלס מצוין שם
10 וגרדוהו לחורן – איבעית אימא: הבור רשות
11 חריבים, ובגון שאינו עמוק עשרה, ואפילו הכי אין
12 זה ספק טומאה ברשות חריבים אם לא גרדוהו,
13 דמיירי בבור קצר שהיה ראשו ממלא פי הבור.
14 ואיבעית אימא: ודאי בבור רשות היחיד שהוא
15 עמוק עשרה. ואין לחמוה: אפילו דאי גרדוהו –
16 נידוש שמא גרדוהו תחת רגליו וטומאה רצוצה
17 בוקעת ועולה. דסתם חור שריצים יש בהן פוחת
18 טפה. אי נמי יש לומר, דמיירי דבור קיימא
19 ברשות היחיד ורגלי כהן ברשות חריבים.
20 **שהטילה כמין נפל** – וצריך לומר שנבדק
21 הבור קודם שהטילו לתוכו, כיון
22 שרגילין להטיל בו נפלים.
23 **גוי ששיפה וכו'** – פירוש: וקשיא לרבי שמעון בן
24 לקיש. וצריך לומר, מדלא משני: שאני התם
25 דעיקר עבודה זרה קיים, שמע מינה דרבי שמעון
26 בן לקיש שרי אפילו בעיקר עבודה זרה קיים
27 בשלא בדרך גדילתה. וכן משמע בסמוך, דאידו
28 גופיה מותבי לרבי יוחנן (לקמן עמוד ב) מדהיא
29 דיתני בקנה, ואף על פי שיעקר עבודה זרה קיים.
30 **הכא נמי כדרבא** – צריך עיון בכל חגי דקארי
31 לה מאי קארי לה: פשיטא דלישני בהו
32 כדרבא
33 **ספק** גי חתכו ספק ישראל חתכו מותר – פירש
34 הקונטרס דתלינן בגוי, דהא ספק ספיקא
35 הוא ושמא לא נעבדו מעולם. ויפה כהן, דאי
36 סלקא דעתך דחשבנין להו דאי נעבדין, אם כן
37 תקשי לרבי יוחנן גופיה: אמאי מותר? נהי נמי
38 דליכא למיחש לנחוצה מאליה, דלא שכינת
39 חתוכה מלישני נמו כטורה מאליה, ואם כן אין
40 רוב חתיכות לאיסור כי הכי דאיכא בעבודה זרה
41 רוב שכינות לאיסור, אלא הכא פלגא ופלגא
42 חשיב, חתיכות גוי להיתר וחתיכות ישראל
43 לאיסור – אפילו הכי אין להיתר בכך, דהא רבי
44 יוחנן אית ליה דאפילו ספק דיתר הרגיל אינו
45 מוציא מידי ודאי איסור, כל שכן הכא שאין
46 רגילות כל כך בחתיכות דגוי, ואין כאן ספק דיתר
47 הרגיל ויש כאן דאי איסור. ואם תאמר: בספק
48 נעבד נמי תקשי סיפא: ישראל ודאי חתכו אסור,
49 ומאי שנא משברי עצמים דמודי רבי יוחנן
50 דמותרין מטעם ספק ספיקא? ויש לומר: דיש
51 להיתר יותר בשברי עצמים, לפי שיש תלות
52 שבידם בגוי יותר מבשרא, שאם היה ישראל
53 שוברה היה מבערה מן העולם, וגם אם נשתברה
54 מאליה שכיב טפי דגוי מבטל לה כשמוצאה
55 דמימר אמר אידי לא מצלה נפשה, והשתא איכא
56 תרי טעמא להיתירא. אבל כשחתכו ישראל ליכא
57 אלא חד טעמא להיתירא, שיש לומר: שמא
58 כשימצאנה הגוי חתוכה יבטלנה, ובחך טעמא לתודה אין להיתר לרבי יוחנן אף בספק נעבד.
59 **והא**
60 **אף לא ירקות בימות הגשמים** – דעיקר עבודה זרה קיימת – האילן לא בטל, הלכך נבייה הנושרת ממנה
61 אסורה.

והא שיפויין דעיקר עבודה זרה קיימת וכו' – תימה: מאי קא פריך? דלמא שאני ההם דשיפה גוי, ולהכי שרי אף בעיקר עבודה זרה קיימת, אבל הכא דשיפה ישראל או נשתברה מאליה אימא לך דאסורין היבא (דאיבא) (דעיקר) עבודה זרה קיימתו ויש לומר, דהכי פריך: והא שיפויין דעיקר עבודה זרה קיימת, וקתני בשיפה גוי דמותרין, ואפילו שיפה ישראל נמי הוי שרי לא אלא גזירה דרבא, כדמשני

רבי שמעון בן לקיש גופיה לעיל.

וקתני יתני בקנה – אלמא עבודה זרה שנשתברה מאליה מותרת! והקדש היינו טעמא דאין מועלין מן התורה – כדמוקי לה בסמוך בגידולין הבאין לאחר מכאן, וקסבר: אין מעילה בגידולין, ופירש הקונטרס: ולא יעלה על האשירה ויטלנו, דאם כן נמצא משתמש באשירה. ונראה דדוקא נקט "יתני בקנה", שאפילו יכול לטלו בידו בלא עליה על האשירה – אסור, כדי שלא יאמרו: עבשיהו שוברין מן האשירה. ורבי אבהו אמר מאי יתני לאפרוחים – פירש הקונטרס: דמוקי לה בשברה ממנו עצים. ויפה פירש לפי שיטת הספר שבכאן, דקאי לשנויי דלא תילף מיניה היתר מעבודה זרה. מיהו במעילה פרק "ולד חטאת" (יד, א) גרס בדרכי אבהו: לעולם דאייתי עצים מעלמא וקנינה בהם, ומאי "יתני" – באפרוחים. וכל הך מותר, גם העצים, ובא להשמיענו שאם בא לטול אפרוחים לא יטלם בידו, שלא יעלה או יסמוך על האילן ויהנה ממנו. ואיבא למימר דלא קשיא מידי לפירוש הקונטרס דהכא, דאתי כלישנא אחרינא דהתם.

בביצים כאן וכאן אסור – פירוש: משום דצריכין לאילן, וגזור בהו רבנן כעל האילן עצמו, כפירוש הקונטרס. אי נמי יש לומר, דגזור בהו רבנן דחיישין שמא יעלה על האילן, דחייס עליהו פן יפלו.

המוצא כלים ועליהם צורת דרקון – הוא הדין דאפילו צורת דרקון לבדה אסורה,

אלא נקט על הכלים לרבותא, דאפילו הכי פליח להו. ויליבם לים המלח – פירש הקונטרס: ורבנן היא דאמרי (עבודה זרה מ, ב) כל שאר צלמים מותרים. ולפי פירושא לא דק, דהא אוקי רבי מאיר דאסור דוקא באגדטי אבל שאר צלמים מותרים, אם כן אפילו כרבי מאיר אתיא, וכן פירש רבינו שמואל בן מאיר. ולפירוש רבינו תם דאוקי אנדרטי אשירותא דרבנן, אבל שאר צלמים כולי עלמא אסורי, צריך לומר דשאר צלמים שהן אסורים – בשאינם על הכלים, אבל בכלים כולוהו לנו עבדי להו לבד מוהף. ולהכי פריך בסמוך: פרצוף אדם מי אסור? כלומר, על הכלים מי אסור, דלחודיהו הוא אסרין צלמים במתניתין לכולי עלמא. חומרי דמתייתא – פירש רבינו שמואל בן מאיר: כללי דברייתא, דהוי כמין חומר, שקושר וכולל דברים הרבה בכלל אחד. ונראה טפי מפירוש רש"י, רבינו

צורת דרקון – ויליבם לים המלח. אי במוצא, אימא מצינעא: כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם; אי במוצא, פרצוף אדם מי אסור? והתנן: המוצא פלים ועליהם צורת חמה, צורת לבנה, צורת דרקון – ויליבם לים המלח; צורת דרקון אין, פרצוף אדם לא! אלא פשיטא בעושה, ובדרב הונא פריה דרב יהושע; אי בעושה, אימא סיפא: כל הצורות מותרות חוץ מצורת דרקון; ואי בעושה, צורת דרקון מי אסור? והכתיב: "לא תעשון אתי אלהי כסף וזהב",

קאמר. אלא פשיטא בעושה – דכל פרצופן כגון דחיה ובהמה מותר לציינו, ואף על גב דשור ואריה ונשר שמשיין של מעלה הן – לא דמו, דהתם ארבעתן יחד לגוף אחד, והכא חד פרצוף ותו לא, חוץ מפרצוף אדם דאפילו לחודיה אסור. וכדרב הונא פריה דרב יהושע – דאמר לקמן בשמעתין: קרי ביה "לא תעשון אותי" כדמות.

דרך גידולתה – זה דרכה כל השנה, להשיר עלין שלה ולגלגל אחריה. אבל שפאן גוי, דעתו לבטלן ולהשליכן, לא נהנין – דאסור מדרבנן. ולא מועלין – אם נהנה – לא מעל מדאורייתא שיתחייב קרבן מעילה. לקמן מפרש טעמא. יתני בקנה – ישליך עצי הקנה במקל מן האילן, ויהנה מהם. ולא יעלה על האשירה ויטלנו, דאם

כן נמצא משתמש באשירה במקום סולס, וזו היא הנאה ממנו מן האשירה. וקתני יתני בקנה – וישורף עצי הקנה, אלמא עבודה זרה שנשתברה מאליה מותרת. לא נהנין – מדרבנן, דלמא אתו לאיתנהווי מעצי האילן דהקדש גופיה, ובאשירה לא גזור משום דבדילי מינה. מירי איריא – כלומר, מהא לא תסייעה לרבי יוחנן. לעולם בשקנתה בעצי הקדש גופו, ומשום הכי לא מועלין. דבגידולין הבאין – באילן אחר שהוקדש עסקין, והוא לא הקדש אלא אילן, וקסבר האי תנא אין מעילה בגידולין ומדרבנן הוא דאסירי. וגבי אשירה נמי בשקנתה בעצי אשירה עצמן, וקתני: יתני, כריש לקיש! ורבי אבהו אמר רבי יוחנן – מוהר לתרוצי לתובתיה בשנינא אחרינא: לעולם לא תוקמה בשנינא דחיקא דאייתי עצים מעלמא, ואפילו הכי לא תילף מיניה היתר שבדי עבודה זרה, דהא דקתני "יתני בקנה" – באפרוחין קאי, לא אעצים, ואיצטרך לאשמועינן דלא גזרינן התות קנה שמא יעלה דרך האילן, ורישא בעצים, וקסבר: אין מעילה בגידולין, וגלי בהקדש דאסור מדרבנן וכל שכן לאשירה, דמדאורייתא נמי אסירא תוספת יותר מעיקרה, כדתנן במתניתין: גידעו ופיסלו לעבודה זרה והחליף – נוטל מה שהחליף והשאר מותר. והא דלא ערבינהו, משום דלא מצי למיתני ליה "ולא מועלין באשירה", דהא לא שייכא בה דין מעילה, וסיפא באפרוחין, וגלי באשירה והוא הדין להקדש, וקסבר: אין מעילה בגידולין, אסברה לך – מתניתין אליבא דרבי יוחנן. כאן וכאן – בין בהקדש בין באשירה ומותרין, דאין צריכין לאילן. בביצים כאן ומאן אסור – שצריכין לאילן, וגזור בה רבנן כעל אילן עצמו. משנה צורת חמה – מול חמה, וכן לבנה, ורבנן היא, דאמרי (עבודה זרה מ, ב) כל שאר צלמים מותרין, ובגמרא מפרש מאי שנא דהי. שעל המכובדים – שעל כלים מכובדים שתשמישן לכבוד, ובגמרא מפרש לה. גמרא לשם הרים – לשר הממונה על ההרים, שילשול = תולעת. אלמא אורחיהו למפליחניהו, ומסתמא נמי גזזור דלמא פליחניהו אמר אבי מיפלא לכל דמשכחי פליח – ומספיקא לא גזזור רבנן עליהו, דאם כן אין לך המותר. ציירי להו ופליח להו – הלכך, ציירי להו מיצר ומפילה, לציייר צורה כדי שיתנו לבן תלת דחשיבי להו וכו'. דריקן – דומה לנחש.

מנקט חומרי – מלקט משניות החמורות לתרצן, ואומרן בבית המדרש כדי שיתנו לבן לפרקן. מותרים – לקמן (מג, ב) מפרש מאי "מותרין". ודגים – לא קרי "פרצוף" אלא "צורה". אלימא בעושה – והאי "מותרין" דקאמר, מותר לציייר. אתי – בדמות העומדין אצלי. במוצא – ומותרין בהנאה

הני קאמר. אלא פשיטא בעושה – דכל פרצופן כגון דחיה ובהמה מותר לציינו, ואף על גב דשור ואריה ונשר שמשיין של מעלה הן – לא דמו, דהתם ארבעתן יחד לגוף אחד, והכא חד פרצוף ותו לא, חוץ מפרצוף אדם דאפילו לחודיה אסור. וכדרב הונא פריה דרב יהושע – דאמר לקמן בשמעתין: קרי ביה "לא תעשון אותי" כדמות.

עבודה זרה דף מב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (לים שבת קודש) קנא

שבאו מאילן זה של הקדש אסרו חכמים ליהנות מהם שמא יהנה
מהאילן עצמו, אך מכל מקום אין מועלין בהם כיון שבאו מגידולין
של הקדש, ואין מעילה בגידולין. ונמצא לפי תירוצו זה, שאת דין
אפרוחים מצינו באשירה שמותרין וכן הדין גם בהקדש, ואת דין עצי
הקן מצינו לגבי הקדש שהעצים שגדלו בהקדש נקצצו ונעשו עצי
הקן אסורים מדרבנן, וכן הדין גם באשירה שהעצים שנקצצו ממנה
ונעשו קן אסורים, וכשיטת רבי יוחנן שעבודה זרה שנשברה מאליה
אסורה.

הגמרא מביאה תוספת ביאור במשנה לפי תירוצו זה: **אמר ליה רבי**
יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא, אסברה לך – אסביר לך את
המשנה לפי שיטת רבי יוחנן, באפרוחין כאן ובאין מותרין, בין אם
הקן נמצא על אילן של הקדש ובין על אילן אשירה, שכיון שהם
גדולים ויכולים לעוף בעצמם אינם צריכים לאילן, ואין מקום לגזור
לאוסרם כדן האילן עצמו. בפניצים שבקן כאן ובאין אסורין, שכיון
שהן צריכות לאילן, שעל ידן הן נשמרות שלא ינוקו, גזרו חכמים
שיהא דינן כדן האילן עצמו. אמר רב אשי, ואפרוחין שצריכין
לאמן, ואינם יכולים לפרות, הואיל ונשמרים על ידי האילן, בפניצים
דמו שגזרו עליהם שיאסרו בהנאה כאילן עצמו.

משנה

משנה זו עוסקת בדיון המוצא כלים שמצוירות עליהם צורות
שרגילים לעבוד להם: **המוצא כלים וצליהם מצוירת צורת מזל של**
חמה או צורת מזל של לבנה או צורת דרקון הדומה לנחש, הכלים
אסורים בהנאה לפי שמן הסתם עבדו להם, ועל כן יולביבם לים
המלח, שהוא מקום שאין ספינה שטה בו ואין חשש שימצאו אותם
בני אדם ויהנו מהם. רבן שמעון בן גמליאל אומר, צורות הללו
שמצוירות על כלים המכוננין – המיועדים לשימוש מכובד, ודאי
עבדו להם, והם אסורין, אולם שעל הכלים המכוננין – המיועדים
לשימוש בזוי, מן הסתם לא עבדו להם והם מותרין.

גמרא

הגמרא דנה מדוע הוזכרו במשנה דווקא שלש צורות אלו. מקשה
הגמרא: **למימרא – האם ניתן ללמוד מהמשנה, הלהני הוא הפלחי**
להו – שדווקא לשלש צורות אלו משתחוים הגוים, ולמידי אחרניא
– ולצורות אחרות לא. ורמינהי – וקשה ממה ששינוי בברייתא,
השוחט בהמה [לשום הרים, לשום גבעות], לשום ימים, לשום
נהרות, לשום מדבר, והכוונה בכל אלו לשם השר הממונה עליהם,
או לשום המזל של החמה או לשום המזל של הלבנה, או לשום
בוכבים ומזלות או לשום מיכאל שר הגדול או לשום שר קטן
הממונה על שילשול קטן – תולעת קטנה, והיינו שעובד להם
בשחיטה זו, הרי אלו זכחי מתים, שהבהמה השחוטה אסורה בהנאה
כדן תקרובת עבודה זרה. הרי שקיימות צורות נוספות שעובדים להן,
ומדוע לא יאסרו כלים שצורות אלו מצוירות עליהם.

מתרצת הגמרא: **אמר אביי, מיפלח לכל המשכחי פלחי – אכן**
לעבוד הם עובדים לכל צורה או ענין שמוצאים לעבדו, אולם מספק
לא אסרו חכמים כל צורה שנמצאת, שאם כן לא ימצא דבר שמותר
לקנותו מגוי. אך מיצר ומפלחי – לצעיר צורה על בלי כדי לעבודה,
הני תלתא דחשיבי ציורי להו ופלחי להו – רק שלש צורות אלו
שנזכרו במשנה הן חשובות ומציינים אותן ועובדים אותן, אבל למידי
אחרניא – צורות אחרות שעל כלים לגוי בעלמא עבדי להו – רק
לגוי בלבד מציינים אותן, ולכן אין לאוסרם.

הגמרא דנה בביאור ברייתא בענין זה: **מנכמי רב ששת חומרי**
מתנייתא – מלקט היה רב ששת ברייתות קשות להבנה, ותני – והיה
שונה אותן בבית המדרש כדי שהלומדים יתבוננו בהן ויבארו. באחת
הברייתות נאמר, כל המזלות מותרין, חוץ ממזל חמה ולבנה, וכל
הפריצופין מותרין, חוץ מפריצוף אדם, וכל הצורות מותרות, חוץ
מצורת דרקון.

דוחה הגמרא: **והא בברייתא שהובאה לעיל (ע"א) בענין שיפויין של**
עבודת כוכבים גם מדובר דעיסק עבודת בוכבים קיימת, וקתני
שאם הקציעה לצרפה, היא אסורה ושיפוייה מותרין, ומדוע שונה
אשירה זו שכיון שהיא קיימת העלים הנושרים מהאשירה אסורין.
מתרצת הגמרא: [אמר] רב הונא בריה דרב יהושע (אמר), הטעם
שהעלים אסורים, לפי שאין עבודת בוכבים במלח שנשברה הרה
גדילתה, שכן היא דרך גדילת האילן כל השנה להשיר עלים ולגדל
אחרים תחתיהם, ולכן אין מתבטל איסורם משום כך.

הגמרא מביאה קושיא על רבי יוחנן: **איתיביה רבי שמעון בן לקיש**
לרבי יוחנן, שנינו במשנה (מעילה יג), קן של ציפורים שנמצא בראש
האילן של הקדש, גזרו חכמים שלא נהנין מהעצים שמהם בנוי הקן,
ולא מועלין בהם, כלומר, הנהנה מעצי הקן בשוגג, אינו צריך להביא
קרבן מעילה כיון שעצי הקן אינם קדושים מן התורה. אולם קן של
ציפורים הנמצא בראשה של אשירה, יתני – יכה בקנה על הקן כדי
שיפול, וישתמש בעצי הקן להסקה. אך אסור לעלות על האשירה
להוריד את הקן, לפי שנהנה מהאשירה בעלייתו, שהיא משמשת לו
כסולם, והאשירה אסורה בהנאה. קא סלקא דעתך – סבר ריש לקיש
שמדובר במשנה בגון ששברה הציפור ממנו – מן האשירה עצמה
עצים, וקנייתה כהן – ובנתה בהם את קינה, וקתני יתני בקנה
וישתמש בעצי הקן להסקה, ומוכח שעבודה זרה שנשברה מאליה
מותרת בהנאה ושלא כדברי רבי יוחנן. מתרצת הגמרא: חכא במאי
עסקינן – כאן במשנה במה מדובר, בגון דאיתי – (שהביאה הציפור
עצים מעלמא – ממקום אחר וקנייתה – ורעשתה קן כהן, ועל כן
מותרים בהנאה.

הגמרא מוכיחה כתירוצו זה: **דיקא נמי – אפשר גם לדייק זאת**
מהמשנה, דקתני בדיון הראשון של המשנה גבי קן של ציפור הנמצא
באילן של הקדש, שלא נהנין מעצי הקן ולא מועלין בהם. אי אמרת
בשלמא – דין זה מובן אם נאמר שמדובר דאיתי עצים מעלמא,
היינו דקתני – לכן נאמר גבי הקדש, שלא נהנין ולא מועלין,
והכוונה היא שלא נהנין מדרבנן שמא יבוא ליהנות מהאילן עצמו
והרי הוא הקדש, ולא מועלין מדרבנן, שמן התורה אין בזה
איסור מעילה, דהא לא קרישי – שהרי אינם קדושים כיון שהביאום
ממקום אחר. ואולם בקן הנמצא בראש האשירה, לא אסורו חכמים
מחשש שמא יבא ליהנות מעצי האשירה, כיון שבני אדם יודעים
שאשירה אסורה בהנאה, ורגילים להיבדל ולהתרחק מהנאתה. אלא
אי אמרת שהציפור שברה עצים ממנו – מהאילן עצמו, וקנייתה
(ורעשתה קן כהן, אמאי לא מועלין בעצים מהתורה הא קרישי –
הלא הם קדושים. והרי זה מוכיח כרבי יוחנן, שעצי הקן מותרים
דווקא משום שלא נלקחו מהאשירה, ואילו אם נלקחו מהאילן עצמו
הרי הם אסורים, שעבודה זרה שנשברה מאליה אסורה.

הגמרא דוחה את ההוכחה: **מידי אריא – וכי ראיא היא זו, הלא**
אפשר שנלקחו מענפי אילן זה ומכל מקום אין בהם מעילה, משום
דחכא בגידולין הפאין לאחר מוכאן עסקינן – מדובר שעצי הקן באו
מענפים שגדלו לאחר שהאילן הקדש, וקא סבר התנא שאין מעילה
בגידולין שגדלו אחר ההקדש, ולכן אין מועלין בהם. וכן לגבי
אשירה מדובר שעצי הקן נלקחו מן הענפים שגדלו באשירה עצמה,
ואף על פי שענפי אשירה שגדלו אחר שנעשה עבודה זרה, אסורים
בהנאה מהתורה, מכל מקום עצי הקן מותרין בהסקה, כשיטת ריש
לקיש שעבודה זרה שנשברה מאליה מותרת.

תירוצו אחר לקושיא על רבי יוחנן: **ורבי אבהו אמר בשם רבי יוחנן,**
אמנם המשנה עוסקת בעצי קן שנלקחו מענפי האילן עצמו לאחר
שהוקדש ולאחר שנעשה אשירה, ואכן עצים אלו אסורים, אמאי יתני
בקה האמור במשנה, אין הכוונה שישתמש בעצי הקן, אלא יתני
באפרוחין – ישליך את הקן כדי להשתמש באפרוחים שבו, והחידוש
בזה שלא גזרו לאסור לו את האפרוחים שמא יעלה וישתמש באילן.
ואילו מה ששינוי ברישא לגבי אילן של הקדש שאין נהנין מהקן
שעליו ואין מועלין בו, הכוונה על עצי הקן ולא על האפרוחים, שכיון

לדרוש שהיו ישראל רשאים לאכול ממאכלי העובדי כוכבים רק ממנינים שהם כמים שהזכרו בפסוק, וכך יש לדרוש, מה מים, שלא נשתנו על ידי העובדי כוכבים, אף אוכל שהותר היינו רק באופן שלא נשתנה, אבל אם בישל העובד כוכבים את המאכל הרי זה שינוי, ואסור.

דוחה הגמרא: אלא מעתה – לפי ביאור זה, חפץ ועשן העובד כוכבים קליות – יבשם בתנור, הכי נמי – האם תאמר גם בזה דאסורין, כיון שהיה כאן שינוי. וכי תימא הכי נמי – ואם תרצה לומר שאכן הקליות אסורות, והתניא בברייתא, חפץ ועשן קליות, מותרין, ומוכח שאין טעם האיסור בבישולי עכו"ם מחמת שהשתנו המאכלים.

מבאר הגמרא את הדרשה באופן אחר: אלא כך הוא ההיקש, מאכלי הגויים המותרים הם כמים, מה מים שלא נשתנו מברייתן – מצורתם הראשונה, אף אוכל שלא נשתנה מברייתו הוא המותר, ואילו אוכל שבושל על ידי גוי השתנה מצורתו הראשונה, ואסור.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום רביעי עמ' א

שאכן זו תכלת, או שעליו לחשוש שזהו קלא אילן, הדומה במראהו לתכלת והרמאים מוכרים אותו כתכלת. אלא לקמיה דרב יוסף – בא לפני רב יוסף ושאלו, לא הוה בידיה – לא ידע רב יוסף מה להשיב לו. פגע ביה – פגש את רב הונא חנן חיימא (י-החייט), אמר ליה, יוסף עניא מנא ליה – רב יוסף העני, מנין לו לידע דין זה, בדידי הוה עובדא – איתי היה מעשה דומה, דביני תבילתא מאנשי דביתיה דרבנא – שקניתי תכלת מאשתו של רבנא, אחוה – אחיו דרבי חייא בר אבא, והסתפקתי אם אפשר לסמוך עליה, ואתאי לקמיה דרב מתנא – והלכתי לפני רב מתנא לשואלו, לא הוה בידיה ולא ידע תשובה, אתאי לקמיה – הלכתי לפניו דרב יהודה מהגורניא לשואלו, אמר לי, נפלת לך – עתה נפלת לידי, שאתה זקוק לי, שאני יודע תשובה לשאלתך, הכי אמר שמואל, אשת חבר, הרי היא בחבר, ואפשר לסמוך עליה.

הגמרא מסייעת לדינים אלו מברייתא: (תניא להא) דתנו רבנן בברייתא, אשת חבר הרי היא בחבר, וכן עבדו של חבר הרי הוא בחבר. אומרת הברייתא דין נוסף, חבר שמת, אשתו וכניו וכני ביתו הרי הן נשאים בחזקתן שהם נאמנים, כפי שהיו בחייו, עד שיחשדו – עד שתתעורר סיבה לחשוד בהם. וכן חצר קבועה שידוע שמוכרין בה תבילת, הרי (הן בחזקתן) (היא בחזקתה) ואין חוששים שימכרו קלא אילן, עד שתיפסל – שיתברר שמכרו בה קלא אילן בתורת תכלת.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תנו רבנן בתוספתא (דמאי פ"ב ד"ב), אשת עם הארץ שהתאלמנה או התגרשה ונשאת לחבר, וכן

ולכן קליות שלא השתנו מצורתם הראשונה, מותרים. דוחה הגמרא: אלא מעתה, חפץ ועשן העובד כוכבים, הכי נמי דאסורין, שהרי השתנתה צורתם מחיטים לקמח, וכי תימא הכי נמי – ואם תרצה לומר שאכן קמח שנשחן על ידי עובד כוכבים אסור, והתניא בברייתא חפץ ועשן קליות, תקמחים והפלטות שלהן – של עובדי כוכבים, מותרין. ומוכח שאין איסור בדבר שהשתנה מצורתו הראשונה.

מבאר הגמרא את הדרשה באופן אחר: אלא כך הוא ההיקש, כמים, מה מים שלא נשתנו מברייתן על ידי האור (האש), אף אוכל שלא נשתנה מברייתו על ידי האור מותר, אבל בבישול שהשתנה המאכל על ידי האש, אסור. ולכן התירה הברייתא קמחים וסלחות של עכו"ם, כיון שהשינוי מחיטין לקמח או סולת לא נעשה על ידי האור. דוחה הגמרא: מידי אור בתיב – וכי נאמר בפסוק לשון אש, שמחמת כן אתה אומר שהאיסור הוא רק בדבר שהשתנה על ידי האש.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום חמישי עמ' ב

לאחר שהתבאר סברות רבי מאיר וחכמים, מבאר הגמרא, באלו צלמים גזר רבי מאיר לאוסרם בהנאה: אמר רב יהודה אמר שמואל, באגודתי של מלכים שנינו – הצלמים שאסר רבי מאיר במשנתינו, הוקמו לזכרם של מלכים שמתו, שמרוב חביבות המלכים היו עובדים אותם לשם עבודה זרה, ולכן גזר רבי מאיר על צלמים כאלה, אף בשאר מקומות לאוסרם בהנאה, כדי שלא יבואו להתיר את אלה שבמקומם. אבל צלמים אחרים אין אדם עובדם, ולא גזר רבי מאיר

לאוסרם בהנאה. דעה נוספת באלו צלמים אסר רבי מאיר: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, ובעומדין על פתח מדינה שנינו – לא רק באגודתי של מלכים אסר רבי מאיר, אלא אסר גם צורות שהעמידו אותם בפתח העיר, דבר שמעיד על רוב חשיבותם, ומשום כך עבדו להם במקומו. וגזר גם על צלמים שהוצבו בפתח ערים אחרות, ואסרם בהנאה, כדי שלא יבואו להתיר גם במקומם.

מביאה הגמרא לשון נוספת במחלוקת זו: **וְאִיכָא דְאָמְרִי** – ויש
שביארו את מחלוקתם באופן אחר, **בְּמִלְפָּחֵי דְמִיָּא בּוּלִי עֲלֵמָא לֹא**
פְּלִיגִי דְאָסִיר – בקליות של עדשים שהוסיפו בהם מים, לדברי הכל
אסור, כיון שגזרו בזה משום קליות עדשים שהוסיפו בהם חומץ, **כִּי**
פְּלִיגִי בְּחִיטֵי וְשִׁעְרֵי – ומחלוקתם היא בקליות של חיטין ושעורין, **מָר**
סָבֵר גְּזֵרֵינָּה הָא אֲמַר הָא – אביו של שמואל, ולוי, סוברים שגזרו
בקליות חיטין ושעורין משום קליות עדשים שהוסיפו בהם חומץ, **וּמָר**
סָבֵר לֹא גְזֵרֵינָּה – ורב סובר שלא גזרו בכך.
הגמרא מביאה מאמר בענין מאכל זה: **אֲמַר רַב, תְּרֵי מִינֵי שְׁתִּיתָא**
– שני מינים ממאכל זה, שעשוי מקמח קליות, **שֶׁדֶר** – שלח בְּרִיזְלִי
הַגְלַעְדִּי לְדֹד הַמֶּלֶךְ, בשעה שברח מפני אבשלום בנו שמרד בו, אחד
של חיטין ושעורין ואחד של פול ועדשים, **דְּכָתִיב (שמואל ב' י"ז כח-ט)**
מִשְׁכָּב – מצעים לישון עליהם, **וְסַפּוֹת** – כלים להשתמש בהם, **וְכָלִי**
יֹצֵר – כלי חרס העשויים על ידי יוצר, **הַמִּים וְשִׁעְרֵי וְקִמַּח וְקָלִי**
וּפּוֹל וְעֲדָשִׁים וְקָלִי, ודבש וְחֶמְאָה וְצֶאֱז וּשְׁפוֹת בָּקָר וְגִבְנִיתוֹ של
חלב הגישו לְדֹד וְלָעַם אֲשֶׁר אִתּוֹ לֶאֱכֹל. ומכך שהוזכר בפסוק
פעמיים 'קלי', מוכח שהביאו להם שני מיני קליות.
הגמרא ממשיכה לדון לגבי מאכל זה שנעשה על ידי עובדי כוכבים:
וְהִשְׁתָּא הוּא דְקָא מִפְּקִי צִנִּי צִנִּי לְשׁוּקֵי דְנִהְרֵדְעָא – ועתה מוציאים
העובדי כוכבים סלים מלאים ממאכל זה בשווקים של העיר
נהרדעא, וישראל קונים מאכל זה ואוכלים אותו, **וְלִית דְּחִיטֵי לְהָא**
דְּאֲבוּהֵי דְשְׁמוּאֵל וְלֹאִי – ואין מי שחושש לדעת אביו של שמואל ושל
לוי, האוסרים.
שנינו במשנה בכלל הדברים האסורים באכילה ומותרים בהנאה,
וְכִבְשֵׁין – מאכלים כבושים בחומץ, **שֶׁדֶרְכֵּן לֶתֶת בְּתוֹכָן יֵינִי**.
הגמרא מבארת את הלשון 'שדרכן לתת בתוכן יין': **אֲמַר הֲוִיָּה, לֹא**
שָׁנוּ במשנה שמאכלים אלו אסורים רק באכילה אך מותרים בהנאה,
אֶלָּא באופן שֶׁרַק 'דְּרַכְנָן' לתת לתוכן יין, אך אין ידוע שבמאכל מסוים
זה נתנו יין, **אֲבָל בְּמֵאכֵל שֶׁדִּיעָה שֶׁנִּתְּנוּ בְּתוֹכּוֹ יֵינִי, אֲסוּר אֲפִילוּ**
בְּהִנָּא.
מקשה הגמרא: **וּמֵאִי שָׁנָא** – במה שונה מאכל זה מ'מוֹרִיִּים' –
תבשיל שמעריבים בו קרבי דגים, **דִּשְׁרוּ רַבֵּנָּה בְּהִנָּא** – שהתירוהו
חכמים בהנאה, הגם שרוב בני אדם מוסיפים בו יין, והרי זה כידוע
שיש בו יין. מתרצת הגמרא: **הָתֵם, בְּמִוְרִיס, נִוְתֵּינָם אֶת הֵינִי לְעִבְרֵי**
זוֹהָמָא – כדי להעביר את זוהמת הדגים, והרי זה כאילו היין הולך
לאיבוד, אבל **הָתֵם** – כאן, בכבשין, היין ניתן לְמִתּוֹקֵי מִצְמָא – למתק
את טעם המאכל, ולכן כשידוע שיש בו יין, אסור אפילו בהנאה.
מביאה הגמרא את דעת החולק: **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲפִילוּ כִּבְשֵׁים**
שֶׁדִּיעָה שִׁישׁ בָּהֶם יֵינִי נִמֵּי – גם כן מותר בהנאה.
מקשה הגמרא: ולרבי יוחנן, **מֵאִי שָׁנָא** – במה שונה דין הכבשים
שידוע שיש בהם יין מ'מוֹרִיִּים' לדעת רבי מאיר, **דְּאָסִיר בְּהִנָּא** –
הסובר שמוריס אסור בהנאה כיון שהדרך היא לתת בו יין.

והא – הבריייתא השניה סוברת **בְּמִיָּא דְאָמְרֵי נִתְּנָה טַעַם לְפָנֵם מוֹתָר**,
ואף אם באמת בישלו בירה הגדולה דבר אסור, כיון שכבר עבר
עליו לילה מזמן בישולו, וטעמו פגום, אינה אוסרת מאכל של היתר
שבישלו באותה יורה.
הגמרא מביאה מחלוקת בענין שמן מבושל של עובדי כוכבים: **אֲמַר**
רַב שְׁשֵׁת, הָאִי מִיִּשְׁתָּא שְׁלִיקָא דְאָרְמָא – שמן מבושל של עובדי
כוכבים, **אָסוּר**. מביאה הגמרא את דעת החולק: **אֲמַר רַב סַפְרָא,**
לְמֵאִי נִיחֹשׁ לָהּ – לאיזה דבר אסור יש לחשוש בשמן זה, **אִי מִשּׁוּם**
אִיעָרוּבִי – אם מחשש שהתערב בו יין, ויין של גויים אסור, **מִיִּסְרָא**
סָרִי – הרי אין היין נותן בו טעם טוב, אלא מסריחו. **אִי מִשּׁוּם בִּישּׁוּלִי**
עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, הרי נֶאֱכַל הוּא הַשֶּׁמֶן כִּמּוֹ שֶׁהוּא חֵי, ואף ללא
בישול, והתבאר לעיל (ע"א) שכל דבר הנאכל כמות שהוא חי אין בו
משום בישולי עכו"ם. **אִי מִשּׁוּם גִּיעוּלִי** – פליטת עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים,
כלומר, שנחשש שמא בישלו באותו כלי מאכל אסור, וכשבישלו בו
את השמן פלט הכלי את טעם האיסור, נִתְּנָה טַעַם לְפָנֵם הוּא, שהרי
כבר עבר לילה מעת בישול האיסור, ומוֹתָר.
הגמרא דנה בענין תמרים מבושלים של עובדי כוכבים: **פְּעֻז מִיָּנִיה**
מִרְבִּי אִסִּי – שאלו בני הישיבה את רב אסי, **הֲנִי אֲהִינִי שְׁלִיקִי**
דְּאָרְמָא – אותם תמרים מבושלים של עובדי כוכבים, **מֵאִי** – מה
דינם, האם הם אסורים מדין בישולי עכו"ם. וביארו באיזה אופן שיך
הספק, חוֹלִינִי, **לֹא תִיבְעִי לָהּ, דְּוִדָּאִי שָׁרו** – בתמרים מתוקים אין
מקום להסתפק, שבודאי הם מותרים, שהרי ראוי לאוכלם כשהם
חיים. **מְרִירִי, לֹא תִיבְעִי לָהּ, דְּוִדָּאִי אִסְרִי** – אף בתמרים מרים אין
מקום להסתפק, שבודאי הם אסורים, שהרי אינם ראויים להאכל
חיים. **כִּי תִיבְעִי לָהּ, מִצִּיעָא** – הספק הוא בתמרים בינוניים בטעמם,
שיכולים להאכל על ידי הדחק, **מֵאִי**.
אֲמַר לָהּ רַב אִסִּי, מֵאִי תִיבְעִי לָבו – מה הספק בדבר, מאחר דְּרַבִּי
כבר אָסֵר תמרים אלו. וּמֵנָּה – ומיהו רבו של רב אסי, לֹאִי.
הגמרא דנה בתבשיל של עובד כוכבים העשוי מקליות: **שְׁתִּיתָא** –
תבשיל שעשוי מקמח של 'קליות', שזו תבואה מיובשת בתנור,
שנעשה על ידי עובד כוכבים, **רַב שְׁרִי** – התיר, **וְאֲבוּהֵי דְשְׁמוּאֵל וְלֹאִי**
אָסִיר – אסור.
מבארת הגמרא במה נחלקו: **בְּחִיטֵי וְשִׁעְרֵי** – בקליות של חיטין
ושעורין, **בּוּלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי דְשָׁרִי** – לדברי הכל מותר, כיון שאין
דרך להוסיף בתבשיל זה חומץ. **בְּמִלְפָּחֵי דְחֶלָא** – בקליות של
עדשים, שמחמת מתיקותן נוהגים להוסיף בהם חומץ, **בּוּלִי עֲלֵמָא**
לֹא פְּלִיגִי דְאָסִיר – לדברי הכל אסור, כיון שחומץ של גוים אסור,
כמבואר לעיל (כט). **כִּי פְּלִיגִי בְּמִלְפָּחֵי דְמִיָּא** – ומחלוקתם היא
בקליות של עדשים שהוסיפו בהם מים, **מָר סָבֵר** – אביו של שמואל,
ולוי, סוברים דְּגִזְרֵינָּה הָא אֲמַר הָא – אסור קליות של עדשים
שהוסיפו בהם מים, גזירה משום קליות של עדשים שהוסיפו בהם
חומץ, **וּמָר סָבֵר לֹא גְזֵרֵינָּה** – ורב סובר שלא גזרו בכך.

היא, אולם אם **שְׁנֵי רִאשִׁיָּה חֲדָיָה, וְשְׁנֵי** – או ששני רִאשִׁיָּה כִּדְיָן –
רחבים, זו ביצה טְמֵאָה. סימן נוסף, חֶלְמוֹן – החלק הצהוב של הביצה,
כשהוא מִפְּחוּץ, וְחֶלְמוֹן – והחלק הלבן, הוא מִכְפָּנִים, זו ביצה
טְמֵאָה, ואילו חֶלְמוֹן מִפְּחוּץ וְחֶלְמוֹן מִכְפָּנִים, זו ביצת עוף או דג
טהור. כאשר חֶלְמוֹן וְחֶלְמוֹן מִפְּחוּץ זֶה בָּזָה, זו היא בִּיצַת
הַשָּׂרָן, מכל מקום מבואר שיש לביצים סימני כשרות בפני עצמם,
ואם כן קשה, מדוע יש צורך במומחה כדי להכיר בכשרותם.
מתרצת הגמרא: **אֲמַר רַבָּא, בְּשִׁנְיָמוֹחַ הַבִּיצִים וְאִי אֲפֻשֶׁר לְבִדּוֹק**
בסימניהם.
מקשה הגמרא: וְלִרְבִּי דִּוְסִתָּאִי דִּמְן כִּירִי דְאָמַר סְמִי מְבָאן עוֹבְדֵין
– שיש למחוק מהבריייתא תיבת 'עובדין', ומשום שלדעתו לדג טמא
אין ביצים.

מתבקעות ויוצאים מהם דגים קטנים.
מקשה הגמרא: לָמָּה לִי מוֹמָחָה כדי להבחין בביצי הדגים אם הם
מדג טהור, לְבִדּוֹק בְּסִמְנֵין של הביצים עצמם, דְּתִנָּא בְּבִרְיָתָא,
בְּסִמְנֵי בִיצִים כִּדְ סִמְנֵי דָגִים – סימני הדגים שוים לסימני הביצים.
תמזה הגמרא: לתת סימנים לדגים עצמם, וכי תעלה על דעתך
שכוונת הבריייתא לתת סימנים לדגים עצמם, הלא סִמְנֵי דָגִים,
לְנִפְסִיר וְלְשִׁשְׁשֵׁת' פְּתִיב בְּהוּ בפסוק.
מבארת הגמרא: אֶלָּא ודאי כוונת הבריייתא לומר, בְּסִמְנֵי בִיצִים של
עוף טהור, כִּדְ הֵם סִמְנֵי עוֹבְדֵי – ביצים של דָּגִים טהורים. וְאִילוּ הֵן
סִמְנֵי בִיצִים של עוף דוג טהורים, כִּל שְׁבֻדָּתָה – משוכה, דהיינו
שמצד אחד היא רחבה והולכת ומתקצרת, וְעִגּוּלָּתָה – עגולה
ומתגלגלת, רִאשָׁה אֶחָד כִּד – רחב, וְרִאשָׁה אֶחָד חֵד, ביצה זו טְהוֹרָה

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **ב** בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים בְּכִסּוֹ אֲבָל אִם מִצָּא מִצִּיּאָה לֹא הִתִּירוּ לוֹ לִיתְנָה לְנִכְרֵי אֲפִילוּ מִבְּעוֹד יוֹם לְפִי שְׂאִין אָדָם
2 בְּהוֹל כָּל כֶּךָ עַל הַמִּצִּיּאָה¹⁰ כְּמוֹ עַל שְׁלוֹ מִמֶּשׁ וְיִכָּבֵל לְהַעֲמִיד עֲצָמוֹ שְׁלֹא לָבֹא לְיָדֵי אֶסּוּר שֶׁל תּוֹרָה בְּשִׁבְלָהּ
3 בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים פֶּשְׁעֵדִין לֹא הִגְבִּיָּה אוֹתָהּ אֲבָל אִם כָּבֵר הִגְבִּיָּהָ וְכֹא לִדּוֹ מִבְּעוֹד יוֹם נַעֲשִׂית פֶּשְׁלוֹ מִמֶּשׁ¹¹:
חלק ב סימן רסו, דין מי שהחשיך לו בדרך טעיף ב

הלכתא רבתא

- ה] **על המציאה** - כיון שלא טרח בה, לא חס עליה, ולא יבוא לטלטלה ד' אמות ברשות-הרבים, אפילו אם נאסור עליו ליתנה לנכרי⁴.
ו] **נעשית בשלו ממש** - היינו לא רק לענין בעלות על החפץ בלבד, אלא גם לגבי הרגש כלפי חפץ זה, כמו כלפי חפצים שטרח בהם - ולא ימנע להצילו⁵.

צינונים והוספות

- 4 וראה להלן סעיף כ שבמציאה אינו נחשב אפילו כהפסד מועט, אלא כמניעת ריוח בלבד.
5 גם בסי' תנד ס"י נקט רבינו בל' 'נעשית כשלו ממש', ובכמה מקומות (קובץ 'הר המלך' ג ע' שנד, ועוד) דייקו שבא להדגיש שהוא שלו לגבי ב' ענינים.

1 שולחן ערוך - הלכות ברכת המזון

- 2 **ה** כוס פגום יכולים לתקנו ע"י שיוסיפו עליו מעט יין שעיקר הפגום משום ששתה ממנו וכשחוזר ומוסיף עליו מיתקן בכך כמו פגימת המזבח שמיתקן אם חוזר וסותמו וכן אם החזיר יין שבכוס פגום לקנקן נתבטל בתוכו ברוב וכשר ומכל מקום אין לעשות כן ולכן נוהגים להוסיף עליו מעט מהקנקן ובה מיתקן ואח"כ שופכים אותו לתוך הקנקן וחוזרים ומוציאים אותו מהקנקן לשם ברכה כמ"ש בסימן קפ"ג:

- 9 **ך** אפילו ע"י מעט מים שיוסיפו עליו מיתקן בין יין בין שאר משקים שהם חמר מדינה אם אי אפשר לתקנם במים והוא שאינם מתקלקלים מחמת המים עד שאינם ראויים לשתייה וכוס יין אפילו יש לו עוד יין יכול לתקנו על ידי מים כל שאינו מקלקלו בכך שהרי רגילים למוזגו במים.

- 14 ואם המים הם פגומים פסולים אפילו למוזג בהם יין שאינו פגום שאין המים מתבטלים ביין ברוב הואיל וטעם המים נרגש ביין שייך מוזג אינו שוה בטעמו לשאינו מוזג.

- 17 ובשעת הדחק שאין לו לא יין ולא מים מוטב לברך על כוס פגום מלברך בלא כוס כלל במקומות ששאר משקים אינם חמר מדינה או שאין לו:

חלק א סימן קפב, דין כוס ברכת המזון ושלא יהיה פגום טעיפים ה-

- 20 **א** עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה טעון הדחה ושטיפה חי ומלא עיטור ועיטוף מקבלו בשתי ידי ונותנו לימינו ומגביהו טפח ונותן עיניו בו ויש אומרים אף משגרו במתנה דרך דורון וחשיבות לאנשי ביתו זו אשתו ואפילו לא אכלה עמהם כדי להניח ברכה לביתו:

- 25 **ב** הדחה ושטיפה הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ כדי שיהא

- 26 כוס של ברכה יפה מבית ומחוץ ואם הוא נקי מבית ומבחוץ ואין בו שיורי כוסות דהיינו שיורי יין ששרה בו פת או שקנחו יפה במפה דיו כיון שהוא יפה מבית ומבחוץ:

- 29 **ג** חי יש אומרים שיתן מהיין חי לתוך הכוס וכשמגיע לברכת הארץ יתן לתוכו מים שכל כוס של ברכה מצוה מן המוכרח שיהא מוזג כדי שיהא ערב ולמה בברכת הארץ להודיע שבח הארץ שיינותיה חזקים וצריכים מזיגה ואע"פ שהמברך בחוץ לארץ מאחר שאינו מוזג עד ברכת הארץ מוכח הדבר ששבח ארץ ישראל הוא בא להראות מכל מקום אם אין היין חזק שהוא ערב בלא מזיגה א"צ למוזגו כלל ובקצת מקומות נוהגין למוזג כל יין על פי הקבלה:

- 37 **ד** ויש מפרשים חי בלשון אשכנז פרי"ש שיוציאו מהחבית מיד סמוך לברכה ובמדינות אלו שאין לנו יין הרבה א"צ אלא לשפכו מהקנקן שמחזיקין בו יין סמוך לברכה ולא מהחבית אלא א"כ שולח לחנוני לקנות אזי ישלח סמוך לברכה שיהיה חי מהחבית.

- 42 ויש מפרשים חי שיהא הכוס שלם ששכירת הכלים זו היא מיתתן ואפילו נשבר בסיס של מטה פסול אלא א"כ בשעת הדחק וטוב לחוש לכל הפירושים כשאפשר.

- 45 מלא כמשמעו שיהא מלא על כל גדותיו ומכל מקום אם חושש שאם יהא מלא הרבה ישפוך ויתבזה ומניח קצת ריקן למעלה אין לחוש שעדיין שם מלא עליו:

- 48 **ה** עיטור יש מי שהיה מעטרהו בתלמידים שהיה מושיב תלמידיו סביבותיו בשעת הברכה ויש מי שהיה מעטרהו בכוסות שהיה מניח כוסות יפים סביביו להדרו בהם ואנו אין לנו עיטור:

חלק א סימן קפג, המברך האיר יתנהג בכוס של ברכת המזון טעיפים א"ה

1 **תוכן הפרק:** העבודה ד"ניסוך המים" בחג הסוכות
2 "המקדש" את ה"אש" של עבודת הקרבנות
3 והנה כל זה הוא בחינת אש שעל גבי המזבח.
4 כל מה שנתבאר עד כאן בנוגע להתעוררות
5 האהבה הטבעית (אש של מעלה) ע"י הקדמת דחיית
6 והשפלת עצמו להתמרמר על ריחוקו מה' מצד מילי
7 דהדיוטא שלו (אש הבאה מן ההדיוט) - הוא בחי' אש
8 שעל גבי המזבח לצורך הקרבת הקרבנות, שעבודה זו
9 היא בכל השנה.

10 אך יש בחינה אחרת גדולה וגבוה מזה, והוא בחינת
11 מים שמנסכין על גבי המזבח בחג הסוכות, שהמים
12 מרווין צמאון הבא מיסוד האש, וכמ"ש הוי כל
13 צמא לכו למים.

14 ונוסף לזה יש בחג הסוכות עבודה נעלית יותר
15 מהקרבת הקרבנות - ניסוך המים, שמים הם למעלה
16 מאש, כמודגש בכך שהמים מרווין את הצמאון שמיסוד
17 האש.

18 [להבנת הענינים הבאים לקמן יש להקדים: ענין
19 ה"מים" בעבודת ה' (שהוא המרוה את אש האהבה
20 וצמאון הנפש) הוא - כאשר האדם מרגיש גילוי אלקות
21 בנפשו, שאזי שוב אין לו צמאון לאלקות (כי צמאון שייך
22 רק כשהאדם הוא בריחוק מהדבר שצמא אליו, ולא
23 כשכבר נמצא בקירוב אליו). ובמדריגות האהבה - נקראת
24 "אהבה כמים" ו"אהבה בתענוגים", שהאדם זוכה "להתענג
25 על ה' מעין עולם הבא.. והוא בחינת המים.. שבקדושת
26 נפש האלקית".

27 ואהבה זו היא בעומק פנימיות הלב. דאהבה כרשפי
28 אש שהיא באופן של צמאון (מצד הריחוק), היא
29 בהתפעלות גדולה כאש לוחט, ומקומה בחיצוניות הלב
30 (חלק הלב המתגלה ובא לידי ביטוי בחוץ); משא"כ אהבה
31 בתענוגים (כשאדם נמצא בקירוב מקום אל האהוב
32 ומתענג ממנו) היא בבחינת קרירות בלי התפעלות, כי היא
33 נוגעת עמוק מאד בפנימיות לבבו, במדריגה כזו שאינה
34 באה לידי התגלות ברעש גדול.

35 וזהו שהולך ומבאר:]

36 וגם בבחינת ומדרגת מים יש כמה בחינות שונות
37 זו למעלה מזו, [עוד למדריגה הנעלית ביותר] כדכתיב
38 אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים בשמים כו'
39 אין עוד מלבדו, הראת בראייה חושיית, שהוא

40 **בחינת ביטול במציאות לגמרי בבחינת ראי' כמ"ש**
41 **במ"א.**

42 ב"מים" - היינו גילוי אלקות - שמרוים את צמאון
43 הנפש שמיסוד האש, יש כמה בחינות זו למעלה מזו,
44 והמדריגה הנעלית ביותר היא בחינת הראי' באלקות
45 (אתה הראת לדעת גו' אין עוד מלבדו), שעל ידה
46 נעשה האדם בבחי' ביטול במציאות לגמרי אליו ית'.

47 כלומר: הפירוש הפנימי ב"אין עוד מלבדו" הוא
48 (לא רק שאין עוד אלקה ח"ו, אלא) שאין שום מציאות
49 מלבדו, שזוהי המשמעות האמיתית ד"אחדות ה'",
50 אשר האמת היא שהוא יתברך המציאות (האמיתית)
51 היחידה; וכאשר אחדותו יתברך היא בהתגלות אצל
52 האדם, בבחינת ראי', כאילו רואה כמו עיניו אשר "אין
53 עוד מלבדו" ממש, הרי בדרך ממילא מתבטל האדם
54 ממציותו (שהרי מצד הקב"ה לא שייך שום מציאות
55 נפרדת מאתו).

56 ועל דרך שהי' בשעת מתן תורה, שבני ישראל היו
57 רואים את הנשמע, היינו שנתגלתה להם אחדותו
58 יתברך "בראיי" חושיית, "ולכן היו בטלים במציאות
59 ממש, כמאמר רז"ל שעל כל דיבור פרוה נשמתו כו'".

60 ובחינה זו נק' בחינת מים, שמקור ומכבה את חום
61 האש, כי מאחר שהוא בבחינת ביטול במציאות
62 לגמרי אליו ית', הרי ממילא מאליו מתקדד חום
63 האש הטבעי אשר בנפשו האלקית והצמאון כרשפי
64 אש שלהבת.

65 על ידי בחינת המים מתקדד חום האש והצמאון
66 לה', כיון שכבר נתקרב ונתבטל לגמרי לה'.

67 כלומר:

68 ברגש הצמאון לאלקות לא מתבטל האדם
69 ממציותו, דאדרבא, כל תוכן רגש זה הוא ביטוי
70 רצונו וחפצו של האדם, שהוא רוצה להתקרב
71 לאלקות;

72 משא"כ כשאור אלקי מתגלה בפועל בנפשו,
73 מתבטל האדם לגמרי מכל וכל, מאחר שמצד אלקות,
74 "אין עוד מלבדו" פשוטו כמשמעו, ובמילא האדם
75 "בבחינת ביטול במציאות לגמרי אליו ית'".

76 וכמו למשל אהבת הבן אל האב, כשרוצה
77 להתקרב אליו ועדיין הוא קצת רחוק, אזי האהבה
78 נראית ונגלית מן הלב ולחוץ שצועק אבא אבא,

1 משא"כ כשהוא אצל אביו ממש, הנה הלב תוכו
2 רצוף אהבה, אבל אינה נראית ונגלית חוץ מן הלב.
3 ולכן נקרא בחינת מים, שמקרה בחינת האש שלא
4 תתגלה לחוץ, כי אם נסתרת בתוך הלב.
5 [וזהו ענין ניסוך המים שבחג הסוכות, שלאחרי
6 התגלות בחינת האש שענינה "האהבה והצמאון להיות
7 אליו ית' תשוקתו" (שמתעוררת ע"י הוידוים דיוהכ"פ),
8 ישנו ענין המים שמרוים צמאון האש, כיון שמתקרב
9 ומתבטל לגמרי לה'].

10 וזהו ענין תפלת שמונה עשרה בלחש בחשאי.
11 ביטול זה אל הקב"ה (הבא לידי ביטוי באהבה
12 כ"מים") הוא הוא ענינה של תפלת שמונה עשרה
13 שהיא בלחש ובחשאי, וכנ"ל שהאהבה שבפנימיות
14 הלב היא "קול דממה דקה.. קלא פנימאה".

15 כי בפסוקי דזמרה הוא מעורר את האהבה ברשפי
16 אש להיות שורף ומכלה את האשים אשר הם אש
17 זרה כנ"ל, והרי הוא כאלו עדיין רחוק מן המלך.
18 אחד מהפירושים (ע"ד הרמז) בלשון "פסוקי
19 דזמרה" הוא - "זמרה" לשון כריתה (כמו "זמיר
20 עריצים"), ותוכן הענין בעבודת ה', שבעת פסוקי
21 דזמרה צריך האדם ל"זמר" ולכרות מעצמו את תאוות
22 נפשו הבהמית, שזה נפעל על ידי אהבה כרשפי אש
23 דוקא (שהוא הצמאון המתעורר ע"י הרגש הריחוק
24 מאלקות), כנ"ל שעל ידי אש האהבה לה' שורפים
25 ומכלים את כל האשים הזרים אשר לא לה' המה.

26 משא"כ בתפלה שהרי הוא כאלו עומד לפני המלך,

27 ואומר ברוך אתה וכו', פירוש ברוך, בחינת
28 המשכה, שממשיך יחודו ית' למטה שיהי' הוא
29 בבחינת ביטול אליו ית'.
30 בתפילת העמידה צריך האדם להרגיש כאילו עומד
31 לפני המלך, היינו שאז הוא בקירוב לאלקות (כבן
32 "כשהוא אצל אביו ממש"), שזהו גם תוכן תפילת
33 העמידה, שעיקרה הוא אמירת ברכות, שענין ה"ברכה"
34 על פי חסידות הוא - ברכה לשון המשכה [כמו בלשון
35 המשנה "המברך את הגפן", שפירושו שמכופף את
36 הזמורה לארץ ומשם צומח גפן אחר] - והיינו,
37 שתפילת העמידה ענינה להמשיך גילוי אלקות ("אתה
38 ה'") למטה, שע"ז מתבטל האדם ממציאותו, כנ"ל.

39 ועד"ז תקנו מורים אנחנו לך, שהוא בחינת ביטול
40 כמ"ש במ"א.

41 ולכן תיקנו לומר "מודים" בתפילת העמידה, כי
42 ענין ההודאה על פי פנימיות הענינים אינה רק אמירת
43 שבח והודי' לה', אלא מלשון "ומודים חכמים לרבי
44 מאיר", היינו שהאדם מבטל את דעתו להקב"ה, היינו
45 הודאה והכנעה לאלקות.

46 וזהו ענין הכריעות והשתחוואות כו'.
47 וזהו שתיקנו הכריעות וההשתחוואות בתפילת
48 העמידה, להורות על ענין הביטול.

49 לכן הוא בלחש ובחשאי.
50 גם התפילה בלחש ובחשאי מורה על הביטול
51 וההכנעה.

ד"ה ושאתם מים בששון פרק ג

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

9 הרעות שכולעים לז' פרות הטובות בלי שביעה כלל וכלל
10 רק מראיהן רע כו' וכמו חיל בלע ויקיאנו כנ"ל זהו מצד
11 שאור החכמה מאיר בז' מדות דקדושה שא"א שיקבלו
12 החיצונים משם שום יניקה ע"כ יקיאו הכל וכן והוצאתי
13 את בלעו מפיו כמו שהוא בלי גרעון כלל אבל כשאין אור
14 החכמה מאיר במדות דקדושה נבלעו בז' מדות דק"נ בבחי'
15 שביעה שניתוסף כח ויניקה להם וכמ"ש כי ישבע לחם
16 וע"ז א' נבלע ישראל עתה היו בגוים כו' ואמנם כתיב אם

1 (ד) וזהו אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות שהוא
2 מקור חוצב כללו' נש"י הראשון כמו הביטול אל
3 צור חוצבתם כו' שממש דוקא יוכל להתברר ז' מדות רעות
4 דק"נ וכידוע דבחכמה דוקא אתברירו מפני שהחכמה נק'
5 אור בעצם ומקור כל האורות המסתעפי' ממנו ע"כ ביכולתו
6 דוקא לאהפכא חשוכא לנהורא כו' משא"כ ז' המדות
7 דקדושה שאין ביכולתם לברר רק לפי שעה כנ"ל וד"ל
8 (ובזה תלוי ג"כ ענין ב' מיני בליעה הנ"ל דמה דז' פרות

הוי"ו היה מתחיל ובו היה מסיים וכמ"ש זורח השמש ובא
 השמש וכמ"ש בזהר ויצא וד"ל:
 (ה) והנה ידוע שיש ג' מדרגות עולם שנה נפש ובחי'
 עולם הוא חיצוניות העולמות כמו המלאכים
 וע' שרים עליונים שכלול' מחומר וצורה ואומרים שירה
 וכמ"ש וצבא השמים לך משתחוים ולכל עולם יש בחי'
 נוגה המסתיר אור האלקי שם והן היכלות הק"נ שיוכלו
 להיות בבחי' הפירוד לפרקים והן מקבלים מז' מדות
 דמרכב' חג"ת שבכל עול' כו' וכמו שמבואר למעלה בענין
 מדות דחג"ת דאברהם וישמעאל יצחק ועשו. והנה כאשר
 היה עיקר ענין הדלקת הנרות ע"י אהרן כה"ג להעלות את
 הנרות שהן כללות נש"י שזהו בחי' נפש והן ע' נפש
 דיעקב שנאחזים בז' מדות דאצי' כנ"ל להאיר אור הח"ע
 בכל מדה כנ"ל כך היה תועלת מזה להאיר גם במדריגות
 חיצוניות העולמות בבחי' נוגה דכל עולמות החיצונים
 דמלאכים וע' שרים להאיר את החשך הגס דשם שלא
 יסתירו כ"כ (וכמו באדם למטה שכאשר כ"ח מ"ה שבנפשו
 מאיר בנקודת לבבו אז גם חומר גסות לבו בתאוה רעה
 נופל קצת ומתעורר גם בגופו לתשובה בלב נשבר כו') אך
 הנה עיקר ענין הדלקת הנרות במקדש היה רק בשביל
 פנימיות העולמות והן בשביל ע' נפש דיעקב למעלה
 שיוסיפו אור להאיר לענפי' המסתעפים מהם גם בהיותם
 במדרגות התחתונות ושפלות ביותר בבחי' ק"נ דבי"ע עד
 נגה דעשי' שרובו רע שגם שם יהופך מרע לטוב ע"י
 תשובה ומעש"ט וזהו שנקראו בשם יעקב יו"ד עקב ונק'
 יוצאי ירך יעקב דהיינו שנמשך מיוד דיעקב שהוא אור
 החכמה לבחי' עקב שהן הנשמות הנשפלות בבחי' עקביי'
 דנגה שהוא הנחש הקדמוני שכרוך על העקב וכמ"ש ואתה
 תשופנו עקב וכמ"ש בזהר דחויא קטיר לרגלוהי דנוק' שגם
 שם יאיר אור האלקי והוא ע"י תוקף אור המשכה דח"ע
 בנש"י שנק' נר ה' שעי"ז מאירים ומזככים לנפש הבהמיות
 המסתרת בז' מדות הרעות כנ"ל (וזהו דוד נר לרגלי דבריך
 שדבר ה' זו הלכה דאורייתא מח"ע נפקת מאירה גם ברגלי
 שהן נשמות שבעקביים כמו נשמות שבדורות אלה
 שבעקבות משיחא שהק"נ שאחוז בעקב מסתיר מאד ועכ"ז
 נר לרגלי דבריך וד"ל):

שער החנוכה

רעב שונאך האכילהו לחם דחכמה שבמדות כי גחלים כו'
 וסימן לזה הוא מה שנמצא בחי' הטוב בע' שרים כי ישבעו
 לחם ולהיפך כאשר מראהו רע כו' זהו הסימן והאות מפני
 שלא בלעו את בחי' הקדש דחכמ' בבחי' שביעה כלל וז"ש
 קדש ישראל לה' כל אוכליו יאשמו כו' וד"ל) וז"ש וכבודי
 לאחר לא אתן כבודי הוא בחי' אור החכמה שבה גלוי
 אא"ס והוא מקור נש"י הראשון כו' וכך הוא בכל נשמה
 בפרט בחי' כ"ח מ"ה שבנפשו לא יובלע בבחי' ניקה כדי
 שביעה במדות הרעות שהרי גם ההולך בשרירות לבו רק
 רע מ"מ נקודת יהדותו שבנפשו מתעורר תמיד להחזירו
 בתשובה שלימה כנ"ל כי אין המדות הרעות מקבלים רק
 ממדות דקדושה ששם הי' השבירה ואמנם אם מתגבר
 מהקליפה לנגד אור החכמה דקדושה כמו בימי חשמונאי
 שטמאו כל השמנים שבהיכל כו' ובקשו להשכיחם תורתך
 דוקא על כן היה עיקר הנס דחנוכה בהדלקת הנרות במקדש
 שזהו להאיר אור חדש ממקור החכמה מפני שבוה נצחו
 לחכמה דקליפה במלחמתם וזהו שהיה הנס שמפך א'
 הדליקו ח' ימים שהוא הנקרא אור ז' הימים (כמשי"ת) וזהו
 הטעם שהיה עיקר הדלקת הנרות במקדש בלילה דוקא
 אבל בבקר היה די בהדלקת נר א' שהוא נר הששי לפי
 שבילילה הוא התגברות החשך דק"נ ברוחניות להסתיר אור
 האלקי ע"כ אז אילנא דמותא שלטא ותרעי' דג"ע אסתימו
 בליליא כו' כידוע ע"כ אז דוקא צריך להארת אור היותר
 עליון דחכמה להאיר בז' נרות ודוקא בכל הז' כי בכל מדה
 ומדה בפ"ע צ"ל בחי' הבירור דחכמה לזככה מן הקצה
 לקצה כנ"ל אבל ביום שאור החסד מאיר כמ"ש חסד אל
 כל היום ובחסד מאיר מאור החכמה שנק' אור וטוב כמ"ש
 וירא את האור כי טוב וחסד נק' טוב והכל א' שג' אלה
 אור וחסד וטוב הכל בחכמה דוקא שזהו רק להאיר ולהטיב
 לזולתו ע"כ היה די בנר הוי"ו לבד שהוא בחי' יסוד שנק'
 טוב שכולל כל הנרות להיות בחי' צד"ע שמשפיע טוב
 כמ"ש אמרו צדיק כי טוב והיינו ביום דוקא שממילא מאיר
 אור השמש כו' (שהוא הארת אור אבא ביסוד ז"א) אבל
 בלילה אין נר הוי"ו לבדו מועיל להיות עי"ז המשכת אור
 החכמה בכל המדות כי בחי' יסוד אינו מאיר בלילה כ"א
 ביום כמו שהשמש אינו מאיר בלילה ועכ"ז גם בלילה בנר

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

בטילים ונמשכים אחר הדעת כי כשהאדם יודע ומרגיש א"ע
 הרי אנו רואים בחוש שלפי שהוא מרגיש א"ע וחיותו מאד

והנה הדעת הוא הנקרא בזהר מפתחא דכליל שית דהיינו
 שהוא פנימי' המדות כמו שאנו רואים שהמדות

1 אזי מדותיו מתפעלים בהתפעלות רב לאהוב הטוב ולשנוא
2 הרע יותר מכפי שיתפעל בעת שאינו מרגיש עצמו כ"כ כגון
3 כשטרוד באיזה ענין גדול שאז אינו מרגיש עצמו כ"כ שאז
4 לא יתפעל כ"כ במדותיו באהבה ושנאה נמצא שהמדות
5 נגררים אחר הדעת שהוא ההרגשה כנ"ל ולכן נק' מפתח
6 לששה המדות החג"ת [נה"י] כמו המפתח שפותח
7 התפעלות המדה ומעוררה או סוגרה ע"י שמסית דעתו וכו'
8 ושרשו נמשך מאחוריים דיסוד אימא וכמשנת"ל שלגבי
9 השגת המהות אינו אלא בחי' אחוריים בלבד שהוא רק
10 ידיעת המציאות לבד ולפי שכח ההבנה הוא להבין מהות
11 הדבר א"כ כח הידיעה של המציאות הוא בחי' אחוריים שלו
12 לבד שז"ס אחזה אלוה כמש"ל, אמנם האמונה היא הנקראת
13 עטרה בספרים כי היא כמשל העטרה בבחי' מקיף לבד על
14 הראש ואינו נכנס בפנימיותו ואין המדות מתפעלים ממנה
15 לפי שהוא בבחי' ריחוק ולכן גבא אפום מחתרתא רחמנא
16 קריא (בעין יעקב סוף ברכות), ואומר רבש"ע הושיעני, הרי
17 שמאמין ביכולת רבש"ע ואעפ"כ עושה מעשה למרוד בו
18 והיינו משום שענין האמונה הוא בחי' מקיף ואין מדותיו
19 זזים ממקומם עי"ז אלא ע"י הדעת דוקא שהוא המפתח
20 שלהם כנ"ל, וכמ"כ יובן הענין למעלה שבחי' נה"י דז"א
21 מוחי' לנוקבא וביסוד מלובש מוח הדעת הנמשך מדעת
22 דאו"א הנמשך מדעת ע"י וא"א כידוע והוא בחי' גילוי
23 אא"ס ב"ה בדעת ובבחי' פנימי' וממדת מלכותו ית' שהיא
24 מקור נשמות ישראל מאיר הארת דעת זה לכל נפש מישראל
25 לידע את ה' שיהי' ידוע מציאותו עכ"פ ושהוא חיות כל
26 העולמות והוא מפתח להמדות שהם עיקר האדם שיהיו
27 נמשכים אחר הדעת כדכתי' לאהבה את ה' אלקיך כי הוא
28 חייך (דברים ל' כ') ואהבה זו שרש לקיום רמ"ח מ"ע כמו
29 שהאדם אוהב וחפץ לעשות דברים המוכרחים לקיום נפשו
30 וגופו ככה ויותר מכן יחפץ לעשות מצות ה' שהם קיום
31 המשכת גילוי האלקות בעולמות שזהו החיים האמיתיים,
32 וכן יירא וירחק מן ה"ל"ת שהם דבר המזיק לקיום חיות זה
33 כמו שהאדם שונא המזיק לנפשו ובורח ממנו כמטחוי קשת,
34 וכל תולדות אלו שבמדות הוא מהדעת דוקא ונק' מפתח
35 ושרשו מדעת שנמשך במל' דאצי' שהוא בבחי' פנימי' בה
36 כנ"ל משא"כ האמונה שרשה מבחי' כתר מל' שהוא בבחי'
37 מקיף וסובב על המל' ומה שמאיר מזה בכל נפש אמונה
38 האלהות הרי אמונה זו היא ג"כ מקיף לבד כעטרה שלמעלה
39 מהמוחי' ואינו נכנס בפנימיותם לפתוח המדות כו', ולכן
40 אמר דע את אלקי אביך (דה"א כ"ח ט') דע דייקא דהיינו

41 שכל מה שתוכל להגיע אלקותו ית' בבחי' דעת תשתדל בזה
42 ותעמיק מחשבתך והיינו ידיעת מציאותו ושהוא חיי החיים
43 כנ"ל ואז תהפך לאיש אחר כי יפתחו מדותיך לאהבה את ה'
44 וליראה אותו כי הדעת הוא המפתח כו' ע"י הרגשה זו כנ"ל,
45 אמנם מה שא"א להגיע בו בבחי' דעת הניחהו על האמונה
46 להאמין בו אמונה שלימה אחרי אשר ידעת מציאותו והיותו
47 חיי החיים בהרגשה ממש דומה לראיית העין א"כ מה
48 שא"א להשיג יהי' בבחי' אמונה ושרש זה הוא בחי' הארת
49 הכתר שבמל' ששרשו מכתר עליון שלמעלה מהחכמה ונק'
50 סוכ"ע שענינו הוא בחי' גילוי האלהות שלמעלה משכל
51 והשגה וכמשי"ת:

52 **ועתה** יתבאר דעת מוני המצות שנחלקן בזה אם ימנה זה
53 במנין המצות אם לאו ודעת בה"ג שלפי שעיקר
54 ענין זה ידיעת האלהות הוא מושג ונרגש כנ"ל א"כ לא
55 יתכן ציווי ע"ז כי הציווי אינו נופל אלא בדבר שיש בו
56 בחירה (כמ"ש הרמב"ם פ"ב מן השמנה פרקים) אם בדעות
57 או במחשבה ודבור לחשוב או לא לחשוב, לדבר או לא
58 לדבר, לעשות או לא לעשות אבל דבר המורגש ונראה
59 לעין מה יתכן ציווי ע"ז להרגישו או למנוע מהרגיש אחר
60 שמורגש שהרי אנו רואים העולם חי וקיים מחיי החיים
61 וכמשנת"ל פ"א לכן לא מנה זו במנין המצות אמנם
62 הרמב"ם וסיעתו ור' יונה וסיעתו שמנו זה במנין המצות
63 טעמם כי הציווי הוא על העמקת הדעת וההתבוננות בדבר
64 זה הידוע שע"ז יתכן ציווי כי גם שהדבר ידוע אעפ"כ אם
65 לא יתבונן תמיד בזה ויסית דעתו לדברים אחרים לא יועיל
66 כלום ואפי' שיחשוב זאת במחשבה והרהור לבד אינו כלום
67 אלא צריך להעמיק דעתו דוקא ואז יפתחו המדות כו' וע"ז
68 נאמר וידעת היום והשבות אל לבבך (דברים ד' ל"ט) וגם
69 הציווי הוא על ההאמנה במה שא"א להשיג בדעת כנ"ל
70 וז"ש הרמב"ם בס' המצות שהציווי הוא בהאמנת אלהות
71 ובריש ס' המדע אמר לידע שיש שם מצוי ראשון כו' וכלל
72 בזה ב' דברים שהם ידיעת מציאותו הנודע בדעת וגם
73 האמונה בו והם מצוה א' להשים דעתו ע"ז וגם להאמין
74 כנ"ל והר' יונה עשה מזה שתי מצות האמונה מפסוק
75 אנכי כו' ומצות הדעת מפסוק וידעת היום, ואמר וז"ל
76 ומעלת התבונן בגדולתו ית' כמ"ש וידעת וגו' נמסרו לנו
77 במצות עשה, וכ"כ בספר חרדים משמו, וז"ש החינוך לידע
78 ולהאמין שיש אלוה ר"ל מה שאפשר לידע ידע דייקא ומה
79 שא"א לידע יאמין כמשי"ת ואיהו בשיטת רמב"ם קאזיל
80 דקחשיב להו במצוה א' במנין תרי"ג:

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

נעשו שמרי האופנים, ומשם נמשכו ע"י השתלשלות בחי' ומדריגות שמהם נמשכו כל תענוגי עוה"ז והכח המתאווה כנ"ל, וכשנתעלה ונכלל בשרשו מתהפך מרע לטוב. ובעבודה הוא בחי' שתיים שלפני' בהתבוננות שורש ומקור נה"ב איך שהאופני' וחיות הקדש הם ברעש גדול כו' ועי"ז תתעלה הנה"ב. ונק' בשם מראות הצובאות שבחי' המראות דכנס"י שיהי' נש"י בבחי' הראיני את מראיך גם בהיותם בחגווי הסלע בסתר המדריגה בזה"ג נמשך מבחי' התבוננות בענין ה' צבאות, איך כי כל צבאי צבאות עליונים נמשכי' רק מבחי' אות אחד לבד בהבראם בה' בראם, וזהו פי' צבאות אות הוא בצבא שלו, ועש"ז נקראו המראות היינו בחי' ההתפעלות דאספקלריא המאירה ושאניה מאירה בשם מראות הצובאות להיותם נמשכי' מבחי' ההתבוננות מבחי' צבאות מה שאות הוא בצבא שלו כו'.

ד"ה וישם את הכיור

ש"פ פקודי, תרל"ב

וענין מה שנק' בשם מראות הצובאות יש לבאר עפמ"ש בת"א פ' בא בד"ה בעצם כו' יצאו כל צבאות ה', ההפרש שבין צבאות הוי' לבחי' ה' צבאות, שצבאות הוי' הם בחי' הנצוצי' שנתעלו מנפילתן ודבוקי' וסמוכי' לשם הוי' שאין להם שם בפ"ע, וזהו ענין יצאו כל צבאות הוי' הם בחי' העלאות הנצוצין שבררו במצרי' ר"ב נצוצין מרפ"ח נצוצין שנפלו בשבה"כ וכמ"ש וגם ערב רב, וזהו שא' הקב"ה למשה אלו חביבין עלי מן הכל שהעמידו צבאות רבי' במצרי' ע"י ביורר הנה"ב ויצה"ר וכנ"ל. וכדי שיוכל לברר את הנה"ב עז"נ כי תצא למלחמה על אויבך פי' כי תצא למלחמה זו לנצח כח המתאווה שבנפשו לקררה בתענוגי עוה"ז הגשמי ולאתהפכא לאהבת ה', תהי' בבחי' על אויבך דהיינו בבחי' שרשם למעלה, כי אין רע יורד מלמעלה ושרשם הוא טוב שהוא מבחי' מרכבה עליונה שבקדושה, אלא שלאחר ירידת והשתלשלות המדריגות

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס החלצו

שהוא בהעלם מאד בתכלית ההעלם. וכמו שהוא בגילוי הרי יסוד המים הוא מים לבד ואי אפשר להתחבר כלל עם האש וכן האש אי אפשר להתחבר עם המים. והיינו מפני שהאש שבמים הוא בתכלית ההעלם שאינו ניכר כלל וכלל גם לעצמו כו'. ולכן אי אפשר לו משום זה להתחבר עם האש להיות בהתגלות הוא מים פשוטים כו' וכמו כן הוא ביסוד האש כו'. אמנם כשמחלקים את המים שבו שזהו ענין מה שכתוב בספר יצירה הוציא אש ממים ומים מאש אז יכולים להתחבר ולהתכלל יחד כו'. כי האש שבמים עם המים שבאש יכולים להתחבר ועל ידי זה מתחברים המים עם האש. כי המים על ידי שמחלקים אותו לחלקים ומוצאים בו הכח ההפכי על ידי זה נחלש כחו. וכמו כן האש על ידי ההפרדה וההתחלקות שמוצאים בו ההפכי נחלש גם כן ואז יכולים להתחבר יחד כו'. ונמצא דההתחלקות הזאת היא דוקא סיבת ההתכללות כו'. קיצור. בכחות העצמים באש ומים ובכל דבר יש בהעלם, גם מהיפוכו. על ידי ההתחלקות וגילוי העלם זה יכולים להתכלל.

שמחת תורה ופרשת נח רנ"ט

ו. וביאור הענין הוא דהנה בכל דבר יש בו בהעלם דבר והיפוכו גם הכחות העצמיים יש בכל אחד מהם ההתכללות מהכח ההפכי. והיינו מצד העצמות שלמעלה גם מהכחות עצמיים. דבהעצמות ישנם כולם בבחינת התכללות ממש. וכמו עצם הנפש שלמעלה גם מהכחות עצמיים הכלולים בו הרי הוא נושא בעצמו כל הכחות. ושם הם בבחינת התכללות ממש שהרי אין שם כחות פרטים כלל אף לא כמו הכחות העצמיים (שהם בלתי מציאות נפְּרָת ומכל מקום הם בבחינת כחות כו') גם זה אינו שייך לומר שם ומכל מקום בהכרח לומר שהוא נושא כל הכחות. שהרי ממנו נמצאים כל הכחות כו'. וצריך לומר שהם שם בבחינת התכללות ממש שכולם הם דבר אחד ממש (כענין יחיד כו'). בלי שום התחלקות כלל איזה התחלקות שיהיה כו'. ומשום זה גם בהכחות כמו שהם בבחינת פרטים יש בהעלם בכל כח מהכח ההפכי מצד ההתכללות שלהם שבבחינת העצמות כו'. וכמו שהם בכחות הנפש כמו כן הוא בכל דבר וכמו מים יש בו בהעלם גם מיסוד האש וכן באש יש מיסוד המים אלא

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ב

ר"ה - יומא אריכתא, שגם הלילה נקרא יום. בר"ה - עבודת עבד, אתם נצבים היום כולכם, ונמשך חיות כללי וחדש לכל השנה. בר"ה - דין ומשפט לכל יצורי עולמים, ולכן היום הרת עולם, מלשון פחד

1 "היום" הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי
2 עולמים". דראש השנה נקרא יום מפני פמה
3 טעמים, דהשני ימים דראש השנה פיומא אריכתא דמא, וחינו דאין זה רק מה שהשני ימים נחשבים ליום אחד, אלא דהשני ימים דראש השנה הוא פיומא אריכתא הינו דכלא יומא², דהנה כתיב² "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד", דהמעת לעת הוא לילה יום, אמנם ראש השנה הוא יומא אריכתא דגם הלילה ליום נחשב, והינו דהשני לילות דראש השנה הם מאירים כמו היום, ולכן הנה בהשני לילות דראש השנה צריכים למעט בשנה בכל האפשר ולעסוק בשירים ותשבחות באמירת תהלים, כי העבודה דראש השנה עשורת ימי תשובה ויום הפורים צריכה להיות כעבודת עבד, דידוע ההפך בין שר לעבד, דהשר כל ענינו הוא בענינים שכלים והעבד הנה עקר עבודתו הוא בעבודה פשוטה בקבלת על דוקא, וזהו דראש השנה נקרא יום, דגם הלילה נקראת יום, והינו יומא אריכתא. ועוד זאת, דהנה כתיב³ "אתם נצבים היום", דביום דראש השנה הנה אתם - כמו שכתוב⁴ "אדם אתם", ואמרו רבותינו ז"ל⁵ "אתם קרוים אדם" - נצבים ועומדים לזכות בדין, דנצב מורה על עמידה של מעלה, כמו "והנה" ה' נצב עליו", "אלקים" נצב בעדת אל", דגם בעת המשפט הגדול הנה אתם נצבים וזוכים בדין. וזהו "היום הרת עולם", דראש השנה שנקרא "היום", הוא הרת עולם, דהנה בתיבת "הרת" יש שני פרושים, לשון הריון ולדה ולשון רתת ופחד. ופרושו, "היום הרת עולם", כי היום נולד העולם, כי בכל שנה ושנה נמשך חיות חדש על כל השנה, ולכן נקרא ראש השנה, דקמו שבאדם הרי הראש הוא

כולל כל החיות שבכל האברים ובראש הוא ההשגחה כללית ומהראש נמשך לכל האברים, כן הוא בראש השנה שנמשך חיות כללי לכל העולמות והנבראים, והחיות בא בדין ומשפט, דהיום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים אם יתחדשו ואפן התחדשותם. והפרוש השני "היום הרת עולם", שהיום הוא יום רתת ופחד, היינט ציטערט די וועלט⁶, דהנה כתיב⁸ "ויהי היום ויבאו בני האלהים להתנצב על הוי", ויבוא גם השטן בתוכם, ותרגם "והנה פיומא דדינא רבא בריש שתא"⁷, דראש השנה הוא יום הדין והמשפט, דאז באים המלאכים מלאכי מליצי ישר ומלאכי תובעי דין ומשפט, דהנה מכל דבור ומעשה שהאדם עושה, בין שהוא דבור ומעשה טוב ובין שהוא דבור ומעשה רע, נברא מזה מלאך, והם המלאכים הטובים מהדבורים ומעשים הטובים ומלאכים הרעים מדבורים ומעשים הרעים, בהם יש פמה דרגות חלוקות, יש מלאכים טובים הנבראים מעבודתו הפרטית בתורה ומצוות ומדות טובות, וכן מלאכים הרעים מעניניו הלא טובים הפרטים, ויש מלאכים הטובים שנבראו ממעשה הטוב של אחרים אכל הם בעבודתו הוא, אשר הוא זכה את הרבים בהתעוררות לקבע עתים לתורה והם לומדים או בעניני מדות טובות וצדקה, ויש לו חלק בהמלאכים שנבראו על ידי דבורי ומעשה הטוב של אחרים, וכן הוא להפך במחטיאי הרבים, דלכד המלאכים הרעים שלהם הנה יש להם חלק במלאכים הרעים שנבראו על ידי דבורי ומעשה הרע של אחרים והם תובעים דין ומשפט, וזהו "היום הרת עולם", דהיום דראש השנה הוא יום רתת ופחד במורא גדול, כי ביום הנה מעמיד הקדוש ברוך הוא במשפט כל

(3) דברים כט, ט.

(4) יחזקאל לד, לא.

(5) יבמות סא, א.

(6) בראשית כח, יג.

(7) תהלים פב, א.

(8) איוב א, ו. שם ב, א. - ולשון התרגום כאן מורכב משני

הכתובים.

(* נדפס בספר המאמרים - תש"ב עמ' 9 ואילך. (ההערות ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר, על פי הנדפס שם). מאמר זה הוא המשך למאמר שלפני זה - דבור המתחיל "שופר של ראש השנה" לעיל עמ' 16 ואילך.

(1) פיוט דראש השנה. - ראה [מאמר] דיבור המתחיל היום הרת (קונטרס קנין החיים).

(2) בראשית א, ה.

הַעֲבֹר וְקַבְּלָה טוֹבָה עַל לְהַבָּא, וְהַעֲקָר הוּא הַקַּבְּלָת עַל, 14
דְּקַבְּלָת עַל דְּרֹאשׁ הַשְּׁנָה חֲלוּק מִהַקַּבְּלָת עַל דְּבִכָּל הַשְּׁנָה - 15
שֶׁהוּא רַק בְּעִבּוּדָה בְּפֻעַל מִמֶּשׁ בְּשִׁלְשָׁה לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ 16
מִחֻשְׁבָּה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה שְׁלֵמֻטָּה מִהַפְּחוּת פְּנִימִים דְּמַדּוּת 17
וּמַחֲזִין, אָבֵל הַקַּבְּלָת עַל דְּרֹאשׁ הַשְּׁנָה הוּא בְּעֶמֶק וּפְנִימִית 18
נִפְשׁוֹ, וְזֶהוּ "דְּמַצּוֹת הַיּוֹם בְּשׁוּפָר", דְּרָמָזוּ הַשׁוּפָר מוֹרָה עַל 19
הַתְּשׁוּבָה לְקַבֵּל עָלָיו עַל מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, דְּלִכְּנֵה הֵנָּה בְּרֹאשׁ 20
הַשְּׁנָה מִזְכִּירִים אוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתַאֲרֵי מֶלֶךְ וּמְלוּכָה, דְּכֻשָּׁם 21
שֶׁבְּתַחֲלַת הַבְּרִיאָה הֵנָּה בְּרִישׁ "הַיּוֹרְמָנְתָא דְּמֶלְכָא גְּלִיף 22
גְּלִיפּוֹ בְּטַהֲרֵי עֲלֵאָה", "בְּרִישׁ הַיּוֹרְמָנְתָא דְּמֶלְכָא" פְּרוּשׁ 23
בְּרִשׁוֹת וְרִצּוֹן הַמֶּלֶךְ, דְּאִזּוּ הֵנָּה הַהֲתַעֲוּרוֹת דְּרִצּוֹן עַל 24
הַבְּרִיאָה וְרִצּוֹן לְמְלוּכָה מִצַּד עֲצָמוֹ, אָבֵל עֲתָה צָרִיכִים 25
לְעוֹרֵר וּלְהַמְשִׁיךְ הַמְלוּכָה שֶׁל מַעֲלָה. 26

יום ב' דר"ה, תש"ב.

יצורי עולמים. ומה שאומרים "עולמים", הוא על דרך 1
דכתיב "מלכותך מלכות כל עולמים", דספירת המלכות 2
הוא שרש ומקור כל עולמים, מתחיל מן בחינת מלכות 3
דאין סוף שלפני הצמצום עד בחינת מלכות דעולם העשיה 4
הרוחנית שהוא מקור העולם הזה, ד"עולמים" כולל כל 5
העולמות, מתחיל מעולמות האין סוף שלפני עולם אצילות 6
עד עולם הזה, "היום יצמיד במשפט כל יצורי עולמים", 7
דהוא יתברך מעמיד בהמשפט דראש השנה את כל יצורי 8
עולמים, מהגלוי אורות היותר נפלאים באור אין סוף 9
שלפני הצמצום ופירצופים העליונים, עד הנבראים היותר 10
קטנים שמתחת זרועות עולם. 11
ולְהַבִּין כֵּן זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תַּחֲלָה מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְעֵילָּה, 12
דְּהַעֲבֹדָה בְּרֹאשׁ הַשְּׁנָה הוּא תְּשׁוּבָה בְּחֻרְטָה עַל 13

ה. בתחילת רשות המלך חקק חקיקה בטוהר העליון.

לקוטי דיבורים

הפרופסורים חפצו לעשות איזה בחינות בהנוגע למצב 24
בריאותו ואופן הרפואה של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק 25
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע. 26
בכל משך הזמן הזה למד בעצמו עמי, ולא נתנני על 27
יד מורה, והבטיחני שכאשר אתנהג כראוי ילמוד עמי 28
בעצמו, ובנסיעתנו מחרקוב אמר לי כי הפרופסורים 29
פקדו עליו כי לא ידבר הרבה, על כן ישיג עבורי מלמד 30
ולעת מן העתים ילמוד עמי בעצמו. 31
כבר בנתי לדעת חובת הבן לדאוג להטבת בריאות 32
האב, ומאד יכאב לי חלישות בריאותו של אבא, אבל 33
התשוקה והחפץ אשר אבא ילמוד בעצמו עמדי מתגבר 34
על כל, וחושב הנני אשר בארחותי הטובים אטיב 35
בריאותו של אבא. 36
כל כך הנהגותיי טובים המה, אשר מאז נסענו 37
מחרקוב, לא הי' אף הנהגה אחת אשר לא חשבתי בה 38
לעשותה באופן המועיל יותר. 39
ולזאת בשעה ההיא לקחתי הסידור וישבתי על אחד 40
הסלעים הקטנים וחזרתי על שיעורי, במזמור השמים 41
מספרים כבוד א-ל. 42

* * *

ר' יקותיאל המלמד - איש זקן ובא בשנים כבן 1
שבעים ויותר, אבל מומחה הוא האיש הלזה לירד לתוך 2
ארחות חייהם של תינוקות בני ארבע וחמש שנים, 3
להמשיך לבבם אליו לאהבה אותו ואת הלימודים אשר 4
הוא מורה. 5
בר פועל גדול הוא ר' יקותיאל המלמד. לא אדע אם 6
בירושה באה לו נחלתו זאת, כשרון המלמדות, או אותו 7
בלבד חנן השי"ת בכשרון זה, אבל בכל אופן, בר פועל 8
נפלא הוא, בר פועל יוצא מן הכלל. 9
הדוגמאות והמשלים המחוכמים שהי' ר' יקותיאל 10
המלמד מבאר ומסביר לתלמידיו בתמונות האותיות היו 11
מושכים את לב התלמיד לשמוע, קובעים אותם במוח 12
וחותמים אותם בזכרון טוב: 13
דלי מכאן ודלי מכאן ומקל נושאים באמצע הוא 14
אל"ף, אשר יו"ד לו מעבר מזה ויו"ד מעבר מזה וקו 15
באמצע. 16
ובכל עת שהיינו רואים נושא מים היינו נזכרים באות 17
אל"ף. וכן בשאר תמונות וענינים באופן כזה, עד אשר 18
כל מקרה בחיינו הי' מזכיר לנו איזה ענין בלימוד. 19

* * *

ישבנו לסעוד במיני מזונות, והוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק 43
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע מראה לנו על מקום אחד בגובה 44
ההר, גבוה גבוה מאד, ומרחוק, כלומר, ממקום שבתנו 45
רואים אנחנו כעין חור גדול בסלע העומד בראש ההר. 46

כאשר הוחלטה נסיעת יאלטה התחיל הוד כ"ק 20
אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בעצמו ללמוד 21
עמי וכבר הייתי לומד סידור ויודע פירוש כמה תיבות. 22
בנסיעתנו התעכבנו כשבועיים בחרקוב, כי 23

- 1 הוד כ"ק אאמו"ר מספר, כי בשנת תרמ"ד בעת
2 נסיעתו עם כבוד אחיו דודי הרז"א נ"ע, נסעו מן התחנה
3 שעברנו דרך בה לפה בלילה, ובשעה הששית בקר, עמדו
4 לנוח במקום זה, וילכו להתפלל תפלת שחרית בגובה
5 ההר. תחלה טרם בואם לשם נדמה להם כי רק חור הוא,
6 ובבואם לשם ראו כי מערה ארוכה היא וחלולה ושם
- 7 מונחים סלעים קטנים, מקום טוב לשבת.
8 אז ביאר לי כי השי"ת ברא את העולם באופן כזה
9 אשר כל יהודי יכול לקיים את מצות ד', והי' אם יסע
10 אדם בדרך ויגיע זמן תפלה, ואסור להתפלל על פני
11 השדה במקום פתוח, לזאת ברא הקב"ה סלעים חלולים
12 כאלו, אשר הם כמו בתים למען שיוכלו להתפלל שם.

רשימה לחג הגאולה יבייג תמוז

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק קז – מקבלה לחסידות

- 1 היה זה בשנת שס"ה כאשר המקובל הגדול האר"י הקדוש אשר התגורר במצרים, עבר לדור בצפת,
2 ארץ ישראל, שהיתה אז מרכז גדול של לימוד תורת הקבלה. רבי משה קורדבירו, הרמ"ק, אשר כבר
3 היתה לו שיטה משלו בקבלה, היה שם כבר קודם. רבי משה היה כבר מפורסם בגדלותו בתורת הקבלה,
4 והיו לו גם הרבה תלמידים וסתם אנשים הנוהים אחריו.
- 5 למרות ששיטותיהם של האר"י והרמ"ק היו חלוקות - האר"י התעסק בקבלה המעשית ור' משה
6 קורדבירו התעסק בקבלה העיונית - היתה להם דרך משותפת בקבלה. ובמידה מסוימת נהיה ר' משה
7 המבאר והמסביר את רעיונותיו של האר"י.
- 8 יותר מעשר שנים למדו שני המקובלים יחד, ור' משה קורדבירו הרחיב וביאר את שיטתו של
9 האר"י, כך, שקירב אותה יותר לשכל האנושי.
- 10 הגאון רבי אליהו, המוכר גם כ"הבעל-שם מוורמייזא" (ראה חלק ראשון של "ספר הזכרונות",
11 פרקים: נה, נו, ס), היה אחד מבעלי המוחות הגדולים שקלט וספג את תורת-קבלה זו המשותפת
12 להאר"י ולר' משה קורדבירו. עוד בהיותו נער בר-מצוה, היה יוצא ונכנס בנבכי חדרי תורת הקבלה.
- 13 בהיותו בעל הגיון מיוחד במינו, ואשר ניחן גם בכושר הסברה ושפה ברורה, החל הבעל-שם
14 מוורמייזא להפיץ את תורת הקבלה לאחרים. הודות לו, הפכה הקבלה כלימוד בישיבות רבות באותה
15 תקופה. מובן שכדי ללמוד את תורת הנסתר, היו צריכים להיות תחילה מלאים בתורת הנגלה.
- 16 כדי להפיץ את תורת הקבלה ודרכיה בתפוצות ישראל קרא רבי אליהו מוורמייזא לאסיפה של
17 תלמידיו והולכים בדרכיו.
- 18 באסיפה זו הוחלט להקים אגודה מיוחדת של נסתרים, שהיה עליהם לערוך גלות ולנדוד מעיר
19 לעיר ומכפר לכפר. בנדודיהם אלה היה עליהם לבצע משימה כפולה: לחדור בין פשוטי העם ולעוררם
20 לעבודת הבורא ולמעשים טובים, ומצד שני ליצור קשרים הדוקים עם הלמדנים על-מנת לעודדם ללמוד
21 קבלה.
- 22 היה זה לאחר שלימוד הקבלה כבר חָדַר לישיבות גדולות כמו וורמייזא, פראג, לובלין, חלם
23 ופינסק.
- 24 חברי אגודת הנסתרים, בנדודיהם, היו צריכים לעסוק בכל המלאכות הפשוטות כמו חטיבת עצים
25 ושאיבת מים, כי באופן זה יכלו להתקרב ליהודי ההמון וללמדם יראת שמים ומדות טובות.

- 1 רבות השתמשו הנסתרים בספריו של הגאון המקובל אשר הוזכר לעיל רבי מאיר בן גבאי. ספריו
- 2 כבר היו מודפסים, והנסתרים הפכו, פשוט, להיות המפיצים של ספרים אלו.
- 3 במשך עשרים שנה פעלו הנסתרים נפלאות, אלפים נמשכו ללמוד הקבלה.
- 4 באותו זמן הופיע ספר ה"פרדס" של המקובל ר' משה קורדבירו (הרמ"ק), שהפך להיות מקור אחר
- 5 ללימוד הקבלה עבור הנסתרים וההולכים בעקבותיהם.
- 6 מאז, החלה אגודת הנסתרים להתפשט ולהסתעף, תחת הנהגתו של הגאון והצדיק מוורמייזא, אשר
- 7 מסר מאוחר יותר את ההנהגה לרבי יואל, הבעל-שם מזמושטש, ור' יואל העביר את ההנהגה לרבי
- 8 אדם, הבעל-שם מרופשיץ (ראה על כל זה בפרקים קודמים של הספר).
- 9 רבי ישראל בעל-שם-טוב, אשר תחת הנהגתו מתחילה הפצת תורת החסידות, קיבל את הנהגת
- 10 הנסתרים מרבי אדם בעל-שם.
- 11 עתה היתה לרבי יוסף יצחק, העילוי משריי, ידיעה יסודית על השתלשלות תולדות הנסתרים
- 12 ומנהיגיהם עד לזמנו שלו. כתבי דבורה לאה, כלתו, הועילו לו רבות.
- 13 את מה שעדיין לא היה ברור לו גם אחרי שקרא את כתביה של דבורה לאה - הוסבר לו על-ידי
- 14 מדריכו האישי, אותו הועיד לו הבעל-שם-טוב, ר' מלכיאל הנסתר. ר' מלכיאל יכול היה אפילו להבהיר
- 15 לו עניינים רבים אודות משפחתה של דבורה לאה עצמה.
- 16 למרות שאמה, רחל, סיפרה לה הרבה - אך היא לא סיפרה לה הכל על אביה ר' משה, אביה של
- 17 רחל, מי שהיה ראש קהלת פוזנא, אשר לאחר מכן עזב את פוזנא, התגורר בפולין, ולבסוף התיישב
- 18 במינסק.
- 19 עם התיישבותו של ר' משה במינסק, נפתחת הסתעפות משפחה מיוחסת זו, שמוצאה מהמהר"ל
- 20 מפראג, בפולין וליטא, דבר שהוליד לייסוד שיטת חסידות חב"ד.
- 21 ר' מלכיאל הכיר היטב, עוד ממינסק, את ר' משה, סבה של דבורה לאה.
- 22 זכור לנו כי כשהתייממה דבורה לאה מאביה ואמה, עברה לגור בבית דודה ודודתה בויטבסק. היא
- 23 לא רצתה לעזוב בשום אופן את ויטבסק, היות ובה היו קברי אביה ואמה, והיא לא רצתה להיפרד
- 24 מקברים אלו.
- 25 הסבא, ר' משה, היה מקבלה בשמחה אליו במינסק. אך דבורה לאה שבין כה וכה רצתה להתפרנס
- 26 ממעשי ידיה כתופרת, העדיפה להישאר בויטבסק. הגם שזה גרם לניכור וריחוק מסבה, אשר הוא עצמו
- 27 היה אדם גדול שאפשר היה להתפאר בהתייחסות אליו.
- 28 היה זה בעקבות הוראתו של הבעל שם טוב על ידי שלוחיו - שר' יוסף יצחק, העילוי משריי,
- 29 שבאותו זמן היה תושב העיר מינסק, ייסע לויטבסק כדי למצוא שם את זיווגו, אשר זה הביא לכך,
- 30 שר' יוסף יצחק ישתדך עם היתומה דבורה לאה. עוד בהיותו במינסק שמע ר' יוסף יצחק רבות אודות
- 31 ר' משה שהגיע לשם מפוזנא. מינסק התגאתה בו וסיפרה בשבחו.
- 32 ברם, מעולם לא הזדמן לו להכירו מקרוב, וכמובן שלא עלה על דעתו כי הוא עתיד להשתדך עם
- 33 נכדתו. עתה, כאן בויטבסק, כאשר ר' מלכיאל הכיר את שניהם הן את ר' יוסף יצחק והן את דבורה
- 34 לאה, יכול היה לספר להם עצמם פרטים מעניינים רבים על אישיותו ותולדותיו של ר' משה מפוזנא,
- 35 ועל ידי כך להבהיר לשניהם את ייחוס משפחתה של דבורה לאה.

- 1 ר' מלכיאל היה במינסק כאשר הקהילה המקומית ערכה קבלת פנים גדולה לר' משה בעת הגיעו
- 2 מפוזנא לדור שם.
- 3 ר' משה לא הגיע לבדו, יחד עמו הגיעו כמה עשרות משפחות שנאלצו לעקור מפוזנא, בה חיו
- 4 משפחותיהם דורות רבים.
- 5 ליהודי מינסק היה כבר ידע אודות גדלותו של ר' משה, ועתה נודעו להם דברים נוספים על כך,
- 6 חלק מזה - מפייהם של אלה שהגיעו יחד אתו מפוזנא.
- 7 באותה קבלת-פנים השתתפו גם הנסתרים ממינסק, תלמידי וחסידיו בעל-השם, מנהיגי הנסתרים
- 8 - אשר מאוחר יותר היו חסידים. אצל הנסתרים היה ר' משה מאוד חשוב, במיוחד בשל מוצאו
- 9 מהמהר"ל.
- 10 מובן שהם לא התוודעו אליו במעלותיהם, אך הם התייחסו אליו ברוב דרך ארץ, וגם ר' משה
- 11 התייחס לנסתרים בידידות.
- 12 פעם אחת התבטא ר' משה בשלילה על לימוד קבלה, כפי שהתקבל באותו זמן. זה הביא לידי כך
- 13 שהוא נחשב כמתנגד לקבלה, לנסתרים ובמילא גם לדרך החסידות, כפי שהופצה אז על ידי הבעל שם
- 14 טוב.
- 15 כפי שמסר ר' מלכיאל, החלו אז הנסתרים במינסק להתרחק מר' משה, עד שלא היה להם כל מגע
- 16 איתו. אז הבין ר' יוסף יצחק, מדוע לא קירב אותו אף אחד במינסק לר' משה. זו היתה, כפי הנראה,
- 17 הסיבה שלא הזדמן לר' יוסף יצחק, שהתרוועע עם נסתרי מינסק, להיפגש עם ר' משה.
- 18 זאת אומרת: ר' משה נחשב בעיני החסידים כמתנגד, ולכן לא רצה אף אחד מהם להיות איתו
- 19 במגע ומשא.
- 20 כאשר שמעה זאת דבורה לאה מפי ר' מלכיאל הצטערה מאוד מכך - סבה היה מתנגד, דבר שהיא
- 21 לא ידעה מכך כל הזמן.
- 22 מאידך התנחמה בכך שסבה השני, אבי אמה, ר' ברוך, או כפי שהוא כונה בפוזנא - ר' ברוך בטלן
- 23 - היה תלמיד באופן גלוי וגאה של רבי יואל, הבעל-שם מזמושטש, וכתוצאה מכך גם מסוללי הדרך
- 24 לתורת החסידות.
- 25 כך או כך, הרי לא רק שדבורה לאה עמדה להינשא לחסיד, מההולכים בדרך הבעל שם טוב, אלא
- 26 היא עצמה היתה חסידה נלהבת. מה שהיא לא ידעה עדיין הוא כי אחיה ברוך, שנודע על-פני ערים
- 27 ועיירות, נועד על ידי ההשגחה העליונה להיות אביו של לא אחר מאשר רבי שניאור זלמן, מייסד
- 28 חסידות חב"ד.

אגרות קודש

6 אבל שילמוד שו"ב ודיניו היטיב באופן אשר בקרב הזמן אוכל 7 לשלחו לאיזה מקום להתעסק בענין כזה ובהשפעה על צעירי 8 בנגלה ובדא"ח. 9 בשם.	1 [אמצע מ"ח תרפ"ב] 2 ב"ה 3 התלמיד מר שמאי שי 4 שלום וברכה. 5 במענה על מכתבו, מסכים הנני כי יסע לפאלטאוע ללמוד,
- [אג"ק מוהרי"צ כרך יד]

לוח זמנים לשבוע חוה"מ סוכות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	5:24	5:28	7:55	7:56	8:27	8:28	9:30	9:30	17:45	17:37	18:09	18:01	17:18	18:10
חיפה (ח)	5:23	5:27	7:54	7:55	8:26	8:27	9:29	9:28	17:44	17:36	18:09	18:00	17:08	18:10
ירושלים (ח)	5:20	5:24	7:53	7:54	8:25	8:25	9:27	9:27	17:45	17:37	18:09	18:01	16:58	18:08
תל אביב (ח)	5:25	5:28	7:55	7:56	8:28	8:28	9:30	9:30	17:44	17:36	18:08	18:00	17:18	18:10
אוסטריה וינה (ק)	6:33	6:41	9:06	9:10	9:38	9:41	10:41	10:43	19:03	18:50	19:32	19:20	18:34	19:33
אוסטרליה מלבורן (ח)	6:12	6:03	8:39	8:33	9:11	9:05	10:12	10:08	18:17	18:22	18:42	18:47	18:04	18:58
אוקראינה אודסה (ק)	6:37	6:45	9:09	9:12	9:42	9:45	10:45	10:46	19:04	18:52	19:32	19:20	18:36	19:24
אוק. דניפרופטרובסק (ק)	6:19	6:27	8:52	8:55	9:24	9:27	10:27	10:28	18:47	18:35	19:17	19:04	18:19	19:08
אוק. ז'יטומיר (ק)	6:44	6:54	9:17	9:20	9:50	9:53	10:53	10:54	19:13	18:59	19:43	19:30	18:44	19:34
אוקראינה קייב (ק)	6:36	6:45	9:09	9:13	9:42	9:45	10:45	10:46	19:06	18:53	19:37	19:24	18:37	19:28
אוקראינה דונייצק (ק)	6:07	6:16	8:41	8:44	9:13	9:16	10:16	10:17	18:37	18:24	19:06	18:54	18:08	18:58
איטליה מילאנו (ק)	7:03	7:11	9:36	9:38	10:08	10:11	11:11	11:12	19:30	19:18	19:58	19:47	19:02	19:59
אקוואדור קיטו (ח)	5:57	5:55	8:30	8:28	9:00	8:58	10:03	10:01	18:18	18:16	18:39	18:37	17:59	18:41
ארגנטינה ב. איירס (ח)	6:45	6:37	9:12	9:06	9:44	9:39	10:45	10:41	18:50	18:54	19:14	19:19	18:35	19:30
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	7:34	7:24	10:03	9:57	10:34	10:28	11:36	11:31	19:44	19:50	20:11	20:17	19:31	20:21
ארה"ב בולטימור (ק)	6:49	6:54	9:20	9:21	9:52	9:54	10:55	10:55	19:11	19:01	19:37	19:27	18:44	19:31
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	6:37	6:43	9:09	9:11	9:41	9:43	10:44	10:44	19:02	18:52	19:28	19:18	18:35	19:29
ארה"ב ג'רסי (ק)	6:38	6:44	9:09	9:11	9:42	9:44	10:44	10:45	19:01	18:51	19:28	19:17	18:35	19:29
ארה"ב דטרויט (ק)	7:13	7:19	9:45	9:47	10:17	10:19	11:20	11:21	19:39	19:28	20:05	19:55	19:12	20:06
ארה"ב היוסטון (ק)	7:05	7:08	9:36	9:36	10:08	10:09	11:10	11:10	19:24	19:17	19:48	19:40	19:00	19:50
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:35	6:39	9:07	9:08	9:39	9:40	10:41	10:41	18:57	18:49	19:22	19:13	18:32	19:22
ארה"ב מיאמי (ק)	7:06	7:08	9:35	9:36	10:08	10:08	11:10	11:10	19:23	19:16	19:46	19:39	18:59	19:48
ארה"ב ניו הייבן (ק)	6:34	6:40	9:05	9:07	9:38	9:40	10:40	10:41	18:56	18:46	19:23	19:12	18:29	19:25
ארה"ב שיקאגו (ק)	6:30	6:36	9:04	9:06	9:35	9:37	10:38	10:39	18:58	18:47	19:24	19:14	18:31	19:24
בוליביה לה פאס (ח)	6:15	6:11	8:50	8:46	9:19	9:15	10:21	10:18	18:37	18:38	18:59	19:00	18:20	19:04
בלגיה אנטוורפן (ק)	7:21	7:31	9:54	9:57	10:26	10:30	11:29	11:31	19:50	19:36	20:21	20:07	19:20	20:23
בלגיה בריסל (ק)	7:20	7:30	9:54	9:58	10:26	10:30	11:29	11:31	19:51	19:38	20:22	20:08	19:22	20:23
בלרוס ליובאוויטש (ק)	6:32	6:43	9:07	9:11	9:39	9:43	10:42	10:44	19:06	18:51	19:40	19:24	18:36	19:28
ברזיל ס.פאולו (ח)	5:55	5:48	8:24	8:20	8:55	8:51	9:57	9:54	18:06	18:08	18:29	18:31	17:50	18:37
ברזיל ריו דה ז'נירו (ח)	5:41	5:35	8:10	8:06	8:42	8:38	9:43	9:40	17:53	17:55	18:15	18:17	17:36	18:23
בריטניה לונדון (ק)	6:38	6:47	9:12	9:15	9:44	9:47	10:47	10:49	19:10	18:56	19:41	19:27	18:40	19:42
בריטניה מנצ'סטר (ק)	6:46	6:56	9:20	9:24	9:52	9:56	10:55	10:57	19:18	19:04	19:51	19:36	18:48	19:52
גרמניה ברלין (ק)	6:44	6:54	9:18	9:22	9:50	9:54	10:53	10:55	19:15	19:01	19:47	19:33	18:45	19:37
גרמניה פרנקפורט (ק)	7:02	7:12	9:37	9:40	10:09	10:12	11:12	11:13	19:35	19:21	20:05	19:52	19:06	19:56
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	5:54	5:48	8:26	8:21	8:56	8:52	9:58	9:54	18:09	18:12	18:32	18:35	17:53	18:39
הודו בומביי (ח)	6:25	6:26	8:54	8:53	9:27	9:26	10:29	10:27	18:40	18:35	19:02	18:56	18:17	19:00
הודו פונה (ח)	6:19	6:20	8:50	8:49	9:22	9:21	10:24	10:23	18:37	18:32	18:59	18:54	18:15	18:58
הונגריה בודפשט (ק)	6:23	6:31	8:56	8:59	9:28	9:31	10:31	10:32	18:51	18:39	19:20	19:08	18:23	19:12
טורקיה איסטנבול (ק)	6:46	6:52	9:17	9:19	9:50	9:52	10:52	10:53	19:09	18:59	19:36	19:26	18:43	19:30
יוון אתונה (ק)	7:07	7:12	9:38	9:40	10:11	10:12	11:13	11:14	19:30	19:20	19:55	19:46	19:04	19:50

לוח זמנים לשבוע חוה"מ סוכות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה קישינב (ק)	6:45	6:53	9:17	9:20	9:49	9:52	10:52	10:54	19:11	18:59	19:40	19:28	18:43	19:32
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:17	7:19	9:52	9:51	10:22	10:21	11:25	11:24	19:43	19:37	20:05	19:59	19:20	20:03
ניו זילנד קרייסטצ'רץ' (ח)	6:22	6:11	8:48	8:41	9:21	9:14	10:21	10:16	18:25	18:32	18:52	18:59	18:12	19:03
נפאל קטמנדו (ח)	5:45	5:48	8:18	8:19	8:49	8:49	9:52	9:51	18:10	18:03	18:33	18:26	17:46	18:30
סינגפור סינגפור (ח)	6:53	6:51	9:21	9:19	9:54	9:52	10:55	10:53	19:04	19:02	19:25	19:23	18:44	19:27
פולין ורשא (ק)	6:12	6:22	8:47	8:51	9:19	9:23	10:22	10:24	18:46	18:32	19:18	19:03	18:16	19:07
פרו לימה (ח)	5:58	5:54	8:25	8:22	8:58	8:55	9:59	9:56	18:06	18:06	18:27	18:27	17:48	18:31
צרפת ליאון (ק)	7:20	7:27	9:53	9:56	10:25	10:28	11:28	11:29	19:48	19:36	20:16	20:05	19:20	20:17
צרפת פריז (ק)	7:29	7:37	10:02	10:06	10:34	10:38	11:38	11:39	19:59	19:46	20:29	20:16	19:30	20:29
קולומביה בוגוטה (ח)	5:39	5:38	8:12	8:11	8:42	8:41	9:45	9:43	18:01	17:58	18:22	18:19	17:41	18:23
קנדה טורונטו (ק)	6:58	7:04	9:30	9:33	10:02	10:05	11:05	11:06	19:24	19:13	19:51	19:40	18:57	19:52
קנדה מונטריאול (ק)	6:34	6:42	9:07	9:09	9:39	9:41	10:42	10:43	19:01	18:49	19:29	19:17	18:33	19:30
קפריסין לרנקה (ק)	6:30	6:34	8:59	9:00	9:32	9:34	10:35	10:35	18:48	18:39	19:13	19:04	18:23	19:08
רוסיה מוסקבה (ק)	7:03	7:15	9:40	9:45	10:11	10:16	11:15	11:17	19:42	19:26	20:16	20:00	19:11	20:16
רוסיה רוסטוב נא דונו (ק)	7:01	7:09	9:33	9:36	10:06	10:09	11:09	11:10	19:28	19:16	19:57	19:45	19:00	19:49
שווייץ ציריך (ק)	7:04	7:12	9:38	9:41	10:09	10:12	11:13	11:14	19:35	19:22	20:04	19:51	19:06	20:03
תאילנד בנגקוק (ח)	6:04	6:05	8:33	8:32	9:06	9:05	10:08	10:07	18:19	18:15	18:40	18:36	17:57	18:40

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:

ליל ה' ט"ו בו

בחו"ל: עירוב תבשילין

ביום רביעי ערב החג, יקח הפת משבת וגם תבשיל חשוב עמו, כגון בשר או דג ויתן ביד אחר לזכות על ידו לכל הקהל ואומר:

אני מזכיר לך כל מי שרצה לזכות ולסמוך על-ערוב זה:

ומי שזוכה נוטל בידו ומגביה טפח, וחוזר ונוטל מיד הזוכה והמזכה מברך:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו, וצונו על מצות ערוב:
 בדין יהי שרא לנא לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדליקי שרגא ולתקנא ולמעבד
 כל-צרכנא מיומא טבא לשפּתא לנא ולכל ישראל הדרים בעיר הזאת:
 [=בזה יהיה מתר לנו לאפות ולבשל ולהטמין (אכל) ולהדליק נר ולתקן ולעשות
 כל צרכנו מיום טוב לשבת, לנו ולכל ישראל הדרים בעיר הזאת]:

סדר מצות הדלקת נרות לחג הסוכות ושבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחול"ל נותנים עבור שלושה ימים, עבור שני ימי החג ועבור שבת קודש). אסור לטלטל, ח"ו, את קופת הצדקה לאחר ההדלקה, ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה במוצאי חג הסוכות, ובחול"ל עד לאחר ההבדלה במוצאי שבת קודש.

ערב ליל א' של חג הסוכות

מלכתחילה רצוי להדליק את הנרות לכבוד החג לפני החשיכה, על פי לוחות הזמנים הנפוצים, אך אם לא הספיקו להדליק את הנרות מבעוד יום, ניתן להדליקן גם מאוחר יותר, אך אז אין להדליק את הנרות באמצעות אש חדשה, אלא רק על ידי אש מועברת מאש שהודלקה לפני החג. משום כך ראוי להדליק – בחול"ל לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה), כדי לאפשר בעת הצורך להעביר אש לצורך הדלקת נרות החג כשנאלצים להדליקם מאוחר. עצה זו חשובה במיוחד לאלה הגרים בחול"ל, הזקוקים לאש שנדלקה מערב חג לצורך הדלקת הנרות בלילה השני של חג הסוכות. בחול"ל כדאי להדליק לקראת סוף היום הראשון של חג הסוכות נר נשמה נוסף (מהנר הדולק), כדי שיהיה אפשר להדליק בסוף היום השני, בערב שבת קודש, את נרות השבת קודש. אסור להבעיר אש חדשה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁחֲחִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

בחול"ל ליל שני של חג הסוכות

זמן הדלקת נרות – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, על ידי העברה מאש הדלוקה לפני החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי 'צירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות על ידי העברה מנר דולק ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁחֲחִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

ערב שבת חול המועד סוכות

בארץ ישראל: מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה במוצאי שבת קודש. זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים – אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

בחול"ל: מדליקים את הנרות על ידי העברה מנר דולק ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פלאיב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפל'פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 Israel - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il